

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

**Fakulta stavební
Katedra architektury**

**Typologie obchodních staveb v šedesátých a sedmdesátých
letech 20. století v československé architektuře**

Obchodní střediska a obchodní domy

**The typology of commercial buildings in the sixties and seventies
of the 20th century in Czechoslovak architecture**

Shopping centres and department stores

DISERTAČNÍ PRÁCE – SVAZEK DRUHÝ

Ing. arch. Jiří Moos

Doktorský studijní program: Architektura a stavitelství

Studijní obor: Trvale udržitelný rozvoj a průmyslové dědictví

Školitel: prof. Ing. arch. Petr Urlich, CSc.

Praha, 2023

Abstrakt

Disertační práce si klade za cíl popularizovat jedno ze specifíků československé poválečné architektury – obchodní typologii. Právě obchod s nastupujícím stylem spotřebního života lze považovat za určitou schizofrenii socialistického státu. Předložený text se věnuje nejzásadnějším typologiím obchodní architektury 60. a 70. let 20. století – obchodním střediskům a obchodním domům. Na začátku práce seznamuje s vědecko-výzkumným problémem, cílem a metodikou, stanovuje základní pojmy a popisuje současný stav bádání. Zkoumané typologie jsou nejdříve díky exkurzu do historie obchodu a obchodních staveb uvedeny do kulturně-historických souvislostí a sociálně-ekonomický kontext přináší vhléd do společensko-hospodářské situace a maloobchodu v socialistickém Československu. Hlavní část práce se zaměřuje na chronologický vývoj československých obchodních středisek a obchodních domů z 60. a 70. let 20. století, jenž je uveden do evropského a částečně světového kontextu. U obchodních středisek je kladen důraz na urbanisticko-hmotové a dopravní řešení, v případě obchodních domů se popis vývoje soustředí na urbanisticko-hmotové, architektonicko-estetické, provozně dispoziční i konstrukčně technické řešení. V neposlední řadě se práce zabývá porevoluční společenskou transformací, vztahem k poválečné architektuře, soudobými trendy v maloobchodu a současným stavem zkoumaných typologií. Závěr práce shrnuje její výsledky, zhodnocuje dosažení definovaných cílů a uvádí možnosti uplatnění v praxi. Významnou součástí práce je příloha – Katalog, který přináší graficky jasný soupis publikovaných realizovaných i nerealizovaných československých obchodních středisek a obchodních domů z období 60. a 70. let 20. století (s možnými přesahy) včetně soupisu dostupných informačních zdrojů.

Klíčová slova

socialismus; obchod; maloobchod; poválečná architektura; architektura 60. a 70. let 20. století; obchodní typologie; obchodní středisko; pěší obchodní ulice; obchodní dům; památková péče

Abstract

The dissertation aims to popularize a type of the specific post-war Czechoslovak architecture – retail commercial buildings. Indeed, commerce with the emerging style of consumer lifestyle can be regarded as a certain schizophrenia of the socialist state. The presented text deals with the most significant typologies of commercial buildings from the 1960s and 1970s – shopping centres and department stores. At the beginning the research-related problem, aim and methodology, basic keywords and the current level of research are introduced. The examined architecture typologies are initially placed in cultural-historical and social-economic contexts through an excursion into the history of trade and commercial buildings and a description of the socio-economic situation and the concept of retail in socialist Czechoslovakia. The main part of the thesis focuses on the chronological evolution of Czechoslovak shopping centres and department stores from the 1960s and 1970s. This development is placed in a European and a partially global context. Regarding shopping centres, the emphasis is on urbanism-volume and transport solutions, and in the case of department stores, the description of the evolution focuses on urbanism-volume, architectural-aesthetic, functional layout and construction-technical solutions. Lastly, the work deals with post-revolution social transformation, the relationship with post-war architecture, contemporary trends in retail and the current condition of the examined architecture typologies. The conclusion summarizes the results of the work, evaluates the achievement of the defined aims and presents the potential practical applications. An important part of the work is the appendix – the Catalog – which provides a visually clear inventory of published, realised and unrealised Czechoslovak shopping centres and department stores from the 1960s and 1970s (with possible overlaps), including a list of available information sources.

Keywords

socialism; commerce; retail; post-war architecture; architecture of 60's and 70's of the 20th century; typology of commercial buildings; shopping centre; pedestrian shopping street; department store; monument conservation

OBSAH

OBSAH	11

SVAZEK PRVNÍ

ÚVOD	21

I. ČÁST	25

1 CÍLE A METODIKA PRÁCE	27

1.1 Cíl práce	27

1.2 Vědecko-výzkumný problém a hypotézy	29

1.3 Metodika práce	30

1.3.1 Deset metodologických zásad O. Ševčíka a O. Beneše	32

1.3.2 Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století	37

1.3.3 Další metodické rámce	40

1.4 Definice vybraných pojmů	42

1.5 Obrazové listy	45

2 VSTUP DO PROBLEMATIKY	46

2.1 Poválečný vývoj československé architektury	47

2.2 Literatura a prameny	64

2.2.1 Recentní literatura	64

2.2.2 Dobová periodika a literatura	69

2.2.3 Prameny	72

2.3 Obrazové listy	77

II. ČÁST	81

3 EXKURZ DO HISTORIE OBCHODU A OBCHODNÍCH STAVEB	83

3.1 Obchodní stavby před vznikem civilizace	85

3.1.1 Protoměsta neolitu	85

3.2 Obchodní stavby palácových hospodářství	87

3.2.1 Mezopotámie	87

3.2.2 Egyptská říše	89

3.2.3 Mínojská a mykénská kultura	90

3.3 Obchodní stavby antického ekonomického myšlení	93

3.3.1 Starověké Řecko	93

3.3.2 Starověký Řím	95

3.4 Obchodní stavby feudálního systému	99

3.4.1 Doba temna	99

3.4.2 Oživení středověkého obchodu	102

3.5	Obchodní stavby mimo západní civilizaci	106
3.5.1	Jižní a východní Asie	106
3.5.2	Blízký východ.....	107
3.5.3	Africký a židovský obchod.....	109
3.5.4	Střední a Jižní Amerika	110
3.6	Obchodní stavby ekonomického nacionalismu.....	113
3.6.1	Expanze západní kultury a merkantilismus	113
3.6.2	Nástup klasické ekonomie	118
3.7	Obchodní stavby průmyslové revoluce	120
3.7.1	Tržnice a univerzální výstavy.....	125
3.7.2	Pasáže.....	128
3.7.3	Sklady	129
3.7.4	Obchodní domy	131
3.7.5	Obchodní stavby Rakouska-Uherska.....	137
3.8	Obchodní stavby mezi světovými válkami.....	141
3.8.1	Tržnice a obchodní domy avantgardy.....	142
3.8.2	Americká obchodní architektura	145
3.8.3	Paláce, pasáže a obchodní domy první republiky	148
3.9	Obchodní stavby v rozděleném světě	153
3.9.1	Socialistický realismus v Československu.....	156
3.10	Obrazové listy	159
4	SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÁ SITUACE A OBCHOD V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU	176
4.1	Socialistické hospodářství a plán	178
4.2	Socialistický styl života a jeho vztah k obchodu	183
4.3	Socialistický vnitřní obchod	188
4.3.1	Hierarchie socialistického obchodu	191
4.3.2	Vývoj socialistického vnitřního obchodu	194
4.4	Jednotky maloobchodní sítě.....	199
4.4.1	Budování MO sítě	200
4.4.2	Velikost a kapacita MO jednotek.....	206
4.4.3	Projektování MO jednotek.....	210
4.4.4	Kategorizace MO jednotek.....	216
4.5	Techniky prodeje a inkasa v MO jednotkách.....	222
4.5.1	Prodej s obsluhou prodavače	223
4.5.2	Prodej samoobslužný	224
4.5.3	Prodej na základě objednávky.....	226
4.6	Obrazové listy	227

III. ČÁST	231
5 OBCHODNÍ STŘEDISKO V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ.....	233
5.1 Plánování OS v novém obytném okrsku.....	234
5.1.1 USA a západní Evropa	234
5.1.2 Východní blok	241
5.1.3 Československo.....	246
5.2 Plánování OS v centru města	251
5.3 Vývoj OS s důrazem na urbanisticko-hmotové řešení.....	257
5.3.1 USA a západní Evropa	258
5.3.2 Východní blok	280
5.3.3 Československo.....	289
5.4 Kategorizace československých OS	312
5.4.1 Základní hierarchie.....	312
5.4.2 Typologická kategorizace	313
5.4.3 Zhodnocení hierarchie a typologie OS.....	318
5.5 Obrazové listy	325
6 OBCHODNÍ DŮM V 60. A 70. LETECH 20. STOLETÍ.....	372
6.1 Návrh OD v zahraničí	373
6.1.1 USA a západní Evropa	373
6.1.2 Východní blok	378
6.2 Návrh OD v Československu.....	381
6.2.1 Urbanisticko-hmotové řešení.....	381
6.2.2 Architektonicko-estetické řešení	384
6.2.3 Provozně dispoziční řešení.....	392
6.2.4 Konstruktivně technické řešení	403
6.3 Vývoj OD	413
6.3.1 USA a západní Evropa	413
6.3.2 Východní blok	430
6.3.3 Československo.....	444
6.4 Kategorizace československých OD	474
6.4.1 Základní hierarchie.....	474
6.4.2 Typologická kategorizace	475
6.4.3 Zhodnocení hierarchie a typologie OD	482
6.5 Obrazové listy	489

SVAZEK DRUHÝ

IV. ČÁST	539
7 OBCHODNÍ STŘEDISKA A OBCHODNÍ DOMY Z 60. A 70. LET 20. STOLETÍ PO ROCE 1989	541
7.1 Transformace české společnosti a vyrovnávání se s minulostí	542
7.2 Současná praxe ochrany české poválečné architektury	556
7.3 Intervence do architektury 60. a 70. let 20. stol.	574
7.4 Současné trendy v maloobchodě	590
7.4.1 Nákupní centrum v České republice	595
7.4.2 Zákazník a nákupní atmosféra	602
7.5 Stavební intervence do OS a OD z 60. a 70. let 20. století	608
7.5.1 Zhodnocení současného stavu OS	609
7.5.2 Zhodnocení současného stavu OD	617
7.5.3 Charakteristické problémy československých OS a OD	625
7.6 Obrazové listy	661
ZÁVĚR	685
BIBLIOGRAFIE	697
SEZNAM OBRÁZKŮ	765
SEZNAM GRAFŮ	825
SEZNAM TABULEK.....	829
PŘÍLOHA	833
PŘÍLOHA – ČÁST A.....	836
PŘÍLOHA – ČÁST B.....	904

Seznam zkratk

?	nezjištěno
-N-	nelze definovat
BLR	Bulharská lidová republika
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Česká socialistická republika
ČVUT	České vysoké učení technické
DRUPRO	Družstevná projektová kancelária
KPÚ	Krajský projektový ústav
LSD	Lidové spotřební družstvo
MLR	Maďarská lidová republika
MO	maloobchod
MsNV	Městský národní výbor
MVO	Ministerstvo vnitřního obchodu
NDR	Německá demokratická republika
NPÚ	Národní památkový ústav
NS	nákupní středisko
NSR	Německá spolková republika
NV	národní výbor
OD	obchodní dům
OHJ	obchodně hospodářská jednotka
OLx-y	obrazový List x (číslo kapitoly) – y (číslo obrázku)
ONV	okresní národní výbor
OS	obchodní středisko
PLR	Polská lidová republika
POU	pěší obchodní ulice
ROH	Revoluční odborové hnutí
RSR	Rumunská socialistická republika
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SD	spotřební družstvo
SIAL	Sdružení inženýrů a architektů Liberec
SPÚO	Státní projektový ústav obchodu
SSD	Svaz spotřebních družstev
SSR	Slovenská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SÚRPMO	Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů
THU	technicko-hospodářské ukazatele
USA	Spojené státy americké
VÚVA	Výzkumný ústav výstavby a architektury

IV. ČÁST

Empiricko-teoretickou část tvoří jediná kapitola, jejímž cílem je přiblížit současný stav OS a OD z 60. a 70. letech 20. stol. V úvodu jsou zmíněny události spojené s přechodem socialistického hospodářství na tržní ekonomiku a tato problematika je zasazena do kontextu paměťových studií a problému vyrovnávání se s minulostí české společnosti. Dále jsou popsány současná praxe ochrany české poválečné architektury a teoretický základ pro stavební intervence do poválečné architektury. Blíže jsou sledovány současné trendy v obchodní typologii. Stěžejním cílem kapitoly je zhodnocení současného stavu a přiblížení míry stavebních intervencí do zkoumaných staveb – od drobných udržovacích prací přes konverze až k demolicím. Tyto intervence jsou pro porovnání sledovány nejen na území tehdejšího Československa, ale i v dalších postsocialistických zemích a státech západního světa. Na závěr jsou představeny charakteristické architektonicko-urbanistické problémy týkající se zkoumaných staveb a na zahraničních i tuzemských příkladech je ukázáno jejich možné řešení.

7 OBCHODNÍ STŘEDISKA A OBCHODNÍ DOMY Z 60. A 70. LET 20. STOLETÍ PO ROCE 1989

„Někdy i zachování průměrné architektury může zabránit ještě horším věcem.“¹⁹⁴⁵

Petr Kratochvíl

Neudržitelny hospodářský vývoj sovětského bloku vedl ke krizi vlády jedné strany. Jedním z důvodů rozpadu systému se nepochybně stalo centrální plánování neschopné reagovat na spotřebitelskou poptávku, regulovat výrobu a suplovat fungování trhu.¹⁹⁴⁶ Dle Camerona byla základním kamenem úrazu SSSR neschopnost splnit sliby o zlepšení materiálních podmínek a dosažení vyšší životní úrovně.¹⁹⁴⁷ Posledními (a neúspěšnými) pokusy o reformu a udržení celého mocenského bloku byla politika M. S. Gorbačova založená na přestavbě (*perestrojka*) a otevřenosti (*glasnost*).

Rostoucí nespokojenost s hospodářským vývojem gradovala prakticky ve všech sovětských satelitech přibližně od poloviny 80. let. Vnitřní rozklad SSSR vedl k pádu komunistických režimů ve všech zemích východního bloku,¹⁹⁴⁸ který někde proběhl „sametovou“ cestou a jinde pomocí drastičtějšího řešení.¹⁹⁴⁹ Každý ze sovětských satelitů prošel během revolučního období různou dynamikou změn,¹⁹⁵⁰ které silně ovlivnily a dodnes ovlivňují, interpretaci tíživé minulosti. Revoluční změny se zpravidla kontrolovaly pomocí tzv. kulatých stolů. V Maďarsku a Polsku sehrály kulaté stoly významnou roli při utváření právní transformace celého systému,¹⁹⁵¹ v NDR a Československu zajišťovaly prakticky jen nenásilný průběh revolucí, čímž se zde posléze otevřel prostor pro retroaktivní odsouzení minulosti a důraz na trestní odpovědnost za zločiny spojené s totalitním režimem.¹⁹⁵²

¹⁹⁴⁵ KRATOCHVÍL, Petr. Filozoficko-historický pohled na blízkou minulost. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 5-8. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 8.

¹⁹⁴⁶ PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5. S. 694.

¹⁹⁴⁷ CAMERON, Rondo E. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. Překlad Vladimír DRÁBEK. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-858-6521-1. S. 454.

¹⁹⁴⁸ Dodnes zůstává otázkou, proč SSSR k udržení své moci a vlivu nepoužil vojenskou sílu tak, jako v padesátých letech v NDR a Maďarsku, roku 1968 v Československu a několikrát v Polsku. Jedním z možných důvodů tak je zřejmá vnitřní krize SSSR a Gorbačovo vědomí, že nelze dále vnucovat sovětskou vůli satelitním zemím. Více např.: [CAMERON. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. S. 454-459.]

¹⁹⁴⁹ Např. poprava rumunského diktátora Nicolae Ceaușesca s manželkou v prosinci 1989.

¹⁹⁵⁰ „Jedním z rysů „dekomunizace“ v regionu střední a východní Evropy je široké spektrum přístupů, zvolených prostředků a časových perspektiv ve srovnání jednotlivých zemí.“ [RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Překlad Marzia PATONOVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 9-26. ISSN 1210-7050. S. 10.]

¹⁹⁵¹ „Tam, kde proběhne „normální“ revoluce, problém míst pro nové, vítězné elity v podstatě neexistuje – králové či prezidentí, ministři i generálové, prokurátoři a policisté zahynuli v boji, byli pověšeni na lucernách nebo hnijí ve vězení, těm šťastnějším se povedlo utéci za hranice. Když však systémová změna probíhá prostřednictvím dohody „starých“ a „nových“ elit, zbývají jen kroky zakotvené v právních normách.“ [PACZKOWSKI, Andrzej. Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost. Překlad Petruška ŠUSTROVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 27-41. ISSN 1210-7050. S. 31.]

¹⁹⁵² Více např.: [PŘIBÁŇ, Jiří. Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 288-313. ISBN 978-80-7185-876-8.]

7.1 Transformace české společnosti a vyrovnávání se s minulostí

Holý připomíná, že v Československu většina obyčejných lidí přijala režim za hotovou věc, přizpůsobila se mu, a to aniž by byly součástí komunistické strany.¹⁹⁵³ Přesto „[...] touha „zbavit se komunismu“ byla široce sdílená, a to včetně části bývalých členů KSČ.“¹⁹⁵⁴ Kromě transformací všech států sovětského bloku¹⁹⁵⁵ k realizaci této touhy přispěly listopadové události roku 1989, především pražská vzpomínková akce 17. listopadu k 50. výročí uzavření českých vysokých škol nacisty organizovaná nezávislým studentským sdružením STUHA, kterou ukončilo surové řádění tzv. červených baretů na Národní třídě (OL7-I 01). Nespokojenost s režimem vyescalovala v politicko-spoolečenskou transformaci, u nás posléze nazvanou jako sametová revoluce¹⁹⁵⁶ a na Slovensku *nežná revolúcia*. Více než čtyřicetiletý režim se zhroutil během několika dní.¹⁹⁵⁷

Revoluční změny, které proběhly oproti jiným postsovětským zemím nečekaně a náhle, byly vyvolány spíše tlakem zdola¹⁹⁵⁸ a měly silný nacionální podtext.¹⁹⁵⁹ Jak uvádí Rupnik, „sametová“ výměna moci proběhla spíše díky zdrženlivosti a sebeovládání vedoucích představitelů Občanského fóra,¹⁹⁶⁰ (OL7-I 02) než vyjednáváním s komunisty, s výjimkou federálního premiéra Mariána Čalfy.¹⁹⁶¹ Havlova představa nepolitické politiky,¹⁹⁶² spojená

¹⁹⁵³ HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Překlad Zdeněk UHEREK. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-018-6. S. 23.

¹⁹⁵⁴ MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Překlad Helena BEGUVINOVÁ. Praha: Argo, 2009. ISBN 78-80-257-0151-5. S. 60.

¹⁹⁵⁵ Širší geopolitické souvislosti zmiňoval i Havel: „Bez změn v Sovětském svazu, Polsku, Maďarsku a Německé demokratické republice by se asi u nás těžko stalo to, co se stalo, a pokud by se to stalo, rozhodně by to nemělo tak krásně pokojný charakter.“ [ŠIMÍČEK, Petr. Novoroční projev prezidenta Václava Havla z 1. ledna 1990. In: *Moderní dějiny: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky* [online]. Občanské sdružení PANT, 2014 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/novorocni-projev-prezidenta-vaclava-havla-z-1-ledna-1990/>.] Toto reflektuje ve své autobiografii také Masák: „Mnoho důvodů však k pýše nebylo, byli jsme, týden po pádu Berlínské zdi, ze všech jmenovaných zemí poslední.“ [MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0. S. 61.]

¹⁹⁵⁶ Die Druláka je pojem „sametová revoluce“ zavádějící, vzhledem k tomu, že spíše než o vytvoření nového společenského řádu, ke kterému se revoluce váží, šlo o vyjednanou dohodu mezi představiteli totalitního režimu a opozice, a spíše než o hledání nového společenského systému šlo, a stále jde, o Havlův návrat k tradici demokracie západní Evropy a Klausovo ekonomické dosažení standardní tržní ekonomiky. [DRULÁK, Petr. *Za socialistický Západ!*. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 89-106. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 91-92.]

¹⁹⁵⁷ Stručný přehled listopadových událostí viz např.: [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 140-141.]

¹⁹⁵⁸ „Rozsah lidových demonstrací, které propukly v Praze v roce 1988 a na začátku roku 1989, překvapil vzhledem k dosavadnímu malému vlivu opozičních skupin jak vládu, tak veřejnost. Byl překvapením i pro samotné disidenty, kteří mezi demonstrujícími tvořili jen nepatrnou menšinu.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 41.]

¹⁹⁵⁹ „Československá listopadová revoluce proběhla ve znamení remytizovaného nacionálního patosu, kdy „národ“ jako jeden muž povstal proti komunistickému panství a svrhl jej.“ [KOPEČEK, Michal. *Historická paměť a liberální nacionalismus v Česku a střední Evropě po roce 1989*. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 232-264. ISBN 978-80-7185-876-8. S. 258.] Odpor vůči komunistickému systému „[...] byl konstruován a chápán jako „my“ (národ) stojící proti „nim“ (cizácké mašinérii zosobněné socialistickým státem) a svržení socialismu přijalo formu národního osvobození.“ A dále: „Lidé, kteří při demonstracích protestovali proti komunistickému režimu, se stylizovali nikoli do role občanů, demokratů nebo dělníků, ale Čechů.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 17, 57.]

¹⁹⁶⁰ Politické hnutí Občanské fórum (OF) založené 19. listopadu 1989 v Praze tvořilo ústřední opoziční roli v dialogu s vládnoucími činiteli (OL7-I 03). Neformálním vůdcem hnutí se stal Václav Havel. Na Slovensku podobnou roli sehrálo hnutí Verejnost proti násilí (VPN).

¹⁹⁶¹ RUPNIK. *Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost*. S. 12.

¹⁹⁶² „Svoboda a demokracie“ byly chápány jako pohádková říše, v níž budou vládnout „slušní lidé“, kteří ve společnosti rozšíří „pravdu a lásku“. Havlova nepolitická politika vznikla jako protest proti politickým mechanismům pozdního socialismu. „Nepolitickým“ se myslí „autentický“ způsob života, který byl vyvolán

s masarykovskou tradicí, předpokládala návrat k demokracii¹⁹⁶³ a začlenění nově vznikajícího státu k Západu,¹⁹⁶⁴ který se „[...] v této optice stal neproblematickým a snad i neproblematizovatelným celkem, jehož dosažením střední Evropa vstoupí do ráje [...]“¹⁹⁶⁵ „Nostalgie devadesátých a nultých let se neobracela k pozdnímu socialismu, ale k představě světa před nástupem poválečné vlny emancipační modernizace. [...] Fikci návratu zároveň dialekticky doplňoval tropus pohybu vpřed, totiž „dohánění“ Západu. Závodnická metafora byla přitom převzata z poststalinské Chruščovovy a Novotného rétoriky kolem roku 1960; tehdy ovšem bylo cílem Ameriku i „předejít“.“¹⁹⁶⁶

Všechny původní cíle revoluce velmi brzy zastínila otázka přechodu k volnému trhu,¹⁹⁶⁷ která se stala politickým tématem a nepřímo vedla k rozdělení Občanského fóra na dva nástupnické subjekty – Občanského hnutí Jiřího Dienstbiera a Klausovu Občanskou demokratickou stranu.¹⁹⁶⁸ Agha uvádí: „Takto zásadní nastolení ekonomického tématu okamžitě po pádu komunistického režimu lze považovat za indikaci toho, že postupně rostoucí nedůvěra veřejnosti vůči komunistickému režimu před listopadem 1989 byla způsobena v prvé řadě systémovým selháváním centrálního plánování a nedostatkem zboží, včetně toho základního. [...] Domnívám se, že z toho lze poměrně snadno dovodit, že komunistický režim v očích veřejnosti neztratil legitimitu proto, že by nedokázal naplnit

---

„otřesením“ ze světa prázdných politických gest a absurdit politického a společenského života. Jádrem nepolitické politiky je myšlenka, že nepolitické morální hodnoty, jež podle této koncepce nacházíme mimo politiku, mohou být základem politického postoje. Jednoduše řečeno, pokud „žijeme v pravdě“, už tím děláme politiku. Nepolitická politika se ve zpětném pohledu jeví jako myšlenkový substrát halucinační politiky začátků polistopadového režimu.“ [HAUSER, Michael. Halucinační demokracie 1989-2019. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 13-28. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 15.]

¹⁹⁶³ Což přináší jeden z paradoxů revoluce, potažmo národní tradice. „Obraz českého národa, který Češi nejčastěji evokují, když vyprávějí o svých národních tradicích, je obrazem demokratického, vzdělaného a vysoce kulturního národa a tato představa je v různých kontextech jednoznačným zdrojem národní hrdosti.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 82-83.] Pokud ale postavíme k sobě období nezávislosti a demokracie českého, potažmo československého národa a období pod nadvládou mocnosti nebo totalitního režimu dojdeme k zajímavému nepoměru. „Tento nepoměr však Čechům nebrání ztotožňovat se spíše s oběma prvními obdobími [první republika 1918-38 a třetí republika 1945-48 – pozn. autora] a delší část svých dějin považovat za historické „anomálie“.“ [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 34.] Holý ovšem připomíná, že toto vnímání vlastní historie je pro český národ charakteristické: „Ve chvíli, kdy je zmařeno úsilí Čechů psát evropské dějiny, přestávají psát i svoje vlastní. [...] Pojmy zlom a diskontinuita předpokládají vizi nepřetržitého vývoje, na jehož pozadí je člověk vnímá. V této konstrukci je „význam“ českých dějin extrahován nikoli z toho, co se v minulosti opravdu stalo, ale z představ, co by se bývalo stalo, kdyby byli Češi ponecháni na nastoupené cestě. V tom případě by české dějiny jistě byly nepřetržitým úsilím o demokracii a humanismus. Takto konstruovaný smysl dějin znamená, že určitá období musí být nutně prohlášena za anomální přerušení vývoje.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 122-123.]

¹⁹⁶⁴ „V českých podmínkách se na úrovni významné části elit usadilo přesvědčení, že předchozí režim byl historickou anomálií vnucenou z Východu, která nás vytrhla z našeho přirozeného směřování a která je zodpovědná za nejvážnější problémy, s nimiž se v současnosti musíme potýkat. Na to se pak váže víra, že tyto problémy jsou nejnáze řešitelné přejímáním modelů vyspělého Západu, do jehož lůna se vracíme. Stát se pak jeví jako hrozba svobody, a proto je třeba omezovat a nahrazovat – posilováním trhů a občanské společnosti, decentralizací, nadnárodní integrací či posilováním ochrany lidských práv. Podobně podezřelá je rovnost, která by přesahovala formální rovnost před zákonem: navozuje dojem ohrožení svobody a návratu k předchozím nedemokratickým poměrům.“ [DRULÁK, Petr a Petr AGHA. Úvod. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 7-12. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 8.]

¹⁹⁶⁵ DRULÁK. *Za socialistický Západ!*. S. 92.

¹⁹⁶⁶ BARTLOVÁ, Milena. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 45-62. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 56.

¹⁹⁶⁷ Die Masáka šlo o spor „[...] prioritou dvou hesel, dvou ideálů. Havlova hesla „pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí“ s Klausovým přesvědčením, že „peníze jsou až na prvním místě“.“ [MASÁK. *Tak nějak to bylo*. S. 70.]

¹⁹⁶⁸ „Občanské fórum se zkrátka stalo dějištěm nepovedeného pokusu o sloučení nepolitické politiky s realitou výkonu moci.“ [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 149.]

cíle sociální spravedlnosti a rovnosti, či kvůli aktivitám svých bezpečnostních složek a nezákonnému postupu proti politické opozici, ale že jeho zánik byl důsledkem jeho ekonomické neefektivnosti.¹⁹⁶⁹ Toto tvrzení však část společnosti odmítá.¹⁹⁷⁰

Po rozpadu centrálního plánování se oficiálně neobjevila myšlenka návratu ke kapitalismu.¹⁹⁷¹ Průcha a kol. zmiňují, že se hovořilo pouze o přechodu k tržní ekonomice a dále dodávají, že společnost preferovala spíše reformu bývalého systému, anebo sociální stát skandinávského typu.¹⁹⁷² „Nová“¹⁹⁷³ politická reprezentace reflektovala dva hlavní scénáře ekonomické reformy – „český“, který měl být založený na odstátnění podniků s následnou privatizací a restrukturalizací, a „federální“, jež kladl důraz na okamžitou privatizaci. Dalším pohledem byla „slovenská“ cesta k tržní ekonomice, která „[...]“ úzce souvisela s ideou státní samostatnosti a soběstačnosti.¹⁹⁷⁴ „Český“ scénář byl v té době vnímán jako „přestrojený socialismus“, což nakonec vedlo k výběru scénáře federálního reprezentovaného Václavem Klausem.¹⁹⁷⁵ Vláda nastolila restriktivní makroekonomickou politiku, omezila státní dotace, otevřela trh a přistoupila k devalvaci koruny, což zapříčinilo znehodnocení úspor až o 54 %.¹⁹⁷⁶

Závažným úkolem se pro politickou reprezentaci staly také transformace družstevnictví a převod státního majetku i majetku KSČ do soukromého vlastnictví. Především vypořádání se s majetkem KSČ přineslo rychlé vystřízlivění „sametových“ způsobů. „Podstata problému spočívá v tom, že se pronášela silná slova, ale žádné orgány nové moci nezajistily, aby byla výše majetku bezprostředně po listopadu 1989 přesně zmapována a zdokumentována.“¹⁹⁷⁷ Vznik příslušné legislativy¹⁹⁷⁸ trval relativně dlouho

---

¹⁹⁶⁹ [AGHA, Petr. Prognostika a přestavba jako hnací motory sametové revoluce. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 63-72. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 68.] Holý toto potvrzuje připomenutím průzkumu z června 1993, v němž přes 80 % Čechů zařadilo mezi nejdůležitější výsledky revoluce socioekonomickou transformaci, možnost soukromého podnikání a cestování i větší nabídku zboží v obchodech. [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 24.]

¹⁹⁷⁰ „Tezi, že se na pádu režimu výrazně podílela dlouhodobá frustrace občanů v oblasti konzumu, ohnivě odmítá především část bývalých disidentů včetně těch, kteří se v současnosti věnují problematice dějin období komunistické nadvlády.“ [FRANC, Martin. *Ostalgie v Čechách*. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 193-216. ISBN 978-80-7185-876-8. S. 193-194.] Proti tomuto tvrzení je také Holý: „Lidový protest proti komunistickému zřízení v Československu, který se demonstracemi roku 1988 a 1989 poprvé otevřeně projevil, nevycházel z pocitu materiální nouze, ani nebyl veden ve jménu demokracie a volného trhu [...]. Uskutečnil se ve jménu svobody jednotlivců a svobody národa.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 61.]

¹⁹⁷¹ „Žádná z předlistopadových demonstrací nepožadovala odstoupení vlády, změny ve vedení strany, rezignaci komunistické strany na mocenský monopol nebo změnu politického systému jako celku.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 59.]

¹⁹⁷² PRŮCHA a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. S. 948.

¹⁹⁷³ „Nové demokratické vlády byly slabé a křehké a v některých vlastně pořád seděli dědici starého systému a nikde nebyla záruka, že nepodlehnou další vlně autoritářství.“ [CAMERON. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. S. 456.]

¹⁹⁷⁴ SUK, Jiří. *Návrat Československa k demokracii (1989-1992)*. In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 457-477. ISBN 978-80-246-3994-9. S. 463.

¹⁹⁷⁵ HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2001. ISBN 80-717-9631-X. S. 515.

¹⁹⁷⁶ SUK. *Návrat Československa k demokracii (1989-1992)*. S. 467.

¹⁹⁷⁷ JAROLÍMEK, Petr. *Zákon o navrácení majetku KSČ a SSM lidu*. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 65-81. ISSN 1210-7050. S. 66.

¹⁹⁷⁸ [Ústavní zákon č. 496/1990 Sb. Ústavní zákon o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky. In: *Zákon pro lidi.cz* [online]. 16. listopadu 1990 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-496>.] a [Ústavní zákon č. 497/1990 Sb. Ústavní zákon o navrácení

a nakonec ho urychlily protestní akce veřejnosti.¹⁹⁷⁹ Slovy Kučery tak došlo za laskavého a sametového dohledu ke „kapitalizaci komunismu“ – nakradené státní i stranické prostředky byly posléze investovány jednotlivci nebo nově vzniklými akciovými společnostmi v rámci privatizace.¹⁹⁸⁰

Další způsob napravení majetkových křivd představovalo navrácení zestátněného majetku v restitučních procesech. K restitucím však došlo v omezené míře; restituční kauzy konkretizovaly představy o roli občana v novém režimu a pro značnou část společnosti znamenaly skryté trauma.¹⁹⁸¹ Zásadní neshody přinesly nároky bývalých majitelů německé národnosti, kterým byl majetek znárodněn po druhé světové válce, a církevní restituce. Restituce majetku se v podstatě týkala původních vlastníků nebo jejich dědiců, pokud byly občany s trvalým pobytem v Československu.¹⁹⁸² To samozřejmě diskriminovalo řadu emigrantů.

S ohledem na časové průtahy restitucí se hlavním prvkem transformace socialistického hospodářství stala privatizace. Ta byla cílená na posílení tuzemského vlastnictví¹⁹⁸³ a především na rychlost procesu. Privatizace vycházela z neoliberálního ekonomického myšlení Klausova týmu; následné přerozdělení a akumulaci majetku měla určit „neviditelná ruka trhu“.¹⁹⁸⁴ Standardní způsob privatizace byl pro svou dobu trvání zamítnut a ve většině případů byl volen způsob ne zrovna obvyklý – tzv. kuponová metoda (OL7-I 04).¹⁹⁸⁵ „Drobné podniky, jako malé obchody, dílny a restaurace, byly prodány v dražbách a velké byly převedeny na akciové společnosti prodejem za nominální hodnotu prostřednictvím „investičních kupónů“, které bylo možné směnit za akcie privatizovaných společností, nebo je prodat. K jejich nákupu byl oprávněn každý občan státu ve věku nad osmnáct let a přibližně osm a půl milionu československých občanů této příležitosti užilo.“¹⁹⁸⁶ V roce 1993 byla dokončena na území České i Slovenské republiky tzv. malá privatizace, během které došlo k odkupu malých podniků. Sporným momentem celého procesu je ale

---

majetku Socialistického svazu mládeže lidu České a Slovenské Federativní Republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. listopadu 1990 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-497>.]

¹⁹⁷⁹ Na podporu navrácení neoprávněně nabytého majetku proběhla v dubnu 1990 na pražském Staroměstském náměstí demonstrace a následně desetiminutová manifestační stávka. V květnu téhož roku držela skupina lidí ze stejného důvodu hladovku na Václavském náměstí v Praze. Tyto události vedly 18. května k usnesení Federálního shromáždění, aby všechny politické strany a společenské organizace sestavili výkazy o svém majetku. Do tohoto dne „[...] mohlo tedy svobodně a bezrestně docházet k majetkovým machinacím, podvodům a spekulativnímu přelévání movitého i nemovitého majetku na nejrůznější společnosti a osoby.“ [JAROLÍMEK. *Zákony o navrácení majetku KSČ a SSM lidu*. S. 68.]

¹⁹⁸⁰ Cit. dle [JAROLÍMEK. *Zákony o navrácení majetku KSČ a SSM lidu*. S. 80.]

¹⁹⁸¹ ČINÁTL, Kamil. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. České dějiny NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-291-7. S. 266.

¹⁹⁸² HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 73.

¹⁹⁸³ Důraz na tuzemské vlastnictví bohužel nepřinesl kýžené výsledky. Přibližně od roku 1997 vedly hospodářské krize a problémy velkých českých podniků k nutnosti přehodnotit nacionální kapitalismus a vláda se velmi rychle začala orientovat na zahraniční investory, čímž z hospodářství prakticky zmizely státní podniky. Viz např.: [MYANT, Martin. *Podoby kapitalismu v České republice*. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 265-287. ISBN 978-80-7185-876-8. S. 283.]

¹⁹⁸⁴ SUK. *Návrat Československa k demokracii (1989-1992)*. S. 468.

¹⁹⁸⁵ Další metodu představuje např. přímý prodej.

¹⁹⁸⁶ HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 150.

odkup velkých podniků. Ten proběhl v několika kolech bez promyšlené legislativy, což posléze otevřelo možnost podvodnému jednání i krádežím.¹⁹⁸⁷

Revoluční změny roku 1989 se promítly samozřejmě také do architektury a stavebnictví. Po rozpuštění Svazu československých architektů v prosinci 1989 byla ustavena nová právní organizace Obec architektů,¹⁹⁸⁸ která se spolupodílela na založení České komory architektů.¹⁹⁸⁹ Byla obnovena tvůrčí svoboda a organizace práce na základě soukromých ateliérů či projekčních kanceláří. Část českých exulantů-architektů se vrátila zpět do vlasti, čímž do české architektury nepřímo vnesli západní vlivy. Ty byly dále šířeny prostřednictvím tištěných médií a přítomností hvězd světové architektury přímo na území státu. „Všichni byli opojeni novými možnostmi, které slibovaly především svobodu téměř v čemkoli. Začalo se stavět hodně, rychle (někdy zdánlivě i rychleji, než se projektovalo) a s pocitem, že vše je dovoleno. Volnost tvarů i volnost barev byly jakousi reakcí na dobu předchozí.“¹⁹⁹⁰ „Architekti vnímali sami sebe jako nositele svobodné tvorby, omezené výhradně zadáním investora a vlastní invencí [...]“¹⁹⁹¹ Řada architektů se však obrátila spíše ke střídmosti, která se projevila tzv. novým funkcionalismem objevujícím se již od poloviny 80. let.¹⁹⁹² Velkou změnou musely projít i stavební podniky, a to nejen s ohledem na nově otevřený trh a rozsáhlejší výrobkovou základnu, ale také z hlediska aktualizace vztahu investor – architekt – dodavatel.

Vztah k architektonickému dědictví předchozího režimu nebyl zprvu prakticky žádný, o čemž svědčí nevhodné přestavby mnoha staveb a zánik prakticky všech umělecky hodnotných interiérů bruselského stylu.¹⁹⁹³ Pokud bychom se zaměřili na památkovou ochranu poválečné architektury, nelze o ní v devadesátých a v části nultých let hovořit vůbec, ačkoli existují světlé výjimky.¹⁹⁹⁴ Ve veřejné diskusi nejčastěji rezonovala kritika panelových bytových domů a sídlišť, které Havel pejorativně označil jako králíkárný.¹⁹⁹⁵ Bytová otázka se

---

¹⁹⁸⁷ „Kuponová privatizace probíhala bez promyšleného právního zabezpečení a v následujících letech vedla k četným podvodům a krádežím, pro něž se vžil světově proslulý neologismus „tunelování.“ [SUK. Návrat Československa k demokracii (1989-1992). S. 469.]

¹⁹⁸⁸ Obec architektů, právní nástupce politicky neakceptovatelného Svazu československých architektů, byla ustanovena 17. prosince 1989 v levém křídle Průmyslového paláce v Praze-Holešovicích. [KRAJČÍ, Petr. Vznik Obce architektů a rozpuštění Svazu českých architektů. In: KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 74-75. ISBN 978-80-271-2583-8.]

¹⁹⁸⁹ Česká komora architektů začala oficiálně existovat až přijetím zákona č. 360/1992 Sb. Zákon České národní rady o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (autORIZAČNÍ ZÁKON) ze dne 7. května 1992. Viz [Zákon č. 360/1992 Sb. Zákon České národní rady o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (autORIZAČNÍ ZÁKON). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 7. května 1992 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-360>.]

¹⁹⁹⁰ SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Současná česká architektura jako odraz stavu společnosti. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 241-255. ISBN 978-80-7008-316-1. S. 247.

¹⁹⁹¹ BEČKOVÁ, Kateřina. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. V Praze: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-161-3. S. 15.

¹⁹⁹² Návrat architektů k funkcionalismu lze přímo spojit s celospolečenskou porevoluční touhou návratu k období první republiky, kdy měla česká architektura mezinárodní věhlas.

¹⁹⁹³ Zmiňme např. **Dům dětské knihy a nakladatelství Albatros v Praze** (1964-70, Stanislav Franc a Luděk Hanf) či do Prahy převezený výstavní **pavilon ze Světové výstavy Expo v Bruselu**, který byl po požáru zdemolován.

¹⁹⁹⁴ Za nemovitou kulturní památku byl v roce 1991 prohlášen **hotel Jalta v Praze**, o rok později **dům ČKD v Praze** (1976-83, Alena Šrámková a Jan Šrámek), roku 1998 **hotel a televizní vysílač na Ještědu v Liberci** a v roce 2000 dvě Pragerovy pražské realizace – **Ústav makromolekulární chemie a budova Federálního shromáždění**.

¹⁹⁹⁵ Václav Havel před třiceti lety projel republiku. In: *ČT24: Česká televize* [online]. 2020 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/3045657-vaclav-havel-pred-triceti-lety-projel-republiku>.

stala tématem příliš upomínající na režim a hlavní architektonickou úlohu nově tvořily kancelářské budovy vznikajících společností i bank. Zásadní roli investorů začaly hrát nejen tyto soukromé tuzemské firmy, ale také zahraniční společnosti. Stát ztratil své výsadní postavení a přestal investovat do čehokoli. Navíc se velmi rád zbavil volných pozemků i části stavebního fondu, o který by se musel starat.

Každý nově formovaný politický systém, ať už jde o totalitní nebo totalitu střídající, musí mimo jiné vyřešit otázku, jak interpretovat a jak se vypořádat s minulým režimem. „V procesech, které probíhají v Evropě po pádu komunistických režimů, vyvstávají do popředí problémy konfliktních interpretací minulosti, způsobů zúčtování s minulostí, na nichž by nové režimy mohly postavit svou legitimitu [...].“¹⁹⁹⁶ Pro analýzu problému „co dělat s minulostí“ Rupnik definoval pět rovin, kterými je možné se zabývat:¹⁹⁹⁷

- zákonodárné či soudní postupy, tzv. *transitional justice*;
- veřejná debata, která může mít formu veřejné polemiky i právního sporu;
- historiografie;
- změna symbolů;
- vztah „obecné“ společnosti k minulosti.

S ohledem na téma a rozsah práce není účelem věnovat se podrobně všem bodům a ponechejme je historikům. V krátkosti ale shrneme stěžejní body, které mají vliv na pochopení současného pohledu na komunistickou minulost a vyrovnávání se s ní.¹⁹⁹⁸ V případě *transitional justice* ze všech postsovětských států zašli nejdále společně s Němci právě Češi. Relativně rychle (a po právu) byl připraven Zákon 119/1990, o soudní rehabilitaci, jehož účelem bylo „[...] zrušit odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly.“¹⁹⁹⁹ V praxi byly plošné rehabilitace bez soudních procesů pojety jako rehabilitace všech osob, které byly za komunistického režimu obětí politického obvinění.²⁰⁰⁰

Vyrovnání se s komunistickým režimem i ve svém prvním prezidentském projevu nastínil Václav Havel, v němž kladl důraz na to, že za chod režimu jsou odpovědni v různé

¹⁹⁹⁶ ŠUBRT, Jiří a Nicolas MASLOWSKI. Závěrem. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 277-284. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 283.

¹⁹⁹⁷ RUPNIK. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. S. 28.

¹⁹⁹⁸ „[S] minulostí se lze vždy jen neustále vyrovnávat, avšak nikdy zcela vyrovnat.“ [PŘIBÁŇ. Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem. S. 313.]

¹⁹⁹⁹ Zákon č. 119/1990 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. dubna 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119>. § 1, odst. 1.

²⁰⁰⁰ Dle odhadů bylo v Československu během vlády KSČ za politické zločiny odsouzeno téměř čtvrt milionu lidí a z nich 240 k trestu smrti. [RUPNIK. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. S. 11.]

míře všichni, avšak na druhou stranu dodal, že by nezávislé soudy měly zvážit vinu odpovědných.²⁰⁰¹ Krátkou reflexi minulého režimu přinesl Zákon č. 480/1991 Sb., o době nesvobody, jenž mu přisoudil porušování lidských práv i vlastních zákonů.²⁰⁰² Stěžejní význam získal Zákon 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Ten konstatoval, že období mezi lety 1948-89 je odpovědné za „[...] programové ničení tradičních hodnot evropské civilizace, za vědomé porušování lidských práv a svobod, za morální a hospodářský úpadek provázený justičními zločiny a terorem proti nositelům odlišných názorů, nahrazením fungujícího tržního hospodářství direktivním řízením, destrukcí tradičních principů vlastnického práva, zneužíváním výchovy, vzdělávání, vědy a kultury k politickým a ideologickým účelům, bezohledným ničením přírody [...]“²⁰⁰³ Komunistická strana byla označena za zločinnou a zavrženíhodnou organizaci a za spoluviničky spáchaných zločinů byly přímo označeni funkcionáři, organizátoři a podněcovatelé v politické a ideologické oblasti.²⁰⁰⁴ Zákonu o protiprávnosti komunistického režimu předcházelo v září 1991 zřízení Úřadu dokumentace a vyšetřování činnosti Státní bezpečnosti, který pod vedením Václava Bendy měl nejen dokumentační úlohu, ale získal také pravomoc vyšetřovat a iniciovat trestní stíhání. V lednu 1995 tuto úlohu přebрал Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, který vznikl sloučením Střediska dokumentace protiprávnosti komunistického režimu s Bendovým úřadem. Úloha úřadu tak byla rozšířena na všechny zločiny komunistického režimu. Mnoho zločinů tak bylo identifikováno, nakonec však retributivní justice, kvůli selhání institucí i osobní neochotě zločiny minulosti potrestat, nenaplnila očekávání.

Česká společnost také „[j]ako jedna z prvních (vedle Německa) uvedla otázku individuální odpovědnosti do legislativní agendy a její „režim utváření paměti“ byl jako jeden z prvních ovlivněn otázkou osobní minulosti [...]“²⁰⁰⁵ Tím nastalo „[...] veřejné zpochybňování a pranýřování za osobní chyby z minulosti, které se v České republice, resp. Československu, dělo prostřednictvím různých afér, lustračních zákonů či neřízeným šířením seznamu agentů.“²⁰⁰⁶ K nejspornější legislativní úpravě zcela nepochybně patří právě lustrace,²⁰⁰⁷ představující „[...] proces vskutku specifický, neboť v podobných rozměrech nebyl použit při

---

²⁰⁰¹ „Všichni jsme si totiž na totalitní systém zvykli a přijali ho za nezměnitelný fakt a tím ho vlastně udržovali. Jinými slovy: všichni jsme – byť pochopitelně každý v jiné míře – za chod totalitní mašinérie odpovědni, nikdo nejsme jen její obětí, ale všichni jsme zároveň jejími spoluvůrci.“ A dále: „Mnoho našich občanů zahynulo v padesátých letech ve věznicích, mnozí byli popraveni, tisíce lidských životů bylo zničeno, statisíce talentovaných lidí bylo vypuzeno do zahraničí. Pronásledováni byli ti, kteří za války zachraňovali čest našich národů, ti, kteří se vzepřeli totalitní vládě, i ti, kteří dokázali prostě být sami sebou a myslet svobodně. Na nikoho, kdo za naši dnešní svobodu tak či onak zaplatil, by nemělo být zapomenuto. Nezávislé soudy by měly spravedlivě zvážit případnou vinu těch, kdo jsou za to odpovědni, aby vyšla plná pravda o naší nedávné minulosti najevo.“ [ŠÍMÍČEK. Novoroční projev prezidenta Václava Havla z 1. ledna 1990.]

²⁰⁰² Zákon č. 480/1991 Sb. Zákon o době nesvobody. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 13. listopadu 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-480>. § 1.

²⁰⁰³ Zákon č. 198/1993 Sb. Zákon o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 9. července 1993 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-198>.

²⁰⁰⁴ Tamtéž, § 1, odst. 2 - § 2.

²⁰⁰⁵ MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 11.

²⁰⁰⁶ PILAŘOVÁ, Zdislava. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Miroslav MICHELA. S. 19.

²⁰⁰⁷ „Lustrace je prověřovací procedura spočívající v prošetření záznamů Státní bezpečnosti, jejímž účelem je zjistit, zda osoba ucházející se o určitě místo nebyla evidována mezi přibližně stovkou tisíc takzvaných spolupracovníků StB.“ [RUPNIK. *Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost*. S. 11.]

denacifikaci po druhé světové válce ani se neobjevuje při transformacích nekomunistických diktatur.²⁰⁰⁸ Schválení lustračních zákonů²⁰⁰⁹ v Československu rozvířilo kontroverzi celého procesu a vyvolalo také politické spory.²⁰¹⁰ Neřízené lustrace vyvrcholily v roce 1992 vydáním Cibulkova seznamu (OL7-I 05), který sice obsahuje úplný registr spolupracovníků StB, ale nerozlišuje formu jejich spolupráce a za jakých okolností k ní došlo a zdali vůbec.²⁰¹¹ „Výsledkem bylo, že buď všichni na seznamu byli vinni, nebo nebyl vinen nikdo. Kdo byl evidován, mohl být vinen i nevinen, a ten, kdo evidován nebyl, mohl být rovněž vinen (mohl spolupracovat a přitom již nebýt v evidenci) i nevinen.“²⁰¹² Lustrace tak patří k základním důvodům pokřiveného vztahu k vyrovnávání se s bývalým režimem. Jejich absurdnost glosuje např. Rupnik, který vzpomíná na kreslený vtip na stránkách Lidových novin v roce 1991. „Muž, stojící před budovou Národního shromáždění, říká jinému muži: „Já se lustrací nebojím. Nebyl jsem spolupracovník. Jen jsem dával příkazy!““²⁰¹³

Striktní zákonné odsouzení celého období socialismu může působit paradoxně. K zásadnímu uvědomění totiž patří, že „[...] Československo bylo přeci jen jedinou zemí v regionu, kde se komunisté dostali k moci, aniž bylo zapotřebí přítomnosti sovětských vojsk na jeho území,²⁰¹⁴ a kde komunistická strana triumfovala v roce 1946 ve svobodných volbách se čtyřiceti procenty hlasů. Je to země, kde počet členů komunistické strany dosáhl v roce 1945 půl milionu, jednoho a čtvrt milionu v roce 1947 a dvou a půl milionu v roce 1948, což byla téměř čtvrtina veškerého obyvatelstva v produktivním věku.“²⁰¹⁵ V době pražského jara měla československá komunistická strana v porovnání k počtu populace nejvyšší poměrný počet členů z celého sovětského bloku.²⁰¹⁶ Ještě větší rozpor představuje fakt, že v žádném

²⁰⁰⁸ PACZKOWSKI. Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost. S. 32.

²⁰⁰⁹ [Zákon č. 451/1991 Sb. Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 4. října 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-451>.] a [Zákon č. 279/1992 Sb. Zákon České národní rady o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Sboru nápravné výchovy České republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 28. dubna 1992 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-279>.]

²⁰¹⁰ Nesmiřitelnými zastánci lustračních opatření byli především členové Občanské demokratické strany (ODS), navzdory tomu, že představitel strany Václav Klaus tento problém vnímal nejednoznačně a vyrovnání s minulostí považoval spíše za individuální otázku. Více např.: [RUPNIK. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. S. 16.] a [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 150-152.]

²⁰¹¹ „Roku 1992 se objevil Cibulkův Kompletní seznam spolupracovníků StB, v němž se nerozlišovali aktivní konfidenti od pasivních subjektů, kteří mnohdy spolupráci podepsali z donucení nebo ji nepodepsali vůbec. V tomto seznamu jsou zahrnuta i jména osob, jež byly předmětem sledování, a zároveň zde všichni aktivní spolupracovníci nejsou. [...] Na seznamech bylo nápadně mnoho „osmašedesátníků“ a až na jednu dvě výjimky žádný člen ODS. Bylo tam také velice málo vyšetřovatelů StB, pokud vůbec někteří. Jak kdosi poznamenal, z obětí se stali viníci. Cibulkovými seznamy se vážně zabývaly i noviny hlavního proudu, a dokonce i parlament, aniž se přihlíželo k tomu, že šlo o seznamy neautorizované a vydané protizákonně.“ [HAUSER. Halucinační demokracie 1989-2019. S. 18-19.]

²⁰¹² HAUSER. Halucinační demokracie 1989-2019. S. 20.

²⁰¹³ [RUPNIK. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. S. 14.] Cynismus vtipu potvrzuje to, že od 60. let mohli být členové strany sledování státní bezpečností jen se zvláštním povolením stranických orgánů. [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 193.]

²⁰¹⁴ „Československu nebyl socialismus vnucen na konci druhé světové války bajonety sovětské armády, ale zrodil se z přání většiny obyvatelstva, kterým se spravedlnost a rovnost, jež sliboval, zdály eticky hodnotnější než nespravedlnost a nerovnost kapitalismu.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 24.]

²⁰¹⁵ [RUPNIK. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. S. 23.]. Rupnik se dále ptá, proč se v demokratické a hospodářsky nejvyspělejší zemi střední Evropy zrodila nejužší, nejzatvrzelejší a nejvytrvalejší forma komunismu v regionu? Přesvědčivou odpověď dosud nikdo nepřinesl.

²⁰¹⁶ Mayer možnou příčinu dále dovysvětluje: „Jako v každém systému jediné politické strany se vstup do strany postupně stával stále více formalitou usnadňující společenské i profesní uplatnění spíše než vyjádřením vnitřního

ze států bývalého sovětského bloku na politické mapě nezůstala komunistická strana, která se od minulosti nedistancovala a nezměnila si název. V Československu, resp. České republice se tomu tak stalo a donedávna tato strana měla relativně vysokou podporu voličů.²⁰¹⁷

Druhou a třetí Rupnikovou rovinou, tedy veřejnou debatou a historiografií, se pro značný rozsah tématu věnovat nebudeme. Čtvrté hledisko, pojmenované jako změna symbolů, představuje především snahy o vyhlazení stop minulosti pomocí přejmenování ulic, odstranění soch a bourání architektury. Tyto snahy jsou velmi blízké představitelům totalitních systémů, avšak ani sametová revoluce nepřinesla kulturnější pohled na problémové symboly.²⁰¹⁸

Na vztah „obecné“ společnosti k minulosti se podíváme blíže z pohledu paměti a vyrovnávání se s minulostí.²⁰¹⁹ Aby vznikl pocit něčeho minulého, je nutné vytvořit hranici mezi minulostí a přítomností, mezi před a po, čímž je v našem případě listopad roku 1989. Společným cílem paměti a historie „[...] je vypovědět, kdo jsme. Obě souvisejí s identitou, resp. s identitami skupin, politických stran, společností, států.“²⁰²⁰ Existují mezi nimi ale zásadní rozdíly – pro Todorova je paměť částečná a historie je naopak celková.²⁰²¹ Nora další rozdíly shrnuje takto: „Paměť je život, který vždy nesou skupiny živých, a právě proto je v neustáleném vývoji, otevřena dialektice vzpomínky a zapomení, nevědomá ohledně svých postupných deformací, vydána každému užití a zneužití, schopna dlouhých období skrytosti a náhlých znovuoživení. Historie je vždy problematickou a neúplnou rekonstrukcí toho, co už není. Paměť je fenoménem vždy aktuálním, poutem prožívaným ve věčné přítomnosti; historie je zobrazením minulosti. [...] Skrytá paměť skupiny, kterou sjednocuje, což řečeno spolu s Halbwachsem znamená, že existuje tolik pamětí, kolik existuje skupin; že paměť je přirozeně mnohočetná a zmnožovaná, skupinová, vícenásobná a individualizovaná. Historie náleží naopak všem a nikomu, což jí propůjčuje sklon k tomu, co je univerzální.“²⁰²² Na rozdíl

---

souhlasu se socialistickými principy a doktrínou.“ [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 82-83.]

²⁰¹⁷ Nicméně počet voličů má výrazně klesající tendenci. V prvních volbách do České národní rady v roce 1990 získala KSČ 13,24 %. Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 1996 strana získala 10,33 %, roku 2002 dosáhla maxima s 18,51 %, v roce 2013 to bylo 14,91 % a zatím v posledních volbách v roce 2021 získala 3,60 %. Vůbec poprvé se tak do poslanecké sněmovny nedostala.

²⁰¹⁸ Více viz kapitola 7.2.

²⁰¹⁹ „Otázka společenského a politického vztahu k minulosti není specifická ani pro český případ, ani pro země, které se zbavily komunistického režimu. V různé míře vyvstává na všech kontinentech a vztahuje se k více či méně dramatickým a bolestným skutečnostem (vzpomeňme si na otázku zmizelých osob v Chile, na apartheid v Jižní Africe) nebo k mírnějším situacím v našich západních společnostech [...]“ [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 23.]

²⁰²⁰ MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 30.

²⁰²¹ [TODOROV, Tzvetan. Paměť před historií. Překlad Karel THEIN. In: BENSA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 33-46. ISBN 80-902196-3-2. S. 42.] Holý však připomíná, že i historie je „[...] konstruována z výběru událostí chaotické minulosti, o kterých se domníváme, že mají historický význam pro současnost: jsme to, co jsme (nebo kde jsme), protože to či ono se stalo v naší minulosti.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 119.] Tzn. i historie podléhá subjektivní selekci a následné interpretaci. Je tedy částečná.

²⁰²² NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. Překlad Karel THEIN. In: BENSA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 7-32. ISBN 80-902196-3-2. S. 9.

od historie paměť podléhá dvěma formám zapomínání – aktivnímu a pasivnímu.²⁰²³ Dle Luhmanna musí paměť „[...] postupovat selektivně, redukovat komplexitu a stabilizovat pouze to, co bylo vybráno.“²⁰²⁴ A to z ní dělá relativně zranitelné médium závislé na vlivech, které nelze nikdy vyloučit. Logicky si pamatujeme „[...] především dobro, které jsme činili, a zlo, které jsme trpěli. Nepříjemné události, jejichž evokace neumožňuje postavit se ani do role hrdiny ani do role oběti, upadají do zapomenutí.“²⁰²⁵ Když přestane být paměť vnitřně prožívána, ztrácí se její existence.²⁰²⁶

Společnost se vyrovnává s minulostí budováním kolektivní paměti²⁰²⁷ a identity.²⁰²⁸ Manželé Aleida a Jan Assmannovi rozlišují tři typy kolektivní paměti.²⁰²⁹ Komunikativní paměť, týkající se období osmdesáti až sta let, tedy tří až čtyř generací, se týká především zkušeností jednotlivých účastníků událostí a je získávána osobní komunikací. Tento typ paměti je vytvářen zespodu a je různorodý. Oproti tomu další dva typy – kulturní a politická kolektivní paměť, jsou utvářeny především shora, mají trvalejší charakter a jsou předávány vzdělávacími institucemi či památníky. Politická paměť je ale spojena s politickými organizacemi, bez nichž neexistuje a jejichž určité cíle sleduje, a je vždy, oproti kulturní paměti, živá. Její funkcí je připomínání příslušných historických událostí či osob, čímž se legitimizují přítomné politické záměry.²⁰³⁰ Obraz minulosti a paměť jsou proto stále

²⁰²³ „Při aktivním zapomínání se jedná o záměrné vytěšňování a ničení připomínek minulosti. Nástroji aktivního zapomínání jsou cenzura, vyhlášení tabu a rámování vybraných připomínek minulosti jako bezcenných, jako odpadu. Pasivní zapomínání naproti tomu nemá podobu aktivní destrukce, ale jedná se o lhostejné zanedbávání věcí a jevů, které jsou vnímány jako něco nezajímavého, nehodného speciálního zájmu.“ [PILÁŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 88.]

²⁰²⁴ ŠUBRT, Jiří, Nicolas MASLOWSKI a Štěpánka LEHMANN. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 31-45. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 40.

²⁰²⁵ TODOROV. Paměť před historií. S. 38.

²⁰²⁶ „Odtud posedlost, [...] která si zároveň libuje v úplném uchování všeho přítomného a úplné ochraně všeho minulého. Pocit rychlého a konečného mizení se snoubí s obavou o přesný význam přítomnosti a nejistotou budoucnosti, čímž i ta nejskromnější stopa, i to nejnepatrnější svědectví nabývají virtuální důstojnosti toho, co je paměťhodné.“ [NORA. *Mezi pamětí a historií*. S. 15.]

²⁰²⁷ Kolektivní paměť lze chápat jako „[...] ucelenou historickou informaci, resp. rekonstrukci konkrétních složek minulosti (historické události, procesu, osobnosti), která více či méně uvědoměle hledá svoji legitimitu, relevanci v tom, že přináší současníkům aktuální politické, morální, kulturní poučení o minulosti, resp. že má své výchovné poselství.“ [HROCH, Miroslav. *Paměť a historické vědomí očima historika*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 46-66. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 47-48.] Přibáň dále kolektivní paměť chápe jako způsob sebereflexe dějin a identity sociální skupiny; sebereflexe konstituuje živou paměť a vyžaduje referenční rámec, který stanoví meze interpretace dějin. Více viz [PŘIBÁŇ. *Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem*. S. 290.]

²⁰²⁸ „Z etymologického hlediska se jedná o určitou stálost, jednotu, shodu (z lat. *identicus* – totožný, stejný). Identita je vždy vztahem – *totožností* více prvků. [...] Klasické pojetí identity předpokládá určitou neměnnou podstatu („substanci“), která vyvstává v rozličných projevech („akcidencích“), jež mohou být vzájemně odlišné, stále však vycházejí z určitého jednotného „základu“, jenž by měl být právě pojmem identita označen.“ [MLYNÁŘ, Jakub. *Vztah paměti a identity v soudobé sociologii*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 257-276. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 258.] Nutným základem identity je právě paměť.

²⁰²⁹ Více např.: [KUBIŠOVÁ, Zuzana. *Kolektivní paměť a národní identita*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 82-112. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 85-93.]

²⁰³⁰ „Politická paměť se tak sestává převážně z připomínek slavných vítězství a vůbec slavných výkonů předchůdců či předků. Další podstatnou součástí politické paměti jsou tragické porážky a prohry, utrpení a mučednictví, ovšem ne všechny, ale jen ty z nich, ve kterých se osvědčila mravní síla „našich“ aktérů.“ [KUBIŠOVÁ. *Kolektivní paměť a národní identita*. S. 91.]

aktualizovány tak, aby byly v souladu se zájmy společnosti a její přítomností i budoucností.²⁰³¹

Český případ je založen na odvržení minulosti jako symbolu nového začátku,²⁰³² sametová revoluce, dle Klausových slov, měla představovat tlustou čáru za minulostí a společnost se měla dívat především dopředu.²⁰³³ Vše špatné z minulosti bylo obsaženo v pojmu „oni“, přítomnost a lepší budoucnost symbolizovalo slovo „my“.²⁰³⁴ V kolektivní paměti, jejíž formování záleží také na tom, kdy, kde a jak je minulost zmiňována,²⁰³⁵ se u nás střetávají a často prezentují tři základní diskurzy – paměť politických vězňů z 50. let, paměť disidentů 70. a 80. let a paměť normalizačních komunistů. „Na jedné straně se zdůrazňuje represivní rozměr doby, minulost je často nahlížena z černobílé perspektivy, která společnost dělí na vládnoucí a ovládané. Na straně druhé však máme všichni rodinné vzpomínky na „obyčejnou“ každodennost, mnohdy nechybí ani stesk po normalizační „idyle“.“²⁰³⁶ „Nikdo starším nezakazuje, aby vyprávěli mladším, ale pokud dochází příliš často k příliš zřetelným konfliktům mezi na jedné straně očekáváním naslouchajících, jež získali školní výukou a kulturním provozem, a autentickými vzpomínkami vyprávějících na straně druhé, nevzniká pouto důvěry a předávání vzpomínek se přetrhává, umlká. [...] Autentická paměť na režim státního socialismu má být zapomenuta, protože lidé si ve skutečnosti pamatují i jiné rozměry minulosti a vlastních či rodinných zkušeností než ty, které se vejdou do vyhraněné polarizace „hrdinské oběti“, dissent a underground versus „zrádci národa“, kolaboranti a nomenklatura vládnoucí strany.“²⁰³⁷

Kolektivní paměť se často dostává do konfliktu s osobní, autentickou pamětí, a proto není výjimkou ani přepisování vlastních memoárů.²⁰³⁸ Revizi své paměti nejsou ušetřeni samozřejmě ani architekti. „Opakovaným tématem v příbězích architektů tvořících v období normalizace je jejich touha po západní inspiraci, snaha vzepřít se diktátu uniformity a vzdorovat rezignaci na architekturu jako tvůrčí čin.“²⁰³⁹ „Nikoli jedinou, avšak podstatnou součástí umělecké politiky v režimu státního socialismu totiž bylo modernistické přesvědčení o autonomní úloze kvalitního uměleckého díla, jež svou vlastní estetickou povahou ovlivňuje realitu žitého světa. Sami architekti a umělci vnímali svou práci často pouze na této rovině, kdežto podíl na politickém rozměru účinnosti svých děl vidět nechtěli a jako pamětníci

²⁰³¹ ŠUBRT, Jiří, Nicolas MASLOWSKI a Štěpánka LEHMANN. Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 15-30. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 91.

²⁰³² PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 16.

²⁰³³ „Když Václav Klaus na začátku devadesátých let říkal, že za minulostí je třeba udělat tlustou čáru a nedívat se pořád do zpětného zrcátka, byla to chyba nebo lež.“ [BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 46.]

²⁰³⁴ PŘIBÁŇ. Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem. S. 290.

²⁰³⁵ PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 19.

²⁰³⁶ ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 208-209.

²⁰³⁷ BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 57, 58-59.

²⁰³⁸ Např. přepisování hereckých pamětí viz [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 99-114.]

²⁰³⁹ PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 93.

do dnes nechtějí.²⁰⁴⁰ S tímto pohledem však mohou kontrastovat příběhy kariérních vzestupů vedoucích projektových ústavů.²⁰⁴¹

Nic to nemění na tom, že pro mnoho jedinců Klausova tlustá čára znamená diskontinuitu, „život roztržený vedví“.²⁰⁴² Možná proto se začíná objevovat společenský fenomén zvaný ostalgie. Tu lze definovat jako pozitivně zbarvený vztah k minulosti, zejména v oblasti konzumu, v éře začlenění do bývalého sovětského bloku.²⁰⁴³ V České republice je možné tento vztah, navzdory zcela patrným ideologickým prvkům, pozorovat především u televizní zábavy, filmů²⁰⁴⁴ či populární hudby, které tvoří neopomenutelné procento nabídky většiny televizních a rozhlasových stanic, a také u potravinářských i průmyslových výrobků. Činátl upozorňuje na to, že tyto předměty nám zprostředkovávají prožitek plynoucího času a připomínají již zapomenuté emoce.²⁰⁴⁵ Ostalgie, někdy módněji označována jako retro, představuje i zpestření současné nabídky,²⁰⁴⁶ která např. v případě kinematografie často nedosahuje dřívějších uměleckých kvalit, a nepochybně vychází z přirozeného vzpomínání na dětství či mládí.²⁰⁴⁷ Proto nelze přejít vysoký divácký ohlas současných pořadů spojených s obdobím komunistického režimu. Např. dokumentární cyklus **Retro** (2008), který v přitažlivém formátu krátkých reportáží přibližuje fenomény doby, anebo seriál **Vyprávěj** (2009-13, Biser A. Arichtev | OL7-I 06), který vykresluje příběh rodiny na pozadí českých dějin. Ty jsou nejen připomínány, ale tvoří výrazné dějové milníky včetně rozdělení seriálu na série. Nicméně sledující se spíše zaměřují na zobrazení každodennosti²⁰⁴⁸ a mnohdy se s obyčejnými životy postav ztotožňují.²⁰⁴⁹ Tento seriál „[...] umožňuje divákům, aby jeho prostřednictvím vzpomínali na vlastní minulost, případně s jeho pomocí sdíleli vzpomínky svých blízkých ze starší generace.“²⁰⁵⁰ O vztahu k socialistické minulosti v mnoha případech svědčí také porevoluční kinematografie, v níž je pohled na běžný život v komunistickém režimu ve skrze pozitivní i humorný.²⁰⁵¹ „Ve společnosti, jak je v takových

²⁰⁴⁰ BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomínáním. S. 54.

²⁰⁴¹ Např. Vratislav Růžička, komunista a mezi lety 1967-74 ředitel pražského KPÚ.

²⁰⁴² Ke vztahu současné politické situace a pocitu diskontinuity viz např.: [DOKUPIL ŠKABRAHA, Martin. Zpátky ni krok! Důsledky nezamýšlených důsledků postkomunismu. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 121-138. ISBN 978-80-87348-66-6.]

²⁰⁴³ Jak upozorňuje Franc, termín ostalgie pochází z bývalé NDR a původně je vztahován ke konzumnímu zboží. [FRANC. Ostalgie v Čechách. S. 194.]

²⁰⁴⁴ Mezi nejdiskutovanější televizní reprízy patřili v 90. letech již zmíněný seriál **Žena za pultem** či kriminální seriál **Třicet případů majora Zemana** (1974-78, režie Jiří Sequens st.) přinášející zcela deformovaný obraz doby, na němž se spolupodíleli i příslušníci StB. Základní shrnutí tehdejší diskuze k uvedení seriálu veřejnoprávní televizí viz např.: [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 177-202.]

²⁰⁴⁵ ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 176.

²⁰⁴⁶ „Pokud bychom přesto hovořili o nějakém politickém či ideologickém pozadí veškerých ostalgických diskuzí, domnívám se, že jak jsem již zmínil, spíše než sympatie ke komunismu odrážejí určitou variantu konzumně orientovaného liberalismu a odmítnutí moralistních norem pro oblast spotřeby.“ [FRANC. Ostalgie v Čechách. S. 215.]

²⁰⁴⁷ „Nelze však zapomínat ani na obyčejnou „biologickou“ nostalgii: kdysi bývalo dobře, protože jsem byl mladý, zdravý a děvčata mě milovala. A systém... Kdo přemýšlel o systému!“ [PACZKOWSKI. Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost. S. 40.]

²⁰⁴⁸ „Diváci chtěli vidět „své“ nástěnky, toaletní papír, Vitacit, lampiony a podobně.“ [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 168.]

²⁰⁴⁹ Např. komentář divačky Jitky: „[...] 90 % obyčejných lidí zde žilo tak, jako hrdinové vašeho seriálu a jejich drobná hrdinství a útrapy zůstala nezveřejněna. Je dobře, že tento seriál je právě o obyčejných lidech.“ Cit. dle [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 162-163.]

²⁰⁵⁰ ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 158.

²⁰⁵¹ Např. Viewegh ukázal, že „[...] Báječná léta, která byla tak trochu pod psa, naštěstí skončila a my se jim můžeme s nadhledem zasmát a zároveň pocítit lítost nad ztraceným časem dětství a dospívání.“ [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 315.]

filmech líčena, nevládne nedůvěra a podezřívavost, ale naopak žoviální soudržnost, takže se doba za vlády komunistů jeví jako cosi poněkud abnormálního, kdy si však přece jen lidé vzájemně pomáhali a dokázali se politickým tlakům vysmívat. Nadšené přijetí těchto filmů [...] lze nejspíš vysvětlit tím, že ukazují nepolitický pohled na historii, čímž vracejí minulost všem těm lidem „bez příběhu“, kteří nebyli komunistickými kádry, ani bývalými vězni, ani bývalými disidenty, za komunistů se nijak zvlášť neangažovali ani proti nim, ani pro ně, a kteří koneckonců tvoří drtivou – mlčící – většinu obyvatelstva.“²⁰⁵²

S odstupem času je možné tvrdit, že problém vyrovnání se se socialistickým režimem české i jiné středoevropské politické elity vyřešily nejednoznačně, a ne zcela vhodnými způsoby. Politické i společenské neshody při československé transformaci vedly k zániku a vzniku nových politických stran a hnutí. Problém dekomunizace také dále eskaloval konflikt české a slovenské společnosti, který skončil rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky na dva samostatné státy.²⁰⁵³ Drulák dále upozorňuje na fakt, že absolutní odvržení socialismu a komunismu smazalo pravdu o jejich příčinách a historický význam dělnického hnutí; liberální kapitalismus přímo umožnil „amputaci sociálního státu“.²⁰⁵⁴ Pro část české společnosti zůstává problémem způsob, jakým došlo k celé transformaci socialistického režimu.²⁰⁵⁵ „Česká dekomunizace vedla ke vzniku situace, kdy se případní viníci odpovědní za komunistickou represii poměrně snadno vyhnuli trestnímu řízení a pokračovatelé KSČ byli ostrakizováni, ale koneckonců do značné míry tolerováni, a naopak představu o bývalé opozici proti komunismu poskvnilo podezření z kolaborace.“²⁰⁵⁶ Veřejné očekávání potrestání bývalých zločinů vyznělo prakticky naprázdno, což nejen že oslabilo důvěru v nový režim,²⁰⁵⁷ ale také vedlo, a stále vede, k ironickému zpochybňování revoluce.²⁰⁵⁸

²⁰⁵² MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 258-259.

²⁰⁵³ „Je zřejmé, že dekomunizace byla problémem, jenž sehrál důležitou roli při rozvratu ve vztahu Čechů a Slováků v období těsně předcházejícím „sametového rozvodu“.“ [RUPNIK. *Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost*. S. 17.] Holý však připomíná, že národnostní napětí mělo hlubší kořeny: „Mezi bývalými socialistickými zeměmi najdeme jen tři, ve kterých byl politický systém strukturován podle národnostního klíče: Sovětský svaz, Jugoslávie a Československo. Všechny tři se po zániku komunistického režimu rozpadly v důsledku vzrůstajícího národnostního napětí.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 14.] Svou roli jistě sehrálo i politické směřování revoluční transformace – v Čechách byla zásadní ekonomická reforma, na Slovensku hlavní roli hrálo řešení sociální oblasti.

²⁰⁵⁴ DRULÁK. *Za socialistický Západ!* S. 93.

²⁰⁵⁵ „Takzvané kulaté stoly jako symboly vyjednaných přechodů k demokracii se dnes stávají pohoršením pro značný počet těch, jimž pouhá rétorická rovina morálního odsouzení komunistické zvěle celkem pochopitelně připadá nedostatečná.“ [KOPEČEK. *Historická paměť a liberální nacionalismus v Česku a střední Evropě po roce 1989*. S. 262.]

²⁰⁵⁶ MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 255-256.

²⁰⁵⁷ PŘIBÁŇ. *Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem*. S. 299.

²⁰⁵⁸ Dle Masáka se z listopadových ideálů stal terč vtípů. [MASÁK. *Tak nějak to bylo*. S. 71.] Ironické interpretace revoluce, objevující se již od jara 1990, se zakládají na nenaplnění personálních změn a „očišťení“ společnosti od bývalých i stále přítomných komunistů. Někdy dokonce jsou listopadové události chápány jako spiknutí organizované StB či dohoda mezi disidenty, potažmo Občanského fóra s normalizačními politiky. Krapfl však uvádí, že ironický výklad je pouze jednou ze čtyř interpretačních pohledů na revoluci. Silnou základnu tvoří „romantičtí zastánci“, kteří ji především vnímají jako úspěšný protiklad tradičně násilných a krvavých revolucí; naopak tragické interpretace upozorňují na latentnost romantiků. Stoupenci tragického scénáře revolucí vnímají jako cestu k negativním a až katastrofálním výsledkům, se kterými se nyní musí společnost vypořádávat. [KRAPFL, James. *Poetický základ politiky: Dějiny významu roku 1989*. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 134-157. ISBN 978-80-7185-876-8. S. 155, 156.]

Česká společnost se nedokázala se svou minulostí vyrovnat natolik, aby ji stále nezatěžovala.²⁰⁵⁹ Minulost se dosud interpretuje jako problém příslušnosti k Západu, či Východu²⁰⁶⁰ a „[v]ýsledkem je neustálé opakování deklaratorního, obecného a nediferencovaného odmítání komunistické minulosti u demokratických stran, a u komunistů naopak nepokrytý historický revizionismus hraničící s popíráním a relativizací komunistických zločinů.“²⁰⁶¹ „Minulost se opravdu používá většinou k napadání a nařčení a mnohem vzácněji k reflexi a pochopení toho, co znamenal komunistický režim.“²⁰⁶² Tváří v tvář nepříjemné pravdě nás staví Durnová: „Je načase si přiznat, že jsme stále v zajetí logiky buď – anebo, že nejsme schopni myslet o zahraničněpolitických krocích studené války a o těch vnitropolitických bez strašidla komunismu a nutnosti hájit kapitalismus.“²⁰⁶³ „Hrozba cesty před rok 1989 také slouží jako mocný nástroj legitimizace politických rozhodnutí, případně je efektivní součástí komunikačních slovníků řady politických stran.“²⁰⁶⁴ Navzdory politickým a mediálním tlakům²⁰⁶⁵ a stále agresivnější kolektivní paměti dichotomický vztah české společnosti k socialistické minulosti existuje. Mayer to poukazuje na příkladu dvou disidentů, chartistů a bývalých politických vězňů Václavu Bendovi a Petru Uhlvi.²⁰⁶⁶ Benda se stal bojovníkem za kriminalizaci komunistického režimu a jeho cílem bylo bývalé komunistické činitele pohnat před soud. Uhl naopak představuje význačného odpůrce lustračního zákona, pro kterého je, podobně jako Klause, vina spíše individuální a za minulostí dělá tlustou čáru. Ironičtější glosu přináší Nový – část společnosti se dodnes vrací k písním Karla Kryla a jiná si zkrátka raději pustí Michala Davida.²⁰⁶⁷ A ve většině těchto případů není třeba hledat politicko-sociální důvody²⁰⁶⁸ – lidé to mnohdy dělají proto, aby zavzpomínali na své mládí, anebo zkrátka jen pro požitek z hudby. Slovy Činátla: „Kdo má rád majora Zemana, nemusí být nutně komunistou.“²⁰⁶⁹

²⁰⁵⁹ „Je zřejmé, že řešení otázky „[...] co s komunistickou minulostí“ je poznamenáno rozpolceností. [...] Dlouhou sérií dekomunizačních aktů a rozhodnutí doprovázely spory, které ovládají veřejnou rozpravu o komunismu do dnešního dne.“ [SUK. Návrat Československa k demokracii (1989-1992). S. 476.]

²⁰⁶⁰ Česká společnost „[...] kvůli svému umístění v pomyslném „středu Evropy“ nemá (již od cyrilometodějské mise v 9. století) automaticky jasno v tom, zda patří spíše k Západu, nebo k Východu či zda má vůbec přijímat tuto dichotomii.“ [DOKUPL ŠKABRAHA. Zpátky ni krok! Důsledky nezamýšlených důsledků postkomunismu. S. 128.]

²⁰⁶¹ KOPEČEK. Historická paměť a liberální nacionalismus v Česku a střední Evropě po roce 1989. S. 263.

²⁰⁶² MAYER. Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita. S. 22.

²⁰⁶³ DURNOVÁ, Anna. Spor o aktivismus a efektivitu vládnutí aneb Jak zlepšit kulturu demokracie. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 29-44. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 31.

²⁰⁶⁴ DRULÁK a AGHA. Úvod. S. 8.

²⁰⁶⁵ „Politický tlak na vzpomínání ovšem nelze zlehčovat, politizace paměti představuje důležité téma, které se často objevuje na stránkách tisku, v televizi a na internetu.“ [ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 343.]

²⁰⁶⁶ MAYER. Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita. S. 154-159.

²⁰⁶⁷ NOVÝ, Jakub. Odras české identity v textech české populární hudby. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 336-350. ISBN 978-80-7008-316-1. S. 350.

²⁰⁶⁸ „Ostalgie je na jedné straně považována za neškodnou zálibu v retro módě, na druhou stranu je řadou lidí vnímána jako nebezpečný návrat socialistického pakulturního kýče, který nabízí soft verzi komunistického panování [...]“ [PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 87.]

²⁰⁶⁹ ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 193.

7.2 Současná praxe ochrany české poválečné architektury

S ohledem na současné problémy lidstva, potažmo české společnosti, se mohou spory o vztah k poválečné architektuře jevit jako banální. Přesto do značné míry hovoří o naší kulturnosti, vztahu k minulosti a je možné z něho odvodit skryté důvody současného stavu společnosti.²⁰⁷⁰ Než se budeme zabývat ochranou české poválečné architektury, je na místě tento problém uvést do širších souvislostí. Vztah k moderní a poválečné architektuře je totiž problematický nejen u nás a v dalších postsocialistických zemích, ale také na Západě.²⁰⁷¹ O tom mohou mimo jiné svědčit demolice architektonicky významných staveb a souborů, např. **sídlíště Robin Hood Gardens v Londýně** (1968-72, Alison a Peter Smithsonovi), **Y-blokka v Oslu** (1959-70, Erling Viksjø) či ikony japonského metabolismu věže **Nagakin v Tokiu** (1972, Kisho Kurokawa). Symbolem vztahu novodobého Německa k architektuře bývalé NDR je demolice **Paláce republiky v Berlíně** (1973-76, Heinz Graffunder, Karl-Ernst Swora | OL7-I 07, 08).²⁰⁷² Extrémní situace v rámci bývalého východního bloku představuje Severní Makedonie, kde v hlavním městě **Skopji** probíhá znovubudování národní identity pomocí odkazu na éru Alexandra Velikého „oblékáním“ významných a památkově chráněných (!) brutalistních budov do klasické formy (OL7-II 01),²⁰⁷³ či Maďarsko, které vynakládá od roku 2010 nemalé vládní úsilí i peníze na obnovu kulturně i politicky cenné architektury v **Budapešti**, tedy i na eklektické úpravy poválečné architektury. Tyto úpravy většinou probíhají bez souhlasu původních autorů staveb. V rámci zkoumaných staveb zářející případ představuje OD **Best v Houstonu** (OL7-II 02). Poté co se začaly objevovat zvěsti o jeho možné ochraně, majitel v roce 2003 zničil bez jakéhokoli postihu architektonicky unikátní průčelí, čímž debaty o ochraně okamžitě ukončil.

Švácha všeobecnou averzi vůči pozdnímu modernismu připisuje dvěma ideologickým příčinám.²⁰⁷⁴ První z nich spočívá v neoliberalismu, jež přímo a nepokrytě spojuje tehdejší architekturu pouze s režimem, a proto ji označuje jako komunistickou nebo jako památníky normalizace apod. Silnými momenty jsou nedotknutelnost soukromého vlastnictví a úpadek veřejného zájmu. Druhá příčina je neokonzervatismus, jehož premisa spočívá v tom, že moderní architektura je od svého počátku špatná.²⁰⁷⁵ Mezi nesmlouvavé kritiky modernismu

²⁰⁷⁰ Např. bourání staveb začíná být pro společnost stále více naléhavou otázkou a stále častěji dochází k aktivistickým protestům. Obývané prostředí lze totiž chápat jako pevný bod, domov, jehož proměna narušuje ukotvení jedince v dynamickém a zrychleném globalizovaném světě.

²⁰⁷¹ „Similarly, the questions of which modern buildings to preserve, how to preserve them, and subsequent matters are not limited to any particular country but are a problem that vexes people worldwide.“ [PRUDON, Theodore H. M. *Preservation of Modern Architecture*. New York: Wiley, 2008. ISBN 978-0-471-66294-5. S. IX.]

²⁰⁷² Architektonicky i typologicky významnou stavbu nahradila napodobenina pruského paláce. Dle Prudona má rekonstrukce historické stavby za cíl spíše odstranit nepříjemnou minulost a vytvořit asociace k současnosti pozitivně vnímané minulosti než docílit esteticky tradiční, a tedy přijatelnější budovy. [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 48.]

²⁰⁷³ Elementární vhléd do situace poválečné architektury v Severní Makedonii viz např. [LING, Rachel. How Skopje's Urban Makeover Alienated Locals. In: *Failed Architecture*. 18. 1. 2018 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://failedarchitecture.com/how-skopjes-makeover-alienated-locals/>.]; [NIEBYL, Donald. Skopje's 1963 Quake: From Ruins to Modernist Resurrection. In: *Spomenik Database* [online]. 5. 4. 2021 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/skopje-s-1963-quake-from-ruins-to-modernist-resurrection>.]

²⁰⁷⁴ ŠVÁCHA, Rostislav. Památková ochrana poválečné architektury v mezinárodních souvislostech [přednáška]. In: *Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče*. Praha: NPÚ, 13. 10. 2021. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=lilLvcMZmoM&list=PLZgJmohI4Y6dxL-QQqpy86y7NAksFHMt>.

²⁰⁷⁵ Neokonzervativní články odsuzující moderní architekturu viz např. [*The American Conservative* [online]. The American Ideas Institute, ©2022 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.theamericanconservative.com/>.]

patří např. matematik a teoretik architektury Nikos A. Salingaros²⁰⁷⁶ či Léon Krier, jenž nastalou vlnu demolice modernistických staveb na konci 90. let okomentoval slovy, že „[...] všeobecně vzbuzuje [u laické veřejnosti – pozn. autora] jen málo lítosti. Jsou-li občanské výbory vůbec organizovány, tak jen za účelem ochrany tradičních budov.“²⁰⁷⁷ Nicméně stačila dvě desetiletí k tomu, aby občanská sdružení vznikla i pro ochranu poválečné architektury a v určitých případech jim také začaly sekundovat i sdružení dříve ochraňující pouze „tradiční“ architekturu.²⁰⁷⁸

První mezinárodní prohlášení vyzývající k zachování modernistické architektury bylo formulováno roku 1990 v Eindhovenu na konferenci DOCOMOMO International. Prohlášení si klade za cíl dosáhnout sedmi bodů – seznámit veřejnost, úřady, odborníky i vzdělávací instituce s významem modernistické architektury, identifikovat a zmapovat všechna díla, podporovat zachování a opětovné využití staveb a souborů, zabránit zničení významných budov, vytvořit vhodné techniky konzervace a adaptivního využití, získat finanční prostředky na zachování staveb a v neposlední řadě rozvinout nové myšlenky pro budoucnost udržitelného prostředí založeného na zkušenosti moderního hnutí.²⁰⁷⁹ Další doporučení pro zachování architektonického dědictví jsou součástí tzv. chart,²⁰⁸⁰ které jsou výsledkem řady setkání a konferencí nevládní organizace ICOMOS. Nárůst zájmu o ochranu poválečné architektury nepřímo dokládá také zápis 17 staveb Le Corbusiera na seznam kulturního dědictví UNESCO v roce 2016, z nichž 9 vzniklo po roce 1945.²⁰⁸¹

Kvůli evidenci a ochraně moderní architektury vznikají místní, národní i mezinárodní organizace. Mezi nejzásadnější s mezinárodním přesahem patří **DOCOMOMO International** sdružující síť akademiků a odborníků z praxe ve více než 60 zemích světa. Předpokladem činnosti organizace je zachování poválečného architektonického dědictví. **Mezinárodní vědecký výbor ICOMOS pro dědictví 20. století** činnost zahájil programem Heritage Alerts, jehož hlavním cílem je upozornit veřejnost v případě ohrožení hodnotné architektury

---

Ideálem nové a té správné architektury neokonzervativců je např. anglické město **Poundbury** (od 1987, Léon Krier). [ŠVÁCHA. Památková ochrana poválečné architektury v mezinárodních souvislostech.]

²⁰⁷⁶ „Ve 20. století se architektura stala masovým jevem pod vlivem vůdčích architektů, kteří zneužili vybrané filozofické texty, aby podpořili své ideály a prosadili se. Architektura se odpoutala od jakýchkoli vyšších principů lidské existence, odvrátila se od přírody i posvátna. Poprvé v lidské historii začali lidé úmyslně vytvářet nepřirozené struktury, ve kterých se nebydlí dobře a které působí nepříjemně.“ [SALINGAROS, Nikos A., Martin HORÁČEK, ed. *Sjednocená teorie architektury: forma, jazyk, komplexita*. Překlad Martin HORÁČEK. Brno: Vysoké učení technické v Brně - VUTIUM ve spolupráci s Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-214-5345-6. S. 111.]

²⁰⁷⁷ KRIER, Léon. *Architektura - volba nebo osud*. Překlad Jaroslav HUŤA. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0012-7. S. 57.

²⁰⁷⁸ U nás např. Klub Za starou Prahu a případ demolice Transgasu či mazutové výtopny na sídlišti Invalidovna.

²⁰⁷⁹ DOCOMOMO INTERNATIONAL. Eindhoven-Seoul Statement. In: *Docomomo International* [online]. Seoul, 2014 [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://www.docomomo.pt/news/international/eindhoven-seoul-statement-2014>.

²⁰⁸⁰ Především Benátská charta z roku 1964 [ICOMOS. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Venice, 1964. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-the-venice-charter>.], ICOMOS charta vydaná v roce 2003 [ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Victoria Falls, 2003. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/en/about-the-centre/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/165-icomos-charter-principles-for-the-analysis-conservation-and-structural-restoration-of-architectural-heritage>.] a Charta z Burry pocházející z roku 2013 [ICOMOS. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. 5. vydání. Burwood: Deakin University, 2013. ISBN 0957852843. Dostupné také z: <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>.]

²⁰⁸¹ Význam samotného autora, který je diskutován níže, je patrný také na dalších skupinových zápisech UNESCO, např. osmi budovách Franka Lloyda Wrighta v roce 2019, čtyřech domech Victora Horty v roce 2000 a sedmi stavbách Antonia Gaudího v roce 1984 a 2005.

a následně se zasadit o její ochranu. **Conserving Modern Architecture Initiative** je formovaná v rámci americké neziskové organizace Getty Conservation Institute. Tato iniciativa se zabývá ekonomickou stránkou obnovy či konverze moderní architektury a také dalším výzkumem souvisejícím s její záchranou. Celosvětovou platformu pro evidenci architektury pozdní moderny, potažmo architektury brutalistní, představuje **SOS Brutalism** (OL7-II 03). Databáze spravovaná Deutsches Architekturmuseum v současnosti čítá přes dva tisíce zástupců poválečné architektury po celém světě.

Na národní a místní úrovni je počet organizací a spolků větší, avšak jejich dosah a vliv naopak menší. Zmínit lze anglickou organizaci **The Heritage Alliance**, jejíž přínos představuje např. soupis poválečného architektonického dědictví australské Victorie.²⁰⁸² Pozdní modernismus 14 států, které bývaly součástí SSSR, přibližuje databáze **Soviet modernism**. Soupis více než 650 budov a urbanistických plánů vznikl díky výzkumu Architekturzentrum Wien a na přelomu let 2012-13 byl představen na výstavě a katalogu.²⁰⁸³ Na poválečnou architekturu NDR se od roku 2006 zaměřuje neinstitucionalizovaná drážďanská platforma **Ostmoderne**, jejímž cílem je výstavami zvýšit informovanost veřejnosti o nevhodných přestavbách a demolicích.²⁰⁸⁴ Varšavská poválečná architektura je součástí projektu **Tu było, tu stało**, jež se zabývá změnami a demolicemi po roce 1989 na území hlavního polského města.²⁰⁸⁵ Jugoslávskými plastikami, památníky a okrajově i architekturou z druhé poloviny 20. stol. se zabývá **Spomenik Database**.²⁰⁸⁶ Relativně rozsáhlá je maďarská databáze **egykor.hu** založená na sdílení dobových fotografií nejen poválečné architektury.²⁰⁸⁷ Příkladem protestní organizace může být „**Miluji GTC**“,²⁰⁸⁸ která je opoziční silou plánované transformace významného OS **Gradski trgovski centar ve Skopji**. S ohledem ke zkoumaným poválečným OD je nutné zmínit kampaň **C20 Department Stores**, která vznikla roku 2022 na ochranu britských OD pocházejících z 20. stol se zvláštními architektonickými hodnotami. Kampaň reaguje na propastný úpadek OD²⁰⁸⁹ vytvořením databáze ohrožených staveb a její snahou je zapsání několika vybraných případů na seznam památkově chráněných staveb a zasloužit se o jejich kultivované zachování. K tomuto účelu by mělo sloužit šest případových studií s různými formami přístupů pro zachování OD. Zmínit lze také **Mall Hall of Fame**, která se považuje za nejrozsáhlejší databázi věnující se americkým *shopping malls*

---

²⁰⁸² Více viz [WIXTED, David, Suzanne ZAHRA a Simon REEVES. Survey of Post-War Built Heritage in Victoria. In: *Heritage ALLIANCE* [online]. Melbourne, Heritage Alliance, 2008 [cit. 2022-05-23]. Dostupné z: https://www.heritage.vic.gov.au/___data/assets/pdf_file/0025/512287/Survey-of-post-war-built-heritage-in-Victoria-Stage-1-Heritage-Alliance-2008_Part1.pdf.]

²⁰⁸³ Více viz [Soviet Modernism 1955-1991. In: *Az W* [online]. Architekturzentrum Wien, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: http://wiki.azw.at/sovietmodernism__database/home.php?l=deu.]

²⁰⁸⁴ Více viz [Ostmodern.org: Netzwerk nachkriegsmoderne Baukunst. In: *Ostmodern.org* [online]. WordPress, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.ostmodern.org/>.]

²⁰⁸⁵ Více viz [*Tu było, tu stało* [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.tubylotustalo.pl/>.]

²⁰⁸⁶ Více viz [*Spomenik Database* [online]. 2018 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/>.]

²⁰⁸⁷ Více viz [*Egykor.hu* [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://egykor.hu/index.php/>.]

²⁰⁸⁸ Orig. *Go sakam GTC*.

²⁰⁸⁹ Osud a budoucnost britských OD vyvolal celonárodní veřejnou debatu diskutovanou ve všech hlavních médiích. Iniciativa udává, že v posledních letech od dubna 2022 bylo ve Spojeném království uzavřeno 52 % všech OD. [One year on: C20 Department Stores Campaign Revisited. In: *Twentieth Century Society* [online]. 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://c20society.org.uk/news/___trashed-2.]

vč. historických souvislostí jejich vzniku,²⁰⁹⁰ a obdobně koncipované **The Department Store Museum**, jež se naopak zaměřuje na americké OD.²⁰⁹¹

Kromě zmíněných organizací se do ochrany poválečné architektury zapojují orgány státní správy a památkové úřady, jejichž role a význam se odvíjí od státního uspořádání. Nezanedbatelnou roli hrají vzdělávací instituce, které nabízejí nejen výukové předměty související s památkovou ochranou architektury 20. stol., ale podílí se na výzkumu prostřednictvím studijních programů, nejčastěji na postgraduálním stupni.²⁰⁹² Vzdělávací instituce se také v mnoha případech aktivně angažují nad rámec pedagogické činnosti. Z mnoha příkladů lze zmínit **Evidenci a valorizaci staveb slovinské moderní architektury v letech 1945-70**, kterou prováděla Fakulta architektury Univerzity v Lublani.²⁰⁹³

Základem, který definoval problémový vztah české veřejnosti k poválečné architektuře, bylo kolokvium **Ještěd – evidence hodnot poválečné architektury** (2009, VCPD, FA ČVUT, NPÚ). Architektura 60. a 70. let 20. stol. je v současnosti především v zájmu mladší generace, která si ji již příliš nespojuje s tehdejším režimem. O osvětu širší veřejnosti se snaží významní propagátoři poválečné architektury, mezi něž patří přední erudované osobnosti, např. Rostislav Švácha a Petr Vorlík, a laické veřejnosti jsou blízcí především popularizátoři Vladimír 518 nebo Adam Gebrian. Na osvětu široké veřejnosti cílí také výstavy a výstavní katalogy. Na putovní retrospektivní výstavu **SIAL** (2010, Muzeum umění v Olomouci) navázal katalog **SIAL**.²⁰⁹⁴ **Výstava prací manželů Machoninových** (2010, Galerie Jaroslava Fragnera) předcházela katalogu **60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi**,²⁰⁹⁵ fenoménem československých OD se zabývala výstava **Kotvy Máje** (2011, Vysoká škola uměleckoprůmyslová), na níž navázala stejnojmenná publikace.²⁰⁹⁶ Z dalších výstav lze zmínit především ty věnující se pražské poválečné architektuře: **Poválečná 45-89 / Příběhy pražské architektury** (2016, FA ČVUT), která představila výsledky dvou semestrů mapování poválečné architektury studenty, výstava **Architektura pro Prahu** (2017, Český svaz stavebních inženýrů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Obec architektů), jež seznámila s činností pražských Projektových ústavů výstavby hlavního města Prahy, výstava **Navzdory / architekti 1969 – 1989 – 2019** (2019, Galerie Jaroslava

²⁰⁹⁰ Více viz [Mall Hall of Fame [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/>.]

²⁰⁹¹ Více viz [The Department Store Museum [online]. Blogger, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/>.]

²⁰⁹² Např. postgraduální kurz *Advanced Studies in Post-War British Architecture* na *Edinburgh College of Art*, předmět *Post-war history of construction and architecture* na *Université de Libre de Bruxelles*, *British Post-War Architecture* na *University of York* či magisterský ateliér *Adapting 20th century Heritage* na *Delft University of Technology*. Více k celosvětovému vzdělávání památkové ochrany poválečné architektury viz např.: [PEDRONI, Margherita et al. *A Global Survey on Education and Training for the Conservation of Twentieth-Century Built Heritage: Research Report*. Los Angeles: Getty Conservation Institute; Lisbon: DOCOMOMO International, 2020. ISBN 978-1-937433-82-6. Dostupné také z: https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/global_survey_on_education_and_training.html.]

²⁰⁹³ Více viz [Evidenca in valorizacija objektov slovenske moderne arhitekture med leti 1945-70. In: *Evidenca.org* [online]. Ljubljana: Ferry Institute for Spatial Culture, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://evidenca.org/>.]

²⁰⁹⁴ ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9.

²⁰⁹⁵ PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4.

²⁰⁹⁶ KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5.

Fragnera), ke které vyšla také publikace,²⁰⁹⁷ a výstava **Nebourat! Podoby brutalismu v Praze** (2020, Národní galerie). Po vydání rozsáhlých monografií následovaly výstavy **To nejlepší z architektury 60. a 70. let v České republice**²⁰⁹⁸ (2020-21, Národní technická knihovna) či **Architektura 58–89**²⁰⁹⁹ (2022, CAMP). K posledně jmenované výstavě a publikacím se váže stejnojmenný dokumentární seriál (2023, režie Jan Zajíček). I na stálou expozici Národní galerie v Praze **1956 - 1989: Architektura všem** (2022 | OL7-II 05), jež se kromě architektury věnuje také tehdejšímu životnímu stylu, navázal výstavní katalog.²¹⁰⁰ Další aktivity NPÚ v souvislosti s pražskou architekturou 2. pol. 20. stol. prezentovala např. výstava **Poválečná architektura jako památka** (2023, Galerie Jaroslava Fragnera). Širší geografický záběr měla výstava **Iconic Ruins** (2019, Galerie Českých center, Goethe-Institut), která představila poválečnou architekturu zemí V4.

Také na území ČR funguje řada občanských organizací a spolků, jež se zabývají evidenční, publikační a ochrannou činností zaměřenou na poválečnou architekturu a výtvarná díla. Lze jmenovat např. **Architektura 489** (OL7-II 04), jež se věnuje mapování poválečné architektury a zprostředkovává databázi obsahující přes 280 objektů,²¹⁰¹ **Vetřelci a volavky**, poukazující na neuspokojivý stav poválečných výtvarných děl především ve veřejném prostoru a zabývající se jejich evidencí,²¹⁰² nebo skupina **Ošklivá architektura** na sociální platformě Facebook čítající přes 11 tis. členů. Propagaci české poválečné architektury odstartovaly prostřednictvím popularizačních portálů také tzv. architektonické manuály – brněnský **BAM**,²¹⁰³ královéhradecký **KAM**,²¹⁰⁴ litomyšlský **LAM**,²¹⁰⁵ plzeňský **PAM**,²¹⁰⁶ a zlínský **ZAM**,²¹⁰⁷ kterým sekundují **Ostravské památky**²¹⁰⁸ či platforma **Architektura na severu Čech** věnující se městům Děčín, Jablonec nad Nisou, Liberec, Litoměřice, Teplice a Ústí nad Labem.²¹⁰⁹ Výjimkou již nejsou ani občanská hnutí vznikající pro akutní záchranu poválečné

²⁰⁹⁷ KRAJČI, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2583-8.

²⁰⁹⁸ VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 418-425. ISBN 978-80-87967-26-3.

²⁰⁹⁹ [VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7.] a [VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-2-4.]

²¹⁰⁰ HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6.

²¹⁰¹ Více viz [A489 [online]. Wense interactive design, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/>]

²¹⁰² Více viz [Vetřelci a volavky [online]. Onkubator, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.vetrelciavolavky.cz/>]

²¹⁰³ Více viz [Brněnský architektonický manuál: průvodce brněnskou architekturou [online]. ViaAurea s.r.o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/>]

²¹⁰⁴ Více viz [Královéhradecký architektonický manuál [online]. Dům umění města Brna, Via Aurea s.r.o., kontrapunkt, z. ú., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://kam.hradcekralove.cz/>]

²¹⁰⁵ Více viz [Litomyšlský architektonický manuál [online]. Dům umění města Brna, Via Aurea s.r.o., Městská galerie Litomyšl, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://lam.litomysl.cz/>]

²¹⁰⁶ Více viz [Plzeňský architektonický manuál [online]. Via Aurea, s. r. o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://pam.plzne.cz/>]

²¹⁰⁷ Více viz [Zlínský architektonický manuál [online]. Via Aurea, s.r.o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://zam.zlin.eu/>]

²¹⁰⁸ Více viz [Ostravské památky [online]. Antikvariát Fiducia, 2017 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <http://www.ostravskepamatky.cz/>]

²¹⁰⁹ Více viz [Děčín - Tetschen: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.decin-tetschen.net/>], [Jablonec - Gablonz: architektura na severu Čech [online]. PLAC, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <http://jablonec-gablonz.net/>], [Liberec - Reichenberg: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/>], [Litoměřice - Leitmeritz: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/>], [Teplice - Teplitz: architektura na severu Čech [online]. PRO POLIS

architektury, např. **Mazutka žije** pro záchranu mazutové výtopny na pražském sídlišti Invalidovna. Kromě aktivní účasti občanských seskupení se začínají prosazovat i názorově blízcí zástupci v komunální politice.²¹¹⁰

Ústřední orgán české památkové péče tvoří Ministerstvo kultury. Odbornou organizací státní památkové péče je Národní památkový ústav,²¹¹¹ který začíná v případě poválečné architektury sehrávat významnější úlohu. Z jeho krajských pracovišť lze zmínit především liberecké, jehož práce primárně cílí na architektonické dědictví SIALu. Významnou činnost má za sebou také ostravské pracoviště spojené s Martinem Strakošem, který se tématem architektury druhé poloviny 20. stol. soustavně zabývá. NPÚ svou činnost promítl do výstupů projektu „Analýza a prezentace hodnot moderní architektury 60. a 70. let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR“, který byl financován Ministerstvem kultury ČR v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje. V průběhu projektu NPÚ spoluorganizoval konferenci **Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče** (2020, NPÚ) a také workshopy **Hodnocení výsledků experimentálních prací** (2016 a 2018, Fakulta stavební VUT v Brně), **Výtvarné umění jako součást architektury 60. a 70. let 20. století** (2017, FSv ČVUT v Praze | OL7-II 06). Kromě již zmíněné publikace *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice* vydal NPÚ ve spolupráci s dalšími subjekty (FSv ČVUT v Praze, Fakulta stavební VUT v Brně, Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR ad.) sérii monografií zabývajících se podrobněji ohroženými stavbami poválečné architektury.²¹¹² Významný přínos představuje *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století*²¹¹³ a také mapová aplikace **Moderní architektura 60. a 70. let 20. století v České republice**²¹¹⁴ propojená s veřejnou částí databáze Památkového katalogu. Z dalších výzkumných projektů zmíníme především projekt **Paneláci** či **Architektura osmdesátých let v České republice: Osobitost, identita a paralelní úvahy na pozadí normalizace** podpořené Ministerstvem kultury v rámci Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity. Dalším významným subjektem podílejícím se na výzkumu poválečné architektury je Výzkumné centrum průmyslového dědictví (VCPD) na FA ČVUT v Praze. Badatelské aktivity centra jsou sice primárně orientovány na průmyslové dědictví, nicméně v rámci jeho činnosti proběhl např. **stavebněhistorický průzkum televizního vysílače a horského hotelu Ještěd** (2009).

Teplice, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/>, [Ústí - Aussig: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://usti-aussig.net/>]

²¹¹⁰ Např. politické sdružení Praha sobě.

²¹¹¹ Národní památkový ústav je odbornou organizací památkové péče s celostátní působností zabývající se evidencí a dokumentací památek a vydáváním odborných vyjádření k probíhajícím stavebním řízením a záměrům.

²¹¹² [STRAKOŠ, Martin a kol. *Nádraží Ostrava – Vítkovice: historie, architektura, památkový potenciál*. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-87967-14-0.], [URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5.], [HOUŠKOVÁ, Kateřina a kol. *Hotel Intercontinental v Praze: historie - urbanismus - architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2019. ISBN 978-80-7480-129-7.], [GORYCZKOVÁ, Naďa, ed. *Transgas: areál řídicí ústředny Tranzitního plynovodu a budova FMPE v Praze: historie, architektura, památkový potenciál*. Praha: Národní památkový ústav, 2019. ISBN 978-80-7480-138-9.]

²¹¹³ VRABELOVÁ, Renata et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5.

²¹¹⁴ Více viz [Moderní architektura 60. a 70. let 20. století v České republice: Mapa s odborným obsahem (Nmap). In: *Národní památkový ústav* [online]. 2020 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <https://npu.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=10b768449b2a4c27acc9ba112246d00>.]

Nejen díky těmto sdružením a subjektům výzkum architektonického dědictví 60. a 70. let 20. stol. systematicky probíhá, poznání se rozšiřuje²¹¹⁵ a jednotlivé hodnoty jsou často jasně identifikovány.²¹¹⁶ Zájem o tyto stavby vzrůstá, přesto však jejich ochrana stále pokulhává a v podstatě se nedaří. „Ostudný“ stav ochrany poválečné architektury má dle Šváchy tři příčiny.²¹¹⁷ Za prvé hovoří o úpadku veřejného zájmu a soustavném upřednostňování zájmů soukromých;²¹¹⁸ druhá příčina se skrývá v posudkářích, kteří ve svých vyjádřeních na objednávku vlastníků negují hodnotu výjimečných staveb; a za třetí špatná ochrana spočívá na nedostatečném přístupu orgánů památkové péče. Masák dále vzpomíná absenci časového odstupu, který je spojen s nejistotou, jak má společnost s poválečnými stavbami nakládat, a také zmiňuje malou informovanost široké veřejnosti.²¹¹⁹

Fuchs na konci 60. let uvedl: „Naše doba má stejné právo a stejnou povinnost zanechat vývojovou fázi na historickém městě, tak jak to také prováděly minulé slohové epochy.“²¹²⁰ A Starý dříve napsal: „Tato doba zanechá obří pomníky.“²¹²¹ Dnešní pohled na poválečné architektonické dědictví nám tyto názory reflektuje, otázkou však je, zdali bychom tyto pomníky neměli spojovat spíše s dobou, než s totalitním režimem?²¹²² Stavební celky vytvořil čas a jejich význam se odvozuje ze složitých vztahů – „[...] jsou zrcadly světa nebo určité epochy.“²¹²³ Architektonické dílo je materiální výtvar, jenž vznikl za určitých environmentálních, ekonomických a společensko-politických podmínek. Pro Kohouta je

²¹¹⁵ Každá další plánovaná demolice a ohrožení poválečné stavby dokáže spojit větší část veřejnosti, která vyžaduje alespoň diskuzi, a mobilizuje síly v dalším poznání, interpretaci, hodnocení a následné ochraně.

²¹¹⁶ Například Dulla uvádí jako charakteristické znaky ahistoričnost a abstraktnost, lapidární geometrickou formu, velká výrazná gesta, rozvolněné urbanistické struktury a dále dodává lehkost, tenký obvodový plášť, brutalistní poetiku či strukturalistické opakování a také využití nových materiálů (plasty, hliník, aj.). V neposlední řadě je pro československou poválečnou architekturu typické spojení s výtvarným uměním. [DULLA, Matúš. Sú to vôbec pamiatky? Architektonické pamiatky 60. rokov na Slovensku a problémy ich udržania. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 23-28. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 23-24.]

²¹¹⁷ ŠVÁCHA, Rostislav. Tři příčiny špatné ochrany poválečných staveb. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 9-10. ISSN 1805-3955. Dostupné z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf. S. 9.

²¹¹⁸ Vorlík zdůrazňuje: „S převodem do soukromého vlastnictví se změnil i náš pohled a najednou jsme více ochotni připustit, že každý majitel může se svou budovou dělat, co chce.“ [BIEGEL, Richard a Petr VORLÍK. Památková ochrana architektury. Dynamika historické hodnoty. Stigmatizace. Bourání. Aktivismus. Transformace. Obnova. Kontextualita. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 555-565. ISBN 978-80-908359-2-4. S. 557.] Ke vztahu soukromého a veřejného zájmu se Gírsa vyjádřil následovně: „Způsob, jakým se zachází s historickým odkazem minulosti není věcí privátní či úzce skupinovou, ale je součástí velké zodpovědnosti – s ohledem k veřejnému zájmu chránit historický odkaz minulosti.“ [GIRSA, Václav. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006* [online]. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2007 [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://portal.cvut.cz/wp-content/uploads/2017/04/PP2007-11-Girsa.pdf>. S. 8.] Bečková přímo klade polemickou otázku, jak vysvětlit majiteli, že stavba v jeho vlastnictví může představovat nehmotnou kulturní hodnotu, o kterou se musí dělit s celou společností? [BEČKOVÁ. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990–2020*. S. 15.]

²¹¹⁹ MASÁK, Miroslav. Čtyři stavby SIALU (o společné řeči). In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 52-59. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 57.

²¹²⁰ FUCHS, Bohuslav. Památková péče. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 4, s. 204-212, 229. ISSN 0300-5305. S. 212.

²¹²¹ STARÝ, Oldřich. 40 let KSČ a naše architektura. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 6, s. 111-112. ISSN 1335-2180. S. 112.

²¹²² Tuto otázku si položil již v 80. letech Nový: „Máme u nás socialistickou architekturu? [...] Obstojí naše dílo ve zpětné kritice našich potomků?“ [VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 8.]

²¹²³ NORA. Mezi pamětí a historií. S. 29.

architektonická forma výsledkem životních forem.²¹²⁴ Právě architektura je svázána s dobou svého vzniku nejvíce ze všech umění.²¹²⁵

Klíma upozorňuje, že význam staveb a důvody pro jejich ochranu je nutné spatřovat nejen v architektonických kvalitách, ale i v hodnotách reprezentující kolektivní paměť společnosti.²¹²⁶ „Odstranění památky nemá jen rituálně symbolizovat rozchod s pamětí, která byla určitému společenství vnučována, ale zůstala mu cizí, nebo s pamětí, s níž se společenství rozešlo [...], ale má také potlačit důležitý nástroj udržování této paměti.“²¹²⁷ Bartlová zničení poválečné architektury chápe jako důsledek operace zapomenutí.²¹²⁸ Nacionální vlády některých postsovětských zemí využívají likvidaci poválečné architektury pro znovubudování národní identity. Avšak nebezpečí odstraňování symbolů, soch i architektury „[...] spočívá v tom, že by minulost nebyla tímto způsobem zničena, ale prostě jen potlačena, a že by se jednoho dne vrátila v patologické podobě. Jde rovněž o to, že takový postup se stává precedentem: způsobem, jímž zacházím se svými předchůdci, se mnou budou zacházet mí následníci, a společnost nakonec zdědí diskontinuální paměť, rozřezanou na plátky podle mínění, které v danou chvíli převládá.“²¹²⁹

²¹²⁴ KOHOUT, Michal. *Forma sleduje smysl: na okraj architektury*. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů, 2016. ISBN 978-80-904909-6-3. S. 74.

²¹²⁵ Zдали vůbec a do jaké míry lze architekturu považovat za umění, je otázka na samostatnou práci. Je známo, že Loos přisuzoval charakter umění pouze mohyle a památníku, protože jsou jen minimálně zatíženy funkčními požadavky. [LOOS, Adolf. *Navzdory: ornament je zločin: 1900-1930*. Překlad Zdeněk DAN. Hodkovičky: Pragma, 2015. ISBN 978-80-7349-442-1. S. 83-95.] Úvahy funkcionalistických architektů o čistě vědeckém přístupu k architektuře není třeba více komentovat. Sám Le Corbusier ale považoval architekturu za „[...] umění par excellence [...]“ [LE CORBUSIER-SAUGNIER. *Za novou architekturu*. Překlad Pavel HALÍK. Praha: Petr Rezek, 2005. ISBN 80-860-2723-6. S. 86.] Louis Kahn uvedl, že „[v]ěda nachází to, co už tu je, ale umělec vytváří něco, co tu ještě není.“ [KAHN, Louis I. Bílé světlo - černý stín. In: KAHN, Louis. *Rozhovory se studenty*. Překlad Radovan CHARVÁT. Zlín: Archa, 2020, s. 14-31. ISBN 978-80-87545-79-9. S. 25.] Hájek považuje architekturu za umění, „[...] protože stojí mimo čas, [...] ale má mnoho společného s vědou.“ [BALÁŠKOVÁ, Karolína. Petr Hájek: Architektura je umění, protože stojí mimo veškerý čas. In: *ASB Portál* [online]. Jaga Media, 2021 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.asb-portal.cz/aktualne/nazory-a-rozhovory/petr-hajek-architektura-je-umeni-protize-stoji-mimo-veskery-cas>.] Van der Rohe chápal architekturu jako objektivní umění. [MIES VAN DER ROHE, Ludwig a Moisés PUENTE, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. Překlad Petra OCELKOVÁ. Zlín: Archa, 2010. ISBN 978-80-904514-1-4. S. 65.] Parafraze Brechta hovoří o ospravedlnění konstrukce jako o „[...] potěšení že opatřuje a vědouce že věda a umění mají to společné, že existují, aby usnadnily lidem život. Věda pomáhá jejich potřebám, umění je obveseluje.“ [URLICH, Petr. *Klasický a abstraktní model v architektuře 20. století*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1992. ISBN 80-01-00869-X. S. 143.] Masák tvrdí „[...] že architektura není [...] vědou, i když její sociologické, psychologické a technické aspekty s vědou souvisí. [...] A že není ani uměním, jak se traduje, i když je vysoce tvořivou disciplínou a má s uměním mnoho společného.“ In: Jaký vlastně byl ten Sial, z rukopisu v osobním archivu Miroslava Masáka, cit. dle [ŠVÁCHA, Rostislav. Sial. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 390-431. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 416.] Pomozme si tedy výrokem architekta Davida Vávry, který tvrdí, že architektura je vědecké umění. [STANĚK, Luděk. 66 otázek Ludka Staňka: Architektura je vědecké umění, vrchol estetiky, říká David Vávra. In: *Proč ne?!* *Hospodářské noviny iHNed.cz* [online]. Economia, a.s., 2020 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <https://procne.ihned.cz/c1-66762320-66-otazek-ludka-stanka-architektura-je-vedecke-umeni-vrchol-estetiky-rika-david-vavra>.]

²¹²⁶ KLÍMA, Petr. *Obchodní domy. Vstříc socialistickému konzumu s vynikající architekturou*. In: HORÁK, Ondřej, ed. *Praha brutálně krásná: mimořádné stavby postavené v Praze v letech 1969-1989*. Praha: Scholastika, 2018, s. 86-106. ISBN 978-80-907395-0-5. S. 86.

²¹²⁷ MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 141-154. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 152.

²¹²⁸ [BARTLOVÁ, Milena. Vzpomínky na hotel Praha. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 6-9. ISBN 978-80-87989-27-2. S. 9.] S určitou nadsázkou lze tento proces ukázat na likvidaci židovského umění nacisty či systematickou likvidaci církevních staveb a ideologické přestavby měst socialistickým režimem.

²¹²⁹ TERRAY, Emmanuel. Berlín: křížovatka paměti. Překlad Karel THEIN. In: BENSA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 119-132. ISBN 80-902196-3-2. S. 131.

Na architektonické dědictví, které je nutné spojovat také s pamětí společnosti a s její minulostí, lze nahlížet jako na místa paměti.²¹³⁰ „Architektura a urbanistická řešení mají spolu s uměleckými díly ve veřejném prostoru jednu zvláštní schopnost: jsou účinnými místy paměti [... a lze je – pozn. autora] tedy považovat za specifické nástroje utváření veřejnosti, a proto nemohou nebýt v silném smyslu politické (nic na tom nemění subjektivní přesvědčení některých tvůrců, že tomu tak není).“²¹³¹ Takové místo pak formuje naši přítomnost a může vytvářet identitu společnosti či jedince.²¹³² Pilařová o záchraně poválečné architektury přemýšlí jako o uchování ztělesněného historického symbolu, který je pouze nutné přeznačit. Přeznačené místo „[...] by tak představovalo odkaz na historické okolnosti, ze kterých je potřeba se do budoucna ponaučit. Neměl by se dopustit zánik stavby či díla jen z důvodu, že představuje zlou minulost a je označeno za „komunistické“. Tím by docházelo k přepisování a vymazávání svědectví minulosti, na kterou chceme zapomenout.“²¹³³ Slovy Bartlové: „Estetická či umělecká hodnota může při proměně politického prostředí a s odstupem času zbavit objekt autoritativních významů podobně jako muzealizace v případě soch či obrazů. Není to pokrytectví ani ztráta historické paměti. Je to vědecky poznáný a pravidelný proces paměťového přehodnocování uměleckých děl.“²¹³⁴ Činátl uvádí, že samotné místo paměti je prázdné a neobsahuje žádnou minulost, a proto „[...] na sebe může díky plasticitě vázat další prvky kulturní paměti.“²¹³⁵ Vznik a architektonický jazyk stavby, jak přesvědčivě dokládá Czumalo, nemusí mít hlavní vliv na utváření jejího významu.²¹³⁶

²¹³⁰ Místa paměti jsou místa „[...] v trojím smyslu slova, ve smyslu materiálním, symbolickém a funkčním, to vše zároveň, pouze v různé míře. [...] Místa paměti se rodí a žijí z pocitu, že neexistuje žádná spontánní paměť, [...] kdybychom vzpomínky v nich uzavřené skutečně prožívali, byly by nepotřebné. A kdyby se jich naopak ani historie nezmocňovala proto, aby je překrucovala, proměňovala, hnětla a petrifikovala, nestala by se z nich místa pro paměť.“ [NORA. Mezi pamětí a historií. S. 23, 14.] „Místem paměti mohou být jak historické osobnosti, tak i různá místa v krajině, dějiště významných událostí, zejména slavná bojiště, ale i budovy, obrazy, pomníky, pamětní desky, muzea, naučné stezky, jednotlivé muzeální předměty, stejně jako písně nebo jednotlivé dokumenty [...]“ [MAUR. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. S. 143-144.]

²¹³¹ BARTLOVÁ. Zbožte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 48.

²¹³² „Je oprávněné žádat na architektuře, aby pro naše životy utvářela prostředí, v němž můžeme nacházet svou identitu. Nesmíme po ní ale chtít, aby nám ji přímo postavila, či ji vinit z její ztráty. To architektura ze své podstaty neumí.“ [CZUMALO, Vladimír. Architektura a identita. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 230-240. ISBN 978-80-7008-316-1. S. 240.]

²¹³³ PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 89.

²¹³⁴ [BARTLOVÁ. Zbožte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 52.] Pro srovnání lze zmínit architekturu fašistické Itálie, která je historicky a politicky sporná, nicméně v současnosti tvoří neoddelitelnou a umělecky hodnotnou vrstvu měst, především Říma. Dalším příkladem může být španělská koloniální architektura vzniklá v 16. a 17. stol. na území Latinské Ameriky. Cizorodá architektura, zcela odporující té tradiční, tvoří nedílnou součást kulturního dědictví latinských národů, přestože přímo reprezentuje vyvraždění původních obyvatel.

²¹³⁵ ČINÁTL. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. S. 240, 249.

²¹³⁶ „Národní divadlo je přesto stavbou obecně považovanou za nejčeštější z českých, tolik národních obsahů se do ní promítlo. Stalo se svatyní, kde se po generace stvrzuje národní identita [...]. Architektura tu není zdrojem, srovnáme-li například dvě prakticky současně stavěné divadelní budovy stejné ambice, pražské Národní divadlo a Operaház v Budapešti (Miklós Ybl 1875-1884), jsou zaměnitelné.“ [CZUMALO. Architektura a identita. S. 238.] A dále Czumalo uvádí, že za nejvíce německou stavbu u nás je vnímán Petschkův palác. Ačkoli je stylově dům blízký francouzskému baroku více než německé architektuře a nechal ho postavit židovský bankéř s architektem, kterým byl pražský německy mluvící Žid Max Spielmann, historie domu mezi lety 1939-45, kdy se stal sídlem gestapa a místem krutých výslechů a poprav, je natolik určující, že zásadně mění vnímání stavby. [CZUMALO. Architektura a identita. S. 239.] Různorodé přisvojování a dějinnou proměnu místa Maur poukazuje také např. na Staroměstském náměstí v Praze, „[...] jehož veřejného prostoru se „zmocnili“ nejdříve kališníci umístěním sochy Jiřího u Poděbrad a pozlaceného kalicha na průčelí Týnského chrámu, později katolíci, kteří po Bílé hoře tyto atributy nahradili reliéfem Panny Marie a mariánským sloupem, načež v době vypjatého nacionalismu v první třetině dvacátého století

Hledat širší sociální význam poválečné architektury z důvodu nízkého stáří, nečitelné privatizace a nejasných majetkoprávních vztahů je složité, nicméně ne nemožné. Zásadním pozitivním významem je identifikace s místem. Řada poválečných staveb plní důležitou úlohu orientačního bodu. Z hlediska Lynchova obrazu města proto mohou lidem pomáhat v utváření mentální mapy.²¹³⁷ V lokálním měřítku tyto stavby přímo určují pojmenování daného místa. Lidé stále chodí do PRIORŮ, ačkoli OD mají přes třicet let jiné majitele i pojmenování; bloudící pocestný se v Praze ptá řidiče tramvaje, zdali jede k Máji, nikoli na Národní třídu, jak se zastávka před budovou v současnosti nazývá.²¹³⁸ „Existuje řada míst, jejichž paměť je uchována jen v lokálním měřítku a má význam jen pro lokální společenství, někdy přitom konkuruje paměti národní. [...] Síť míst paměti je přitom v lokálním měřítku neobyčejně hustá a plní důležitou úlohu při formování lokální identity, při posilování citových vazeb obyvatel k jejich bydlišti, a tím i k celému lokálnímu společenství, které jsou nezbytné pro jeho úspěšné fungování.“²¹³⁹

Politicko-společenský kontext architektury nelze ale úplně opomenout. „Můžeme sice vidět jakoukoli uměleckou formu jako výraz tržních vztahů a tlaků, závislost architektury na zdrojích financování a moci je však zcela mimořádná a zasahuje do všech aspektů procesu navrhování: ovlivňuje výběr místa, program, rozpočet, materiály i harmonogram výstavby. [...] Stejně jako je produkce architektury nevyhnutelně spojena s politickými a ekonomickými strukturami, i její forma²¹⁴⁰ – její význam jakožto kulturního objektu – obsahuje politické rezonance.“²¹⁴¹ Avšak není vhodné „[...] architekturu do korzetu dobové domácí situace upnout příliš těsně. Spíše než tzv. ducha doby, který se do podoby těchto staveb nevyhnutelně otiskl skrze technologická či úřední omezení, návrhy a realizace [...] odrážejí snahu architektů hrát na vlastním hřišti.“²¹⁴²

Jednou z prvních kontroverzních a v médiích sledovanou událostí týkající se poválečného architektonického dědictví byla demolice OS **Ještěd v Liberci** (2009 | OL7-II 07). V případě demonstrace proti demolici **hotelu Praha v Praze** (2014 | OL7-II 08)²¹⁴³ došlo dokonce k osobnímu konfliktu a největší veřejnou debatu u nás dosud vyvolala demolice **Transgasu v Praze** (2019-20). Vorlík připomíná, že o plánovaných demolicích i přestavbách se

---

následovalo vztyčení Husova pomníku (1915) a stržení sloupu (1918), později i označení místa poprav 27 českých pánů, a posléze vyznačení stínu mariánského sloupu v dlažbě náměstí a příprava na jeho obnovu [sloup byl skutečně obnoven v srpnu 2020 – pozn. autora].“ [MAUR. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. S. 147-148.]

²¹³⁷ Kevin Lynch definoval pět základních prvků – cesta, okraj, uzel, oblast a významné místo, na jejichž základě lze vnímat určitý prostor či město. Mentální mapa pak reprezentuje zobrazení určitého prostoru či města na základě zmíněných prvků určitým jedincem. Viz [LYNCH, Kevin. *Obraz města = The image of the city*. Překlad Lenka POPELOVÁ a Jaroslav HUŤA. Praha: Bova Polygon, 2004. ISBN 80-7273-094-0.]

²¹³⁸ Osobně vyslechnutý rozhovor v tramvaji na zastávce Karlovo náměstí.

²¹³⁹ MAUR. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. S. 149-150.

²¹⁴⁰ Avšak jedna a tatáž forma může reflektovat naprosto odlišné politické cíle. Hraničním příkladem mohou být neoklasicistní formy demokratického režimu v USA a nacistického Německa v téměř stejné době.

²¹⁴¹ MCLEOD, Mary. Od postmodernismu k dekonstruktivismu: Architektura a politika v éře Ronalda Reagana. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 100-143. ISBN 978-80-903826-3-3. S. 110.

²¹⁴² KLÍMA, Petr. Výkladní skříně a duch doby. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 4-5. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 4-5.

²¹⁴³ Při demonstraci o záchranu hotelu Praha 9. července 2013 došlo k tomu, že odpůrci stavby pro zesměšnění jejích zastánců vystoupili v maskách dřívějších komunistických pohlavářů. Více viz např.: [KAROUS, Pavel. Konec srpna v hotelu Ozon. Provozování hotelu Praha 2002-2014. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 206-229. ISBN 978-80-87989-27-2. S. 211.]

širší veřejnost zpravidla dozvídá až ve chvíli, kdy je rozhodnuto;²¹⁴⁴ slovo vlastníka a rozhodujícího úřadu mají v názoru na uchování kulturního dědictví a formování veřejného prostoru, který je v současnosti kouzelnou, ale často vyprázdňenou frází, na vrch nad debatou veřejnosti. Situace je o to tristnější, že se takto děje i v případě památkově chráněných území i staveb, tedy u subjektů, jejichž ochrana je ukotvena v zákoně.²¹⁴⁵ Vyostření sporu mezi zastánci a odpůrci poválečné architektury probíhá často za přispění mediálních kauz.²¹⁴⁶ Ačkoli medializace zvyšuje povědomí o problému, jen zřídka vede k jeho řešení. Naopak přináší vlnu negativních emocí a obviňování obou stran sporu. Průběh zmíněných kauz je z pohledu politických rozhodnutí zarážející a „[n]ení proto divu, že aktuální české, zejména pražské případy konfliktů o památky vyvolávají důvodné podezření z různých forem korupce.“²¹⁴⁷ Vezmeme-li v úvahu výsledky demolice hotelu Praha a Transgasu, může být celá situace až úsměvně frustrující.²¹⁴⁸

Československé poválečné architektonické dědictví je odpůrci zpravidla odsuzováno jako kulturní stopa bývalého režimu, kterou by bylo vhodné vymazat – nahradit, obdobně jako režim samotný.²¹⁴⁹ Zajímavý závěr přinesl např. spor o prohlášení **hotelu Praha v Praze** nemovitou kulturní památkou. „V rozporu s vlastními odbornými komisemi rozhodla tehdejší

²¹⁴⁴ VORLÍK, Petr. Navzdory bourání. In: KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 120-121. ISBN 978-80-271-2583-8. S. 120.

²¹⁴⁵ „Péče státu o kulturní památky (dále jen „státní památková péče“) zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče (§ 25 až 32) v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek. Ostatní orgány státní správy, a jiné organizace spolupracují v oboru své působnosti s orgány a odbornou organizací státní památkové péče a pomáhají jim při plnění jejich úkolů.“ [Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 30. března 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>. § 1, odst. 2.] Příkladem mohou být prakticky všechny demoliční výměry v pražské památkové rezervaci, anebo v utajení zpracovaný návrh prezentovaný jako rekonstrukce **Nové scény a Provozní budovy B Národního divadla v Praze**, jenž sice slibuje pietní zachování obvodového pláště, ale dle zveřejněných vizualizací např. repasi ojedinělého interiérového vybavení, které tvoří nedílnou součást nemovité kulturní památky, ani nezvažuje a nahrazuje ho standardním soudobým mobiliářem. Viz [Prezentace záměru rekonstrukce Nové scény a Provozní budovy B Národního divadla. In: *Národní divadlo* [online]. 2021 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/pro-novinare/tiskove-zpravy/prezentace-zameru-rekonstrukce-nove-sceny-a-provozni-budovy-b-narodniho-divadla>.]

²¹⁴⁶ Častý problém medializace poválečné architektury odkrývá Beneš. Především jde o to, že menšinový názor (zpravidla zájem investora) je prezentován jako většinový a hodnotící postoje postrádají kontinuitu a hloubku. [BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury v současných podmínkách*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 120.]

²¹⁴⁷ [BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 52.] Zajímavé politické souvislosti lze sledovat např. v kauze demolice **hotelu Praha** – viz [KAROUS. Konec srpna v hotelu Ozone. Provozování hotelu Praha 2002-2014. S. 206-229.]

²¹⁴⁸ Na místě **hotelu Praha**, kde měla do roku 2018 stát avizovaná soukromá škola, je v současnosti parková plocha sloužící jako rozšíření zahrady u vily majitele zdemolovaného hotelu, na jehož žádost k odstranění došlo. Poté, co vstoupil v platnost demoliční výměr **Transgasu**, majitel nabídl, že stavbu prodá přibližně za šestinásobek ceny, za kterou ji od státu koupil. [VORLÍK, Petr. Demolice Transgasu, Praha-Vinohrady, 2017-2019 (aktivismus). In: KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 144-145. ISBN 978-80-271-2583-8. S. 144.] Po krátkém vyjednávání s Magistrátem hlavního města Prahy, který nemohl akceptovat prodejní cenu, došlo k demolici, po stavbě je již tři roky oplocená stavební jáma a realizace nové stavby je prakticky v nedohlednu. Zajímavé bude sledovat průběh dalších událostí spojených s **Ústřední telekomunikační budovou na Praze-Žižkově** (1972-80, František Cubr, Josef Hrubý, Zdeněk Pokorný), jejíž demolice je spojená s výstavbou obytného souboru. Bourání ústředny již probíhá, a to navzdory tomu, že dosud nebyla prezentována finální architektonická studie Evy Jiříčné a do doby, dokud nezačne platit nový územní plán, anebo nebude schválena změna současného územního plánu, není ani možné záměr realizovat.

²¹⁴⁹ „Architektura druhé poloviny 20. století, odborníky již částečně přijímaná jako právoplatná součást architektonického dědictví, je stále obecně ve společensko-historických konotacích vnímána jako nehodná zájmu či dokonce ochrany. Stejně tak architektonické dědictví 60. a 70. let minulého století až na výjimky nepředstavuje frekvencovanou téma pro zvýšenou pozornost památkové péče.“ [GORYCKOVÁ, Naďa a Renata VRABELOVÁ. Editoriál. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 10-17. ISBN 978-80-87967-25-6. S. 11.]

ministryně kultury Alena Hanáková, že umělecká kvalita architektury i vybavení má slabší váhu než právě argument, že stavba na symbolické rovině nepřipustně připomíná „dobu nesvobody“.²¹⁵⁰ Jistě, tato stavba má nepřehlédnutelnou historii spojenou s propagandou komunistického režimu, nicméně vznikl zde určitý precedens, který staví interpretaci určité doby nad uměleckou hodnotu díla, která v případě této stavby byla nepochybně nadprůměrná.²¹⁵¹

Tenzer upozorňuje, že pokud „[...] chceme dělit architekturu na architekturu v údobí totality a po roce 1989, tak je to zločin. Protože architektura je proces. [...] Architekt musí být nad dobou a předcházet ji.“²¹⁵² Avšak v širším povědomí existuje zajímavý paradox – idiom „socialistická architektura“ se začal ztotožňovat s celou poválečnou архитектурou. Tedy s архитектурou vzniklou mezi lety 1948-89.²¹⁵³ Není podstatné v jakém stylu a estetice stavba je, natož kdo a kdy ji navrhl.²¹⁵⁴ I vysoce „[...] kvalitní architektura nese přídomek „socialistická“ nebo „komunistická“, a tento původ zastíní její skutečné formální, architektonické a materiálové hodnoty.“²¹⁵⁵ Ideologická bariéra je někdy natolik silná, že jsou odsuzovány i stavby evidentně inspirované západní архитектурou, navzdory tomu, že po invazi v srpnu 1968 byly režimem trpěny, pokud ne odsouzeny jako architektura buržoazní.²¹⁵⁶ Až absurdní se pak může zdát odpor k architektuře 60. až 80. let a (do značné

²¹⁵⁰ BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomínáním. S. 50-51.

²¹⁵¹ „Vznikla totiž atypická, mimořádně invenční budova nepodobající se ničemu tehdy tradičnímu či obvyklému, a to jak architekturou stavby a designem mobiliáře interiéru včetně vysoké kvality jeho provedení, tak prostorovým komfortem společenských místností (restaurace, konferenční sály, schodišťová hala), bohatě zdobených uměleckými díly vytvořenými přímo pro tento účel renomovanými tvůrci své doby.“ [BEČKOVÁ. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. S. 134.]

²¹⁵² TENZER, Antonín a Petr VOLF. Antonín Tenzer: ručit jménem. In: VOLF, Petr. *Baráky v hlavě: rozhovory s architekty*. Praha: Gasset, 2013, s. 174-181. ISBN 978-80-87079-29-4. S. 179.

²¹⁵³ Po pádu režimu se rozdílné etapy komunistického období stírají a celá doba, včetně jejích protagonistů, je zatracováno jako celek. Režim však své etapy striktně diferencoval a vymezoval se vůči nim. „[Z]a komunistů se jasně rozlišovali ti, kdo byli u moci v 50. a pak v 60. letech, od „reformátorů“ roku 1968, a ti zase od jejich nástupců, kteří po sovětské invazi zavedli režim označovaný jako „normalizace“ [...]. [MAYER. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. S. 27.] Toto striktní rozdělení bylo zřejmé i během sametové revoluce. „Zřetelně se to projevilo během listopadových událostí, kdy se všechny národní symboly objevily společně na jezdecké soše svatého Václava: československá vlajka byla připevněna k noze koně, obrazy Masaryka a Dubčeka byly umístěny pod ní a podstavec sochy byl pokryt plakáty požadujícími svobodu.“ [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 63.] O významu Dubčeka pro listopadové události hovoří i to, že Havel podminil přijetí úřadu prezidenta tím, že Dubček bude mít příměřenou politickou roli. [HOLÝ. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. S. 131.] Dubček, představitel událostí Pražského jara a porevoluční předseda Federálního shromáždění, je tedy společně s Masarykem zásadním symbolem revolučních změn, avšak, dle současných interpretací je součástí nedělené komunistické minulosti.

²¹⁵⁴ Např. článek o rekonstrukci **hotelu Intercontinental v Praze**, v němž nese budova pojmenování „komunistický velehotel“, článek o demolici OD PRIOR v Brně, jenž nese pojmenování „socialistická krabice“ či článek k demolici **Ústřední telekomunikační budovy na Praze-Žižkově**, ve kterém byla stavba primárně označena jako „Štrougalova věž“. Viz [ŠKARDOVÁ, Marcela. Komunistický velehotel prochází zásadní rekonstrukcí. Podívejte. In: *Dům & zahrada.cz* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné také z: <https://www.dumazahrada.cz/clanek/hotel-intercontinental-praha-rekonstrukce-20230207.html>.], [KŘEČ, Luboš. Z Brna zmizí hranatý Prior. U nádraží vyrosté průchozí komplex bytů, kanceláří a obchodů za miliardy. In: *CzechCrunch: Architektura* [online]. Praha: CzechCrunch, 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://cc.cz/z-brna-zmizi-hranaty-prior-u-nadrazi-vyroste-pruchozi-komplex-bytu-kancelari-a-obchodu-za-sedm-miliard/>.] a [BAJTLER, Martin a Josef KOLINA. Začíná bourání žižkovské ústředny. Takhle Štrougalova věž vypadala, když se v ní ještě pracovalo. In: *Forbes* [online]. MediaRey, 2023 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://forbes.cz/zacina-bourani-zizkovske-ustredny-takhle-strougalova-vez-vypadala-kdyz-se-v-ni-jeste-pracovalo/>.] Je zřejmé, že tato označení sledují nejen mediální touhu po senzaci a volba jadrnějších titulků tomu přispívá, ale může jít také i o přímý požadavek objednatele článku. Titulek „Začíná bourání unikátní a největší stavby svého druhu v Evropě, kterou navrhl architekti světově věhlasného československého pavilonu bruselského Expa 58“ by zřejmě nevyvolal u čtenářů souhlasné pokyvování, jako když se boří „Štrougalova věž“.

²¹⁵⁵ GORYCZKOVÁ a VRABELOVÁ. Editorial. S. 11.

²¹⁵⁶ „Stavby, odrážející demokratizaci socialismu šedesátých let, se paradoxně staly nástrojem normalizace, byly přerámovány jako úspěchy nových vládců státu – často bez zmínky o jejich autorech.“ [BERAN, Lukáš

míry) přijetí architektury socialistického realismu z 50. let, která, na rozdíl od první jmenované, je skutečně inspirována sovětskými vzory a vznikala v „přísnějším a hrůznějším“ totalitním režimu. To otevírá otázku, do jaké míry je vztah veřejnosti k architektuře 60. až 80. let dán obdobím jejího vzniku a na kolik k němu přispívá její pro laika těžko srozumitelná abstraktní estetika.²¹⁵⁷ Kracík přímo uvádí, že problémem je „[...] neslučitelnost staveb ve stylu brutalismu či high-tech s vkusem většinové (nejen) laické veřejnosti.“²¹⁵⁸

Pro starší generaci může poválečná architektura dále představovat zástupný materiální symbol nevydařené minulosti, osobních zklamání, negativních a bolestných vzpomínek. Avšak ve „[...]“ druhém desetiletí tohoto století se objevuje stále více lidí, především mladších generací, kteří jsou ochotni podpořit požadavky, aby byl výjimečným stavbám pozdní moderny státem, zastoupeným ministerstvem kultury, přiřčen ochranný status kulturní památky. [...] Nejde o to, že by snad tito mladí slepě naletěli návnadě estetických představ a spolkli s ní i háček totalitní ideologie. [...] Právě naopak se lidé mladší generace prokazují jako skvěle ztotožnění s liberálně demokratickými hodnotami, když k protestu volí prostředky veřejné diskuse.“²¹⁵⁹ Mladší generace je osvobozena od nutnosti vyrovnat se se svou dřívější rolí v totalitním systému a díky globalizaci a otevřenosti světa začíná vnímat více rovin minulosti.²¹⁶⁰ Švácha oblibu poválečné architektury u mladší generace mimo jiné chápe jako oblibu kreativní a odlišné architektury, kterou lze snadno porovnat se současnou stereotypní developerskou výstavbou.²¹⁶¹ Generační střet o vnímání české poválečné architektury je problémem nejen široké veřejnosti, ale také státních i odborných institucí²¹⁶² a také památkové péče.²¹⁶³

Ačkoli existují zmiňované mezinárodní charty a doporučené zásady mezinárodních organizací zabývajících se ochranou architektonického dědictví, každý stát k ochraně přistupuje na základě místní legislativy, jejíž vývoj je výsledkem společenských potřeb. Česká porevoluční památková péče se řídí předrevolučním, novelizovaným Zákonem č. 20/1987 Sb., Zákon České národní rady o státní památkové péči.²¹⁶⁴ Více než kdy předtím se dnes musí památková péče vyrovnávat, podobně jako architektura, s politickými tlaky²¹⁶⁵ a se

---

a Pavel SMĚTÁK. Věra a Vladimír Machoninovi. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 28-67. ISBN 978-80-908359-2-4. S. 33.]

²¹⁵⁷ Tato otázka vyznívá naléhavěji, připustíme-li si obecnou ostaligickou oblíbenost socialistické popkultury, vč. normalizačních propagandistických televizních seriálů (viz výše).

²¹⁵⁸ KRACÍK, Matyáš. Chránit, či nechránit?. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 326-340. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 328.

²¹⁵⁹ BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomínáním. S. 53.

²¹⁶⁰ Viz [BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomínáním. S. 61.]

²¹⁶¹ Šváchovo ústní sdělení dle [PILÁŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 95.]

²¹⁶² Např. „Deset let po pádu komunismu představitelé mladší generace historiků otevřeně zaútočili na „establishment“ této profese jak z politického, tak i historiografického hlediska. Jejich hlavní mluvčí Martin Nodl napadl neochotu či neschopnost historiků postavit se čelem k problému vyrovnání se s komunistickou minulostí. [...] Jaroslav Pánek, předseda Sdružení historiků České republiky a ředitel Historického ústavu, reagoval výtkou, že tyto politické útoky pocházejí od lidí, kteří toho mají po profesionální stránce ještě hodně dokazovat.“ [RUPNIK. *Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost*. S. 24.]

²¹⁶³ Viz [PILÁŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. S. 93.]

²¹⁶⁴ Viz [Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči.]

²¹⁶⁵ „Česká společnost si ještě neuvědomuje, že architektura je stále více věcí politickou.“ [SEDLÁKOVÁ. *Současná česká architektura jako odraz stavu společnosti*. S. 254.]

soukromými zájmy.²¹⁶⁶ Statut kulturní památky²¹⁶⁷ je často vnímán jako znehodnocení a omezení vlastnictví²¹⁶⁸ a proti případnému prohlášení a zápisu na seznam kulturních památek jednotliví vlastníci vynakládají nemalé úsilí. Proti demolicím či nevhodným přestavbám bývá poslední záchranou právě památková ochrana, která ale vzniká *ex post* a díky výše zmíněnému nemá mnoho šancí na úspěch. V ojedinělých případech, kdy ke zpamátnění skutečně dojde, se sice zánik hodnotné stavby odvrátí nebo zpomalí, avšak dřív nebo později je nutné přistoupit k nějakému typu stavebního zásahu, který bude pravděpodobně dalším zdrojem sporů majitele s NPÚ a dalšími orgány státní správy.

Předchůdce dnešního NPÚ, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, byl ve své době progresivní institucí, jež jako jedna z prvních v Evropě začala systematicky chránit architekturu modernismu pomocí statutu nemovité kulturní památky. Současná památková ochrana poválečných staveb sice představuje jinou situaci,²¹⁶⁹ přesto můžeme konstatovat, že je tristní.²¹⁷⁰ Možnou příčinou neúspěchů při prohlášení stavby kulturní památkou může být samotný systém památkové péče,²¹⁷¹ který je centralizovaný a legislativně uvažuje pouze se stavbou chráněnou – kulturní památkou, resp. národní kulturní památkou.²¹⁷²

---

²¹⁶⁶ „Výsadní místo mezi lidskými právy zaujímají práva vlastnická, s nimiž souvisí obhajoba bohatství a sebeoslava kapitalismu. To nutně vede k pomíjení veřejných zájmů a ctností, ani neumožňuje řešit situace, v nichž nepůsobí žádná neviditelná ruka, která by individuální egoismy vedla ke společensky optimálním výsledkům.“ [DRULÁK. Za socialistický Západ!. S. 96.]

²¹⁶⁷ „Památky je historický jev, který je určen svým útvarem, hmotou, způsobem jejího zpracování, místem a dobou vzniku, ale také změnami vzhledu a funkce, nastalými během jeho trvání, hmotný výtvar lidské ruky dokládající nejen původcovu myšlenku, ale zrcadlící zároveň technickou vyspělost, společenské zřízení i myšlenkový řád své doby. Památka je tedy dílo, které pro svůj význam kulturního dokumentu zasluhuje, aby bylo zachováno. Kromě své dokladové hodnoty působí památka také esteticky a je nositelkou kulturních tradic národa.“ [BLAŽÍČEK, Oldřich J. a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962. S. 151.] Za kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury ČR nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, „[...] které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, [anebo ty – pozn. autora] které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. [...] Za kulturní památku lze prohlásit soubor věcí nebo staveb, i když některé z nich nevykazují znaky kulturní památky“ [Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči. § 2, odst. 1, 3.]

²¹⁶⁸ „Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.“ [Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči. § 9, odst. 1.]

²¹⁶⁹ Viz slova Bečkové ke kauze demolice **hotelu Praha**: „Jak jen přiznat vysokou kvalitu, a dokonce památkovou hodnotu stavbě, která na svém místě nejspíš nikdy neměla vzniknout, a když už vznikla, tak je pro své politické souvislosti neoblíbená až opovrhována?“ [BEČKOVÁ. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. S. 141.]

²¹⁷⁰ K říjnu 2023 eviduje jako nemovitou kulturní památku NPÚ 34 moderních poválečných staveb či sochařských objektů, z nichž 3 byly prohlášeny za památky již před rokem 1989. Z OS a OD je to pouze OD **Máj v Praze** (prohlášeno 2007) a OD **Kotva v Praze** (prohlášeno 2019). Neprohlášeno za památku bylo téměř 20 budov, např. OS **Ještěd v Liberci** (neprohlášeno 2005), OD **PRIOR v Pardubicích** (neprohlášeno 2006), OS **Obzor v Brně-Lesné** (neprohlášeno 2010), OD **PRIOR v Plzni** (řízení zahájeno 2014) ad. Národní kulturní památkou je pouze **hotel a televizní vysílač na Ještědu** (prohlášeno 2006). Např. v Anglii byla první poválečná stavba, **Bracken house** (1959, Albert Richardson), zapsána na seznam *English Heritage* v roce 1987 a díky systematickému výzkumu bylo např. jen v roce 2000 zapsáno na tento seznam 315 poválečných staveb nebo souborů. [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 12-13.]

²¹⁷¹ Např. Bečková považuje český systém památkové péče za košatý. [BEČKOVÁ. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. S. 13.]

²¹⁷² „Souvisí to s neblahou praxí, že ochrany požívají jen stavby již zapsané jako kulturní památky. Stavba s významnou památkovou hodnotou, poznanou, popsanou i publikovanou, se tak v mnoha případech dočká dřív demoliční čety než jakékoli institucionálně chráněná.“ [BEČKOVÁ. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. S. 21.] V této souvislosti lze zmínit decentralizovanou památkovou péči ve Velké Británii, která je založená na tzv. „*scheduled monument*“ a rozlišuje tři stupně památkové ochrany – *Grade I*, *Grade II** a *Grade II*.

Kromě relativně dlouhé doby trvání legislativního procesu²¹⁷³ je absurdem systému to, že konečné rozhodnutí o prohlášení stavby za kulturní památku spočívá na bedrech jediného člověka – ministra kultury, nezřídka jednajícího v rozporu s poradními orgány.²¹⁷⁴ Proto se připomínání pozitivních hodnot poválečné architektury, jak zdůrazňuje Zikmund-Lender, stává oficiálním zájmem státní památkové péče.²¹⁷⁵ Je na místě konstatovat, že přístup památkové péče, resp. samotných památkářů se významně zlepšuje.²¹⁷⁶

Nicméně na poválečnou architekturu se často nahlíží jako na architekturu nehistorickou, díky čemuž je konfrontována se současnými hledisky architektonické tvorby.²¹⁷⁷ Avšak vzdálenost mezi minulostí a přítomností se stále zkracuje. Dříve důležitá hodnota stáří již nemá praktický význam a o tom, co je hodnotné, musíme rozhodovat na základě jiných, objektivních kritérií. Jedno ze stěžejních zjištění, které přinesla *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století*, je to, že „[p]ro architekturu daného období platí shodné zásady ochrany jako pro jakoukoli historickou stavbu z dřívějších období.“²¹⁷⁸ Goryczková dále uvádí: „Stavby 60. a 70. let 20. století již naplnily potřebnou časovou distancí,²¹⁷⁹ která je umožňuje hodnotit za účelem památkové ochrany, mají své místo v dějinách české architektury a je třeba s nimi nakládat jako s jinými architektonickými styly stavební historie.“²¹⁸⁰ Křížek pro zachování hodnot poválečné architektury definoval čtyři základní kroky:²¹⁸¹

²¹⁷³ Extrémy představuje např. řízení s **hotelem Intercontinental v Praze** (návrh podán v březnu 2015 a neprohlášený je z února 2021) či s **plaveckým stadionem v Praze-Podolí** (návrh podán v dubnu 2015 a prohlášený za kulturní památku v listopadu 2020).

²¹⁷⁴ Viz třikrát opakované prohlášení za kulturní památku **železniční stanice Ostrava-Vítkovice** a následné zrušení ochrany před nabytím právní platnosti třemi různými ministry (více např. [STRAKOS, Martin. Pokusy o záchranu... Architektura druhé poloviny 20. století. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 10-11. ISSN 1805-3955. Dostupné také z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.]), již zmíněné odmítnutí ministryně kultury Aleny Hanákové v červnu 2013 zahájit řízení o prohlášení **hotelu Praha** kulturní památkou i přes doporučení poradních orgánů, neprohlášení komplexu **Trangas** za kulturní památku navzdory kladným vyjádřením poradních orgánů apod. Bartlová upozorňuje, že „[p]amátková péče je vždy součástí politického systému, v němž expertní stanoviska hrají jen takovou úlohu, kterou společnost prosadí a vládnoucí moc akceptuje.“ [BARTLOVÁ. Zbožte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. S. 52.] Toto dále rozvádí Biegel, který vidí problém v absenci reakce Ministerstva kultury k návrhům NPÚ na prohlášení staveb nemovitými kulturními památkami, jež mnohdy na základě neprůkazných argumentů zamítá. [BIEGEL, Richard, 2017. Proč se nám nedaří chránit poválečnou architekturu?. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 7-8. ISSN 1805-3955. Dostupné z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.]

²¹⁷⁵ ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014. ISBN 978-80-905271-3-3. S. 11.

²¹⁷⁶ Pro porovnání lze porovnat již zmiňovaný soustavný výzkum architektury 60. a 70. let 20. stol. NPÚ s vyjádřením bývalého ředitele památkové odboru na Magistrátu hl. m. Prahy, který označil případné prohlášení OD Máj za kulturní památku za degradaci celého seznamu kulturních památek. [OPPELT, R. Máj jako kulturní památka vzbuzuje rozpaky. *MF Dnes*. 24. 10. 2006, roč. 17. ISSN 1210-1168. Cit. dle KLÍMA, MERGEROVÁ a ŠŤASTNÝ. Jak přistupovat k památkám architektury 60. a 70. let? Případ Máj. S. 32.]

²¹⁷⁷ Pokud zvážíme např. pohled na tehdejší urbanistické plánování, kdy bloková zástavba byla považována jako hygienicky nevyhovující a trendem byly stále myšlenky Athénské charty a funkcionalistického urbanismu, je dnešní kritika solitérnosti jednotlivých staveb vytržená z historického kontextu.

²¹⁷⁸ VRABELOVÁ et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. S. 73.

²¹⁷⁹ Wirth roku 1910 napsal: „[...] stáří dvou generací (60 let) platí za mez, od níž umělecké dílo počíná být památkou.“ Cit. dle [NOVOTNÝ, Otakar. *Jan Kotěra a jeho doba*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. S. 53.]

²¹⁸⁰ [GORYCZKOVÁ, Nada. Uvedení do výzkumného projektu a ochrany architektury 2. pol. 20. století [přednáška]. In: *Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče*. Praha: NPÚ, 13. 10. 2021. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=lilLVcMZmoM&list=PLZgJmohI4Y6dxL-QOqpy86y7NAksFHMat>.] Srov. „The obligation to conserve and manage the heritage places and sites of the twentieth century is as important as our duty to conserve the significant cultural heritage of previous eras.“ [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth* -

- demytizace, která je spojená s tím, že československé poválečné stavby byly často inspirované západní architekturou, a proto jsou spíše než dokladem doby jejím protikladem;
- popularizace, jež v současné době skvěle funguje především u mladší generace. Právě ta je schopna vnímat poválečnou architekturu jinak a (snad) rozeznat i její kvality;
- kritická kanonizace, která je především v rukách předních historiků umění a architektury. Je nutné narušit zažitě stereotypy, které jsou vnímány jako absolutní pravdy a československou poválečnou architekturu uvést do širších souvislostí s evropským i světovým kontextem;
- kodifikace, tedy „[...] stanovení právně závazné památkové ochrany (plošnou pro urbanistickou strukturu nebo solitérní pro jednotlivé stavby).“²¹⁸²

Další přístupy pro zachování modernistické architektury definoval Prudon, podle kterého význam tradiční architektury často spočívá především ve fyzické existenci budovy, avšak význam moderní architektury spočívá více v konceptuální rovině – myšlence a záměru architekta. Tento posun významu lze doložit na třech zásadních změnách. První změnou je význam architekta jako primárního tvůrce díla, za druhé jde o převahu standardizovaných či prefabrikovaných materiálů a konstrukčních dílců nad tradičními řemesly a třetí změna je výsledkem dvou předešlých – celkový koncept a design získává převahu nad prací jednotlivých řemeslníků.²¹⁸³ Oproti starším památkám je pro architektonické dědictví 20. stol. charakteristické to, že vzniklo daleko více budov a stavebních komplexů, což vyžaduje komplexnější srovnávací analýzy pro určení významných objektů, a také to, že je k dispozici větší množství projektové dokumentace i skic. Neopomenout nelze ani dosud žijící uživatele budov, protagonisty výstavby i samotné autory.²¹⁸⁴

K tomu se váží dva legislativně ukotvené principy, které jsou jedním ze základů svárů při přístupu k poválečné architektuře. Právo vlastnické, které upravuje především část třetí občanského zákoníku,²¹⁸⁵ zabezpečuje užívání architektonického díla i nakládání s ním a právo autorské. To vychází ze Zákona č. 121/2000 Sb.²¹⁸⁶ a definuje naopak práva autora díla, která trvají po dobu jeho života a 70 let po jeho smrti.²¹⁸⁷ Autorské dílo v architektuře vychází z vlastního osobního tvůrčího a původního přínosu k řešení tvarovému, dispozičnímu, materiálovému, technologickému a provoznímu.²¹⁸⁸ Ačkoli se ochrana architektonického díla

---

Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document [online]. ICOMOS, 2017 [cit. 2022-07-06]. ISBN 978-2-918086-63-5. Dostupné z: https://isc20c.icomos.org/wp-content/uploads/2022/03/MNDD_ENGLISH.pdf. S. 3.]

²¹⁸¹ KRÍŽEK, Jiří. Poučení z krizového vývoje - poznámky k ochraně nejmladších památek. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s. r.o., 2011, s. 60-63. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 61-63.

²¹⁸² Tamtéž, s. 62.

²¹⁸³ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 25, 35.

²¹⁸⁴ Tamtéž, s. 158.

²¹⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 3. února 2012 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

²¹⁸⁶ Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 7. dubna 2000 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.

²¹⁸⁷ Tamtéž, § 27 odst. 1.

²¹⁸⁸ PLOS, Jiří. K některým aspektům autorskopravní ochrany architektonických autorských děl ze 60. a 70. let XX. století. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s. r.o., 2011, s. 46-51. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 47.

vztahuje na jednotlivé části,²¹⁸⁹ samotná stavba je považována za jeho rozmnoženinu.²¹⁹⁰ Ochrana práva autorského, jak ji upravuje autorský zákon, není v případě rozmnoženiny téměř vůbec řešena a vymáhat ji je v případě architektů nelehké. Jediným záchytným bodem v autorském zákoně je tedy § 38d písm. b, které vlastníkovi oznamuje, že užití díla pro udržovací práce anebo změny dokončené stavby musí být v míře nezbytně nutné a musí zachovávat jeho hodnoty.²¹⁹¹ Dále je vlastník povinen, avšak jen v případech opodstatněných významem architektonického díla, předem uvědomit autora o plánovaných změnách a na vyžádání mu poskytnout dokumentaci, která ke změnám vede.²¹⁹² Přístup vlastníka, respektive investora, je proto zcela klíčový. „[P]řípadná zodpovědnost za zajištění kodifikovaných hodnot bude spočívat hlavně na něm.“²¹⁹³ Bohužel, s ohledem na všeobecný názor na zkoumané stavby, je zatím ze strany vlastníka či investora snaha o zachování původních kvalit spíše ojedinělá, ne-li nijaká. Neochota uznat estetické kvality poválečné architektury je řadě investorů a majitelů vlastní,²¹⁹⁴ čímž se často dostávají do střetu zájmu se správnými orgány i občany. Navíc se drtivá většina architektonicky hodnotných staveb z poválečného období nachází v širších centrech měst a přináší tak značný potenciál na výstavbu ekonomicky výhodnějších budov. Hodnota pozemku je mnohdy vyšší než hodnota samotné stavby, což vede k tlaku na investiční akce. Ideologická závadnost a energetická neefektivita se tak často stávají zástěrkou pro zcela racionální a pragmatické developerské zájmy.

Naším cílem musí být zachování významného kulturního dědictví budoucím generacím.²¹⁹⁵ Je třeba si uvědomit, „[ž]e výraz určitého díla vytvořeného za určitých špecifických společenských okolností se nedá opakovat v odlišných společenských okolnostech.“²¹⁹⁶ Proto existuje potřeba poválečné architektonické dědictví zdokumentovat, vyhodnotit a posléze vybrané stavby zachovat „[...] jako neotřelý architektonický, stavební, konstrukční a technický počín a v neposlední řadě i hmotné svědectví doby svého vzniku.“²¹⁹⁷ „V ideálním případě bychom tedy měli pro budoucnost uchovat příklady širokého spektra produkce, typologie i všech historických období bez ohledu na politické zřízení.“²¹⁹⁸ „Historicko-dokumentární hodnotu [...] mají i ty stavby, které sice nevynikají uměleckou originalitou, přesto však i ony jsou výmluvným dokladem duchovního i praktického světa

²¹⁸⁹ Všechny části projektové dokumentace, ale i vývojové či přípravné fáze projektu. Zde má autor právo na nedotknutelnost svého díla a dále nesmí dojít ke snížení hodnoty díla užíváním jinou osobou. [Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). § 11 odst. 3.]

²¹⁹⁰ Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). § 13 odst. 2.

²¹⁹¹ Tamtéž, § 38d písm. b.

²¹⁹² O ignorování této skutečnosti může z mnoha případů svědčit dostavba OD **PRIOR v Pardubicích**, k jehož úpravám nebyla autorka R. Žertová ani přizvána. [RULLER, Ivan. Předmluva. In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 11-16. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 14.]

²¹⁹³ KRÍŽEK. Poučení z krizového vývoje - poznámky k ochraně nejmladších památek. S. 63.

²¹⁹⁴ Pokud ve společnosti nejsou nastaveny rozumné mantinely soukromého vlastnictví, nelze očekávat opak.

²¹⁹⁵ ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 10.

²¹⁹⁶ KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 32.

²¹⁹⁷ VRABELOVÁ et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. S. 8.

²¹⁹⁸ KRACÍK. Chránit, či nechránit?. S. 328.

dřívějších generací.²¹⁹⁹ Jejich hodnota roste úměrně s tím, jak se stávají vzácnějšími díky postupnému úbytku srovnatelných staveb.²²⁰⁰ Pro záchranu dané stavby dnes již není důležitá sama architektonická hodnota, zásadním argumentem se stává prokázání jejího významu v širších souvislostech. Památková ochrana ale nesmí být posledním zoufalým pokusem o uchování poválečné architektury;²²⁰¹ statut kulturní památka by měly nabýt jen a pouze význačné stavby. U ostatních architektonicky cenných reprezentantů doby, jakými mohou být například i OD a řada OS, je nutné uvedení do současného života kultivovanou a respektující obnovou nebo konverzí. K tomu je potřeba osvěta veřejnosti, aby skutečné hodnoty těchto staveb začaly být objektivně vnímány a ctěny. „Je opravdu nutné ovlivňovat veřejné mínění tím, že jim poskytneme kvalitní nezpochybnitelné informace. Běžný občan nemá šanci vytvořit si svůj vlastní názor jinak, než podle vlastních zkušeností.“²²⁰² Význam architektonického dědictví 20. stol. se proto musí široce interpretovat²²⁰³ a dále prezentovat²²⁰⁴ i komunikovat s širší veřejností. Jeho osud není soukromou záležitostí, navzdory tomu, že osobní vlastnictví je zpravidla bráno jako nedotknutelné.

Bartlová ironicky glosuje, že euforické odstranění pomníků, představující nenáviděný režim, patří k právům revolucí,²²⁰⁵ je však nutné mít na mysli, že „[...] k paměti národa patří nejen dobré, ale i špatné vzpomínky. Pokud je budeme vytěšňovat likvidací stavební produkce z padesátých až osmdesátých let, nesvědčilo by to o kultivovaném vyrovnání s národní minulostí.“²²⁰⁶ Terray by rád spor o přítomnost a budoucnost poválečné architektury z období socialismu řešil zdrženlivostí. „Vše odmítnout nebo vše zachovat: v obou případech dochází ke vpádu promyšleného rozhodnutí do oblasti, které bychom měli ponechat její „volný průběh“.“²²⁰⁷ Není pochyb, že by tento problém budoucí generace vyřešili s menší mírou patosu a bez narážek na osobní minulost jedinců. Je však dost pravděpodobné, s ohledem na rychlost mizení architektury z 60. až 80. let 20. stol., že nebudou mít co řešit.

---

²¹⁹⁹ PEŘINKOVÁ, Martina a Lucie AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2014 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.fast.vsb.cz/export/sites/fast/226/cs/studium/studijni-materialy/ochrana-a-obnova-historicky-objektu.pdf>. S. 46.

²²⁰⁰ Význam budovy je historicky založen na její jedinečnosti, buď je vzácná, zvláštní, nejlepší nebo poslední svého druhu. [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 157.]

²²⁰¹ O to více v současné situaci, kdy je památková ochrana v očích vlastníků vnímána jako zásah do jejich vlastnického práva a v případě OS a OD omezení jejich podnikatelských zájmů. Bohužel, k tomuto názoru v řadě případů dopomáhá zkostnatělý přístup památkové péče, která prohlášení budovy za památku považuje za dogma a její vývoj má tak za ukončený. Prohlášení za kulturní památku tedy nezaručuje jistotu záchrany stavby a v určitých případech může být naopak kontraproduktivní.

²²⁰² PEŘINKOVÁ a AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů*. S. 105.

²²⁰³ „*Interpretation is a key conservation action. Interpretation is an essential tool in raising public appreciation of twentieth-century heritage places and sites, and plays an important role in documenting change and explaining significance.*“ [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 11.]

²²⁰⁴ Prezentace může probíhat formou komentovaných prohlídek, přednášek, multimediálních aplikací nebo webových stránek.

²²⁰⁵ BARTLOVÁ. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomínáním. S. 48.

²²⁰⁶ KRACÍK. Chránit, či nechránit?. S. 328.

²²⁰⁷ TERRAY. Berlín: křižovatka paměti. S. 132.

7.3 Intervence do architektury 60. a 70. let 20. stol.

Společnost v každé době stála a bude stát před problémem stavebního zásahu do staveb předešlých epoch – „[k]aždá generace si upravuje a mění svůj zděděný umělý svět podle svých potřeb, bourá a staví, kultivuje i zanedbává svá sídla, přestavuje je a buduje nová, zasahuje do krajiny prozíravě či barbarsky, ovlivňuje nepřetržitě přirozenou výměnu látek mezi člověkem a přírodou.“²²⁰⁸ „Každá generace čelí svůdnému volání po face-liftu starých budov a městských prostor podle poslední módy. Lidské společnosti chtějí vypadat up-to-date a rozhodují se, co této touze obětují.“²²⁰⁹ Všeobecně se považuje za samozřejmé, „[...] že to, co je nové a originální, musí být také lepší a vhodnější.“²²¹⁰

Přesto je „[...] nemyslitelné, aby se každá vývojová etapa prosazovala totální výrazovou přestavbou svého prostředí za cenu zrušení předchozích materiálních projevů a tím i hmotného a duchovního ochuzení společnosti.“²²¹¹ Girsá připomíná, že „[k]aždé stavební dílo minulosti má vždy svoji hodnotu, vzácnou atmosféru, kterou je zapotřebí rozpoznat, chránit a umožnit její kultivovanou presentaci smysluplným oživením. [...] Šetrné ošetření každého hodnotného díla minulosti (bez ohledu na dobu jeho vzniku) má vždy mimořádný význam, neboť umožňuje vnímat stavbu jako souborné architektonické dílo a v širších historických souvislostech.“²²¹² „Důvody a argumenty pro zachování jsou různé – od intelektuálních (dokumentační nebo kulturní hodnota, paměť místa, architektonická, urbanistická, technická, umělecká kvalita, aj.) po čistě pragmatické (cena, využitelnost, jednoduchost využití).“²²¹³ Ochrana architektonického dědictví je proto interdisciplinárním problémem.²²¹⁴

Proces stavební intervence se skládá z řady speciálních postupů a rozhodnutí, jimž předchází přípravné a předprojektové práce. Základní historické údaje o stavbě přináší čtyři informační zdroje:²²¹⁵

- grafická dokumentace, např. architektonické skici a výkresy, stavební plány, dílenská dokumentace ad.;
- písemné záznamy související s návrhem či výstavbou, technické zprávy nebo doklady a vyjádření dotčených orgánů a úřadů;
- orální historie;

²²⁰⁸ VEBR a NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR*. S. 8.

²²⁰⁹ SALINGAROS, HORÁČEK, ed. *Sjednocená teorie architektury: forma, jazyk, komplexita*. S. 61, 63.

²²¹⁰ [VESELÝ, Dalibor. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*. Překlad Petr KRATOCHVÍL. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1647-8. S. 213.] Dulla dále doplňuje: „[...] mladí lidé chtějí něco nového, co je na tom špatně? Možná to nové bude lepší než rozpadávající se šmejd.“ [DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. Slovensko. Česko. Kontext. Expo. Vztahy na ose Bratislava-Brno-Praha. Slovenská vysoká škola technická. Zahraniční reprezentace. Utopie. Setkávání. Bourání. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 323-335. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 327.]

²²¹¹ HLAVÁČEK, Emil. *Architektura pohybu a proměn: minulost a přítomnost průmyslové architektury*. Praha: Odeon, 1985.

²²¹² GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 6, 14.

²²¹³ PUSTĚJOVSKÝ, Jan. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. Praha, 2015. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER. S. 212.

²²¹⁴ „Conservation, reinforcement and restoration of architectural heritage requires a multi-disciplinary approach.“ [ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Principles 1.1]

²²¹⁵ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 168.

- sekundární informace v dobové i recentní literatuře a dalších zdrojích informací, např. stavební příručky, typologické sborníky, obchodní katalogy stavebních dodavatelů atd.

Podklady pro analýzu stávajícího stavu stavby zpravidla tvoří:

- geodetické zaměření tvořící základní výchozí materiál pro další projektové i průzkumné práce v odpovídající podrobnosti na základě charakteru stavby a předpokládaných stavebních úprav;²²¹⁶

- fotodokumentace nebo video, které by měly v maximální možné míře zdokumentovat nejen celou stavbu v širším kontextu, ale také jednotlivé charakteristické detaily a vnitřní prostory;

- inventarizace vytvářející ucelený přehled o výtvarných, umělecko-řemeslných, hodnotných stavebně architektonických prvcích;²²¹⁷

- stavebněhistorický průzkum ideálně nezávisle zpracovaný a sloužící k podrobné analýze vzniku i stavební historie a dále hodnotící konstrukce a prostory, které je nutné zachovat, popř. odstranit;²²¹⁸

- stavebně-technický průzkum zabývající se aktuálním stavem stavby, jejím konstrukčně materiálovým řešením a poruchami konstrukcí vč. jejich příčin;

- průzkumy materiálových vlastností zahrnující „[...] dostupné přírodovědecké postupy, kterými se zkoumá chemické nebo fázové složení materiálu, jeho fyzikální vlastnosti, struktura, barevnost. Jsou zaměřeny na analýzu složení, stupně a rozsahu poškození nebo dochování materiálu a příčin jeho poškození [...]“;²²¹⁹

- další speciální průzkumy dle charakteru stavby a jejích poruch, např. geologický a hydrogeologický průzkum, archeologický průzkum, pedologický průzkum, radonový průzkum, průzkum technického vybavení, průzkum inženýrských sítí, fytopatologický průzkum, průzkum vlivu na životní prostředí, klimatologický průzkum, restaurátorský průzkum apod.

Pro posouzení plánovaného záměru jsou základem přípravné fáze projektu, které může tvořit ekonomická analýza, stavební záměr, studie proveditelnosti, vyhledávací či ověřovací studie.²²²⁰ Zásadním omezením, především u změny funkčního využití, jsou často

²²¹⁶ Na původní stavební dokumentaci se lze spolehnout jen zřídka, především pro její schématickosti, nedokonalost a mnohdy také neaktuálnost. Zaměření by mělo přinést v maximální možné míře přesnost, podrobnost a úplnost zobrazení v odpovídajícím měřítku. Revolučním nástrojem dokumentace reálné stavby je trojrozměrné skenování, které dokáže přinést vysoce detailní zaměření pomocí tzv. mračna bodů.

²²¹⁷ Blíže k inventarizaci viz např.: [HOLEČEK, Josef a Václav GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2008. ISBN 978-80-87104-34-7. S. 56-59.]

²²¹⁸ Metodika stavebněhistorického průzkumu viz. [BERÁNEK, Jan a Petr MACEK, eds. *Metodika stavebněhistorického průzkumu*. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2015. ISBN 978-80-7480-037-5. Dostupné také z: <https://www.npu.cz/publikace/metodika-stavebnehistorickeho-pruzkumu.pdf>.]

²²¹⁹ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 86.] V závislosti na účelu je možné in situ provádět jednorázové, nebo dlouhodobé monitorování vlastností použitých materiálů a příčin poruch. Nedestruktivní metody, často vyžadující kvalifikované odborníky a přístroje, představují tepelná, ultrazvuková a rentgenová zobrazení či magnetická rezonance. Existují však i případy (např. materiálové charakteristiky), kdy je nutné přistoupit k podrobnější analýze materiálů, k čemuž slouží destruktivní metoda – vyjmutí reprezentativního vzorku ze stavby a jeho testování v laboratoři.

²²²⁰ Vyhledávací studie je „[...] koncepční materiál, zpracovaný formou objemové architektonické studie, jehož účelem je nalézt vhodnou a rozsahem a charakterem přiměřenou funkční náplň pro opuštěný, nevyužívaný

nástroje územního plánování, které jsou mnohdy založeny na rigidním definování přípustného funkčního využití. Případná změna využití je pak spojena s časově náročným legislativním procesem změny územního plánu.

Značný význam v předprojektovém procesu má u větších či architektonicky hodnotných staveb návrh stavby,²²²¹ resp. architektonická studie. Další postup projektových prací, rozsah a obsah dokumentace určuje stavební zákon a jeho prováděcí předpisy.²²²² „Vždy je třeba vyhodnotit jedinečnost obnovované stavby a zvolit právě takový konkrétní postup průzkumových a projektových prací, který napomůže co nejpřesnějšímu poznání obnovovaného díla a bude zároveň racionální a účinný.“²²²³ Obecně platí, že rozsáhlejší změny staveb vyžadují větší rozsah a podrobnost projektových prací a také složitější inženýrskou činnost. Ve všech projektových stupních by měly být jasně rozlišeny stavební prvky nové a zachovávané, měněné i odstraňované. Z pohledu zkoumaných staveb přichází v úvahu tyto stupně dokumentace:

- dokumentace bouracích prací, která je zpracovávána v případě částečných nebo úplných demolic staveb;
- dokumentace pro vydání rozhodnutí o změně využití území sloužící ke změně užívání pozemku nebo k jednoduchým terénním úpravám;
- dokumentace pro vydání rozhodnutí o změně vlivu užívání stavby na území, jež určuje změnu v účelu užívání či provozním zařízení a způsobu výroby;
- dokumentace pro vydání rozhodnutí o umístění stavby, kterou je nutné řešit v případě změny hmotového řešení, případně i změny účelu užívání u větších staveb;
- dokumentace pro ohlášení stavby nebo pro vydání stavebního povolení představuje základní a nutnou projektovou dokumentaci ke stavebnímu záměru a k provedení stavebních úprav, z níž musí být patrné architektonicko-stavební řešení, stavebně konstrukční řešení, požárně bezpečnostní řešení a další dílčí řešení z oboru techniky prostředí staveb;
- dokumentace pro vydání společného povolení je jednotnou dokumentací pro umístění a povolení stavby i stavebních úprav;
- dokumentace pro provádění stavby představuje nejpodrobnější stupeň projektové dokumentace, na základě které jsou stavba a stavební úpravy realizovány;

či nevhodně využívaný památkový objekt.“ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 78.] Ověřovací studie slouží pro „[...] ověření vhodnosti konkrétního uvažovaného využití z hlediska typu funkce, kapacitních nároků, rozsahu podmiňujících zásahů, a to v takovém konkrétním řešení, které umožní odpovědně posoudit veškeré ze zamýšleného využití vyplývající důsledky pro památku.“ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 78.]

²²²¹ Návrh stavby „[...] je prvním graficky znázorněným prostorovým vyjádřením záměru stavebníka. Dává mu konkrétní představu o koncepci řešení záměru (např. urbanistické, architektonické, dispoziční, provozní, konstrukční, technické, technologické, interiérové a materiálové). Z návrhu by mělo být jasné, jak je záměr zasazen do území, jaká je jeho hmota, vnitřní uspořádání, fasády a základní materiály.“ [ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ. *Standard služeb architekta: Standard služeb architekta a jeho dokumentace pro navrhování staveb*. Praha: Triangl, 2018. Dostupné také z: <https://web-api.cka.cz/sluzby/clenum/standardy-vykonu-a-dokumentace/standard-sluzeb-architekta-pozemni-stavby.pdf/@@download/file>. S. 6.]

²²²² [Zákon č. 183/2006 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 14.března 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>.] a [Vyhláška č. 499/2006 Sb. Vyhláška o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-499>.]

²²²³ HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 113.

- dokumentace skutečného provedení, která vzniká po dokončení stavebních prací a zaznamenává veškeré změny a skutečnou podobu provedené stavby.

Při projednání a stavebních řízeních postupují orgány územního plánování a stavební úřady ve vzájemné součinnosti s dotčenými orgány chránícími veřejné zájmy podle zvláštních právních předpisů a také s dalšími dotčenými institucemi, např. správci technické infrastruktury, na základě závazných stanovisek a vyjádření. Projekty stavebních intervencí jsou tedy dále korigovány a také omezovány²²²⁴ např. umístěním stavby v památkové zóně, rezervaci anebo v jejich ochranném pásmu, v chráněné oblasti nebo v dalších ochranných pásmech, např. dopravní či technické infrastruktury, záplavové oblasti apod. Vzhledem k tomu, že zásadní vliv na zachování architektonických hodnot má především dokumentace pro provádění stavby a následná výrobní dokumentace, měly by na jejich zpracování být kladeny vyšší nároky než v případě novostaveb. Velký důraz by měl být kladen také na výběr dodavatele. Dodržování platné projektové dokumentace zhotovitelem stavby, případné schvalování odchylek či úprav a také odsouhlasení výběru materiálů a jednotlivých výrobků by mělo být v režii autorského a technického dozoru.

Metody údržby a obnovy architektonického dědictví vychází z historické hodnoty,²²²⁵ ze současného stavebně technického stavu, z potřeb plánovaného využití, ze současných památkových metod²²²⁶ a dalších specifických požadavků, např. ekonomických možností.²²²⁷ V současnosti se u adaptací²²²⁸ architektonického dědictví zpravidla užívá tzv. syntetická metoda.²²²⁹ Přístup k modernistické, resp. poválečné architektuře nás však nutí přehodnotit platná pravidla pro zásah do existující stavby. S ohledem na kvantitu poválečné architektury je vyloučeno, aby se všechny staly kulturními památkami, a proto přirozené zachování

²²²⁴ Srov. „Je omylem spoléhat na to, že vzniknou kvalitní díla památkové obnovy pouze jako výsledek úředního postupu s mechanickým uplatňováním metodických pouček a obecně platných zásad památkové péče, nebo předpokládat, že kvalitní díla obnovy (charakteristická maximálním respektem k hodnotovému potenciálu chráněného díla) mohou vzniknout dle koncepcí a projektu utilitárních projektantů, nebo architektů, kteří se tématem obnovy zabývají pouze okrajově.“ [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 6.]

²²²⁵ Je třeba mít na mysli, že poválečná architektura v mnoha případech spoluutváří prostředí památkových rezervací či památkových zón, a proto je nutné každou ze staveb hodnotit opatrněji a jako již nedílnou součást větších chráněných celků.

²²²⁶ Metody památkové péče lze sledovat zhruba od první poloviny 19. stol. Prvotním ideálem byla slohová čistota, z čehož vzešel puristický přístup prezentovaný u nás např. obnovami gotické architektury Josefem Mockerem. Druhá polovina 19. stol. se nesla v duchu vědecké restaurace, která v čele se Zdeňkem Wirthem kladla důraz na uměleckou hodnotu, a konzervace, jejíž představitel Alois Riegl vnímal hodnotu díla především v jeho stáří a historické vrstevnatosti. Z těchto dvou přístupů se ustálila analytická metoda založená na přiznání všech stavebních fází a historických prvků bez větší snahy o umělecké ztvárnění. Na určitou vyprázdňenost akademického přístupu v první polovině 20. stol. zareagovala syntetická metoda (viz níže).

²²²⁷ VOJTOVÁ, Lea. Učební materiály předmětu Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území: Obnova, metody. In: *IS MUNI* [online]. Brno: Masarykova Univerzita. Ekonomicko-správní fakulta, 2011 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1456/podzim2011/MPR_ORKH/um/SDO_6__Obnova_metody.pdf. S. 21.

²²²⁸ Adaptace je „[...] přizpůsobení stavby novému účelu, pak obecně přestavba či dostavba, úprava starší stavby.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 9.]

²²²⁹ Syntetická metoda je „[...] směr, který se vyvinul v naší památkové péči v době před r. 1940; podle něho je třeba vyvolat nejpůsobivější účín památky, respektované jako celek, úpravou v její převládající slohové notě. Syntetická metoda právem kritizovala dojmové rozdrobení památky, jaké bylo často výsledkem analytické metody, pokud odhalovala všechny přestavby a měnila tak památku v jakýsi vzorník různorodých detailů, ale sama sváděla k opačné krajnosti, vedla-li k slohovému purismu, nebo k slohové rekonstrukci památkových celků, necitlivě zastírající jejich starší stavy i pozdější úpravy.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 202.]

hodnotné architektury musí spočívat v koncepčních stavebních intervencích či konverzích, jejichž formu a míru je nutné vždy volit individuálně.

Dle Holečka, Girsy a kol. se v současnosti česká památková ochrana zaměřuje na tyto zásady:²²³⁰

- zásada šetrnosti v přístupu k dochované historické substanci, jejímž cílem by mělo být zachování hmotné substance a její stabilizace;
- zásada respektování vývojové vrstevnatosti díla, která by měla být založena na správné identifikaci významu a hodnoty jednotlivých částí a časových vrstev;
- zásada celistvé interpretace stavebního díla založená na porozumění vztahu jednotlivých částí stavby s ohledem k celkovému působení;
- zásada věrohodnosti ztvárnění, jejíž smysl spočívá v ochraně a zachování stavby v její slohové podstatě, charakteru a celistvosti;
- zásada kontextuálního přístupu, která chápe obnovu stavby s ohledem na širší okolí.

Obecně lze proto vyžadovat, aby každý stavební zásah respektoval historickou hodnotu, původní koncepci i stavební techniky a zanechal stopu, jež by se měla v budoucnu dát rozpoznat.²²³¹ Ve spojitosti s průmyslovým dědictvím Šenberger uvádí, že „[...] možnost nebo vhodnost soudobého zásahu do existující architektury je závislá na mnoha okolnostech – zásadně ale na kvalitě originální budovy a na rozsahu předpokládaného vstupu.“²²³² Zdařilé stavební intervence do architektonického dědictví v ideálním případě vyžadují jasné pokyny a zásady pro přístup k daným hodnotám stavby.²²³³ „[J]e potřeba precizně sledovat [...] hodnoty stavby, případně i podrobnějším rozbořem rozlišit hodnotné prvky od prvků méně hodnotných a koordinovat jejich zachování se vznikajícím projektem.“²²³⁴ Poválečná architektura nám ale přináší nové výzvy a vyžaduje nové přístupy – oproti tradiční architektuře se setkáváme s jinými druhy materiálů a konstrukčními řešeními, zabýváme se většími měřítky a také novými účely, pro které stavby vznikly. Pro řešení zcela nových problémů bohužel neexistuje komplexnější filozofický přístup.²²³⁵ Dle Prudona proces záchrany moderní architektury „[...] musí pečlivě vyvážit otázky od ochrany života a odolnosti vůči povětrnostním vlivům i vodě až po funkční a ekonomickou životaschopnost všech potřebných změn a oprav. A každá analýza musí být nahlížena a hodnocena v kontextu architektonického a kulturního významu uvažované budovy.“²²³⁶

²²³⁰ HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 26-27.

²²³¹ [ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Remedial measures and controls 3.12.] A dále: „New work should be readily identifiable as such.“ [Tamtéž, Article 22.2.]

²²³² ŠENBERGER, Tomáš. Vrstevnatost industriální architektury. In: *Otázky ochrany a péče o technické kulturní památky a průmyslové dědictví: sborník příspěvků: mezinárodní seminář Ostrava 25.-27. 9. 2000*. V Ostravě: Státní památkový ústav v Ostravě, 2001, s. 39-40. S. 39.

²²³³ „For every development or conservation action, clear policies and guidelines should be established before starting any intervention, so as to define the acceptable limits of change.“ [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 6.]

²²³⁴ POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER. *Obchodní dům Kotva: Stavebně historický průzkum*. II. verze - doplněná na základě připomínek NPÚ. Praha, 2022. Nepublikováno. Nestránkováno.

²²³⁵ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 23.

²²³⁶ „[...] must carefully balance issues ranging from life safety and weather- and watertightness to the functional and economic viability of any changes and repairs needed. And any analysis must be viewed and evaluated within

Dle ICOMOS je v současnosti u poválečné architektury hlavním cílem zachování autenticity a integrity, k čemuž se váže jednoznačný plán údržby, stanovení limitů přijatelných změn a využití mezioborových expertíz, např. výzkum používaných stavebních materiálů, možnosti oprav nestandardních konstrukčních řešení apod. Zásadní je striktně určit odpovědnou stranu za uchování architektonických hodnot a podrobně archivovat záznamy o případných změnách a úpravách. Všechny stavební úpravy týkající se architektonického dědictví druhé poloviny 20. stol. by měly být posuzovány individuálně a právní i stavební předpisy by se měly umět pružně přizpůsobit situaci.²²³⁷ Případnou hodnotu a autenticitu je nutné hodnotit nejen v celosvětovém měřítku, ale především v kulturním kontextu, do kterého patří.²²³⁸

Prudon uvažuje čtyři základní přístupy k modernistické architektuře:²²³⁹

- zachování, tedy kontinuální proces založený na opatřeních nezbytných k udržení stávající formy, integrity a materiálů;
- rehabilitace definovaná jako nejvhodnější proces umožňující integraci vhodné funkce prostřednictvím oprav a změn prvků vyjadřujících historické, kulturní a architektonické hodnoty;
- restaurace představující proces aktualizace formy a charakteru stavby tak, jak se jevila v určitém období při odstranění nevhodných pozdějších vrstev;
- rekonstrukce je proces znovuvyvoření díla, detailů i materiálů, které se nedochovaly, a dnes je považován za krajní řešení.²²⁴⁰

Výběr přístupu vychází ze způsobu interpretace historického objektu, z adaptability a kompatibility prostorů a funkce, architektonického záměru architekta, potažmo stavebníka, a v neposlední řadě i ze stavebně technického stavu budovy. Holeček, Girsá a kol. rozlišují následující typy způsobů interpretace historického objektu:²²⁴¹

- interpretace stabilizační představuje nejcitlivější přístup a je vyžadována u vysoce hodnotných památkově chráněných objektů. V zásadě jde o redukované a odborně

---

the context of the architectural and cultural significance of the building under consideration." [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 179.]

²²³⁷ ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 3-8.

²²³⁸ „Value and authenticity of architectural heritage cannot be based on fixed criteria because the respect due to all cultures also requires that its physical heritage be considered within the cultural context to which it belongs.” [ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Principles 1.2.]

²²³⁹ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 70-74.

²²⁴⁰ Slovy Cesare Brandiho: „Both from historical and aesthetic points of view, the substitution of a copy cannot be justified, unless the substituted work of art has a merely integrative function and no value of its own. A copy is a historical and aesthetic forgery; it can only be justified as a purely didactic or commemorative object, and cannot be substituted without causing historical and aesthetic damage to the original.” Cit. dle [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 52.] „Vžitá averze k pojmu rekonstrukce vyplývá z neblahé praxe minulého půlstoletí, kdy byl při obnovách památek ve značné míře preferován návrat k starším stavům. Důvodem bylo přesvědčení o nutnosti zhodnocení slohově nejvýznamnější stavební fáze, což však bylo nezřídka vykoupeno zánikem hodnot mladších, které byly nezřídka neoprávněně klasifikovány jako vrstvy balastní (viz například přezírání hodnotných slohových přínosů z 19. století apod.). [...] Dalším důvodem oprávněné averze k pojmu rekonstrukce je též značné množství drastických případů, kdy se zcela zbytečně likvidovaly opravitelné součásti památek (konstrukce, materiály, řemeslné prvky) s neadekvátním řešením náhrady.” [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 16.]

²²⁴¹ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 27-31.]

erudované stavební zásahy, které vedou k uchování a k maximalizaci autenticity budovy i hodnoty stáří. Pro tuto kategorii je vhodná především konzervační metoda²²⁴² a další drobné udržovací a stabilizační úpravy;

- interpretace rehabilitační se zaměřuje na obnovu již zaniklých stavebních prvků nebo na případné navrácení dřívější podoby později znehodnocených částí stavby. Tento způsob interpretace lze spojit s metodami restaurace,²²⁴³ restituce²²⁴⁴ a rekonstrukce,²²⁴⁵

- interpretace transformační umožňuje vyšší míru stavebních zásahů a pojí se k ní metody reduktivní modernizace,²²⁴⁶ renovace²²⁴⁷ transformace,²²⁴⁸ anebo stav spojený s určitou mírou asanací.²²⁴⁹ Takto pojaté zásahy by měly vycházet z kvalitního architektonického konceptu, který zaručí hodnotnou novou vrstvu kompenzující ztrátu historických a kulturních kvalit.

Při kultivovaném zachování poválečné architektury by vždy měla být snaha o maximální zachování autenticity a integrity s respektem k původním prostorovým kvalitám, stavebním konstrukcím a materiálům, detailům, výtvarným dílům, ale i k funkčnímu využití.²²⁵⁰ Protože stavební struktura odpovídá původní funkci, při jejím zachování lze očekávat menší míru stavebních zásahů. Avšak může vzniknout situace, kdy má původní funkce kvůli společensko-kulturním, vědecko-technickým i dalším změnám jiné prostorové

---

²²⁴² Konzervaci lze definovat jako „[o]dborné ošetření hmotné podstaty památky, zastavením nebo zpomalením rozkladu materiálu (kamene, zdiva ap.), upevněním její povrchové úpravy (barevné vrstvy malby, barevného povrchu plastiky ap.), ustálením dochovaného stavu.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 99.] Konzervování je spojeno „[...] se záchranou torzální architektury. Nezřídka je vnímáno schematicky jako takový druh stabilizace památky, kdy se absolutně nemění vzhled opravovaného díla, neboť konzervace představuje metodu striktně postavenou na minimalizaci zásahu do památky, tedy konsolidaci hmotné substance bez změnových situací.“ [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 9.]

²²⁴³ Restaurace je „[o]dborné ošetření poškozené památky, které se neomezuje pouze na konzervaci, nýbrž vhodnou formou též nově doplňuje chybějící drobnější a nepodstatné části. Zahrnuje řadu různých dílčích úkonů a způsobů technických (např. rentoilování, marufláž, transfer) i výtvarných (např. různé druhy retuší), někdy i velmi náročné povahy.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 179.] „[V]ěrnou reprodukci té součásti památky, jejíž životnost je již u konce, se nejen uchovává hodnota celku a posiluje možnost celistvého vnímání památky.“ [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 13.]

²²⁴⁴ Restituce je „[o]dborné ošetření památky, jejíž vzhled byl změněn nebo zakryt pozdějším technickým nebo výtvarným zásahem, navrácením do dochovaného autentického stavu [...]“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 179.]

²²⁴⁵ „Jeden ze způsobů obnovy památek, při němž se doplní chybějící větší části památky, v krajním případě i celé památky, opakováním původního a v originále již nezachovaného vzhledu. [...] Rekonstrukce exaktní vzniká na základě zachované podrobné dokumentace autentického stavu, rekonstrukce analogické podle analogie s obdobným příkladem památky zachované, rekonstrukce hypotetická na základě vědecky podložené hypotézy.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 177.]

²²⁴⁶ Reduktivní modernizace není interpretací stavebního díla z hlediska památkové péče, ale v meziválečném a poválečném období častým utilitárním přístupem k historickým budovám [...]“ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 31.]

²²⁴⁷ Renovace představuje „[d]oplnění chybějící části poškozené památky novotvarem, který popřípadě hodnotu kulturní památky obohatí novým uměleckým tvůrčím činem.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 178.]

²²⁴⁸ Transformace je zásah nebo soustava zásahů, které významně změní charakter památky. [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 31.]

²²⁴⁹ Asanace představuje „[s]tavební zásah směřující k odstranění zdravotních závad budovy, celých komplexů stavebních objektů v městských částech nebo celých sídelních jednotek. [...] V přeneseném smyslu se pak asanací nazývá oproštění stavební památky od nevhodných doplňků i bez výslovného zdravotnického zřetele.“ [BLAŽÍČEK a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. S. 21.]

²²⁵⁰ „Where a functional use contributes to the significance of a place or site, conservation should aim to sustain that use where possible.“ [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 9.]

nebo technologické požadavky, např. bytové domy, telefonní ústředny. Funkční zastaralost v tomto případě ovlivňují nejen uživatelské nároky, ale také nové bezpečnostní a hygienické požadavky, např. nevyhovující parametry únikových cest, nové technologie zabezpečující kvalitu vnitřního prostředí apod. Jinou situací je, když stavba již není pro svůj původní účel potřeba. To je patrné především u typologických druhů, které se objevily v průběhu 20. stol. a jejichž funkční využití je se vznikem a existencí stavby úzce spjato, např. telefonní ústředny, částečně OD ad. V takovém případě je pro odvrácení ekonomicky náročnější demolice²²⁵¹ nutné přistoupit ke konverzi stavby.²²⁵²

Pojem konverze je v současnosti spojován především s průmyslovým dědictvím, avšak samotný proces je součástí životního cyklu všech typů budov od nepaměti. Naší motivací k zachování a konverzi je dle Fragnera „[...] historie a ochrana památky. Ale možná ještě důležitější je, že konverze bývá i kritickým gestem – pro překlenutí bezradnosti a banality současné tvorby.“²²⁵³ Proto nelze opomenout, že někdy je i módním alternativním přístupem. Fetisov pro konverze průmyslového dědictví definoval tři metody.²²⁵⁴

- metoda rehabilitace a konzervace, založená na zachování budovy v autentickém stavu;
- metoda přirozené konverze se vyznačuje integrací nových funkcí bez negativních zásahů do podstaty stavby;
- metoda intervence je charakteristická větší transformací budovy, která by měla mít jednoznačný architektonický názor a koncepci.²²⁵⁵

„Z hlediska výběru [nové – pozn. autora] funkce je důležité splnění tří základních kritérií: přiměřenost typu funkce, přiměřenost objemu funkce a perspektivní neměnnost využití.“²²⁵⁶ Invazivní změny funkce, které bývají charakteristické stavební a finanční náročností,²²⁵⁷ by měly být vyloučeny, anebo vycházet z důkladné analýzy potřeb.²²⁵⁸

---

²²⁵¹ Adaptace stavby je často zatížena dogmatickou představou, že její finanční náročnost je v porovnání s novostavbou vyšší. Šourek však uvádí, že adaptace bývá v průměru o 20-33 % méně nákladná než demolice a následná novostavba. [ŠOUREK, Michal. *Industriální dědictví, regenerace města a udržitelný rozvoj [přednáška]*. Křížovatky architektury 2012. Praha: ABF, 2012. Cit. dle PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 64.]

²²⁵² Konverze je „[...] souhrn procesů, jimiž po zániku původního účelu stavby či souboru staveb tyto prostorové struktury zachováme a příslušným způsobem upravujeme pro nové využití tak, aby sloužily pro nově vybranou funkci.“ [ZEMÁNKOVÁ, Helena. *Tvořit ve vytvořeném: nové funkční využívání uvolněných objektů*. Brno: Vysoké učení technické, 2003. ISBN 80-214-2365-X. S. 10.]

²²⁵³ FRAGNER, Benjamin. *Architektura konverzí / industriální motivy a motivace*. In: FRAGNER, Benjamin a Vladislava VALCHÁŘOVÁ. *Industriální topografie - architektura konverzí: Česká republika 2005-2015 = Industrial topography - the architecture of conversion: Czech Republic 2005-2015*. V Praze: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2014, s. 8-25. ISBN 978-80-01-05592-2. S. 12.

²²⁵⁴ FETISOV, Oleg. *Metodologie konverze objektů průmyslového dědictví pro nové nevýrobní funkce*. Praha, 2019. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER. S. 49.

²²⁵⁵ „Pravdivost v konverzích spočívá především v jednoznačném rozlišení formy stávající a nové struktury, jednoznačné deklaraci nového využití, zachování maximální autenticity dochované substance, atmosféry a čitelnosti historického vývoje a proměn.“ [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 173.]

²²⁵⁶ GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 7.

²²⁵⁷ „S nadsázkou lze konstatovat, že konverzi „sluší“ nedostatek finančních prostředků – menší investice a postupný způsob realizace. Nedostatek prostředků vede k hledání racionálních a přirozených řešení a neposkytuje prostor nepatřičným exhibicím.“ [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 173.]

²²⁵⁸ Např. studie proveditelnosti, SWOT analýza shrnující silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby záměru s důrazem na jeho životaschopnost, udržitelnost a ekonomickou návratnost, apod.

Správné je celý proces založit na společenském konsenzu – kromě vlastníka, resp. stavebníka, a představitelů státní správy by měli na procesu konverze ideálně participovat další odborníci i místní obyvatelé. Zásadní omezení pro změnu využití přináší také legislativní předpisy a normy, které až na zanedbatelné výjimky nerozlišují mezi stavebními úpravami, konverzí stávající stavby a novostavbou.²²⁵⁹

Pro konverzi je nutné volit taková využití,²²⁶⁰ jejichž prostorové nároky jsou v souladu se stávající stavební substancí.²²⁶¹ Možným budoucím prostorovým problémům předchází vhodná adaptabilita a kompatibilita. Adaptabilita představuje schopnost „[...] přijmout novou funkci, být adaptován – upraven.“²²⁶² Obecně platí přímá úměra – čím konkrétnější je původní účel, tím pravděpodobnější bude potřeba změn.²²⁶³ Za neadaptabilnější prostory lze proto považovat prostory univerzální, které jsou často uzpůsobené lidskému měřítku a nemají specifické vlastnosti. Kompatibilita je vztah „[...] prostorových nároků a požadavků funkčního využití (dějů, procesů a činností) a zejména prostorových charakteristik „cílového“ prostoru [...].“²²⁶⁴ Ideálem kompatibility je kombinace prostorově univerzálního využití s univerzálními prostory. V první řadě může jít o prostorové požadavky specifických funkčních využití, např. světlá výška, minimální půdorysné rozměry obytných prostorů, anebo nesplnění požadavků na denní osvětlení a proslunění. Tyto požadavky lze splnit při minimalizaci

²²⁵⁹ Především [Zákon č. 183/2006 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).], [Vyhláška č. 501/2006 Sb. Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-501>.], [Vyhláška č. 398/2009 Sb. Vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 5. listopadu 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398>.], [Vyhláška č. 268/2009 Sb. Vyhláška o technických požadavcích na stavby. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. srpna 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-268>.], [HL. MĚSTO PRAHA. Nařízení č. 10/2016 Sb. hl. m. Prahy, kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby v hlavním městě Praze (pražské stavební předpisy). In: *Praha.eu*. 27. května 2016. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/vyhlaske_a_narizeni/vyhledavani_v_pravnich_predpisech/narizeni_c_10_2016_sb_hl_m_prahy.html.], [Nařízení vlády č. 361/2007 Sb. Nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 2007 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-361>.], [ČSN 73 0802 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Nevýrobní objekty*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.], [ČSN 73 0804 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Výrobní objekty*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.], [ČSN 73 0810. *Požární bezpečnost staveb - Společná ustanovení*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2016.], [ČSN 73 0831 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Shromažďovací prostory*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.], [ČSN 73 0834. *Požární bezpečnost staveb - Změny staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011.], [ČSN 73 4108. *Hygienická zařízení a šatny*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.], [ČSN 73 4130. *Schodiště a šikmé rampy - Základní požadavky*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2010.], [ČSN 73 4301. *Obytné budovy*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2004.], [ČSN 73 5105. *Výrobní průmyslové budovy*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 1993.], [ČSN 73 5305. *Administrativní budovy a prostory*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2005.], [ČSN EN 15643. *Udržitelnost ve výstavbě - Rámec pro posuzování budov a inženýrských staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2021.], [Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. In: *Esipa.cz* [online]. 28. ledna 2002 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbrsv.dll/sb?DR=SB&CP=32002R0178>. Kapitoly I a II, přílohy č. II.] Vše v pozdějším platném znění.

²²⁶⁰ „Compatible use means a use which respects the cultural significance of a place. Such a use involves no, or minimal, impact on cultural significance.“ [ICOMOS. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. Article 1.11.]

²²⁶¹ „Každá nová funkce má své charakteristické prostorové a provozní potřeby a požadavky, ale i odpovídající potřebu míry využití stávajících struktur.“ [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 122.]

²²⁶² PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 29.

²²⁶³ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 173.

²²⁶⁴ PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 30.

stavebních zásahů vhodnou volbou názvosloví vznikajících prostor,²²⁶⁵ nebo vložení nových funkcí, které v maximální možné míře odpovídají stávajícím prostorům.

U nevyužívaných nebo podvyužitých prostor lze přemýšlet o dočasném využití, jež lze realizovat na základě minimálních investic a bez zásadních zásahů do stavby. Potenciál dočasného využití spočívá v ověření plánovaného záměru, anebo v postupném získání zájmu nad rámec cílové skupiny. Mezi jednorázové dočasné aktivity, které jsou často orientovány na specifickou sociální skupinu, lze řadit např. kulturní workshopy, bleší trhy, sousedské události atp.

Na základě poptávky společnosti a „hladu“ po jedinečné prostorové konfiguraci, atmosféře i paměti místa vzniká nejčastěji konverze pro kulturu. Kulturní instituce mohou vzniknout buď na základě jasněho cíle investora, anebo cestou zespoda čili jako spontánní iniciativa komunity provozovaná zprvu krátkodobě a posléze opakovaně i stále. Prostorové nároky pro kulturní účely jsou relativně nenáročné a schopné se přizpůsobit bez větších intervencí.²²⁶⁶ Avšak samotné kulturní využití bývá dlouhodobě neudržitelné, protože samo o sobě negeneruje dostatečné finanční prostředky na provoz a údržbu.²²⁶⁷ Proto je velmi vhodné kombinovat ho s dalšími rentabilnějšími funkcemi. S určitou návratností investice lze počítat např. u konverze pro výrobu a podnikání. Toto funkční využití lze až na výjimky, např. buňkové kanceláře, výrobní haly vyžadující specifické rozměry na základě používané technologie apod., považovat za relativně kompatibilní. Především požadavky různých typů výroby mohou být prakticky minimální. U kancelářských prostor lze používat několik prostorových uspořádání, které je možné kombinovat. V zahraničí, a postupem času i u nás, oblibu získávají tzv. *huby*, které nabízejí pronájem coworkingových prostor, přednáškových a workshopových místností a také další doplňkové služby, např. občerstvení, propagace, volnočasové aktivity apod. Za jednu z nejspecifičtějších funkcí lze považovat obytné a ubytovací využití, které má relativně úzce definované prostorové požadavky nejen legislativou, ale i trhem určujícím skladbu kategorií a velikosti bytů. Výjimku představují alternativní formy bydlení, např. lofty a ateliéry, jež jsou typické nestandardním prostorovým řešením. Jejich užití však podmiňuje poptávka na trhu. Snahou investora ale bývá maximalizovat zisk, tedy logicky maximalizovat podlažní plochu.

V současnosti nejčastější přístup v architektonickém uvažování u stavebních intervencí vychází částečně z práce Viollet-le-Duca. Ten intervence do historické architektury zakládal na jasně identifikovatelném a pragmatickém začlenění soudobých materiálů.²²⁶⁸ Nová vrstva má rovnocenné právo na svou existenci stejně jako všechny předchozí, neměla

---

²²⁶⁵ Stejně prostory lze pojmenovat různými pojmy, které ale nepodléhají z pohledu legislativy přísným požadavkům. Příkladem může být bytová jednotka a ateliér, ložnice a alkovna, mateřská škola a dětská skupina apod.

²²⁶⁶ Výjimkou jsou však nároky na větší shromažďovací prostory, např. divadelní sál apod.

²²⁶⁷ PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 140.

²²⁶⁸ Jasně identifikovatelný zásah vyžaduje Benátská charta. Viz [ICOMOS. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Article 12.]

by jim ale výrazně konkurovat²²⁶⁹ nebo je dokonce degradovat či zničit. Je tedy možné, aby intervence byla čitelná až tzv. na druhý pohled.²²⁷⁰ Rozsah a hloubka změn by měly být minimalizovány,²²⁷¹ zcela nežádoucí je homogenizace, kdy intervence do stavby převládnu a celé architektonické dílo se tak jeví jako novostavba. Pro uchování významných architektonických hodnot je nutné použít co nejméně invazivních prostředků a změny pojmout jako reverzibilní.²²⁷² U moderní architektury by měl architektonický záměr, více než u architektury tradiční, ctít původní myšlenku architekta, formu a estetiku stavby.²²⁷³ Vstupujeme do autorského díla jiného architekta a v ideálním případě tedy musíme pochopit nejen stavební vývoj, význam a hodnotné prvky stavby, ale také původní koncepci a účel.²²⁷⁴ Intervence by ale neměla ustrnout v pouhé akceptaci stávající stavební substance. Ta by se měla stát nezbytnou inspirativní složkou, jedním z výchozích bodů stavebního programu, na kterých je třeba kreativně stavět celý proces návrhu.²²⁷⁵ Je třeba si uvědomit, že hodnotné stavby často vznikaly jako celostní umělecké dílo – „gesamtkunstwerk“, tedy vč. řešení interiéru, výtvarných děl, mobiliáře či nábytku²²⁷⁶ a dále je nutné, především u značně prosklených budov, chápat vnitřní prostory jako entitu silně ovlivňující vyznění stavby v exteriéru.²²⁷⁷

Zachování kulturně estetických hodnot vyžaduje volbu odpovídající estetiky.²²⁷⁸ Intervence by měly být výtvarně jednotné a založené na soudobých architektonických principech. Pravdivý dialog mezi historickou materií a novou vrstvou zaručí především „[...] kompoziční principy jako mimoběžnost, paralelní kladení, kladení „na distanc“, průnik,

²²⁶⁹ Proti kontrastnímu řešení stavební intervence se staví např. Girs: „Kontrastní přístup při řešení novotvaru nepovažujeme apriori za axiom soudobosti, tím méně automaticky za znak citlivosti a kvality. Nejsme příznivci takového parazitování, obzvláště ne na vysoce autentických památkách.“ [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 24.]

²²⁷⁰ Viz např.: [GIRSA. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*. S. 25.] a [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 168.]

²²⁷¹ „Intervence by měly sledovat spíše koncepci „nutného minima“, nikoliv „možného maxima“.“ [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 145-146.]

²²⁷² Za vratné intervence lze označit ty, „[...] které jsou charakteristické především malým, nedestruktivním, neměnicím vlivem na původní stavební substanci. Jedná se o doplňování struktury novými konstrukcemi, vestavbami, přístavbami, s prostorovým i konstrukčně technickým odstupem od stávajících konstrukcí.“ [PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 165.]

²²⁷³ „If the physical manifestation of the concept is no longer readily understood, then the design integrity is certainly lost, regardless of the relative age of the constituent material.“ [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 164.]

²²⁷⁴ Paradoxní situaci může přinést angažovanost původních architektů, protože hrozí nebezpečí, že danou úlohu budou řešit spíše jako design s použitím současných materiálů a přístupů než jako střídmý zásah ctící architektonické dědictví.

²²⁷⁵ Architektonická úloha ve stávající stavební substanci architekta usměrňuje a pobízí k řešení, která by v podmínkách novostavby vznikala stěží. Architektka Melková dodává: „Moci pracovat se starým domem, znamená získat úžasnou příležitost, jež by neměla být promarněna. [...] Když proměňujeme starý dům, naším hlavním úkolem je pochopit hodnoty obsažené v jeho stáří. Hodnoty, jež spočívají v materii, v ideovém obsahu, v množství stop různého charakteru a zejména pak v čemsi, co neumíme pojmenovat.“ [MELKOVÁ, Pavla, 2021. Nevyplašit pel času. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč. 6, č. Speciál, s. 4-5. ISSN 2570-7744. S. 4.]

²²⁷⁶ Integrita a autenticita staveb je závislá i na dobovém řešení interiéru, vč. jeho vybavení, a dochované interiérové řešení je nežádka bráno jako jeden z pádných argumentů pro případnou (památkovou) ochranu.

²²⁷⁷ „The impact of this exterior-interior relationship is twofold. First, the building must be addressed as a totality: interior renovations will have a far greater impact than they would on a building from an earlier period, and their implications for the exterior must be considered. Second, an adaptive use selected for the interior needs not only to be compatible with the inside, but also to be evaluated in terms of its impact on the exterior's appearance.“ [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 38-39.]

²²⁷⁸ Stavební intervence do poválečné architektury musí zohledňovat charakter, formu, materiály, barvu i detaily a dále by měly být jasně rozeznatelné. [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document*. S. 9.]

dotek, atp.²²⁷⁹ Svěbytnou oblast tvoří ošetření výtvarných děl, která „[...] nemohou být ošetřována běžnými stavebně-řemeslnými technikami v rámci stavební dodávky. [...] Taková díla vyžadují opravu restaurátorskými technikami, prováděnou restaurátorem s oprávněním ministerstva kultury (tzv. licencovaným restaurátorem) v příslušné kategorii výtvarných či uměleckořemeslných děl.“²²⁸⁰ Toto by mělo platit i pro jejich případné průzkumy.

Zásadní omezení pro zachování modernistických principů a architektonických hodnot tvoří stavebně technický stav. Desítky let neudržované a neopravované budovy, v postsovětských zemích navíc prošlé privatizací, se často ocitají na hraně své morální a technické životnosti, ke které se navíc váže degradace estetiky budovy.²²⁸¹ Absence oprav vede přímo k poškození i destrukci některých stavebních konstrukcí. Mezi nejrizikovější exteriérové prvky patří střešní krytiny, obvodové pláště či výplně otvorů, které degradují kvůli atmosférickým vlivům; vnitřní prvky bývají postiženy především vlivem pronikající vlhkosti nebo biologickými vlivy. Tyto problémy se často řeší drobnými a nekoncepčními úpravami, které ale zpravidla deformují obraz architektonického díla.²²⁸² Významnou roli proto tvoří šetrné udržovací a stabilizační opravy²²⁸³ ideálně neměnicí vzhled budovy a jednotlivých stavebních detailů a ctící původní materiálové i barevné řešení.²²⁸⁴ Nekoncepční a utilitární opravy, které nahrazují hodnotné prvky průměrnými a současnými technologickými prostředky, je nutné zcela vyloučit. Stavebně technický stav i morální životnost jsou spjaty s životností použitých stavebních materiálů. Pochopení těchto materiálů a konstrukčních systémů, a to nejen s ohledem na jejich původ a charakter, je důležité z pohledu jejich zastarávání. Proces degradace je sice přirozeným procesem, ale v mnoha případech může vést až k destrukci stavebních konstrukcí. Degradace některých materiálů, např. kámen, beton, však může mít i pozitivní vliv a může vytvořit novou a nepředvídatelnou estetiku budovy.²²⁸⁵ Zásadním problémem moderní architektury je rychlost této materiálové degradace – zatímco tradičnější materiály a konstrukce mají trvanlivost desetiletí až staletí, inovativní postupy a efektní návrhy modernismu vyžadují výměnu daleko dříve.²²⁸⁶

Železobetonové konstrukce degradují vlivem mechanických poškození, např. náraz, otěr, sednutí, a kvůli chemickým a fyzikálním vlivům, např. působením solí a síranů či alkalickou reakcí kameniva, krystalizací, erozí a smršťováním. Vysoký stupeň poškození způsobuje karbonatace a korozivní kontaminace způsobené korozí výztuže. Drobné opravy bez vlivu na statickou funkci se provádí nejčastěji obnovou betonové vrstvy, čímž typicky

²²⁷⁹ PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 175.

²²⁸⁰ HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 23.

²²⁸¹ Absence pravidelné údržby a péče je v mnoha případech důvodem, proč je architektonické dědictví z tohoto období v esteticky nepřitažlivém stavu. [GORYCZKOVÁ a VRABELOVÁ. Editorial. S. 11.]

²²⁸² VORLÍK, Petr. Možnosti a limity péče o architekturu šedesátých let - na pozadí příkladu poválečné dostavby areálu ČVUT v Dejvicích. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 29-35. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 32.

²²⁸³ Stabilizační opravy spočívají v dočasném a nouzovém řešení stavebně technických problémů, např. provizorní zastřešení nebo zakrytí problematického místa pro ochranu před klimatickými vlivy.

²²⁸⁴ „Lokální udržovací práce nemohou svévolně měnit část díla, která je předmětem aktuální dílčí opravy [...]“ [HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 29.]

²²⁸⁵ Příkladem může být OD **Bijenkorf v Rotterdamu**, jehož hexagonální travertinový obklad podtrhuje kontrastně zbarvená patina (OL7-III 01).

²²⁸⁶ „While more traditional materials and construction practices tend to have a slower rate of replacement, ranging in time from decades to centuries, the innovative materials and efficient designs of modern buildings frequently necessitate repair and replacement much sooner.“ [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 23.]

vznikají tzv. záplaty. Ty jsou však téměř vždy v porovnání s původním materiálem patrné, a to i když se původní složení směsi analyzuje v laboratoři. Povrchy se sjednocují impregnační nebo různými nátěry, se kterými se však pojí změna původní barevnosti i textury, viz např. bytové domy **Hilliard Homes v Chicago** (1963-66, Bertrand Goldberg). Pro vyplnění trhlin a dutin se užívá injektáž, u obnažení výztuže se oprava zaměřuje na odstranění zdegradovaných vrstev betonu, oškrábání rzi z výztuže a provedení ochranného nátěru a znovuprovedení betonové vrstvy. Odstranění poškozených betonových vrstev není možné u tenkých konstrukcí, které v moderní architektuře vznikaly často jako experiment. V takovém případě je důležitá míra koroze výztuže, která umožní nové provedení betonové zálivky, např. oprava betonových konzol **Marina City v Chicagu** (1963-67, Bertrand Goldberg). V opačném případě je třeba danou konstrukci provést znovu, což prakticky znamená navýšení její robustnosti, a tudíž změnu vzhledu. I to však lze řešit až pietním způsobem, což dokazuje rekonstrukce **kostela svatého Antonína v Basileji** (1925-27, Karl Moser). Karbonizovaná vrstva betonu zde byla odstraněna, výztuž vyspravena a do bednění duplikující původní texturu a strukturu byla provedena nová vrstva spřažená pomocí drátěného pletiva s vrstvou původní.²²⁸⁷ Jiný přístup představuje modernizace obytného souboru **Park Hill v Sheffieldu** (1957-61, Jack Lynn, Ivor Smith, modernizace od 2009, Hawkins and Brown).²²⁸⁸ Fasády brutalistních domů stále formuje očištěná železobetonová konstrukce, avšak výplně jednotlivých polí byly aktualizovány současnou estetikou. Za dokonalý příklad obnovy²²⁸⁹ lze označit modernizaci univerzity **HSG v Saint Gallen** (1959-63, Förderer, Otto ZwimpferArchitekten, modernizace 2006-11, RLC Architects AG), která prošla náročnou sanací pohledových železobetonových konstrukcí a následnou výměnou vnějších výplní.

Koroze je také hlavním problémem kovových materiálů užívaných nejen na nosné konstrukce, ale i na obvodové pláště. Kupříkladu hliník vytváří na svém povrchu tenkou šedou vrstvu, železo je známé rezavěním. Pro zajištění delší životnosti se proto přistoupilo k různým povrchovým úpravám, např. eloxování hliníku, nebo ochranným nátěrům. Neopomenutelnou alternativou se v poválečné architektuře staly kovové slitiny, které jsou díky svému složení vůči korozi odolnější, např. nerezová ocel či tzv. povětrnostně odolná ocel známá především pod americkou obchodní značkou corten.²²⁹⁰ Problémem tohoto materiálu je především poškození vyvolané posprejováním, protože odstranění graffiti zničí také ochrannou vrstvu a tím pádem dojde nejen ke změně vzhledu, ale i ke zkrácení životnosti materiálu. Sanace kovových materiálů je zpravidla jednodušší než u železobetonu, záleží však na prvotní povrchové úpravě a na míře koroze. Ve většině případů stačí mechanicky nebo pískováním odstranit zkorodovanou vrstvu a provést nový ochranný nátěr. Tímto typem opravy prošla např. nosná konstrukce **Crown Hall v Chicagu** (1950-56, Mies van der Rohe)

²²⁸⁷ PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*. S. 102.

²²⁸⁸ Modernizace komplexu byla v roce 2013 nominována na Stirlingovu cenu RIBA.

²²⁸⁹ SMĚTÁK, Pavel a Veronika VÍČERKOVÁ. Poválečná jako nová. In: VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020, s. 254-269. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 254.

²²⁹⁰ Česká materiálová obdoba nesla obchodní název Atmofix.

nebo až pietně modernizovaná **Nová Národní galerie v Berlíně** (1965-68, Mies van der Rohe, modernizace 2012-21, David Chipperfield Architects | OL7-III 02). Případná celková výměna kovových obkladů i nosných částí přináší s ohledem na ustálenou výrobu a materiálové vlastnosti kovů menší architektonické zásahy než u jiných materiálů.

Vlivem povětrnostních podmínek a teplotní roztažnosti vykazují větší míru poruchovosti, než je tomu u tradičních robustních konstrukcí, tenké kamenné obklady. Subtilnost obkladů je zásadní u procesu zvětvávání, které může vést k prohnutí nebo až k rozpadnutí daného prvku. Vysokou poruchovost u kamenných obkladů také vykazují detaily kotevního systému, který je zpravidla nutné vyměnit. Příkladem kompletní výměny kotevního systému kamenného obkladu je např. ikonická budova **Whitney Museum of American Art v New Yorku** (1961-66, Marcel Breuer, Hamilton P. Smith), které předcházelo sejmutí a následná reinstalace všech obkladových žulových desek.

K zásadním otázkám ochrany vzhledu poválečné architektury patří obnova lehkých obvodových plášťů. Zastaralé prvky nejsou schopny splnit zvyšující nároky na energetickou náročnost či bezpečnostní předpisy. Akceptovatelné zpravidla bývá zlepšení vlastností výměnou zasklení, které by se mělo v maximální možné míře blížit transparentci původnímu, viz např. **First Security Bank v Salt Lake City** (1954, Wenceslao Sarmiento). Zcela zásadní na subtilní vzhled architektury má kompletní výměna závěsových stěn, protože původní profily a spojovací prvky jsou dnes již těžko dostupné a je nutné je nahradit standardizovanými systémy.²²⁹¹ Relativně dobře zvládnuté výměny skleněné závěsových stěn představují **továrna Fagus v Alfeldu** (1911-13, Walter Gropius) nebo **budova Hallidie v San Francisku** (1918, Willis Polk). Zmínit lze také rekonstrukci závěsových stěn ikony moderní architektury **Bauhausu v Dessau** (1925-26, Walter Gropius), která však proběhla již v roce 1976. I na našem území, především u kulturních památek, bychom našli vhodně řešené výměny obvodových plášťů. **Hotelový dům v Praze-Invalidovně** (1960, Josef Polák, Václav Šalda, modernizace 2009) si díky vnitřnímu zateplení parapetních panelů zachoval původní vzhled, u **budovy Federálního shromáždění v Praze** (1966-74, Karel Prager, Jiří Albrecht, Jiří Kadeřábek, modernizace od 2010) došlo k replice původního opláštění a **Ústav makromolekulární chemie Československé akademie věd v Praze** (1958-64, Karel Prager, modernizace 2002, Miloslav Pavlík) získal nový plášť, který sice v maximální možné míře dbá na původní členění, avšak s postupem času se nová barevnost definovaná náterem vzdaluje od té původní. Rozdíl barevnosti je patrný i na nových fasádách **Fakulty strojní a elektrotechnické ČVUT v Praze** (1957-65, Jaroslav Čermák, Gustav Paul, Vladimír Hladík, modernizace 2015).

U plastových a kompozitních materiálů je velkým problémem nízká životnost. Zvětvávání, změna barevnosti, žloutnutí, blednutí atd. jsou o to rychlejší, jsou-li plasty vystaveny venkovním povětrnostním podmínkám, především teplotním změnám a UV záření. U plastů a kompozitních materiálů, pokud již dávno nedošlo k jejich výměně, je možné menší

²²⁹¹ „Nedovedeme třeba opravit boletický panel nebo navrhnout jeho kvalitní náhradu, která výrazově odpovídá původnímu architektonickému řešení. Místo toho se volí nová skleněná fasáda, která má úplně jiné tvarosloví. I kdyby autor chtěl navázat na původní výraz, nabídka dodavatelů to neumožňuje.“ [BIEGEL a VORLÍK. Památková ochrana architektury. Dynamika historické hodnoty. Stigmatizace. Bourání. Aktivismus. Transformace. Obnova. Kontextualita. S. 558.]

závady opravit teplovzdušnou pistolí a čištění lze provést teplou vodou nebo speciálními čisticími prostředky. Jestliže není možné materiál zachovat, je nutná jeho výměna. To však přináší zásadní problém, protože dříve vyráběné plasty a jejich barvy a vzory se dnes ve většině případů nevyrobí.

Experimentální užití nových materiálů sebou přineslo i rizika – postupem času se ukázalo, že kvůli vedlejším účinkům mohou být škodlivé životnímu prostředí či přímo ohrozit lidské zdraví. To klade zvýšené nároky na zdokumentování použitých materiálů, které by mohly přinést tato rizika. Patrně nejznámějším materiálem tohoto charakteru je azbest, jenž je obsažen nejčastěji v tepelně izolačních materiálech, azbestocementových deskách i omítkách a zasklívacích hmotách. Dalším příkladem jsou olovnaté nátěry. V případě těchto materiálů je prakticky nemožné uvažovat o jejich zachování a je třeba provést jejich kompletní výměnu. Všechny použité materiály mohou být dále problematické také z důvodu případné kontaminace ropnými látkami, oleji apod.

Zásadní vliv má další užívání budovy a požadavky trvalé udržitelnosti a ekonomiky provozu. U budov z druhé poloviny 20. stol. je zásadním problémem energetická náročnost.²²⁹² Stavební konstrukce téměř vždy nesplňují současné požadavky na tepelnou ochranu budov a prostup tepla. Argumenty spojené s ekonomickými i ekologickými hledisky jsou natolik silné, že estetická kvalita, která nelze vyjádřit objektivními ukazateli, není pro průběh stavebních úprav zásadní. Přestože by opatření pro snížení energetické náročnosti neměly nepříznivě ovlivnit kulturní hodnoty,²²⁹³ zvyšující se nároky bývají na vzhled poválečných staveb zdrcující – dodatečné zateplení mění vzhled i proporce, výměna okenních a dveřních výplní mění členění a měřítko. Slovy Bočana je prakticky jediným řešením představení proskleného pláště, což samozřejmě má za následek novou a jinou architekturu.²²⁹⁴ K takovému přístupu se staví kriticky např. Vorlík, jenž vidí řešení v akceptaci toho, „[...] že budova nemusí mít stoprocentní parametry aktuální architektury. Nikdo taktéž neočekává u činžovních domů z 19. století, že se jim oklepou historické fasády a dá se na ně současná omítka a zateplení.“²²⁹⁵ Z dalších požadavků, které bývají v rozporu s použitými stavebními konstrukcemi, jmenujme současné požadavky na mechanickou odolnost a stabilitu, požární odolnost, ochranu zdraví osob a zvířat, zdravých životních podmínek a životního prostředí, ochranu proti hluku a bezpečnost při užívání.²²⁹⁶ Prakticky žádné poválečné stavbě se nevyhne modernizace, resp. výměna zdravotnických,

²²⁹² Ve zkoumaném období se v zásadě neprojektovalo s ohledem na tepelně-technické požadavky, problematika tepelných mostů prakticky neexistovala.

²²⁹³ „Care must be taken to achieve an appropriate balance between environmental sustainability and the introduction of energy efficiency measures with the conservation of cultural significance.“ [ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid – New Delhi Document*. S. 10.]

²²⁹⁴ BOČAN, Jan. Jan Bočan, rozhovor ze dne 10. 11. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 176-185. ISBN 80-010-3413-5. S. 179.

²²⁹⁵ BIEGEL a VORLÍK. Památková ochrana architektury. Dynamika historické hodnoty. Stigmatizace. Bourání. Aktivismus. Transformace. Obnova. Kontextualita. S. 559.

²²⁹⁶ Viz [Vyhláška č. 268/2009 Sb. Vyhláška o technických požadavcích na stavby. § 8, odst. 1.] a [HL. MĚSTO PRAHA. Nařízení č. 10/2016 Sb. hl. m. Prahy, kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby v hlavním městě Praze. § 39, odst. 1.]

vzduchotechnických a elektrických rozvodů, přesto je možné uvažovat o zachování alespoň hodnotných koncových prvků.²²⁹⁷

Zachování poválečné architektury je přímo podmíněno dalším systematickým výzkumem stavebních materiálů a technických řešení. Důraz by měl být kladen na kompatibilitu nových materiálů, které by měly být snadno reverzibilní, trvanlivé, s podobným procesem stárnutí a svými vlastnostmi nenarušující materiály původní.²²⁹⁸ Pro nejběžnější a trvalé problémy, např. opravy pohledového betonu, obkladových systémů, lehkých obvodových plášťů apod. by měla ideálně vzniknout metodologie, která přinese případové studie ilustrující praktické příklady stavebních úprav respektujících sledované hodnoty.²²⁹⁹ I tak však zásadními limity budou stavební trh a nabídka technologií, které „[...] nejsou momentálně připraveny na to, aby se moderní architektura opravovala kvalitně.“²³⁰⁰ Pokud však vznikne poptávka po řešení tohoto problému, je možné, že trh na ni zareaguje a případné výměny stavebních konstrukcí budou řešitelné i s ohledem na respektování architektonických kvalit a kulturních hodnot.

Výše zmíněné úvahy shrňme slovy „zakladatele“ české moderní architektury, Jana Kotěry, která jsou sice letitá, ale stále aktuální: „Z toho všeho resultuje pro mne: předně, udržujme vše dobré staré, za druhé, nefalšujme a nepředělávejme nic nového starého a za třetí, stává-li nutnost, přidati ke staré stavbě nějakou část, čiňme tak neodvisle svou uměleckou potencí, svou mluvou. Že přitom umělec bude šetřiti harmonického celku, je samozřejmé.“²³⁰¹

---

²²⁹⁷ Viditelné koncové prvky vzduchotechniky a vytápění byly ponechány např. v případě výměny rozvodů u **Nové Národní galerie v Berlíně**.

²²⁹⁸ HOLEČEK a GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. S. 90.

²²⁹⁹ Snahy o všestranný výzkum zachování moderní architektury a implementaci výsledků do praxe vedly ke vzniku výše zmíněné *Conserving Modern Architecture Initiative*. Více viz [Conserving Modern Architecture Initiative. In: *The Getty Conservation Institute* [online]. J. Paul Getty Trust, 2018 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: https://www.getty.edu/conservation/our_projects/field_projects/cmái/.]

²³⁰⁰ BIEGEL a VORLÍK. Památková ochrana architektury. Dynamika historické hodnoty. Stigmatizace. Bourání. Aktivismus. Transformace. Obnova. Kontextualita. S. 558.

²³⁰¹ Cit. dle [PEŘINKOVÁ a AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů*. S. 63.]

7.4 Současné trendy v maloobchodě

Od 80. let 20. stol. prošel obchod prudkým rozvojem, který lze spojit s výstavbou plošně rozsáhlých obchodních staveb²³⁰² i postupným „oddělením“ architektury od typologie obchodu.²³⁰³ Vrchol obchodní architektury dnes tvoří nákupní centrum, které Carvajal Cervera vidí jako nevyhnutelný důsledek dějin obchodních staveb – mezopotámská schopnost přizpůsobení se změnám se snoubí s egyptským nadáním zřizovat strategické uzly pro dynamiku obchodní činnosti; složitá struktura mínojského paláce, jež vznikl jako konglomerát různého využití, je tu společně s mykénským principem uzavření se vnějšímu „nepřátelskému“ hospodářskému světu a nepostradatelnou roli hraje i řecká stoa, která tvořila ochranu před nepřízní počasí. V neposlední řadě jsou zde pasáž specifická nejednoznačným vztahem uvnitř či venku, uzavřená či otevřená, soukromá či veřejná, a OD, jenž odtrhl obchod z veřejného prostoru a obsadil jím celou budovu s volným prodejním prostorem.²³⁰⁴

Nástup hypermarketů a nárůst automobilizace sebou přinesly historicky největší zánik menších MO jednotek a služeb, z nichž mnoho sloužilo jako místo setkávání a v zásadě jako společenské centrum.²³⁰⁵ Řada z výše zmíněných OS a OD, je již zdemolována, anebo se pohybuje nad ekonomickým bankrotem. USA se díky nekontrolovatelnému stavebnímu boomu *shopping centers* v druhé polovině 20. stol. musí nyní vypořádat s problémem tzv. *dead malls* (OL7-III 03),²³⁰⁶ které představují jakousi paralelu s průmyslovými *brownfields*. Místa nebývalého ekonomického rozvoje se kvůli nasycení trhu a změně nákupního chování po půl století své existence proměňují v prázdné opuštěné areály, jejichž vlastníci se i přes státní dotace stávají zadluženými subjekty. Vznik opuštěných nákupních center lze pozorovat přibližně od roku 2001,²³⁰⁷ mezi nejhroženější stavby logicky patří ty starší, spadající do 50. až 80. let 20. stol., jež dosáhly své životnosti nejen morálně, ale i stavebně-technicky. Rozměr tohoto problému sumarizuje webový portál **Deadmalls**, který eviduje přes 650 opuštěných amerických OS.²³⁰⁸

Zcela zásadní pro vývoj obchodních staveb byla transformace kultu spotřeby do potřeb běžného denního života i potřeb trávení volného času. „Navštívit super- či

²³⁰² „Toto století je prohranou bitvou s problémem kvantity.“ [KOOLHAAS, Rem. *Texty*. Překlad Jana TICHÁ. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-8-8. S. 37.] Nekontrolovatelný konzum spojený s výstavbou neúnosně rozsáhlých obchodních staveb se staly tématem i punkové skupiny Clash, která vydala roku 1979 píseň *Lost in the Supermarket*.

²³⁰³ „It is not that the modern shopping environment is „bad architecture“. Rather, it is non-architecture [...]“ [WRIGHT, Lance, 1973. *Shopping the Environment*. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 153, no. 913, pp. 168-179. ISSN 0003-861X. S. 180.]

²³⁰⁴ CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA. S. 77-84.

²³⁰⁵ Např. v Anglii nemá od devadesátých let 70 % vesnic ani jeden obchod a poprvé od 11. stol. více než polovina z nich ani hospodu. [VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada. Expert (Grada), 2011. ISBN 978-80-247-3528-3. S. 329.]

²³⁰⁶ *Dead malls* jsou označovány také jako *ghost malls*, nebo s odkazem na rozlehlá asfaltová parkoviště jako *greyfields*.

²³⁰⁷ HÁBLOVÁ, Anna. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. Praha, 2017. Disertační práce. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav urbanismu. Vedoucí práce Irena FIALOVÁ. S. 43.

²³⁰⁸ Více viz *Deadmalls* [online]. New York, © 2000-2022 [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://www.deadmalls.com/index.html>.

hypermarket a naplnit v něm vozík prostředky hojnosti začalo patřit k současným rituálům městského, ale i venkovského obyvatele. Proměna postupné preference návštěvy kostela či muzea v devatenáctém a ještě v polovině dvacátého století, vyvrcholila na konci dvacátého a na začátku jedenadvacátého století obřadní návštěvou obchodu. Přičemž vítězí obchodní centra, hypermarkety či megastory, jež se stávají cílem sobotních a nedělních rodinných výletů, ale též součástí dovolených!²³⁰⁹ Tento posun hodnot Gill prezentuje na idiomu „rodina, která se spolu modlí je pohromadě“, jež aktualizuje na „rodina, která společně platí je pohromadě“;²³¹⁰ filozof Illich dodává: „Mýtus o nekonečné spotřebě nahradil víru ve věčný život.“²³¹¹

Od Aristotelových dob dodnes také přetrvává spor o to, zdali má být veřejný prostor podřízen požadavkům obchodu. Ve skutečnosti je obchod pro lidstvo již natolik nezbytný, že kromě obchodních staveb, ulic a náměstí tvoří nedílnou součást veřejných budov – nádraží, muzeí, knihoven apod. Výjimkou už není ani propojení obchodní budovy se vzdělávací institucí.²³¹² Během cesty k letadlu procházíme letištní budovou, kterou nejsme schopni rozeznat od nákupního centra.²³¹³ Na základních principech nákupních center jsou založeny *megachurches*, které se objevují především v USA, Latinské Americe, ale i v Africe.²³¹⁴ Tyto stavební komplexy mohou pojmut až 15 tis. věřících a jejich součástí jsou také *foodcourty*, prostory pro volnočasové aktivity a samozřejmostí je prodej zboží s náboženskou tematikou. Strategii nákupních center dokonce napodobují i města. „Tato změna je viditelná především v posunu struktury obchodů od prodejců-jedinců směrem k unifikovaným řetězcům. Takovému jevu se říká *mallizace*. Výsledkem je veřejný prostor, který svou atmosférou připomíná esenci obchodních center. Takovým učebnicovým příkladem *mallizace* města je pražská ulice Na Příkopěch.“²³¹⁵ Výsledkem výše zmíněného je, že jednotlivé typologie a funkce, dříve symboly kulturních i duchovních hodnot, dnes pod nápořem komercializace ztrácí svou identitu. Obchod a módní formy prodeje jsou také jednou z příčin ztráty individuality lokálního stavitelství. Bohatou historii architektury obchodních staveb v současnosti (zpravidla) dovršují funkční nízkonákladové haly²³¹⁶ rezignující na umělecko-

²³⁰⁹ URLICH, Petr. Typologie obchodní architektury v 19. a 20. století. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 18-33. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 21.

²³¹⁰ „Whereas it used to be said that the family that prays together stays together, nowadays it is the family that pays together stays together [...]“ [GILL, Beth. *Temples of consumption: Shopping malls as secular cathedrals*. In: *Trinity University* [online]. San Antonio: Trinity University, 2022 [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <http://faculty.trinity.edu/mkearl/temples.html>.]

²³¹¹ Cit. dle [GILL. *Temples of consumption: Shopping malls as secular cathedrals*.]

²³¹² Např. **Diener & Diener's Migros supermarket v Lucernu**, jehož součástí je škola pro dospělé.

²³¹³ U letišť začíná být obchod stejně důležitý jako samotné létání; např. bývalá manažerská společnost Airmall, vlastní koncese na různé typy MO na několika amerických letištích, svým názvem dala létání a nákupní centrum na stejnou úroveň. Terminál druhého největšího evropského letiště **Schiphol v Amsterdamu** (1992-95, Benthem Crouwel | OL7-III 04) je označen přímo názvem *shopping centre Schiphol Plaza* – nákup je oficiálně přednější než samotná funkce vedoucí k existenci budovy.

²³¹⁴ „Jako by se tyto kostely snažily přizpůsobit povědomé atmosféře obchodních center, ve kterých se Američané cítí bezpečně a pohodlně, a jako by mezi sebou jednotlivé církve soutěžily a snažily se patřičně odpovědět na poptávku věřících.“ [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 59.] Patrně nejznámějším megakostelem je díky pastorovi Joel Osteenovi **Lakewood Church v Houstonu** (OL7-III 05), jenž dosahuje víkendové návštěvnosti až 58 tis. osob.

²³¹⁵ HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 58.

²³¹⁶ „Dnešní doba se při výstavbě nových obchodních jednotek kloní k jednoznačnému parametru, kterým je optimální poměr rychlost výstavby/cena.“ [MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4780-4. S. 336.]

řemeslné ztvárnění a lišící se jen velikostí a barvou. Cílem obchodní architektury není zapadnout, ale šokovat a upoutat na sebe pozornost. „Mnohdy se jedná o ilustrace v křiklavých a pastelových barvách, které maximálně identifikují obchodní firmu.“²³¹⁷ U nadnárodních řetězců je architektura zpravidla typizovaná a v geograficky různých oblastech bez odlišností.²³¹⁸ I přesto existuje úzká část obchodníků či společností, která má zájem o služby významných architektů. V takovém případě je jejich cílem dosáhnout hodnotného designu a zároveň zvýšit prestiž a prodejnost značky.²³¹⁹ Architektura se tak stává pomocníkem při budování identity a prostředkem komercializace, podobně jako je tomu u „Bilbao efektu“.²³²⁰

Kromě dříve zmíněných může být dalším příkladem tvorby významného architekta pro cílené zvýšení prodejnosti obchodní značky **obchod Calvin Klein na Madison Avenue v New Yorku** (1993-95, John Pawson). Výhradně monochromatický bílý interiér utvořil nenápadný podklad pro vystavení zboží a byl založen na důrazné práci s detaily. Radikální však bylo popření funkce výkladců, před nimiž byla provedena předstěna vysoká tak, aby nebylo z ulice do obchodu vidět. Takto minimalisticky pojaté interiéry se s luxusními obchodními značkami relativně dobře šly. Podobný princip nalezneme např. u obchodů **Apple Store v New Yorku** (2002, Bohlin Cywinski Jackson), **Jil Sander v New Yorku** (2003, Michael Gabellini) či **Dior v Tokyu** (2004, SANAA). Určité narušení standardního myšlení o existenci MO jednotky přinesl také **obchod Prada Epicenter v New Yorku** (2001, OMA | OL7-III 06, 07). Každý obchod Prady byl do té doby stejný, v zásadě se jednalo o interiér celoplošně nabarvený charakteristickým zeleným odstínem. V tomto případě interiér ovládá vlnitá dřevěná platforma se schůdky pro vystavení bot, které ale často slouží k sezení s výhledem na protější jeviště. Obchod je proto ukázkovým příkladem transformace prodejního prostoru na společenské a kulturní místo.²³²¹ Dalším aspektem, se kterým se naučili architekti tvořit, je pomíjivost a módnost obchodního interiéru. Relativně levné a demontovatelné řešení bylo užito např. v obchodě **Quira na Madison Avenue v New Yorku** (2000, Architecture Research Office). Vnitřní prostor nepravidelných záhybů a uliček zde utvořily svěšené modré průsvitné závěsy.

²³¹⁷ MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 335.

²³¹⁸ „For a Californian entering a Kansas City mall there is instant familiarity, an experience not unlike that of the pilgrim entering an unknown cathedral in Europe: for both, there is the sensation „I've been here before.“ [GILL. *Temples of consumption: Shopping malls as secular cathedrals*.]

²³¹⁹ [BARRENECHE, Raul A. *New retail*. London: Phaidon Press Limited, 2005. ISBN 07-148-4499-3. S. 7.] Předchůdcem tohoto přístupu mohou být zmíněné showroomy Best v USA, které byly spojeny s experimentální architekturou uskupení SITE.

²³²⁰ Termín, který vytvořil spisovatel Jonathan Meades ve spojitosti s **Guggenheimovým muzeem v Bilbao** (1993-97, Frank Owen Gehry). Právě tato stavba dala vzniknout teorii, že investice do ikonické architektury, ideálně navržené světově známou osobností, dokáže díky nárůstu cestovního ruchu nastartovat stagnující ekonomiku města. Přestože je teorie považována spíše v negativním smyslu za mýtus, který není možné aplikovat bez rozmyslu na každé místo, vstup až zbytečně ikonické a nekontextuální architektury se v současnosti objevuje především ve spojitosti s rozvojovými nebo nepřilíh hospodářsky vyspělými zeměmi.

²³²¹ „Koolhaas uzurpuje určité prvky designu komerčního butiku, které fungují jako masáž narcistního ega, této pohonné síly nákupní módy, a nafukuje je do takové intenzity, že oběť módy téměř paralyzuje, nedaruje jí ani chvíli spočinutí a úlevy od všudypřítomného voyeurismu. Není náhodou, že se v takovém obchodě prakticky nedá pohodlně nakupovat [...]“ [KIPNIS, Jeffrey, 2011. *Je odpor marný?*. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 234-245. ISBN 978-80-903826-3-3. S. 241.]

Dobrý příslib pro obchodní architekturu představuje obnovený zájem předních světových architektů na přelomu tisíciletí o její komplexní navrhování. Jako jeden z prvních příkladů lze uvést **Triangle des Gares v Lille** (1991-94, Jean Nouvel | OL7-III 08), kde se podařilo skloubit provoz nákupního centra, sportovní i kulturní využití a také obchodní školu. Těžko uchopitelná je hmota **nákupního centra Selfridges v Birminghamu** (1999-2003, Future Systems | OL7-IV 01, 02). Amorfni tvar je celoplošně obalen stříbrnými terči, jejichž užití nutí zapřemýšlet o možné inspirační vazbě na východoněmecké OD stylu *silbermode*. Ve své době ojedinělý koncept exteriéru, vytvořený zcela nepochybně pro snadnou zapamatovatelnost značky, však zůstal uvnitř fádním a ničím nepřekvapujícím prostorem nákupního centra. Originální symbiózou obchodu s dalšími důležitými funkcemi pro městský život je komplex **Fünf Hofe v Mnichově** (1999-2003, Herzog & de Meuron | OL7-IV 03, 04). Celou strukturu tvoří pět různě esteticky pojatých prostorů různého měřítka, které jsou spojeny spleť uliček a průchodů. Skromnější nákupním centrem je **Marronier Court v Tokyu** (2009, Kengo Kuma), jehož architektura je založená na trojúhelníkových konzolách z mřížoviny pro popnutí rostliny. Zmínit lze také **Ashford Outlet Center v Ashfordu** (1996-2000, Rogers Stirk Harbour + partners) s pylony vynášejícími membránové zastřešení. Ojedinělým projektem je také masterplan kulturně obchodního centra **Almere u Amsterdamu** (1994-2007, OMA | OL7-IV 05, 06). Nejnovější nizozemské město, vzniklé v 70. letech 20. stol., má centrum založené na křížení kapacitní městské hromadné dopravy a pěších komunikací. Ty lemují dvou až tří podlažní obchodní stavby, které místy slouží jako podnož pro kanceláře a bydlení ve vyšších patrech. Relativně regulovanou architekturu komerčních budov vhodně doplňují architektonicky individuální veřejné budovy, např. **divadlo a centrum umění** (1998-2006, SANAA) či **knihovna** (2001-10, MVSA Architects).

Před obchodní architekturou dnes stojí fenomén online nakupování, jenž se do formy, počtu a fungování MO jednotek zřejmě propíše. Elektronický obchod je pro obchodníky výhodný díky nízkým režijním a provozním nákladům, pružné komunikaci, možnosti flexibilních úprav sortimentu a neexistenci bariér vstupu na trh. Zákazník naopak ocení velký výběr, nižší ceny zboží, snadný přístup k informacím o sortimentu, pohodlí nákupu, úsporu času i geografickou dostupnost. Zásadními nevýhodami jsou absence vizuální prohlídky, vyzkoušení zboží a rizikovost transakce s neznámým prodejcem.²³²² Limitující jsou případné obtíže s reklamací.

Další zásadní otázky přináší globalizace, která se pro některé stala symbolem pokroku, pro jiné „[...] hrozbou spojenou s obavou amerikanizace kulturního a ekonomického života, nadvlády nadnárodních institucí a korporací a standardizace spotřebitelské veřejnosti.“²³²³ „Z planety Země se tak stal jeden velký globální trh, kde je všechno propojeno se vším, nic není nezávislé a nic není nedostupné.“²³²⁴ Globalizace je přirozeným důsledkem

²³²² MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 113-114.

²³²³ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 92.

²³²⁴ MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 93.

vývoje lidstva²³²⁵ a v budoucnosti nelze očekávat její úpadek. Proto je nutné místo odsouzení, nebo bezmezných oslav hledat cesty k trvale udržitelnému vývoji²³²⁶ a minimalizovat její negativní dopady. Mezi pozitivní efekty globalizace lze řadit hospodářský růst, růst životní úrovně, prohlubování specializace a rozšiřování trhu. Negativní dopady naopak představuje neřízený vývoj ekonomik s nadvládou nadnárodních korporací, nekontrolovatelná spotřeba zdrojů, ničení životního prostředí a nerovnoměrně rozdělené bohatství v globálním i lokálním měřítku.²³²⁷ Celý svět se vyprofiloval na jednotlivé kontinenty, státy a regiony dle nejlepších obchodních předpokladů. V oblasti spotřeby jsou lokální značky nahrazeny nadnárodními firmami, které působí často anonymně.²³²⁸ Čím dál tím více jsou patrné rozpory mezi globálními procesy a naším vnímáním, které je z principu lokální. Lidé ztrácí identitu, kterou začínají vyžadovat zpět.²³²⁹

Jak se tyto aspekty propíší do typologie obchodní architektury? Je pro globální obchodní značku vhodný standardizovaný vzhled, který si se značkou každý spojí, nebo má architektura ctít kulturní i historický kontext svého okolí, tzv. *genia loci*? Pokud je zboží stejné v jakémkoli koutě světa, má se lišit architektura určená k jeho prodeji, nebo nezadržitelně míříme k internacionalizaci architektury a k jejímu zploštění v rámci všech typologií? Jaká bude úloha obchodní architektury v městech budoucnosti? Dokáže se svou velikostí přizpůsobit měřítku města, nebo přístupem „*fuck context*“ vytvoří nezávislou entitu?²³³⁰ Najdeme znovu její městotvornost, nebo se blížíme k jejímu nevratnému oddělení od obyvatelného města?²³³¹ Bude vznikat kvalitní obchodní architektura pro „vyšší“ zájmy společnosti, nebo její existence degraduje do laciné obálky pro rychlé obohacení soukromého kapitálu? Obchodní stavby *cui bono*?

²³²⁵ Hnacím motorem je „[...] lidská materiální podstata, kdy spotřebitelé nemají nikdy dost a chtějí stále víc a víc.“ [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 93.]

²³²⁶ Trvale udržitelný rozvoj vychází z definice Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj z roku 1987 a na základě třech pilířů (ekonomický, ekologický a sociální) předpokládá naplnění potřeb současné generace tak, aby nebyly ohroženy možnosti naplnění potřeb generací budoucích. Teoretické východisko tvořila studie Hranice růstu z roku 1972. Více viz [MEADOWS, Donella H. et al. *The limits to growth: a report for The club of Rome's project on the predikament of mankind*. New York: Universe Books, 1972.]

²³²⁷ MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 93-94.

²³²⁸ Viz [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 94.] Háblová dále uvádí: „Hledáme-li tedy příčinu naklonování navzájem si velmi podobných obchodních center po celém světě, odpověď nalezneme právě u nadnárodních společností a nadnárodního kapitálu. Odpověď najdeme u několika málo aktérů, kteří jsou schopni tak velkých developerských záměrů, ke kterým by v rámci lokálních možností nedošlo (1% světové populace vlastní 50 % světového bohatství). S tím ale souvisí i jistá bezohlednost nadnárodních entit vůči lokálním podmínkám, které vnímají jen jako potenciál výtěžku, nikoliv jako „svoji zemi, nebo svůj domov.“ [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 34.]

²³²⁹ „Žijeme v době rostoucího hněvu a společenské nespokojenosti. Zažíváme jakousi klaustrofobii: útěk lidí před dopady globalizace do útočiště národního státu, k vládě pevné ruky a ke konzervativním hodnotám. Což je mimořádně zajímavý paradox globálního vývoje. Dnes totiž zároveň probíhá velká digitální revoluce, která zrychluje mezilidskou komunikaci, zkracuje vzdálenosti a propojuje svět pomocí internetu a sociálních sítí. Jenže zmíněná digitální revoluce nám tento svět také radikálně mění před očima. A přináší důsledky, jež dosud lidem v Česku bolestně unikají. Rodí se digitalizovaný systém, který zvyšuje tlak na lidi, vyprazdňuje politiku na pouhý marketing a roste v něm riziko obsazování pracovních míst roboty.“ [FIALA, Jaroslav. *Sametová klaustrofobie: hledání člověka a naděje v digitálním kapitalismu*. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 139-150. ISBN 978-80-87348-66-6. S. 140-141.]

²³³⁰ „[...] Velikost přestala být součástí jakékoli městské tkáně. Existuje – nanejvýš koexistuje. Jejím podtextem je to, že kašle na kontext (v orig. „*fuck context*“).“ [KOOLHAAS. *Texty*. S. 25.]

²³³¹ „Konflikt komerčních zájmů a zájmů obyvatel je typickým problémem v mnoha současných městech a neexistuje jednoduché řešení, jak tyto zájmy smířit.“ [VESELÝ. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*. S. 234.]

7.4.1 Nákupní centrum v České republice

Než se budeme zabývat pomyslným vrcholem současné MO sítě, shrňme v krátkosti porevoluční vývoj obchodu v Československu. Do transformace obchodního odvětví se výrazným způsobem promítly rozdíly řízení trhu. Socialistické obchodní podniky, odpovídající územní působnosti dle administrativně správního členění státu a územně řešené s ohledem na potřeby zásobování obyvatelstva, se staly v tržním hospodářství zcela neekonomické.²³³² Místní výrobci a prodejci neznalí marketingových strategií se museli vyrovnat se vstupem zahraničních společností na trh.²³³³ Dramaticky se začala měnit nabídka a začala se transformovat i MO síť. Zásadně se proměnily také životní styl a životní úroveň, která prudce stoupla. Nekriticky se začaly přejímat nákupní způsoby západního světa; nedostatek zboží denní potřeby a nízká kvalita služeb, tedy jedny z příčin pádu komunistického režimu, byly nahrazeny nadbytkem.²³³⁴ Čeští spotřebitelé nabyli dojmu, že všechno západní je automaticky lepší a všechno americké je vůbec to nejlepší.²³³⁵

Pro umístění nových MO jednotek začaly sloužit nové nástroje. K posouzení vytipované lokality se užívá územní analýza, která spočívá ve vymezení zájmové oblasti,²³³⁶ definování spádových poměrů a specifických faktorů poptávky, stanovení kupního potenciálu,²³³⁷ analýze konkurence a předběžného vyhodnocení záměru výstavby. Dynamický vývoj zaznamenala výstavba supermarketů a hypermarketů²³³⁸ na zelené louce, která vygradovala, obdobně jako v USA o téměř půl století dříve, do výstavby rozsáhlých předměstských nákupních center.²³³⁹ Současně s nimi však začala vznikat i nákupní centra ve vnitřním městě.²³⁴⁰

Rozvržení obchodní vybavenosti dle okruhu působnosti se po revoluci v zásadě uchovalo, změnou však prošly odpovídající typy MO jednotek. Základem okrskové obchodní vybavenosti, pro níž je příznačný záporný nákupní spád, bývá smíšená prodejna či malá samoobsluha s převahou potravin, nebo větší samoobsluha s plným sortimentem potravin a doplňkovým nepotravinářským sortimentem, či středně velký supermarket včetně doplňkových specializovaných prodejen. Obvodová vybavenost především u velkých měst je tvořena velkým supermarketem s doplňkovými specializovanými prodejny, anebo

²³³² V podmínkách kapitalistického hospodářství se velikost a územní působnost obchodních jednotek řídí velikostí zálohovaného kapitálu a procesu jeho akumulace. [HAVEL, Zdeněk, Mikuláš PICHANÍČ a Lenka PRAŽSKÁ. *Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu: celostátní vysokoškolská učebnice pro stud. ekonomických fakult studijních oborů 62.* 2. dopl. vyd. Praha: Merkur, 1987. S. 54-55.]

²³³³ V roce 1991 např. Billa a Delvita, v roce 1992 lze zmínit Julius Meinl či Normu a v letech 1993-96 Globus, Tesco, Kaufland ad.

²³³⁴ SUK. *Návrat Československa k demokracii (1989-1992)*. S. 476.

²³³⁵ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 324.

²³³⁶ Pro určení zájmové oblasti se používají především kruhová metoda, časová metoda, zákon obchodní gravitace a pravděpodobnostní metody. Více např.: [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 320-322.]

²³³⁷ Stanovení kupního potenciálu probíhá metodou průměrných prodejů, metodou analogie, nebo regresní analýzou. Více např.: [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 323-326.]

²³³⁸ Např. v roce 1996 byly na území ČR 2 hypermarkety a v roce 2005 jich bylo již téměř 200. [FRIC, Jan. *Vývoj a současné trendy maloobchodu v ČR*. Brno, 2007. Bakalářská práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, Ústav marketingu a obchodu. Vedoucí práce Marek ZÁBOJ. S. 42.]

²³³⁹ Prvním regionálním nákupním centrem bylo **Centrum Černý Most v Praze** (1997), jehož význam v MO síti umocnily další velkoprodejny v blízkosti. Více k porevolučnímu vývoji nákupních center viz např.: [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 47-48.]

²³⁴⁰ První *shopping mall* v ČR je nákupní galerie **Myslbek v Praze** otevřená roku 1996, která se nachází prakticky v centru hlavního města.

menším hypermarketem. Pro velká města je příznačná čtvrtková obchodní vybavenost, pro niž je vhodný velký hypermarket, nebo OD s množstvím specializovaných prodejen a supermarketem, či nákupní centrum s komplexní nabídkou veškerého sortimentu. V centrech měst kvůli regulativům, cenám nemovitostí a obtížím s dopravní obslužností obecně převládají menší obchodní jednotky. Proto jsou základem impulzivní nákupy, které se mohou uskutečnit díky vysoké frekvenci potenciálních zákazníků. Nadstavbu těmto typům vybaveností tvoří regionální obchodní vybavenost, jež je typickým projevem MO sítě v globálním světě. Regionální vybavenost vzniká zpravidla na zelené louce v blízkosti větších měst a dostupná je prakticky jen automobilem, potažmo městskou hromadnou dopravou. Soubor tvoří rozsáhlý OD, nebo velký hypermarket a specializovaná odborná velkoprodejna.²³⁴¹

Pomyslný vrchol obchodní architektury v současnosti tvoří nákupní centra,²³⁴² v jejichž plánování a provozu figurují tři až čtyři hlavní subjekty. V první řadě jsou to investoři či majitelé primárně financující celý proces. Významnou úlohu zastávají developéři, kteří zpracovávají ekonomické studie, zajišťují stavební projekty a také financují výstavbu. Management centra zajišťují správci centra a nejbližší zákazníkům jsou nájemci prodejen a provozoven. Zásadní úlohu v celé investici tvoří především kotevní nájemci, kterými jsou v českém prostředí nejčastěji hypermarkety, anebo velké řetězce s nábytkem, či oděvy. Jejich zasmluvněnost a garance přítomnosti je často podmínkou k tomu, aby developer získal půjčku a tím nákupní centrum mohlo vůbec vzniknout.²³⁴³

Nákupní centra tzv. první generace se u nás zaměřovala pouze na prodej zboží v ústřední velkoplošné prodejně a další specializované jednotky se vyskytovaly minimálně. Druhá generace center logicky rozšířila ústřední velkoprodejny o další specializované jednotky a služby nakupujícím. Dnes jsou vrcholem vývoje centra třetí generace, která jako magnet využívají jiné než nákupní jednotky.²³⁴⁴ Postupným vývojem tedy došlo k transformaci nákupních center do center společenských, zábavních i sportovních. Proces nákupu se stal přidruženým procesem při návštěvě kina, fitness apod. a lze předpokládat, že bude hrát čím dál menší roli. I tak se ale výstavba nových nákupních center u nás pomalu

²³⁴¹ MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 314-318.

²³⁴² Nákupní centrum lze obecně definovat jako skupinu maloobchodních a jiných komerčních zařízení, která jsou plánována, rozvíjena, vlastněna a spravována jako jedna nemovitost, typicky s parkováním na místě. Nicméně ve formování center existují značné regionální rozdíly a každá oblast má tuto základní definici dále rozšířenou. [Shopping Center Definitions: Global Shopping Center Classifications. In: *International Council of Shopping Centers* [online]. 2019 [cit. 2019-05-14]. Dostupné z: <https://www.icsc.org/news-and-views/research/shopping-center-definitions>.]

²³⁴³ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-186-2. S. 93.

²³⁴⁴ Hlavním cílem nákupních center je, aby v nich lidé strávili co nejvíce času, a utratili co nejvíce peněz. K tomu jim pomáhá mimo jiné nabídka stravování i zábavy. Hlavní formou stravování představují foodcourty nabízející stravování formou rychlého občerstvení. Úspěšná zahraniční nákupní centra obsahují také klasické restaurace s obsluhou. Tento trend se v českém prostředí dosud neprosadil, ale příklady již existují, např. restaurace **The Pub v nákupním centru Westfield Chodov v Praze**. ICSC RESEARCH uvádí, že stravovací jednotky v roce 2007 tvořily zhruba 5% a v roce 2017 už 10-15% prodejní plochy nákupních center. Do roku 2025 se počítá, že plocha stravovacích jednotek bude tvořit čtvrtinu celkové plochy center. [ICSC RESEARCH. *The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate*. In: *International Council of Shopping Centers* [online]. International Council of Shopping Centers, Inc., 2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: https://www.icsc.org/uploads/t07-subpage/European_Impact_Study-2017.pdf. S. 6.]

dostává do bodu útlumu z důvodu nasycení trhu.²³⁴⁵ Proto lze v budoucnu očekávat spíše modernizace a rozšiřování center existujících.²³⁴⁶ Přesto, s ohledem na dosud zachované okolní MO jednotky uvnitř měst, je nutné konstatovat, že v České republice stále chybí legislativní rámec regulující další rozvoj nákupních center.²³⁴⁷ Veřejná správa často od investorů nevyžaduje ani žádnou studii vlivu nových obchodních ploch na stávající obchodní síť a město, např. studii RIA, která je, jak uvádí Hábllová, v západní Evropě téměř standardem.²³⁴⁸ Přítomnost legislativních nástrojů je však pravděpodobně jediným způsobem jak se v budoucnu vyvarovat již zmíněnému problému *dead malls*.²³⁴⁹ V rámci nasycení poptávky po předměstských centrech²³⁵⁰ se novou příležitostí stávají také městská nákupní centra, která se více zaměřují na zábavní či volnočasové aktivity a jejich výraznou část tvoří také stravovací nájemci. Poloha vůči vnitřnímu městu je zásadní i ve vztahu k času, který návštěvník v centru stráví. Nakupující v mimoměstském centru stráví více času a pro maximalizaci útraty ho není třeba v centru ukotvovat tolika zábavními aktivitami jako v centru městském. Dalšími MO jednotkami, které jsou v současné době na vzestupu, jsou *retail parky*,²³⁵¹ *outlety*²³⁵² a *fashion* centra.²³⁵³ Trendy objevující se u nás v MO jednotkách jsou konfrontovány s ostatními evropskými zeměmi v následujících tabulkách.

Země	ČR	Bulharsko	Dánsko	Francie	Německo	Maďarsko
Hustota	280,6	117,0	333,2	393,6	222,6	207,0
Země	Polsko	Rusko	Slovensko	Švédsko	VB	
Hustota	299,5	133,8	264,3	538,9	426,9	

Tabulka 14 | Hustota nákupních center v Evropě (prodejní plocha v m² / 1000 obyvatel)

ICSC RESEARCH. The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate. S. 10. Upraveno Jiří Moos.

²³⁴⁵ V roce 2009 došlo k historicky prvnímu uzavření nákupního centra u nás – kvůli špatné ekonomické situaci ukončilo provoz **nákupní centrum Stodůlky v Praze**.

²³⁴⁶ Pro zvýšení atraktivity centra se součástí nákupních center začínají stávat např. zdravotní zařízení, knihovny, banky, přechodné ubytování apod. [HUSIČKA, Jiří. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Josef KUNC. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/b5odx>. S. 60.]

²³⁴⁷ Restriktivní politika vůči neomezenému rozvoji nákupních center je v západních zemích, např. Velké Británii, Itálii, Francii již zcela běžná. [HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 49.]

²³⁴⁸ *Retail impact assessment* (zkr. RIA) je studie vlivu nových obchodních ploch na stávající obchodní síť a město. Studie RIA vznikla jako nástroj plánování maloobchodu ve Velké Británii v 60. letech 20. století. Je metodou, která napomáhá v rozhodovacím procesu o umístění nových obchodních ploch do města a je používána ve většině západoevropských zemích. [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 19.]

²³⁴⁹ Celý proces zániku *mallů* značně urychluje fakt, že jde o relativně rychlou výstavbu nadbytečných obchodních ploch, která byla dosažená levnými prostředky a nekvalitními materiály.

²³⁵⁰ Ve většině západních zemí se uvádí, že nejlepší lokality pro případnou výstavbu předměstských nákupních center jsou vyčerpány. [CIMLER, Petr a Dana ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-167-6. S. 192.]

²³⁵¹ *Retail park* se od klasického nákupního centra liší tím, že jednotliví prodejci působí navzájem nezávisle a prezentují se samostatně. [HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 20.]

²³⁵² *Outlet* je nákupní centrum, kde se prodává přebytečné či předsezónní zboží za zvýhodněné ceny.

²³⁵³ *Fashion* centrum je zaměřené především na sortiment oblečení a většinou bez větších MO jednotek.

Země	Tradiční centra		Retail parky		Outlety		Celkem	
	Počet	Prodejní plocha m ²	Počet	Prodejní plocha m ²	Počet	Prodejní plocha m ²	Počet	Prodejní plocha m ²
ČR	92	1,634,666	116	1,278,717	2	47,600	210	2,960,983
Bulharsko	24	722,912	6	113,772	x	x	30	836,684
Dánsko	104	1,817,192	1	44,000	3	40,500	108	1,901,692
Francie	825	18,552,413	404	6,400,624	24	477,081	1,253	25,430,118
Německo	600	14,752,653	177	3,306,614	17	227,500	794	18,286,767
Maďarsko	60	1,367,472	52	630,924	2	37,000	114	2,035,396
Polsko	425	10,247,819	57	1,036,440	13	228,800	495	11,513,059
Rusko	454	19,092,769	2	103,045	4	101,204	460	19,297,018
Slovensko	53	936,318	43	482,658	1	15,000	97	1,433,976
Švédsko	233	4,530,883	30	777,345	x	x	263	5,308,228
VB	727	17,427,576	757	9,803,894	38	678,473	1,522	27,909,943

Tabulka 15 | Počet a prodejní plocha tradičních nákupních center, retail parků a outletů ve vybraných evropských zemích

ICSC RESEARCH. The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate. S. 8. Upraveno Jiří Moos.

Palčivým problémem typologie nákupního centra je expanze předměstské formy do vnitřního centra měst. Jak zmiňuje Hábllová, nákupní centra předměstského typu „[...] městskou strukturu oslabují tím, že se od ní izolují a že z ní „vypadávají“, [...] nemají parter (vstupy, obchody a restaurace), který by oživoval ulice. Jejich vnitřní ulice nemívá funkci „zkratky“ městem nebo pasáže ve městě. [...] Jsou orientována na motoristy, čemuž přispívají monumentálnost vjezdů pro auta a upozadují vstup pro pěší. Jejich investice nesměřují do zvelebení svého okolí, ale pouze do svého vnitřku – vnitřních atrií a vnitřních pasáží. Svou existencí ovlivňují celou maloobchodní strukturu v dané lokalitě, ač pro ně obyvatelé dané lokality často nejsou cílovými zákazníky.“²³⁵⁴ V případech, kdy je nákupní centrum dále než jeden kilometr od centra města, navíc dochází k utvoření nového centra, které značně oslabí aktivity v centru městském.²³⁵⁵ Bližší vzdálenost je problémová z důvodu existence umělé obchodní ulice nákupního centra, která imituje tradiční ulici s krámy historického města a tím je likviduje.²³⁵⁶ Nejsme daleko od pravdy, když s tímto procesem spojíme nejen ztrátu městskosti tak, jak ji známe,²³⁵⁷ ale i degradaci urbánní struktury. Příčinou této degradace bývá také nadměrně plošná i objemová velikost, která je v rozporu

²³⁵⁴ HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 16.

²³⁵⁵ KOMMOVÁ, Veronika. *Integrace shopping mallů do centra města - je to otázka velikosti?*. In: *Doktorské konference FA ČVUT* [online]. FA ČVUT v Praze, 2015 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://kolokvium.fa.cvut.cz/2015-2/kommo-va-veronika-integrace-shopping-mallu-do-centra-mesta-je-to-otazka-velikosti>.

²³⁵⁶ V zásadě se opakují procesy z druhé poloviny 19. stol. i 20. stol., kdy vznik novějších a progresivnějších forem měl za následek totální rozklad tradičních obchodních živností. Tento problém je s humorem vyličen např. ve francouzské komedii **Velký bazar** (1973, režie Claude Zidi), v níž komická čtveřice, známá jako *Les Charlots*, pomáhá hokynáři Emilovi v boji proti novému supermarketu. Snímek v mnoha ohledech poukazuje na nekalé praktiky nákupních řetězců a až absurdními situacemi, např. odchyt čuníků zákazníky, nastavuje zrcadlo společnosti ovládané rostoucí mocí konzumu.

²³⁵⁷ „Children’s drawings of a street often show nothing but a row of shop-windows, which make such an impression on their minds as simply to become the equivalent of the street itself.“ [NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 6.]

s měřítkem okolní zástavby. Ačkoli předimenzované obchodní stavby nejsou novinkou,²³⁵⁸ historicky se z pohledu urbánního kontextu vždy jednalo o přiměřené zásahy. Problém je tedy řešitelný, měřítko stavby a jejich částí je nutné vztahovat nejen k rozměrům člověka, ale také k měřítku okolí. Bohužel, narušení městotvornosti i urbánní struktury není pro laickou veřejnost tak zásadním problémem, pokud jim centrum nabídne obchodní interiér odpovídající soudobým trendům.

Problematický je také vzhled a kvalita provedení mnohých nákupních center, které nejsou v žádném případě schopny koexistovat a vyrovnat se s historickou architekturou. „Obludné megalomanské nákupní hangáry (např. OC Forum) jsou přehlídkou nevkusu a špatné architektury, kterým musely ustoupit mnohdy cenné, kvalitní starší objekty (připomeňme kauzu obchodního střediska Ještěd). Předimenzované objekty určené původně pro městskou periferii se tak objevují na místech, pro něž nejsou určeny a zcela narušují dosavadní ráz města.“²³⁵⁹ To však není překvapivé – cílem investora není postavit chrám, který by měly obdivovat příští generace za stovky let, ale obálku, kterou lze uvnitř snadno přizpůsobit *chic* módním trendům s životností pár desítek let. V mnoha případech je kontrastní architektura dokonce úmyslem, protože nákupní centrum chce upoutávat na svou existenci.²³⁶⁰ Další rovinu problému připomíná Pospěch: „Chceme-li hovořit o nákupních centrech v regionálním kontextu, je třeba zohlednit skutečnost, že výstavba nákupních center je globalizovaným procesem. To má za následek určitou homogenitu: nákupní centra v ČR se podobají nákupním centrům v Německu a ta zase centrům v jiných zemích z prostého důvodu, že jejich tvůrci jsou stejné společnosti. S ohledem na tuto skutečnost a s určitým zjednodušením lze říci, že trendy ve vývoji nákupních center, které mají původ v severní Americe a se zpožděním přichází do západní Evropy, se s další prodlevou projevují v České republice.“²³⁶¹ Pro interiérové řešení pak platí, jak uvádí anonymní architekt nákupních center, že musí být „[...] přezdobené, cingrlátka, žádné jednoduché cesty a přírodní materiály, naopak, barevné kachličky a co nejvíc roztodivných portálů do těch obchodů [...]. Proto si dovoluji tvrdit, že obchodní centra žádnou architekturu nemohou přijmout, protože zavazí tomu fenoménu [komerce], jak jsou založena.“²³⁶²

Vztah nákupních center k městu není však jen otázkou architektonickou.²³⁶³ Vnitřní prostory nákupních center se snaží napodobit skutečné město vč. ulic, náměstí a jejich

²³⁵⁸ Např. **agora v Athénách** v 8. stol. před Kr. zahrnovala 121 000 m², **Trajanova tržnice v Římě** měla přes 11 000 m², **Grand Bazaar v Istanbulu** z 15. stol. je s 58 ulicemi a 4 000 prodejny dodnes jedním z největších nákupních center na světě. **Crystal Palace v Londýně** měl rozlohu 92 000 m² a **Galerie Viktora Emanuela II** v Miláně je 196 m dlouhá a vysoká 47 m. [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 72.]

²³⁵⁹ ZEMAN, Jaroslav. *Liberec: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec: Knihy 555, 2011. ISBN 978-80-86660-33-2. S. 15.

²³⁶⁰ „Q: Jaké je ten příběh tady? A: Tady máte UFO. Když se podíváte nahoru, tak to je, jak kdyby vám tady přistálo UFO. Q: To UFO, to je jako jiné svět, kterej tady přistál, mezi těma panelákama? A: Já přesně neznám ten příběh toho architekta, ale tak nějak to bylo.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 128.]

²³⁶¹ POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 89.

²³⁶² Cit. dle [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 94.]

²³⁶³ Nákupní centra nejsou jen budovami. „Jsou zároveň modelem určitého uspořádání lidských vztahů v pozdně moderní společnosti. Jsou to stavby z cihel, skla a betonu, které však v sobě zpřítomňují některé obecné mechanismy fungování současných měst.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 12.]

funkční logiky,²³⁶⁴ avšak bez jeho negativních vlivů, např. vyloučených sociálních skupin, automobilové dopravy či nepříjemného počasí. Nákupní centrum se snaží dosáhnout obrazu ideálního města, města bez problémů plného spokojených konzumentů.²³⁶⁵ Vnitřní prostory pro návštěvníky tak působí jako prostory veřejné, kvůli různé formě dohledu a sociální exkluzi²³⁶⁶ se však za veřejné považovat nedají. Hábllová tyto prostory interpretuje na základě filozofa Foucalta jako „jiná místa“ a dle teorie filozofa De Cautera a urbanisty Dehaenea jako „třetí místa“²³⁶⁷ – jsou to místa, která jsou heterotopická, tvořící samostatný svět uvnitř světa; a dále místa, jež nejsou politickými/veřejnými a ani ekonomickými/soukromými prostory. Mnohost činností, které je možné ve veřejném prostoru provozovat, např. politická a náboženská shromáždění, venčení domácích zvířat, kouření, fotografování, hraní si s míčem, bezčinné postávání, žebrání atd. jsou díky návštěvnímu řádu a pravidlům v nákupním centru vyloučeny. Podobně je tomu i se spontánním shromážděním.²³⁶⁸ Prostory nákupního centra vylučují jakýkoli kontakt odlišností a střetávání různých projevů a názorů, ze své podstaty slouží k jediné akci – nakupování. Jakákoli interakce mezi návštěvníky, ačkoli je někdy nevyhnutelná, je považována za nežádoucí.²³⁶⁹ To však neplatí např. u tzv. *mall junkies*, kteří nákupní centrum navštěvují cíleně z důvodu pasivního trávení volného času, které „[...] není jen prázdnou a neúčelnou výplní, ale i způsobem socializace a možností jak demonstrovat svůj životní styl.“²³⁷⁰ K pozitivní interakci s vrstevníky dochází také v případech dětí „odložených“ v dětských koutcích.²³⁷¹

K architektonicky nejhodnotnějším českým realizacím, alespoň co se týče začlenění do urbanistické struktury a architektonického řešení exteriéru, lze řadit **nákupní centrum Nový Smíchov** (1995-2001, D. A. Studio). Jeho měřítko dále zjemňuje užití rozdílných materiálů a tvarování – charakteristické zvlnění hmoty se zelenou střechou tvoří optické propojení s přilehlým parkem. Výjimečný návrh bohužel utrpěl zásah do vnitřního fungování

²³⁶⁴ Snahu vytvořit městské prostředí přibližuje jeden z developerů nákupních center: „Vy byste vždycky, v každém místě, měl něco zajímavého vidět. Vy byste neměl jít jako po ulici, tady jsou kšefty, tady jsou kšefty, tady jsou kšefty a tady je další kšeft. To taky není správně, protože to popírá ty města. Ve městech to takhle nefunguje. Ve městech ty ulice vedou někam, a když se podíváte, tak na konci každé ulice něco je. Je tam náměstí s kašnou, nebo jsou tam schody někam, nebo je tam prázdné, jo [...]. Něco by tady vždycky mělo být v dohledu. Eskalátor nebo něco, aby ti lidé někam šli, něco tam viděli. [...] Jedinej princip je, lidi vždycky jdou, vždycky mají tendence jít odněkud někam.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 125.]

²³⁶⁵ „Současný diskurs nákupních center vyprodukoval dvě silné a rozšířené figury. Podle první z nich jsou nákupní centra *novým veřejným prostorem*, podle druhé jsou naopak ukázkou či symbolem *zániku veřejného prostoru*.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 168.]

²³⁶⁶ „Ochranka najatá provozovatelem centra postává u každého vchodu a má právo vykázat ven kohokoliv, kdo evidentně nepřišel nakupovat.“ [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 52.] O tom, že je toto výsadní právo s nákupními centry spojené již velmi dlouho a prakticky všude na světě, svědčí např. zákaz vstupu zvoníkům Armády spásy do některých amerických center od vánoční sezóny 1984, protože si obchodníci a manažeři stěžovali, že řinčení narušuje jejich podnikání.

²³⁶⁷ HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 55-56.

²³⁶⁸ Zde je nutné zmínit, že ideální veřejný prostor přístupný všem a všemu nikdy neexistoval a zřejmě existovat nebude.

²³⁶⁹ „Davy zaplňující obchodní centra jsou nahromaděním lidí, nikoliv jejich shromážděním.“ [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 35.]

²³⁷⁰ HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 36.

²³⁷¹ Neopomenutelným prostředkem, jak nalákat zákazníky, jsou právě děti. Jejich přítomnost během nákupu však může působit opačným způsobem a doba nakupování může být zkrácena. S tím se nákupní centra vypořádala zřízením dětských koutků a nabídkou tzv. „rodinných nákupů“. „Rodinný nákup“ zde tedy odkazuje k dětem, ale paradoxně spíše k jejich absenci: jde o pohodlný nákup bez dětí.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 144.]

– původní záměr prosklené pasáže se stromy byl nahrazen standardně formulovaným *malem* bez vyšších architektonických ambic. Konstrukci stavby tvoří železobetonový monolitický skelet s rozponem 12,5 x 15 m v nadzemních podlažích a 12,5 x 7,5 m v podzemí. Rozlehlé parkovací plochy, které běžně vznikají u předměstských nákupních center, svým konceptem eliminovala **Šestka v Praze** (2006, DNA architekti | OL7-IV 08). Doprava v klidu je organizována v části přízemí a v celém patře, obchody jsou v podzemí a ve zbývajících částech přízemí. Vytěžená zemina pro vytvoření podzemního podlaží je ze tří stran ke kubického objemu nahrnuta tak, že vytváří zelený val, za nímž je budova skryta. Vnitřní prostor je podřízen elipsovitě nákupní galerii, která zakládá cirkulační pohyb zákazníků. Konstrukce je železobetonový montovaný velkorozponový skelet se ztužujícími monolitickými jádry. Na ojedinělém konceptu je založena také **Fashion arena v Praze-Štěrboholech** (2007, A.D.N.S. production | OL7-V 01). Běžný princip solitérního nákupního centra obklopeného parkováním je v tomto případě otočený – budova vytváří vnitřní prostor pro dopravu v klidu. Uvnitř tohoto prostoru jsou umístěny také vstupy, zásobování je naopak na vnějším okraji. Je nutné zmínit také obchodní koncept, který vychází z amerických *outlet* center – prodej je zaměřen na oděvy, další textil a doplňky s výraznými slevami.

V přímé návaznosti na historické město se nachází nákupní centrum **City Park v Jihlavě** (2005-09, Kuba & Pilař architekti | OL7-IV 07), které je formováno jako výrazně horizontální hmota s vertikálami servisních věží a multikinem. Celá hmota je rozčleněna svislými pásy z cortenu, černého skla a zinkového porořostu. Toto členění dále postupuje i na střechu, kde ho doplňuje zezeň. Hlavní prostor centra tvoří dvoupodlažní galerie krytá skleněnou střechou. Součástí měst se stávají také polyfunkční centra kombinující v nižších podlažích nákupní galerii s dalšími funkcemi, např. administrativa, bydlení atd. Mezi nejvýznamnější příklady lze řadit např. **Quadrio v Praze** (2007-14, Jakub Cigler architekti | OL7-V 02, 03). Komplex šesti propojených staveb v sobě kombinuje kancelářské a obchodní plochy, bytový dům a také vstupní vestibul stanice metra. Fasády centra tvoří horizontální členění masivními římsami, mezi nimiž se střídá prosklení s moduly z černé žuly. Středovou, půdorysně ustoupenou část, tvoří trojúhelníkový a lichoběžníkový rastr rámu zasklení. Konstrukce je železobetonový skelet s hlavicovými stropy a trámy; hlavní průčelí je kvůli existenci gotických sklepů vykonzolováno příhradovou konstrukcí. Nákupní galerii je doplněn i soubor **Bořislavka Centrum v Praze** (2012-21, Aulík Fišer architekti), který vznikl na relativně komplikovaném svažitém pozemku podél městské radiály. Komplex tvoří čtyři objekty, mezi nimiž vznikl veřejný prostor doplněný uměleckými díly. Pod zmíněnými kancelářskými objekty, pojednanými jako kompaktní skleněné krystaly, se ve společné platformě nachází dvoupodlažní nákupní centrum se zalomenou osou z obou stran lemovanou MO jednotkami.

Typologie nákupního centra využívá také trend konverzí průmyslové architektury, díky čemuž vznikají netradiční prostory sloužící jako určitý druh reklamy. **Galerie Vaňkovka v Brně** (2003-05, Petr Hruša, Petr Pelčák | OL7-V 04) vznikla konverzí továrny na cukrovarnické stroje a parní kotle. Část přístaveb byla soudobě formovaná a na fasádách reflektovala materiálové řešení historických objektů. Ty se zde bohužel staly zlomkem celku a jsou patrné pouze při vstupu do centra. Interiér nákupní galerie je soudobý, těžko rozeznatelný od jiných

nákupních center. Lepší přístup představuje **Centrum Pivovar Děčín** (2014, Studio acht). Konverze Thunovského pivovaru byla doplněna přístavbou nového objektu, který chytře využívá svažitosti terénu. Hlavní siluetu centra vytváří repasované pivovarské objekty. Ústředním bodem vnitřního prostoru je prosklená vstupní pasáž, kde se venkovní fasády pivovarských budov stávající součástí interiéru.

7.4.2 Zákazník a nákupní atmosféra

Základním zdrojem lidské existence a motivace je uspokojení potřeb,²³⁷² které každý spotřebitel řeší různými způsoby. Člověk roli spotřebitele hraje prakticky od počátku svého druhu a v průběhu celého svého života.²³⁷³ Každý jedinec se chová dle určitých modelů spotřebního chování²³⁷⁴ a působí na něj faktory ovlivňující jeho chování.²³⁷⁵ Kromě současné společnosti a kultury²³⁷⁶ mají vliv především sociální skupinové vlivy – věk, společenské postavení²³⁷⁷ apod. Současný konzumní styl života uspokojuje nejen všechny stupně lidských potřeb, ale i emoce,²³⁷⁸ návyky, ideály a orientaci zájmů.²³⁷⁹ Pro řadu lidí je nakupování dokonce závislostí, anebo, jak uvádí Mulačová a Mulač, možností sociálního kontaktu s jinými lidmi.²³⁸⁰

Současný globalizovaný trh způsobil, že nabídka zboží je tak rozsáhlá, že se stává uměním prodat ho. Získání pozornosti spotřebitele je základním cílem marketingu, který můžeme charakterizovat jako „[...] filozofii přístupu k podnikání, které je orientováno na spokojeného zákazníka, jehož prostřednictvím je zajištěna dlouhodobá prosperita.“²³⁸¹ Prodejci využívají různé marketingové strategie a průzkumy,²³⁸² do kterých vkládají nemalé finanční prostředky. Mezi stimuly prodejců lze řadit podpory prodeje, např. kupony, vzorky, zvýhodněné ceny, věrnostní programy apod., a tzv. *public relations* (PR) představující techniky a nástroje, pomocí kterých společnost buduje a udržuje svou image a snaží se ovlivňovat vztahy s veřejností. Velkou neznámou pro prodejce je však tzv. černá skříňka.

²³⁷² Pro klasifikaci potřeb slouží např. **Maslowova pyramida potřeb** (1943, Abraham Harold Maslow). Dle této teorie má každý člověk pět základních potřeb, které jsou seřazeny na základě priorit od nejvyšších po nižší následovně: základní tělesné a fyziologické potřeby; potřeba bezpečí a jistoty; potřeba lásky a přijetí; potřeba uznání a úcty; potřeba seberealizace.

²³⁷³ Role spotřebitele „[z]ačíná od kolébky a končí „věcmi posledními“, které již za nás vyřizují jiní.“ [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 35.]

²³⁷⁴ Modely spotřebního chování viz např.: [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 225.]

²³⁷⁵ Faktory ovlivňující spotřební chování viz např.: [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 228-236.]

²³⁷⁶ „Společnost či lépe kultura jako soubor norem, hodnot a zvyků sloužících k orientaci člověka ve společnosti má vliv na chování obecně, stejně tak i na spotřební chování.“ [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 82.] Více k odrazu kultury na spotřebitelské chování např.: [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 82-87.]

²³⁷⁷ „Produkt odráží také sociální standard spotřebitele, reprezentuje jej a přináší mu estetické uspokojení. Může působit také jako společenský symbol, jehož význam je ovlivněn převažujícím hodnotovým systémem společnosti nebo dané sociální skupiny, se kterou se spotřebitel identifikuje.“ [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 112.]

²³⁷⁸ „Lidé vyměnili svá srdce za nákupy v obchodáku. Je ovšem fakt, že nákupní vozík naplníte rychleji než své srdce.“ Cit dle [Citáty slavných osobností: *Milo Mahdall* [online]. 2020 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2062769-milo-mahdall-lide-vymenili-sva-srdce-za-nakupy-v-obchodaku-je/>.]

²³⁷⁹ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 30-31.

²³⁸⁰ MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 225.

²³⁸¹ Tamtéž, s. 245.

²³⁸² První zmínky o marketingovém průzkumu se datují do roku 1824, kdy se v USA uskutečnil empirický výzkum týkající se rozhodování voličů v prezidentských volbách. [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 265.]

Tímto pojmem je „[...] označována mysl spotřebitele, na kterou působí marketingové nástroje prodejce a vlivy vnějšího prostředí.“²³⁸³ Pro další poznání je však nutné rozlišit pojem spotřebitel a zákazník. Spotřebitel je obecný pojem zahrnující i jedince, kteří sice spotřebovávají, ale sami nenakupují; naopak zákazník je „[...] zjednodušeně řečeno ten, kdo zboží objednává, nakupuje a platí.“²³⁸⁴ „Zákazník je při prodeji klíčovou postavou a téměř vše by mu mělo být podřízeno.“²³⁸⁵ Každý obchod či řetězec má svou strukturu zákazníků, v nichž převažuje určitý typ s určitým nákupním chováním.

Wysekalová a kol. rozlišují čtyři základní druhy nákupu:²³⁸⁶

- extenzivní nákup, kdy kupující není rozhodnut o nákupu a aktivně vyhledává informace, které mu pomohou při rozhodování;²³⁸⁷
- impulzivní nákup založený na reaktivním jednání, u kterého racionální argumenty nehrají důležitou roli;
- limitovaný nákup charakteristický tím, že kupovaný produkt je sice neznámý, ale kupující vychází z obecných zkušeností, např. „čím dražší, tím lepší“;
- zvyklostní nákup, při kterém kupující nakupuje to, co obvykle a nedochází u něj tudíž k rozhodovacímu procesu.

Brychta uvádí, že se 72 % českých zákazníků rozhoduje o tom, co nakoupí až na místě prodeje,²³⁸⁸ což odpovídá spíše impulzivnímu nákupu. Proto se významným faktorem při rozhodování stává místo prodeje. „Jde o to vytvořit prostředí, které by umožňovalo nejen prodat, ale aby lidé chtěli nakupovat a nakupování si opravdu prožili.“²³⁸⁹ Úkolem nákupního prostředí je „[...] vytvořit prostředí, jež bude zákazníkovi příjemné, ve kterém se bude cítit dobře, ale zároveň musí být nakupující vystaven působení výrobků, aby měl tendenci zde nakoupit.“²³⁹⁰ Nákupní prostředí tvoří všechny prvky MO jednotky a jejího provozu, které lze rozdělit do pěti faktorů:²³⁹¹

- design prodejny, který se dělí na *exterior* a *interior design*. Hlavním cílem vnějších stimulů je získat zákazníka a přilákat ho do prodejní jednotky. Nejzásadnější roli hraje

²³⁸³ [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 227.] Model černé skříňky „[...] představuje interakci predispozic spotřebitele k určitému kupnímu rozhodování s tím, že současně na rozhodovací proces působí i okolní podněty.“ [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 37.]

²³⁸⁴ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 35.

²³⁸⁵ [FILIPOVÁ, Alena. *Umění prodávat*. 3., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3511-5. S. 66.] O nadřazené roli zákazníka svědčí známé obchodní poučky „Zákazník má vždy pravdu“ a především „Náš zákazník, náš pán“. Obchodní teoretik Jonas Ridderstrale dodává: „Zapomeňte na to, že zákazník je pán. Nový zákazník je náročný diktátor.“ Cit. dle [Citáty slavných osobností: *Jonas Ridderstrale* [online]. 2020 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2265-jonas-ridderstrale-zapomente-na-to-ze-zakaznik-je-pan-novy-zakaznik/>.]

²³⁸⁶ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 53.

²³⁸⁷ Základní fází extenzivního nákupu je poznání problému a uvědomění si potřeby, kterou je třeba uspokojit. Následuje hledání informací, které je třeba k rozhodnutí pro minimalizaci rizik a zhodnocení alternativ, založené na porovnání informací a zakončené výběrem nevhodnějšího řešení. Poté je nutné rozhodnout o nákupu, ve kterém figuruje místo a čas jeho uskutečnění. Závěrečnou fází je vyhodnocení, tedy určení spokojenosti s nákupem. [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 49-50.]

²³⁸⁸ BRYCHTA, Jan. Nákupní chování spotřebitelů ve světě a u nás. In: E15.cz: Marketing magazín [online]. ©2009. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://strategie.e15.cz/prilohy/marketingmagazin/nakupni-chovani-spotrebitelu-ve-svete-a-u-nas>. Cit. dle VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 105.

²³⁸⁹ VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. S. 59.

²³⁹⁰ MARVANOVÁ, Zuzana. *Analýza obchodního domu Kotva*. Praha, 2009. Bakalářská práce. VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací. Vedoucí práce Alena FILIPOVÁ. Dostupné také z: <https://vskp.vse.cz/eid/15684>. S. 8.

²³⁹¹ CIMLER a ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. S. 228-239.

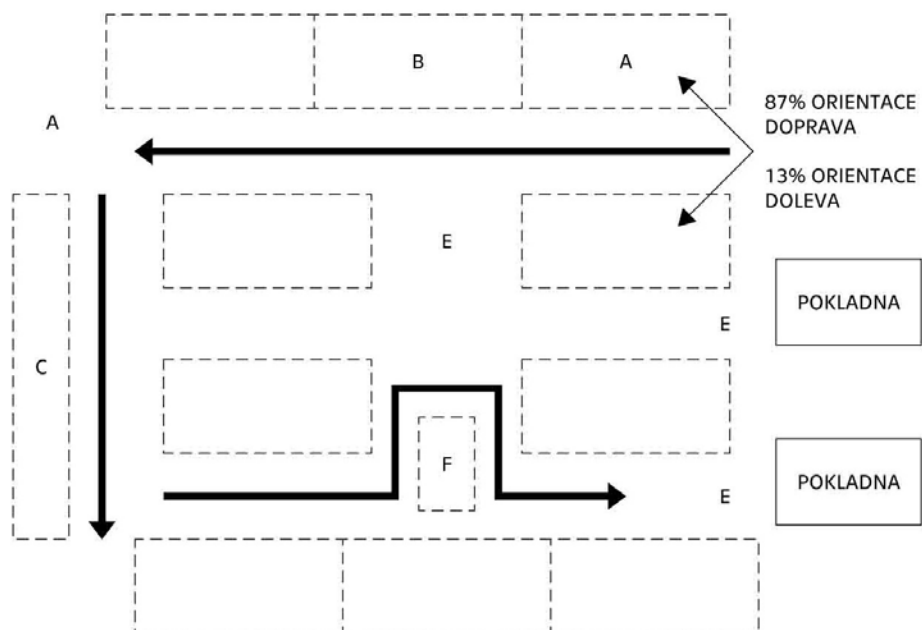
architektura jednotky působící na větší vzdálenost; významné jsou také nápisy, vstupní prostory, které mají urychlit vstup do jednotky a podpořit orientaci zákazníka, a výkladní skříně, jež ulehčují identifikaci nabízejícího sortimentu a iniciují nákup. Nákupní atmosféru ovlivňují do značné míry také parkovací plochy, pro které jsou podstatné dostatečná kapacita, snadná orientace a dostupnost nákupních vozíků. *Interior design* zahrnuje prvky vnitřního prostředí. Materiálové řešení podlah, stěn a stropů musí být v souladu s hygienickými a bezpečnostními předpisy a jejich volba udává charakter prodejní jednotky. S materiálovým řešením je přímo spojená i barevnost, jež může přímo ovlivnit rozhodování zákazníka.²³⁹² Svůj význam má osvětlení, u kterého se sledují barva, intenzita, rovnoměrnost či oslnění, zvukové kulisy²³⁹³ eliminující hluk z manipulace se zbožím, z koncentrace lidí či z provozu klimatizace, a také vůně. Nedílnou součástí interiéru je obchodní zařízení, které slouží pro prezentaci zboží a realizaci nákupu. Řídicím prvkem jsou mikroklimatické podmínky – teplota, vlhkost, prašnost a větrání, které zajišťují příjemně obyvatelné vnitřní prostředí;

- dispoziční řešení je dáno formou prodeje a definuje prostorové uspořádání, cirkulaci zákazníků a způsob vystavení zboží. Zásadní poznatky o pohybu zákazníků v MO jednotce přináší např. Berekoven.²³⁹⁴ Zákazníci dávají přednost vnějším komunikacím, nejčastěji se drží vpravo a chodí převážně proti směru hodinových ručiček. Dále mají určitý rytmus pohybu, vyhýbají se obrácení zpět, nechodí do rohů místností a navštěvují nižší podlaží. Standardní obslužné uspořádání (*standard layout*) představuje tradiční schéma pro pultový prodej. V případě pravidelného uspořádání (*grid layout*) jde o rovnoběžné schéma obchodního zařízení, které maximalizuje využití plochy, relativně striktně definuje pohyb zákazníka, avšak do značné míry může vést až ke stereotypu. Jistou míru volnosti pohybu zákazníka zajišťuje volné uspořádání (*free flow layout*), které se často užívá u nepotravinářského zboží. Základem nákupních center je uspořádání s polouzavřenými prodejními úseky (*boutique layout*) řadící jednotlivé sortimentní skupiny do samostatných více či méně uzavřených prodejních úseků;

²³⁹² Podrobně se psychologickým významem barev ve spotřebním chování zabývá např.: [VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4005-8.]

²³⁹³ Hudba byla využívána k podpoře prodeje již ve 13. století. [VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skřínky"*. S. 68.] V zahraničí je jako hudba ve společných prostorech obchodních budov používána tzv. programová hudba, „[...] která bývá označována, podle názvu jedné z prvních společností, která se její výrobou zabývala, pojmem muzak. Typickým příkladem muzaku jsou symfonická aranžmá populárních hitů minulosti (například Beatles), vedle nich se objevují i nenáročné jazzové úpravy.“ [POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 130-131.] U nás se zpravidla jedná o populární hudbu z devadesátých let či hudbu meditační. Naopak hudební podkres v nájemních jednotkách jednotlivých obchodníků bývá často výrazný a jeho žánr je zvolen tak, aby zaujal cílovou nákupní skupinu.

²³⁹⁴ BEREKOVEN, Von Ludwig. *Erfolgreiches Einzelhandelsmarketing: Grundlagen und Entscheidungs-hilfen*. 2. überarb. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 1990. ISBN 978-340-6338-960. Cit. dle CIMLER, ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. S. 238-239.

A – SLABÝ PRODEJ ; B, C, E – SILNÝ AKTIVNÍ PRODEJ; F – ÚMYSLNĚ VYTVOŘENÁ PŘEKÁŽKA, NAPŘ. KOŠ SE ZBOŽÍM

Obrázek 19 | Atraktivita ploch v prodejním prostoru

GOLKOVÁ. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. S. 42. Upraveno Jiří Moos.

- prezentace zboží je specializací tzv. merchandisingu.²³⁹⁵ Hlavní cíl sleduje nejúčinnější představení zboží zákazníkovi. Pro tento faktor je důležitá vhodná volba prezentační techniky,²³⁹⁶ správné umístění do zorného pole, pravidelné obměňování i označení cenovkou. Cimler dále uvádí, že sortimentní skupiny by měly být řazeny v souladu s nákupními zvyklostmi a zboží by se mělo soustřeďovat do spotřebních komplexů, a zároveň umístění zboží nesmí odporovat zásadám hygieny a musí být bezpečné,²³⁹⁷

- personál by měl být vstřícný,²³⁹⁸ ochotný a v prvé řadě dostatečně kvalifikovaný. Výběr vhodných pracovníků zajišťuje u větších MO jednotek personální management;

- zákazníci, jejichž chování se do značné míry propisuje do nákupního prostředí. Cílem prodejců je vytvořit zákazníky loajální, takové, kteří svůj nákup budou opakovat na stejném místě a MO jednotku případně budou dále doporučovat.

Pro MO jednotky je stěžejní vytvoření vhodné nákupní atmosféry, která je „[...] výsledkem působení prostředí maloobchodní jednotky (nákupního prostředí) a jeho kvantitativních i kvalitativních znaků – vlivů na smysly, kdy tyto vlivy jsou částečně vědomě

²³⁹⁵ Obor MO prodeje, který se zabývá tím, aby správné zboží bylo na správném místě, ve správný čas a za správnou cenu. Více k merchandisingu a soupis další literatury viz např.: [KÁROVÁ, Jitka. *Merchandising a nákupní atmosféra vybraných obchodních jednotek v Dačicích*. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Katedra ekonomiky a managementu. Vedoucí práce Věra MULAČOVÁ.]

²³⁹⁶ Více např.: [CIMLER a ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. S. 235-238.]

²³⁹⁷ CIMLER, Petr. *Obchodní logistika a provoz: materiály ke cvičením*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. ISBN 80-707-9465-8. S. 26.

²³⁹⁸ O vstřícnosti obchodníka k zákazníkovi hovoří i čínské přísloví: „Neotevírej si obchod, pokud se rád neusmíváš na lidi okolo.“

a zčásti podvědomě vnímány jako individuální prožitek.²³⁹⁹ Nákupní atmosféra je založena na stimulech, které vytváří prodejce, a na reakcích zákazníka. Cílem každého prodejce je vytvoření nákupní atmosféry, která návštěvníky přiláká a změní je v zákazníky. V současnosti je tzv. Gruenův efekt²⁴⁰⁰ maximalizován – z nákupu se stává dobrodružství plné podnětů a zážitků.²⁴⁰¹ Pocit dobrodružství navozuje také určitá míra ztracenosti v prostoru, dezorientace. „Místo navrhování je tu kalkulace: čím zmatenější trasa, excentričtější křivky, skrytější půdorys, tím efektivnější vystavení zboží, nevyhnutelnější transakce. V této válce grafičtí designéři obrazejí kabáty: dříve vám grafické značení slibovalo ukázat cestu tam, kam jste se chtěli dostat, dnes se vás snaží zmást a zamotat do houští roztomilosti, které vás nutí projít nechtěnými odbočkami a vrátí vás zpět, když se ztratíte.“²⁴⁰² Ideální nákupní prostředí by tedy mělo mít formu labyrintu – člověk v něm musí bloudit tak dlouho, dokud neutratí všechny své peníze. Přesto je ale třeba dodržet určitou míru přehlednosti. To je žádoucí nejen z důvodu jednoduššího dohledu nad bezpečím v prostoru,²⁴⁰³ ale bezradný bloudící zákazník se může stát natolik otráveným, že do centra znovu nepřijde.

Husička uvádí, že při výběru MO jednotky jsou pro potenciální zákazníky důležité široký výběr obchodů, blízkost k domovu či práci, přítomnost oblíbených značek a také dostupnost centra.²⁴⁰⁴ Faktory, které jsou pro nakupující důležité, zkoumala také Golková.²⁴⁰⁵

Počet dotazovaných	270
Cena	29 %
Množství zboží na výběr	20 %
Nákupní atmosféra MO jednotky	16 %
Služby v okolí	11 %
Značka MO jednotky	9 %
Dostatek parkovacích ploch	6 %
Typ MO jednotky	5 %
Služby nabízené nakupujícím	3 %
Jiné	1 %

Tabulka 16 | Důležité faktory pro nakupující

GOLKOVÁ. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. S. 62. Upraveno Jiří Moos.

Další zajímavý závěr lze spatřovat v otázce atraktivity MO jednotky, potažmo nákupního centra, dle Husičkova výzkumu:²⁴⁰⁶

²³⁹⁹ CIMLER a ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. S. 228.

²⁴⁰⁰ Gruenův efekt lze shrnout jako moment, kdy zákazník díky vnějším vlivům ztrácí přehled o svých předchozích záměrech a stává se náchylným k impulzivním nákupům.

²⁴⁰¹ „People-noise, bright colors, activity, recreation, entertainment: these can, and should be, a part of the shopping adventure.“ LOGAN, Donald-David. *Building Types: Shopping Centers*. *Architectural Record*. New York, 1970, vol. 78, no. 3, pp. 119-132. ISSN 0003-858X. S. 119.

²⁴⁰² KOOLHAAS. *Texty*. S. 94.

²⁴⁰³ POSPĚCH. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. S. 126.

²⁴⁰⁴ HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 77.

²⁴⁰⁵ GOLKOVÁ, Iveta. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Alena SRBOVÁ. S. 62.

²⁴⁰⁶ HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 80.

Počet dotazovaných	210
Atmosféra centra	29 %
Interiér a vybavení centra	28 %
Architektura centra	21 %
Pořádané akce	1 %
Chodím do centra nakupovat, o vzhled, atmosféru apod. se nezajímám	20 %
Jiné	1 %

Tabulka 17 | Atraktivita nákupního centra pro jeho návštěvníky

HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 80. Upraveno Jiří Moos.

Architektura a interiér včetně vybavení jsou tedy dle tohoto průzkumu pro skoro polovinu dotazovaných důležitou složkou v atraktivitě, a to nehovoříme o téměř třetině nakupujících, pro něž je důležitá atmosféra, kterou architektura do jisté míry formuje. Důležitostí faktorů nákupní atmosféry se zabývala i Golková. V jejím empirickém šetření byly výsledně seřazeny následující faktory sestupně od nejdůležitějšího: obchodní personál, rozmístění regálů a dalšího obchodního zařízení, prezentace zboží, kvalita a čistota nákupních vozíků, barevné řešení interiéru, reprodukováná hudba, dostatečná kapacita parkoviště, architektonické řešení samotné budovy.²⁴⁰⁷

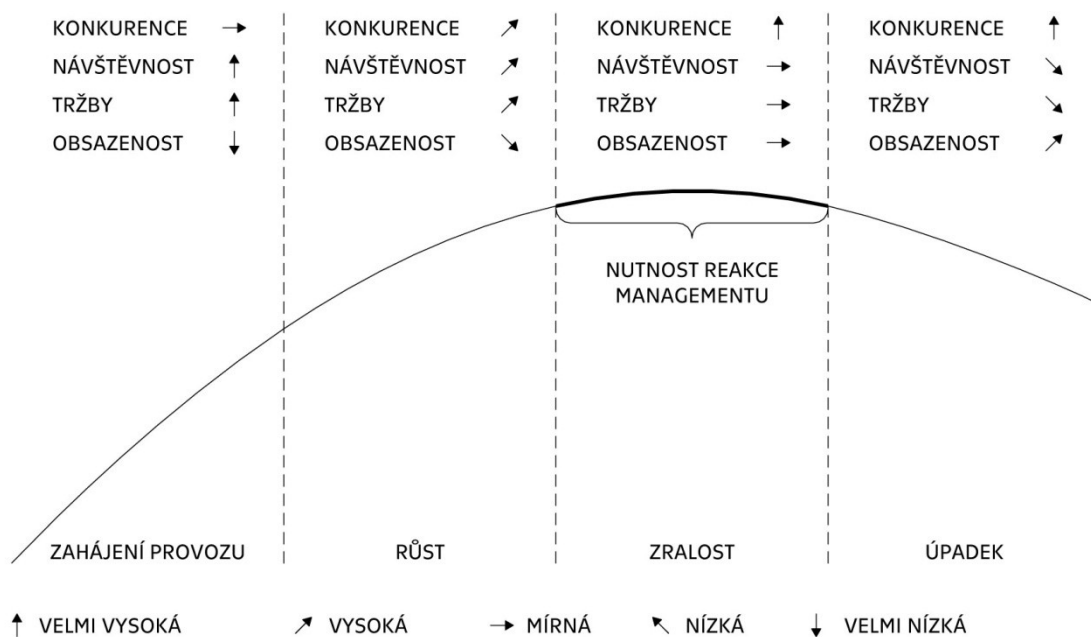
Pro úspěšný provoz MO jednotky je tedy stěžejní vytvořit správnou nákupní atmosféru. A to takovou, která respektuje současné prodejní standardy a v zásadě nevybočuje z ověřeného a zažitého modelu, stereotypu. Narážíme tedy na zásadní problém týkající se specifík architektury zkoumaných OS a OD, jakými jsou např. v exteriéru forma, materiálové a barevné řešení a v interiéru dispoziční, materiálové a barevné řešení a dále obchodní zařízení a osvětlení. Tyto aspekty musí být v obchodní architektuře módní, exkluzivní a podporující chuť k nákupu.²⁴⁰⁸ V opačném případě je pravděpodobné, že dojde k útlumu obchodní činnosti.

²⁴⁰⁷ GOLKOVÁ. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. S. 64-66..

²⁴⁰⁸ Jak rozvádí Hábllová, důraz na exkluzivnost a reprezentativnost podporující chuť k nákupu však není specifikem dnešní doby, například orientální bazary měly mozaikami zdobené klenby, u pasáží se objevují tehdy progresivní ocelové, nebo litinové konstrukce v kombinaci se sklem apod. [HÁBLOVÁ. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. S. 39.]

7.5 Stavební intervence do OS a OD z 60. a 70. let 20. století

Obchodní stavby jsou nejvíce komerční typologií, jejíž existence je, za předpokladu že není schopná plnit svou funkci, neobhajitelná.²⁴⁰⁹ Tyto stavby jsou specifické svou krátkou životností,²⁴¹⁰ která plyne z rychlého vývoje nákupních trendů. Herman k rychlému stárnutí obchodní typologie poznamenal: „Obchodní budovy nestárnou, umírají mladé. [...] Ty, které přetrvávají, musí být neustále modernizovány prostřednictvím obnovy a rozšiřování. Jinými slovy, musí vždy vypadat jako nové.“²⁴¹¹ Ustavičný vývoj a změny MO forem prodeje spočívají na životním cyklu, který má čtyři fáze – zavádění, růst, zralost a útlum.²⁴¹²

Obrázek 20 | Životní cyklus MO prodeje

HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 51. Upraveno Jiří Moos.

Díky neustálému vývoji nových typů MO zanikají konkurence neschopné typy. Neúprosné kolo MO se dotýká samozřejmě i zkoumaných OS a OD z 60. a 70. let 20. stol., které se nepopíratelně v současné době nachází ve fázi útlumu. Pro zachování OS a OD má základní význam soustavná a stálá údržba.²⁴¹³ Avšak pokud se dostanou do fáze útlumu, údržba je pro jejich další fungování nedostačující. Proti fázi útlumu je možné realizovat

²⁴⁰⁹ „A store – the most commercial of commercial buildings – must be conceived, arranged, and designed to sell goods; and if it fails in this requirement it has no reason to exist.“ [HORNBECK, James S. *Stores are for merchandising*. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 1.]

²⁴¹⁰ „[...] městské čtvrti a centra se mění za 50 roků, domy za 20 roků, obchodní střediska za 10 roků, byty za 5 roků a prodejny dokonce za 3 roky.“ [AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Výstavba - osídlení - prostředí 1. Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 77-101. S. 95.]

²⁴¹¹ „Shopping buildings don't age, they die young. [...] Those that endure must be constantly updated through renovation and expansion. They must, in other words, always appear to be new.“ [HERMAN, Daniel. *The Next Big Thing*. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 526-541. ISBN 3-8228-6047-6. S. 531.]

²⁴¹² Životní cykly MO prodeje vychází z hypotézy *Wheel of retailing*, kterou definoval Malcolm P. McNair. Zavádění a růst je spojen s nárůstem návštěvnosti a tržeb, jejich ustálení je ve fázi zralosti a nástupný pokles definuje fázi útlumu.

²⁴¹³ „It is essential to the conservation of monuments that they be maintained on a permanent basis.“ [ICOMOS. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Article 4.]

tří strategie.²⁴¹⁴ První z nich je renovace spojená se změnou architektury a nákupního prostředí, druhou je rozšíření založené na navýšení kapacit obchodních či parkovacích, a třetí je rekonfigurace, jež má za úkol přilákat nové kotevní nájemce. Pokud výše zmíněné strategie nedokáží MO jednotku dostat z fáze útlumu, je potřeba její celková přeměna nebo v poslední fázi až změna funkčního využití – konverze.

Kvůli stáří zkoumaných staveb a prudkým změnám v oblasti MO prodeje je jisté, že každá z nich musela více či méně projít jednou ze strategií, která by minimalizovala důsledky fáze útlumu. Přiblížit tyto změny, které mění nejen zkoumané stavby, ale i širší okolí, je cílem následujících podkapitol.

7.5.1 Zhodnocení současného stavu OS

Empirické šetření současného stavu OS proběhlo mezi zářím 2022 a únorem 2023 na celkem 307 OS (45 v USA, 97 v západní Evropě, 58 v zemích bývalého východního bloku a 107 v bývalé ČSR), jejichž výčet vznikl na základě podkapitoly 5.3. Na tomto reprezentativním vzorku byl sledován současný stav z hlediska stavebních intervencí a z hlediska funkčního využití. S ohledem na předmět výzkumu předložené práce byly stavební intervence zkoumány z pohledu urbanisticko-hmotového a architektonického řešení exteriéru.²⁴¹⁵ Tyto intervence byly sledovány dle následujících kategorií:

- bez zásadních úprav (1), kde je dosud patrná určitá míra autenticity a integrity v exteriéru i urbanisticko-hmotovém řešení;
- zásahy do exteriérového řešení (2), jež zásadním způsobem mění architektonické a hmotové řešení v exteriéru;
- zásahy do exteriérového i urbanistického řešení (3), zahrnující intervence, které klíčovým způsobem mění architektonické řešení v exteriéru i urbanistické řešení;
- zásahy do urbanistického řešení (4) zásadně mění urbanistické řešení bez zásadního vlivu na exteriér;
- havarijní stav (5), jež je spojen s uzavřením OS a stavebně technickým stavem na hraně životnosti;
- demolice (6) představující trvalé odstranění OS;
- nezjištěno (?) je doplňkovou kategorií pro OS, u nichž pro nedostatek podkladů nebylo možné s jistotou určit míru stavebních zásahů.

²⁴¹⁴ Více např.: [HUSIČKA. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. S. 51.]

²⁴¹⁵ S ohledem na stáří zkoumaných staveb a charakter typologie OS v současnosti prakticky neexistuje kompletně zachované interiérové řešení.

U stavebních intervencí OS je možné sledovat následující tendence. U amerických OS jsou nejpočetnějšími kategoriemi demolice (26,6 %) a, možná paradoxně, opačný způsob intervencí – bez zásadních úprav (22,2 %). To je možné spojit s tím, že některá OS již ve své době vznikla na relativně podobném urbanisticko-provozním principu, který odpovídá soudobým standardům. Kromě zásahů do urbanistického řešení (2,2 %) a havarijního stavu (0 %) jsou ostatní kategorie zastoupeny o něco méně. Zajímavé může být, že z výsledků není zřejmý zmiňovaný problém *dead malls*. Z toho lze usoudit, že v případě architektonicky významných OS, které utváří zkoumaný vzorek, se tento problém v současnosti netýká. Stavební intervence se nepodařilo zjistit u pěti OS (11,1 %).

V západní Evropě je situace odlišná, o čemž svědčí jasná dominance kategorie bez zásadních úprav (34,0 %) nad demolice (9,3 %). Relativně početné jsou zásahy do exteriérového řešení (23,7 %), anebo kombinace zásahů do exteriérového i urbanistického řešení (17,5 %), které lze spojit především s modernizováním vzhledu OS. Havarijní stav nebyl zjištěn u žádného OS. Z důvodů nedostatečných podkladů nebylo možné určit stavební intervence v deseti případech (10,3 %).

V zemích bývalého východního bloku je také nejpočetnější kategorií bez zásadních úprav (43,1 %). Všechny další způsoby zásahů jsou relativně pravidelně rozprostřeny; havarijní stav se nepodařilo zjistit u žádného OS a demolice proběhla ve čtyřech případech (6,9 %). Stanovení relevantních závěrů však oslabuje relativně velký počet OS, u kterých se bohužel nepodařilo zjistit stav stavebních intervencí (31,0 %).

Téma práce zaměřené na československou architekturu si vyžádalo, aby byl současný stav OS zjišťován odděleně od OS bývalého východního bloku. Může být zajímavé, že československá OS vykazují mírně odlišné tendence. Ojedinelá je u nás především četnost OS bez zásadních úprav (52,3 %), která je nejvyšší ze všech zkoumaných oblastí. Druhou nejpočetnější kategorií týkající se československých OS jsou zásahy do exteriérového řešení (29,9 %) a zásahy do exteriérového i urbanistického řešení (8,4 %), jež lze spojit, podobně jako v západní Evropě, s modernizací estetiky reflektující soudobé MO trendy. Opět se nepodařilo zjistit havarijní stav (0 %) a nízkou četnost představují také demolice (3,7 %). Stavební intervence nebylo možné určit u pěti OS (4,7 %).

Pro zhodnocení funkčního využití byly vytvořeny tyto kategorie:

- kontinuální obchodní využití (a) založené na původním účelu;
- konverze na monofunkci (b), tedy změna funkčního využití na jednu určitou funkci s možností menšího zastoupení doplňkových funkcí;
- konverze na polyfunkci (c), kterou představuje změna funkčního využití na více funkcí zastoupených rovnoměrně;
- nová obchodní funkce (d) spojená s demolicí původního OS a vznikem novostavby s obchodním využitím;
- nová monofunkce (e) vycházející z demolice původního OS a z následného vzniku novostavby s jiným než obchodním využitím s možností menšího zastoupení doplňkových funkcí;

- nová polyfunkce (f), s kterou se pojí demolice původního OS a následný vznik novostavby s vícefunkčním rovnoměrně zastoupeným využitím;
- bez využití (g), což představuje buď zavřené či nevyužívané OS, anebo stále nevyužitou parcelu vzniklou po demolici;
- nezjištěno (?) je doplňkovou kategorií pro OS, u nichž se kvůli nedostatečným podkladům nepodařilo s jistotou určit stávající funkční využití.

Stávající funkční využití OS, resp. novostaveb či parcel po jejich demolici, vykazuje následující tendence. Většina amerických OS kontinuálně slouží obchodnímu využití (57,8 %). Konverzí na polyfunkční využití prošla pouze dvě OS (4,4 %). Žádné OS není v současnosti zavřené (0 %). U novostaveb vzniklých po demolici OS, mírně převažuje polyfunkční využití (11,1 %) následované volnými parcelami bez využití (6,7 %). Kvůli nedostatečným podkladům nebylo zjištěno funkční využití u pěti OS (11,1 %).

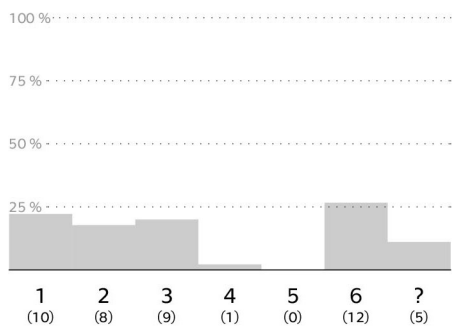
V západní Evropě má drtivá většina OS kontinuální obchodní využití (79,4 %). Žádné OS zde neprošlo změnou funkčního využití a nové polyfunkce (3,1 %) se tedy váží pouze na demolici původního OS. Většina novostaveb si ale ponechala původní obchodní funkci (5,2 %). V současnosti je zavřeno jedno OS (1,0 %) a v jediném případě je po demolici nevyužitý pozemek (1,0 %). Funkční využití nebylo možné určit v deseti případech (10,3 %).

Absence konverze OS je i v zemích bývalého východního bloku. Změna funkce zde chybí i po demolici – novostavby si ponechaly obchodní využití (5,2 %). V jediném případě vznikl po demolici dosud nevyužitý pozemek (1,7 %). Zajímavé je, že velmi podobnou četnost s americkými OS vykazuje kontinuální obchodní využití (62,1 %). Nicméně v případě východního bloku závěry do značné míry ovlivňuje, podobně jako u stavebních intervencí, relativně velký počet OS, u nichž nebylo možné určit současné funkční využití (31,0 %).

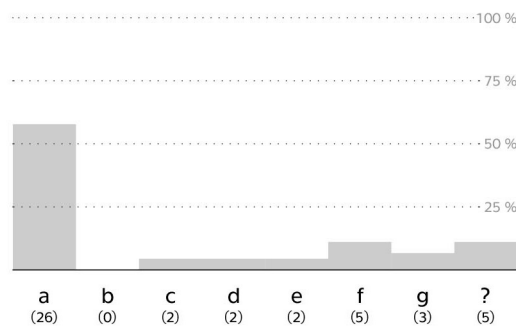
Vysoký počet kontinuálního obchodního využití československých OS (85,0 %) je přímo spojeno s vysokým podílem kategorie bez zásadních úprav u stavebních intervencí. Oproti východnímu bloku i západní Evropě je ojedinělá také míra konverzí na polyfunkční využití (5,6 %). V případě demolice se ve zkoumaném vzorku objevily pouze novostavby s obchodním využitím (2,8 %) a v jediném případě volná parcela bez využití (0,9 %). Unikátem v celém zkoumaném vzorku je také jediné zavřené OS (0,9 %). Současné funkční využití se nepodařilo zjistit u pěti OS (4,7 %).

Shrnutí výsledků výzkumu zabývající se současným stavem a funkčním využitím OS je patrné v následujících grafech a tabulce.

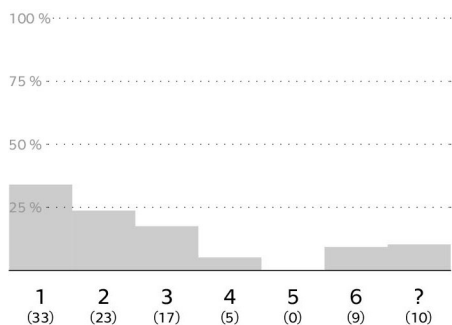

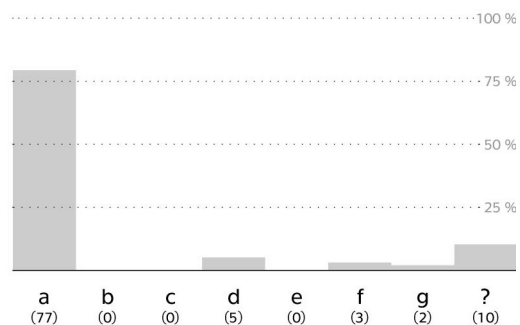
OS V USA – SOUČASNÝ STAV

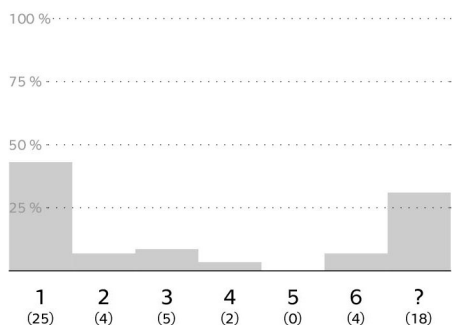
OS V USA – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

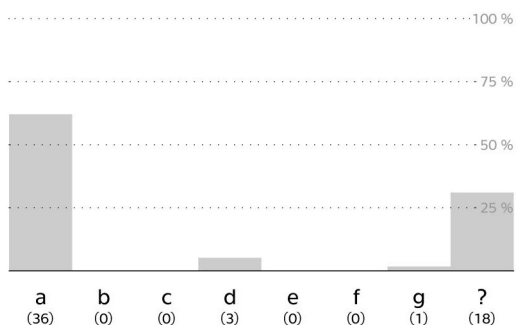
OS V ZÁPADNÍ EVROPĚ – SOUČASNÝ STAV

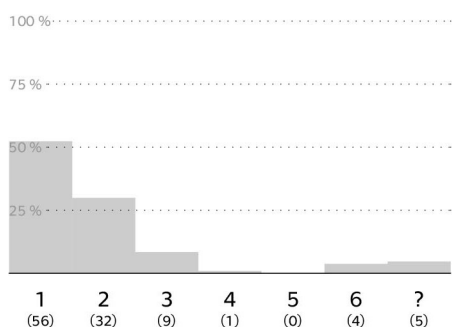
OS V ZÁPADNÍ EVROPĚ – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

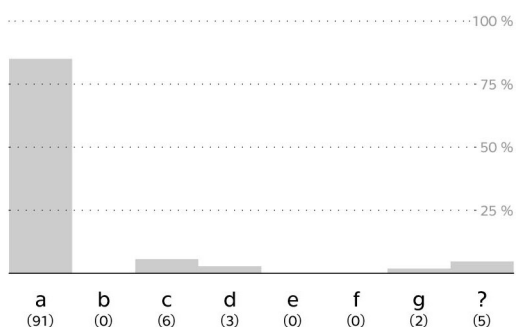
OS V BÝV. VÝCHODNÍM BLOKU – SOUČASNÝ STAV

OS V BÝV. VÝCHODNÍM BLOKU – F. VYUŽITÍ

OS V BÝVALÉ ČSR – SOUČASNÝ STAV

OS V BÝVALÉ ČSR – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

Grafy 22-29 | Současný stav a funkční využití OS

Grafy Jiří Moos.

Legenda:

1) bez zásadních úprav, 2) zásahy do exteriérového řešení, 3) zásahy do exteriérového i urbanistického řešení, 4) zásahy do urbanistického řešení, 5) havarijní stav, 6) demolice, ? nejištěno

a) kontinuální obchodní využití, b) konverze na monofunkci, c) konverze na polyfunkci, d) nová obchodní funkce, e) nová monofunkce, f) nová polyfunkce, g) bez využití, ? nejištěno

OS v USA

01	Port Edwards, Wisconsin	1-a	45	Pacific Design Center, Kalifornie	1-a
02	Nob Hill, Albuquerque	1-a			
03	Park Lane, Baltimore	1-a			
04	OS, Evanston	?-?			
05	El Rancho Santa Anita, Los Angeles	1-a			
06	OS na Route 4, Hackensack	1-a			
07	Naylor Road, Washington	6-f			
08	Baldwin Hills, Los Angeles	?-?			
09	Woodmar, Hammond	6-g			
10	O'Neil Sheffield, Ohio	1-a			
11	Maryvale, Phoenix	2-c			
12	OS v Hyde Parku, Chicago	?-?			
13	Northgate, Seattle	6-f			
14	Shopper's World, Framingham	6-d			
15	Northland, Detroit	6-f			
16	Roosevelt Field, Garden City	3-a			
17	Old Orchard, Skokie	3-a			
18	Mayfair, Wauwatosa	3-a			
19	Wonderland, Livonia	6-d			
20	Southdale, Minneapolis	3-a			
21	Randhurst, Chicago	6-d			
22	Newport Center, Irvine	3-a			
23	Eastridge, San Jose	2-a			
24	Exton Square, Exton	3-a			
25	Cherry Hill, New Jersey	3-a			
26	Southland, Hayward	3-a			
27	Westland, Nankin Township	3-a			
28	Jack London Village, Oakland	6-g			
29	Forum 303, Arlington	6-e			
30	Town East, Mesquite	4-a			
31	Erievue, Cleveland	?-?			
32	Revitalizace centra, Fresno	2-a			
33	Revitalizace centra, Redlands	?-?			
34	Carmel Plaza, Carmel-by-the-Sea	2-a			
35	Lloyd Center, Portland	2-a			
36	Midtown Plaza, Rochester	6-g			
37	Main Place, Buffalo	1-a			
38	Chapel Square, New Haven	2-c			
39	Lancaster Square, Lancaster	2-a			
40	Worcester Center, Massachusetts	6-f			
41	Eaton Center, Toronto, Kanada	1-a			
42	Water Tower Place, Chicago	1-a			
43	Broadway Plaza, Los Angeles	2-a			
44	Rainier Tower, Seattle	6-e			

OS v západní Evropě

01	City Arcade, Coventry	2-a	45	OS, Stockholm-Farsta	1-a
02	OS, Stevenage	1-a	46	OS, Hökarängen	1-a
03	OS, Harlow	1-a	47	OS, Kärntorp	4-a
04	OS, Crawley	2-a	48	OS, Stockholm-Skärholmen	3-a
05	OS, Coventry	1-a	49	Augustenborg, Malmö	1-a
06	Bradwells Court, Cambridge	6-d	50	Friluftstaden, Malmö	?-?
07	Kents Moat, Birmingham	6-g	51	Guldheden, Göteborg	1-a
08	OS, Manchester-Wythenshawe	4-a	52	Fröslunda, Eskilstuna	1-a
09	Hayesford Park, Londýn-Bromley	1-a	53	Frölunda Torg, Göteborg	4-a
10	OS, Urmston	2-a	54	Hötorget, Stockholm	1-a
11	Roseberry Square, Redcar	6-d	55	OS, Västerås	2-a
12	Barbican, Londýn	1-a	56	OS, Luleå	3-a
13	Victoria Centre, Nottingham	2-a	57	OS, Tapiola	1-a
14	Shopping City, Runcorn	2-a	58	OS, Helsinki-Puotila	1-g
15	OS, Milton Keynes	1-a	59	OS, Kulosaari	1-a
16	OS, Stockport	1-a	60	Puontinharju, Helsinki	3-a
17	Brunswick center, Londýn	1-a	61	OS, Olari	?-?
18	Arndale, Morecambe	1-a	62	Sorgenfrivang, Kodaň	1-a
19	Sandwell Centre, West Bromwich	2-a	63	Rødovre, Kodaň	2-a
20	Octagon, High Wycombe	3-a	64	OS, Lyngby	1-a
21	OS, Swansea	1-a	65	Möllner Landstraße, Hamburk	2-a
22	Centrum, Coventry	2-a	66	Wandsbek, Hamburk	?-?
23	Přestavba centra, Basingstoke	3-a	67	Nordweststadt, Frankfurt nad Mohanem	3-a
24	Přestavba centra, Stratford nad Avonou	2-a	68	Wutzky, Berlín-Gropiusstadt	2-a
25	Churchill Square, Brighton	6-d	69	OS, Siegen-Weidenau	3-a
26	Brunel Centre, Swindon	2-a	70	OS, Wesseling	2-a
27	Elephant and Castle, Londýn	6-f	71	OS, Ludwigshafen am Rhein	?-?
28	Piccadilly, Manchester	1-a	72	OS, Wolfsburg-Detmerode	2-a
29	OS, Londýn-Islington	2-a	73	OS, Stuttgart-Fasanenhof	6-f
30	OS, York	2-a	74	Neustädter Feld, Magdeburg	1-a
31	OS, Sutton	?-?	75	Forum Steglitz, Berlín	1-a
32	Přestavba centra, Blackburn	2-a	76	Donau, Řezno	2-a
33	Polyfunkční dům, Chelsea	?-?	77	Elbe, Hamburk	3-a
34	OS, Rueil	?-?	78	Hessen-Center, Bergen-Enkheim	2-a
35	OS v Parly 2, Paříž	4-a	79	Roland-Center, Brémy	1-a
36	OS, Bagneux	?-?	80	Alstertal, Hamburk	3-a
37	OS, Marly-le-Roi	6-d	81	Main-Taunus Zentrum, Frankfurt/Mohanem	3-a
38	OS, Massy	4-a	82	Ruhr-Park, Bochum	3-a
39	OS, Saint-Laurent-du-Var	3-a	83	OS, Schweinfurt	?-?
40	OS, Sens	1-a	84	Turmzentrum, Solingen	6-d
41	OS, Ris-Orangis	1-a	85	Schwabencenter, Augsburg	1-a
42	OS, Tinquex	2-a	86	Stachus, Mnichov	1-a
43	Part-Dieu, Lyon	3-a	87	Hauptwache, Frankfurt nad Mohanem	1-a
44	OS, Stockholm-Vällingby	3-a	88	Přestavba centra, Mnichov	1-a

89	Calwer Straße, Stuttgart	6-f	94	Lijnbaan, Rotterdam	1-a
90	OS, Vídeň-Hietzing	1-a	95	OS, Amsterdam-Slotermeer	?-?
91	Schönbühl, Luzern	2-a	96	OS, Beverwijk	3-a
92	Tivoli, Spreitenbach	3-a	97	Zuidplein, Rotterdam	3-a
93	Glatt, Curych	2-a			

OS v bývalém východním bloku

01	OS, Temir-Tau	?-?	40	Karl-Marx-Straße, Magdeburg	1-a
02	OS, Dačnoje, Leningrad	?-?	41	Centrum, Halle	?-?
03	OS, Moskva-Nové Čeremušky	1-a	42	OS, Tychy-sídlíště D3	2-a
04	OS, Krasnojarsk	?-?	43	OS, Krakov-Złotego Wieku	1-a
05	OS, Čeljabinsk	?-?	44	OS, Tysiąclecia	1-a
06	OS, Vilnius-Lazdynai	1-a	45	Central, Lodž	1-a
07	OS, Klaipėda-Debrecenas	1-a	46	OS, Varšava	2-a
08	OS, Vilnius-Žirmuna	?-?	47	Sugár, Budapešť	2-a
09	OS, Uljanovsk	?-?	48	OS, Budapešť-Óbuda	?-?
10	OS, Petrohrad	?-?	49	Storgozija, Pleven	1-a
11	OS, Vilnius-Šeškine	4-a	50	OS, Vidin	?-?
12	OS, Nižněkamsk	?-?	51	OS, Jasy-Podu Roş	2-a
13	OS, Irkutsk	1-a	52	Drumul Taberej, Bukurešť	1-a
14	OS, Voroněž	?-?	53	Strada Ion Câmpineanu, Bukurešť	1-a
15	OS, Taškent	?-?	54	OS, Eforie	?-?
16	OS, Volgograd	3-a	55	OS, Galati-Tiglina	4-a
17	Přestavba centra, Skopje	1-a	56	OS, Mamaiae	1-a
18	Kalininův prospekt, Moskva	1-a	57	OS, Onesti	1-a
19	Laisvės alėja, Kaunas	1-a	58	Přestavba centra, Baia Mare	1-a
20	OS, Hoyerswerda-sídlíště I	?-?			
21	Borsbergstraße, Drážďany	1-a			
22	OS, Greifswald	?-?			
23	OS, Lübbenau	6-d			
24	Webergasse, Drážďany	6-d			
25	Hans Loch, Berlín	3-a			
26	OS na Nordhäuser Straße, Erfurt	?-?			
27	Hans Beimler, Saská Kamenice	3-a			
28	Johannesplatz, Erfurt	1-a			
29	Moskauer Platz, Erfurt	6-d			
30	OS, Eisenhüttenstadt-sídlíště IV	?-?			
31	OS, Hoyerswerda-sídlíště IX	1-a			
32	OS, Hermsdorf	1-a			
33	Rudolf-Breit-Scheid-Straße, Gera	6-g			
34	Karl-Marx-Allee, Berlín	1-a			
35	Městská třída, Saská Kamenice	1-a			
36	Prager Straße, Drážďany	1-a			
37	Alexanderplatz, Berlín	3-a			
38	Rathausstraße, Berlín	3-a			
39	Leipziger Straße, Berlín	1-a			

OS v bývalé ČSR

01	OS, Praha-Petřiny	2-a	45	Centrum, Zvolen	1-a
02	OS, Bratislava-Ružová dolina	1-a	46	OS, Partizánske-Luhy II	2-a
03	OS, Praha-Červený vrch	1-a	47	Odra, Praha-Bohnice	1-a
04	OS, Praha-Hloubětín	2-a	48	OS, Olomouc-F1	1-a
05	OS Februarové vítězství, Bratislava	2-a	49	OS, Praha-Zahradní Město východ	3-a
06	Slimák, Bratislava	3-a	50	OS, Praha-Zahradní Město západ	4-a
07	Perla, Teplice-Za Nemocnicí	1-a	51	Centrum, Praha-Ďáblice	3-a
08	OS, Havířov-etapa VIII. B	2-a	52	Včela, Praha-Ďáblice	2-a
09	OS, Praha-Invalidovna	2-c	53	OS, Bratislava-Karlova Ves	2-a
10	OS, Košice-Luník I	2-a	54	OS, Ústí nad Labem-Severní Terasa	2-a
11	OS, Košice-Luník II	2-a	55	OS, Karlovy Vary-Drahovice	2-a
12	OS, Banská Bystrica-Fončorda	3-a	56	OS, Bratislava-Dolné Hony	2-a
13	Obzor, Brno-Lesná	2-c	57	OS, Praha-Luka	1-a
14	Hvězda, Teplice	2-a	58	OS, Praha-Lužiny	3-a
15	OS, Praha-Novodvorská	1-a	59	Lípa, Praha-Jarov	1-a
16	Doubravka, Plzeň	1-a	60	Růže, Praha-Jižní Město	6-d
17	OS, Ostrava-Fifejdy	1-a	61	Blankyt, Praha-Háje	1-a
18	OS, Tábor-Náchod	1-a	62	OS, Trenčín-Juh	3-a
19	OS, Praha-Spořilov	1-a	63	Odra, Ostrava-Výškovice	6-g
20	Rovnica I, Bratislava-Karlova Ves	?-?	64	OS, Brno-Bystrc II	1-a
21	Družba, Spišská Nová Ves	2-a	65	OS, Plzeň-Lochotín	1-a
22	OS Pod Strání, Hradec Králové	2-a	66	Slunečnice, Praha-Jižní Město	1-a
23	Cíl, Vlašim	1-a	67	Ovsiště, Bratislava-Petržalka	1-a
24	OS, Prešov-sídlíště II	1-a	68	OS, Praha-Čimice	1-a
25	OS Štrkovec, Bratislava-Ružinov	1-a	69	OS, Kladno-Sítná	1-a
26	OS, Nitra-Chrenová II	6-d	70	Polyfunkční dům na ul. Krížná, Bratislava	1-a
27	OS, Košice-Kuzmányho sídlíště	2-a	71	Polyfunkční dům, Pardubice	1-a
28	OS, Havířov-Podlesí	1-a	72	OS, Hradec Králové-Moravské Předměstí	1-a
29	Duha, Ostrava-Poruba	2-a	73	OS na Fučíkově ulici, Ústí nad Labem	1-a
30	OS, Prešov-sídlíště III	1-a	74	OS, Bratislava-Lamač	1-g
31	OS, Rožňava-Vargovo pole	1-a	75	Přestavba centra, Mladá Boleslav	2-a
32	Olympia, Ostrava-Poruba	2-a	76	Přestavba centra, Chomutov	2-a
33	Luna, Plzeň-Bory	1-a	77	Přestavba centra, Myjava	1-a
34	OS, Karviná-Mizerov	1-a	78	Nové centrum, Most	1-a
35	OS, Praha-Michelská	2-a	79	OS, Stochov	2-a
36	OS, Martin-sever	2-a	80	OS, Meziboří	1-a
37	Rozkvět, Most	1-a	81	OS, Děčín	1-a
38	OS, Kladno-Kročehlavý	1-a	82	Středisko obchodu a služeb, Martin	1-a
39	OS, Brno-Vinohrady	3-c	83	OS, Piešťany	?-?
40	OS, Praha-Krč	2-a	84	OS, Michalovce	1-a
41	OS, Ostrava-Zábřeh	1-a	85	Rozvoj, Sedlčany	1-a
42	OS, Praha-Prosek	2-a	86	Perla a Máj, Kralupy nad Vltavou	3-c
43	OS, Praha-Pankrác	2-a	87	Ještěd, Liberec	6-d
44	OS, České Budějovice-Pařížská komuna	3-a	88	Vtáčník, Prievidza	2-a
89	OS, Prachatice	1-a	99	OS, Bratislava-Ostredky	?-?
90	Dům služeb, Ružomberok	1-a	100	OS, Zlín-Jižní Svahy	1-a
91	OS, Bratislava-Krásňany	1-a	101	OS, Brno-sídl. Čs. sovětského přátelství	1-c
92	Astra, Sezimovo Ústí	1-a	102	OS, Litvínov	1-a

93	OS, Přerov-Velká Dílažka	1-a	103	OS, Bratislava-Dúbravka	2-a
94	Koruna, Vodňany	1-a	104	OS, Trebišov	1-a
95	OS, Kolín-Pod Vodojemem	?-?	105	OS, Chomutov-Horní ves	1-a
96	OS, Brno-Jih	2-c	106	OS, Beroun-Hlinky	1-a
97	Rozhled, Teplice	2-a	107	OS, Moravany nad Váhom	1-a
98	OS, Bratislava-Kútiky	?-?			

Tabulka 18 | Stavební intervence a funkční využití OS

Tabulka Jiří Moos.

7.5.2 Zhodnocení současného stavu OD

Empirické šetření současného stavu OD proběhlo mezi zářím 2022 a únorem 2023 na celkem 286 OD (66 v USA, 53 v západní Evropě, 88 v zemích bývalého východního bloku a 79 v bývalé ČR), jejichž seznam vznikl na základě podkapitoly 6.3. Na tomto reprezentativním vzorku byl sledován, podobně jako u OS, současný stav z hlediska stavebních intervencí a z hlediska funkčního využití. Stavební intervence, na rozdíl od OS, však byly sledovány nejen z pohledu urbanisticko-hmotového řešení, ale také z architektonicko-estetického a provozně dispozičního řešení. Tyto intervence lze rozdělit do následujících kategorií:²⁴¹⁶

- bez zásadních úprav (1), kde je dosud patrná určitá míra autenticity a integrity v interiéru, exteriéru i v hmotovém řešení;
- zásahy do interiérového řešení (2) obsahující intervence zásadně měnící dispoziční i architektonické řešení interiéru;
- zásahy do interiérového i exteriérového řešení (3) zahrnující intervence klíčovým způsobem měnící dispoziční i architektonické řešení v interiéru a také architektonické a hmotové řešení v exteriéru;
- zásahy do exteriérového řešení (4), které zásadním způsobem mění architektonické a hmotové řešení pouze v exteriéru při zachování původního interiérového řešení;
- havarijný stav (5), jenž je spojen s uzavřením OD a stavebně technickým stavem na hraně životnosti;
- demolice (6) představující trvalé odstranění OD;
- nezjištěno (?) je doplňkovou kategorií pro OD, u nichž nebylo možné pro nedostatek podkladů s jistotou určit míru stavebních zásahů.

Při zhodnocení stavebních intervencí OD lze sledovat tyto tendence. U amerických OD je patrné, že nejčtenější kategorií je demolice (27,3 %), což přímo odpovídá silným ekonomickým tlakům a určitou dočasností MO staveb, se kterou se do jisté míry uvažovalo již během výstavby. Téměř shodně jsou pak zastoupeny zásahy do interiérového a exteriérového řešení (24,2 %). Třetí nejčtenější kategorií jsou zásahy do interiérového řešení (18,2 %), nicméně pokud vezmeme v úvahu OD bez zásadních úprav (13,6 %) a OD se zásahy

²⁴¹⁶ MOOS, Jiří. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Průmyslové dědictví - evidence, výzkum, ochrana, nové využití: Industrial heritage - recording, research, protection, re-use*. V Praze: České vysoké učení technické, ©2021, s. 79-84. ISBN 978-80-01-06657-7.

do exteriéru (9,1 %), můžeme dojít s ohledem na rychlý vývoj MO prodeje k paradoxnímu závěru – značná část OD má relativně zachované interiérové řešení. To můžeme dát do souvislosti s tím, že většina OD v USA vznikla jako součást OS, čímž tedy neexistuje potřeba zásadnějších dispozičních úprav. Stavební intervence nebyly zjištěny u pěti OD (7,6 %).

V západní Evropě jsou tendence jiné. OD bez zásadních úprav (7,5 %) a se zásahy pouze do exteriérového řešení (0 %) tvoří jasnou menšinu. Oproti USA je také méně demolic (11,3 %). Nejpočetnějšími zásahy jsou ty do interiérového řešení (50,9 %), které však uchovávají exteriérový vzhled. To lze přičíst konzervativnímu evropskému přístupu k architektonického dědictví, které se primárně soustřeďuje na jeho existenci a vzhled v exteriéru. Stavební intervence nebylo možné určit u osmi západoevropských OD (15,1 %).

U OD v bývalém východním bloku lze dojít k podobným závěrům jako u OD v západní Evropě. Nejpočetnější jsou zásahy do interiérového řešení (37,5 %), které jsou velmi často spojené především s dispozičními úpravami na základě nových MO trendů ze Západu. Velmi podobná je také míra demolic (10,2 %); vyšší četnost vykazují zásahy do interiérového a exteriérového řešení (23,9 %). Nicméně v zemích východního bloku dosud neexistují ekonomické možnosti srovnatelné se západní Evropou, což je patrné na větším počtu OD bez zásadních úprav (26,2 %) a existenci jednoho OD v havarijním stavu (1,1 %). Stavební intervence se pro nedostatek podkladů nedaly určit pouze u jednoho OD (1,1 %).

S ohledem na téma práce byl současný stav československých OD zjišťován odděleně od OD bývalého východního bloku. Z výzkumu je zřejmé, že tendence stavebních intervencí odráží příslušnost k východním zemím. O tom svědčí nejen podobná míra zásahů do interiérového řešení (39,2 %), ale i blízká četnost bez zásadních úprav (17,7 %). Ekonomicky příznivější prostředí však dává vzniknout početnějším zásahům do interiérového a exteriérového řešení (30,4 %). Ty jsou ze všech zkoumaných oblastí nejpočetnější, což může svědčit o rychlém osvojení MO trendů a zároveň o společenském dogmatu přímého spojení exteriérového vzhledu architektury s bývalým režimem. Naopak nejnižší četnost demolic (6,3 %) ze všech zkoumaných oblastí tvoří obraz kulturnější společnosti, anebo může být způsobena menší ekonomickou základnou, než je tomu v západní Evropě a především v USA. Kvůli nedostatečným podkladům nebyly zjištěny stavební intervence u jednoho OD (1,3 %).

Zhodnocení funkčního využití proběhlo na základě těchto kategorií:

- kontinuální obchodní využití (a) založené na původním účelu;
- konverze na monofunkci (b) představuje změnu funkčního využití na jednu určitou funkci s možností menšího zastoupení doplňkových funkcí;
- konverze na polyfunkci (c) je spojená se změnou funkčního využití na více funkcí, které jsou zastoupeny rovnoměrně;
- nová obchodní funkce (d) založená na demolici původního OD a vzniku novostavby s obchodním využitím;
- nová monofunkce (e) vycházející z demolice původního OD a z následného vzniku novostavby s jiným než obchodním využitím s možností menšího zastoupení doplňkových funkcí;

- nová polyfunkce (f) spojená s demolicí původního OD a vznikem novostavby s vícefunkčním využitím, jež je zastoupené rovnoměrně;
- bez využití (g) představující buď zavřený a nevyužívaný OD, anebo dosud nevyužitou parcelu po demolici OD;
- nezjištěno (?) je doplňkovou kategorií pro OD, u nichž nebylo možné s ohledem na nedostatek podkladů s jistotou určit stávající funkční využití.

U zhodnocení stávajícího funkčního využití OD, potažmo novostaveb či parcel po jejich demolici, se vyskytly následující tendence. Nejvíce amerických OD dosud slouží obchodnímu využití (40,9 %). Konverzí prošlo devět OD, z nichž pět na monofunkci (7,6 %) a čtyři na polyfunkci (6,1 %). Pokud došlo k demolici OD, na jeho místě se nejčastěji objevila nová obchodní stavba (10,6 %). Zajímavé může být, s ohledem na ekonomický tlak amerického trhu, že relativně početná je kategorie bez využití (18,2 %) – sedm OD je zavřených a v pěti případech je parcela po demolici zatím bez využití. Současné funkční využití se nepodařilo zjistit u pěti amerických OD (7,6 %).

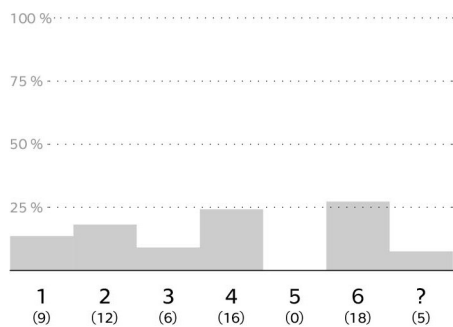
Značná část západoevropských OD slouží svému původní účelu (64,1 %). Oproti americkým OD je v západní Evropě menší snaha o změnu jejich funkce a domy i parcely si tak více udržují obchodní využití. Konverze proběhla jen ve třech případech (5,7 %), a pokud došlo k demolici, nejčastěji novostavba získala obchodní využití (9,4 %). V jediném případě je parcela po demolici bez využití (1,9 %) a dva OD jsou zavřené (3,8 %). Současné využití nebylo možné určit u devíti OD (15,1 %).

Také u OD v bývalém východním bloku je kontinuální obchodní využití nejpočetnější (81,8 %). V ostatních případech je trend zachování obchodního využití méně patrný. Ačkoli konverzí prošel také menší počet OD (3,4 %), v případě demolice nejsou novostavby pro obchodní účely (3,4 %) v jasné převaze; početnější jsou polyfunkční novostavby (4,6 %), které dále doplňují dvě novostavby s jinou monofunkcí (2,3 %). Na rozdíl od USA a západní Evropy se v postsovětských zemích neobjevila volná parcela po demolici, a proto jsou bez využití pouze tři zavřené OD (3,4 %). Kvůli nedostatečným podkladům nebylo zjištěno funkční využití u jednoho OD (1,1 %).

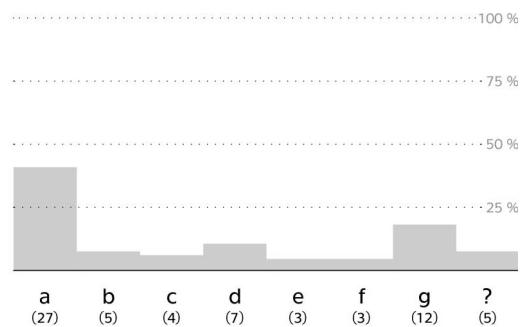
Podobně jako u stavebních intervencí, jsou tendence funkčního využití OD v ČR podobné jako u OD v bývalém východním bloku. Kontinuální obchodní využití je také nejpočetnější kategorií (81,0 %) a konverze lze chápat jako spíše kuriozitu (2,5 %). Naopak blízko západní Evropě je jednoznačné obchodní využití novostaveb vzniklých po demolici OD (5,1 %). To potvrzuje značný ekonomický tlak a snahy maximálního vytěžení stavebních parcel. Ojedinělým je pro bývalé Československo to, že má relativně velký počet zavřených OD (8,9 %). Jejich další osud je zpravidla nejednoznačný buď kvůli složitému legislativnímu procesu, anebo různým vlastnickým peripetiím. Současné funkční využití se s jistotou nepodařilo určit u jednoho OD (2,5 %).

Současný stav a funkční využití jednotlivých OD jsou patrné v následujících grafech a tabulce.

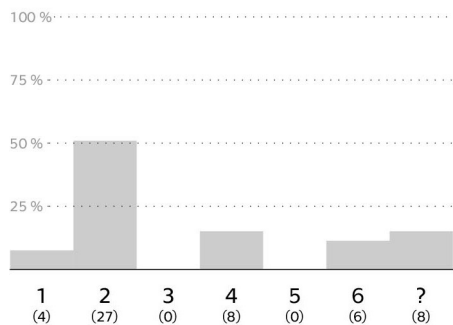

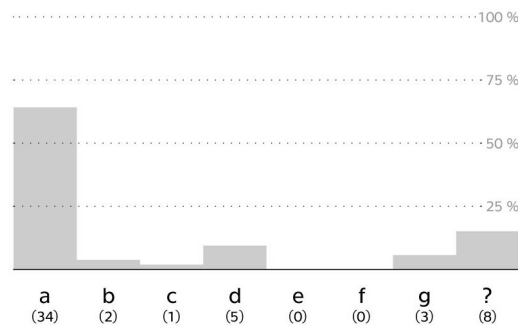
OD V USA – SOUČASNÝ STAV

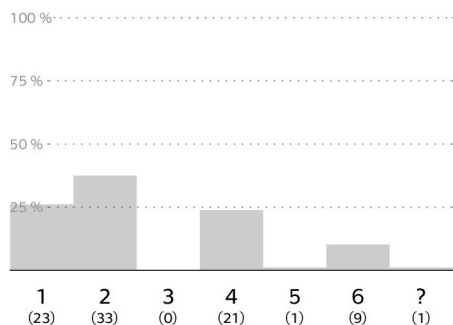
OD V USA – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

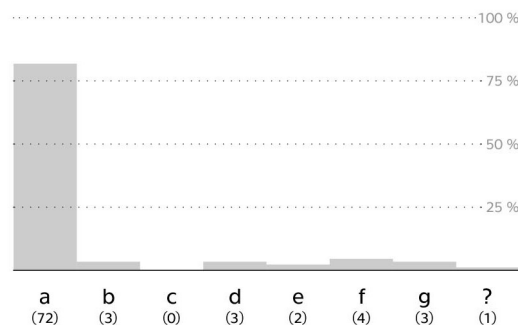
OD V ZÁPADNÍ EVROPĚ – SOUČASNÝ STAV

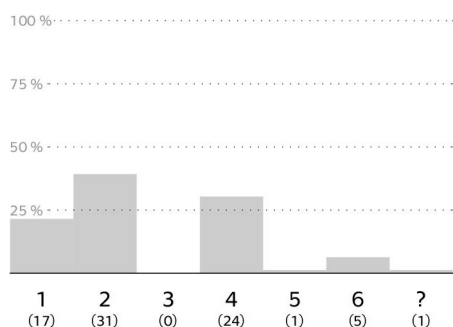
OD V ZÁPADNÍ EVROPĚ – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

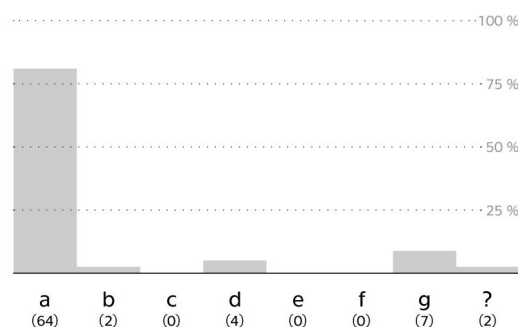
OD V BÝV. VÝCHODNÍM BLOKU – SOUČASNÝ STAV

OD V BÝV. VÝCHODNÍM BLOKU – F. VYUŽITÍ

OD V BÝVALÉ ČSR – SOUČASNÝ STAV

OD V BÝVALÉ ČSR – FUNKČNÍ VYUŽITÍ

Grafy 30-37 | Současný stav a funkční využití OD

Grafy Jiří Moos.

Legenda:

1) bez zásadních úprav, 2) zásahy do interiérového řešení, 3) zásahy do interiérového i exteriérového řešení, 4) zásahy do exteriérového řešení, 5) havarijný stav, 6) demolice, ? nejištěno

a) kontinuální obchodní využití, b) konverze na monofunkci, c) konverze na polyfunkci, d) nová obchodní funkce, e) nová monofunkce, f) nová polyfunkce, g) bez využití, ? nejištěno

OD v USA

01	Foley's, Houston	6-e	45	Sears, Baton Rouge	3-c
02	Macy's, Kansas City	6-e	46	Broadway, Las Vegas	?-?
03	Bonwit Teller's, Chicago	3-a	47	Broadway, Bakersfield	1-a
04	Dayton's, Rochester	3-b	48	Broadway, Scottsdale	6-f
05	Dayton's, St. Paul	3-c	49	Macy's, Daly City	1-a
06	Macy's Rego Park, Queens	4-a	50	Macy's, Palo Aalto	1-a
07	Joslins, Denver	3-b	51	Neiman-Marcus, Houston	1-a
08	Thalhimer's, Richmond	6-g	52	Liberty House, San Jose	6-d
09	Kann's, Washington	6-f	53	Liberty House, Southland	1-a
10	Hemphill-Wells', Lubbock	?-?	54	Broadway, Riverside	2-a
11	Broadway, Los Angeles	2-a	55	Denver, Southglenn	6-f
12	Lord & Taylor's, Westchester	3-g	56	Goldwaters, Phoenix	2-g
13	Robinson's, Beverly Hills	6-g	57	Goldwaters, Albuquerque	4-a
14	Bullock's, Pasadena	2-a	58	Goldwaters, Tucson	3-a
15	Killpatrick's, Omaha	3-a	59	Bergdorf Goodman, White Plains	4-a
16	Wieboldt's, Evanston	?-?	60	Neiman-Marcus, St. Louis	1-a
17	Milliron's, Los Angeles	3-a	61	Best, Richmond	3-a
18	Bullock's, Westwood Village	2-a	62	Best, Houston	3-g
19	Hecht, Baltimore	6-e	63	Best, Sacramento	3-a
20	Bloomingdale's, Stamford	3-a	64	Best, Towson	6-g
21	Sears, Miami	1-a	65	Best, Richmond	2-b
22	Gimbels, Wisconsin	6-e	66	Burdines, Tampa	1-g
23	Rich's, Knoxville	2-b			
24	Highbee's, Mentor	1-a			
25	Diamond's, Mese	6-g			
26	Gimbels, Commack	?-?			
27	Hecht, Maryland	2-g			
28	Jordan Marsh, Miami	3-b			
29	May Co., University Heights	6-d			
30	Hale's, Sacramento	2-a			
31	Kaufmann's, Monroeville	?-?			
32	Carson Pirie Scott, Hammond	6-g			
33	J. L. Hudson's, Detroit	2-g			
34	Jordan Marsh, Boston	6-d			
35	Macy's, San Francisco	2-a			
36	Donaldson's, Minneapolis	3-a			
37	Hutzler's, Baltimore	4-a			
38	Stewart's, Baltimore	3-c			
39	Neiman-Marcus, Fort Worth	4-g			
40	Joseph Magnin, Oakland	2-c			
41	Bullock's, San Fernando	4-a			
42	May Co., Buena Park	6-d			
43	Sears, Memphis	6-d			
44	Sears, Arkansas	6-d			

OD v západní Evropě

01	Owen-Owen, Coventry	1-a	45	OD, Lüneburg	?-?
02	Plummers, Southampton	2-b	46	Kaufhof, Bonn	3-a
03	Dunn's, Bromley	2-a	47	Gerngross, Vídeň	3-a
04	Queensway, Crawley	1-a	48	Jelmoli, Basilej	2-a
05	Strand, Londýn	6-d	49	Rätia, Davos	2-a
06	Cole Brothers, Sheffield	1-g	50	Jumbo-Markt, Curych	?-?
07	OD s nábytkem, Wolverhampton	6-g	51	Innovation, Brusel	2-a
08	Keddie's, Southend-on-Sea	2-a	52	Galleries Moderne, Rotterdam	3-b
09	Northern Co-operative Store, Aberdeen	2-g	53	De Bijenkorf, Rotterdam	1-a
10	Aux Nouvelles, Rouen	2-a			
11	La Rinascente, Milán	2-a			
12	La Rinascente, Řím	2-a			
13	OD, Malmö	?-?			
14	Tempo, Farsta	2-a			
15	Pub, Stockholm	2-a			
16	Domus, Östersund	2-a			
17	OBS, Rotebro	3-a			
18	Magasin du Nord, Lyngby	2-a			
19	Magasin du Nord, Aarhus	2-a			
20	Magasin du Nord, Odense	2-a			
21	OD s nábytkem, Krefeld	?-?			
22	Hertie, Wiesbaden	6-d			
23	Bayer, Leverkusen	6-d			
24	Kaufhof, Kolín nad Rýnem	2-a			
25	Merkur, Neuss	3-b			
26	Karstadt, Hamburk	2-a			
27	Karstadt, Celle	2-a			
28	Kaufhof, Mnichov	2-a			
29	Schneider, Neustadt an der Weinstraße	?-?			
30	Wormland, Kolín nad Rýnem	2-a			
31	Orion, Göppingen	6-d			
32	Breuninger, Stuttgart	2-a			
33	Karstadt, Minden	3-a			
34	Waldbauer, Stuttgart	?-?			
35	Dům obuvi, Dortmund	?-?			
36	Horten, Řezno	2-a			
37	Schneider, Ettlingen	2-a			
38	OD, Wolfenbüttel	6-d			
39	Hertie, Würzburg	3-a			
40	Schneider, Freiburg	2-a			
41	Karstadt, Goslar	2-a			
42	Karstadt, Remscheid	?-?			
43	Horten, Bielefeld	3-a			
44	Karstadt, Norimberk	2-a			

OD v bývalém východním bloku

01	Detskij mir, Moskva	1-a	45	Boska, Banja Luka	2-a
02	Ukraina, Záporoží	3-a	46	Patrija, Prijedor	3-a
03	OD na Leninském prospektu, Moskva	2-a	47	Central, Kluž	3-a
04	Central, Taškent	2-a	48	OD, Split-Split 3	2-a
05	Charkov, Charkov	3-a	49	Izbor, Bar	2-a
06	OD, Dilidžan	1-a	50	Okrađlak, Poznaň	2-b
07	OD, Alaverdi	1-a	51	Smyk, Varšava	2-a
08	Krasnodar, Krasnodar	1-a	52	Zenit, Katovice	2-a
09	Ufa, Ufa	2-a	53	Centrum, Čenstochová	3-a
10	OD, Dzeržinsk	3-a	54	Centrum, Konin	2-a
11	Gulistan, Ašchabad	1-a	55	Sezam, Varšava	6-f
12	Tver, Kalinin	2-b	56	Feniks, Varšava	6-e
13	Centrul de Moda, Kišiněv	2-a	57	Merkury, Čenstochová	2-a
14	Merkurijus, Kaunas	6-f	58	lkar, Mielec	3-a
15	OD, Stará Zagora	2-a	59	Komfort, Šamotuly	3-a
16	OD, Omsk	1-a	60	Juventus, Lodž	2-a
17	OD, Lvov	2-a	61	Skarbek, Katovice	3-a
18	Detskij mir, Kyjev	2-a	62	Central, Bělostok	2-a
19	Moskovskiy, Moskva	1-a	63	Maria, Polkowice	3-a
20	Dům nábytku, Kyjev	2-a	64	Csepel, Budapešť	1-a
21	Konsument, Chotěbuz	2-a	65	Vertés, Tatabánya	2-a
22	Centrum, Hoyerswerda	2-a	66	Ózdi, Ózd	2-a
23	Centrum, Schwedt	1-a	67	Centrum, Miškovec	3-a
24	Konsument, Lipsko	6-d	68	Alföld, Kecskemét	3-a
25	Centrum, Berlín	3-a	69	Sió, Siófok	6-d
26	Centrum, Suhl	3-a	70	Mura, Letenye	2-a
27	Centrum, Drážďany	6-d	71	Áfész, Csorna	1-a
28	Centrum, Halle	3-a	72	Kerka, Lenti	1-a
29	Kinderkaufhaus, Magdeburg	3-a	73	Bodrog, Sárospatak	1-a
30	OD, Osijek	3-a	74	Budai Skala, Budapešť	6-f
31	Prima, Split	2-a	75	Skala, Nyirégyház	1-a
32	NAMA, Záhřeb	1-a	76	Matyóföld, Mezőkövesd	3-a
33	OD, Idrije	1-a	77	Corvin, Budapešť	3-g
34	Trgovska hiša, Nova Gorica	2-a	78	Domus, Budapešť	1-a
35	Kolektiv, Arandelovac	?-?	79	Domus, Segedín	2-a
36	Razvitak, Mostar	5-g	80	Domus, Miškovec	2-a
37	Kvik, Maribor	3-a	81	Domus, Székesfehérvár	1-a
38	Panoniya Bazar, Novi Sad	2-a	82	Bácska, Baja	1-a
39	Globus, Kranj	3-b	83	Fehérvár, Székesfehérvár	1-a
40	Vesna, Slavonský Brod	1-g	84	Centrum, Zalaegerszeg	1-a
41	HIT, Mostar	6-e	85	Domus, Zalaegerszeg	1-a
42	Unima, Sarajevo	6-f	86	Centrum, Eger	2-a
43	OD, Rijeka	2-a	87	Borostyánkő, Szombathely	1-a
44	Agrokomerc, Velika Kladuša	2-a	88	Palota, Várpalota	2-a

OD v bývalé ČSR

01	OD, Štrbské Pleso	3-b	41	Uran, Česká Lípa	2-a
02	OD, Tatranská Lomnica	1-g	42	PRIOR, Lučenec	3-a
03	Hron, Banská Bystrica	3-a	43	PRIOR, Martin	6-d
04	Mladost, Pártizánske	2-a	44	PRIOR, Piešťany	3-a
05	OD, Trebišov	3-a	45	PRIOR, Hradec Králové	2-a
06	PRIOR, Bratislava	1-a	46	PRIOR, České Budějovice	1-a
07	PRIOR, Plzeň	2-a	47	PRIOR, Orlová	1-a
08	PRIOR, Košice	2-a	48	PRIOR, Ostrava	3-a
09	Dodo, Michalovce	2-a	49	Otex, Bratislava	2-a
10	Labe, Ústí nad Labem	1-a	50	Poľnohospodar, Bratislava	1-a
11	Racek, Písek	2-a	51	Ružinov, Bratislava	5-g
12	PRIOR, Karviná	1-a	52	PRIOR, Prešov	6-d
13	PRIOR, Prostějov	3-a	53	PRIOR, Poprad	6-d
14	PRIOR, Jihlava	2-a	54	PRIOR, Praha-Modřany	1-a
15	OD, Praha-Petřiny	3-a	55	PRIOR, Banská Bystrica-Radvaň	2-g
16	OD, Praha-Hloubětín	3-a	56	Jednota, Rožňava	6-?
17	Šárka, Praha-Červený vrch	2-a	57	PRIOR, Liptovský Mikuláš	1-a
18	Družba, Praha	2-a	58	PRIOR, Praha-Prosek	3-a
19	Kotva, Praha	2-a	59	PRIOR, Teplice	6-d
20	Dům bytové kultury, Praha	2-a	60	PRIOR, Děčín	1-a
21	PRIOR, Nitra	3-a	61	PRIOR, Česká Lípa	1-a
22	PRIOR, Žilina	1-g	62	PRIOR, Levice	3-a
23	Budoucnost, Havířov	3-a	63	Mír, Votice	1-a
24	Dargov, Košice	2-a	64	Dům kožešin, Piešťany	2-a
25	DON, Hradec Králové	2-a	65	Odra, Odry	1-a
26	Dyje, Znojmo	2-a	66	PRIOR, Krnov	3-a
27	Družba, České Budějovice	3-a	67	Dům potravin, Tachov	2-g
28	PRIOR, Pardubice	3-a	68	Máj, Beroun	2-a
29	Máj, Praha	2-a	69	Dům potravin, Levice	2-a
30	PRIOR, Prievidza	3-a	70	Merkur, Jindřichův Hradec	2-a
31	PRIOR, Trenčín	3-a	71	Jiří, Poděbrady	2-a
32	PRIOR, Zvolen	3-a	72	Dargov, Sečovice	1-a
33	PRIOR, Most	1-a	73	Dům ovoce a zeleniny, Zlín	3-b
34	PRIOR, Olomouc	3-a	74	Dům obuvi, Zlín	3-a
35	PRIOR, Brno	2-a	75	PRIOR, Chomutov	3-a
36	Dům textilu a obuvi, Kadaň	2-a	76	Jednota, Kralovice	2-a
37	Jednota, Šaštín-Stráže	3-a	77	OD, Kralovský Chlmec	2-a
38	Jednota, Topolčany	2-a	78	Cíl, Nymburk	?-?
39	Jednota, Trnava	2-a	79	PRIOR, Kroměříž	1-g
40	Labuť, Blatná	2-a			

Tabulka 19 | Stavební intervence a funkční využití OD

Tabulka Jiří Moos.

7.5.3 Charakteristické problémy československých OS a OD

OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. jsou specifickými typologiemi, které vznikly ve specifické sociálně ekonomické situaci a nepochybně je ovlivnily modernistické architektonické myšlenky. Vezmeme-li v úvahu rozsáhlou produkci těchto budov, musí být zřejmé, že jde o ucelený stavební fenomén druhé poloviny 20. stol.

Jejich hlavní hodnoty lze, především u OD, spatřovat v atraktivní poloze v intravilánu. Architektonické hodnoty mohou spočívat v typologickém významu dané stavby, unikátních výtvarných řešeních i uměleckých dílech a výjimečně se může jednat o jedinečné prostorové struktury. Některé budovy jsou dílem významných architektů a architektek, což může jejich architektonickou hodnotu zvyšovat. Přímým dokladem stavebně technických hodnot je využití ojedinělých stavebních technik i konstrukčních řešení. Mezi kulturně společenské hodnoty je nutné řadit identifikaci společnosti, potažmo komunity, která může být s životem stavby úzce propojena, např. bývalí zaměstnanci, prožité události v mládí atd. V neposlední řadě jsou tu environmentální hodnoty, jež lze spojit s udržitelným rozvojem a současným stavem životního prostředí – existující stavby totiž představují „[...] hodnotu zabudovaného materiálu, vytvořené infrastruktury, lidské práce, energií včetně svázané spotřeby energie a emisí skleníkových plynů.“²⁴¹⁷

Pro další existenci poválečných OS a OD je stěžejní zabývat se jejich problémy, které je nutné obstojně vyřešit. Mezi ty zásadní, vzniklé již v době výstavby, patří problémy vyplývající z nevhodně řešeného napojení na dopravní a technickou infrastrukturu anebo stavebně technické problémy spočívající v nízké kvalitě provedení stavebních konstrukcí, nevhodně řešených konstrukčních detailech apod. Současné problémy nejčastěji reprezentují nevhodné zásahy do prostorového a dispozičního řešení, odstranění esteticky hodnotných částí a výtvarných děl a další nevratné zásahy stírající integritu a autenticitu stavby. Sociálně kulturní problémy představuje nepochopení hodnot poválečné architektury, které je typické nejen pro laickou veřejnost, ale i pro politickou reprezentaci. Zásadní omezení pro vyřešení všech problémů představují zpravidla složité majetkoprávní vztahy založené na různých formách vlastnictví několika právnických i fyzických subjektů.²⁴¹⁸ Značný problém spojený s MO je stav nabídky zboží a služeb, který odráží nejen změny společenského a ekonomického systému,²⁴¹⁹ ale také sociální změnu v místě staveb.

²⁴¹⁷ PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. S. 72.

²⁴¹⁸ Vzhledem k tomu, že OD jsou jednotlivými stavbami, majetkoprávní vztahy mají většinou relativně jednoduché. Tento problém se proto týká především OS. Typické rozvržení vlastnictví je takové, že samotné budovy patří jednomu anebo více subjektům, a jednotlivé meziprostory jsou spíše veřejným majetkem. Např. stavební objekty **OS v Praze-Hloubětíně** jsou rozděleny mezi cca 5 různých právnických i fyzických vlastníků a meziprostory jsou města, u **OS Perla v Teplicích-Za Nemocnicí** jsou přilehlé prostory a atrium městské a budovy střediska dvou vlastníků, a naopak u **OS sídliště Invalidovna v Praze** je část střediska města a druhá část včetně propojujícího atria jsou vlastněna soukromou právní osobou. Mezi pět vlastnických subjektů včetně města je rozděleno **OS v Havířově-Podlesí**, **OS sídliště Náchod v Táboře** je rozděleno mezi tři vlastníky tak, že ke dvěma ze tří stavebních objektů přináležejí také předprostory včetně atria. V případě **OS sídliště Fifejdy v Ostravě** má ve vlastnictví jednu z budov šest fyzických a čtyři právní osoby a v případě **OS sídliště Novodvorská v Praze** je mezi více vlastníků rozparcelován i samotný prostor vnitřního atria. Mezi několik vlastníků jsou rozdělena také OS s lineárním řazením, kde je diverzita majetkoprávních vztahů patrně nejvíce. Takovými příklady jsou OS sídliště **Michelská** a **Pankrác v Praze** či **Zábřeh v Ostravě**.

²⁴¹⁹ Např. OD v současnosti nemohou tvořit konkurenci hypermarketům, a proto se stávají doplňkem MO sítě; dříve univerzální jednotky cílily na jiný typ zákazníků a zaměřují se na jiný sortimentní profil. [MULAČOVÁ a MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. S. 82.]

Důsledkem přirozeného zastarávání lokality je odchod ekonomicky silnějších obyvatel do atraktivnějších obytných celků.²⁴²⁰ Zásadní může být také vznik nové MO jednotky v blízkosti dožívající. S těmito faktory se váže samozřejmě odliv hodnotnějších nájemců včetně jejich kapitálu, který zkoumané stavby odsuzuje k „secondhandizaci“. Ta je sice udržuje při životě, ale pozvolna degraduje jejich architektonické hodnoty. S přihlédnutím k postupnému snižování kvality nabízených služeb a k lokalitě v rámci sídla tak do změny dalšího fungování vstupuje obdobný proces, který popisuje tzv. teorie *Rent-gap*.²⁴²¹ Renovace, rekonstrukce a další typy stavebních úprav ekonomicky stagnujících budov totiž přináší při relativně malé investici uspokojivé výnosy. Hlavní problémy OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. jsou shrnuty v následující tabulce.

sociálně kulturní problémy	vztah k poválečné architektuře a stylu pozdní moderny
	majetkoprávní vztahy
	sociální obměna a změna životního stylu
ekonomické problémy	provoz a údržba
	odchod ekonom. silných subjektů – „secondhandizace“
	nabídka služeb a zboží
	jiné nákupní zvyklosti
stavebně technické problémy	ohrožení zdraví a životního prostředí (nebezp. materiály)
	životnost a degradace materiálů
	nevhodné konstrukční detaily
	nevyhovující tepelně technické vlastnosti a tepelné mosty
architektonicko-urbanistické problémy	viz Tabulka 21

Tabulka 20 | Hlavní problémy zkoumaných OS a OD

Tabulka Jiří Moos.

Následující část práce si klade za cíl narušit dichotomické smýšlení společnosti o zkoumaných stavbách – buď je demolovat, nebo úzkostlivě chránit. Vhodné principy pro řešení charakteristických architektonicko-urbanistických problémů, které se ke zkoumaným typologiím váží a vznikají na základě výše zmíněných procesů, byly hledány metodou „*best practice*“.²⁴²² U OS je důraz kladen na urbanistické řešení – hmotové a prostorové uspořádání, oddělení dopravy a pěších atd.; OD je věnována větší pozornost, a proto jsou představeny problémy nejen z urbanistického, ale i z architektonického a prostorově dispozičního hlediska. Pro oba typologické druhy jsou dále specifikovány problémy spojené s konverzemi a demolicemi.

²⁴²⁰ ZIKMUND-LENDER, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. S. 45.

²⁴²¹ *Rent-gap theory*, definovaná v roce 1979 N. Smithem, vysvětluje proces gentrifkace. Ve zkratce jde o míru rozdílu ve skutečné hodnotě místa a jeho potenciální hodnotě při nejlepším využití. [The Rent Gap. In: *Simon Fraser University* [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: http://www.sfu.ca/geog452spring00/project3/m_rent.html.]

²⁴²² Metoda „*best practice*“, tedy nejlepšího příkladu, předkládá osvědčené postupy, procesy a metody, které lze použít jako doporučení pro dosažení podobných výsledků. Metoda učení se na příkladech, zastoupená latinským úslovím *Exemplis discimus*, je spjata s vývojem lidstva od jeho počátků.

Předem je však nutné zdůraznit, že uvedené principy jsou popisovány na architektonicky uspokojivých nebo výjimečných příkladech, a proto je nutné je chápat jako obecný deskriptivní návod, ne jako konkrétní metodu aplikovatelnou za každých okolností v praxi. Případný úspěch jakéhokoli řešení ovlivní jiné nákupní zvyklosti a mnoho dalších faktorů, proto není možné je bez rozmyslu použít. Zásadní podmínkou níže uvedených teoretických úvah jsou ekonomické možnosti. Významný podíl při kultivovaném zacházení s poválečným architektonickým dědictvím mohou tvořit např. dotační programy.²⁴²³ Rozsah práce i erudovanost autora však nedovolují věnovat se tomuto podmiňujícímu aspektu podrobněji.

- prostorově dispoziční problémy OD

Rozdíl mezi socialistickým a současným plánem MO jednotky shrnul Rajniš: „Socialistickéj investor dbá na to, aby zákazníci nepřekáželi a co nejrychlejc vypadli z baráku. Kapitalista naopak své zákazníky v obchodáku drží co nejdýl, aby toho nakoupili co nejvíc.“²⁴²⁴ Nicméně tento výrok je vhodné korigovat, protože většina OD v USA i v západní Evropě vykazovala ve zkoumaném období podobné dispoziční zásady jako OD československé. Proto je vhodnější změnu provozně dispozičního schématu raději spojovat s celkovou změnou nákupních způsobů a s aktuálními legislativními požadavky, např. zpřísnění požárních a hygienických předpisů apod.

S ohledem na současné environmentální problémy a ekonomické zájmy často nepřichází v úvahu jiná než maximální využitelnost a vytěžitelnost funkčních ploch. Prakticky všechny zkoumané OS a OD v průběhu porevolučních let prošly přirozeně základní dispoziční změnou – rozšířením prodejních ploch na úkor ploch skladových. Vzhledem k požadavkům socialistického obchodu na skladové prostory, se s tímto rozšířením a variabilitou uvažovalo prakticky u všech návrhů MO jednotek, a proto je lze považovat za přirozenou součást expanze MO činnosti spojenou se změnami skladového hospodářství. Rozšíření prodejních ploch je však možné také zrušením části zázemí pro zaměstnance, což dokládá např. administrativní podlaží OD **PRIOR v Pardubicích** (OL7-V 05). Taková změna však k sobě váže větší míru zásahu do integrity stavby.

Většina evropských OD vznikla v historickém centru města, které v mnoha případech obchodně stagnuje kvůli novým nákupním centrům vzniklým buď v jeho blízkosti, anebo na předměstí. Výhodné umístění v rámci sídla velmi často vede ke snaze vytvořit MO jednotku konkurenceschopnou s předměstskými nákupními centry, čehož se prakticky vždy snaží majitelé a investoři dosáhnout transformací na typologii nákupního centra. OD tak nově začíná sloužit odlišným nájemcům s různým druhem zboží a formou prodeje. V tomto

²⁴²³ Na zlepšení kvality života v regionech je určen např. **Integrovaný regionální operační program 2021-2027** z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Základní dotační program v oblasti ochrany životního prostředí tvoří **Operační program Životní prostředí**, který poskytuje finance z Evropského fondu pro regionální rozvoj a Fondu soudržnosti. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR nabízí program **Podpora bydlení** s různými formami podprogramů a dotačních titulů a také program **Podpora revitalizace území** s podprogramem Demolice budov v sociálně vyloučených lokalitách. Zmínit lze samozřejmě i individuální dotace, např. krajské, městské atd.

²⁴²⁴ RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pětadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1. S. 83.

případě se zásadním problémem stává transformace prodejního volného prostoru na butikové schéma – centrální halu/chodbu lemovanou polouzavřenými MO jednotkami. Tato změna prodejního schématu má značný dopad na autenticitu a integritu původního prodejního prostoru. Vložení nových dělících konstrukcí na celou výšku podlaží znemožňuje kompletní přehlédnutí prodejní plochy a vytvoření ochozu nebo vnitřního atria, které sice nemusí negativně ovlivnit prostorové působení, vyžaduje destrukci původní stavební struktury. Tato transformace má mnohdy živelný vývoj, kdy jsou ve volném půdorysu nekoncepčně vymezovány společné koridory příčkami dočasného charakteru a esteticky pochybných kvalit. Příkladem tohoto provizoria může být např. OD **Mladost v Partizánském** (dnes **PRIOR | OL7-V 06**), **PRIOR v Trenčíně** (OL7-V 07) či **Labe v Ústí nad Labem**. Zde byl volný prostor rozčleněn na sdílené koridory pro zákazníky a MO prodejny pomocí skleněných nebo dřevěných příček.

Komplexně pojatá transformace na butikové schéma se zaměřuje na intenzivnější využití podlahové plochy,²⁴²⁵ materiálovou jednotu intervencí, které nepůsobí jako provizorium, a často také na vytvoření velkorysejšího společného prostoru – atria či ochozu. Touto formou transformace u nás prošly např. OD **PRIOR v Chomutově** (od 2010 OC Chomutovka), **v Olomouci** (od 2012 Galerie Moritz, atelier-r) či **v Prostějově** (od 2013 Zlatá Brána, architektonické studio KANIA | OL7-VI 01). Společným jmenovatelem těchto příkladů je vytvoření centrálního atria s eskalátory uprostřed půdorysu prosvětleného oceloskleněnou střechou. Nedávno dokončené komplexně pojaté transformace, avšak bez vzniku prosvětleného atria, tvoří OD **PRIOR v Hradci Králové** (od 2020 součástí OC Atrium) či **Hornád v Košicích** (od 2021 OD Urban | OL7-VI 02). V neposlední řadě lze uvést také transformaci OD **Máj v Praze** (od května 2022, Martin Rajniš, John Eisler), jehož přestavba v současnosti probíhá. V tomto případě by ústřední prostor měla tvořit decentralizovaná hala s eskalátory a uvnitř půdorysu vzniknou ochozy, které opticky propojí jednotlivá podlaží.

Zřetelný rozdíl mezi volným kontinuálním prodejním prostorem a diferenciací na jednotlivé MO jednotky je patrný u dosud netransformovaných OD. Ty zpravidla stále provozuje jedna obchodní značka s potravinami a průmyslovým zbožím. Prostorové působení je uchováno např. u OD **PRIOR v Bratislavě** (OL7-VI 03) a **v Pardubicích** (od 2022 součástí Atrium Palác se společnou halou), které slouží primárně jedné obchodní společnosti. U nás jsou známy také příklady, kdy je koncept volného prostoru ponechán i při rozdělení na jednotlivé MO prodejce. Před probíhající transformací tak sloužil OD **Máj v Praze** a dosud je tak volně uspořádána část OD **Kotva v Praze**. Tento princip u nakupujících ale nemá velkou oblibu, protože „[a]bsence oddělení vzbuzuje pocity nevědomosti – nakupující si není jistý, kde dochází k inkasu určitého zboží apod.“²⁴²⁶ Pocit nevědomosti dále prohlubuje neexistence ústředního bodu, ke kterému může nakupující vztáhnout svou polohu; komunikační koridory bývají nesystematické, neumožňují odpočinek, nemají přirozené osvětlení.

²⁴²⁵ Např. u transformace níže uvedeného OD **PRIOR v Olomouci** na Galerii Moritz byla prodejní plocha rozšířena o více než třetinu na 8 tis. m².

²⁴²⁶ MOOS. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí. S. 81.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ekonomicky i provozně obstojným způsobem, jak uchovat prostorové působení volné prodejní plochy, je uvažovat o OD v rámci jeho původního účelu – tedy MO jednotka s rozličným zbožím pod jednou střešou provozovaná ideálně jedním prodejcem. Tomuto typu prodeje v současnosti odpovídají supermarkety či hypermarkety. U nás tuto úlohu tvoří nejčastěji prodejní řetězec Tesco. V USA mají OD uchováno prostorové působení např. díky obchodním společnostem Macy's (OD **Hale's v Sacramentu** | OL7-VI 04 a **Macy's v Palo Aalto**), Sears (OD **Sears v Miami**) a Neiman-Marcus (OD **Neiman-Marcus v St. Louis** | OL7-VI 05), které se specializují především na průmyslové zboží. Podobnou roli hraje v západní Evropě např. Primark (OD **Owen Owen v Coventry**), který obchoduje výhradně s textilním zbožím.

V případech, kdy není uspokojivé, aby OD sloužil jedinému nájemci, je třeba hledat způsoby v maximální možné míře respektující volný půdorys. Zajímavý koncept, umožňující zachovat prostorové působení, představuje pronájem celého jednoho podlaží jedné obchodní znače. Tento princip je patrný u OD **Konsument v Lipsku** (dnes součást nákupního centra Höfe am Brühl, 2010-12, Grüntuch Ernst Architekten) a částečně u OD **La Rinascente na Piazza Fiume v Římě** (OL7-VI 06). Výhodou této budovy je decentralizovaná poloha komunikační vertikály obsahující výtahy, eskalátory i schodiště, což umožňuje vytvořit ničím nerušenou pronajímatelnou plochu a nakupujícím dovoluje přímo navštívit MO jednotky bez zbytečného bloudění.²⁴²⁷

Posledním způsobem, jak zachovat volnou prodejní plochu, je transformace na butikové schéma s minimalizací pevných dělicích konstrukcí na celou výšku podlaží s jasnou představou o fungování veřejných komunikací. Tento způsob není u nás v současnosti preferován, přesto existují zahraniční příklady, které dokazují jeho funkčnost. Architektonicky úspěšnými pokusy jsou OD **Magasin du Nord v Lyngby** (dnes Magasin Lyngby) a **v Aarhus** (dnes Magasin Aarhus | OL7-VI 07) či OD **Bijenkorf v Rotterdamu**. Tyto OD mají jednotlivá podlaží rozdělena dle sortimentu a členěna nízkými regály na ortogonální nebo volné uspořádání. V případě OD **Centrum v Berlíně** (dnes Galeria Karstadt Kaufhof | OL7-VI 08) tento princip doplnil prosvětlený centrální komunikační uzel, který tvoří čtyři eskalátory.

Právě tento prvek – přirozeně osvětlené atrium s ochozy a schodištěm – stál u zrodu OD a jeho návrat lze chápat jako logické vyústění modernistického omylu. Navzdory tomu, že jeho vytvoření může představovat značný zásah do stavební substance, jde o jednu ze zásadních možností zatraktivnění prodejní plochy, který nemá negativní vliv na prostorové působení volného půdorysu. Zajímavý příklad nově formovaného atria s eskalátory představuje OD **Rätia v Davosu** (2016, Corinna Menn | OL7-VI 09, 10). Uprostřed památkově chráněné stavby vznikl centrální prostor se dvěma eskalátory a ochozem, jež přirozeně osvětlila soustava střešních světlíků.

U nás a ve východní Evropě velmi častá transformace na nákupní centrum, která zcela mění prostorové působení, by měla být poslední variantou. Při tomto způsobu intervence je vhodnou snahou, aby nevznikl prostor prakticky nerozeznatelný od předměstských

---

²⁴²⁷ Toto však může být někdy kontraproduktivní, protože zákazník není vystaven působení jiného sortimentu zboží.

nákupních center.²⁴²⁸ Ideálem je formovat případné butikové schéma pomocí dočasných úprav, např. nižších regálů či posuvných plných příček anebo skleněných průhledných příček na celou výšku podlaží. Taková řešení sice mohou přinést problémy v oblasti požární bezpečnosti či vyšší nároky na koordinaci provozu a ostrahu celého OD, nicméně zachovají pro OD charakteristické velkorysé prostorové působení.

- architektonické problémy OD v interiéru

Nekoordinované stavební úpravy prodejní plochy se zpravidla snaží uspokojit aktuální vizuální potřeby nakupujících. Tyto intervence jen zřídka vznikají s ohledem na vnější výraz stavby, čímž přímo dochází k narušení vztahu mezi architektonickým řešením interiéru a exteriéru. Mezi nejjednodušší zásahy lze řadit změnu barevného řešení. Vzhledem k tomu, že barevnost zcela podléhá módnosti, prakticky u všech OD je již nepůvodní. Syté odstíny, typické pro zkoumané období, jsou dnes považovány z prodejního hlediska za nevhodné a rušivé. Velmi často dochází ke scelení prodejních prostor do neutrálních barev, zpravidla bílé. Z mnoha příkladů lze uvést např. prodejní plochy OD **Kotva v Praze**. V případě transformace na nákupní centrum je také nepřijatelný dříve častý motiv akcentace podlaží odlišnou barvou nebo sytostí. Každý nájemce vyžaduje přilehlé nákupní prostředí shodné s nájemci ostatními. Díky tomu dochází ke scelení barevnosti všech společných prostor, opět nejčastěji bílé. Takovým příkladem je eskalátorová hala **Domu bytové kultury v Praze** (dnes OC DBK | OL7-VII 01, 02). Jednotliví nájemci řeší své prodejní buňky naopak individuálně, čímž v OD vzniká vizuální chaos, který naopak společné prostory v neutrálních barvách udržují v rámci možností v konzistentním celku.

Velkým problémem je zcela nekonceptní výměna původních kvalitních materiálů, např. žula, mramor, hliník, za materiály laciné a méně kvalitní, jakým jsou vinyly, koberce, sádrokarton. Zcela markantní jsou pak přechody mezi materiálovým řešením podlah – společná komunikace je někdy ponechána v původní kvalitní dlažbě a prodejní jednotku si jednotliví nájemci samovolně upraví. Tyto přechody lze nalézt např. v OD **Mladost v Partizánském** (dnes PRIOR) či **PRIOR v Liptovském Mikuláši** (OL7-VII 03) a v **Prievidze**. Tento problém je však více patrný ještě u dosud zachovaných forem volného prodeje. Lacinější podlahové krytiny, vymezující výstavní prostor pro zboží, jsou záměrně kontrastní tak, aby přímo definovaly koridory pro nakupující. Pomyslný vrchol může představovat OD **PRIOR v Českých Budějovicích** (OL7-VII 04), kdy jsou v prodejní ploše použity tři typy podlahové krytiny, jejichž průběh je záhadou hraničící s nepovedeným výtvarným záměrem.

Ušetřeny nebývají ani nejvýraznější prvky původních interiérů – podhledy společně řešené s umělým osvětlením. Ty jsou dochovány výjimečně, např. v OD **PRIOR v Bratislavě**, v **Českých Budějovicích**, v **Chebu** a v **Mostě**. Velmi často se jejich náhradou stává ekonomicky nejvýhodnější sádrokartonový kazetový strop, jako je tomu např. u OD **Hron v Banské Bystrici** (dnes PRIOR) nebo **PRIOR v Komárnu** (dnes Komárno Shopping Center) a v **Ostravě** (dnes OC Laso). Výjimkou však nejsou ani jiné sériově vyráběné produkty, o čemž svědčí mřížkové

²⁴²⁸ Bohužel, prvotní snahou transformace na nákupní centrum bývá především docílení uniformovaného a standardizovaného prostoru i vzhledu, na který je zákazník „zvyklý“.

poloprůhledné podhledy v OD **Jednota v Trnavě**, **PRIOR v Brně** (dnes OC Dornych | OL7-VII 05) či **Budoucnost v Havřířově** (dnes OC ELAN). Odstraněny bohužel bývají také umělecky ztvárněné prvky, např. dělicí příčky v restauracích, nebo typograficky kvalitní informační systémy. Jejich případné náhrady nemají více než funkční ambice a jsou to sériově vyráběné produkty. Nové je také prodejní zařízení. To původní a dochované, sic se jednalo také o průmyslový výrobek bez uměleckých ambic, se může stát dokladem dobové estetiky a jeho hodnotu lze vnímat právě v jedinečnosti dochování.

Relativně velkou míru autenticity si uchovávají prostory, které jsou určeny provozu zaměstnanců a zboží, nebo jsou užívány nízkým počtem nakupujících. Nejvýznamnějšími z těchto prostor jsou vedlejší a úniková schodiště. V těchto případech jsou zachovány nejen nášlapné vrstvy, ale také detaily typu zábradlí, dveřní výplně, značení podlaží, umělecká díla apod. Duch doby tak přímo číší ze schodišť v OD **PRIOR v Plzni** (dnes částečně Lidl | OL7-VII 06), **PRIOR v Jihlavě** či v **Labe v Ústí nad Labem**.

Při řešení architektonických problémů v interiéru je stěžejní klást důraz především na podlahy a stropy, protože ty se v prodejním prostoru uplatňují nejvíce. Dále by se měl respektovat, pokud stále existuje, vztah mezi interiérem a exteriérem. Za předpokladu, že nedojde k degradaci tohoto stavu, lze připustit v interiéru případnou změnu barevnosti. Ta by však měla respektovat přirozenou barevnost již použitých materiálů. Společné prostory je vhodné pojmut konceptně a jednotně, vč. případného označení jednotlivých MO jednotek, orientačního systému apod. U hodnotných OD je pro zachování autenticity a integrity nutné nastavit regulaci použitých barev a materiálů, které by v případě butikového schématu jednotliví nájemci měli dodržovat.

Původní a trvanlivé materiály by měly být integrální součástí stavby. Částečně dochovaný způsob materiálového řešení stěn a podlah, vč. umělého osvětlení, představují např. OD **Bullock's v Pasadeně** (dnes Macy's | OL7-VII 07, 08) či OD **Bijenkorf v Rotterdamu** (OL7-VII 09, 10). Původní materiál může tvořit odkaz na dobu svého vzniku, podobně jako v případě keramických obkladů sloupů v OD **Central v Taškentu** (dnes nákupní centrum MUM). Podlaha by měla být řešena celistvě bez zbytečných předělů. Velkorysost, kterou dodá celistvá a jednotná nášlapná vrstva, je zřejmá u OD **Jednota v Trnavě** (OL7-VIII 01), kde je v jednom z podlaží zachovaná původní dlažba nejen ve společných prostorech, ale také v několika MO pronajimatelných buňkách. Pokud si provoz OD vyžádá vyznačit v prodejní ploše koridory a plochy pro vystavování zboží, je vhodné toto značení pojmut dočasnou úpravou, např. grafickou zkratkou ve formě nerezových terčů nebo alespoň nálepek. Dočasné vymezení nálepkami lze nalézt např. v OD **Nama v Záhřebu** (OL7-VIII 02) či **Horten v Řezně** (dnes GALERIA Regensburg Neupfarrplatz). V případě, že bude z různých důvodů přistoupeno k náhradě nášlapných vrstev, lze koridory a výstavní plochy rozlišit různými spárořezy, nebo jinou barevností dlažby apod.

V žádném případě však nelze akceptovat náhrady kvalitních a trvanlivých materiálů za méně kvalitní, např. kamenné dlažby za vinyly, keramické obklady za papírové tapety apod. Vyvarovat bychom se měli soudobých materiálových napodobenin, např. vinylových

podlah a keramických dlažeb imitujících dřevěnou podlahu. V místě změn materiálů je nutné klást důraz na přechody. Ty by měly být řešeny koncepčně s ohledem na bezbariérovost a pomocí přechodových lišt nevystupujících z roviny podlahy. Takové řešení lze nalézt např. v OD **Bijenkorf v Rotterdamu** (OL7-VIII 03), kde decentní přechodová lišta pomáhá vymezit hranici mezi plochami teraca s drobnou odstínovou nuancí.

Výtvarná díla, uměleckořemeslné prvky nebo jiné hodnotné části, např. stropní podhledy, orientační systém, pamětní desky základních kamenů apod., by se měly v maximální možné míře respektovat. V případě výtvarných děl je nutné dbát na způsobilou údržbu i opravu a základní snahou je zachování in situ. Zajímavým prvkem mohou být dočasné i trvalé výstavní panely s dobovými fotografiemi či články o OD. Tato forma připomenutí historie přináší nové způsoby interpretace daného místa a vytváří u nakupujících vztah k prostředí, které může, na rozdíl od nových předměstských nákupních center, nabídnout asociace k historii. Dočasnou výstavu o historii OD lze nalézt např. v OD **Bijenkorf v Rotterdamu, Kotva v Praze, v Domě bytové kultury v Praze**; naopak trvalé pojetí nalezneme v OD **Centrum v Suhlu** (dnes EinkaufsCentrum Am Steinweg | OL7-VIII 04), kde jsou dobové fotografie vylepeny na části stěny lemující nově vzniklé centrální atrium.

- architektonické problémy OS a OD v exteriéru

U architektonických problémů v exteriéru je nutné opět vzít v potaz pro moderní architekturu charakteristický vztah interiér-exteriér. Pro řadu zkoumaných staveb je totiž signifikantní, že úpravy těchto entit probíhají nezávisle na sobě a bez užšího vztahu a celkové koncepce. Interiérové úpravy řeší především vizuální stránku, u exteriéru jde především o snižování energetické náročnosti a jen zřídka o estetiku. Exteriérové změny také zásadním způsobem ovlivňují ekonomické možnosti.

Architektonické řešení OS velmi často upomínalo na funkcionalistickou architekturu – základem bylo lapidární hmotové řešení v monochromatické omítce s pásovými okny. V pozdějším období se v exteriéru, podobně jako u všech veřejných typů staveb, prosadil také boletický panel. Charakteristický horizontální dojem obvykle podporovaly různé typy markýz i konzol, anebo ochozy s masivními či naopak tyčovými podpěrami. Estetika byla v mnoha případech z důvodu chybějících finančních prostředků redukována na možné minimum. Nicméně i přesto byla osazována výtvarná díla, jež pomáhaly utvářet vnější prostor určený nakupujícím. Dodnes si exteriérové působení autenticky dochovala především OS **Perla v Teplicích-Za Nemocnicí, Doubravka v Plzni, Centrum ve Zvolenu** či v **Bratislavě-Lamači**.

Většina poválečných OD byla pojata jako prostý hranol s proskleným přízemím a průčelím bez oken, zpravidla v kontrastu s okolní zástavbou. Dosažení kontrastní estetiky se obecně pojí s architekturou pozdní moderny a u nových OD byl kontrast zpravidla přímo vyžadován. Vnější architektonické působení je prozatím autenticky dochováno u několika OD, např. **PRIOR v Plzni, v Žilině, v Chebu** (OL7-VIII 05) nebo **Uran v České Lípě** (dnes

OD Banco). Některé OD již prošly drobnými úpravami, např. výměnou okenních výplní s odpovídajícím členěním, které byly provedeny za účelem zvýšení uživatelského komfortu.

Za výraznější zásah, sice dočasný a demontovatelný, lze považovat umístění rozsáhlejších reklamních ploch. Vizuální smog, prvotní důsledek zmíněné „secondhandizace“, narušuje celkové působení a často celou budovu degraduje. Především OS jsou tímto procesem zasažena radikálně, a to takovým způsobem, že není patrná ani samotná plocha fasád. Nad přijatelnou míru jsou reklamní plochy např. u OS **sídlíště Michelská v Praze** či na **Fučíkově ulici v Ústí nad Labem** (OL7-VIII 06). OS **Fončorda v Banské Bystrici** (OL7-VIII 07) je při pohledu z parkoviště obklíčeno reklamními cedulemi, různými typy přístavků, slunečníky a výsuvnými markýzami takovým způsobem, že sama stavba pod nápoem reklamního smogu v parteru prakticky neexistuje. U OD lze tento proces prezentovat např. na **Domu bytové kultury v Praze** a OD **PRIOR v Orlové** či v **Liptovském Mikuláši**, kde jsou mimo jiné nositelem reklamních ploch okenní otvory. Rozumná hranice vkusu je zcela nepochybně překročena na OD **Dargov v Košicích** (OL7-VIII 08), u kterého reklamní plachty tvoří téměř třetinu plochy hlavních fasád. Vizuální chaos dále stupňuje touha jednotlivých prodejců odlišit se, čímž vzniká v lepším případě přehlídka typů písma a v tom horším vzorkovník barev. Nekoncepční privatizace vstupních průčelí cedulemi různých tvarů jsou k vidění např. u OD **Uran v České Lípě** a **PRIOR v Povážské Bystrici** či v **Děčíně**. Zcela nežádoucí roli hrají neprůhledné polepy vitrín a okenních ploch, které znemožňují procházejícímu chodci nahlédnout dovnitř domu, např. OS **Duha v Ostravě-Porubě**. V případě užití reklamních polepů v parteru nejde pouze o vizuální znehodnocení budovy a narušení vztahu mezi interiérem a exteriérem, ale také o degradaci veřejného prostoru a v určitých případech i snížení bezpečnosti v přilehlém prostoru či ulici. Příklady tohoto diskutabilního zásahu jsou především OS **Centrum ve Zvolenu** (OL7-VIII 09), **Rozkvět v Mostě**, **Koruna ve Vodňanech** či OD **PRIOR v Mostě** a **Racek v Písku** (dnes Jednota).

Charakter exteriéru nevratně mění zásahy spojené se snižováním energetické náročnosti. U staveb, které mají původní fasádní plášť s provětrávanou mezerou, je sice dodatečné zateplení řešitelné, problémem je však nákladnost tohoto procesu. Proto se pro zlepšení tepelně technických vlastností plášťů nejčastěji používá kontaktní zateplovací systém. Ten sice vždy mění proporce stavby, avšak existují budovy, jež mají pro tento typ zásahu předpoklady a díky tomu se nemusí jednat o fatální zásah do jejich vzhledu. S ohledem na původní řešení obvodových plášťů jsou to především OS, což dokládá zateplení OS **Luník II v Košicích** či OS **sídlíště III v Prešově**. U OD lze zmínit OD **PRIOR v Lučenci** (dnes Smartshop Lučenec) či v **Prievidze**.

Nicméně několik OS a většina OD má původní průčelí specificky pojatá – neřídka jde o zvýraznění tektoniky, materiálův řešení či výtvarné náměty dodávající stavbě určité měřítko a detail. Destruktivní zásahy, které jsou spojeny s kompletním odstraněním původního plášťu a provedením nových vrstev včetně povrchových, tyto hodnoty devalvují. Alarmujícím případem je homogenizace obvodového plášťu OS **Lužiny II v Praze** (dnes OC Lužiny, transformace 2014, Alena Šrámková, Ladislav Lábus | OL7-IX 01, 02).

Při transformaci na nákupní centrum byly původní fasády s pravidelně rozmístěnými okny a předsazenou treláží nahrazeny charakteristickým uzavřením se do sebe – venkovní centrální prostor se stal interiérem a většina oken po obvodě byla zazděna. Hmota stavby s minimem architektonických prvků získala kontaktní zateplení s šedou omítkou. Nevratné destrukce pláště jsou ale spojeny především s keramickými obklady. U OD **PRIOR v Trenčíně** bylo hlavní průčelí zatepleno a omítka získala šedý nátěr, v **Nitře** (OL7-IX 03, 04) došlo již ke druhé kompletní obměně průčelí a v **Praze-Proseku** (dnes Nákupní centrum Billa Prosek | OL7-IX 05, 06) bylo zničeno umělecky pojaté průčelí. Bohužel, tento případ není ojedinělý, což dokazuje celková změna fasád OD **PRIOR v Chomutově** (OL7-IX 07, 08), kde byla odstraněna rozsáhlá skleněná mozaika na průčelí,²⁴²⁹ či v **Olomouci**, jehož průčelí tvořily výtvarně pojaté betonové prefabrikáty. V těchto případech nedošlo jen k zásadnímu zásahu do architektonického dědictví, ale především k nenahraditelné ztrátě velkoplošných uměleckých děl.

Negativní zásahy vznikají také nekoncepční výměnou výkladců a oken. U OS to opět bývá formou neekonomičtějšího řešení – výplní s plastovými rámy. Ty mají jiné proporce ráků i jiné členění, čímž je samozřejmě původní estetika, založená na minimu výrazových prostředků, zásadně degradována. Rozsáhlejší stavby navíc procházejí výměnou, která nejenže neprobíhá v jeden moment, ale je také esteticky nejednotná. Příkladem mohou být OS **sídlíšť Februarového vítězství v Bratislavě** či **Michelská v Praze**, u něhož byly původně jednotné výkladce v parteru nahrazeny přibližně deseti typy výplní ve třech různých barvách. Ke srovnání původních velkoryse prosklených výloh s více členěnými plastovými náhradami může sloužit OS vzniklé **přestavbou centra v Myjavě** (OL7-X 01). Výše byla také diskutována neschopnost současného stavebnictví nahradit boletický panel, což je patrné např. u jednoho z objektů na **Hlavní třídě sídlíště Moravské Předměstí v Hradci Králové**. V tomto případě došlo k demontáži panelů a jejich náhradou se stala zeď s kontaktním zateplením a minimálními okny s vysokým parapetem.

Zásadním problémem se především u sídlištních OS stává ztráta estetické celistvosti. OS velmi často doplňovaly bytové domy, které s ním utvářely kompoziční celek založený na symbiotické estetice. Tu narušily privatizace a snižování energetické náročnosti jednotlivých bytových domů, což představuje všeobecný současný problém sídlíšť. Narušení celku zkrášlováním za pomoci sytých barev s nepřeborným množstvím kontrastujících motivů je nejvíce patrné u lineárních OS, např. u OS sídlíšť **Februarového vítězství v Bratislavě**, **Pankrác v Praze** (OL7-X 02) či **Krč v Praze**. Ve všech zmíněných případech došlo nejen k rozrůzněním bytových domů, ale i jednotlivé pavilony občanské vybavenosti ztratily jednotící architektonické řešení kvůli odlišně pojatým modernizacím fasád.

---

²⁴²⁹ Kulturní barbarství je přímo součástí reklamy nového centra. Na webových stránkách centra se totiž uvádí: „Starou mozaikovou fasádu nahradily různobarevné skleněné tabule a na středu byla instalována loga jednotlivých obchodních značek.“ [O centru. In: *OC Chomutovka* [online]. AiVision s.r.o., 2014 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.chomutovka.cz/o-centru.php>.]

Kultivované přístupy k exteriéru zkoumaných staveb je samozřejmě možné převzít u jiných typů budov.²⁴³⁰ V případě OS na začátku úvah o modernizaci stojí především respekt k estetice založené na minimalizaci výrazových prostředků a tvořící vizuální celek s okolními stavbami; u OD by měl být na místě ohled k osobitě architektuře, jejíž podstata zpravidla vychází z kontrastu k okolní zástavbě.²⁴³¹ Tyto koncepty v určitých případech působí na celek v různé míře a jejich základem je nejen materiálové a barevné řešení, ale i měřítko, rytmus a proporce jednotlivých částí. Je třeba mít na mysli, že velká část OS a OD vznikla jako ucelené architektonické dílo. Proto by každé změně obvodového pláště měla předcházet komplexní analýza, která vezme v potaz nejen technicko-ekonomické otázky, ale také architektonicko-výtvarná hlediska. Zvláštní péči vyžadují umělecká díla, ať už jsou přímo integrována do architektury, anebo ji doplňují. Projekty pro snížení energetické náročnosti by měly být individuálně posouzeny tak, aby nedocházelo ke ztrátě architektonicky hodnotných plášťů a ke zhoršení vizuálního vztahu k okolní zástavbě. Kompletní odstranění obvodového pláště by u architektonicky či umělecky významných staveb mělo být podrobně zváženo, ne-li zcela vyloučeno.²⁴³² Podobně jako v interiéru bychom měli předcházet destrukci odolných a trvanlivých materiálů, např. kamenných a keramických obkladů, a jejich záměně za kontaktní zateplení s omítkou. Nové lehké obvodové pláště a prosklené stěny v parteru by v maximální možné míře měly ctít původní tvarosloví a subtilnost původní rámu. U dvouplášťových fasád by měly prvotní úvahy vést k zateplení ve vzduchové mezeře, což vyžaduje nejen koncepční rozvahu o míře zateplení, ale i odborné sejmутí obkladového materiálu a jeho návrat na původní místo. Pokud by se uvažovalo s rozšířením vzduchové mezery, je třeba klást důraz na problematickou, avšak neřešitelnou změnu délky fasád. Nicméně modernizaci vzhledu, která může být impulzem ke znovunastartování ekonomicky výhodnější situace, je třeba chápat také jako aktuální požadavek pro eliminaci fáze úpadku.

V případě modernistických sídlišť bychom měli klást důraz na zachování estetiky stavby. Architektonické tvarosloví, zpravidla založené na vizuální podobnosti s funkcionalistickou architekturou, je důsledkem historického vývoje a reflektuje tehdejší myšlenkové názory. Vydařenou revitalizací prošlo např. již zmíněné OS **sídliště III v Prešově** (2019 | OL7-X 05). Kromě zateplení obvodového pláště a střechy došlo také k výměně všech okenních a dveřních výplní. Všechny tyto zásahy ctily nejen původní architektonické řešení, založené na předsazeném ochozu s ustoupenými čtvercovými sloupy, ale do určité míry i členění výkladců. Společně s OS byl revitalizován také přilehlý taneční sál. Za zdařilou lze označit také modernizaci **nákupního střediska Ládví** (dnes OD Ládví, 2018, m4 architekti), které je součástí centra **sídliště Ďáblice v Praze**. Základním cílem modernizace bylo zachovat

²⁴³⁰ Některé zahraniční příklady byly zmíněny v kap. 7.3. U nás se relativně kultivovanou prozatím jeví probíhající modernizace **hotelu Intercontinental v Praze** (od 2021, TaK Architects). U řady prvků zde dochází až k restaurátorské obnově a prvky, které jsou bohužel v havarijním stavu bez možnosti zachování, jsou replikovány, např. žebrový strop trojice Šrámek-Rothbauer-Bočan či kabřincové obklady Zbyňka Sekaly. Další vhodné příklady renovací a revitalizací moderní architektury viz např.: [PRUDON. *Preservation of Modern Architecture*.]

²⁴³¹ Např. Popelová a Šenberger, zpracovatelé stavebně historického průzkumu na OD **Kotva v Praze**, vnímají estetiku prosklených částí stavby v kontextu okolí za příznivé; a naopak uzavřená masivní průčelí srovnávají s dojmem objemného skladu, jenž je v konfliktu s měřítkem historické architektury. [POPELOVÁ a ŠENBERGER. *Obchodní dům Kotva: Stavebně historický průzkum*. Nestránkováno.]

²⁴³² MOOS. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí. S. 81.

hodnotné a určující prvky stavby – výtvarně pojatý keramický obklad obvodového pláště a celoprosklené průčelí nad hlavním vstupem. Kromě jednotící grafiky jednotlivých prodejců lze za vítanou změnu považovat také vytvoření MO jednotek v přízemí, čímž vznikl celoprosklený parter s průhledy dovnitř domu.

V památkových rezervacích a zónách může naopak vzniknout veřejný zájem na posílení harmonie celku, kterou estetika zkoumaných staveb narušuje. V podobných případech je třeba postupovat obezřetně a úpravu obvodového pláště pečlivě řešit s ohledem na okolní zástavbu.²⁴³³ Nicméně je nutné si uvědomit, že architektonicky hodnotné poválečné stavby v památkových zónách a rezervacích jsou, i přes svůj nepopiratelný kontrast k historické architektuře, dokladem doby. Jejich ochrana jako integrální součásti chráněných území již není ojedinělá, což lze prezentovat na nedávné transformaci OD **Hornád v Košicích** (OL7-X 06), kde se o zachování obvodového pláště zasloužily především orgány památkové péče.²⁴³⁴ Výtvarně pojatá fasáda byla zbavena reklamních bannerů, očištěna a doplněna kultivovaným značením MO jednotek. Svůj vizuální vzhled si po modernizaci uchoval také architektonicky ojedinělý OD **PRIOR v Pardubicích**. V tomto případě byla ocelová fasáda otryskána a nalakována barevným odstínem totožným s původním.²⁴³⁵

Střídmou renovací uchováající architektonické kvality, pomineme-li instalaci velkoplošné obrazovky na nároží, prošlo brutalistní OS **Victoria Centre v Nottinghamu**. Za vydařenou je možné považovat modernizaci **OS v Yorku** (OL7-XI 01, 02). Dvoupodlažní budova byla totiž očištěna od ochozů a schodiště vytvářejících temná zákoutí a nový celoprosklený plášť založený na estetické minimalizaci rámu dal vyniknout charakteristické atice na krakorcích. Naopak obytný hranol vystupující z podnože OS prošel zjednodušením měřítká i tvarosloví a jeho nástavba dále snížila estetický účín podobně formované atiky. Na základě komplexní analýzy využití a trvalé udržitelnosti proběhla renovace a konverze OD **Jelmoli v Basileji** (dnes Rãbgass-Center, Mint architecture | OL7-XI 03, 04). Nově byl proveden lehký obvodový plášť v parteru ctící původní členění. Průčelí v patrech, složené z betonových prefabrikátů se svislými cézurami okenních štěrbin, bylo zachováno a důsledně vyčištěno i ošetřeno proti dalším nepříznivým vlivům počasí. Součástí renovace bylo také částečné provedení extenzivní zelené střechy a dále osazení střešní fotovoltaické elektrárny. Nedílnou součástí realizace je decentní označení MO jednotky v exteriéru. U již zmíněného OD **Rätia v Davosu** (OL7-XI 05) proběhl výraznější zásah. Na střeše budovy, která je

²⁴³³ Příkladem může být plánovaný návrat k původnímu vzhledu OD **Corvin v Budapešti** (rekonstrukce od 2017, M-Teampannon | OL7-X 03, 04). Užitá hliníková obklad bez větších výtvarných ambic na konci 60. let zakryl historizující průčelí prakticky bez zásahů. Díky tomu je rekonstrukce původního architektonického řešení logickým a pozitivním krokem.

²⁴³⁴ MÜLLEROVÁ, Alexandra. S pôvodnou fasádou. Bývalý Prior v Košiciach nahradil obchodný dom Urban. In: *ASB* [online]. 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.asb.sk/biznis/realitny-trh/s-povodnou-fasadou-byvaly-prior-v-kosciach-nahradil-obchodny-dom-urban>.

²⁴³⁵ Bohužel, v těchto případech se pozornost zaměřila jen na obvodový plášť, který se stal dobovou kulisou prakticky nového vnitřku. U obou OD zůstaly pouze plášť a holá nosná konstrukce. V případě OD **PRIOR v Pardubicích** se uvádí, že v průběhu stavebních prací se ukázal technický stav budovy natolik špatný, že muselo být přistoupeno dokonce k demolicí všech stropních konstrukcí a k jejich následnému znovuvybudování. [ZLINSKÝ, Milan. Bývalý pardubický Prior si i po rozsáhlé rekonstrukci zachová svůj vzhled. In: *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/pardubice/zpravy/budova-prior-tesco-palac-rekonstrukce-vzhled-brutalismus. A210524_609390_pardubice-zpravy_mvo.]

v kontrastu s průběhem terénu, vznikly čtyři světlíky. Ty mají podobný sklon jako střecha, avšak opačný – vznikly tak radikálně vystupující vikýře, jejichž působení zmírňuje plechové obložení shodné se střešní krytinou. Tento příklad ukazuje, že podobně jako u řady modernizací a konverzí historické architektury, poválečné OD nemusí být nedotknutelnou stavební materií. Vhodné doplnění soudobým zásahem stavbu nejen že esteticky aktualizuje, ale také umožňuje splnění nových požadavků vnitřního provozu.

- urbanistické problémy OS a OD

Z pohledu urbanistických problémů je vhodné zkoumané stavby rozdělit na ty, které vznikly v rámci nového obytného útvaru – sídliště, a ty, jež byly umístěny v historickém centru anebo v jeho blízkém okolí. Zatímco většina OD patří ke druhé skupině, lokální centra sídlišť vytvářela většinou OS.

Bohužel, sen mnoha architektů o intimněji formovaných stavbách, které by nahradily tradiční městské prostředí, se (alespoň prozatím) nenaplnil. Prvotními problémy OS jsou především samotný modernistický urbanismus, jenž vycházel ze striktního funkčního zónování, členění území na obytné okrsky podléhající THU, a také jejich forma „[...] izolovaných, do sebe uzavřených bloků, s obrovskými prázdnými rozlohami betonu a nadúrovňovými pěšími komunikacemi, po kterých nikdy nikdo nechodil.“²⁴³⁶ Tradiční urbanismus stěžejní uzly občanské vybavenosti řeší nejčastěji pomocí esteticky určujících staveb a pohledových dominant, pozdní modernismus naopak sídlištní centra formoval jako horizontální budovy obklopené vertikálami bytových domů, čímž je upozadil a postavil je na vedlejší kolej.²⁴³⁷ Pohledově i funkčně významná místa jako nástupní prostory do území a nárožní polohy u křižovatek nejsou akcentována, z čehož samozřejmě plyne absence stavebních objektů, které by na daném místě zajistily větší hustotu lidí.

Při širším pohledu na OS v **Praze-Čimicích (OL7-XI 06)**, **Perla a Hvězda v Teplicích** či OS **sídliště Jižní svahy ve Zlíně** je zcela zřejmé, jak jsou v obytném okrsku rozmístěni jeho obyvatelé. K tomu se váže také monofunkčnost OS, která způsobuje, že po část dne je prakticky bez uživatelů. Návštěva OS není přirozeným procesem, ale cílenou činností; jinými slovy, OS navštíví jen ti, kteří to potřebují, a navíc jen v určitý čas – senioři a maminky s dětmi zpravidla ráno a dopoledne, ostatní obyvatelé zpravidla večer, a to jen pokud si zapomenou nakoupit cestou z práce na jiném místě. Spojnice mezi bydlištěm a zastávkou hromadné dopravy, na kterých byla řada zkoumaných staveb situována, díky změně životního stylu a především nárůstu automobilizace ztratily svůj význam a z OS se stala místa na okraji. Příkladem mohou být OS **sídliště Invalidovna v Praze**, jehož ústřední atrium ztratilo kvůli změně využití části budovy a výstavbě přilehlé stanice metra potenciální tok obyvatel sídliště, nebo POU **sídliště Prosek a Pankrác v Praze**, jejichž vysoké ambice dnes připomínají korza krytá přístřešky. Pokud není úbytek uživatel patrný v úrovni parteru, zcela zřetelný je

²⁴³⁶ MCLEOD. Od postmodernismu k dekonstruktivismu: Architektura a politika v éře Ronalda Reagana. S. 126.

²⁴³⁷ Takto čtenou sémiotiku OS podporuje samotný proces vzniku obytných sídlišť a jejich výstavba – občanská vybavenost vznikala někdy až desítky let po dokončení bytových domů i nastěhování obyvatel.

pak u středisek s ochozy v patrech přístupných často spleťnými rampami či schodišti, např. OS **Luka v Praze** nebo OS **sídliště Krč v Praze** (OL7-XI 07).

Řada sídlištních MO staveb se nachází v lokalitách, kde pro soukromé investory hrozí nedostatečná návratnost investic, čímž se jejich smysluplný provoz bez veřejných prostředků jen těžko obejde. Naopak rozlehlost a monofunkčnost OS na druhé straně vytváří na sídlištních plošné rezervy. Pokud neuvažujeme demolici a následnou novostavbu, další užité plochy může přinést nástavba či přístavba. Pro účely MO bylo rozšířeno formou přístavby i nástavby OS **Slimák v Bratislavě** (OL7-XI 08). Pomineme-li, že přístavba narušila koncept polouzavřeného kruhového atria, velký zásah zaznamenala především architektura stavby. Společně s nástavbou byla původní hmota stavby homogenizována, prosklené pásy nahrazeny jednotlivými okenními otvory a budova získala přesahující střechu vnesenou prolamovanými sloupky. Architektonické řešení přístavby je naopak zvýrazněno a kontrastuje značným prosklením a oranžovým obkladem. Další řešení nástaveb je možné prezentovat na třech brněnských OS. Třípodlažní nástavbu bytového domu získalo OS **v Brně-Vinohradech**, jehož součástí jsou kromě MO ploch a bytů také kryté garáže. Dvoupodlažní nástavba OS **sídliště Staré Brno-Jih** doplnila MO jednotky o 48 bytů. Jednoznačným přínosem je třípodlažní nástavba jedné z částí OS **Obzor na sídlišti Lesná v Brně** (2019, RAW, Promed), protože revitalizací prošel také společný atriový prostor s restaurovanou plastikou. Polyfunkční budova v sobě nyní kombinuje MO jednotky, služby, byty a díky vhodným terénním podmínkám došlo pod atriem k vybudování podzemních garáží. Vzhledem k tomu, že u těchto zásahů vždy došlo k celkové změně výrazu stavby, souvisí úloha nástavby a přístavby přímo s architektonickými problémy v exteriéru.

Dopravní dostupnost je v případě sídlištních OS i OD prakticky vždy vyhovující; naopak nedostatečné mohou být kapacity parkovišť. Zásadní problém však přináší modernistický omyl striktní separace pěších, automobilové dopravy a zásobování. Myšlenka vytvoření výhradně pěšího, klidného a ničím nerušeného prostoru je sice úctyhodná, pokud však neexistuje důvod pro existenci pěších, celý koncept se rozpadá. To je zřejmé především u OS s vnitřním dvorem pro návštěvníky, např. OS **v Praze Zahradním Městě západ** (OL7-XII 03) či **sídliště Invalidovna v Praze** a **Fifejdy v Ostravě**, jejichž prostory dříve plné zeleně a doplněné lavičkami, vodními prvky i výtvarnými díly jsou dnes často ponechány svému osudu a na hraně technické životnosti. Až téměř havarijní stav nezřídka vede k odstranění loubí a markýz, čímž je zásadně narušena původní urbanistická koncepce a vnímání prostoru. Takovým příkladem jsou demolice loubí u OS **v Praze Zahradním Městě západ**, **Včela Tanvaldská na sídlišti Ďáblice v Praze** či **sídliště Pařížská komuna v Českých Budějovicích** (OL7-XII 01, 02).

K oddělení automobilové dopravy a zásobování od pěších se však váže závažnější problém. OS s vnitřním dvorem pro návštěvníky a také lineárně řazená střediska vytváří živý parter pouze jedním směrem; opačná strana je produktem funkcionalistického přemýšlení – jde o čistě utilitární fasády s minimem oken a vraty sloužícími k zásobování. Tento Jekyll-Hyde syndrom OS vyznívá naplno především v ulicích s bytovými domy, např. OS **Cíl**

ve **Vlašimi, Rozkvět v Mostě** či **OS v Martině – sever**. Až kuriózním dojmem působí ulice mezi bytovými domy a zadní fasádou **OS Centrum ve Zvolenu** (OL7-XII 04). Tento problém dále prohlubuje vertikální separace založená na systému ramp, lávek a schodišť. Pomineme-li stavebně technický stav zmíněných prvků, jejich následkem vznikají prostory výhradně určené automobilové dopravě, kde je pěší nežádoucí. To je patrné např. na ulicích mezi občanskou vybaveností a bytovými domy **Hlavní třídy sídliště Moravské Předměstí v Hradci Králové** – chodec vstupuje na ulici jen v případě, když jde k zaparkovanému automobilu nebo vynést smetí, jindy zde není vítán. V řadě případech tento problém přispívá ke vzniku patogenních míst bez jakéhokoli dohledu, kde začíná být existence uživatel OS až nebezpečná.²⁴³⁸ Tyto prostory jsou ale výsledkem nejen separace jednotlivých druhů dopravy (**OS Slunečnice v Praze-Jižním Městě** | OL7-XIII 01), ale i existencí prázdných fasád bez oken sloužících výhradně zásobování ve slepých ulicích (**OS na Fučíkově ulici v Ústí nad Labem**), anebo vznikem tmavých zákoutí kvůli složitému systému venkovních lávek, ramp a schodišť (**OS Odra na sídlišti Bohnice v Praze** | OL7-XIII 02). Paradoxní je, že tyto vandalismem napadené a potenciálně nebezpečné prostory vznikají v dohledové vzdálenosti od bytových domů a nežidka jen několik metrů od relativně rušných ulic.

Zmíněné urbanistické problémy lze jen zřídka korigovat na úrovni dané stavby. Problémy sídlištních OS a OD se navíc váží k urbanisticko-architektonickým i socioekonomickým problémům samotných obytných okrsků. Se sídlišti na území ČR nejsou zatím spojeny tak zásadní komplikace jako v případě jiných zemí, především těch západoevropských, nicméně je nutné tyto zkušenosti vnímat a brát jako potenciální hrozbu.²⁴³⁹ Česká sídliště obývá zhruba třetina domácností a ve větších městech bývá toto číslo vyšší.²⁴⁴⁰ Faktem však je, že pozvolna probíhá logický proces obměny, kdy se bohatší část populace stěhuje do lepších lokalit či nové zástavby. Velkým problémem sídlišť je především to, že byly od počátku navrženy jako samostatné komplexy oddělené od živoucího městského systému, které navíc vznikly v určitý historický okamžik. Urbanismus sídlišť proto bude nutné konfrontovat a revidovat. O struktuře sídlišť bychom měli začít uvažovat méně úzkoprsě a podobně jako o historickém městu – tím pádem ho považovat za strukturu, kterou je možné vhodným způsobem rozvíjet či doplňovat. Základní snahou by mělo být ostrovy nocleháren propojit s městskou strukturou i mezi sebou.²⁴⁴¹ Předložená práce si však neklade za cíl zabývat se tak složitým tématem, jakým je např. zahušťování

²⁴³⁸ Těmito prostory jsou charakteristické především anglická OS z přelomu 50. a 60. let. Např. předměstské centrum **Stevenage** či městská OS ve **Stockportu, Arndale** a **Stratfordu nad Avonou** (OL7-XII 05, 06) byla komponována tak, že hlavní prostory utvářely POU a rovnoběžné ulice na opačných stranách budov zůstala pouze jako zásobovací bez jakékoli vizuální kontroly. Také pestrý život pěšího městského korza **Lijnbaan v Rotterdamu** (OL7-XII 07, 08) je vykoupěn rovnoběžnými zásobovacími ulicemi bez oken, kde je naprosto nepřírozené se pohybovat. Takové prostředí v případě OS **Kents Moat v Birminghamu** vedlo ke vzniku sociálně vyloučené lokality, jejíž stav byl natolik závažný, že středisko muselo být zdemolováno.

²⁴³⁹ „Dnešní zkušenosti s některými vyloučenými lokalitami i zahraniční příklady jsou spíše varováním, které je ovšem třeba brát vážně.“ [KOHOUT, Michal et al. *Sídliště, jak dál?*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách, 2016. ISBN 978-80-01-05905-0.]

²⁴⁴⁰ KOHOUT et al. *Sídliště, jak dál?*. S. 15.

²⁴⁴¹ Základní princip k začlenění sídlišť do městské tkáně viz např.: [JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Překlad Jana SOLPEROVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, 2013. ISBN 978-80-905064-4-2. S. 399.]

sídlíšť, diverzifikace prostor, aktivace parteru či vytváření typologického a sociálního mixu.²⁴⁴² Přesto je vhodné tyto obsáhlé problémy zmínit s ohledem na zkoumané stavby, protože i ony představují potenciál k jejich vyřešení.

U sídlíštních OS a OD by se měla zvážit dlouhodobá regulace MO jednotek a služeb tak,²⁴⁴³ aby byly obchodně rozmanité. A to nejen z pohledu nabídky sortimentu, ale také z pohledu sociálně ekonomického. „Fyzické a ekonomické podmínky, které vytvářejí rozmanitost v obchodě, úzce souvisejí s vytvářením nebo s existencí ostatních druhů rozmanitosti [...]“²⁴⁴⁴ Dále bychom měli zvažovat funkční různorodost, „[...] protože právě nepřítomnost dostatečně promíšených funkcí je jednou z příčin neživotnosti, nebezpečí a zřejmých praktických nevýhod sídlíštní výstavby. [...] Téměř všechny druhy pracovišť by na takovém místě byly zvláště cenné. Totéž platí i o zařízeních využívaných ve večerní době a o všeobecných obchodech, zejména tehdy, když budou využívány mnohostranně a přilákají hodně lidí z míst za dřívějšími hranicemi sídlíšť.“²⁴⁴⁵ Potenciál k oživení přináší různé společensko-kulturní akce, které by se ideálně měly pravidelně opakovat, např. farmářské trhy, vánoční trhy spojené s rozsvícením vánočního stroměčku apod.²⁴⁴⁶

U některých, především volněji komponovaných OS, lze uvažovat se zahuštěním novými objekty či jejich nástavbu. Se zahušťováním sídlíšť, resp. OS jsou spojeny různé způsoby přístavb. Původní urbanistické řešení centrálního prostoru si po přístavbě např. uchovalo OS **Šeškine ve Vilniusu**. Novostavba administrativní budovy je svou výškou v kontrastu s horizontalitou střediska, avšak použití cihelných pásků na fasádě stavbu organicky začlenilo do podobně řešené původní struktury. Dále je možné předpokládat, že užití polyfunkce zajistí nejen lepší rentabilitu, ale také do své blízkosti připoutá nové obyvatele.²⁴⁴⁷ A právě ti, na rozdíl od výtvarně efektních urbanistických kompozic, dělají živé obytné prostředí.

Navzdory tomu, že u přestaveb území (viz níže) se začíná po vzoru tradičních městských ulic uplatňovat trend venkovních otevřených ulic kombinujících různé formy dopravy, lze zmínit i případy, kdy nové kvality přineslo zastřešení dříve otevřeného ústředního prostoru. Dobrymi příklady tohoto typu zásahu jsou např. OS sídlíšť **Vällingby ve Stockholmu** (OL7-XIII 03) a **Detmerode ve Wolfsburgu**, kde jsou nové zastřešující konstrukce vyvýšeny nad ústřední prostor, čímž dochází k ochraně pěších před dešťovými i sněhovými srážkami, ale prostor zůstává exteriérem. Větší část OS však získala střechu,

²⁴⁴² Řešením tohoto problému se u nás zabýval např. výzkumný projekt **Sídlíště, jak dál?**, organizovaný Fakultou architektury ČVUT v Praze ve spolupráci s Národní sítí Zdravých měst České republiky, Centrem kvality bydlení a Heinrich-Böll-Stiftung Praha. Více viz [KOHOUT et al. *Sídlíště, jak dál?*.]

²⁴⁴³ Jacobs dodává, že rozmanitost má sebedestruktivní tendenci. „Ať má sebeničení rozmanitosti jakoukoliv formu, v hrubých rysech se děje asi toto: Směs rozmanitých funkčních prvků [...] začne být jako celek mimořádně populární a úspěšná. Úspěch [...] vyvolá prudký konkurenční boj o prostor na tomto místě. Dochází k horečnému zabírání prostoru. To, co v této soutěži o prostor zvítězí, bude představovat jen úzký segment mnoha funkcí [...]. Jedna nebo několik funkcí, které se na tomto místě ukázaly jako nejvýnosnější, se bude opakovat znovu a znovu a vytlačí a přehluší méně výnosné způsoby využití.“ [JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 251.]

²⁴⁴⁴ JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 160.

²⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 400.

²⁴⁴⁶ Příkladem mohou být hojně navštěvované Čimické trhy (OL7-XIII 05), které slouží nejen jako příležitost k nákupu, ale jsou také pravidelným sousedským setkáním.

²⁴⁴⁷ „Typologická monotónnost tak může mít do budoucna velmi pravděpodobně vliv i na monotónnost sociální.“ [KOHOUT et al. *Sídlíště, jak dál?*. S. 32.]

kteřá prostor před klimatickými vlivy uzavřela úplně, čímž se tak stal interiérem. U OS **Roosevelt Field v Garden City** a **Mayfair ve Wauwatose** (OL7-XIII 04) získaly pěší osy skleněné střechy prostorově evokující pařížské pasáže, zalomené sedlové zastřešení z ocelových jeklů získalo OS v **Siegen-Weidenau** a skleněnou střechu OS **Nordweststadt ve Frankfurtu nad Mohanem** zase vynáší klenuté dřevěné lepené vazníky. OS **Main-Taunus Zentrum ve Frankfurtu nad Mohanem** je založené na obou typech zastřešení, čímž vznikají různorodé charaktery prostředí mezi sebou se prolínající a narušující stereotyp typických nákupních center.

U městských OS a především OD mezi základní urbanistické problémy patří jejich stavební objem, který narušuje rostlou historickou strukturu. To je patrné především u budov spoluutvářejících ústřední prostory měst – náměstí. Negativní konotace opakovaně kolují o OD **Dyje ve Znojmě** a **PRIOR v Prostějově** či v **Jihlavě** (OL7-XIII 06),²⁴⁴⁸ které vévodí historickým náměstím lemovaným měřítkově menšími měšťanskými domy na gotické parcelaci. Je třeba zmínit, že negativnímu zásahu do rostlého urbanismu velmi často předcházela demolice nejen stavebně technicky nevyhovujících domů, ale i památkově hodnotných sakrálních i profánních budov. Kromě již zmíněného OD **PRIOR v Jihlavě** lze v této souvislosti zmínit např. OD **PRIOR v Krnově** (dnes OD Krnov), v **Hradci Králové**, v **Teplících** a v **Ostravě** či **Labe v Ústí nad Labem**. V případě OD **PRIOR v Olomouci** a **Dyje ve Znojmě** došlo dokonce k devastaci archeologických nalezišť. Přetržení staletého urbanistického vývoje proběhlo nejen v rovině jednotlivých staveb, ale také radikálními zásahy do uliční sítě, pohledových os i městských dominant. Kruciólním urbanistickým problémem jsou solitérní OD na rozhraní historického města a předměstí. Situace, která mnohdy evokuje městskou periferii, brání vytvoření městského prostředí a případnému rozvoji obcí. Takovými OD jsou např. **PRIOR v Karviné**, **Jednota v Rožňavě**, **Uran v České Lípě** nebo solitérní monument **PRIOR v Brně** (OL7-XIII 07), který společně s železničním náspem tvoří zásadní bariéru pro rozvoj města mezi hlavním a Dolním nádražím.

Dalším problémem, který ovlivňuje širší okolí, může být připojení na technickou a dopravní infrastrukturu. Především složitá dopravní návaznost a nedostatek parkovacích míst mají za následek nízký podíl automobilizovaných zákazníků. Nejen z pohledu dopravního připojení, ale také vizuálním problémem narušujícím své okolí, je zásobování. Zásobovací komunikace v řadě případů tvoří výrazné zásahy do veřejného prostoru. V tomto ohledu lze vzpomenout např. OD **PRIOR v Jihlavě**, kde zásobovací rampa nevhodně odděluje část hlavního náměstí od uliční fronty, v **Ostravě** (OL7-XIII 08), jehož zásobovací trakt zastavil stopu historické ulice s průhledem na kostel, či v **Olomouci**, který zásobovacím dvorem znehodnotil náměstí s gotickým farním kostelem.

²⁴⁴⁸ Vztah samotných architektů k této budově lze doložit výsledky veřejné soutěže o návrh **Revitalizace Masarykova náměstí v Jihlavě** z roku 2018. Ačkoli v zadání soutěže byly uvažovány pouze úpravy nejbližšího parteru a provozních návazností k 1. a 2. nadzemnímu podlaží OD, přesto 8 z 12 odevzdaných přišlo s kompletní přestavbou. Dva návrhy budovu PRIORu v zásadě ignorují a odcloňují od náměstí výsadbou stromů a jeden z návrhů ji nechává pod popínavou zelení dokonce „zmizet“ celou. Více např.: [Výsledky architektonické soutěže o návrh Revitalizace Masarykova náměstí v Jihlavě. In: *Jihlava: náměstí* [online]. Jihlava, 2018 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://jihlava.cz/vysledky-architektonicke-souteze/d-528353/p1=123657>.]

Přestože dopravní připojení může generovat řadu problémů, díky dostupnosti a umístění v blízkosti centra měst se OD stávají potenciálním nositelem dalších prodejních ploch. Pokud je rozšíření v rámci půdorysu stavby nedostačující, dochází k nástavbě či přístavbě. Nástavba je zpravidla řešena v případech, kdy se původní objekt nachází ve stísněných podmínkách a důvodem navýšení kapacit je nejčastěji další prodejní plocha. Rozšíření u volněji situovaných staveb je spojeno s přístavbou, která ideálně tvoří menší objem než původní objekt. Přístavbou se často řeší doplnění svislých komunikací pro zkapacitnění přístupu zákazníků a pro splnění požadavku na únikové cesty, nebo navýšení prodejních ploch. U OD **Hron v Banské Bystrici** byla k hlavnímu průčelí přistavěna eskalátorová hala, která byla pojata celoproskleným obvodovým pláštěm, k OD **PRIOR v Žiaru nad Hronom** byl přistavěn přízemní pavilon s prodejnou. Za kuriózní pak mohou být považovány nástavby OD **PRIOR v Krnově** (OL7-XIV 01, 02), kde nástavba ubytovací části vedla k transformaci fasád do pseudorenesanční podoby (2005, Petr Šmarda),²⁴⁴⁹ anebo OD **PRIOR v Levicích** (dnes Dituria Shopping Center | OL7-XIII 09, 10) či **Zvolenu**, kde spíše než k zásadnímu navýšení kapacit došlo k diskutabilním úpravám s postmoderními prvky.

Zásadní vliv na urbanistické vztahy má novostavba obchodního využití, která je provozně propojená s původním OD. Novostavba zpravidla vytváří hlavní vstup, odpovídá soudobé architektuře suburbánních nákupních center a je plošně větší. Celek má za úkol vytvořit nákupní centrum, v jehož struktuře tvoří OD prodejní plochu pro kotevního nájemce. Takto formovaná obchodní stavba je schopná konkurovat suburbánním nákupním centrům, avšak je to za cenu vytvoření nových urbanistických souvislostí a ztráty autenticity nebo významného průčelí budovy. Příkladem mohou být OD **Máj v Praze**, jenž přišel o unikátní prosklené průčelí eskalátorové haly kvůli přístavbě nákupního centra **Quadrio** (2007-14, Jakub Cigler architekti), a **PRIOR v Pardubicích** (OL7-XIV 03), jehož ojedinělý spouštěcí portál padl za oběť výstavbě centra **Atrium Palác Pardubice**. Naopak ve prospěch obou příkladů hovoří přímé propojení suchou nohou původního OD s novým nákupním centrem, čímž se zvyšuje pravděpodobnost návštěvy nakupujících.

Zmiňované urbanistické zásahy zkoumaných staveb do historické struktury města bývají nevratné a jen stěží lze bez tlaku občanské veřejnosti či politické reprezentace očekávat jejich nápravu. Nejpalčivější problémy není možné řešit jinak než radikální přestavbou území a případně demolicí. Těmto případům se budeme věnovat níže. Nicméně je možné nalézt i případy, kdy velkorysé modernistické koncepty dodnes slouží svému účelu a jsou vysoce frekventované. Ačkoli prošla POU **Prager StraBe v Drážďanech** (OL7-XIV 04) řadou dílčích zásahů, včetně demolice OD a novostavby nákupního centra, stále plní významnou úlohu ve fungování města. Obliba ulice je jistě dána nejen rozmanitostí funkcí a hustotou uživatel, ale také prostředím s kvalitními materiály v parteru, vzrostlou zelení, fungujícími vodními prvky i výtvarnými díly, jež jsou častými objekty fotografujících návštěvníků. Zásahy do jednotlivých staveb prošlo také **centrum obchodu a služeb ve Varšavě**, nicméně i v tomto případě jsou urbanistické kvality zachované a stále dobře

²⁴⁴⁹ Z architektonicko-historického pohledu sporná úprava získala v roce 2006 ocenění Nejlepší fasáda Moravskoslezského kraje a hlavní cenu v kategorii bytové domy v soutěži Stavba Moravskoslezského kraje.

fungující. Vnitřní otevřené atrium se zelení a posezením, jež lemuje dvoupodlažní stavba s ochozy, si dodnes uchovalo menší OS **Carmel Plaza v Carmel-by-the-Sea**. Nezmínit nelze ani brutalistní komplex **Barbican v Londýně** či postmoderní interpretaci pasáže **Eaton Center v Torontu** (OL7-XIV 05), jejíž ústřední prostor je dodnes v autentickém stavu a jako zkratka městem stále živým místem. Totéž platí i o prototypu všech moderních POU, protože **Lijnbaan v Rotterdamu** se stala hlavní městskou nákupní třídou s uznávanými obchodními značkami.

Nevyhovující kapacity připojení na technickou a dopravní infrastrukturu si žádají větší zásahy na úrovni širšího okolí. Radikální změny vyžaduje nejen přehodnocení vnitřního provozního řešení, ale i zásahy v dopravním připojení na navazující dopravní infrastrukturu. Pokud není možné realizovat podzemní zásobování s rampou v hmotě stavby, pak by mělo být ideálem vytvoření vnitřních zásobovacích dvorů. Ty díky tomu, že jsou v hloubce stavebních bloků, nedegradují veřejné prostory. Existuje řada příkladů takto pojatých zásobovacích dvorů, které byly koncipovány již od vzniku OD, např. OD **Aux Nouvelles v Rouenu** (dnes Galeries Lafayette Rouen), **Kaufhof v Mnichově** (dnes GALERIA München Marienplatz), **Prima ve Splitu** či **Skarbek v Katovicích**. Vhodným příkladem, kdy byl minimalizován dopad slepých zásobovacích fasád, je dostavba uliční fronty u **OS ve Stockportu** (OL7-XIV 06, 07). Na ploše parkoviště k OS vznikla nová podlouhlá budova s kinosály a navzdory tomu, že tato funkce nevyžaduje otevřené fasády, došlo zde ke správnému rozhodnutí – nová budova má celoprosklený parter. Vzniklá ulice, která je dále osazena stromy a dalším mobiliářem, tak eliminuje městsky nefungující prostředí. Obávat bychom se neměli ani umožnění vzniku městotvorných funkcí v podružných či zásobovacích prostorech, tedy tzv. aktivace parteru. Příkladem zapojení vedlejší zásobovací ulice do městské tkáně může být např. **centrum obchodu a služeb ve Varšavě** (OL7-XIV 08), kde ve dříve slepé přízemní části divadelní budovy vznikly bistro a bar s venkovním posezením. V případech, kdy však není možné přistoupit k většímu zásahu do stávajícího dopravního napojení či k dostavbě stavebních bloků, je možné zásobování pojmout esteticky přijatelnější formou. To dokládá např. transformace na nákupní centrum OD **PRIOR v Olomouci** a **Magasin du Nord v Lyngby** (dnes Magasin Lyngby | OL7-XV 01), jehož zásobovací dvůr je doplněn řadou stromů a dočasným stánkem s rychlým občerstvením. Ten společně s neprůhledným oplocením brání přímému pohledu do prostoru zásobování.

Rozšíření stávajících obchodních staveb, které již v době svého vzniku mohly tvořit naddimenzovaný stavební objem, pomocí různých forem nástaveb a přístaveb může své okolí narůstající hmotou ještě více negativně ovlivnit. Při rozšiřování OD je zásadní uchopit architektonický vztah mezi novou a starou částí a rozhodnout se, zda ho založit na symbióze či kontrastu. Symbiotickými příklady jsou OD **Alföld v Kecskemétu** (dnes Alföld Áruház | OL7-XV 02), kde původní hmota z bílých režných cihel získala na obou koncích esteticky ojedinělé organické rozšíření shodné materiality, avšak terakotové barvy (1996-98), a **Skarbek v Katovicích** (dnes Społem Katowice | OL7-XV 03), jehož průčelí do náměstí bylo dynamizováno třemi vertikálami tvořící kolejnice venkovních prosklených výtahů.

Architektonicky umírněné jsou nástavby OD **Macy's Rego Park v Queens** (OL7-XV 04) kopírující kruhový půdorys, od něhož je ustoupena, či **OS v Luleå** (dnes Shopping galleria Luleå), kde tvarosloví a materiál obvodového pláště nástavby s byty jsou prakticky totožné s původní stavbou.

Novostavbu rozšiřující prodejní plochy lze pro další existenci zkoumaných staveb chápat jako pozitivní jev – kromě navýšení prodejní plochy totiž často kompenzuje nedostatek parkovacích míst a je schopna ušetřit ekonomickou stagnaci.²⁴⁵⁰ Obrácenou stranu mince tvoří vliv na městský život, potažmo MO síť, protože výstavba nákupního centra může být likvidační pro menší živnostníky v jeho blízkosti. Žádoucí je provést analýzy nákupních spádů a vlivu nákupního centra na městské centrum a širší okolí. Pakliže je rozhodnuto o jeho výstavbě, je vhodné, aby propojení s OS nebo OD bylo přímé a suchou nohou. Snahou by mělo být dosažení architektonicky hodnotného celku, který bude respektovat nejen původní stavbu, ale také okolní zástavbu. Žádným způsobem by neměly být dehonestovány nebo zničeny architektonické a výtvarné hodnoty významných budov.²⁴⁵¹ Rigidní objemová i architektonická řešení evokující suburbánní nákupní centra a žádným způsobem nereflektující své okolí, vč. návaznosti na stávající uliční síť, by v intravilánu neměla být tolerována.

Vzhledem k tomu, že přístavba nového nákupního centra podléhá řadě vnějších faktorů, je svým způsobem individuální. Protože v západní Evropě nákupní centra vznikala již ve zkoumaném období jako solitéry, anebo po vzoru amerického způsobu přímo ve spojitosti s OD, přístavby nových nákupních center se příliš nevyskytují. Výjimku tvoří OS **Elbe v Hamburku** či **Ruhr-Park u Bochumi** (OL7-XV 05), která postupem času s výstavbou přidružených objemů ztratila svůj původní koncept i charakter. Sledování amerického způsobu formování OS vedlo také k vytvoření objemných nákupních celků přesahujících velikost několika městských bloků.²⁴⁵² Jen zřídka tak existuje rezerva umožňující bez demolic další rozvoj ploch, jako je tomu v postsovětských zemích. Za zmínku tak stojí jen pozdější přístavba nákupního centra **Breuninger ve Stuttgartu**, u kterého si OD díky umístění na nároží zachoval svou výsadní pozici, či OD **Horten v Bielefeldu**, kde přístavbou **LOOM Bielefeld** vzniklo nákupní centrum mající přes 26 tis. m² prodejní plochy propojených eliptickým čtyřpodlažním atriem se skleněnou střechou. Přístavbou nákupního centra prošlo několik městských OD i OS v bývalé NDR. V případě OD **Konsument v Chotěbuzi** (dnes Galeria Cottbus) si stavba do značné míry uchovala svou solitérnost, protože nákupní centrum **BleichenCARRÉ** bylo postaveno s distancí. Komunikační propojení mezi budovami zajišťuje spojovací krček. Solitérnost i architektonické působení z hlavních pohledových os si zachoval také OD **Centrum v Hoyerswerdě**. Přístavba nákupního centra **Lausitz-Center** byla situována k rohu OD, kde je komunikační propojení, a z hlavní ulice byla ustoupena tak, že před ní

²⁴⁵⁰ Novostavba nákupního centra vznikla v blízkém okolí OS a OD bez přímého komunikačního propojení přináší opačnou situaci, která dané stavby ovlivní negativně. Odliv nájemců do nové MO jednotky navíc uspíš jejich „secondhandizaci“.

²⁴⁵¹ Zde platí řešení architektonických problémů v exteriéru uvedených výše.

²⁴⁵² Např. OD **Innovation v Bruselu** (dnes Galeria Inno), který je mostem s prodejní plochou spojen s OS **City 2** vybudovaným v polovině 70. let.

vzniklo náměstí ze strany lemované OD. OS **na Rathausstraße v Berlíně** (OL7-XV 06) prošlo nejen transformací na nákupní centrum, ale byly k němu z jedné strany přistavěny nové objekty s kanceláři, byty i dalšími MO plochami, které sice znamenaly narušení původní koncepce, ale také zúžily naddimenzovaný uliční prostor a vhodně doplnily uliční čáru.

- konverze OS a OD

U zkoumaných MO jednotek by primárně mělo docházet k zachování jejich funkce. V řadě případů, např. když nejsou schopny plnohodnotně konkurovat novým nákupním centřům, to však není možné. V případech, kdy jsou renovace, rekonfigurace nebo rozšíření pro odvrácení fáze útlumu nedostačující, připadá v úvahu konverze na jiné funkční využití. A proto se aktuálním problémem stává také nalezení způsobu ekonomicky výhodného užívání. Problém konverze OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. dosud nemá v odborné literatuře větší odezvu.²⁴⁵³ Nastolení tématu může být překvapující, podíváme-li se však na vývoj, jakým prošla např. průmyslová architektura,²⁴⁵⁴ lze předpokládat, že časné otevření tématu může předcházet nevratným zásahům a ztrátám architektonicky cenných budov.

V československé stavební praxi jsou konverze zkoumaných staveb, podobně jako teoretické úvahy v odborné literatuře, výjimečným jevem. V případě OS lze hovořit spíše o navýšení jiných než obchodních ploch, především obytných. Výjimkou je nástavba jedné z částí OS **Invalidovna v Praze**, která vznikla pro potřeby oděvního a kadeřnické učiliště (nástavba 1996, Věra Linhartová). Původní celoprosklený parter nastavované části byl odstraněn a obě podlaží sjednotil pravidelný rastr oken se žlutými rámy. Ke konverzím OS můžeme řadit také tři výše zmíněná brněnská OS. Nový vzhled **OS v Brně-Vinohradech** vznikl homogenizací obvodového pláště a jakousi ignorancí původní stavební substance – celek má v prvních dvou podlažích místy až nepřírozně plné fasády. Na rigorózní architekturu byla založena nástavba OS **sídlíště Staré Brno-Jih** (OL7-XVI 01, 02). Původní objem stavby získal na hlavním průčelí černý hliníkový obklad, obytná část je řešena v intencích původní architektury – bílá omítka a pravidelně rozmístěné okenní otvory funkčně odpovídající vnitřní dispozici. Nástavba půdorysného tvaru U dále umožnila na střeše střediska vytvořit větší terasy přiléhajícím bytům. Konverze OS **Obzor na sídlíšti Lesná v Brně** (OL7-XVI 03, 04) ctí původní architektonické hodnoty – při modernizaci fasád bylo v maximální možné míře reflektováno původní materiálové řešení. Charakter nástavby do volného prostoru udávají průběžné balkony s červeným zábradlím a směrem do společného atria jí formují prosklené vertikální pásy se schodišti a pásová okna. Vzhledem k tomu, že část

²⁴⁵³ Otevření tématu konverzí poválečných OD např.: [MOOS. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí.] a [MOOS, Jiří. Konverze obchodních domů PRIOR z 60. a 70. let 20. století. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Poválečný industriál: historie a budoucí využití*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT v Praze, ©2023. ISBN 978-80-01-07055-0.]

²⁴⁵⁴ „Názor na nefungující a opuštěné industriální stavby se zpočátku vázal pouze s totální demolicí a s následným uvolněním pozemků pro další využití. Postupem času vznikly myšlenky prosazující zachování nejvýznačnějších reprezentantů průmyslové architektury – vybrané objekty se měly konzervovat a stát se doklady průmyslové revoluce. Nicméně se ukázalo, že kvalitní průmyslové architektury vzniklo během dvou století nemalé množství a konzervace všech významných staveb a souborů bez vložení nové funkce se stala prakticky nemožná. Do popředí se dostala jejich konverze a znovuvyužití pro nové účely, v nejextrémnějších případech adice novotvaru.“ [MOOS. Konverze obchodních domů PRIOR z 60. a 70. let 20. století. S. 90.]

původní stavby sloužila k ubytování personálu, přirozenou a nenáročnou konverzí na hotel prošel **OD ve Štrbském Plese**. O dobře z exteriéru zvládnuté změně využití lze hovořit v případě konverze **Domu ovoce a zeleniny ve Zlíně** na sídlo banky, kde se díky bohatě prosklenému plášti podařilo zachovat architektonické kvality průčelí. Naopak za nepříliš vhodnou lze označit konverzi **OD Máj v Kralupech nad Vltavou** na městský úřad (konverze 2013, RH-ARCH | OL7-XVI 06, 07). Dům, původně tvořící architektonicky ucelené OS s přílehlým nákupním střediskem, byl při změně využití oholen na nosnou konstrukci a z exteriéru následně pojednán jako kompozice hmotově uskakujících a barevně nejednotných ploch. Další konverze jsou zatím plánované. Úplnou změnou vzhledu je podmíněna konverze **OD PRIOR v Krnově** (studie proveditelnosti 2018, RMJM Prague | OL7-XVI 05). V tomto případě by mělo vzniknout polyfunkční využití s městskou knihovnou doplněné venkovní piazzettou. Méně radikální přístup se uvažuje pro dnes nevyužívaný **OD PRIOR v Kroměříži**, jenž by měl sloužit jako ubytovací zařízení pro osoby s Alzheimerovou chorobou (návrh 2017, atelier-r | OL7-XVI 08, 09). Budova prostého hranolu by si měla uchovat své členění na prosklený sokl a plnější patro, které nově získá omítnuté kontaktní zateplení. Relativně vhodně uchopené jsou v tomto případě nová pásová okna pro přirozené osvětlení jednotlivých pokojů.

Konverze plně založené na vrstevnatosti původní budovy a současné intervence se u nás objevují prozatím jen na akademické půdě. O tom svědčí např. diplomová práce konverze **OD Kotva v Praze** na Národní filmový archiv s muzeálními prostory a kinosály (OL7-XVII 01, 02) či diplomová práce konverze **OD Máj v Praze** na totožné využití.²⁴⁵⁵ Tyto dva projekty nejenže otevírají otázku umístění významné kulturní instituce do dnes podvyužitých prostor v centru města, ale zakládají konverzi na hodnotách nemovitých kulturních památek, které s respektem rozvíjí soudobou architektonickou vrstvou. Tento přístup dále rozvíjí diplomová práce **OD PRIOR Piešťany – konverzia objektu a transformácia územia** (2022, Samuel Szkuban | OL7-XVII 03, 04).²⁴⁵⁶ Projekt se zaměřuje nejen na transformaci podvyužitého území, ale především hledá kreativní řešení problémů slovenských OD s prefabrikovanou konstrukční soustavou INTEGRO na jednom z jejich reprezentantů. Nosný železobetonový skelet se stává také nosným konceptem celého návrhu – stavba je oholena na konstrukci, do níž jsou vsazeny samonosné dřevěné boxy opláštěné trapézovým plechem. Původní obchodní funkce je plošně redukována a doplněna tak, aby vznikl polyfunkční celek. Kromě retailových jednotek jsou navrženy skladové a kancelářské prostory, restaurace s kavárnou a také fitness přiléhající k hřišti na střeše. Doprava v klidu byla umístěna do dvou podzemních podlaží, a proto byl prostor bývalého parkoviště uvolněn

---

²⁴⁵⁵ Více viz [KVITA, Jan. *Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/5947-narodni-filmovy-archiv>.] a [KOPECKÝ, Jaroslav. *Národní filmový archiv - adaptace obchodního domu Máj*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/6044-narodni-filmovy-archiv,%20stav%20k%2017.%204.%202022>.]

²⁴⁵⁶ Práce byla nominovaná na Cenu profesora Jozefa Lacka. Více viz [SZKUBAN, Samuel. *OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia: diplomová práca nominovaná na Cenu profesora Jozefa Lacka*. In: *Archinfo.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/rekonstrukcia-a-obnova/od-prior-piestany-konverzia-objektu-a-transformacia-uzemia-diplomova-praca-nominovana-na-cenu-profesora-jozefa-lacka.html>.]

pro veřejné náměstí se vzrostlou zelení. OD dále doplnily dvě výškové bytové domy. Také ateliérový projekt **Faculty of artificial crafts** (2023, Elizaveta Kalmykova) uvažuje s využitím stávající nosné konstrukce, tentokrát u OD PRIOR v České Lípě. Nicméně v tomto případě je uvažováno s kompletní změnou architektonického řešení – nová fasáda je kombinací skleněného pláště s poloprůhlednými posuvnými panely a dispozice je rozvržena kolem dvou čtvercových atrií. Naopak za pozitivum celého návrhu lze vnímat transformaci obchodního využití na vzdělávací instituci, která má potenciál oživit území na okraji historického centra. Součástí tohoto území je také OD, na jehož konverzi se zaměřuje ateliérová práce **Adaptácia OD Uran** (2023, Simona Belanová).²⁴⁵⁷ Pozitivně lze vnímat snahu dosáhnout polyfunkčnosti doplněním kancelářských ploch, avšak za cenu narušení charakteristické siluety stavby. Ustoupené nejvyšší podlaží bylo totiž z hmoty odebráno a na většině půdorysu byl následně nastaven prosklený dvoupodlažní objem.

Při řešení problému konverze je v současnosti zřejmé, že zkoumané stavby nedosahují extrémní památkové hodnoty jako starší autenticky dochované budovy. Proto není možné jejich ponechání bez funkčního využití.²⁴⁵⁸ „Metodu rehabilitace a konzervace v současnosti nelze očekávat – vytvoření muzeálních expozic, kde by návštěvníci v autentických prostorech vzpomínali na dřívější spotřebitelské zvyky, je naivní utopií. V úvahu přichází metoda přirozené konverze a metoda intervence, jejichž volbu je vhodné přizpůsobit architektonické kvalitě konvertované stavby.“²⁴⁵⁹

OS jsou díky svému architektonickému i konstrukčnímu řešení v mnoha případech snadno konvertovatelná, a proto nemusí docházet k zásadnějším zásahům do exteriéru. Dobrý příklad představuje konverze OS **Maryvale ve Phoenixu**. Jeden z původních OD si funkci zachoval a několik budov prošlo transformací na vzdělávací instituci **Cartwright School District**. Celek si přesto uchoval celistvost i architektonické kvality. Ne příliš typickou je částečná konverze OS **Chapel Square v New Haven** na činžovní bydlení (OL7-XVII 05). Nicméně příkladem může být především samotná myšlenka a koncept, protože architektonické a dispoziční řešení má k dokonalosti daleko a vytváří jakési ghetto. Jednotlivé byty jsou totiž přístupné dlouhou neosvětlenou chodbou minimálních rozměrů a obytné místnosti ústí do vyasfaltované bývalé ústřední osy *mallu*, která zůstala zastřešena a slouží jako sdílené prostory.

Zkoumané OD jsou z hlediska konverzí díky konstrukčnímu skeletu větších rozponů v podstatě víceúčelovými objekty.²⁴⁶⁰ Přesto se s ohledem na jejich charakteristickou formu

---

²⁴⁵⁷ Více viz [KALMYKOVA, Elizaveta. *Faculty of artificial crafts*. Praha, 2023. Ateliér občanská stavba – ATOS. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ateliér Cikán. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/atelierove-prace/56121-faculty-of-artificial-crafts.>] a [BELANOVÁ, Simona. *Adaptácia OD Uran*. Praha, 2023. Ateliér občanská stavba – ATOS. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ateliér Cikán. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/atelierove-prace/54201-adaptacia-od-uran.>]

²⁴⁵⁸ Za krajní způsob konverze lze totiž považovat také zpřístupnění autenticky dochované budovy, která slouží jako exponát připomínající dřívější provoz, historii stavby apod.

²⁴⁵⁹ MOOS. *Konverze obchodních domů PRIOR z 60. a 70. let 20. století*. S. 90.

²⁴⁶⁰ Pro jednoúčelový objekt se nové využití hledá hůře, protože stavba je často pouhou obálkou nebo krytem určitého zařízení, či zařízením samotným. Víceúčelový objekt je typický svou univerzálností a flexibilitou. Zpravidla se jedná o budovy se sloupovým konstrukčním systémem, anebo halové objekty. Tyto dvě kategorie tvoří krajní případy a např. u průmyslového dědictví se lze setkat často s kombinovaným objektem skládajícím se v různé míře ze dvou zmíněných typů.

může zdát hledání nové funkce relativně těžké. Typická je jejich horizontalita vycházející z ekonomiky provozu, který byl založen na striktním oddělení cest zákazníků, zaměstnanců a zboží. Zásadními omezeními jsou obvodový plášť s minimem okenních otvorů v místě prodejní plochy a komunikační prostory dnes nevyhovujících parametrů. Obdobná omezení logicky přináší podzemní prostory. Pro zvýšení adaptability je tak potřeba výrazných a až destruktivních zásahů, např. nové okenní otvory, odstranění celého obvodového pláště, přístavby vertikálních komunikací apod. Proto bychom měli při hledání nové funkce klást důraz na její kompatibilitu. Nevhodně zvolené funkční využití totiž může zapříčinit ztrátu charakteru architektonického díla, pro kterou ho zachováváme.

Pokud je obchodní využití neudržitelné a dosud není zřejmé, k čemu by daná stavba měla sloužit, či existuje potřeba prověřit předpokládaný záměr, je možné přemýšlet o dočasném využití. Takovým příkladem může být OD **PRIOR v Krnově**, kde došlo k odkupu celé budovy městem. To zvažuje výše zmíněnou konverzi a v současné době původně podvyužité prostory pronajímá rozmanitým způsobem – nalezneme zde galerii výtvarného umění, jež pořádá pravidelné výstavy, dětskou hernu, kancelářské prostory, sklady a samozřejmě MO prodejny.

V případě OD velmi často dochází k monofunkčním konverzím, avšak různých účelů. Relativně kultivovanou formu konverze na administrativní funkci představuje OD **Dayton's v Rochesteru**, v němž jsou nyní kanceláře neziskového akademického lékařského centra Mayo Clinic. Plastický cihelný plášť byl v tomto případě vhodně doplněn rastroem štíhlých vertikálních oken. Z exteriéru nepatrnou konverzí prošel OD **Rich's v Knoxville** (dnes UT Conference Center, konverze 1992 | OL7-XVII 06, 07). Univerzitní konferenční centrum ve svém provozním rozvrhu vhodně využilo hloubky stavby – uvnitř půdorysu jsou situovány počítačové místnosti, sály a jednací místnosti nevyžadující přirozené osvětlení. Pro účely univerzity byl konvertován také OD **Plummers v Southamptonu** (dnes Sir James Matthews Building, konverze 2005). Značně prosklená budova o rozloze více než 9 tis. m² rozšířila univerzitní kampus učebnami a kancelářemi, které byly díky původnímu architektonickému řešení zcela kompatibilní. V současnosti dále vzniká nový městský kampus University of Gloucester, jehož nedílnou součástí bude konvertovaný OD **Debenhams v Gloucesteru**. Lze zmínit také konverzi OD **Tver v Tveru** na okresní soud (dnes Tverskoy Oblastnoy Sud). V tomto případě však muselo dojít k zásadním zásahům do plných průčelí, která nově získala podobu vystupujících parapetních pásů s vloženým pravidelným rastroem skleněného pláště. Svou plnost si tak zachovaly pouze předsazené věže s vertikálními komunikacemi a dalšími obslužnými prostory.

Konverzi pro sportovní účely lze částečně doložit na OD **Joseph Magnin v Oaklandu**, který nyní slouží jako polyfunkční centrum s tělocvičnou, stravováním a kancelářemi, či OD **Dayton's v St. Paul** (dnes Treasure Island Center, konverze 2018, Collaborative Design Group | OL7-XVIII 01, 02), kde však změna využití byla podmíněna značným zásahem do původní podstaty budovy. Kromě odstranění kamenného obkladu z hlavního průčelí jde především o nástavbu hokejového hřiště s pultovou střechou. Naopak architektonicky

vydařená je konverze OD **Sears v Baton Rouge** (dnes BREC Headquarters, konverze před 2008, Coleman Partners Architects). Volnočasové centrum v sobě kombinuje tělocvičnu, fitness, kanceláře, konferenční místnosti, výstavní a skladové prostory. Nové architektonické řešení do značné míry ovlivnila kvalita původního řešení – předsazená železobetonová rámová konstrukce před vlastní hmotou stavby byla zachována a fasáda ve druhém plánu, která je logicky upozaděna, byla nově provedena z proskleného pláště.

Zajímavý a neočekávaný způsob může představovat změna využití pro sakrální účely. Takovým příkladem je konverze OD **Best „Forest Façade“ v Richmondu** na presbyteriánský kostel (dnes West End Presbyterian Church, konverze 2000 | OL7-XVII 08, 09). Charakter architektonicky významné stavby určovalo odsazení hlavního průčelí před samotnou budovu, čímž vznikl polouzavřený vstupní prostor propojený vysokou zelení s přilehlým lesem. Tento předprostor byl sice konverzí zásadně upraven a část zeleně byla odstraněna, přesto se koncept podařilo zachovat a značnou proměnou tak prošly především vnitřní prostory.²⁴⁶¹

S ohledem na charakteristickou formu OD by se mohlo zdát, že konverze na přechodné ubytování či bydlení je prakticky vyloučeno. To však nemusí být pravda, protože řada OD skutečně má větší část fasád bez oken, ale nejvyšší podlaží bývají hojně prosklena z důvodu přirozeného osvětlení kanceláří, školících místností apod. Změnu využití bývalých administrativních prostor v horním podlaží na hotelové pokoje představuje např. OD **Prima ve Splitu** (dnes PRIMA Life Spalato | OL7-XVIII 05). Kromě veškerého vybavení odpovídající pětihvězdičkové kategorii je v nejvyšším ustupujícím podlaží také kavárna se střešní terasou. Díky umístění prakticky v centru města se z terasy i z hotelových pokojů nabízí nečekané výhledy na historické město. Z ulice neviditelnou je konverze nejvyššího a původně technického podlaží OD **Jelmoli v Basileji** na loftové byty (konverze 2022, Mint architecture | OL7-XVIII 03, 04). Ty jsou navrženy prakticky na celou hloubku stavby, a proto bylo pro přirozené osvětlení nutné vytvořit venkovní atria uprostřed dispozice. Nedílnou součástí prostorově ojedinělých loftů, přinášejících alternativu standardním bytovým jednotkám v developerské výstavbě, jsou střešní terasy s výhledem na město.

Především v blízkosti center měst se zdá ideální vytvořit funkční mix, který by fungoval po obchodně i společenské stránce a dokázal by oslovit širokou cílovou skupinu. Polyfunkčnost nejenže umožňuje různé druhy ekonomických příjmů, ale brání vylidnění typickému pro monofunkční areály. Značný potenciál se otevírá u menších měst, kde dochází nejen k nevratnému odlivu kupní síly, ale i vylidnění centra. V těchto situacích se stává konverze veřejným zájmem, protože změna obchodního využití nemusí být vždy v zájmu soukromého subjektu. Díky absenci důležité městské vybavenosti, např. knihovny, galerie či nákupního centra může vzniknout lokální, potažmo městské polyfunkční centrum. Tento typ by měl v sobě na základě poptávky společnosti obsáhnout kulturní instituce, komerční, volnočasové i sportovní aktivity a také obytné i ubytovací využití. Centrum se také může stát

---

²⁴⁶¹ Přestože ostatní umělecky ztvárněné OD Best prošly kvůli americké komercializaci radikální přestavbou nebo demolicemi, ojedinělou konverzí jeden z původních autorů, James Wines, označil za destrukci a raději by si přál celkové odstranění budovy. [SKJEIE, Alyssum. James Wines: The Architect Who Turned Buildings Into Art. In: *Carnegie Museum of Art: Storyboard* [online]. Pittsburgh: Carnegie Museum of Art, Carnegie Institute, 2015 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://storyboard.cmoa.org/2015/07/james-wines-the-architect-who-turned-buildings-into-art/>.]

nejen místem pro lokální obyvatele, ale v případě využití charakteristické místní nabídky také turistickým cílem. Potenciál stát se významným městským ohniskem má např. OD **Globus v Kranji**, který byl transformován na polyfunkční budovu s MO jednotkami, službami a městskou knihovnou (konverze 2011, API ARHITEKTI | OL7-XVIII 07, 08). U architektonicky výjimečné stavby byly respektovány tři ze čtyř fasád s původním cortenovým obkladem. V místě bývalé rampy vedoucí na střešní parkoviště vznikla celoprosklená přístavba, která přivádí do hloubky stavby přirozené osvětlení a slouží jako hlavní vertikální komunikační uzel. Nové kulturně správní centrum vzniklo konverzí OD **Merkur v Neuss** (konverze 1999-2000, Ingenhoven & Ingenhoven). V tomto případě byl rozvinut potenciál blízkosti historického centra a vznikl komplex, jehož součástí jsou nejen obchody a stravovací služby, ale především prostory pro dvě zásadní městské instituce – divadlo a okresní správa. Vhodné doplnění těchto funkcí do centra města bylo bohužel spojeno s absolutní změnou architektonického řešení. Charakteristický hliníkový obklad byl odstraněn a ze stavby zůstala prakticky jen skeletová konstrukce a schodišťová jádra. Nové provozní řešení spočívá na rozdělení budovy na dva funkční celky, které dělí 70 metrů dlouhá obchodní pasáž, a objem stavby v části doplnila přístavba tak, aby původní prostý hranol byl prostorově členitější. Nové architektonické řešení bylo založené na umírněném bílém obkladu s pásovými a s dalšími různými nepravidelně rozmístěnými okny. Zaoblený vstup do divadla je monumentalizován vysokými sloupy, které nesou nejvyšší překonzolované podlaží.

Pokud je v plánu konverze spojená s radikální přestavbou, zásadní je, aby nová podoba vycházela ze soudobých architektonických prostředků a ve výsledku byla minimálně stejně hodnotná jako stavba zanikající. Tento přístup byl volen např. u nástavby a konverze OD **Galeries Moderne v Rotterdamu** na hotel (konverze 2022, KAAN Architecten | OL7-XVIII 06). Kromě 180 pokojů v horních podlažích návrh uvažuje v přízemí zachovat obchodní využití. Aktualizovaný vzhled se snaží částečně reflektovat původní kamenný plášť s bazilikálními cézurami mezi podlažními tím, že nové fasády formuje rytmus pásových oken a parapetních kamenných pásů. Přestože se jedná o vysoce kontextuální a architektonicky hodnotný návrh, i v tomto případě je jeho realizace diskutabilní. Je nutno zmínit, že tento přístup není zcela vhodný pro zachování hodnotných poválečných OD, kterým v tomto případě původní budova nepochybně byla.

- demolice OS a OD

Demolice nevyhovujících budov jsou přirozenou součástí historického vývoje lidských sídel. Současná společensko-ekonomická a environmentální situace před nás však staví kardinální problémy a je možné, že tento zažitý proces bude nutné částečně přehodnotit.²⁴⁶² Environmentální a sociální pilíře trvale udržitelného rozvoje se postupně stávají rovnocennými strategiemi k často prosazované ekonomické stránce. Před každou demolicí OS a OD je vhodné kromě historicko-sociálních, urbanisticko-architektonických

---

²⁴⁶² Ekologické argumenty a uhlíková stopa již začínají být zahrnovány u schvalovacích procesů nových staveb ve Spojeném království. Předpokládá se, že klimatické závazky budou v následujících letech hrát významnou roli i při rozhodování demolic. [One year on: C20 Department Stores Campaign Revisited.]

a konstrukčních hodnot zvážit také hodnoty prostorové, které mohou být v budoucnu nedostatkové.²⁴⁶³ Dále je vhodné mít na mysli také to, připomíná Jacobs, že zdravé fungování měst se váže na existenci různě starých budov, jejichž význam není jen kulturně společenský a vizuální, ale i ekonomický.²⁴⁶⁴

Přestože na území bývalého Československa do dnešního dne došlo k několika demolicím OS a OD, jejich četnost není tak zásadní jako je tomu např. v USA. Odstranění těchto staveb je u nás jen zřídka snahou o získání stavebního pozemku na lukrativním místě pro výstavbu funkčně odlišné stavby. Jejich zánik se tedy pojí především „[...] s navýšením prodejní plochy, parkovacích míst či se zavedením vyhovujícího stavebního a dispozičního řešení.“²⁴⁶⁵ Společným jmenovatelem se stává novostavba nákupního centra, které jen velmi zřídka dosahuje hodnot původní stavby a z urbanistického hlediska opakuje chyby ve vazbách na okolí a z pohledu architektury disharmonickou estetiku.²⁴⁶⁶

V prvé řadě je nutné uvést demolici OS **Ještěd v Liberci** (2009), která se jako jedna z prvních demolic poválečné architektury stala významně sledovanou mediální událostí. Architektonicky výjimečná stavba, s pro poválečnou československou architekturu netradičním filozofickým ukotvením, byla nahrazena nákupním centrem **FORUM Liberec** (2009-10, SIA design | OL7-XIX 01, 02). Ačkoli je nákupní galerie spojnicí mezi prostorem s Domem kultury a náměstím, je to díky rozlehlosti stavby jen minimální akceptace prostupnosti území. Stavba dále jen z části vhodně dotváří městské prostředí, protože její nezanedbatelná část je vůči okolí uzavřena buď plnými fasádami, anebo plným oplocením definujícím zásobovací dvůr. Původní stavba, směrem k parkovišti na západě, sice netvořila funkční městské prostory, ale to mohlo být řešitelné výstavbou nové budovy, jež by dotvořila městský blok. Bohužel nové nákupní centrum zmíněný problém nejen prohloubilo, ale také ustálilo na několik desítek let. Rozrůstajícímu se **Centru Chodov** (dnes Westfield Chodov, 2005) podleho roku 2015 OS **Růže na Jižním Městě v Praze** (OL7-XIX 03, 04). Nový objem přístavby původní stavbu převýšil a vytvořil pro suburbánní nákupní centra charakteristicky plné fasády bez okenních otvorů a vstupů do budovy. Do jisté míry byla omezena také prostupnost území, protože vznikla slepá dopravní komunikace do podzemních garáží a končící zásobovacím dvorem s pěším propojením pouze na jedné straně ulice. Výstavbě nákupního centra byla podmíněna také demolice OS **Odra na sídlišti Výškovice v Ostravě**. K odstranění velké části střediska skutečně došlo (2014), nicméně z plánů nového centra sešlo. V současnosti je území obeháno oplocením a měla by na něm vzniknout ničím ojedinělá stavba supermarketu.

K architektonicky kvalitním patří **Galéria Martin v Martině** (2017, A8000 | OL7-XIX 05, 06), která nahradila OD PRIOR postavený dle typového projektu. Vznik nového nákupního

²⁴⁶³ „Čas může způsobit, že to, co bylo pro jednu generaci efektivním prostorem, bude pro jinou generaci přepychovým prostorem. To, co v jednom století bylo všední stavbou, se v následujícím století stane prospěšnou raritou.“ [JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 199.]

²⁴⁶⁴ „Čas způsobuje, že vysoké stavební náklady, které hradila jedna generace, jsou přínosem pro následující generaci. [...] Čas způsobuje, že určité budovy jsou pro některé podniky příliš staré a že začnou být dostupné pro jiné podniky.“ [JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 199.]

²⁴⁶⁵ MOOS. *Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí*. S. 82.

²⁴⁶⁶ Polemiku navazuje fakt, že níže zmíněné novostavby vzniklé po demolici OD mají opakující se architektury.

centra podnítily snahy o eliminaci odchodu MO prodejců z centrální části města a také navýšení prodejních ploch. Větší objem byl vhodně začleněn do městské struktury hmotovým řešením, které cituje tradiční skladbu historických budov se štíty do ulice. Pozitivním momentem je také přesun parkoviště z terénu na střechu budovy. Přestože jde o dobře zvládnutou architekturu, typická rezignace nákupních center na městský život je enormní. Většina budovy je totiž uzavřena sama do sebe, kromě hlavního průčelí je přízemí z plného obvodového pláště doplněného vraty pro zásobování a únikovými dveřmi. Neprostupný solitér vytváří bariéru nijak nepodporující pěší vazby a z těchto důvodů zůstal jen dobře architektonicky zvládnutým suburbánním nákupním centrem. Avšak postaveným na náměstí na hlavní městské ose města s 53 tis. obyvateli. Zdemolován byl také unikátní OD **PRIOR v Prešově** (OL7-XX 01), jenž měl díky přiznané prefabrikované železobetonové konstrukci nezaměnitelnou siluetu. Na jeho místě vzniklo **OC Novum** (2019, Arch design AD holdingu | OL7-XIX 07). V tomto případě byla opět navýšena prodejní plocha a parkovací plochy byly vyřešeny krytými garážemi v objemu budovy. Stavbu člení několik kubických hmot různých materiálů – bílá a šedá omítka, obklad z cementotřískových desek a celoprosklený plášť. Formálně uspořádanou hmotu, jejímž cílem je rozbít naddimenzovaný objem v blízkosti historické zástavby, doplňuje převýšená konzola zvýrazňující hlavní vstup. V tomto případě je architektura velmi podobná předměstským nákupním centrům, nicméně pozitivně lze vnímat vytvoření přímé pasáže spojující protilehlé vstupy. Oproti původnímu OD se mírně zvýšila otevřená plocha směrem do veřejného prostoru. Zdáli mají v tomto případě urbanistické vazby větší význam, než zdemolovaná architektura nechejme na posouzení čtenáři. Velmi podobný příběh se váže k demolicím OD **PRIOR v Popradě**, jenž nahradilo nákupní centrum **Forum** (2015, TDesign, Multi ve spolupráci s ArchDesign) a v **Přerově**, jehož náhradou je prostý hranol se střešním parkovištěm zvaný **Galerie Přerov** (2016, A800). Zdemolována byla také **Jednota v Rožňavě**, na jejímž místě je prázdná parcela. Předpokládaný záměr se bohužel nepodařilo zjistit. Architektonicky, ale ani použitými materiály na průčelí, nedosahuje původních kvalit OD **PRIOR v Teplicích** nákupní centrum **Galeria Teplice** (2014, A8000 | OL7-XX 02, 03, 04). Nová budova navíc zásadně ovlivnila formování městského prostředí v těsné blízkosti hlavního náměstí. Původní OD sice neoplýval komunikujícím parterem, avšak novostavba, která je mimochodem plošně téměř třikrát větší, přinesla naprostou degradaci veřejného prostoru. Pomineme-li to, že je komunikačně propojená jen na protilehlých koncích průchozí pasáží, hlavním problémem je zúžení a degradace ulice Zelená. Těžko pochopitelné, že ulice lemovaná zásobovacími rampami a kontejnery přímo ústí na hlavní náměstí města s téměř 50 tis. obyvateli.

Pro úplnost je nutné zmínit plánované demolice, ke kterým by mělo dojít v brzké době. Dlouho diskutovanou je demolice poloviny OS **sídliště Invalidovna v Praze** (OL7-XX 06), které je v současnosti obklopeno novými výškovými administrativními budovami i bytovými domy. Území přímo navazující na stanici metra by mělo být intenzifikováno novou kancelářskou budovou s prodejnou v parteru (od 2013, Pavel Burian); část stavby ve vlastnictví města se předpokládá zachovat, čímž by vzniklo poloviční řešení charakteristické

pro složité majetkoprávní vztahy. Prakticky s jistotou lze očekávat demolici OD **PRIOR v Praze-Modřanech** a **v Brně** (OL7-XX 05), jehož stěžejním problémem je urbanisticky těžko uchopitelná situace, navíc spojovaná s přesunem hlavního nádraží. Místo OD by měl vzniknout soubor šesti polyfunkčních budov propojených pěší zastřešenou promenádou. Diskutovanou je demolice prvního českého plnosortimentního OD **PRIOR v Plzni**. Stavba má statické problémy, a proto je využívána jen z části – v současnosti slouží jako supermarket a centrum pro ukrajinské imigranty. S ohledem na její umístění a fakt, že demolice přilehlého **Domu kultury** (1986, Miloslav Hrubec, Pavel Němeček, Jaroslav Holler) v roce 2012 uvolnila značně velký pozemek v blízkosti městského centra, je jeho další existence nejasná. Demolici se zřejmě nevyhne také chátrající nosná konstrukce OD **Ružinov v Bratislavě** (OL7-XXI 01, 02). V současnosti se na jejím místě uvažuje výstavba polyfunkčního souboru budov s parkem (soutěž 2020, 1. cena Jakub Cigler architekti). Nejistý osud mají zavřené OD, např. **OD v Tatranské Lomnici** a **PRIOR v Žilině**, který prozatím odolává plánovanému rozšíření přilehlého nákupního centra **Mirage** (2010, Michal Diviš Architekti | OL7-XX 07).

Z výše uvedeného plyne stěžejní zjištění, které lze suplovat slovy Masáka: domy „[...] se stavějí a bourají. Jde jen o to, proč se bourají a co vznikne místo nich.“²⁴⁶⁷ Pro zachování stávající stavby by tedy mělo hovořit také to, čím má být nahrazena. A přesto, že to u nás často bývá po určitý čas prázdnou parcelou, nebo architekturou spíše průměrnou, zatím se tak neděje. Najít vhodné příklady pro řešení demolice OD není snadné²⁴⁶⁸ a s ohledem na téma předložené práce to ani není v jejím zájmu. Přesto je možné vyzdvihnout několik příkladů novostaveb, které jsou nejen architektonicky hodnotnější než předchůdci, ale jejich vznik významně zlepšuje urbanistické vazby.

Příkladem, jenž je architektonicky více kontextuální než jeho předchůdce, může být např. nákupní centrum **Altmarkt-Galerie v Drážďanech** (2001-03, Jost Hering, Manfred Stanek | OL7-XXI 03). Komplex budov, skládající se především ze tří lichoběžníkových bloků propojených prosklenými průchody, vznikl po částečné demolici POU **Webergasse**. Z původní stavby byl zachován OD umístěný směrem do ulice, avšak urbanistické řešení založené na pěším zalomeném propojení skrz vnitroblok bylo zrušeno. Negativně lze sice chápat zásadní

²⁴⁶⁷ Rozhovor s Miroslavem Masákem. [PLUHAŘ, Adam. Architekt Masák: Ten důvod je zvláštní. In: *IDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2021 [cit. 2021-09-23]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/architekt-masak-ten-duvod-je-zvlastni.A090420_162122_architektura_web.]

²⁴⁶⁸ V USA je většina zkoumaných OD součástí předměstských nebo mimoměstských OS, proto mají urbanistické vztahy naprosto odlišný kontext. Dále zde nejsou výjimkou demolice, po kterých nevznikne buď nic (OS **Woodmar v Hammondu**, z části OS **Jack London Village v Oaklandu**, OS **Kents Moat v Birminghamu**, OD **Robinson's v Beverly Hills** a OD **Best v Towsonu**), anebo je na volné parcelě venkovní parkoviště (OD **Thalhimer's v Richmondu**, OD **Diamond's v Mese** a OD **Carson Pirie Scott v Hammondu**). V těchto případech se v různé míře plánují stavební záměry, které opakovaně mění majitele a jejich realizace je nejistá. V západní Evropě se zase zkoumané stavby příliš nedemolují, a pokud ano, nejde o příklady, které by vybočovaly z výše zmíněných československých novostaveb. Příkladem může být nákupní centrum **Agnes v Göppingenu** (2022, VON BOCK Architekten) zabírající parcelu po OD **Orion**, jež se typickým způsobem uzavírá spíše do sebe a přilehlé ulice z velké části ignoruje prázdným parterem. Specifické a diskutabilní jsou dvě demolice na území bývalé NDR. OD **Konsument v Lipsku** byl totiž zdemolován a na jeho místě vznikla novostavba připojená k novému nákupnímu centru a z exteriéru k nerozeznání od zdemolované budovy. Použití původního fasádního obkladu se v tomto případě vázalo k tomu, že je součástí památkové ochrany. Druhým případem je demolice OD **Centrum v Drážďanech**, který uvolnil místo novému nákupnímu centru **Centrum Galerie** (2008-09, T & T Design, Peter Kulka | OL7-XXI 06). Vítězství trhu nad architekturou zde představuje kuriózní situace – charakteristický stříbrný voštinový obklad původního OD byl natolik konceptuální a hodnotný, že na části fasády nového centra se objevily totožné obkladové prvky. Ovšem nikoli původní a dochované, i když s tím vítězný soutěžní návrh, ale nově vyrobené repliky.

zintenzivnění zastavěné plochy a zástavbu vnitrobloku, avšak vznik nových uliček a náměstíček, tradičnímu urbanismu měřítkově blízkých, je nutné považovat za přínos městskému prostředí. Výstavba nové administrativní budovy **Calwer Passage** (2017-22, Ingenhoven Associates, Tennigkeit Fehrle Architekten | OL7-XXI 04, 05) s intenzivní zelení na fasádách si vyžádala demolici domu definující OS **Calwer Straße ve Stuttgartu**. Na nové budově je patrná snaha o maximalizaci podlažní plochy, nicméně s ohledem na umístění v rámci města je logickým vyústěním prostorové neefektivity původní stavby. Zachováno a do stavby integrováno bylo památkově chráněné zastřešení ulice vytvářející prostorový účín velmi podobný pařížským pasážím.

Přestože odstranění architektonicky významného OD **Merkurijus v Kaunasu** bylo v odborných kruzích vášnivě debatováno, došlo k němu. Na místě po OD v současnosti vzniká polyfunkční budova (od 2008, Eugenijus Miliūnas, Algimantas Kančas), na jejíž rozloze 28 tis. m² je navrženo nejen nákupní centrum, ale také kanceláře a bydlení. Návrh stavby plně reflektuje její polohu na hlavní městské třídě – po celém obvodě uličních průčelí by měl být dvoupodlažní celoprosklený parter. Také v případě OD **Sezam ve Varšavě** je jeho náhradou polyfunkční budova **Centrum Marszałkowska** (2016, Juvenes Development). Nízkopodlažní solitér byl v dynamicky rozvíjejícím se městě ekonomicky neudržitelný a reakcí na novou okolní zástavbu je výšková stavba složená z několika základních objemů potažených celoproskleným pláštěm. Parter je prakticky po celém obvodě aktivní – směrem do hlavní ulice ústí MO jednotky a služby, vedlejší ulice slouží pro vstup do kanceláří ve vyšších podlažích. Kvůli komerční nevyužitelnosti došlo k demolici OD **Hecht v Baltimore**, na jehož místě vznikl soubor budov několika univerzit s nově upravenými veřejnými prostory pro odpočinek studentů (OL7-XXII 01, 02). V tomto případě funkce, architektura i využití veřejných prostor přesahují původní stavbu a mají pozitivní vliv na své okolí.

Demolice rozlehlých OS otevírají příležitost ke vzniku kompaktního městského prostředí.²⁴⁶⁹ Pro tyto snahy jsou stále aktuální již letité teze Jane Jacobs, podle které jsou pro kvalitní městské prostředí nutné následující čtyři podmínky.²⁴⁷⁰ Za prvé je nutná existence více částí plnicích ideálně více než dvě funkce, což zajistí přítomnost lidí v různých časových režimech a z různých důvodů, např. bydlení a kanceláře. Dalšími podmínkami jsou hustá uliční síť, umožňující několik voleb cesty mezi dvěma body, a existence budov různého stáří i stavu, což má přímý vliv na ekonomickou rozmanitost.²⁴⁷¹ Čtvrtou podmínkou je dostatečná koncentrace lidí, nejen obyvatel, ale i návštěvníků. Nejen u novostaveb obchodní typologie je třeba pamatovat, že především obchod vždy utvářel živý městský parter – obchodní ulici.²⁴⁷²

²⁴⁶⁹ Současný ideál kompaktního města se vrací k určitým principům tradičního urbanismu, které symbioticky doplňuje vybranými modernistickými myšlenkami. Současný urbanismus kompaktního města nabízí klasická městská prostranství, přírodní prvky a urbánní bloky nabízející nejen polyfunkčnost, ale také typologický mix s bohatou prostorovou koncepcí i sekundární prostupností. [KOHOUT et al. *Sídlíště, jak dál?* S. 22.]

²⁴⁷⁰ JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 162.

²⁴⁷¹ „Jestliže jsou v městské oblasti pouze nové budovy, okruh podniků, které tam mohou existovat, se automaticky zúží na ty, které mohou nést vysoké náklady spojené s umístěním v novostavbě. [...] A proto podniky, které nesou náklady na novostavbu, musí být schopny hradit poměrně vysokou režii – vysokou ve srovnání s režii, kterou nutně vyžadují staré budovy. Aby mohly nést tak vysokou režii, musí buď: a) mít velké zisky, nebo b) být dobře subvencované.“ [JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 197.]

²⁴⁷² Výjimkou nejsou ani městské OD z 60. a 70. let. Většina z nich sice měla v patrech plná průčelí, avšak v přízemí alespoň část byla prosklená a podporovala městský život.

Kategorické omyly modernistického urbanismu, např. výhradně zásobovací ulice či striktní funkční zónování, je nutné ponechat historii a u novostaveb je eliminovat. Pro správné fungování městských ulic lze uvažovat tři základní vlastnosti definované Jacobs:²⁴⁷³ za první se musí vymezit veřejné a soukromé prostory; za druhé je nutné orientovat do ulice funkce a prostory, které zajistí tzv. „oči na ulici“, a v neposlední řadě musí být na ulici nepřetržitě její uživatelé.

Příklady takovýchto řešení je možné nalézt především v USA, kde probíhá či proběhlo několik transformací ekonomicky nevyhovujících OS a OD. V první řadě je nutné zmínit rozsáhlou asanaci vůbec prvního *shopping mallu* **Northgate v Seattlu**. Ztráta historicky cenné stavby, která se stala prototypem nového typologického druhu, je částečně kompenzovaná návrhem nového nákupního centra založeného na vytvoření městského prostředí (2018, GGLO Design | OL7-XXII 03, 04, 05) s relikty původní stavební struktury. Probíhající přestavba spočívá na síti ulic a pěších koridorů, které lemují bytové domy, obchodní a kancelářské budovy. Směr a umístění hlavní osy *mallu* jsou v návrhu ctěny, čímž vzniká hlavní obchodní ulice s nejvýznamnějším prostorem nového souboru – centrálním parkem. Vybaveností nadmístního významu by se mělo stát tréninkové zařízení hokejového týmu NHL Seattle Kraken. Podobně je plánována také transformace území po OS **Northland v Detroitu** (1. etapa od 2021, Contour Companies). Tento projekt, největší státní bytová výstavba se smíšeným využitím v Michiganu, počítá se zachováním OD **Hudson's** a s vytvořením ulic s živým parterem.

Tyto ambiciózní projekty mají skromnější, ale již realizované předchůdce. Demolicí přízemního OS **Naylor Road ve Washingtonu** vznikla soustava nových budov, z nichž nejvýznamnější jsou bytové domy na společné podnoži s obchodním parterem lemujícím ulici. Nový městský blok vznikl po demolicí OS **Worcester Center v Massachusetts** (OL7-XXIII 01, 02). Architektonicky střídavý bytový soubor, jehož měřítko snižuje rozčlenění hmoty materiálovým řešením, má v části parteru občanskou vybavenost. Na polyfunkčním souboru **Randhurst Village** (2008-10, Beame Architectural Partnership) je stále patrná prostorová struktura částečně zdemolovaného OS **Randhurst v Chicagu**. Zastřešená plocha *mallu* mezi původně třemi kotevními nájemci byla otevřena a stala se kostrou pro umístění hotelu a nových budov s MO jednotkami. Nicméně všechny stavby jsou otevřeny pouze do ústřední ulice tvaru Y, opačné strany zůstaly prázdné a nemají vyšší přidanou hodnotu podobně jako je tomu u běžných nákupních center. Významná realizace nového městotvorného prostředí je spojena s demolicí OD **Broadway**, potažmo celého OS **Los Arcos ve Scottsdale**. Nákupní centrum se stalo vysoce ztrátovým již v polovině 90. let a po řadě peripetií se na jeho místě měla stavět aréna hokejového týmu NHL Phoenix Coyotes. Tento velkolepý plán však neměl úspěch u obyvatel, a proto byly pozemky odkoupeny městem, které na nich vytvořilo soubor budov primárně sloužící jako technologické a inovační centrum. Doplňkové funkce dále tvoří trvalé i přechodné ubytování a restaurace. Přestože okolní předměstskou zástavbu tvoří bungalovy, uzavřené vilové komplexy a neuspořádaný chaos skladových a nákupních hal,

---

²⁴⁷³ JACOBS. *Smrt a život amerických velkoměst*. S. 51.

vznikl zde, s ohledem na okolí až neočekávaně, příjemný prostor se stromy lemovaný měřítkově uzpůsobenými budovami. Hlavnímu bulváru na křížení s vedlejší ulicí dominuje membránové zastřešení, jehož ambicí je být symbolem celého území (OL7-XXIII 03, 04). Městské ulice byly vytvořeny také demolicemi OD **Denver v Southglennu** a značné části **Southglenn Mallu**, jehož byl OD součástí. Základ nového polyfunkčního souboru **The Streets at SouthGlenn** (OL7-XXIII 05) tvoří několik solitérních supermarketů a nákupních center, které dále doplňují bytové a parkovací domy. I zde vzniká systém venkovních ulicích, jež v různé míře kombinuje pěší a automobilový provoz, v obklopení typicky americkým předměstím s rodinnými domy. Stěžejním pro celý soubor však je to, že všechny domy mají živý parter s drobnými krámkami a restauracemi a součástí ulice jsou i nákupní centra, která se otevírají v přízemí téměř po celém svém obvodu a stávají se přirozenou součástí veřejného prostoru.

Českému prostředí mohou však být bližší evropské příklady. Proto zmiňme především demolici OS **sídliště Fasanenhof ve Stuttgartu**, na jehož místě vznikl obytný soubor **Europaplatz** (2012-15, Project GmbH | OL7-XXII 06). Nové bytové i polyfunkční domy s obchodním parterem jsou rozvržené do ortogonálního systému polootevřených bloků i bodových objektů a dále doplněny nákupním centrem a dalšími stavbami občanské vybavenosti. Základním předpokladem bylo zahuštění sídliště a především navýšení typologické rozmanitosti bytů včetně různých forem vlastnictví. V návaznosti na stanici U-Bahn bylo revitalizována plocha náměstí, jehož dominantou je brutalistní kostel sv. Ulricha; jedinečným je však soubor především modelem sdílení elektromobilů, který je stuttgartským pilotním projektem pro udržitelnou mobilitu.

Uvedené příklady dokládají, že novostavba může svému prostředí přinést novou, neočekávanou kvalitu. I přesto bychom demolice měli ideálně chápat jako poslední možnost při možném ohrožení života osob, havarijním stavu či u významně ekonomicky neudržitelných staveb. Pokud jsou problémy vylučující další existenci dané stavby podložené, její náhrada by měla vycházet ze soudobých architektonických zásad a v žádném případě by neměla být materiálově, esteticky i urbanisticky méně kvalitní než stavba zdemolovaná. Novostavba na místě zdemolované budovy by měla být podmíněna citelnějším přístupem do organismu svého okolí a primárně by se mělo uvažovat o případné rekonstrukci urbanistické situace, kterou výstavba OS či OD narušila. Je zřejmé, že takový požadavek může mít vliv na snížení funkční plochy a tím pádem negativně ovlivnit využitelnost stavebního pozemku, avšak u každé demolice a novostavby je třeba individuálně vybalancovat požadavky veřejného a soukromého zájmu. Vše zmíněné nemění nic na tom, že architektonicky či jinak významné stavby, jejichž ochrana je veřejným zájmem a jejichž kvality vyváží případné vyšší investice, by demolovány být neměly.

Výše zmíněné architektonicko-urbanistické problémy OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. jsou shrnuty v následující tabulce.

Prostorově dispoziční problémy OD

změna legislativních požadavků	> dispoziční úprava
podvyužití podlahové plochy	> rozšíření prodejní plochy na úkor skladových a kancelářských ploch
dočasná transformace na nákupní centrum	> hledání způsobu prodeje částečně zachovávající volnou prodejní plochu (např. jeden nájemce – jedno podlaží apod.) > minimalizace trvalých zásahů do původní stavební substance
trvalá transformace na nákupní centrum	> butikové schéma s minimem pevných a neprůhledných příček > atraktivnější prodejní plochy přirozeně osvětlenou dvoranou

Architektonické problémy OD v interiéru

narušení vztahu interiéru-exteriér	> koncept interiérových změn esteticky vázat na exteriér
nekoordinované údržbové práce a stavební úpravy	> dlouhodobá koncepce zajišťující vizuální jednotu a respekt k autenticitě a integritě
morální zastaralost a změna estetických potřeb obchodu	> regulace barev, materiálů i reklamních ploch
výměna nášlapných vrstev, obkladů a podhledů	> respekt k trvanlivým a kvalitním materiálům a v žádném případě neměnit materiály za méně kvalitní a špatně stárnoucí > klást důraz na přechody mezi původními a novými materiály
odstranění výtvarných děl, umělecky ztvárněných stavebních prvků, orientačních systémů apod.	> údržba a oprava způsobilou osobou > zachování in situ

Architektonické problémy OS a OD v exteriéru

narušení vztahu interiéru-exteriér	> koncept exteriérových změn esteticky vázat na interiéru
změna estetických preferencí (architektonického stylu)	> respekt k dobové estetice a její vhodná aktualizace či doplnění
reklamní/vizuální smog	> očištění a regulace reklamních ploch vč. jejich barevnosti
privatizace parteru a výkladců	> respekt k propojení mezi interiérem a exteriérem > očištění a regulace reklamních ploch

snižování energetické náročnosti (zateplení, homogenizace obvodového pláště, výměna okenních a dveřních výplní atd.)	› koncepce podložená komplexní analýzou › respekt k původnímu materiálovému a barevnému řešení obvodového pláště › respekt ke kategoriím architektonické kompozice (rytmus, kontrast, proporce, měřítko apod.) celku i detailů jednotlivých stavebních částí › respekt k původnímu tvarosloví a členění okenních a dveřních výplní
destrukce obvodového pláště	› chápání obvodového pláště jako integrální součásti okolí, příp. chráněných území › u výtvarně hodnotných obvodových plášťů vyloučeno
ztráta estetické celistvosti	› jednotná koncepce a následná regulace
odstranění výtvarných děl, umělecky ztvárněných stavebních prvků	› údržba a oprava způsobilou osobou › zachování in situ

Urbanistické problémy OS a OD

modernistický urbanismus a plánování	› nutno řešit v širších souvislostech vč. celého obytného okrsku/obvodu (zahušťování, diverzifikace, aktivace parteru, typologický a sociální mix apod.)
umístění mimo obytné území/okrsek	
změna urbanistických souvislostí	
ztráta původního významu a úbytek uživatel	› pravidelné společensko-kulturní akce
rozlehlost a podvyžití území	› zintenzivnění podlahové plochy (přístavba, nástavba, novostavba – symbióza vs. kontrast)
monofunkčnost	› polyfunkčnost › regulace MO jednotek a služeb
kapacita parkoviště	› navýšení parkovacích stání (např. podzemní garáže, povrchové parkoviště na nevyužívaných plochách)
separace všech typů doprav	› nutno řešit v širších souvislostech vč. celého obytného okrsku/obvodu › dispoziční změny a ověření vnitřního provozu v návaznosti na parter
nevyhovující koncepce ústředního prostoru	› otevření / zastřešení ústředního prostoru
stavební objem v rozporu s měřítkem okolí	› nutno řešit v širších souvislostech vč. městského centra
a narušení urbanistického vývoje (zásahy do uliční sítě, pohledových os apod.)	› u méně hodnotných staveb radikální přestavba, příp. demolice s následnou výstavbou respektující širší souvislosti
solitérní forma na rozhraní historického města a předměstí	
Jekyll-Hyde syndrom	› aktivace parteru › dispoziční změny a ověření vnitřního provozu v návaznosti na parter

temná zákoutí a patogenní místa	> přehodnocení provozu, cest pěších a zásobování a následné úpravy příp. částečné demolice
napojení na technickou a dopravní infrastrukturu	> nutno řešit v širších souvislostech > zkapacitnění technické nebo dopravní infrastruktury > estetická aktualizace prostoru zásobování, příp. přehodnocení vnitřního provozu
novostavba obchodní funkce v blízkém okolí	> funkční propojení (ideálně suchou nohou) > respekt k původní stavbě a eliminace destrukce architektonicky a umělecky významných částí > návaznost na okolí (nejen objem, architektura, ale také uliční síť apod.)

Konverze OS a OD

dočasná změna využití	> minimalizace trvalých zásahů do původní stavební substance
trvalá změna využití	> jednoznačný architektonický názor a koncepce při užití současných architektonických prostředků > užití reverzibilních intervencí v celku jasně patrných > respekt k adaptabilitě stavby, kompatibilitě funkce, původnímu konceptu stavby a architektuře > vhodný funkční mix

Demolice OS a OD

	> zachování výtvarných děl a umělecky hodnotných stavebních prvků z demolované stavby > návaznost novostavby na okolí (nejen objem, architektura, ale také uliční síť apod.) > důraz na architektonickou a stavební kvalitu novostavby > u souborů staveb vytvoření kompaktního městského prostředí (polyfunkčnost, hustá uliční síť, existence budov různého stáří i stavu, koncentrace lidí, veřejné a soukromé prostory, funkce zajišťující „oči na ulici“ situovat k ulici apod.)

Společný rámec pro všechny problémy

- › nové by mělo vždy respektovat autenticitu a integritu stavby
- › nové by mělo být vždy hodnotnější a kvalitnější než měněné, odstraňované či demolované

Tabulka 21 | Architektonicko-urbanistické problémy zkoumaných OS a OD vč. jejich možného řešení

Tabulka Jiří Moos.

01 | 17. listopad 1989, Praha - Národní třída

1 989

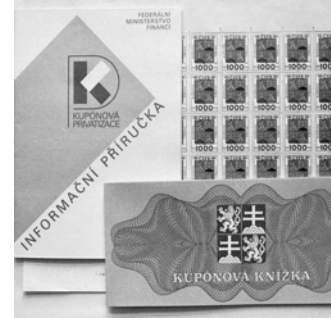
› Dobový snímek

02 | Vůdčí osobnosti OF

1 989

› V popředí vlevo Václav Havel, vpravo Václav Klaus - dobový snímek

03 | Občanské fórum

1 989

› Logo (autor Pavel Štastný)

04 | Kuponová privatizace

1 991

› Kuponová knížka a Informační příručka Federálního Ministerstva financí

05 | Kompletní seznam spolupracovníků StB

1 992, Petr Cibulka

› Úvodní strany periodika Rudé Krávo

06 | Ostalgie jako téma televizního seriálu

› Vyprávěj (2 009-12, režie B. Arichtev) - na snímku hlavní postavy seriálu

07, 08 | Příklad vztahu k poválečné architektuře

demolice 2 008

› Palác republiky, Berlín (1973-76, H. Graffunder, K.-E. Swora) - původní stav

› Berliner Schloss (2 008-20, Franco Stella) na pozemku po Paláci republiky - současný stav

01, 02 | Příklad vztahu k poválečné architektuře

stavební úprava 2 017

« Přestavba Skopje - administrativní budova MEPSO (1987, Zoran Staklev)

průčelí odstraněno 2 013

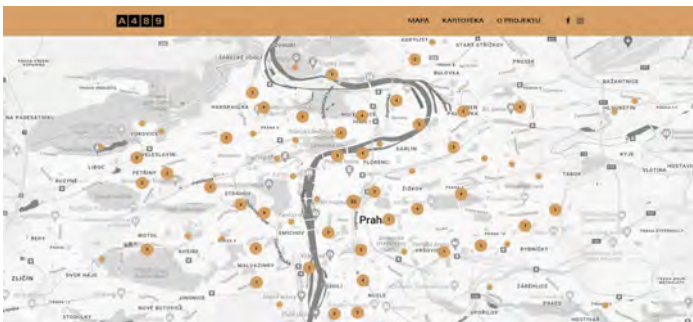
« OD Best, Houston (1975, SITE)

03, 04 | Platformy evidence poválečné architektury

« Mapa celosvětové platformy SOS Brutalism

« Mapa české platformy A489, Praha

05 | Výstavy poválečné architektury

2 022, Národní galerie

« 1956 - 1989: Architektura všem (část Práce a spotřeba), stálá expozice

06 | Konference a workshopy o poválečné architektuře

2 017, FSv ČVUT v Praze

« Výtvarné umění jako součást architektury 60. a 70. let 20. století

07 | Demolice OS Ještěd

2 009

« Náměstek primátora pro kulturu a školství O. Červinka symbolicky krájí dort - Ještěd při otevření OC Forum

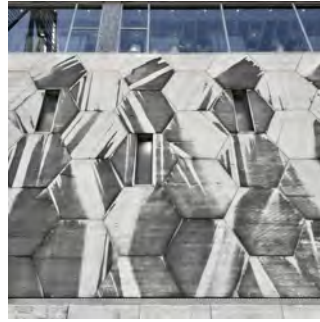
08 | Antidemonstrace demolice hotelu Praha

2013

« Odpůrci stavby v maskách bývalých komunistických pohlavárů

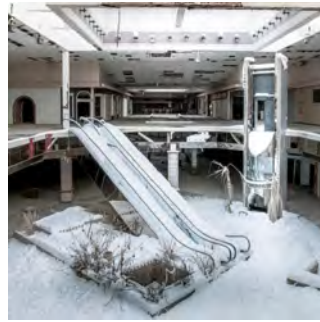
01 | Patina jako nová výtvarná hodnota

› Patina travertinového obkladu OD Bijenkorf v Rotterdamu - současný stav

02 | Pietní modernizace

» Národní galerie v Berlíně (1965-68, Mies van der Rohe, modernizace 2012-21, David Chipperfield Architects)

03 | Problém *dead malls*

› Rolling Acres Mall, Akron - současný stav

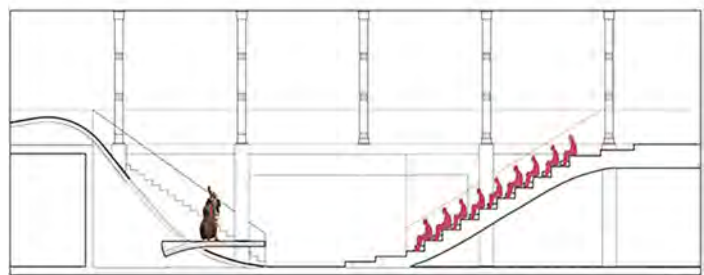
04 | Letištní terminál jako nákupní centrum

» Schiphol Plaza, Amsterdam (1992-95, Benthem Crouwel) - současný stav

05 | Megakostel se strategií nákupního centra

› Lakewood Church, Houston - současný stav

06, 07 | Prada Epicenter, New York

2 001, OMA

› Řez podélný

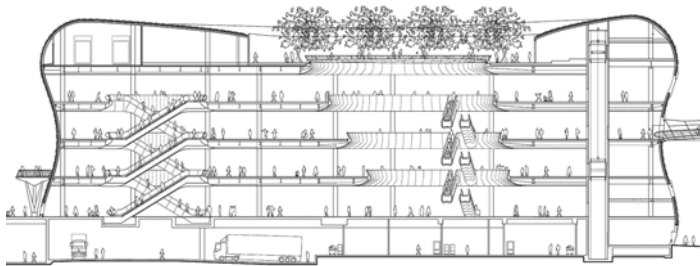

› Současný stav

08 | Triangle des Gares, Lille

1991-94, Jean Nouvel

» Dobový snímek

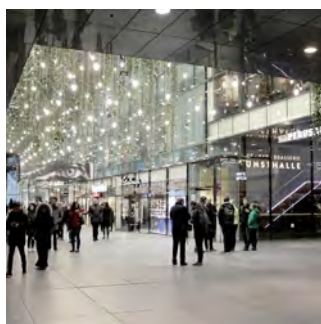
01, 02 | Selfridges, Birmingham

1 1999-2 003, Future Systems

◀ Řez podélný

◀ Současný stav

03, 04 | Fünf Hofe, Mníchov

1 1999-2 003, Herzog & de Meuron

◀ Současný stav

◀ Půdorys přízemí

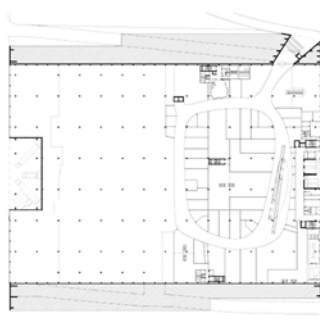

05, 06 | Centrum, Almere

1 1994-2 007, masterplan OMA

◀ Současný stav

◀ Urbanistické schéma

07 | City Park, Jihlava

2 2005-09, Kuba & Pilař architekti

◀ Současný stav

08 | Šestka, Praha

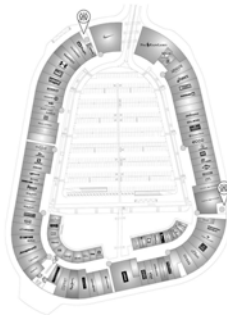
2 2006, DNA architekti

◀ Půdorys suterénu

01 | Fashion arena, Praha-Štěrboholy

2 007, A.D.N.S. production

› Půdorys přízemí

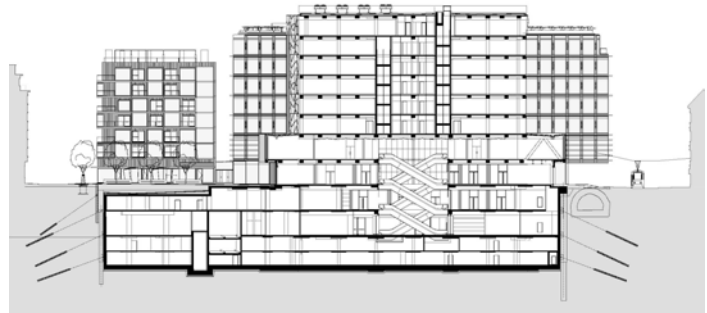

02, 03 | Quadrio, Praha

2 007-14, jakub cigler architekti

» Současný stav

› Řez podélný

04 | Galerie Vaňkovka, Brno

2 003-05, Petr Hruša, Petr Pelčák

› Současný stav

05 | Rozšíření prodejní plochy

› PRIOR, Pardubice - půdorys 3.NP (2 017)

06, 07 | Dočasná transformace na nákupní centrum

› Mladost (dnes PRIOR), Partizánske - současný stav (2 022)

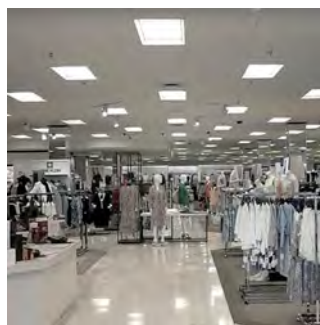
» PRIOR, Trenčín - současný stav (2 019)

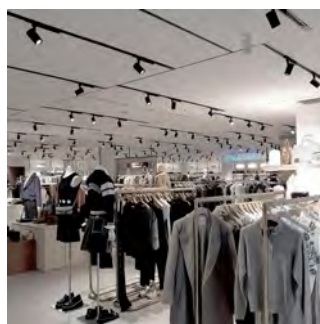
01, 02 | Trvalá transformace na nákupní centrum

- « PRIOR, Prostějov (od 2 013 Zlatá Brána, KANIA) - současný stav (2 013)
- « Hornád, Košice (dnes OD Urban) - současný stav (2 021)

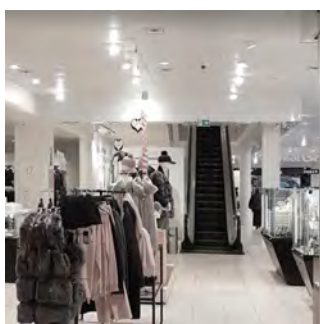

03-06 | Prodej zachovávající volnou prodejní plochu

- « PRIOR, Bratislava - současný stav (2 017)
- « Hale's, Sacramento (dnes Macy's) - současný stav (2 018)

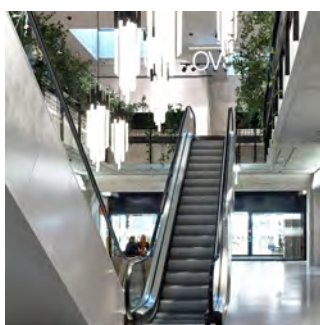

- « Neiman-Marcus, St. Louis - současný stav (2 023)
- « La Rinascente, Řím-Piazza Fiume - současný stav (2 022)

07 | Butikové schéma ve volné prodejní ploše

- « Magasin du Nord, Aarhus (dnes Magasin Aarhus) - současný stav (2 017)

08, 09, 10 | Zatraktivnění přirozeně osvětlenou dvoranou

- « Centrum, Berlín (dnes Galeria Karstadt Kaufhof) - současný stav (2 017)

- « Rätia, Davos (přestavba 2016, Corinna Menn) - současný stav (2 016)

- « Rätia, Davos (přestavba 2016, Corinna Menn) - řez příčný

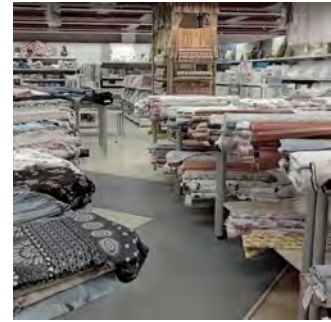
01, 02 | Změna estetických potřeb obchodu

- › Dům bytové kultury, Praha - původní stav
- » Dnes OC DBK, Praha - současný stav (2 017)

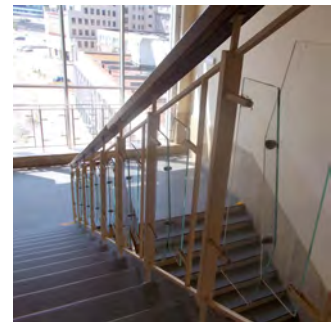
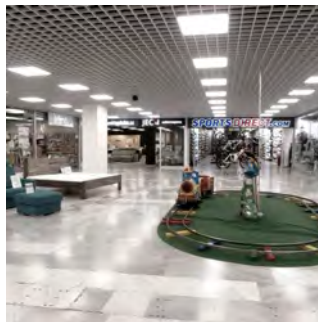

03, 04, 05 | Výměna nášlapných vrstev, obkladů a podhledů

- › PRIOR, Liptovský Mikuláš - současný stav
- » PRIOR, České Budějovice - současný stav (2 022)

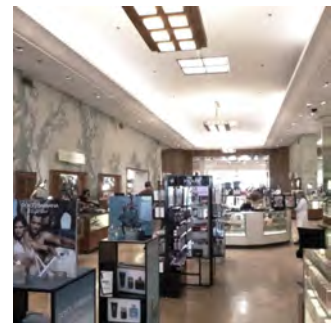

- › PRIOR, Brno (dnes OC Dornych) - současný stav (2 019)

06 | Zachování in situ

- » PRIOR, Plzeň (dnes částečně Lidl) - současný stav (2 017)

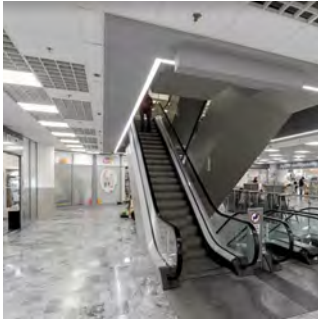

07-10 | Úpravy s ohledem na autenticitu a integritu

- › Bullock's, Pasadena - původní stav
- » Dnes Macy's, Pasadena - současný stav (2 018)

01, 02 | Respektování trvanlivých a hodnotných materiálů

- « Jednota, Trnava - současný stav (2 021)
- « NAMA, Záhřeb - současný stav (2 020)

03 | Přejechy mezi materiály

- « Bijenkorf, Rotterdam - současný stav (2 023)

04 | Výstava přibližující historii stavby

- « Centrum, Suhl (dnes Einkaufszentrum Am Steinweg) - současný stav (2 021)

05 | Autenticky dochované architektonické řešení

- « PRIOR, Cheb - současný stav (2 018)

06, 07, 08 | Reklamní smog

- « OS na Fučíkově (dnes Masarykově) ulici, Ústí nad Labem - současný stav (2 019)

- « Fončorda, Banská Bystrica - současný stav (2 022)

- « Dargov, Košice - současný stav (2 018)

09 | Privatizace parteru a výkladců

- « Centrum, Zvolen - současný stav (2 019)

01, 02 | Homogenizace obvodového pláště

- › OS Lužiny II, Praha - původní stav (2 011)
- » Dnes OC Lužiny, Praha - současný stav (2 014)

03-08 | Destrukce obvodového pláště

- › PRIOR, Nitra - změna obvodového pláště v 90. letech (2 012)
- » PRIOR, Nitra - současný stav (2 022)

- › PRIOR, Praha-Prosek - původní stav (1 992)

- › Dnes Nákupní centrum Billa Prosek, Praha-Prosek - současný stav (2 023)

- › PRIOR, Chomutov - původní stav (1 989)
- » Dnes OC Chomutovka, Chomutov - současný stav (2 011)

01 | Výměna okenních a dveřních výplní

◀ přestavba centra, Myjava - současný stav (2 019)

02 | Ztráta estetické celistvosti

◀ OS sídliště Pankrác, Praha - současný stav (2 022)

03, 04 | Obnova původní historizující architektury

◀ Corvin, Budapešť - původní stav (1 971)

◀ Corvin, Budapešť (návrh 2017, M-Teampannon) - vizualizace

05, 06 | Průčelí jako integrální součást stavby a okolí

◀ OS sídliště III, Prešov - současný stav (2 019)

◀ Hornád, Košice (dnes OD Urban) - současný stav (2 021)

01-05 | Průčelí jako integrální součást stavby a okolí

› OS, York - původní stav (2 008)

› OS, York - současný stav (2 019)

› Jelmoli, Basilej - původní stav

› Dnes Râbgass-Center, Basilej (modernizace Mint architecture) - současný stav (2 021)

› Rätia, Davos (přestavba 2016, Corinna Menn) - současný stav (2 016)

06 | Umístění mimo obytný okrsek

› OS, Praha-Čimice - současný stav (2 022)

07 | Úbytek uživatel

› OS sídliště Krč, Praha - současný stav (2 017)

08 | Zintenzivnění podlahové plochy

› Slimák, Bratislava - současný stav (2 017)

01, 02, 03 | Narušení původní urbanistické koncepce

- « OS sídliště Pařížská komuna, České Budějovice - původní stav (2 019)
- « OS sídliště Pařížská komuna, České Budějovice - současný stav (2 022)

- « OS, Praha-Zahradní Město západ - současný stav (2 019)

04-08 | Jekyll-Hyde syndrom

- « Centrum, Zvolen - současný stav (2 014)

- « Přestavba centra, Stratford nad Avonou (prostor pro nakupující) - současný stav (2 018)

- « Přestavba centra, Stratford nad Avonou (ulice na opačné straně) - současný stav (2 019)

- « Lijnbaan, Rotterdam (prostor pro nakupující) - současný stav (2 023)
- « Lijnbaan, Rotterdam (ulice na opačné straně) - současný stav (2 023)

01, 02 | Temná zákoutí a patogenní místa

- › Slunečnice, Praha-Chodov - současný stav (2 019)
- › Odra, Praha-Bohnice - současný stav (2 019)

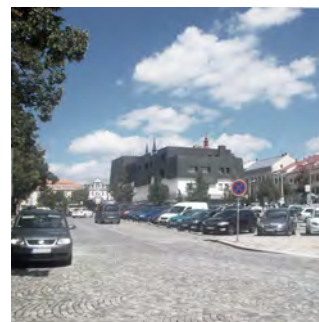
03, 04 | Zastřešení ústředního prostoru

- › OS sídliště Vällingby, Stockholm - současný stav (2 016)
- › Mayfair, Wauwatosa - současný stav (2 022)

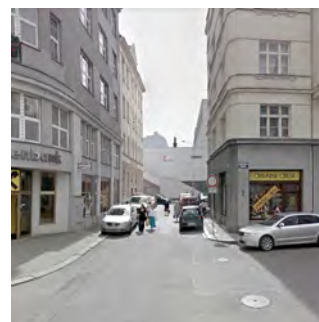
05 | Pravidelné společensko- kulturní akce

- › OS, Praha-Čimice - čimické trhy (2 017)

06 | Stavební objem v rozporu s měřítkem okolí

- › PRIOR, Jihlava - současný stav (2 017)

07, 08 | Narušení urbanistického vývoje

- › PRIOR, Brno (dnes OC Dornych) - současný stav (2 022)
- › PRIOR, Ostrava (dnes OC Laso) - současný stav (2 011)

09, 10 | Zintenzivnění podlahové plochy

- › PRIOR, Levice - původní stav (2 012)
- › Dnes Dituria Shopping Center, Levice - současný stav (2 019)

01, 02 | Zintenzivnění podlahové plochy

◁ PRIOR, Krnov - původní stav

◀ Dnes PRIOR a samostatné bytové domy, Krnov (2 005, Petr Šmarda) - současný stav (2 012)

03 | Novostavba obchodní funkce v blízkosti

◁ PRIOR (původní obrys stavby okrově) a Atrium Palác Pardubice, Pardubice - současný stav (2 022)

04, 05 | Autenticky dochované urbanistické řešení

◀ Prager StraÙe, Dráždany - současný stav (2 013)

◁ Eaton Center, Toronto - současný stav (2 023)

06, 07, 08 | Minimalizace slepých fasád a aktivace parteru

◀ OS, Stockport - původní stav (2 015)

◁ OS, Stockport - současný stav (2 021)

◁ Centrum obchodu a služeb, Varšava - současný stav (2 021)

01 | Estetická aktualizace prostoru zásobování

› Magasin du Nord, Lyngby (dnes Magasin
Lyngby) - současný stav (2 022)

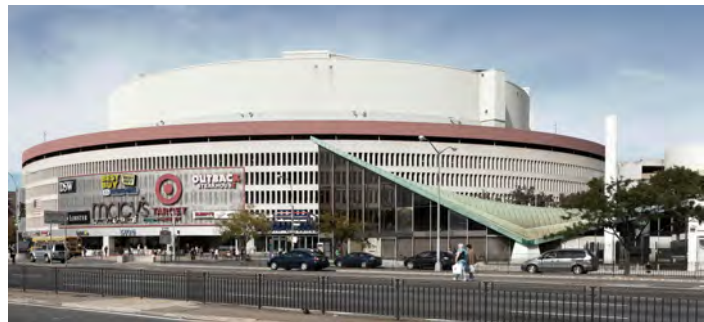

02-06 | Zintenzivnění podlahové plochy

› Alföld, Kecskemét (dnes Alföld Áruház) -
současný stav (2 011)

› Skarbek, Katowice (dnes Spółem Katowice)
- současný stav (2 022)

› Macy's Rego Park, Queens - současný stav
(2 013)

› Ruhr-Park, Bochum - současný stav
(2 019)

› OS na Rathausstraße, Berlín - současný
stav (2 022)

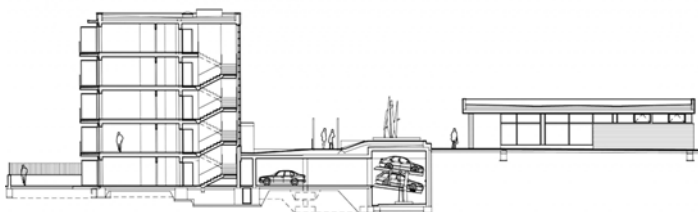

01-05 | Dlouhodobá konverze - funkční mix

- « OS sídliště Brno-Jih, Brno - původní stav (2 011)
- ◁ Dnes Union, Brno - současný stav (2 022)

- ◁ OS sídliště Lesná, Brno (přestavba 2 019, RAW, Promed) - řez příčný

- « OS sídliště Lesná, Brno (přestavba 2 019, RAW, Promed) - současný stav (2 019)
- ◁ PRIOR, Krnov (studie proveditelnosti 2018, RMJM Prague) - vizualizace

06-09 | Dlouhodobá konverze - monofunkce

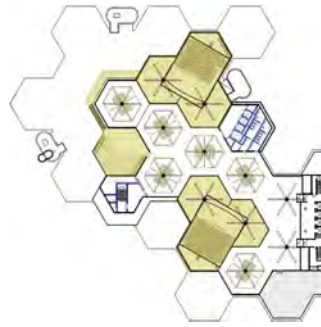
- « Máj, Kralupy nad Vltavou - původní stav (2 012)
- ◁ Dnes Městský úřad, Kralupy nad Vltavou (přestavba 2013, RH-ARCH) - současný stav (2 019)

- « PRIOR, Kroměříž - současný stav (2 012)
- ◁ Ubytovací zařízení pro osoby s Alzheimerovou chorobou, Kroměříž (návrh 2017, atelier-r) - vizualizace

01-04 | Konverze na akademické půdě

- › Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu (diplomová práce 2 016, Jan Kvita) - půdorys šestého patra
- › Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu (diplomová práce 2 016, Jan Kvita) - vizualizace

- › OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia (diplomová práce 2 022, Samuel Szkuban) - vizualizace

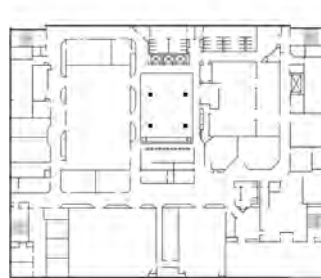

- › OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia (diplomová práce 2 022, Samuel Szkuban) - půdorys patra

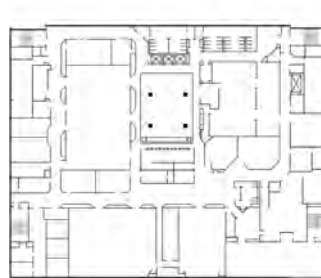
05 | Dlouhodobá konverze - bydlení

- › Chapel Square, New Haven - současný stav (2 017)

06, 07 | Dlouhodobá konverze - konferenční centrum

- › Rich's, Knoxville (dnes UT Conference Center, konverze 1992) - půdorys
- › Rich's, Knoxville (dnes UT Conference Center, konverze 1992) - současný stav (2 018)

08, 09 | Dlouhodobá konverze - sakrální účely

- › Best „Forest Façade“, Richmond - původní stav
- › Dnes West End Presbyterian Church, Richmond (konverze 2 000) - současný stav

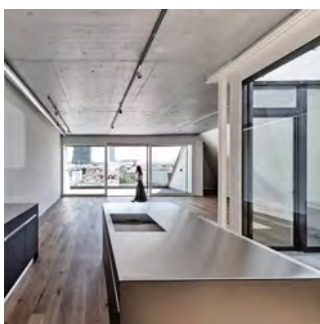

01, 02 | Dlouhodobá konverze - sportovní účely

◁ Dayton's, St. Paul - původní stav (2 016)

◁ Dnes Treasure Island Center, St. Paul (konverze 2 018, Collaborative Design Group) - současný stav (2 018)

03, 04 | Dlouhodobá a částečná konverze - bydlení

◀ Jelmolli, Basilej (dnes Rägass-Center (konverze Mint architecture) - současný stav (2 022)

◁ Jelmolli, Basilej (dnes Rägass-Center (konverze Mint architecture) - půdorys třetího patra

05, 06 | Dlouhodobá a částečná konverze - přechodné ubytování

◀ Prima, Split (dnes PRIMA Life Spalato) - současný stav (2 017)

◁ Galeries Moderne, Rotterdam (dnes Motel One, konverze 2 022, KAAAN Architecten) - současný stav (2 023)

07, 08 | Dlouhodobá konverze - kulturní účely

◀ Globus, Kranj - původní stav

◁ Dnes Mestna knjižnica Kranj, Kranj (konverze 2 011, API ARHITEKTI) - současný stav

01-07 | Demolice a výstavba nákupního centra

2 009-10, SIA design

» OS Ještěd (původní obrys stavby okrově)
a FORUM Liberec (2 009-10, SIA design),
Liberec - současný stav (2 022)

› FORUM Liberec, Liberec (2 009-10, SIA design) - současný stav (2 019)

› Růže, Praha-Jižní Město - původní stav (2 014)

» Westfield Chodov, Praha-Jižní Město -
současný stav (2 019)

› PRIOR, Martin - původní stav (2 012)

» Galéria Martin, Martin (2 017, A8000) -
současný stav (2 022)

› OC Novum, Prešov (2 019, Arch design AD holdingu) - současný stav (2 019)

01-04 | Demolice a výstavba nákupního centra

- « PRIOR, Prešov - demolice (2 018)
- « PRIOR, Teplice - demolice (2 012)

- « PRIOR, Teplice - původní stav (2 012)

- « Galeria Teplice, Teplice (2 014, A8000) - současný stav (2 017)

05, 06, 07 | Plánovaná demolice a nejistá budoucnost

- « PRIOR, Brno (návrh polyfunkčního komplexu) - vizualizace (2 022)
- « OS sídliště Invalidovna, Praha (návrh administrativní budovy, 2 013, Pavel Burian) - vizualizace

- « PRIOR a nákupní centrum Mirage (2 010, Michal Diviš Architekti), Žilina - současný stav (2 019)

01, 02 | Plánovaná demolice a nejistá budoucnost

› Ružinov, Bratislava (vítězný soutěžní návrh polyfunkčního komplexu, 2 020 jakub cigler architekti) - vizualizace

› Ružinov, Bratislava - současný stav (2 015)

03 | Zlepšení urbanistické struktury a vazeb

› Altmarkt-Galerie (2 001-03, Jost Hering, Manfred Stanek) - současný stav (2 022)

04, 05 | Zintenzivnění podlahové plochy

› Calwer Straße, Stuttgart - původní stav (2 008)

› Calwer Passage, Stuttgart (2 017-22, Ingenhoven Associates, Tennigkeit Fehrle Architekten) - současný stav

06 | Replika původních prvků

› Centrum Galerie, Dráždany (2 008-09, T & T Design, Peter Kulka) - současný stav (2 009)

01, 02 | Kultivace a oživení veřejného prostoru

◀ Hecht, Baltimore - původní stav (2 009)

◀ Univerzitní kampus, Baltimore - současný stav (2 018)

03, 04, 05 | Transformace na kompaktní městské prostředí

◀ Northgate, Seattle - současný stav

◀ Northgate, Seattle (návrh polyfunkčního souboru s relikty původního *mallu*, 2 018, GGLO Design) - vizualizace

◀ Northgate, Seattle (návrh polyfunkčního souboru s relikty původního *mallu*, 2 018, GGLO Design) - urbanistické schéma

01-06 | Transformace na kompaktní městské prostředí

› Worcester Center, Massachusetts - původní stav (2 011)

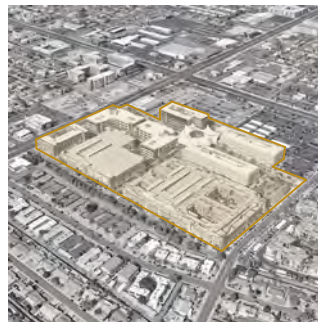

› Polyfunkční soubor staveb, Massachusetts - současný stav (2 019)

› Polyfunkční soubor, Scottsdale - současný stav (2 022)

» Polyfunkční soubor, Scottsdale - současný stav (2 022)

› Polyfunkční soubor, Southglenn - současný stav (2 022)

» Europaplatz, Stuttgart (2 012-15, Project GmbH) - současný stav (2 022)

ZÁVĚR

S odstupem času si období 60. a části 70. let 20. století vysloužilo označení „zlatá šedesátá“. Toto bouřlivé období je spojeno s finalizací obnovy škod vzniklých během druhé světové války, stalo se svědkem nových myšlenkových názorů, několika světově významných událostí a z pohledu architektury také, a to především, posledním radostným nádechem před koncem moderny.²⁴⁷⁴ V Československu došlo ke zmírnění politického nátlaku a sovětského vlivu, ke vzniku nových idejí nejen v kultuře a také (navzdory protikonzumně založenému režimu) k boomu v nakupování. Výsledkem byla výstavba progresivních OS a společností oblíbených OD, které se staly také hlavními typologiemi západní obchodní architektury.

Hlavním cílem předložené práce bylo na základě analýzy dostupné literatury a pramenů popsat vývoj těchto významných typologií v 60. a 70. letech 20. stol. na území tehdejšího Československa a uvést ho do širších společensko-historických souvislostí a kontextu zahraniční architektury.

- shrnutí práce

První část (část metodologická) tvoří dvě kapitoly. První z nich objasnila cíle a metodiku výzkumu a dále definovala prvotní hypotézy; druhá přiblížila výběr tématu, ve zkratce nastínila diskurs československé architektury 60. a 70. let 20. stol. a sumarizovala použitou literaturu a prameny.

Druhá část (část teoretická) se skládá ze dvou kapitol. Třetí kapitola zasadila zkoumané typologie do kulturně-historického kontextu. K tomu sloužil exkurz do historie obchodu a obchodních staveb, jenž na pozadí významných celospolečenských změn přinesl ucelený pohled na vývoj osobitého segmentu architektury. Podrobněji jsou popsány začátky zkoumaných typologií – francouzské *grand magasin* přelomu 18. a 19. stol. a americká *shopping centers* začátku 20. stol. Na základě exkurzu lze obě typologie interpretovat jako logické odpovědi architektury na problémy tehdejšího obchodu a konzumní společnosti. Čtvrtá kapitola zkoumané stavby uvedla do sociální a ekonomické situace socialistického Československa. OS a OD zde získaly ukotvení v centrálně plánovaném hospodářství, socialistickém životním stylu a vnitřním obchodu vč. budování MO jednotek. Postavení zkoumaných typologií v tehdejší MO síti jim přisuzuje pomyslný vrchol a tím pádem určitou exkluzivitu a potřebu reprezentace režimu.

Třetí část (část teoreticko-empirická) sestává ze dvou kapitol, které zkoumané typologie popsaly v chronologickém vývoji teorie navrhování a stavební praxe v širším geografickém kontextu. Pátá kapitola se zabývala analýzou OS v novém obytném okrsku a v centru města s důrazem na urbanisticko-hmotové a dopravní řešení; šestá kapitola analyzovala OD z pohledu urbanisticko-hmotového, architektonicko-estetického, provozně dispozičního a konstrukčně technického řešení. Dílčím výstupem této části se stal návrh typologické kategorizace, která umožňuje definovat společné i výjimečné znaky a vlastnosti jednotlivých staveb v rámci zkoumaných typologií. Pro OS byly definovány dva aspekty základní hierarchie (umístění ve vztahu k sídlu, okruh působnosti) a čtyři pilíře typologické

²⁴⁷⁴ „Konec epochy „moderní architektury“ už nastal a pokračuje.“ [KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha*. Praha: Krajský projektový ústav, 1983. Nestránkováno.]

kategorizace (hmotové řešení, oddělení pěších od ostatních typů dopravy, struktura uspořádání, tvar a otevřenost centrálního prostoru); OD získaly tři aspekty základní hierarchie (forma vlastnictví, nabízený sortiment zboží, velikost prodejní plochy) a čtyři pilíře typologické kategorizace (urbanisticko-hmotové, architektonicko-estetické, provozně dispoziční, konstrukční řešení).

Čtvrtou část (část empiricko-teoretická) tvoří jediná kapitola, která zkoumané typologie uvedla do kontextu současné doby. K tomu sloužil popis české porevoluční společenské transformace, současného vztahu k poválečné architektuře v kontextu paměťových studií a vyrovnávání se s minulostí, aktuálních trendů v MO a v neposlední řadě nynějšího stavu zkoumaných staveb. Zhodnocení současného stavu na základě míry stavebních intervencí, od drobných udržovacích prací přes konverze až k demolicím, a funkčního využití proběhlo na celkem 307 OS a 286 OD, jejichž výčet byl výsledkem předchozí části práce. Zkoumané intervence byly tedy sledovány nejen na území tehdejšího Československa, ale i v dalších postsocialistických zemích a státech západního světa. Na základě výzkumu byly pro zkoumané československé stavby formulovány charakteristické architektonicko-urbanistické problémy (u OD prostorově dispoziční a architektonické problémy v interiéru, u OS a OD architektonické problémy v exteriéru, urbanistické problémy, problémy spojené s konverzemi a s demolicemi), na jejichž řešení byly metodou *best practice* nalezeny vhodné přístupy.

Významnou součástí práce je příloha – Katalog. Součástí graficky jasného a stručného přehledu realizovaných i nerealizovaných (soutěžních i studentských návrhů) OS a OD z 60. a 70. let 20. století (s možnými přesahy) je nejen základní bibliografie a odkazy, dobové fotografie, autorství staveb či datace, ale především také navržené základní hierarchie a typologická kategorizace. Díky tomu Katalog přináší ucelený pohled na zkoumané typologie a představuje výchozí bod pro jejich další systematické studium.

- hypotézy práce

1) typologie československých OS a OD z 60. a 70. let 20. století, byla více ovlivněna vzory ze „Západu“ než stavbami východního bloku

Pro potvrzení hypotézy hovoří především kulturně-historický vývoj československých zemí, který dokládá to, že relativně snadno přejímají nové myšlenky a tendence. Víme, že projektové ústavy měly nejen přístup k literatuře o zahraniční architektuře, především té západní, ale výjimkou nebyly ani zahraniční cesty architektů za významnými stavbami. Nejen o těchto cestách, ale i o západních stavbách informovala tehdejší oficiální odborná periodika. Ve zkoumaném období navíc došlo k narušení stalinistického kultu a k odklonu od diktátu socialistického realismu, což vedlo k obecnému vzhlížení ke kultuře Západu. Protože západní tendence přišly se značným zpožděním a v našem prostoru nenašly teoretické ukotvení, výrazová diferenciaci a slohová dezintegrace západní architektury není v architektuře československé natolik patrná. Opomenout nelze ani tradici první republiky vázanou k mezinárodnímu stylu, kterou se krátká epizoda socialistického realismu snažila narušit.

U OS je problém složitější, protože se jejich řešení formovalo na přelomu 50. a 60. let, tedy v době, kdy dozníval nejen socialistický realismus, ale vliv a dohled SSSR ve všech národních záležitostech byl stále zásadní. OS v novém obytném okrsku byla přímo vázána s řešením poválečné bytové krize, jež si žádala rychlou výstavbu nových obytných území. Ta se začala dle sovětského vzoru členit na obytné okrsky a obvody. Je ale nutné dodat, že formování sídlišť bylo přejato z teorie, která se objevila o desítku let dříve ve Velké Británii a USA. Podobným způsobem byla nepřímo převzata také často se opakující forma okrskové vybavenosti s vnitřním dvorem pro návštěvníky, jejíž kořeny lze vystopovat v severských zemích, především Finsku a Švédsku. Společnými znaky československých OS se středisky v západní Evropě jsou především umístění v geometrickém středu sídliště či v blízkosti hlavních ulic a také přímá návaznost na stanici městské hromadné dopravy.

Celoměstská OS tvořila komplexnější problém, proto na jejich řešení nešlo aplikovat schémata jako na OS v novém obytném okrsku. USA v daném období procházely krizí městských center, jež se snažili urbanisté a architekti řadou opatření zvrátit. V západní Evropě existoval především problém obnovy měst po druhé světové válce, k čemuž byl ve většině případů prosazen modernistický koncept formující město v různé míře jako *tabula rasa*. Tento postoj při obnově anebo při výstavbě nových městských center akceptoval také východní blok. Stěžejní vzory pro řešení celoměstské vybavenosti bychom vystopovali ve Velké Británii, anebo jimi přímo byly POU **Lijnbaan v Rotterdamu** a stockholmská **OS Vällingby a Hötorget**.

Naproti tomu otázka moderního OD u nás byla nastolena až na začátku 60. let a její řešení již plně odpovídalo tehdejší západní architektuře. V případě této typologie SSSR absolutně nevystihl nástup progresivní západní formy a v daném období stále čerpal z tradičních evropských OD. O tom mimo jiné svědčí vzorový **OD na Leninském prospektu v Moskvě**. ČSR i další státy pod sovětským vlivem však přímo převzaly západní tendence a pro typologii OD byly přebrány především forma, estetika, řazení sortimentu do spotřebních komplexů a částečně také provozně dispoziční (volná prodejní plocha s eskalátory v těžišti) i konstrukční řešení. Ideálním předobrazem moderního OD se stal **Bijenkorf v Rotterdamu** – stavba, díky které její hlavní architekt, Marcel Breur, importoval tehdejší formu amerického *branch store* do Evropy.

U obou typologií pak zásadní rozdíly s analogickými stavbami na Západě existovaly v jejich plánovacím procesu. V československém direktivním centrálním plánování prakticky neexistovala cenová politika pozemků uvnitř měst a nefungoval tradiční konkurenční boj, a proto záviselo budování MO sítě na několika základních principech (koncentrické a rovnoměrné rozmístění, soustředění prodejen) a ukazatelích. U obou typů staveb je stěžejním rozdílem s analogickými stavbami v USA také umístění vůči centru města, kde většina z nich vznikala na předměstích anebo dokonce mimo hranice města. Výstavba OD (*branch stores*) zde byla později dokonce přímo vázána s výstavbou OS (*shopping centres, malls*). Odlišnost mezi některými evropskými a československými příklady lze spatřovat také ve způsobu uvolnění potřebného místa v historické struktuře města. Z důvodu

menších škod během druhé světové války bylo v našem prostoru nutné uvolnit pro nové „chrámy konzumu“ místo asanací morálně, stavebně či ideologicky (!) nevyhovujících budov. Zásadní rozdíl byl také ve stupni automobilizace, díky čemuž se u OS a OD nevažovalo s takovými kapacitami parkovišť jako na Západě a především v USA. U obchodních staveb byl také značný rozdíl ve velikosti skladových ploch. Opomenout bychom neměli ani společenský, potažmo ideologický význam – OS a OD sloužily jako místa sociální interakce a přímo reprezentovaly „hojnost“, kterou tehdejší režim produkoval.

Výše uvedené závěry hypotézu v zásadě potvrzují. Československá OS byla ovlivněna západními vzory, i když přejatými přes sovětské zkušenosti; naopak československé OD přímo vycházely ze soudobých západních trendů a sovětskému vývoji předcházely. Obě typologie samozřejmě podléhaly místním hospodářským, stavebním i politickým podmínkám, díky čemuž získaly svou specifičnost.

2) typologie československých OS a OD z 60. a 70. let 20. století, byla ovlivněna více legislativním rámcem, THU a materiálovou základnou než individualitou jejich tvůrců

Exkluzivní československá architektura, k níž nepochybně patří několik OS a řada OD, byla navzdory projekčnímu aparátu v mnoha případech individualistická. To nejlépe dokládá vývoj OD, který vzešel z úsilí několika osobností (především Ivan Matušík a Růžena Žertová) udávajících nejen estetický standard, ale také zásady provozních i konstrukčních řešení zpětně ovlivňujících formu. Lze dohledat řadu inovativních i experimentálních řešení, která se posléze pro danou typologii stala charakteristická – zmiňme specifický konstrukční systém pro OD, technologii výstavby a další stavební prvky (spouštěcí portály). Architektura několika OD představuje i v kontextu západní architektury ojedinělé unikáty.

Proti hypotéze a výše zmíněnému však hovoří šedý průměr československé architektury, který byl realizován výhradně průmyslovou železobetonovou prefabrikací, jejíž zásady byly sovětským importem. Touto konstrukční metodou byla postavena drtivá většina zkoumaných OS, z čehož přímo vychází nejen omezení při jejich projektování, ale také jejich vzhled (proporce, detaily) a kvalita provedení. Ve většině případů se u návrhu OS individuální tvorba smrkla na hmotové řešení kubických objemů na předem definované konstrukční mřížce.

Ve zkoumaném období architektům značně komplikovaly práci neustále se měnící pravidla v projekčním aparátu, nepružné centrální plánování, omezená dostupnost materiálů a neochota stavebních i výrobních podniků. Mnohdy bylo na základě těchto aspektů nutné přistoupit ke změně nejen konstrukčního řešení, ale také vzhledu stavby – tedy k zásadnímu zásahu do tvůrčovy prvotní myšlenky. Inovativnost a originalita, za každé situace a v každé době, naráží samozřejmě na legislativní, hygienické i požární limity, které je nutné při návrhu reflektovat. Dalším soudobým limitem byly THU, které sice procházely dynamickým vývojem, ale tvořily zásadní mantinely. To je patrné více u OS než u exkluzivních OD, které v řadě případů byly experimentální stavbou, jejímž úkolem bylo potřebné ukazatele definovat. Vliv ekonomických ukazatelů byl stěžejní v normalizačním období, kdy se architektura ve

většině případů stala trpěnou součástí výstavby životního prostředí. Opomenout nelze ani typizační projekty, jež měly opět více zásadní význam u OS než u OD, u kterých se typizace ve zkoumaném období týkala jen v dílčích návrhových aspektech. Z výše uvedeného lze odvodit, že výhradně OD, až na pár výjimek OS, patřily tehdy k několika vybraným typologiím, které byly pro architektury vítanou možností, jak projektovat významnou stavbu s určitou mírou vlastní individuality navzdory přísně typizovanému stavebnictví. Architektům nemajícím umístěnku do odpovídajícího projektového ústavu tuto příležitost v 60. letech poskytl otevřené architektonické soutěže.

Druhou hypotézu tedy nelze jednoznačně potvrdit ani vyvrátit. Rozdíly mezi zkoumanými typologiemi jsou natolik zásadní, že hypotéza platí pouze u architektonicky významných OS a velké části OD.

3) typologie československých OS a OD z 60. a 70. let 20. století dnes ztrácí své původní architektonické kvality spíše kvůli změně obchodních způsobů než kvůli změně politicko-ekonomického systému a lhostejnému postoji společnosti k poválečné architektuře

Hypotézu potvrzuje neustálý vývoj a změny MO forem prodeje; obchodní stavby jsou specifické krátkou morální životností. Značný vliv na OS a OD má samozřejmě také nárůst automobilizace, změna životního stylu, transformace kultu spotřeby do potřeb běžného denního života i potřeb trávení volného času (nákup jako přidružený proces při návštěvě restaurace, kina, fitness apod.), fenomén online nakupování, *mallizace* veřejného prostoru a všech typů staveb a také globalizace, ke které se pojí zavádění módních forem prodeje a ztráta individuality lokálního stavitelství. Vrchol obchodní architektury dnes představuje nákupní centrum. Díky těmto aspektům se v současnosti zkoumané stavby napříč všemi regiony nachází ve fázi útlumu. Proti této fázi existují tři strategie (renovace, rozšíření, přeměna), které jsou v různých obměnách a kombinacích realizována. Průvodními jevy bývá „secondhandizace“ a s ní spojená vizuální degradace reklamním smogem. Výraznější úpravy probíhají v prodejní ploše tak, aby byl maximalizován tzv. Gruenův efekt. Proto je kladen důraz na nákupní prostředí a atmosféru, jejíž významnými faktory jsou design prodejny, dispoziční řešení a prezentace zboží. Prostor musí uspokojovat aktuální vizuální potřeby nakupujících a musí odpovídat současnému ověřenému a zažitému modelu (změna použitých materiálů a barevnosti, odstranění výtvarných děl, obvodových pláštů či jiných uměleckořemeslných prvků). Obvyklou je transformace prodejního prostoru na butikové schéma, jež odpovídá rozvržení nákupního centra. Nejen s potřebami nakupujících je spojeno snižování energetické náročnosti, které mnohdy počítá s homogenizací fasád. Intervence do zkoumaných staveb řeší také jejich problémy (nevhodné umístění v rámci urbanistické struktury, dopravní dostupnost a nevhodně řešené zásobovací prostory, monofunkčnost). U větších OS bývá problémem samotná původní koncepce a struktura, kterou řeší transformace na polyfunkční budovy nebo soubory staveb.

Proti hypotéze se staví vliv transformace politicko-ekonomického systému. Českými elitami rezonuje přesvědčení, že komunistický režim byl historickou anomálií vnucenou z Východu, která vytrhla demokratický národ z přirozeného směřování na Západ. Sametová

revoluce představuje tlustou čáru za minulostí; tehdejší režim je zodpovědný za nejzávažnější problémy, s nimiž se v současnosti potýkáme. Nejednoznačné vyrovnání se s minulostí započal legislativní proces, který do popředí uvedl otázku individuální odpovědnosti. Navzdory tomuto hlavnímu diskursu tvoří pro část české společnosti problém způsob, jakým došlo k celé transformaci socialistického režimu. K tomu přispívá sporně provedená privatizace či ostrakizace podpořená lustracemi. V postsovětských zemích je dnes patrný společenský fenomén ostalgie definovaný pozitivním vztahem k socialistické minulosti, zejména v oblasti konzumu.

Postoj české společnosti k poválečné architektuře se snaží zlepšit také nynější premisa NPÚ, která tento segment architektury interpretuje nikoli jako ideologický počín, ale jako osobitou součást historie architektury a stavitelství. Přesto v mnoha mediálních kauzách rezonuje ideologická bariéra natolik, že jsou odsuzovány i stavby zcela evidentně inspirované západní архитектурou. Vztah veřejnosti ke zkoumaným stavbám, potažmo poválečné architektuře, je třeba chápat v širším rámci kolektivní paměti. Zkoumané stavby v mnoha případech tvoří důležitá místa paměti a jejich zánik je možné interpretovat jako symbolické mazání minulosti. Nicméně ideologie představuje také zástěrku pragmaticky ekonomických důvodů, např. zisk lukrativního stavebního pozemku. Mediální kauzy přispívají k vyostření sporů mezi zastánci a odpůrci poválečné architektury. Výjimečná není ani politizace problému; nezřídka se stává, že čelní představitelé rozhodují o společném kulturním dědictví v rozporu se svými poradními orgány či odbornými komisemi. Silnými momenty jsou také nedotknutelnost soukromého vlastnictví a celkový úpadek zájmu společnosti o dění ve veřejném prostoru.

Nicméně podobný současný stav analogických staveb v západní Evropě i USA, kde změna politicko-ekonomického systému neproběhla, hovoří o tom, že vliv politicko-ekonomické transformace a vztahu veřejnosti k poválečné architektuře z pohledu ideologické bariéry bude menší, než bychom předpokládali. V tomto momentě lze nastínit otázku slučitelnosti staveb ve stylu pozdní moderny s vkusem větší části veřejnosti napříč regiony. Přese všechno zájem o poválečnou architekturu především u mladší generace vzrůstá a stále méně výjimečné bývá znovuužití estetických prvků pozdní moderny v současné architektuře.²⁴⁷⁵ Nejen akademické instituce se zabývají systematickou inventarizací a zhodnocením poválečného architektonického dědictví; současná památková péče, reprezentovaná u nás NPÚ, již požaduje pro architekturu druhé poloviny 20. stol. uplatňovat shodné zásady ochrany jako pro jakoukoli historickou budovu. Navzdory tomu ochrana a kultivované zacházení s poválečnou архитектурou stále pokulhávají.

Z toho vyplývá, že ani třetí hypotézu se nepodařilo jednoznačně potvrdit ani vyvrátit. Současný stav OS a OD je komplexním problémem a prakticky každá stavba podléhá řadě odlišných vlivů. Dnes se zkoumané stavby v USA, západní Evropě i ve státech bývalého sovětského bloku nachází v podobné kondici jako analogické budovy na území tehdejšího

²⁴⁷⁵ Remake pozdní moderny lze sledovat i na novodobé interpretaci charakteristické formy moderních OD. To je patrné např. na modernizaci OD **Illuster v Usteru** (1973, Heinrich Raschl, modernizace 2015-18 Baumschlager Eberle), během které původní prosklená fasáda získala nový předsazený plášť sestávající z prolamovaných čtverců z bílého sklovláknobetonu. Nová podoba tak stavbu řadí k určité historické etapě více než fasáda původní.

Československa. A musí čelit i shodným problémům, jež přináší současné trendy v MO a změna nákupních zvyklostí. Nicméně ani vztah laické i odborné veřejnosti k poválečné architektuře, potažmo k socialistické minulosti, kterou dané stavby reprezentují, nelze opomenout a v současnosti má svůj význam.

- využití práce

Disertační práce vznikla na základě studia na Fakultě stavební ČVUT v Praze v doktorském studijním programu. Značná část tohoto studia byla spojena s programem Ministerstva kultury České republiky – *Analýza a prezentace hodnot moderní architektury 60. a 70. let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR* (v rámci programu NAKI II), díky čemuž jsem mohl spolupracovat s pedagogy i NPÚ na systematickém výzkumu, inventarizaci a také výstupech týkajících se poválečné architektury. Z výše zmíněného je zřejmé, že jde o aktuální téma, které tvoří jednu z priorit současné památkové péče.

Práce dále rozvíjí výzkumné aktivity NPÚ a prohlubuje poznatky o poválečném architektonickém dědictví. Její teoretický přínos lze spatřovat především v posunutí horizontu vědění o typologii OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. Závěry mohou sloužit nejen jako základ pro další výzkum těchto typologií, ale i poválečné architektury obecně, či ke zhodnocení uvedených staveb. Využitelnost práce je možná také na akademické půdě, kde může být podkladem pro pedagogy či studenty architektonických studijních programů – nejen těch zabývajících se studiem dějin architektury, ale také současnými problémy architektonické praxe (ateliérová tvorba). Praktické využití práce spočívá v její komplexnosti, jejíž snahou je narušit a vyvrátit klišé o československé poválečné architektuře. Stěžejním cílem je zlepšit současný vztah společnosti k této etapě architektonického dědictví. Sledování nynějšího stavu zkoumaných staveb a nalezení jejich možného řešení pak přináší pro architekty, stavebníky i širší veřejnost východiska a limity jejich dalšího využití při respektování architektonických hodnot.

Výsledky výzkumu jsou nejen součástí předložené práce, prezentovány byly také ve formě dílčích výstupů na odborných vědeckých konferencích, v odborných publikacích a populárně naučných člancích.

- limity práce

K zásadním omezením výzkumu patří:

- subjektivní pohled autora, který logicky ovlivnila dějinná situace se všemi možnými předsudky a osobními zájmy;

- znalost cizích jazyků, která umožnila výzkum pouze v češtině, slovenštině, angličtině a částečně v němčině;

- výběr dobových i recentních odborných pramenů a literatury, jehož snahou bylo odkrytí maximálního množství informací k danému tématu, byl záměrný a omezený dostupností a znalostí cizích jazyků;

- výběr zkoumaných staveb, který proběhl na základě výběru pramenů a literatury, z čehož lze předpokládat, že jde o výjimečné představitele řazené nad průměr dané stavební typologie;

- množství zkoumaných jednotek a náročnost výzkumu neumožnily v rámci časových možností studia do výzkumu zahrnout více staveb a další ve výzkumu nesledované státy, což by mohlo vést k přesnějším závěrům.

- doporučení dalšího výzkumu

Předložená práce v žádném případě nepředkládá ideál absolutní pravdy;²⁴⁷⁶ její snahou je otevřít další příležitosti k interpretaci československé poválečné architektury. Navazující výzkum by měl:

- analogickým způsobem analyzovat vývoj, charakteristické i ojedinělé vlastnosti dalších segmentů obchodní architektury, např. nákupních středisek, samoobsluh, interiérových řešení prodejen apod.;

- prohloubit podobným způsobem vědění o jiných stavebních typologiích specifických pro dané období, např. kulturní domy, telefonní ústředny a vysílače, hotely, sídla KSČ a velvyslanectví apod.;

- podrobněji rozpracovat stavebně architektonické metody pro kultivovaný přístup obnovy, modernizace i konverze, které by nejen zaručily požadovanou míru autenticity a integrity, ale dokázaly také uspokojit současné požadavky na stavby;

- podrobněji rozpracovat principy pro snižování energetické náročnosti s ohledem na ekonomické náklady spojené s celým životním cyklem stavby, tzn. nejen s ohledem na jejich realizaci, ale také provoz a případnou likvidaci;

- z pohledu trvale udržitelného rozvoje komplexně prověřit otázku konverzí a demolic s následnou výstavbou nové budovy.

V případě zkoumaných OS a OD z 60. a 70. let 20. stol. by měl další výzkum v oblasti typologie precizovat závěry práce:

- rozšířením poznatků o teoretických předpokladech návrhu těchto typologií v zemích bývalého východního bloku;

- rozšířením výčtu staveb na základě dalšího výzkumu opomenutých domácích i zahraničních periodik a odborné literatury;

- rozšířením výčtu československých staveb na základě podrobnějších znalostí jednotlivých regionů;

- rozšířením okruhu bádání u jednotlivých typologií, např. u OS se dále zaměřit na dispoziční, interiérové řešení i architektonické řešení;

---

²⁴⁷⁶ Ostatně jak konstatuje Hroch, každé poznání historie „[...] usiluje o co nejbližší, co nejpřesnější, co nejvěrnější postihu vnitřních souvislostí, které určovaly běh dějin toho onoho období, té oné země. A tkví v samé podstatě kritické vědy (a to nejen historické), že každý či téměř každý výklad, každá taková konstrukce je časem podrobena revizi a případně nahrazena konstrukcí novou, přesnější, komplexnější.“ [HROCH, Miroslav. Paměť a historické vědomí očima historika. In: MASLOWSKI, Nicolas a JIŘÍ ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 46-66. ISBN 978-80-246-2689-5. S. 64.]

- ověřit reálnost a případná omezení navrhovaných přístupů pro řešení charakteristických architektonicko-urbanistických problémů daných staveb;
- doplnit chybějící údaje u jednotlivých staveb v Katalogu, především datace, hlavní architektky či architektky, generální projektanty, investory a dodavatele.

Všechny tyto body představují kroky k dosažení společného cíle. Je nepochybně nutné zpětně osobitou poválečnou architekturu interpretovat a uvědomit si její historii, význam i estetickou kvalitu v širších souvislostech a dále ji v maximálně možné míře objektivitu zhodnotit. Poté bude nutné přistoupit k její kultivované aktualizaci a přizpůsobení současným potřebám společnosti. K tomu by měly sloužit objektivní metody, které budou uvažovat nejen požadavky ekonomiky provozu, ale také aspekty trvalé udržitelnosti i estetické hodnoty.

Práci bych rád zakončil slovy Benešové: „Sudme tuto dobu bez předpojatosti bojujících tvůrců a všímejme si všeho z rozmanitého množství architektur, jejichž hodnoty byly střídavě vyzdvihovány a zavrhovány, aby nakonec došly spravedlivého uznání a zařazení podle našich dnešních vědeckých metod a znalostí.“²⁴⁷⁷ Tato slova byla v polovině 80. let, tedy v době tuhé normalizace, sice věnována historizující architektuře 19. stol., avšak vezměme si je k srdci i pro architektonické dědictví šedesátých a sedmdesátých let 20. století. Myslím, že si to zaslouží.

---

²⁴⁷⁷ BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Nestránkováno.

BIBLIOGRAFIE

Kapitola 1

ALLEN, Stan. Praktiky vs. projekt. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 176-195. ISBN 978-80-903826-3-3.

ARON, Jiří a Vladislav VÁCHA. *Maloobchodní síť ve městech: její výstavba, organisace a plánování*. Praha: Orbis, 1956.

AULICKÝ, Václav a Miloslav PAVLÍK. Konstrukce. Statika. Stavební technologie. Materiálová základna. Ocel. Beton. Železobeton. Závěsové fasády. Boletické panely. Superstruktury. Prefabrikace. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 541-551. ISBN 978-80-908359-1-7.

BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

BLAŽÍČEK, Oldřich J. a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962.

BRIX, Tomáš. Byla šedesátá léta opravdu zlatá?. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 204-207. ISBN 80-010-3413-5.

Citáty slavných osobností: Hans Hollein[online]. 2020. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/271608-hans-hollein-architektura-neni-jen-reseni-daneho-problemu-ale/>.

ČEJKA, Jan. Architektura veřejných budov. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1967, roč. 26, č. 2-3, s. 133-143. ISSN 0300-5305.

DEDEČEK, Vladimír. Vladimír Dedeček, rozhovor ze dne 2. 6. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 282-293. ISBN 80-010-3413-5.

DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. Slovensko. Česko. Kontext. Expo. Vztahy na ose Bratislava-Brno-Praha. Slovenská vysoká škola technická. Zahraniční reprezentace. Utopie. Setkávání. Bourání. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 323-335. ISBN 978-80-908359-1-7.

Entwicklung einer Bewertungsmethodik der Architektur von 1945 bis 1979. In: *Stadt Wien* [online]. Wien, 2007-2013 [cit. 2020-10-06]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/grundlagen/nachkriegsarchitektur/pdf/bewertungsmethodik-detail.pdf>.

GIRSA, Václav. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006*[online]. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2007 [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://portal.cvut.cz/wp-content/uploads/2017/04/PP2007-11-Girsa.pdf>.

HANDA PARDÝL, Věkoslav. Věkoslav Handa Pardýl, rozhovor ze dne 28. 1. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 196-203. ISBN 80-010-3413-5.

HLAVINKA, Pavel. *Dějiny filosofie. 2., rozšířené vydání*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2021. ISBN 978-80-7684-013-3.

HRUBÝ, Josef a Zdeněk POKORNÝ. Úprava prostoru kolem hotelu International v Brně. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1963, roč. 22, č. 2, s. 93-101. ISSN 0300-5305.

HUBÁČEK, Karel a Petr VOLF. Karel Hubáček: na začátku je čára. In: VOLF, Petr. *Baráky v hlavě: rozhovory s architekty*. Praha: Gasset, 2013, s. 48-57. ISBN 978-80-87079-29-4.

ICOMOS. *The Nara Document on Authenticity*. Nara, 1994. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf>.

ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document* [online]. ICOMOS, 2017 [cit. 2022-07-06]. ISBN 978-2-918086-63-5. Dostupné z: https://isc20c.icomos.org/wp-content/uploads/2022/03/MNDD_ENGLISH.pdf.

JOHNSON, Paul. *Dějiny dvacátého století*. Překlad Jan ČULÍK. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-853-3607-3.

JOCH, Roman. Socialismus a komunismus: styčné body a rozdíly. In: *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online]. 2016 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/socialismus-komunismus-stycne-body-rozdily>.

KOUKALOVÁ, Martina. Paneláky a Kublerův serialismus. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 12-25. ISBN 978-80-7101-169-9.

KRATOCHVÍL, Petr a Rostislav ŠVÁCHA. Funkcionalismus. Socialistický realismus. Mezinárodní styl. Pozdní moderna. High-tech. Mašínismus. Postmoderna. Minimalismus. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 233-243. ISBN 978-80-908359-1-7.

KRIER, Léon. *Architektura - volba nebo osud*. Překlad Jaroslav HUŤA. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0012-7.

KRIŠNAMÚRTI, Džiddú. *Co děláte se svým životem?* Překlad Vojtěch ETLER. Praha: Alferia, 2020. ISBN 978-80-271-1390-3.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 1. časť. A - O*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 2. časť. P - Ž*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LOOS, Ivo a Jindřich MALÁTEK. Nad výstavou "Praha ve výstavbě" - 1965. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1965, roč. 24, č. 10, s. 697-700. ISSN 0300-5305.

LOUDOVÁ, Jiřina. K současnému stavu a k perspektivám estetiky architektury. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1972, roč.18, č. 1, s. 5-18. ISSN 0042-9376.

MACHONINOVÁ, Věra. Věra Machoninová, rozhovor ze dne 4. 5. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 186-195. ISBN 80-010-3413-5.

MARHOLD, Karel. Karel Marhold, rozhovor ze dne 1. 4. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 52-61. ISBN 80-010-3413-5.

MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0.

MATOUŠKOVÁ, Kamila. Hodnocení urbanistické a architektonické úrovně. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Vítězslav PROCHÁZKA. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1987, roč.33, č. 5, s. 3-16. ISSN 0042-9376.

MERJAVÝ, Pavol. Okrskové centrum sídliska Družba v Spišskej Novej Vsi. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč.22, č. 6, s. 20-21. ISSN 1335-2180.

MICHAEL HAYS, Kenneth. Kritická architektura: Mezi kulturou a architekturou. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 60-81. ISBN 978-80-903826-3-3.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Význam v architektuře Západu*. Překlad Jiří TOUREK. Praha: Dokořán, 2019. ISBN 978-80-7363-950-1.

NOVÝ, Otakar a Petr VOLF. Otakar Nový: hrdinové roku nula. In: VOLF, Petr. *Baráky v hlavě: rozhovory s architekty*. Praha: Gasset, 2013, s. 126-135. ISBN 978-80-87079-29-4.

ORWELL, George. 1984. Překlad Eva ŠIMEČKOVÁ. Praha: Levné knihy, 2009. ISBN 978-80-7309-808-7.

PEŘINKOVÁ, Martina a Lucie AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů*[online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2014 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.fast.vsb.cz/export/sites/fast/226/cs/studium/studijni-materialy/ochrana-a-obnova-historicky-objektu.pdf>.

PETŘÍČEK, Miroslav. Československo. Bipolární uspořádání světa. Brusel. Totalita. Disent. Univerzalizmus. Filozofie. Historie. Tradice. Revoluce. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 131-141. ISBN 978-80-908359-1-7.

PILAŘOVÁ, Zdislava. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Miroslav MICHELA.

PLATOVSÁ, M. a R. ŠVÁCHA. *Obchodní dům Máj/Tesco: Stavebně historický průzkum*. Cit. dle PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*.

PODZEMNÝ, Richard. Slova tvůrců. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1968, roč.27, č. 9-10, s. 645-646. ISSN 0300-5305.

POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže 60.let 20.století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH.

POPELOVÁ, Lenka a Nikolay BRANKOV. Otázka ochrany průmyslového dědictví druhé poloviny 20. století jako téma výzkumu NAKI II a aktivit ČNK ICOMOS. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Průmyslové dědictví - evidence, výzkum, ochrana, nové využití: Industrial heritage - recording, research, protection, re-use*. V Praze: České vysoké učení technické, ©2021, s. 67-78. ISBN 978-80-01-06657-7.

PRUDON, Theodore H. M. *Preservation of Modern Architecture*. New York: Wiley, 2008. ISBN 978-0-471-66294-5.

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pětadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1.

RASMUSSEN, Steen Eiler. *Jak vnímat architekturu*. Překlad Martin POKORNÝ. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2598-2.

REZEK, Petr. *Architektonika a protoarchitektura*. Druhé, rozšířené a opravené vydání. Praha: Jan Placák - Ztichlá klíka, 2017. ISBN 978-80-88047-07-0.

ROKOŠNÝ, Anton. Od zkušeností k novým formám. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč.15, č. 3, s. 34-37. ISSN 1335-2180.

RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978.

RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Překlad Marzia PATONOVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč.9, č. 1, s. 9-26. ISSN 1210-7050.

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Malý princ*. 13. vydání. Překlad Richard PODANÝ. V Praze: Albatros, 2010. ISBN 978-80-00-02738-8.

Sdělení č. 73/2000 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, 1985. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 3. října 1985, jménem České republiky podepsána ve Štrasburku dne 24. června 1998 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2000-73>.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - naučný slovník*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1961.

ŠEBO, Juraj. *Zlatá léta šedesátá*. Praha: Volvox Globator, 2012. ISBN 978-80-7207-869-1.

ŠEVČÍK, Oldřich. *Programy a prohlášení architektů: 60. léta XX. století*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3429-1.

ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠTVÁN, Jaromír. *Přehled občanských zařízení*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, skupina územního plánování, 1956.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Česká architektura a její přísnost: padesát staveb 1989-2004*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2004. ISBN 80-903-2573-4.

TERRAY, Emmanuel. Berlín: křižovatka paměti. Překlad Karel THEIN. In: BENZA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 119-132. ISBN 80-902196-3-2.

TODOROV, Tzvetan. Paměť před historií. Překlad Karel THEIN. In: BENZA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 33-46. ISBN 80-902196-3-2.

TŮMA, Oldřich. Druhá stabilizace komunistického režimu a cesta k pádu (1972-1989). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 443-454. ISBN 978-80-246-3994-9.

URLICH, Petr. *Klasický a abstraktní model v architektuře 20. století*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1992. ISBN 80-01-00869-X.

URLICH, Petr. Šedesátá léta, vymezení pojmu v mezinárodním kontextu. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 15-19. ISBN 80-010-3413-5.

ÚV KSČ. Akční program KSČ: přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 5. dubna 1968. In: *Československé dokumentační středisko* [online]. Praha, 1994–2019 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/4717-DS.html>.

VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980.

VOLF, Petr. Václav Girs, rozhovor. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč.6, č. Speciál, s. 60-65. ISSN 2570-7744.

VRABELOVÁ, Renata et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5.

ZAJONCOVÁ, Jana. Životní prostředí, humanismus a panelová sídliště šedesátých let. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 166-181. ISBN 978-80-7101-169-9.

ZÁBOJ, Marek. Opora pro předmět Obchodní operace I. In: *Mendelova univerzita v Brně* [online]. [bez data] [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?opora=123>.

ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. Překlad Libuše MACKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1966.

ZIKMUND, Jan. Architekt Rudolf Holý. In: POTŮČEK, Jakub a Jan ZIKMUND et al. *Mlékárna jako úkol hodný architekta: Rudolf Holý*. V Praze: České vysoké učení technické, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, ©2016, s. 47-97. ISBN 978-80-01-06041-4.

ZIKMUND, Jan. *Hledání univerzality: kontexty průmyslové architektury v Československu 1945-1992*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06743-7.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav. Hotel Praha nepamátkou. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 52-55. ISBN 978-80-87989-27-2.

Kapitola 2²⁴⁷⁸

10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985.

ARON, Jiří a Vladislav VÁCHA. *Maloobchodní síť ve městech: její výstavba, organizace a plánování*. Praha: Orbis, 1956.

BARTLOVÁ, Milena. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 45-62. ISBN 978-80-87348-66-6.

BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951.

BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2.

BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

BENEŠOVÁ, Marie. Marie Benešová: rozhovor ze dne 27. 11. 2002. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 32-39. ISBN 80-010-3413-5.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

BOČAN, Jan. Jan Bočan, rozhovor ze dne 10. 11. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 176-185. ISBN 80-010-3413-5.

BRIX, Tomáš. Byla šedesátá léta opravdu zlatá?. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 204-207. ISBN 80-010-3413-5.

Bulletin Uměleckohistorické společnosti. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 10-11 [cit. 2019-02-26]. ISSN 1805-3955. Dostupné z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.

CAMERON, Rondo E. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. Překlad Vladimír DRÁBEK. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-858-6521-1.

---

²⁴⁷⁸ Šedivě je vyznačena bibliografie, která je v podkapitole 2.2 uvedena jako základní literatura či prameny práce.

CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA.

CIMLER, Petr, Dana ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-167-6.

CVAK, ed. Složitost a víceznačnost v projektech prostředí. *Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1968, roč.14, č. 5, s. 51-52. ISSN 0042-9376.

ČEJKA, Jan. Architektura veřejných budov. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1967, roč. 26, č. 2-3, s. 133-143. ISSN 0300-5305.

ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013. ISBN 978-80-7008-316-1.

ČERNÝ, Václav. *Paměti 1945-1972*. Brno: Atlantis, 1992. S. 228. Cit dle PILAŘOVÁ. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*.

ČINÁTL, Kamil. *Naše české minulosti, aneb, Jak vzpomínáme*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. České dějiny NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-291-7.

ČÍŽEK, Pavel. *Betón: tvárny, trvanlivý, odolný, lacný. Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč.21, č. 1, s. 6-9. ISSN 1335-2180.

ČSN 73 0802 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Nevýrobní objekty*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.

ČSN 73 0834. *Požární bezpečnost staveb - Změny staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011.

ČSN 73 4130. *Schodiště a šikmé rampy - Základní požadavky*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2010.

ČSN 73 4301. *Obytné budovy*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2004.

ČSN 73 5305. *Administrativní budovy a prostory*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2005.

ČSN EN 15643. *Udržitelnost ve výstavbě - Rámec pro posuzování budov a inženýrských staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2021.

DĚDIČOVÁ, Magdalena et al. *DBK 40: 1981-2021: historie obchodního domu a lokality Budějovická = history of the department store and Budějovická area*. Praha: DBK, a.s., 2022. ISBN 978-80-11-01338-7.

DOBIŠ, Alojz, ed. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986.

DOCOMOMO INTERNATIONAL. Eindhoven-Seoul Statement. In: *Docomomo International* [online]. Seoul, 2014 [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://www.docomomo.pt/news/international/eindhoven-seoul-statement-2014>.

DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011. ISBN 978-80-904081-3-5.

DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektuta v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchécoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970.

DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019. ISBN 978-80-87348-66-6.

DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979.

DUDEK, Oldřich. *Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení*. Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5.

DVOŘÁK, Bohuslav. Úvod k úvahám o sémantické problematice architektury. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1969, roč.15, č. 10, s. 8-14. ISSN 0042-9376.

DVOŘÁK, Bohuslav, ed. Symbol a význam v architektonickém prostoru. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1969, roč.15, č. 10, s. 15-20. ISSN 0042-9376.

Epos o Gilgamešovi. Překlad Lubor MATOUŠ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

FETISOV, Oleg. *Metodologie konverze objektů průmyslového dědictví pro nové nevýrobní funkce*. Praha, 2019. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER.

FILIPCOVÁ, Blanka. *Člověk, práce, volný čas*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1967.

FILIPOVÁ, Alena. *Umění prodávat*. 3., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3511-5.

FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny*. Překlad Pavel HALÍK a Petr KRATOCHVÍL. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1261-3.

GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA.

GEHL, Jan. *Města pro lidi*. Překlad Karel BLAŽEK a Bronislava BLAŽKOVÁ. Brno: Partnerství, o.p.s., 2012. ISBN 978-80-260-2080-6.

GEISS, Imanuel. *Dějiny světa v souvislostech*. Překlad Dagmar MORAVCOVÁ. Praha: Ivo Železný, 1999. ISBN 80-240-0453-4.

GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-876-8.

GOČÁR, Jiří a Josef TOMAN. *Architekt a ekonom k socialistickému stylu života*. Praha: Svoboda, 1977.

GORYCZKOVÁ, Nada, ed. *Péče o památky moderní architektury: celostátní seminář Ostrava, 6.-7.10.1999 : sborník příspěvků*. Ostrava: Památkový ústav v Ostravě, 1999. ISBN 80-850-3419-0.

GRONWALDT, Max a Zdeněk PEXIEDER. *Metodické pokyny k projektování obchodního vybavení sídliště: obchodní střediska*. Praha: Studijní a typisáční ústav, 1958.

HAAS, Felix. *Architektura 20. století*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

HAAS, Felix. *Vývoj architektury a umění v 19. a 20. století*. 5. nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1983.

HADRAVOVÁ, Zdena. *Obchodně provozní jednotky*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1985.

HADRAVOVÁ, Zdena. *Systémové projektování obchodních jednotek*. Praha: Merkur, 1974.

- HADRAVOVÁ, Zdena. *Vývoj vnitřního obchodu ve světě*. Praha: Merkur, 1975.
- HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970.
- HAUSEROVÁ, Milena. Město mezi trváním a přestavbou. In: VORLÍK, Petr et al. (A)typ: *architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019, s. 16-23. ISBN 978-80-01-06641-6.
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984.
- HÁBLOVÁ, Anna. *Města zdí: život a smrt obchodních center*. Praha: Dokořán, 2017. ISBN 978-80-7363-861-0.
- HERODOTOS. *Dějiny* [online]. Palmknihy, 2007 [cit. 2020-06-28]. Dostupné z: <https://www.theofil.cz/user-files/files/herodotos-dejiny.pdf>.
- HNÍDKOVÁ, Vendula. Náš socialistický realismus. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 78-89. ISBN 978-80-7101-169-9.
- HOLEČEK, Josef a Václav GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2008. ISBN 978-80-87104-34-7.
- HONZÍK, Karel. *Cestou k socialistické architektuře*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1960.
- HONZÍK, Karel. *Co je životní sloh*. Praha: Československý spisovatel, 1958.
- HONZÍK, Karel. *Necessismus: myšlenka rozumné spotřeby*. [Praha]: Nákladem Klubu pro studium spotřeby, 1946.
- HONZÍK, Karel, Miroslav KLIVAR a Zbyněk KUCHYŇKA. *Aktuální problémy socialistického životního slohu*. Praha: Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1963.
- HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2001. ISBN 80-717-9631-X.
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Překlad Zdeněk UHEREK. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-018-6.
- HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962.
- HORNBLOWER, Simon a Antony SPAWFORTH, eds. *The Oxford Classical Dictionary*. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-954556-8.
- HRUBÝ, Josef a Zdeněk POKORNÝ. Úprava prostoru kolem hotelu International v Brně. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1963, roč. 22, č. 2, s. 93-101. ISSN 0300-5305.
- HRŮZA, Jiří. Postřehy z Holandska. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1959, roč. 5, č. (23), s. 6. ISSN 0009-0697.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6.
- CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001. ISBN 3-8228-6047-6.

ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Victoria Falls, 2003. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/en/about-the-centre/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/165-icomos-charter-principles-for-the-analysis-conservation-and-structural-restoration-of-architectural-heritage>.

ICOMOS. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. 5. vydání. Burwood: Deakin University, 2013. ISBN 0957852843. Dostupné také z: <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>.

JANEČKOVÁ, Michaela. Sídliště mezi "akcelerací moderny" a postmodernou. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 286-301. ISBN 978-80-7101-169-9.

JANULA, Ladislav, Jiří JELEN a Antonín ŠVESTKA. *Obchodní domy a nákupní střediska spotřebních družstev*.

JANŮ, Karel. 22. únor 1948 a architekti. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1948, roč. 7, č. 2, s. 44. ISSN 0300-5305.

Jednotná organizácia riadenia a prevádzky obchodných domov Prior. [S.l.: nákl. vl.], 1973.

JINDRA, Jiří a kol. *Výstavba obchodní sítě: Metodická příručka pro plánování a výstavbu obchodní sítě v ČSSR*. Praha: Merkur, 1971.

JIROUTEK, Jiří. *Už nejdu do Ještědu = I no longer shop at Ještěd*. Liberec: Fenomén Ještěd, 2019. ISBN 978-80-270-7110-4.

JOHNSON, Paul. *Dějiny dvacátého století*. Překlad Jan ČULÍK. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-853-3607-3.

KAROUS, Pavel. Architektura a společnost. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 10-15. ISBN 978-80-87989-27-2.

KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0.

KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974.

KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0.

KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966.

KOHOUTEK, Miloslav, ed. *Úkoly československého vnitřního obchodu při budování socialismu: sborník prací pracovníků Ústavu pro výzkum vnitřního obchodu*. Praha: Orbis, 1954.

KOUKALOVÁ, Martina. Paneláky a Kublerův serialismus. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 12-25. ISBN 978-80-7101-169-9.

Košický vládní program: program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků. In: *Národní archiv* [online]. Praha, 1945 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2021/04/labyrinth-1945-Kosicky-vladni-program.pdf>.

KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha*. Praha: Krajský projektový ústav, 1983.

KRATOCHVÍL, Petr a Rostislav ŠVÁCHA. Funkcionalismus. Socialistický realismus. Mezinárodní styl. Pozdní moderna. High-tech. Mašínismus. Postmoderna. Minimalismus. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 233-243. ISBN 978-80-908359-1-7.

KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4.

KROC, Stanislav. *Chronologie československého vnitřního obchodu 1944-1987*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1987.

KROC, Stanislav a Zdenka SAJALOVÁ, eds. *Sortimentno-prevádzková typizácia pľnosortimentných obchodných domov*. Bratislava: ERPO, 1981.

KROC, Stanislav a Zdenka SAJALOVÁ, eds. *Sortimentně provozní typizace pľnosortimentních obchodních domů*. Praha: Merkur, 1988.]

Krytá tržnice v Royan, Francie. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 4, s. 32. ISSN 0042-9376.

KULTERMANN, Udo. *Současná světová architektura*. Překlad Gustav SOLAR. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1966.

KUSÝ, Martin, 1961. Význam a poslanie architektúry v spoločnosti. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 3, s. 67. ISSN 1335-2180.

KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 1. časť. A - O*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 2. časť. P - Ž*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LÁBUS, Ladislav a Josef PLESKOT. Nástup postmodernismu. Normalizace. ČVUT. Generační vymezení. Historie. Tradiční hodnoty. Univerzální architektonický jazyk. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 423-433. ISBN 978-80-908359-2-4.

LE CORBUSIER-SAUGNIER. *Za novou architekturu*. Překlad Pavel HALÍK. Praha: Petr Rezek, 2005. ISBN 80-860-2723-6.

LOUDOVÁ, Jiřina. K současnému stavu a k perspektivám estetiky architektury. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury. 1972, roč. 18, č. 1, s. 5-18. ISSN 0042-9376.

LOUDOVÁ, Jiřina. Sloh, styl a móda v soudobé architektuře. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1972, roč. 18, č. 5-6, s. 12-20. ISSN 0042-9376.

MARCINKA, Marián. Marián Marcinka, rozhovor ze dne 22. 3. a 3. 6. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 274-281. ISBN 80-010-3413-5.

MASÁK, Miroslav. Mezi Expy. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 20-31. ISBN 80-010-3413-5.

MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0.

MASÁK, Miroslav, ed. *Architekti SIAL*. Praha: KANT, 2008. ISBN 978-80-86970-79-0.

MASÁK, Miroslav a Jiří MERGER. Struktura architektonické scény. Stavoprojekt. Krajské projektové ústavy. Svaz architektů. Sdružení projektových ateliérů. Sial. Školka. Disent. Kádrování. Rýsování. Modelování. Obec architektů. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 459-469. ISBN 978-80-908359-1-7.

MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

MATOUŠKOVÁ, Kamila. Hodnocení urbanistické a architektonické úrovně. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Vítězslav PROCHÁZKA. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1987, roč.33, č. 5, s. 3-16. ISSN 0042-9376. S. 4.

MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1.

MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Překlad Helena BEGUVINOVÁ. Praha: Argo, 2009. ISBN 78-80-257-0151-5.

MCLEOD, Mary, 2011. Od postmodernismu k dekonstruktivismu: Architektura a politika v éře Ronalda Reagana. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 100-143. ISBN 978-80-903826-3-3.

MEYERS, Eric M., ed. *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East: Volume 3*. Oxford: Oxford University Press, 1997. ISBN 0-19-511217-2.

MICHÁLEK, Slavomír a kol. *"Zlaté šesťdesiate" v rozdelenom svete*. Praha: Ottovo nakladateľství, 2015. ISBN 978-80-7451-513-2.

MICHELL, George, ed. *Architecture of the Islamic World: Its History and Social Meaning*. London: Thames and Hudson, 1995. ISBN 978-0-500-27847-5.

MOOS, Jiří. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Průmyslové dědictví - evidence, výzkum, ochrana, nové využití: Industrial heritage - recording, research, protection, re-use*. V Praze: České vysoké učení technické, ©2021, s. 79-84. ISBN 978-80-01-06657-7.

MOOS, Jiří. Konverze obchodních domů PRIOR z 60. a 70. let 20. století. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Poválečný industriál: historie a budoucí využití*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT v Praze, ©2023. ISBN 978-80-01-07055-0.

MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986.

MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, eds. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989.

MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4780-4.

NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6.

HL. MĚSTO PRAHA. Nařízení č. 10/2016 Sb. hl. m. Prahy, kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby v hlavním městě Praze (pražské stavební předpisy). In: *Praha.eu*. 27. května 2016. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/vyhlasaky_a_narizeni/vyhledavani_v_pravnich_predpisech/narizeni_c_10_2016_sb_hl_m_prahy.html.

Nařízení vlády č. 21/1953 Sb. Vládní nařízení občanské kontrole obchodu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 25. března 1953 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-21>.

Nařízení vlády č. 59/1959 Sb. Vládní nařízení o občanské kontrole obchodu a provozoven. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. srpna 1959 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-59>.

Nařízení vlády č. 296/1948 Sb. Vládní nařízení o opatřeních ve stavebnictví v pětiletém plánu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 21. prosince 1948 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-296>.

NEUFERT, Ernst. Bau-Entwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen. Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel ; Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden. 15. Aufl. Berlin-Tempelhof: Bauwelt-Verlag, 1954.

NEUFERT, Ernst. Bau-entwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen. Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel ; Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden. Berlin: Ullstein, 1959.

NEUFERT, Ernst. Bauentwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen : Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel : Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden. 25. Aufl. Frankfurt am Mein: Verlag Ullstein, 1966.

NEUHÄUSL, David. Vratislav Růžička. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 402-422. ISBN 978-80-908359-2-4.

NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. Překlad Karel THEIN. In: BENZA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 7-32. ISBN 80-902196-3-2.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Význam v architektuře Západu*. Překlad Jiří TOUREK. Praha: Dokořán, 2019. ISBN 978-80-7363-950-1.

NOVÁKOVÁ, Zdenka, 2006. Na křídlech šedesátých let. Spolupráce s Františkem Cubrem. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 154-165. ISBN 80-010-3413-5.

NOVÁKOVÁ, Zdenka a Radomíra SEDLÁKOVÁ. Pozice žen ve stavebnictví. Gender. Rovnost příležitostí. Historie, teorie, kritika architektury. Konkurence. Strategie. Předobrazy. Archivace informací. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 215-225. ISBN 978-80-908359-2-4.

NOVOTNÁ, Eva. Bydlení všem. In: HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023, s. 45-74. ISBN 978-80-7035-814-6.

NOVOTNÁ, Eva. Jak vyřešit bytový problém? Nařízením!. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 112-127. ISBN 978-80-7101-169-9.

NOVOTNÝ, M. Japonská architektura. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1963, roč. 9, č. 10, s. 6. ISSN 0009-0697.

NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971.

OPPENHEIM, A. Leo. *Ancient Mesopotamia: Portrait of a Dead Civilization*. 2. vydání. Chicago: The University of Chicago Press, 1977. Dostupné také z: https://oi.uchicago.edu/sites/oi.uchicago.edu/files/uploads/shared/docs/ancient_mesopotamia.pdf.

PAVLUSH, ed. Nová obytná skupina bytových domů při „RoehamptonLane“ v Londýně. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1959, roč. 5, č. 11, s. 25-28. ISSN 0042-9376.

PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3994-9.

PECHAR, Josef. *Vývoj architektury v 19. a 20. století: určeno pro posl. fak. stavební*. Praha: ČVUT, 1974.

PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979.

PECHAR, Josef a Petr URLICH. *Programy české architektury*. Praha: Odeon, 1981.

PELČÁK, Petr. Chtěla jsem dělat cokoliv zajímavého, jen architekturu ne. Rozhovor s Růženou Žertovou. In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 201-210. ISBN 978-80-86863-87-0.

PERNICA, Karel M. *Československý vnitřní obchod ve třetí pětiletce*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.

PEVSNER, Nikolaus. *A history of building types*. Repr. London: Thames and Hudson, 1979.

PILAŘOVÁ, Zdislava. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Miroslav MICHELA.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.

PRAGER, Karel. *Technika stavby a architektura. Architektura ČSSR*. Praha, 1963, roč. 22, č. 4-5, s. 294-296. ISSN 0300-5305.

PROCHÁZKA, Eduard, ed. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Studijní a typizační ústav v Praze, 1961.

Projev N. S. Chruščova na Všesvazové konferenci stavbařů 12. dubna 1958. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 9-10, s. 3-11. ISSN 0042-9376.

PROSECKÝ, Jiří a kol. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-859-8358-3.

PRUDON, Theodore H. M. *Preservation of Modern Architecture*. New York: Wiley, 2008. ISBN 978-0-471-66294-5.

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4.

PUSTĚJOVSKÝ, Jan. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. Praha, 2015. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER.

RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pětadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1.

REDFORD, Donald B., ed. *The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt: Volume 3*. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN 978-0195102345.

RUDOLPH, Paul. The Six Determinants of Architectural Form. *Architectural Record*. New York, 1956, roč. 64, č. 10, s. 183-190. ISSN 0003-858X.

RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978.

RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Překlad Marzia PATONOVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 9-26. ISSN 1210-7050.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-866-5224-6.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Současná česká architektura jako odraz stavu společnosti. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 241-255. ISBN 978-80-7008-316-1.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989*. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Cesty české architektury 60. a 70. let. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 18-27. ISBN 978-80-87967-25-6.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Postavení architektury a architekta v Československu 60. a 70. let [přednáška]. In: *Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče*. Praha: NPÚ, 13. 10. 2021. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=-w5ZsBJEYro&list=PLZgJmohI4Y6dxL-QOqpy86y7NAksFHM&index=3>.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. František Cubr. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 68-107. ISBN 978-80-908359-1-7.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Karel Prager. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 336-389. ISBN 978-80-908359-1-7. ISSN 978-80-908359-1-7.

SELUCKÝ, Radoslav a Milada SELUCKÁ. *Člověk a hospodářství*. Praha: Svobodné slovo, 1967.

SCHRÁNIL, Bedřich a kol. *Projektování staveb bytových a občanských*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1979.

SKRBK, Antonín. *Navrhování staveb*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1966.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Eva NOVOTNÁ a Karolína JIRKALOVÁ, eds. *Paneláci. 1, Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9.

Současné stavebnictví a architektura ve Švédsku. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1957, roč. 3, č. 8, s. 6. ISSN 0009-0697.

STRAKOŠ, Martin. Architektura 60. a 70. let na území Moravskoslezského kraje. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 418-425. ISBN 978-80-87967-26-3.

STARÝ, Oldřich. Poučení architektů ze článku J. V. Stalina „Marxismus v jazykovědě“. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1950, roč. 9, č. 11-12, s. 299-309. ISSN 0300-5305.

SŮVA, Stanislav, ed. *Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD*. Praha: Svépomoc, 1969.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - naučný slovník*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1961.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. 3. vydání. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1987.

ŠATRA, Václav. Made in USA – poznámky kolem americké architektury. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1964, roč. 10, č. 21-22, s. 4. ISSN 0009-0697.

ŠEVČÍK, Jiří. Hledání nového řádu. *Architektura ČSR* Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 5, s. 205-208. ISSN 0300-530532.

ŠEVČÍK, Jiří. Nová aktivita formy. K některým tendencím soudobé architektury. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 3, s. 104-108. ISSN 0300-530532

ŠEVČÍK, Jiří a Monika MITÁŠOVÁ, eds. *Česká a slovenská architektura 1971-2011: texty, rozhovory, dokumenty*. V Praze: Akademie výtvarných umění, 2013,. ISBN 978-80-87108-28-4.

ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠTVÁN, Jaromír. *Stockholmské střípky. Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1962, roč. 8, č. 6, s. 6. ISSN 0009-0697.

ŠTVÁN, Jaromír. *Urbanistické zásady pro navrhování občanského vybavení*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, skupina územního plánování, 1958.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Česká architektura a její přisnost: padesát staveb 1989-2004*. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2004. ISBN 80-903-2573-4.

ŠVÁCHA, Rostislav. „Krásná“ sídliště. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 144-165. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. Podhoubí industrializace: kolektivní projektování a potlačení subjektu. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 50-61. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. Pozdní krásná a postmodernistická sídliště. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 252-285. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. Sídliště pionýrské etapy. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 92-111. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. Technokratická sídliště. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 202-219. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9.

ŠVÁCHA, Rostislav a Taťána PETRASOVÁ et al. *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*. V Řevnicích: Arbor vitae societas, 2017. ISBN 978-80-88283-02-7.

The Encyclopaedia of Islam. 2. vydání. Leiden: E. J. Brill, 1997. ISBN 90-04-10422-4.

TSUKAMOTO, Kenichiro a Takeshi INOMATA, eds. *Mesoamerican Plazas: Arenas of Community and Power*. Tucson: The University of Arizona Press, 2014. ISBN 978-0-8165-3058-8.

URLICH, Petr. *Klasický a abstraktní model v architektuře 20. století*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1992. ISBN 80-01-00869-X.

URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3413-5.

URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5.

Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 28. července 1965 č. 355 o řešení uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě. In: *Vysoké učení technické v Brně* [online]. 28. 7. 1965 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://plant.ffa.vutbr.cz/~korinkova/umeni_v_brnenske_architekture_I/VUvBA%20I/vladni%20usneseni_c.%20355%20ze%20dne%2028.%207.%201965.doc.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 11. července 1960 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-100>.

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Ústava Československé republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 9. května 1948 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-150>.

Ústavní zákon č. 496/1990 Sb. Ústavní zákon o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. listopadu 1990 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-496>.

ÚV KSČ. Akční program KSČ: přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 5. dubna 1968. In: *Československé dokumentační středisko* [online]. Praha, 1994–2019 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/4717-DS.html>.

VANKEOVÁ, Alena a Zuzana BUREŠOVÁ, eds. *Směry vývoje a charakteristické rysy maloobchodní sítě ve vybraných zemích*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1973.

VÁŇA, Radek a Radomíra SEDLÁKOVÁ. *Život v rytmu atomu: [katalog výstavy] : Národní galerie v Praze, Sbírka moderního a současného umění, Veletržní palác 18. 12. 1998 - 28. 2. 1999*. Praha: Národní galerie, 1998. ISBN 80-703-5200-0.

VESELÝ, Josef a Lenka AUERMÜLLEROVÁ. *Rekonstrukce a ochrana památek*. Brno: Vysoké učení technické, 1983.

VITRUVIUS POLLIO, Marcus. *Deset knih o architektuře*. Překlad Alois OTOUPALÍK. Praha: Svoboda, 1979.

VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7.

VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-2-4.

VORLÍK, Petr. Poznámky ke koncepci a korekturám. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 7-14. ISBN 80-010-3413-5.

VORLÍK, Petr. *Dějiny architektury dvacátého století*. Praha: České vysoké učení technické, 2010. ISBN 978-80-01-04517-6.

VORLÍK, Petr a Tereza POKORNÁ. Kritická architektura. In: HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023, s. 179-204. ISBN 978-80-7035-814-6.

VORLÍK, Petr et al. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6.

VORLÍK, Petr et al. *Ambice: architektura osmdesátých let = Ambitions: the architecture of the eighties*. Překlad Klára ULLMANOVÁ a Robin CASSLING. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2022. ISBN 978-80-01-07028-4.

VORLÍK, Petr et al. *Improvizace: architektura osmdesátých let = Improvisation: the architecture of the eighties*. Překlad Robin CASSLING. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2021. ISBN 978-80-01-06902-8.

VORLÍK, Petr et al. *Nepostavená: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06734-5.

VORLÍK, Petr et al. *Rozhovory: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06778-9.

VORLÍK, Petr. Všeuměl: Kov v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč. 6, č. 15, s. 110-115. ISSN 2570-7744.

VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9.

VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8.

VRABELOVÁ, Renata. *Architektura 60. a 70. let na území Jihomoravského kraje*. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 484-491. ISBN 978-80-87967-26-3.

VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-26-3.

VRABELOVÁ, Renata et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5.

Vyhláška č. 23/1965 Sb. Vyhláška ministerstva školství a kultury o soutěžním řádu pro díla výtvarných umění. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 5. března 1965 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1965-23>.

Vyhláška č. 88/1976 Sb. Vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o oprávnění k projektové činnosti. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 26. července 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-88>.

Vyhláška č. 107/1966 Sb. Vyhláška Státní komise pro techniku o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 13. prosince 1966 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1966-107>.

Vyhláška č. 149/1961 Sb. Vyhláška ministerstva školství a kultury o nákupu, zadávání a prodeji děl výtvarných umění a o některých jiných opatřeních v oboru výtvarných umění. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1961 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-149>.

Vyhláška č. 163/1973 Sb. Vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1973 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-163>.

Vyhláška č. 268/2009 Sb. Vyhláška o technických požadavcích na stavby. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. srpna 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-268>.

Vyhláška č. 398/2009 Sb. Vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 5. listopadu 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398>.

Vyhláška č. 499/2006 Sb. Vyhláška o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-499>.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-501>.

VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada. Expert (Grada), 2011. ISBN 978-80-247-3528-3.

Výstavba výškové administrativní budovy v Essenu, NSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1961, roč. 7, č. 12, s. 21-24. ISSN 0042-9376.

WARD-PERKINS, John Bryan. *Roman Imperial Architecture*. Yale: Yale University Press, 1994. ISBN 978-0-300-05292-3.

WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3.

WOLF, Tobias Michael. *Bautyp DDR-Warenhaus?: Deutsche Warenhausarchitektur der Nachkriegszeit im Vergleich*. In: *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn, 2012 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/deutschlandarchiv/147759/bautyp-ddr-warenhaus/?p=all>.

ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982.

Zákon č. 18/1958 Sb. Zákon o požární ochraně. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 17. dubna 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-18>.

Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 30. března 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>.

Zákon č. 22/1958 Sb. Zákon o kulturních památkách. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 17. dubna 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>.

Zákon č. 42/1959 Sb. Zákon o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 8. července 1959 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-42>.

Zákon č. 50/1976 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 27. dubna 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-50>.

Zákon č. 84/1958 Sb. Zákon o územním plánování. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-84>.

Zákon č. 87/1958 Sb. Zákon o stavebním řádu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-87>.

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 3. února 2012 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Zákon č. 119/1990 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. dubna 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119>.

Zákon č. 120/1948 Sb. Zákon o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 28. dubna 1948 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-120>.

Zákon č. 121/1948 Sb. Zákon o znárodnění ve stavebnictví. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. dubna 1948 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-121>.

Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 7. dubna 2000 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.

Zákon č. 124/1976 Sb. Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (úplné znění zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, jak vyplývá z pozdějších zákonných změn a doplňků). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. června 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-124>.

Zákon č. 160/1949 Sb. Zákon o vnitřním obchodě. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. června 1949 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-160>.

Zákon č. 183/2006 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 14. března 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>.

Zákon č. 198/1993 Sb. Zákon o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 9. července 1993 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-198>.

Zákon č. 279/1992 Sb. Zákon České národní rady o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Sboru nápravné výchovy České republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 28. dubna 1992 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-279>.

Zákon č. 451/1991 Sb. Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 4. října 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-451>.

Zákon č. 480/1991 Sb. Zákon o době nesvobody. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 13. listopadu 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-480>.

ZEMÁNKOVÁ, Helena. *Tvořit ve vytvořeném: nové funkční využívání uvolněných objektů*. Brno: Vysoké učení technické, 2003. ISBN 80-214-2365-X.

ZIKMUND, Jan. Architekt Rudolf Holý. In: POTŮČEK, Jakub a Jan ZIKMUND et al. *Mlékárna jako úkol hodný architekta: Rudolf Holý*. V Praze: České vysoké učení technické, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, ©2016, s. 47-97. ISBN 978-80-01-06041-4.

ZIKMUND, Jan. *Hledání univerzality: kontexty průmyslové architektury v Československu 1945-1992*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06743-7.

ZOLA, Émile. *U štěstí dam*. Vyd. 3. Překlad Břetislav ŠTORM. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1966.

Kapitola 3

A History of the Department Stores. In: *Mall hall of fame* [online]. 2020 [cit. 2020-08-09]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/A%20History%20of%20the%20Department%20Store>.

AJSS. Markets and fairs. In: HORNBLOWER, Simon a Antony SPAWFORTH, eds. *The Oxford Classical Dictionary*. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 900-901. ISBN 978-0-19-954556-8.

Ancient City Planning Theory: The Kao Gong Ji and Beijing. In: *Beijing: The Northern Capital* [online]. [bez data] [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <https://beijingusp100.weebly.com/planning-theory.html>.

ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii : Československo 1918-1938*. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-720-9624-9.

ALTENMÜLLER, Hartwig. Trade and markets. In: REDFORD, Donald B., ed. *The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt: Volume 3*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 445-450. ISBN 978-0195102345.

ARCHITECTS' CIVIC DESIGN GROUP OF GRAND RAPIDS. Building Types: Grand Rapids Parking Plan to Rehabilitate Shopping at the Urban Center. *Architectural Record*. New York, 1945, vol.53, no. 2, pp. 86-95. ISSN 0003-858X.

BEEK, Nicky van de. Saqqara scenes: Women in the marketplace. *Saqqara Newsletter*. 2014, vol. 14, no. 1, pp. 31-38.

BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

BIANQUIS, Th. a P. GUICHARD. Sūq: 1. In the traditional Arab world. In: *The Encyclopaedia of Islam: Volume IX (San-Sze)*. 2. vydání. Leiden: E. J. Brill, 1997, s. 786-789. ISBN 90-04-10422-4.

BLAŽÍČEK, Oldřich J. a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962.

BOËTHIUS, Axel. *Etruscan and Early Roman Architecture*. New Haven and London: Yale University Press, 1978. ISBN 0300052901.

BOTTICINI, Martisella a Zvi ECKSTEIN. From Farmers to Merchants: A Human Capital Interpretation of Jewish Economic History. *Boston University Department of Economics: Working Papers Series*. Boston, Massachusetts, 2003.

BOUBÍN, Jaroslav. České země za vlády Jagellonců (1471-1526). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 135-145. ISBN 978-80-246-3994-9.

BROŽOVÁ, Michaela, Chantal SCALER a Anne HEBLER. *Praha: průchody a pasáže*. Praha: Euro Art, 1997. ISBN 80-7207-029-0.

Building Types. *Architectural Record*. New York, 1938, vol. 46, no. 2, pp. 102-120. ISSN 0003-858X.

Building Types. *Architectural Record*. New York, 1941, vol. 49, no. 2, pp. 113-136. ISSN 0003-858X.

Building Types: Shopping Centers for War Workers. *Architectural Record*. New York, 1942, vol. 50, no. 10, pp. 68-70. ISSN 0003-858X.

Building Types: Stores. *Architectural Record*. New York, 1946, vol. 54, no. 2, pp. 99-121. ISSN 0003-858X.

CAMERON, Rondo E. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. Překlad Vladimír DRÁBEK. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-858-6521-1.

CARTWRIGHT, Mark. Trade in Ancient Greece. In: *Ancient History Encyclopedia* [online]. Ancient History Encyclopedia, 2018 [cit. 2020-09-28]. Dostupné z: <https://www.ancient.eu/article/115/trade-in-ancient-greece/>.

CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA.

Docks. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1957, vol. 122, no. 726, pp. 18-25. ISSN 0003-861X.

DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektuta v Čechoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchécoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5.

Economy of Ancient China. In: *TimeMap of World History* [online]. 2021 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.timemaps.com/encyclopedia/ancient-china-economy/>.

Economy of the Inca Empire. In: *Discover Peru: Peru Cultural Society* [online]. Boston, 2021 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <http://www.discover-peru.org/inca-economy-society/>.

ELISSÉEFF, N. Khān. In: *The Encyclopaedia of Islam: Volume IV (Iran-Kha)*. 2. vydání. Leiden: E. J. Brill, 1997, s. 1010-1017. ISBN 90-04-05745-5.

Epos o Gilgamešovi. Překlad Lubor MATOUŠ. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

Ex 22,24. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

FELGR, Pavel. Naukratis: řecké obchodní středisko v Egyptě. In: *Starověký Egypt a jeho historie* [online]. 2020 [cit. 2020-06-29]. Dostupné z: <http://www.starovekyegypt.net/mesta-starovekeho-egypta/naukratis.php>.

FOSCARI, Giulia. *Elements of Venice*. Zürich: Lars Müller Publishers, 2014. ISBN 978-3-03778-429-7.

FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny*. Překlad Pavel HALÍK a Petr KRATOCHVÍL. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1261-3.

GEBHART, Jan. Československo v pomnichovském období a v letech druhé světové války (1938-1945). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 343-361. ISBN 978-80-246-3994-9.

GEHL, Jan. *Města pro lidi*. Překlad Karel BLAŽEK a Bronislava BLAŽKOVÁ. Brno: Partnerství, o.p.s., 2012. ISBN 978-80-260-2080-6.

GEISS, Imanuel. *Dějiny světa v souvislostech*. Překlad Dagmar MORAVCOVÁ. Praha: Ivo Železný, 1999. ISBN 80-240-0453-4.

GERŠLOVÁ, Jana. Obchodní domy - chrámy konzumu: Historie prvních obchodních domů v Evropě. *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2007, roč. 15, č. 7, s. 119-128 [cit. 2019-10-21]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/aop/184>.

GRUEN, Victor. Building Types: Shopping Centers: Retailing and the Automobile. *Architectural Record*. New York, 1960, vol. 68, no. 3, pp. 192-210. ISSN 0003-858X.

HAAS, Felix. *Vývoj architektury a umění v 19. a 20. století*. 5. nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1983.

HAAS, Felix. *Nauka o projektování: přehled vývoje stavebnictví*. 6 vyd. Brno: Ediční středisko VUT, 1985.

HARNA, Josef. České země v letech první světové války (1914-1918). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 299-309. ISBN 978-80-246-3994-9.

HAVLÍČEK, Josef. *Návrhy a stavby: 1925-1960*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1964.

HAVLÍK, Lubomír Emil. *Kronika o Velké Moravě*. 2., dopl. a upr. vyd. Brno: Jota, 1992. ISBN 80-856-1704-8.

HÁBLOVÁ, Anna. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. Praha, 2017. Disertační práce. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav urbanismu. Vedoucí práce Irena FIALOVÁ.

HÁJEK, Jan a Milan HLAVAČKA. Zrození moderního českého národa (1792-1848). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 221-241. ISBN 978-80-246-3994-9.

HEINZE-GREENBERG, Ita a Tadeáš, GORYCZKA a Jaroslav NĚMEC, eds. *Erich Mendelsohn: --ze života = Erich Mendelsohn : --Biografisches*. Ostrava: SPOK - Spolek pro ostravskou kulturu, 2012. ISBN 978-80-87508-06-0.

HERMAN, Daniel. High architecture. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 390-401. ISBN 3-8228-6047-6.

HERODOTOS. *Dějiny* [online]. Palmknihy, 2007 [cit. 2020-06-28]. Dostupné z: <https://www.theofil.cz/user-files/files/herodotos-dejiny.pdf>.

HERTZBERGER, Herman. *Přednášky pro studenty architektury*. Překlad Šárka RUBKOVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, 2012. ISBN 978-80-905064-0-4.

HLAVAČKA, Milan. Češi za revoluce a neoabsolutismu (1848-1860). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 245-257. ISBN 978-80-246-3994-9.

HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2001. ISBN 80-717-9631-X.

HOLLAND, Thomas A. Jericho. In: MEYERS, Eric M., ed. *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East: Volume 3*. Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 220-24. ISBN 0-19-511217-2.

HONZÍK, Karel. *Cestou k socialistické architektuře*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1960.

CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001. ISBN 3-8228-6047-6.

INOMATA, Takeshi. Plaza Builders of the Preclassic Maya Lowlands: The Construction of a Public Space and a Community at Ceibal, Guatemala. In: TSUKAMOTO, Kenichiro a Takeshi INOMATA, eds. *Mesoamerican Plazas: Arenas of Community and Power*. Tucson: The University of Arizona Press, 2014, s. 19-33. ISBN 978-0-8165-3058-8.

JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst. 2., aktualiz. a dopl. vyd.* Překlad Jana SOLPEROVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, 2013. ISBN 978-80-905064-4-2.

J 2,14-16. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

JARUS, Owen. Tenochtitlán: History of Aztec Capital. In: *Live Science* [online]. New York: Future PLC, 2017 [cit. 2020-08-08]. Dostupné z: <https://www.livescience.com/34660-tenochtitlan.html>.

KETCHUM, Morris, 1948. Building Types: Current Trends in Store Design. *Architectural Record*. New York, 1948, vol. 56, no. 4, pp. 109-110. ISSN 0003-858X.

KETCHUM, Morris Jr. Shops and the market place. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 11-30.

KITTRICH, Josef. Od maloobchodu k obchodním palácům. *Architektura: spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl*. Praha: Klub architektů, 1939, roč. 1, č. 1-12, s. 133-145. ISSN 1803-5574.

KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Vyd. 2., dopracované. Překlad Petr KAŠKA a Zdeněk VYPLEL. Praha: Universum, 2008. ISBN 978-80-242-2029-1.

KRISTAN-GRAHAM, Cynthia. The Least Earth: Curated Landscapes at Chichen Itza. In: WREN, Linnea et al. *Landscapes of the Itza: Archaeology and Art History at Chichen Itza and Neighboring Sites*. Florida: University Press of Florida, 2018, s. 226-257. ISBN 978-0-8130-5496-4.

KUBÍNOVÁ, Kateřina a Klára BENEŠOVSKÁ. Období 800-1500. In: ŠVÁCHA, Rostislav a Taťána PETRASOVÁ et al. *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*. V Řevnicích: Arbor vitae societas, 2017, s. 36-73. ISBN 978-80-88283-02-7.

KULTERMANN, Udo. *Současná světová architektura*. Překlad Gustav SOLAR. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1966.

LAPIDUS, Morris. Building Types: The Retail Stores and its Design Problems. *Architectural Record*. New York, 1945, vol. 53, no. 2, pp. 96-106. ISSN 0003-858X.

LOOS, Adolf. *Navzdory: ornament je zločin : 1900-1930*. Překlad Zdeněk DAN. Hodkovičky: Pragma, 2015. ISBN 978-80-7349-442-1.

L 18,25. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

LUKEŠ, Zdeněk. *Architektura 20. století*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. ISBN 80-861-6140-4.

LUTOVSKÝ, Michal a Naďa PROFANTOVÁ. *Sámova říše*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0420-3.

Mk 10,25. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

MARK, Joshua J. Silk Road. In: *Ancient History Encyclopedia* [online]. Ancient History Encyclopedia, 2018 [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://www.ancient.eu/Silk_Road/.

Mt 21,12-13. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

MATSUSHITA, Kiwa. Depato. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 242-269. ISBN 3-8228-6047-6.

MIKULEC, Jiří. Barokní absolutismus (1620-1740). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 181-201. ISBN 978-80-246-3994-9.

MORROW, C. Building Types: Today's Housewife drives to her Neighborhood Shopping Center. *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 6, pp.100-101. ISSN 0003-858X.

MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4780-4.

MURAKAMI, Tatsuya. Social Identities, Power Relations, and Urban Transformations: Politics of Plaza Construction at Teotihuacan. In: TSUKAMOTO, Kenichiro a Takeshi INOMATA, eds. *Mesoamerican Plazas: Arenas of Community and Power*. Tucson: The University of Arizona Press, 2014, s. 34-49. ISBN 978-0-8165-3058-8.

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Význam v architektuře Západu*. Překlad Jiří TOUREK. Praha: Dokořán, 2019. ISBN 978-80-7363-950-1.

NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971.

ONDO GREČENKOVÁ, Martina. Osvícenský absolutismus a zrod moderního státu (1740-1792). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 205-218. ISBN 978-80-246-3994-9.

OPPENHEIM, A. Leo. *Ancient Mesopotamia: Portrait of a Dead Civilization*. 2. vydání. Chicago: The University of Chicago Press, 1977. Dostupné také z: https://oi.uchicago.edu/sites/oi.uchicago.edu/files/uploads/shared/docs/ancient_mesopotamia.pdf.

OWINGS, N. Building Types: Economics of Department Store Planning. *Architectural Record*. New York, 1947, vol. 55, no. 2, pp. 87-91. ISSN 0003-858X.

PAC. Trade, Greek. In: HORNBLOWER, Simon a Antony SPAWFORTH, eds. *The Oxford Classical Dictionary*. Fourth edition. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 1490-1491. ISBN 978-0-19-954556-8.

PAVLÍKOVÁ, Kristýna. *Výskyt vzácných (importovaných) textilií z období Velké Moravy na území bývalého Československa na základě publikovaných nálezů. Zhodnocení stavu výzkumu*. Brno, 2015. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie. Vedoucí práce Renáta PŘICHYSTALOVÁ.

PÁNEK, Jaroslav. Český stavovský stát v habsburské monarchii (1526-1620). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 149-177. ISBN 978-80-246-3994-9.

PEŘINKOVÁ, Martina a Lucie AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2014 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.fast.vsb.cz/export/sites/fast/226/cs/studium/studijni-materialy/ochrana-a-obnova-historickych-objektu.pdf>.

PEVSNER, Nikolaus. *A history of building types*. Repr. London: Thames and Hudson, 1979.

POLÍVKA, Miloslav. Rozmach českého státu za Lucemburků (1306-1419). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 93-113. ISBN 978-80-246-3994-9.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.

PROCHÁZKA, Eduard, ed. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Studijní a typizační ústav v Praze, 1961.

Př 22,7. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

Př 28,20. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.

RUPPERT, Karl. The Mercado Chichen Itza, Yucatan. *Contributions to American anthropology and history*. Washington: Carnegie Institution of Washington, 1943, vol. 4, no. 43, pp. 229-260.

RUTTER, Jeremy B. Minoan Architecture: The Palaces. In: *Brewminate: We're Never Far from Where We Were* [online]. 2017 [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: <https://brewminate.com/minoan-architecture-the-palaces/>.

SARNITZ, August. *Adolf Loos: 1870-1933 : architekt, kritik, dandy*. Překlad Jaroslava BURKERTOVÁ. Praha: Slovart, 2004. ISBN 80-720-9613-3.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-866-5224-6.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989*. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3.

SIMS, Eleanor. Markets and Caravanserais. In: MICHELL, George, ed. *Architecture of the Islamic World: Its History and Social Meaning*. London: Thames and Hudson, 1995, s. 97-111. ISBN 978-0-500-27847-5.

SITTE, Camillo. *Stavba měst podle uměleckých zásad*. 2. české vyd. Překlad Vladimír BURIÁNEK. Brno: ÚÚR, 2012. ISBN 978-80-87318-21-8.

Sír 37,11. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1994. ISBN 80-85810-04-2.

Sír 40,27. In: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1994. ISBN 80-85810-04-2.

Slavné obrazy: mistrovská díla v souvislostech. Překlad Tomáš NEDVĚD. Praha: Euromedia Group. Universum, 2019. ISBN 978-80-7617-785-7.

SMITH, George a James HORNBECK. Building Types: Buildings for Retailing. *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 3, pp. 205-228. ISSN 0003-858X.

SMITH, Michael E. *The Aztecs*. Third Edition. West Sussex: Wiley-Blackwell, 2012. ISBN 978-1-4051-9497-6.

SOUČKOVÁ, Jana. Káneš. In: PROSECKÝ, Jiří a kol. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999, s. 171-174. ISBN 80-859-8358-3.

SOUČKOVÁ, Jana. Obchod. In: PROSECKÝ, Jiří a kol. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999, s. 280-282. ISBN 80-859-8358-3.

SOUČKOVÁ, Jana. Obchodní osady. In: PROSECKÝ, Jiří a kol. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999, s. 282-283. ISBN 80-859-8358-3.

SOUČKOVÁ, Jana. Obchodník. In: PROSECKÝ, Jiří a kol. *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999, s. 283-284. ISBN 80-859-8358-3.

STEINHAUSEROVÁ. *Z historie řezníků v Brně*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Libor VYKOUPILO. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/r7afy/>.

STEPHAN, Regina a Martin STRAKOŠ. *Erich Mendelsohn: dynamika a funkce : vize kosmopolitního architekta*. Ostrava: SPOK - spolek pro ostravskou kulturu, 2009. ISBN 978-80-904096-2-0.

SVETKO, Štefan. Štefan Svetko, rozhovor ze dne 9. 6. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 228-237. ISBN 80-010-3413-5.

SWINDALE, Ian. Palaikastro. In: *Minoan Crete: Bronze age civilisation* [online]. © 1998-2018 [cit. 2020-06-27]. Dostupné z: <http://www.minoancrete.com/palaikastro.htm>.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. 3. vydání. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1987.

ŠEVČÍK, Oldřich. *Programy a prohlášení architektů: 60. léta XX. století*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3429-1.

ŠLACHTA, Štefan. Typové projekty obchodov Le Corbusiera. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9, s. 40. ISSN 1335-2180.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>.

TAYLER, Herbert. Shops. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1957, vol. 121, no. 721, pp. 98-111. ISSN 0003-861X.

TAYLOR, Jeremy. Charles Fowler: Master of Markets. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1964, vol. 135, no. 805, pp. 174-182. ISSN 0003-861X.

The economy of the Inca Empire: A well organized trading system. In: *Andean Lodges* [online]. 2020 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <https://andeanlodges.com/en/blog/the-economy-of-the-inca-empire-a-well-organized-trading-system/>.

TODD, Ian A. Çatal Höyük. In: MEYERS, Eric M., ed. *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East: Volume 1*. Oxford: Oxford University Press, 1997, s. 438-440. ISBN 0-19-511215-6.

TOUREK, Jiří. *Jak nově myslet architekturu: Pozdní myšlení Petera Eisenmana a jeho kritická teorie architektury*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Ústav dějin křesťanského umění. Vedoucí práce Cyril ŘÍHA.

TŘEŠTÍK, Dušan. Pravěk a počátky slovanského osídlení (do 8. století). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 45-49. ISBN 978-80-246-3994-9.

TŘEŠTÍK, Dušan. Velká Morava a počátky státního života (9.-10. století). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 53-63. ISBN 978-80-246-3994-9.

TŘEŠTÍK, Dušan a Josef ŽEMLIČKA. Český stát za přemyslovských knížat a králů (od počátku 11. století do 1306). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 67-90. ISBN 978-80-246-3994-9.

TSUKAMOTO, Kenichiro, 2014. Multiple Identities on the Plazas: The Classic Maya Center of El Palmar, Mexico. In: TSUKAMOTO, Kenichiro a Takeshi INOMATA, eds. *Mesoamerican Plazas: Arenas of Community and Power*. Tucson: The University of Arizona Press, 2014, s. 50-67. ISBN 978-0-8165-3058-8.

URLICH, Petr. *Klasický a abstraktní model v architektuře 20. století*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1992. ISBN 80-01-00869-X.

URLICH, Petr. Obchodní centra: architektura konzumu jako fungující systém obchodu. In: *Časopis Stavebnictví* [online]. 2007 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://www.casopisstavebnictvi.cz/obchodni-centra-architektura-konzumujako-fungujici-system-obchodu__N5209.

VANČURA, Jiří. Neonové reklamy - teorie a praxe. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1965, roč. 24, č. 3, s. 201-207. ISSN 0300-5305.

VAŇHARA, Josef. *Příběh jednoho muže a jednoho města*. Zlín: J. Vaňhara, 1998. ISBN 80-238-0517-7. Cit. dle VELEBILOVÁ. *František L. Gahura a první moderní obchodní domy ve středních Čechách: Vytváření stylu obchodních domů firmy Baťa*.

VÁCHA, Štěpán a Martin KRUMMHOLZ. Období 1500-1800. In: ŠVÁCHA, Rostislav a Taťána PETRASOVÁ et al. *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*. V Řevnicích: Arbor vitae societas, 2017, s. 340-371. ISBN 978-80-88283-02-7.

VITRUVIUS POLLIO, Marcus. *Deset knih o architektuře*. Překlad Alois OTOUPALÍK. Praha: Svoboda, 1979.

VELEBILOVÁ, Irena. *František L. Gahura a první moderní obchodní domy ve středních Čechách: Vytváření stylu obchodních domů firmy Baťa*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/c3umt>.

VESELÝ, Dalibor. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*. Překlad Petr KRATOCHVÍL. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1647-8.

VORLÍK, Petr. *Dějiny architektury dvacátého století*. Praha: České vysoké učení technické, 2010. ISBN 978-80-01-04517-6.

VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada. Expert (Grada), 2011. ISBN 978-80-247-3528-3.

WAGNER, Otto. *Moderní architektura*. Překlad Vlad. ZÁKREJS. Praha: Jan Laichter, 1910.

Warenhaus in Prag. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1958, Jhg. 7, Nr. 7, S. 386. ISSN 0011-9865.

Warenhaus in Rozdelov. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1958, Jhg. 7, Nr. 7, S. 382-383. ISSN 0011-9865.

WARD-PERKINS, John Bryan. *Roman Imperial Architecture*. Yale: Yale University Press, 1994. ISBN 978-0-300-05292-3.

WELCH, Kenneth. Building Types: The Department store. *Architectural Record*. New York, 1937, vol. 45, no. 1, pp. 3-12. ISSN 0003-858X.

WELCH, Kenneth C., 1951. Building Types: Regional Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1951, vol. 59, no. 3, pp. 121-131. ISSN 0003-858X.

WYMAN, Louise. Crystal Palace. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 228-241. ISBN 3-8228-6047-6.

ZÁBOJ, Marek. Opora pro předmět Obchodní operace I. In: *Mendelova univerzita v Brně*[online]. [bez data] [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?opora=123>.

ZACCAGNINI, C. Markt. In: EBELING, Erich et al, eds. *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie: Siebter Band*. Berlin: de Gruyter, 1987-1990, s. 421-426.

ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. Překlad Libuše MACKOVÁ. Praha: Československý spisovatel, 1966.

ZIKMUND, Jan. *Hledání univerzality: kontexty průmyslové architektury v Československu 1945-1992*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06743-7.

ZOLA, Émile. *U štěstí dam*. Vyd. 3. Překlad Břetislav ŠTORM. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1966.

ZOLA, Émile. *Břicho Paříže*. 2. vyd. Překlad Eva OUTRATOVÁ. Praha: Odeon, 1969.

ZOREC, Maruša. Evidenca in valorizacija objektov slovenske moderne arhitekture med leti 1945-70: Teksti. In: *Evidenca.org* [online]. Ljubljana: Ferry Institute for Spatial Culture, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://evidenca.org/?m1=1>.

Kapitola 4

AGHA, Petr. Prognostika a přestavba jako hnací motory sametové revoluce. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 63-72. ISBN 978-80-87348-66-6.

ARON, Jiří a Vladislav VÁCHA. *Maloobchodní síť ve městech: její výstavba, organizace a plánování*. Praha: Orbis, 1956.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. Výstavba - osídlení - prostředí 1. *Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 77-101.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. Charakteristika a význam občanských zařízení. *Výstavba - osídlení - prostředí: Příloha. Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 33-38.

BLAHA, J. Projektování obchodních jednotek. In: HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970, s. 98-117.

Bratislava – Otvorenie OD Prior (1968). In: *Youtube* [online]. 31. 3. 2020 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HrCWNoHrxQg>.

BORŮVKOVÁ, Zlata a Petr KLÍMA. Výstavba soudobých obchodních domů: prostředí, podmínky, mechanismy. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 6-11. ISBN 978-80-86863-40-5.

BUKOVINSKÁ, Lívia. Obchod a životné prostredie. In: *K teórii vnútorného socialistického obchodu: súbor prác*. V Bratislave: Vysoká škola ekonomická, 1978, s. 93-105.

CAMMRADT, Herbert. Gemischtwarenverkaufsstellen und Ladenwarenhäuser. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1958, Jhg. 7, Nr. 5, S. 262-264. ISSN 0011-9865.

Citáty slavných osobností: Chuck Palahniuk [online]. 2022 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/280667-chuck-palahniuk-kupujes-nabytek-rikas-si-toto-je-posledni-pohovk/>.

Citáty slavných osobností: Orson Welles [online]. 2021 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/1840-orson-welles-vysoka-zivotni-uroven-s pociva-v-tom-ze-vydavame-p/>.

DEJMALOVÁ, Kateřina. Jazyk totality. In: JŮN, Libor, ed. *Český svět: kulisy let 1948-1989*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2008, s. 7-8. ISBN 978-80-86512-40-2.

DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979.

FILIPCOVÁ, Blanka. *Člověk, práce, volný čas*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1967.

GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA.

GOČÁR, Jiří a Josef TOMAN. *Architekt a ekonom k socialistickému stylu života*. Praha: Svoboda, 1977.

GRONWALDT, Max a Zdeněk PEXIEDER. *Metodické pokyny k projektování obchodního vybavení sídliště: obchodní střediska*. Praha: Studijní a typisáční ústav, 1958.

HADRAVOVÁ, Zdena. Maloobchodní prodejní jednotky. In: HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970, s. 67-97.

HADRAVOVÁ, Zdena. Úvod do problematiky. In: HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970, s. 1-14.

- HADRAVOVÁ, Zdena. *Systémové projektování obchodních jednotek*. Praha: Merkur, 1974.
- HADRAVOVÁ, Zdena. *Vývoj vnitřního obchodu ve světě*. Praha: Merkur, 1975.
- HADRAVOVÁ, Zdena. *Obchodně provozní jednotky*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1985.
- HAVEL, Zdeněk, Mikuláš PICHANIČ a Lenka PRAŽSKÁ. *Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu: celostátní vysokoškolská učebnice pro stud. ekonomických fakult studijních oborů 62*. 2. dopl. vyd. Praha: Merkur, 1987.
- HAVELKA, Miloš. Marxismus-leninismus. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2017 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Marxismus-leninismus>.
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984.
- HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2001. ISBN 80-717-9631-X.
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Překlad Zdeněk UHEREK. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-018-6.
- HONZÍK, Karel. *Necessismus: myšlenka rozumné spotřeby*. [Praha]: Nákladem Klubu pro studium spotřeby, 1946.
- HONZÍK, Karel. *Co je životní sloh*. Praha: Československý spisovatel, 1958.
- HONZÍK, Karel. O životním slohu a podmínkách jeho vzniku. In: HONZÍK, Karel, Miroslav KLIVAR a Zbyněk KUCHYŇKA. *Aktuální problémy socialistického životního slohu*. Praha: Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1963, s. 1-15.
- HRUNEK, Antonín, Ladislav JANULA a František SVOBODA, eds. *Služby v prodejnách spotřebních družstev*. Praha: Svépomoc, 1964.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena. Architektura všem. Architektura v rozšířeném poli životního stylu 1956-1989. In: HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023, s. 9-18. ISBN 978-80-7035-814-6.
- CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001. ISBN 3-8228-6047-6.
- JANULA, Ladislav, Jiří JELEN a Antonín ŠVESTKA. *Obchodní domy a nákupní střediska spotřebních družstev*. Praha: Svépomoc, 1969.
- JANŮ, Karel. *Socialistické budování: (oč půjde ve stavebnictví a architektuře)*. Praha: Vydavatelstvo Architektury ČSR, 1946.
- JINDRA, Jiří a kol. *Výstavba obchodní sítě: Metodická příručka pro plánování a výstavbu obchodní sítě v ČSSR*. Praha: Merkur, 1971.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny dvacátého století*. Překlad Jan ČULÍK. Praha: Rozmluvy, 1991. ISBN 80-853-3607-3.
- KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974.
- KOCIAN, Jiří. Československo mezi dvěma totalitami (1945-1948). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 365-383. ISBN 978-80-246-3994-9.
- KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966.

KOHOUT, Michal et al. *Sídliště, jak dál?*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách, 2016. ISBN 978-80-01-05905-0.

KOHOUTEK, Miloslav, ed. *Úkoly československého vnitřního obchodu při budování socialismu: sborník prací pracovníků Ústavu pro výzkum vnitřního obchodu*. Praha: Orbis, 1954.

Konsum-Landwarehaus. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1957, Jhg. 6, Nr. 12, S. 680-682. ISSN 0011-9865.

Košický vládní program: program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků. In: *Národní archiv* [online]. Praha, 1945 [cit. 2022-02-06]. Dostupné z: <https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2021/04/labyrint-1945-Kosicky-vladni-program.pdf>.

KOSTLÁN, Antonín. Konference „Věda v Československu v období normalizace (1970-75)“. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 149-151. ISSN 1210-7050.

KOUKALOVÁ, Martina. Když staré ustupuje novému: asanace během normalizace. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 232-251. ISBN 978-80-7101-169-9.

KÖPPERT, Will. Zur Entwicklung der Konsumtion. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7, S. 409. ISSN 0011-9865.

KRIŠNAMÚRTI, Džiddú. *Co děláte se svým životem?* Překlad Vojtěch ETLER. Praha: Alferia, 2020. ISBN 978-80-271-1390-3.

KROC, Stanislav. *Chronologie československého vnitřního obchodu 1944-1987*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1987.

KROC, Stanislav a Zdenka SAJALOVÁ, eds. *Sortimentně provozní typizace plnosortimentních obchodních domů*. Praha: Merkur, 1988.

KUCHYŇKA, Zbyněk. Problémy studia životního stylu. HONZÍK, Karel, Miroslav KLIVAR a Zbyněk KUCHYŇKA. *Aktuální problémy socialistického životního slohu*. Praha: Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1963, s. 1-33.

KULČÁKOVÁ, Marta. Úlohy vnútorného obchodu pri rozvíjaní socialistického spôsobu života. In: *K teórii vnútorného socialistického obchodu: súbor prác*. V Bratislave: Vysoká škola ekonomická, 1978, s. 35-45.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 1. časť. A - O*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 2. časť. P - Ž*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LACKO, Jozef. Poslanie Združenia projektových ateliérov. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 5-6, s. 85-107. ISSN 1335-2180.

LÁBUS, Ladislav a Josef PLESKOT. Nástup postmodernismu. Normalizace. ČVUT. Generační vymezení. Historie. Tradiční hodnoty. Univerzální architektonický jazyk. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 423-433. ISBN 978-80-908359-2-4.

MACHONINOVÁ, Věra. Věra Machoninová, rozhovor ze dne 4. 5. 2004. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 186-195. ISBN 80-010-3413-5.

MANN, G. a Zdena HADRAVOVÁ. Dimensování obchodních jednotek podle stavu zásob. In: HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970, s. 15-29.

MARVANOVÁ, Zuzana. *Analýza obchodního domu Kotva*. Praha, 2009. Bakalářská práce. VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací. Vedoucí práce Alena FILIPOVÁ. Dostupné také z: <https://vskp.vse.cz/eid/15684>.

MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0.

MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1.

MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Překlad Helena BEGUIVINOVÁ. Praha: Argo, 2009. ISBN 78-80-257-0151-5.

MICHÁLEK, Slavomír a kol. *"Zlaté šesťdesiate" v rozdelenom svete*. Praha: Ottovo nakladateľství, 2015. ISBN 978-80-7451-513-2.

MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986.

MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4780-4.

MUSIL, Josef. Územně plánovací a urbanistické aspekty občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Karel STREJČ. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1980, roč. 26, č. 5-6, s. 20-26. ISSN 0042-9376.

Nařízení vlády č. 21/1953 Sb. Vládní nařízení o občanské kontrole obchodu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 25. března 1953 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-21>.

Nařízení vlády č. 33/1951 Sb. Vládní nařízení, kterým se nově upravují úkoly pětiletého hospodářského plánu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. dubna 1951 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1951-33>.

Nařízení vlády č. 59/1959 Sb. Vládní nařízení o občanské kontrole obchodu a provozoven. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. srpna 1959 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-59>.

Nákupní martyria. In: *Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/214411058210030/>.

OD Labe. In: *Facebook Watch* [online]. 13. 3. 2018 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/watch/?v=1685846341473705>.

ORWELL, George. *1984*. Překlad Eva ŠIMEČKOVÁ. Praha: Levné knihy, 2009. ISBN 978-80-7309-808-7.

PERNES, Jiří. Komunistické Československo na cestě od upevňování totality k liberalizaci režimu (1959-1967). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 409-417. ISBN 978-80-246-3994-9.

PERNES, Jiří. Nastolení komunistického režimu v Československu a jeho první krize (1948-1958). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 387-406. ISBN 978-80-246-3994-9.

PERNICA, Karel M. *Československý vnitřní obchod ve třetí pětiletce*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.

PETŘÍČEK, Miroslav. Československo. Bipolární uspořádání světa. Brusel. Totalita. Disent. Univerzalismus. Filozofie. Historie. Tradice. Revoluce. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 131-141. ISBN 978-80-908359-1-7.

POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže 60.let 20.století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH.

POPELOVÁ, Lenka. Soutěž na obchodní dům Prior / Kotva v širším kontextu. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 123-160. ISBN 978-80-87967-19-5.

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

REJCHL, Milan. Umění spolupráce. Rozhovor s architektem Milanem Rejchlem. In: ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014, s. 112-113. ISBN 978-80-905271-3-3.

ROZEHNALOVÁ, Eva. Racionalizace občanského vybavení v obytné zóně. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Václav ZEMÁNEK. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1986, roč. 32, č. 3, s. 39-43. ISSN 0042-9376.

RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978.

RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Překlad Marzia PATONOVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 9-26. ISSN 1210-7050.

RŮŽIČKA, Daniel. Protokol o jednání delegace ČSSR a SSSR (tzv. Moskevský protokol). In: *Totalita.cz* [online]. © 1999 - 2023 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/txt/txt_prot_mosk_1968.php.

SELUCKÝ, Radoslav a Milada SELUCKÁ. *Člověk a hospodářství*. Praha: Svobodné slovo, 1967.

SCHNITZEROVÁ, Nikola. *Košické obchodné domy Prior a Dargov*. Brno, 2019. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Martin HORÁČEK. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/pvng8/>.

SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech našich měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2, s. 28-33. ISSN 1335-2180.

SIROTEK, Jaromír. 10 let práce Státního projektového ústavu obchodu. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1970, roč. 16, č. 13-14, s. 1-2. ISSN 0009-0697.

SMĚTÁK, Pavel. Obchod, služby, reprezentace. In: HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023, s. 115-148. ISBN 978-80-7035-814-6.

SNAITH, William T. Building Types: Stores: Architecture and the Community of Retailing. *Architectural Record*. New York, 1959, vol. 67, no. 4, pp. 192-200. ISSN 0003-858X.

STREJC, Karel. Stupňovitá soustava vybavení center. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Dušan RIEDL. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1980, roč. 26, č. 5-6, s. 27-. ISSN 0042-9376.

ŠEBO, Juraj. *Normálne 70. roky*. Bratislava: Marenčin PT, 2009. ISBN 978-80-8114-001-3.

ŠEBO, Juraj. *Zlatá léta šedesátá*. Praha: Volvox Globator, 2012. ISBN 978-80-7207-869-1.

ŠIMEČKA, Milan. *Konec nehybnosti*. Praha: Lidové noviny, 1990. ISBN 80-710-6001-1.

ŠRÁMKOVÁ, Alena. Alena Šrámková, rozhovor ze dne 14. 5. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 166-175. ISBN 80-010-3413-5.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠTVÁN, Jaromír. *Přehled občanských zařízení*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, skupina územního plánování, 1956.

ŠTVÁN, Jaromír. *Urbanistické zásady pro navrhování občanského vybavení*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, skupina územního plánování, 1958.

ŠVÁCHA, Rostislav. Dřevní sídliště. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 36-49. ISBN 978-80-7101-169-9.

TŮMA, Oldřich. Druhá stabilizace komunistického režimu a cesta k pádu (1972-1989). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 443-454. ISBN 978-80-246-3994-9.

TŮMA, Oldřich. Poločas rozpadu: velká krize komunistického režimu (1968-1971). In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 421-440. ISBN 978-80-246-3994-9.

ÚV KSČ. Akční program KSČ: přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ dne 5. dubna 1968. In: *Československé dokumentační středisko* [online]. Praha, 1994–2019 [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/4717-DS.html>.

VACULÍK, Ludvík a Daniel RŮŽIČKA, ed. Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem. In: *Totalita.cz* [online]. © 1999 - 2023 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php.

VANĚK, Rostislav. Vizualita městského prostoru. Propaganda. Antipatie. Retro nostalgie. Sorela. Typografie ulice. Avantgarda. Grafický design. Orientační systémy. Metro. Metron. Gesamtkunstwerk. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 315-323. ISBN 978-80-908359-2-4.

VANKEOVÁ, Alena a Zuzana BUREŠOVÁ, eds. *Směry vývoje a charakteristické rysy maloobchodní sítě ve vybraných zemích*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1973.

Vnitřní obchod v ČSR. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959.

VOJTKOVÁ, V., ed. „SU 2“ nepokládáme za dopísanú ABECEDU. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 15, č. 3, s. 28-29. ISSN 1335-2180.

Vyhláška č. 88/1976 Sb. Vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o oprávnění k projektové činnosti. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 26. července 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-88>.

Vyhláška č. 93/1982 Sb. Vyhláška ministerstva obchodu České socialistické republiky, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 22. července 1982 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1982-93>.

Vyhláška č. 105/1981 Sb. Vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 20. října 1981 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1981-105>.

Vyhláška č. 107/1966 Sb. Vyhláška Státní komise pro techniku o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 13. prosince 1966 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1966-107>.

Vyhláška č. 163/1973 Sb. Vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1973 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-163>.

VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada. Expert (Grada), 2011. ISBN 978-80-247-3528-3.

Zákon č. 42/1959 Sb. Zákon o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 8. července 1959 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-42>.

Zákon č. 50/1976 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 27. dubna 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-50>.

Zákon č. 84/1958 Sb. Zákon o územním plánování. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-84>.

Zákon č. 120/1948 Sb. Zákon o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 28. dubna 1948 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-120>.

Zákon č. 127/1981 Sb. Zákon České národní rady o vnitřním obchodě. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 17. prosince 1981 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1981-127>.

Zákon č. 160/1949 Sb. Zákon o vnitřním obchodě. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. června 1949 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-160>.

ZÁRUBOVÁ, ed. Nové způsoby prodeje a nové druhy prodejen. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 14, s. 28-30. ISSN 0042-9376.

ZEMAN, Jaroslav. Architektura 60. a 70. let na území Libereckého kraje. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 190-195. ISBN 978-80-87967-25-6.

ZIKMUND, Jan. Architekt Rudolf Holý. In: POTŮČEK, Jakub a Jan ZIKMUND et al. *Mlékárna jako úkol hodný architekta: Rudolf Holý*. V Praze: České vysoké učení technické, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, ©2016, s. 47-97. ISBN 978-80-01-06041-4.

ZIKMUND, Jan. *Hledání univerzality: kontexty průmyslové architektury v Československu 1945-1992*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2020. ISBN 978-80-01-06743-7.

Žena za pultem [seriál], 1977. I. řada, 12. díl, Vánoce Anny Holubové. Režie Jaroslav DUDEK. Československo. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=45Pt119AAHA>.

Kapitola 5

-MO-. Experimentální výstavba na Invalidovně. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č.7, s. 455-468. ISSN 0300-5305.

Archives On The Air 57: How To Cook A Shopping Mall - The Victor Gruen Papers. In: *Wyoming Public Media* [online]. Wyoming: University of Wyoming, 2018 [cit. 2022-06-06]. Dostupné z: <https://www.wyomingpublicmedia.org/show/archives-on-the-air/2018-09-05/archives-on-the-air-57-how-to-cook-a-shopping-mall-the-victor-gruen-papers>.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. Výstavba - osídlení - prostředí 1. *Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 77-101.

BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. Building Types: Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1949, vol. 57, no. 8, pp. 110-125. ISSN 0003-858X.

BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951.

BARNES, Edward Larrabee. Building Types: Shopping Centers: Control of Graphics Essential to Good Shopping Center Design. *Architectural Record*. New York, 1962, vol. 70, no. 6, pp. 164-165. ISSN 0003-858X.

BENDOVÁ, ed. Nové zásady projektování venkovských obchodních středisek v SSSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, č. 11, s. 35-38. ISSN 0042-9376.

BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury v současných podmínkách*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH.

BEŇUŠKA, Milan et al. Centra občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Jiří NAVRÁTIL. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1977, roč. 23, č.11-12, s. 3-16. ISSN 0042-9376.

BEŇUŠKA, Milan. Urbanistické faktory občianskej vybavenosti. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10, s. 2-4. ISSN 1335-2180.

BICKEL, Edmund. Vällingby: einstädtebaulicher Großversuch in Schweden. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1955, Jhg. 52, Nr. 2, S. 109. ISSN 0005-674X.

BOK, ed. Budovy občanského vybavení obytných okrsků v SSSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 15-16, s. 38-39. ISSN 0042-9376.

BRANDT, Jürgen. Die Shopping Centers in den USA. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1961, Jhg. 58, Nr. 7, EB 59-70. ISSN 0005-674X.

BRUSZEWSKI, Andrzej, ed. *Architektura polska '81*. Warszawa: Wydawnictwo "Arkady", 1981.

Building Types: Retail Malls. *Architectural Record*. New York, 1979, vol. 87, no. 2, pp. 117-132. ISSN 0003-858X.

Building Types: Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 10, pp. 178-201. ISSN 0003-858X.

Building Types: Shopping Centers: Roosevelt Field Shopping Center, 1957. *Architectural Record*. New York, 1957, vol. 65, no. 9, pp. 206-216. ISSN 0003-858X.

Building Types: The Case for Design Quality in Today's Marketplace, 1977. *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 12, pp. 81-128. ISSN 0003-858X.

Building Types: Upgrading Downtown. *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 6, pp. 175-190. ISSN 0003-858X.

CANTACUZINO, Sherban. The Barbican Development, City of London: criticism by Sherban Cantacuzino. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 154, no. 918, pp. 68-90. ISSN 0003-861X.

CROSBY, Theo. Brunswick Centre, Bloomsbury, London: criticism by Theo Crosby. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1972, vol. 152, no. 908, pp. 211-212. ISSN 0003-861X.

ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7, s. 276-294. ISSN 0300-5305.

ČAPKA, Bohuslav, 1974. Alex: nové centrum Berlína. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1974, roč. 20, č. 2, s. 3. ISSN 0009-0697.

ČAUSIDIS, Noemi. Skopje po '63-ta: internacionalniot konkurs za centralnoto gradsko podračje. In: *MARH: Makedonska arhitektura* [online]. 2018 [cit. 2020-05-25]. Dostupné z: https://marh.mk/skopje_63_konkurs/.

Doprava, dopravní cesty a zařízení: Pěší doprava v městských centrech. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1972, roč. 18, č. 3, s. 53-55. ISSN 0042-9376.

Downtown Shopping with Suburban Amenity. *Architectural Record*. New York, 1972, vol. 80, no. 5, pp. 99-104. ISSN 0003-858X.

DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979.

DULLA, Matúš. Obchodná ulice v Bratislave: Polemika o charaktere širšieho obytného prostredia mestského centra. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1984, roč. 26, č. 4-5, s. 10-14. ISSN 1335-2180.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5.

DVOŘÁK, Kamil. Bydlení ve Francii. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1964, roč. 10, č. 25-26, s. 8. ISSN 0009-0697.

Eaton Centre Toronto. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1978, vol. 163, no. 972, pp. 102-108. ISSN 0003-861X.

FERNAU, Helga. Wohngebietszentren in der DDR - geplante und gebaute Beispiele. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1, S. 17-23. ISSN 0323-3413.

FOREHOE, Charles a Kenneth BROWNE. Shopping Precincts. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1955, vol. 118, no. 704, pp. 106-110. ISSN 0003-861X.

FRANCLOVÁ, Marie a Jan MOUČKA. Spád obyvatel do center vybavení ve městě. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, č. 11-12, s. 9-16. ISSN 0042-9376.

FRANĚK, Jiří. Bydlení a bytová výstavba: Bytové domy s přízemím využitelným pro občanská zařízení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Ladislav Lábus. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1977, roč. 23, č. 5-6, s. 39-40. ISSN 0042-9376.

Fresno: A City Reborn - rare 1968 documentary by Victor Gruen Associates. In: *Youtube* [online]. 2011 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=bdTS_LLJvcw.

GAŠPAREC, M. Hľadajú sa iné možnosti. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 38-39. ISSN 1335-2180.

GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956.

GERICKE, Hans. Neue Einkaufszentren in England. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7, S. 407-408. ISSN 0011-9865.

Gesellschaftliche Bauten in den Wohngebiet. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1964, Jhg. 13, Nr. 10, S. 588-605. ISSN 0011-9865.

GOČÁR, Jiří a Josef TOMAN. *Architekt a ekonom k socialistickému stylu života*. Praha: Svoboda, 1977.

GREINER, Johann a Werner RIETDORF. Fußgängerbereiche in Stadtzentren. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1966, Jhg. 15, Nr. 10, S. 592-597. ISSN 0011-9865.

GRONWALDT, Max a Zdeněk PEXIEDER. *Metodické pokyny k projektování obchodního vybavení sídliště: obchodní střediska*. Praha: Studijní a typisáční ústav, 1958.

GRUEN, Victor. Building Types: Signs and Symbols: Northland Center. *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 9, pp. 244-247. ISSN 0003-858X.

GRUEN, Victor. Building Types: Shopping Centers: Retailing and the Automobile. *Architectural Record*. New York, 1960, vol. 68, no. 3, pp. 192-210. ISSN 0003-858X.

GRUEN, Victor. Building Types: A New Look at Past, Present and Future Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1968, vol. 76, no. 4, pp. 168-171. ISSN 0003-858X.

GRUEN, Victor a Anette BALDAUF, ed. *Shopping Town: Designing the City in Suburban America*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017. ISBN 978-1-5179-0210-0.

HAAS, Felix. *Nauka o projektování: přehled vývoje stavebnictví*. 6 vyd. Brno: Ediční středisko VUT, 1985.

HADRAVOVÁ, Zdena. Maloobchodní prodejní jednotky. In: HADRAVOVÁ, Zdena a kol. *K některým problémům výstavby obchodních jednotek*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1970, s. 67-97.

- HADRAVOVÁ, Zdena. *Systémové projektování obchodních jednotek*. Praha: Merkur, 1974.
- HADRAVOVÁ, Zdena. *Vývoj vnitřního obchodu ve světě*. Praha: Merkur, 1975.
- HÁBLOVÁ, Anna. *Města zdí: život a smrt obchodních center*. Praha: Dokořán, 2017. ISBN 978-80-7363-861-0.
- HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. *Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4.
- HORNBECK, James S. Building Types: Shopping Centers: Shopping can be a Pleasure. *Architectural Record*. New York, 1957, vol. 65, no. 9, pp. 205. ISSN 0003-858X.
- HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962.
- HUSÁK, V. Pokým sa predstavy stanú skutočnosťou. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 42-43. ISSN 1335-2180.
- Ideová súťaž na socialistickú prestavbu berlínskeho centra. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 9-10, s. 10-13. ISSN 0042-9376.
- ISRAEL, Lawrence J. Building Types: Stores: Basic Necessities of Store Design. *Architectural Record*. New York, 1964, vol. 72, no. 6, pp. 157-168. ISSN 0003-858X.
- JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických veľkoměst*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Překlad Jana SOLPEROVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, 2013. ISBN 978-80-905064-4-2.
- JINDRA, Jiří a kol. *Výstavba obchodní sítě: Metodická příručka pro plánování a výstavbu obchodní sítě v ČSSR*. Praha: Merkur, 1971.
- KARFÍK, Vladimír. Centrum, na ktoré sa čaká. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1971, roč. 13, č. 6, s. 185-195. ISSN 1335-2180.
- KAVAN, Jan. Príspevok k formovaniu ťažiskových polôh urbánneho útvaru. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1980, roč. 14, č. 1, s. 11-27. ISSN 0044-8680.
- KIDDER SMITH, G. E. Vällingby. *Architectural Record*. New York, 1957, vol. 65, no. 4, pp. 173-182. ISSN 0003-858X.
- KLUGE, Klaus. Städtebauliche Netzgestaltung der Versorgungseinrichtungen und deren Planung in den Stadtzentren. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7, S. 413-415. ISSN 0011-9865.
- KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966.
- KOHOUT, Jaromír a Šárka ŠTENCLOVÁ. Experimentální projektová studie integrovaného obchodně společenského centra. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Václav KASALICKÝ. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1983, roč. 29, č.3, s. 18-20. ISSN 0042-9376.
- KOHOUT, Michal et al. *Sídliště, jak dál?*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách, 2016. ISBN 978-80-01-05905-0.
- KOHOUTEK, Miloslav, ed. *Úkoly československého vnitřního obchodu při budování socialismu: sborník prací pracovníků Ústavu pro výzkum vnitřního obchodu*. Praha: Orbis, 1954.
- KOMMOVÁ, Veronika. Od obchodu k shopping mallu a zase zpátky?: Proměny veřejného prostoru v souvislosti s výstavbou obchodně-zábavních center. In: *Doktorské konference FA ČVUT* [online]. FA ČVUT v Praze, 2014 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <http://kolokvium.fa.cvut.cz/2014-1/kommova-veronika-od-obchodu-k-shopping-mallu-a-zase-zpatky>.

KOMMOVÁ, Veronika. Integrace shopping mallů do centra města - je to otázka velikosti?. In: *Doktorské konference FA ČVUT* [online]. FA ČVUT v Praze, 2015 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://kolokvium.fa.cvut.cz/2015-2/kommova-veronika-integrace-shopping-mallu-do-centra-mesta-je-to-otazka-velikosti>.

KOTAČKA, Lubomír. K problematice občanského vybavení nových sídlišť. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektorovala Alena MANSFELDOVÁ. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1981, roč. 27, č. 5-6, s. 16-27. ISSN 0042-9376.

KOUKALOVÁ, Martina. Když staré ustupuje novému: asanace během normalizace. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 232-251. ISBN 978-80-7101-169-9.

KOUKALOVÁ, Šárka. Architektura 60. a 70. let na území Středočeského kraje. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 132-137. ISBN 978-80-87967-25-6.

KRAMÁR, E a Ján ŠPRLÁK. Luník II: nákupné a spoločenské centrum Terasa Košice. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 24, s. 3. ISSN 0009-0697.

KUBA, E. Jak dál v typizaci okrskových středisek?. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1964, roč. 10, č. 24, s. 2. ISSN 0009-0697.

KUBA, Evžen. Obchodní vybavenost v Porubě: několik poznámek a zkušenosti z realizace okrskových a obvodových center. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1976, roč. 22, č. 24, s. 3. ISSN 0009-0697.

KUPENKOWA, Veneta. Kombinierte Einrichtung für Kultur, Gastronomie und Sport. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1, S. 28-32. ISSN 0323-3413.

Ladenzentrum Farsta bei Stockholm. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1961, Jhg. 58, Nr. 7, S. 658-674. ISSN 0005-674X.

LANGR, Vladimír. Středisko občanského vybavení obytných okrsků. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 8, s. 563-567. ISSN 0300-5305.

LANGR, V. Bytové domy s vstavaným občianskym vybavením. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1976, roč. 18, č. 8-9, s. 28-29. ISSN 1335-2180.

LICHARD, Pavol. Macedónia buduje svoje obchodné centrum. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 40-41. ISSN 1335-2180.

LUDWIG, J. Das Zentrum von Vällingby. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1956, Jhg. 53, Nr. 4, S. 209-216. ISSN 0005-674X.

MANSFELDOVÁ, Alena, Jiří NAVRÁTIL a Václav SKOČDOPOLE. Občanské vybavení v ČSR v dlouhodobém výhledu. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Martin TUNKA. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1979, roč. 25, č. 3, s. 3-15. ISSN 0042-9376.

MAREK, Danuta, 1970. Nowe realizacje handlowe na „Stronie Wschodniej“. *Architektura*. Warszawa: Stowarzyszenie Architektów R. P., 1970, roc. 24, n. 9, s. 300-305. ISSN 0003-8814.

MASÁK, Miroslav. Mezi Expy. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 20-31. ISBN 80-010-3413-5.

MATOUŠEK, Vladimír. *Komposice a organisace města: Díl první, Vývoj a výtvarné zásady. Díl druhý, Zásady organisace*. Brno: Ústav architektury a územního plánování, 1953.

MATOUŠEK, Vladimír. Řešení pěších zón v centrech měst NDR. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1983, roč. 17, č. 3, s. 129-147. ISSN 0044-8680.

MATUŠÍK, Ivan. Kam smeruje vývoj obchodného urbanizmu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč. 21, č. 10, s. 10-11. ISSN 1335-2180.

MATUŠÍK, Ivan. Sjazdová diskusia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1959, roč. 1, č. 10, s. 138-141. ISSN 1335-2180.

MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1.

MATYSOVÁ, Rozmístění prodejen a zařízení pro služby v obytných útvarech. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1962, roč. 8., č. 9-10, s. 28-33. ISSN 0042-9376.

MATYSOVÁ, ed. Nákupní střediska. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1959, roč. 5, č. 13, s. 25-28. ISSN 0042-9376.

MATYSOVÁ, ed. Obchody v USA. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1963, roč. 9, č. 4, s. 32-34. ISSN 0042-9376.

MATYSOVÁ, ed. Sdružování centra občanského vybavení s bytovým domem. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1963, roč. 9, č. 9-10, s. 45-46. ISSN 0042-9376.

MCLEOD, Mary, 2011. Od postmodernismu k dekonstruktivismu: Architektura a politika v éře Ronalda Reagana. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 100-143. ISBN 978-80-903826-3-3.

MERTOVIÁ, Martina. Bratr a sestra: Architekt Petr Žert (1934-2011). In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 161-176. ISBN 978-80-86863-87-0.

MICHAL, Zdeněk. Obchod a služby v komplexní bytové výstavbě. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 23, s. 3. ISSN 0009-0697.

MILLS, D. Dewar. Pedestrian Network. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1952, vol. 112, no. 667, pp. 21-29. ISSN 0003-861X.

MLYNČEKOVÁ, Lucia. Pavel Kupka. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 342-373. ISBN 978-80-908359-2-4.

MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986.

MORROW, C. Building Types: 14 Ways to better Shopping-center Design. *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 6, pp. 104-106. ISSN 0003-858X.

MOUČKA, Jan. Potřeba ploch občanských staveb ve městech. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1973, roč. 19, č. 1, s. 9-22. ISSN 0042-9376.

MOUČKA, Jan a Hana STAŠKOVÁ. K pojetí bytového fondu a občanského vybavení na území přestavby. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Vítězslav PROCHÁZKA: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1974, roč. 20, č. 3, s. 3-9. ISSN 0042-9376.

MUSIL, Jiří. O sociologii města a bydlení ve Velké Británii. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1965, roč. 24, č. 5, s. 319-324. ISSN 0300-5305.

MUSIL, Josef. Územně plánovací a urbanistické aspekty občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Karel STREJC. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1980, roč. 26, č. 5-6, s. 20-26. ISSN 0042-9376.

MUSIL, Josef. Sdružování prostředků a činností v rozvoji nevýrobních odvětví. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1986, roč. 45, č. 1, s. 43-46. ISSN 0300-5305.

MÜHLER, Georg. Wettbewerb Prager Straße in Dresden. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 3, S. 133-155. ISSN 0011-9865.

NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6.

NAIM, Janet. Building Types: Shopping Malls in the Center City. *Architectural Record*. New York, 1978, vol. 86, no. 3, pp. 117-132. ISSN 0003-858X.

NELSON, Richard L. *The selection of retail locations*. New York: F.W. Dodge Corp, 1958.

NOVOTNÁ, Eva. Jak vyřešit bytový problém? Nařízením!. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 112-127. ISBN 978-80-7101-169-9.

OBUŠEK, Jozef. Bytový dom s občianskym vybavenim na prizemi. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1981, roč. 23, č. 9, s. 36-39. ISSN 1335-2180.

ORTMANN, Wolfgang. Zweigeschossige Kaufhallen - Berlin, Leipziger Straße. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 1, S. 24-28. ISSN 0323-3413.

ARNES, Louis. *Planning stores that pay: Organic design and layout for efficient merchandising*. New York: F.W. Dodge Corp, 1948.

PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979.

PERNICA, Karel M. *Československý vnitřní obchod ve třetí pětiletce*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961.

POLÍVKOVÁ, Helena a Helena JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci: úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7, s. 353-357. ISSN 0300-5305.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.

PRENDEL, Werner. Neue Funktionslösungen für gesellschaftliche Bauten. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1971, Jhg. 20, Nr. 7, S. 394-401. ISSN 0011-9865.

PRENDEL, Werner. Wohngebietszentren in der DDR. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1, S. 13-16. ISSN 0323-3413.

Projev N. S. Chruščova na Vsesvazové konferenci stavbařů 12. dubna 1958. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 9-10, s. 3-11. ISSN 0042-9376.

REDSTONE, Louis G. Festive atmosphere helps sales. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 115-120.

REJCHL, Milan. Umění spolupráce. Rozhovor s architektem Milanem Rejchlem. In: ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014, s. 112-113. ISBN 978-80-905271-3-3.

RICHARDS, J. M. Stockholm's new commercial centre. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1961, vol. 130, no. 774, pp. 105-119. ISSN 0003-861X.

ROKOŠNÝ, Anton. Typizácia občianskeho vybavenia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1963, roč. 5, č. 6, s. 115. ISSN 1335-2180.

RUDIŠ, Viktor. Viktor Rudiš, rozhovor ze dne 27. 11. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 132-143. ISBN 80-010-3413-5.

RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978.

SCHMIDT, Hans. Rotterdam - der Neubau einer Stadt. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1961, Jhg. 10, Nr. 10, S. 572-575. ISSN 0011-9865.

SCHMÖLZ, Matthä. Blicküber den ZaunaufGeschäfts- undLadenbauten. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1952, Jhg. 49, Nr. 7, S. 468-471. ISSN 0005-674X.

SCHNITZEROVÁ, Nikola. *Košické obchodné domy Prior a Dargov*. Brno, 2019. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Martin HORÁČEK. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/pvng8/>.

SCHÖNFELDER, Wolfgang a Hannelore UHLMANN. Städtebauliche Einordnung gesellschaftlicher Zentren in Neubauwohngebieten. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1, S. 24-27. ISSN 0323-3413.

SIEGEL, ed. Metody územního řešení nákupních a společenských středisek ve Švédsku. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 18, s. 5-8. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Současné tendence v projektování obytných mikrorajónů v SSSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 15, s. 9-12. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Města v USA a perspektivy jejich rozvoje. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1961, roč. 7, č. 15, s. 11-16. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Nová nákupní střediska v Moskvě. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1961, roč. 7, č. 15, s. 29-31. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Nové principy urbanistického řešení obytných obvodů a mikrorajónů v SSSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1961, roč. 7, č. 18, s. 11-14. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Realizace nového městského centra ve Varšavě - výstavba východní strany ul. Marszałkowské. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1961, roč. 7, č. 2, s. 14-15. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Územní plánování a stavba měst v Holandsku. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1962, roč. 8, č. 7, s. 9-14. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Nová sovětská "Doporučení pro územní plánování a výstavbu obytných obvodů a okrsků". *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1964, roč. 10, č. 14, s. 3-5. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Problémy urbanistického řešení městských center v SSSR. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1964, roč. 10, č. 12, s. 9-11. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. K přestavbě městských center v USA. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1965, roč. 11, č. 4, s. 7-10. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. K současnému rumunskému urbanismu. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1965, roč. 11, č. 4, s. 11-14. ISSN 0042-9376.

SIEGEL, ed. Nová sovětská pravidla pro územní plánování a výstavba sídlišť. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1965, roč. 11, č. 1, s. 7-11. ISSN 0042-9376.

SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech našich měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2, s. 28-33. ISSN 1335-2180.

SMITH, George a James HORNBECK. Building Types: Buildings for Retailing. *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 3, pp. 205-228. ISSN 0003-858X.

SNAITH, William T. How retailing principles affect design. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 2-10.

SNIEGON, Peter. Die Planung des Gebietes Prager Straße in Dresden. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1965, Jhg. 14, Nr. 1, S. 9-13. ISSN 0011-9865.

STRABENMEIER, Werner a Günther WERNITZ. Wohnkomplex Leipziger Straße in Berlin. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 1, S. 17-20. ISSN 0323-3413.

STUDIJNÍ KABINET SÚRPMO. Pěší provoz ve městech: studijní úkol MVT ČSR. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1974, roč. 20, č. 17, s. 4-5. ISSN 0009-0697.

SUTNAR, Ladislav. Building Types: Signs and Symbols: Commercial Symbols in Architecture. *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 9, pp. 257-261. ISSN 0003-858X.

SŮVA, Stanislav, 1957. Poznámky o nizozemské bytové výstavbě. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1957, roč. 3, č. 3, s. 4. ISSN 0009-0697.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠTVÁN, Jaromír. *Urbanistické zásady pro navrhování občanského vybavení*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, skupina územního plánování, 1958.

ŠVÁCHA, Rostislav. Technokratická sídliště. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 202-219. ISBN 978-80-7101-169-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. Sial. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 390-431. ISBN 978-80-908359-1-7.

The Architectural Review: Man Made America. London: EMAP, 1950, vol. 108, no. 648. ISSN 0003-861X.

THOMPSON, Elisabeth K. Building Types: New Approach for Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1968, vol. 76, no. 4, pp.167. ISSN 0003-858X.

Three Shopping Centres: 3 Victoria Centre, Nottingham. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 153, no. 913, pp. 180-187. ISSN 0003-861X.

VANKEOVÁ, Alena a Zuzana BUREŠOVÁ, eds. *Směry vývoje a charakteristické rysy maloobchodní sítě ve vybraných zemích*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1973.

VASKA, Vladimír. Einkaufs- und Dienstleistungszentrum in Martin, ČSSR. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1978, Jhg. 27, Nr. 3, S. 169-171. ISSN 0323-3413.

Vnitřní obchod v ČSR. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959.

Vyhláška č. 97/1962 Sb.Vyhláška ministerstva výstavby o dokumentaci, sledování a vyhodnocování experimentálních staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 21. září 1962 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1962-97>.

WALL, Alex. *Victor Gruen: From Urban Shop to New City*. Barcelona: Actar, 2005. ISBN 978-84-9595-187-8. S. 111. Cit. dle KOMMOVÁ, Veronika. Od obchodu k shopping mallu a zase zpátky?: Proměny veřejného prostoru v souvislosti s výstavbou obchodně-zábavních center.

WEIN, Julius. Stavby občanského vybavení sídlišť. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 1, s. 76-78. ISSN 0300-5305.

WELCH, Kenneth C. Building Types: Regional Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1951, vol. 59, no. 3, pp. 121-131. ISSN 0003-858X.

WESSEL, Gerd. Zu Veränderungen der städtebaulich-räumlichen Ordnung. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1970, Jhg. 19, Nr. 12, S. 722-729. ISSN 0011-9865.

WIENER, Paul a José SERT. Five civic centers in South America. *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 8, pp. 121-136. ISSN 0003-858X.

WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3.

WINTER, John. Shopping center: Milton Keynes. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1980, vol. 168, no. 1008, pp. 144-154. ISSN 0003-861X.

WOLF, Karl-Heinz. Angebotsprojekte für Kaufhallen. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1972, Jhg. 21, Nr. 8, S. 456-464. ISSN 0011-9865.

WOLF, Karl-Heinz. Planungs-, Projektierungs- und Rationalisierungs-grundlagen für Kaufhallen. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1972, Jhg. 21, Nr. 8, S. 471-475. ISSN 0011-9865.

WRIGHT, Lance. Shopping the Environment. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 153, no. 913, pp. 168-179. ISSN 0003-861X.

ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982.

Zákon č. 124/1976 Sb. Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (úplné znění zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, jak vyplývá z pozdějších zákonných změn a doplňků). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. června 1976 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-124>.

ZÁRIŠ, František. Súťaž na obchodno-spoločenské centrum v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2, s. 18-23. ISSN 1335-2180.

Kapitola 6

10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985.

ARON, Jiří a Vladislav VÁCHA. *Maloobchodní síť ve městech: její výstavba, organizace a plánování*. Praha: Orbis, 1956.

ATKINSON, Fello. La Rinascente Store, Rome. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1962, vol. 132, no. 788, pp. 268-274. ISSN 0003-861X.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. Výstavba - osídlení - prostředí 1. *Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 77-101.

BAHNA, Ján. Dostavba Domu odievania a obchodného domu Dunaj v Bratislave. *Architektúra ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1980, roč. 39, č. 7, s. 317-320. ISSN 0300-5305.

BAHNA, Ján. Prior v Leviciach - hľadanie urbanného kontextu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9, s. 26-27. ISSN 1335-2180.

BAHNA, Ján. Vývoj obchodného domu ako stavebného typu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9, s. 3-6. ISSN 1335-2180.

BAHNA, Ján. Obchodný dom Ružinov v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3, s. 12-13. ISSN 1335-2180.

BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO, 1949. Building Types: Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1949, vol. 57, no. 8, s. 110-125. ISSN 0003-858X.

BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951.

BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury v současných podmínkách*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH.

BERAN, Lukáš a Pavel SMĚTÁK. Věra a Vladimír Machoninovi. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 28-67. ISBN 978-80-908359-2-4.

BOK, ed. *Universální obchodní dům na Leninském prospektu. Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 12, s. 33-34. ISSN 0042-9376.

BOK, ed. *Novodobé obchody a obchodní domy, jejich navrhování a organizace. Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1959, roč. 5, č. 2, s. 33-36. ISSN 0042-9376.

BRANDT, Jürgen. Die Shopping Centers in den USA. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1961, Jhg. 58, Nr. 7, S. 59-70. ISSN 0005-674X.

CENTRUM - Warenhaus in Dresden. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 11, S. 669-675. ISSN 0323-3413.

Centrum Warenhaus. In: *Das neue Dresden* [online]. 2020 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.das-neue-dresden.de/centrum-warenhaus.html>.

COSTACHE, Ion. *Technologie realizácie obchodných stredísk a obchodných domov v Rumunsku*. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Inteco 82: symposium spoločnosti obchodu ČSVTS s mezin. účastí, Brno 1982: sborník přednášek. Díl 3. Sekce 2, 3, Obchodní domy a nákupní střediska; Potravinářský obchod*. Brno: Dům techniky ČSVTS, 1982, s. 42-48.

ČAPKA, Bohuslav. Alex: nové centrum Berlína. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1974, roč. 20, č. 2, s. 3. ISSN 0009-0697.

ČEREPACHINOVA, A. N. *Interiér a zařízení budov pro obchody a služby*. Překlad Imrich KORPANEC. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1978.

ČÍŽEK, Pavel. Ako ich vidí konštruktér. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 44-45. ISSN 1335-2180.

ČÍŽEK, Pavel. Celomontovaná konštrukčná sústava ŠPÚO-ZIPP. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10, s. 26-27. ISSN 1335-2180.

ČÍŽEK, Pavel. Montovaný skelet pro obchodní domy. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 5, s. 1, 6. ISSN 0009-0697.

ČÍŽEK, Pavel. *Obchodný dom Prior v Lučenci. Prvý predstaviteľ novej generácie: Nová generácia OD v novom skelete*. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9, s. 9. ISSN 1335-2180.

ČSN 06 0210. *Výpočet tepelných ztrát budov při ústředním vytápění*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1977.

ČSN 06 0310. *Ústřední vytápění. Projektování a montáž*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1983.

ČSN 06 0312. *Ústřední sálavé vytápění se zabetonovanými trubkami. Projektování a montáž*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1972.

ČSN 06 1110. *Otopná článková tělesa litinová pro ústřední vytápění*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1972.

ČSN 06 1120. *Vyhrievacie článkové ocelové telesá na ústrednévykurovanie. Technické dodaciepredpisy*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1975.

ČSN 14 0641. *Zásady pro výstavbu a vybavení chladírenských místností*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření.

ČSN 14 2121. *Větrání chladíren s teplotou nad 0 °C*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření.

ČSN 34 1310-90. *Zvláštní elektrická zařízení*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření.

ČSN 34 1610. *Elektrotechnické předpisy ČSN. Elektrický silnoproudý rozvod v průmyslových provozovnách*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1963.

ČSN 36 0046. *Umělé osvětlování v průmyslových závodech*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1968.

ČSN 36 0505. *Třídění svítidel podle rozložení světelného toku*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1960.

ČSN 36 8840. *Měření zvukově izolačních vlastností stavebních konstrukcí*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1967.

ČSN 37 5215. *Elektrická zařízení v koupelnách, umývárkách a sprchách*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1971.

ČSN 38 6441. *Odběrní plynová zařízení na svítiplyn a zemní plyn v budovách*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1981.

ČSN 73 0121. *Domovní vodovody*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření.

ČSN 73 0131. *Domovní kanalizace*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření.

ČSN P 73 0531. *Ochrana proti hluku v pozemních stavbách*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1972.

ČSN 73 0540. *Tepelně technické vlastnosti stavebních konstrukcí a budov. Názvosloví, požadavky a kritéria*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1979.

ČSN 73 0760. *Požární předpisy pro výstavbu průmyslových závodů a sídlišť*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1967.

ČSN 72 7006. *Výpočet tepelných ztrát při navrhování tepelných izolací*. Praha: Vydavatelství Úřadu pro normalizaci a měření, 1974.

DICK, Peter, Siegfried KURTH a Günter WALTHER. Zur Rekonstruktion des Warenhauses „konsument“ Am Brühl in Leipzig. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 4, S. 198-205. ISSN 0011-9865.

DRENKA, D. Čím a ako jich osvetlovať?. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 30-31. ISSN 1335-2180.

DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979.

DUDEK, Oldřich. *Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení*. Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969.

DULLA, Matúš. Dom odievania v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1986, roč. 28, č. 3, s. 4-6. ISSN 1335-2180.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. Slovensko. Česko. Kontext. Expo. Vzťahy na ose Bratislava-Brno-Praha. Slovenská vysoká škola technická. Zahraniční reprezentace. Utopie. Setkávání. Bourání. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 323-335. ISBN 978-80-908359-1-7.

DUNAJČÍK, Milan. Obchodné stavby ako súčasť mestského prostredia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6, s. 2-5. ISSN 1335-2180.

EDEL, Zdeněk. Obchodní dům na Tylově náměstí. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1, s. 2. ISSN 0009-0697.

FUCHS, Bohuslav. Obchodní dům Prior v Košicích. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2, s. 12-17. ISSN 1335-2180.

GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA.

GAJDOVÁ, Petra a Petr KLÍMA. Obchodní dům Prior Olomouc. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 152-159. ISBN 978-80-86863-40-5.

GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956.

GATZ, Konrad a Gerhard ACHTERBERG. *Barevnost v architektuře*. Překlad Otakar NEČAS. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1967.

GATZ, Konrad a Wilhelm WALLENFANG. *Barevnost staveb: Příručka barevných nátěrů a omítek staveb*. Překlad Otakar NEČAS a Antonín BASS. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1963.

GRAY, Christina Bernadette. *Architecture in the Experience Economy: The Catalog Showroom and Best Products Company*. Los Angeles, 2019. Dissertation. University of California. Vedoucí práce Sylvia LAVIN. Dostupné také z: https://escholarship.org/content/qt7wh6x03b/qt7wh6x03b_noSplash_006cfb2f53033956adcdf81d0239bf4e.pdf.

GRUEN, Victor et al., 1950. What makes a 1940 store obsolete?: Air conditioning. *Architectural Forum: The Magazine of Building*. New York, 1940, vol. 93, no. 1, pp. 73. ISSN 0003-8539.

HADRAVOVÁ, Zdena. *Systémové projektování obchodních jednotek*. Praha: Merkur, 1974.

HADRAVOVÁ, Zdena. *Vývoj vnitřního obchodu ve světě*. Praha: Merkur, 1975.

HADRAVOVÁ, Zdena. *Obchodně provozní jednotky*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1985.

HAUSEROVÁ, Milena. Město mezi trváním a přestavbou. In: VORLÍK, Petr et al. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019, s. 16-23. ISBN 978-80-01-06641-6.

HAVEL, Zdeněk, Mikuláš PICHANIČ a Lenka PRAŽSKÁ. *Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu: celostátní vysokoškolská učebnice pro stud. ekonomických fakult studijních oborů 62. 2. dopl. vyd.* Praha: Merkur, 1987.

HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984.

HLAVÁČEK, Ludvík. Architektura a svět. In: ŠEVČÍK, Jiří a Monika MITÁŠOVÁ, eds. *Česká a slovenská architektura 1971-2011: texty, rozhovory, dokumenty*. V Praze: Akademie výtvarných umění, 2013, s. 25-32. ISBN 978-80-87108-28-4.

HONZÍK, Karel. *Cestou k socialistické architektuře*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1960.

HONZÍK, Karel. O životním slohu a podmínkách jeho vzniku. In: HONZÍK, Karel, Miroslav KLIVAR a Zbyněk KUCHYŇKA. *Aktuální problémy socialistického životního slohu*. Praha: Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, 1963, s. 1-15.

HRUBÝ, Jan. 45 let Bílé labutě. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 9, s. 17. ISSN 0009-0697.

HUDCOVÁ, ed. Úpravy průčelí obchodních domů s použitím plastických hmot. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1968, roč. 14, č. 10, s. 38-41. ISSN 0042-9376.

CHORVÁT, Miloš. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1961, roč. 20, č. 4, s. 219-224. ISSN 0300-5305.

ISRAEL, Lawrence J. Building Types: Stores: Basic Necessities of Store Design. *Architectural Record*. New York, 1964, vol. 72, no. 6, pp. 157-168. ISSN 0003-858X.

JANULA, Ladislav, Jiří JELEN a Antonín ŠVESTKA. *Obchodní domy a nákupní střediska spotřebních družstev*. Praha: Svépomoc, 1969.

Jednotná organizácia riadenia a prevádzky obchodných domov Prior. [S.l.: nákl. vl.], 1973.

KARFÍK, Vladimír, 1978. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1978, roč. 3, č. 2, s. 38-42. ISSN 1335-2180.

KAROUS, Pavel. Umění v hotelu ČSSR. Systém osazování výtvarného umění v architektuře na Západě a v ČSSR. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 60-75. ISBN 978-80-87989-27-2.

KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974.

KITTRICH, Josef. Od maloobchodu k obchodním palácům. *Architektura: spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl*. Praha: Klub architektů, 1939, roč. 1, č. 1-12, s. 133-145. ISSN 1803-5574.

KLÍMA, Petr. Obchodní dům Prior Pardubice. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 38-59. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr. Obchodní dům Prior Praha / Máj. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 60-91. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr. Výkladní skříň a duch doby. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 4-5. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0.

KLÍMA, Petr a Pavel MARŠÁT. Prior Plzeň. In: *Český rozhlas: Plzeň* [online]. © 1997-2021 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/prior-plzen-6736805>.

KLÍMA, Petr a Petr ŠNEBERK. Obchodní dům Prior Plzeň. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 92-97. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr, Petra GAJDOVÁ a Darina ZAVADILOVÁ. Poutače v prostoru. Obchodní domy. In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 17-64. ISBN 978-80-86863-87-0.

KLOUDOVÁ, Jana. *Obchodní dům Dyje ve Znojmě*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JERÁBEK. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/ba7kl/>.

KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966.

KOHOUTEK, Miloslav, ed. *Úkoly československého vnitřního obchodu při budování socialismu: sborník prací pracovníků Ústavu pro výzkum vnitřního obchodu*. Praha: Orbis, 1954.

KOOLHAAS, Rem. *Texty*. Překlad Jana TICHÁ. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-8-8.

KOSMAN, Kamil. Obchodný dom Hron v Banskej Bystrici. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 10, s. 222-225. ISSN 1335-2180.

KOZÁK, Juraj. Ocel: aké možnosti dáva architektovi oceľová konštrukcia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč. 21, č. 1, s. 10-12. ISSN 1335-2180.

KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4.

KROC, Stanislav. *Vývoj maloobchodní sítě v letech 1963-1983*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1985.

KROC, Stanislav a Zdenka SAJALOVÁ, eds. *Sortimentno-prevádzková typizácia plnosortimentných obchodných domov*. Bratislava: ERPO, 1981.

KROC, Stanislav a Zdenka SAJALOVÁ, eds. *Sortimentně provozní typizace plnosortimentních obchodních domů*. Praha: Merkur, 1988.

KUBÍČKOVÁ, Klára. Možnosti spolupráce a hodnotenia výtvarnej tvorby v architektúre. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 8, s. 9-10. ISSN 1335-2180.

KUNA, V. K čomu sme dospeli / o čo se opierame. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 46-47. ISSN 1335-2180.

KUZMA, Dušan. Syntéza architektúry a výtvarného umenia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 8, s. 3-5. ISSN 1335-2180.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 1. časť. A - O*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LACO, Cyprián a Samo ŠALING, eds. *Stavebnícky náučný slovník: 5. zv., Architektúra a typológia. 2. časť. P - Ž*. Bratislava: Slov. vydav. techn. lit., 1966.

LAITIN, Daniel a Daniel SCHWARTZMAN. Building Types: Store design: Store fixtures and display. *Architectural Record*. New York, 1952, vol. 60, no. 7, pp. 166-169. ISSN 0003-858X.

LAPIDUS, Morris. Building Types: Store design: Store fronts. *Architectural Record*. New York, 1952, vol. 60, no. 7, pp. 150-155. ISSN 0003-858X.

LEIJONHUFVUD, H. S. Genossenschaftliche Warenhäuser in Schweden. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 7, S. 729-732. ISSN 0005-674X.

LEONG, Sze a Srdjan WEISS. Air Conditioning. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 92-127. ISBN 3-8228-6047-6.

LEONG, Sze a Srdjan WEISS. Escalator. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 336-365. ISBN 3-8228-6047-6.

LICHARD, Pavol, 1978. Architektúra trvalej hodnoty: Obchodný dom Kotva. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1978, roč. 20, č. 2, s. 29-31. ISSN 1335-2180.

M., J. Informácie: Obchodné domy pre Prahu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1972, roč. 14, č. 1, s. 53. ISSN 1335-2180.

MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0.

MATOUŠKOVÁ, Kamila. Přestavba měst a modernizace bytového fondu v českých zemích v období 1945-1985. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1985, roč. 19, č. 3, s. 141-161. ISSN 0044-8680.

MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1.

MINAROVIČ, P. Architektonická aktualita: Žilinský obchodný dom Prior. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1976, roč. 18, č. 1-2, s. 64-65. ISSN 1335-2180.

MINÁRIK, Fedor. Obchodný dom Prior v Martine. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9, s. 12. ISSN 1335-2180.

MERTOVIÁ, Martina. Bratr a sestra: Architekt Petr Žert (1934-2011). In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 161-176. ISBN 978-80-86863-87-0.

MONCOL, Milan, 1988. Obchodný dom Prior v Prešove: slovo recenzenta. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6, s. 9-11. ISSN 1335-2180.

MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 34-74. ISBN 978-80-87967-19-5.

MOOS, Jiří. Východoněmecká silbermode 1. díl: Zrod unikátního stylu obchodních domů 60. a 70. let. In: *Earch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/vychodonemecka-silbermode-1-dil-zrod-unikatniho-stylu-obchodnich-domu-60-70-let>.

MOOS, Jiří. Východoněmecká silbermode 2. díl: Vzorový chrám konzumu ve vybombardovaném městě. In: *Earch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/vychodonemecka-silbermode-2-dil-vzorovy-chram-konzumu-ve-vybombardovanem-meste>.

MOOS, Jiří. Východoněmecká silbermode 3. díl: Nejmodernější obchodní dům NDR. In: *Earch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/vychodonemecka-silbermode-3-dil-nejmodernejsi-obchodni-dum-ndr-0>.

MOOS, Jiří. Východoněmecká silbermode 4. díl: Obchodní dům jako spojnice původní a nové zástavby města Suhl. In: *Earch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/cs/revue/vychodonemecka-silbermode-4-dil-obchodni-dum-jako-spojnice-puvodni-nove-zastavby-mesta-suhl>.

MOOS, Jiří. Východoněmecká silbermode 5. díl: Polygonální krystaly v Drážďanech. In: *Earch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <https://www.earch.cz/revue/clanek/vychodonemecka-silbermode-5-dil-polygonalni-krystaly-v-drazdanech>.

MOOS, Jiří a Petr URLICH. Zásady a principy užití při řešení obchodních domů v druhé polovině 20. století. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 75-85. ISBN 978-80-87967-19-5.

MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986.

NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6.

NÁBĚLEK, Stanislav. Farba sa vracia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 12-15. ISSN 1335-2180.

NÁBĚLEK, Stanislav. Obchodní dům v Pardubicích. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4, s. 156-158. ISSN 0300-5305.

NEUFERT, Ernst. *Bau-Entwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen. Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel ; Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden*. 15. Aufl. Berlin-Tempelhof: Bauwelt-Verlag, 1954

NEUFERT, Ernst. *Bau-entwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen. Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel ; Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden*. Berlin: Ullstein, 1959.

NEUFERT, Ernst. *Bauentwurfslehre: Grundlagen, Normen und Vorschriften über Anlage, Bau, Gestaltung, Raumbedarf, Raumbeziehungen : Maße für Gebäude, Räume, Einrichtungen und Geräte mit dem Menschen als Maß und Ziel : Handbuch für den Baufachmann, Bauherrn, Lehrenden und Lernenden*. 25. Aufl. Frankfurt am Main: Verlag Ullstein, 1966.

New Concepts for Public Spaces Combine Art and Architecture: Best Products, Inc., 1972. *Architectural Record*. New York, 1972, vol. 80, no. 2, pp. 101. ISSN 0003-858X.

NOVOTNÝ, J. Z sloupek: Obchodní dům v Rijece. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1976, roč. 22, č. 1, s. 7. ISSN 0009-0697.

OWINGS, N. Building Types: Economics of Department Store Planning. *Architectural Record*. New York, 1947, vol. 55, no. 2, pp. 87-91. ISSN 0003-858X.

PARNES, Louis. Building Types: Intermediate Floors for Greater Efficiency in Storage and Service. *Architectural Record*. New York, 1947, vol. 55, no. 2, pp. 95-97. ISSN 0003-858X.

PETERS, Paulhans. Von Kaufhäusern und alten Städten. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 8, S. 630-631. ISSN 0005-674X.

PETERS, Paulhans. Die Kaufhaus-Nichtarchitektur. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10, S. 970-972. ISSN 0005-674X.

PETRASOVÁ, Taťána a Vojtěch LAHODA. Období 1800-2000. In: ŠVÁCHA, Rostislav a Taťána PETRASOVÁ et al. *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*. V Řevnicích: Arbor vitae societas, 2017, s. 600-633. ISBN 978-80-88283-02-7.

POLÍVKOVÁ, Helena a Helena JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci: úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7, s. 353-357. ISSN 0300-5305.

POPELOVÁ, Lenka. Soutěž na obchodní dům Prior / Kotva v širším kontextu. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 123-160. ISBN 978-80-87967-19-5.

POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER. *Obchodní dům Kotva: Stavebně historický průzkum*. II. verze - doplněná na základě připomínek NPÚ. Praha, 2022. Nепublikováno.

PRENDEL, Werner. Einige Begriffsbestimmungen. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7, S. 432. ISSN 0011-9865.

PROCHÁZKA, Eduard, ed. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Studijní a typizační ústav v Praze, 1961.

Projev N. S. Chruščova na Všesvazové konferenci stavbařů 12. dubna 1958. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 9-10, s. 3-11. ISSN 0042-9376.

Proshchay, "Bastiliya": byvshiy univermag "Tver" nachali krushit' i remontirovat'. In: *Tvernews.ru* [online]. ТИА, © 2000-2022 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://tvernews.ru/news/235003/>.

PRUDON, Theodore H. M. *Preservation of Modern Architecture*. New York: Wiley, 2008. ISBN 978-0-471-66294-5.

PŘÁDA, Zdeněk. Obchodní dům na náměstí Republiky. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1, s. 3. ISSN 0009-0697.

RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pětadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1.

ROKOŠNÝ, Anton. Od skúseností k novým formám. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 34-37. ISSN 1335-2180.

RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978.

ŘEPA, Tomáš. Výtvarná díla. In: JELÍNKOVÁ, Marie et al. *Sídlíště Ďáblice*. V Praze: Spolek přátel sídlíště Ďáblice, 2019, s. 146-177. ISBN 978-80-270-3525-0.

ŘIHÁK, Zdeněk. Zápisky ze Švýcarska. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1957, roč. 3, č. 17-18, s.8. ISSN 0009-0697.

SAJALOVÁ, Zuzana a Vladimír RULF. Uplatnění sdružených obchodních domů v maloobchodní síti. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Inteco 82: symposium společnosti obchodu ČSVTS s mezin. účastí, Brno 1982: sborník přednášek. Díl 3. Sekce 2, 3, Obchodní domy a nákupní střediska; Potravinářský obchod*. Brno: Dům techniky ČSVTS, 1982, s. 30-37.

SAPÁK, Jan. Obchodní dům Uran. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 23, s. 3. ISSN 0009-0697.

SEDLÁK, Jaroslav a Šárka SVOBODOVÁ. Partnerství. Architekt Igor Svoboda (1926-1990). In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 177-200. ISBN 978-80-86863-87-0.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-866-5224-6.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Obchodní dům Prior v Jihlavě: slovo kritika. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1, s. 5-6. ISSN 0300-5305.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. OD Prior vo Svite: ojedinely prístup k novodobej pamiatke. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1986, roč. 28, č. 7-8, s. 47-48. ISSN 1335-2180.

SCHNITZEROVÁ, Nikola. *Košické obchodné domy Prior a Dargov*. Brno, 2019. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Martin HORÁČEK. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/pvng8/>.

SCHLIENZ. Kritisches Forum: Platz dem Kaufhaus. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1971, Jhg. 68, Nr. 11, S. 1351-1352. ISSN 0005-674X.

SCHRÁNIL, Bedřich a kol. *Projektování staveb bytových a občanských*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1979.

SCHWARTZMAN, Daniel. Building Types: Suburban Branch Department Store. *Architectural Record*. New York, 1954, vol. 62, no. 5, pp. 178-197. ISSN 0003-858X.

SCHWARTZMAN, Daniel. Building Types: Stores: Check List for Department Store Programing. *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5, pp. 188-190. ISSN 0003-858X.

SIROTEK, Jaromír. Obchodní dům v Bratislavě. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1969, roč. 28, č. 6, s. 353-355. ISSN 0300-5305.

SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech našich měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2, s. 28-33. ISSN 1335-2180.

SKLEPEK, Zdeněk. Obchodní dům Prior v Jihlavě: slovo autora. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1, s. 4. ISSN 0300-5305.

SKRBEK, Antonín. *Navrhování staveb*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1966.

SLIPEK, Edwin. Building Types: Stores and Shops: How Best Products Profits from SITE, Inc's Design. *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 3, pp. 129-130. ISSN 0003-858X.

SNAITH, William T. Building Types: Stores: Architecture and the Community of Retailing. *Architectural Record*. New York, 1959, vol. 67, no. 4, pp. 192-200. ISSN 0003-858X.

SNAITH, William T. How retailing principles affect design. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 2-10.

SOBOTKOVÁ, Hana. Občanská bytová výstavba: Renesance pasáže v projektování obchodních domů. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektorovala Alena MANSFELDOVÁ. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1978, roč. 24, č. 9, s. 36-37. ISSN 0042-9376.

Soukromý archiv Václava Hacíka. *Veřejná kombinovaná soutěž na ideové architektonické a urbanistické řešení budovy obchodního domu na Náměstí republiky v Praze 1: stavební program pro novostavbu obchodního domu*. Praha, 1969. Nepublikováno.

Studentské práce. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 26-27. ISSN 1335-2180.

SÝKORA, Miloslav. Užší soutěž na obchodní dům v Plzni. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22, s. 3. ISSN 0009-0697.

SÝKORA, Miloslav. Problémy občanského vybavení v Plzni. *Architektura ČSSR*. Praha: Svaz architektů ČSSR, 1967, roč. 26, č. 6, s. 337-346. ISSN 0300-5305.

SZOMOLÁNYI, Pavol. Smery racionalizácie vybraných prevádzkových procesov a zvyšovanie efektívnosti práce obchodných domov trustu PRIOR. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Inteco 82: symposium spoločnosti obchodu ČSVTS s mezin. účastí, Brno 1982: sborník přednášek. Díl 3. Sekce 2, 3, Obchodní domy a nákupní střediska; Potravinářský obchod*. Brno: Dům techniky ČSVTS, 1982, s. 5-16.

ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4.

ŠLACHTA, Štefan. Obchodní dom Jednota SD Trnava. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5, s. 223-226. ISSN 0300-5305.

ŠLACHTA, Štefan. Obchodní dom Ružinov v Bratislave. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 24, s. 3. ISSN 0009-0697.

ŠRÁMKOVÁ, Alena. Alena Šrámková, rozhovor ze dne 14. 5. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 166-175. ISBN 80-010-3413-5.

ŠTURSA, Jiří. *Typologie budov obchodních*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971.

ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>.

ŠVÁCHA, Rostislav. Jan Šrámek – Alena Šrámková. *Umění: časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky*. Praha: ČSAV, 1985, roč. 33, č. 1, s. 1-28. ISSN 0049-5123.

Throug the looking glass. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1978, vol. 163, no. 973, pp. 132-135. ISSN 0003-861X.

TOMAŠÁK, J. Obchodní dom v Trnave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3, s. 22-23. ISSN 1335-2180.

Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 28. července 1965 č. 355 o řešení uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě. In: *Vysoké učení technické v Brně* [online]. 28. 7. 1965 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: https://plant.ffa.vutbr.cz/~korinkova/umeni_v_brnenske_architekture_I/VUvBA%20I/vladni%20usneseni_c.%20355%20ze%20dne%2028.%207.%201965.doc.

VANKEOVÁ, Alena a Zuzana BUREŠOVÁ, eds. *Směry vývoje a charakteristické rysy maloobchodní sítě ve vybraných zemích*. Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1973.

VOJTKOVÁ, E. INTEGRO ako reálny príslub pre tvorbu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 4, s. 41-43. ISSN 1335-2180.

VORLÍK, Petr. Nejen světlo: sklo v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč. 6, č. 16, s. 104-109. ISSN 2570-7744.

VORLÍK, Petr. Všeuměl: Kov v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč. 6, č. 15, s. 110-115. ISSN 2570-7744.

VRABELOVÁ, Renata et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5.

Vyhláška č. 23/1965 Sb. Vyhláška ministerstva školství a kultury o soutěžním řádu pro díla výtvarných umění. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 5. března 1965 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1965-23>.

Vyhláška č. 93/1982 Sb. Vyhláška ministerstva obchodu České socialistické republiky, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 22. července 1982 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1982-93>.

Vyhláška č. 149/1961 Sb. Vyhláška ministerstva školství a kultury o nákupu, zadávání a prodeji děl výtvarných umění a o některých jiných opatřeních v oboru výtvarných umění. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 1961 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-149>.

WALTHER, Günter. Stand und Perspektive der Warenhausbauten. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1967, Jhg. 16, Nr. 11, S. 644-647. ISSN 0011-9865.

WELF, Edmund. Neuer Warenhaustyp. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1961, Jhg. 58, Nr. 3, S. 192-193. ISSN 0005-674X.

WELCH, Kenneth C. Building Types: Where are the Department Stores going?. *Architectural Record*. New York, 1944, vol. 52, no. 11, pp. 91-96. ISSN 0003-858X.

WELCH, Kenneth C. Building Types: Regional Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1951, vol. 59, no. 3, pp. 121-131. ISSN 0003-858X.

WOLF, Tobias Michael. Bautyp DDR-Warenhaus?: Deutsche Warenhausarchitektur der Nachkriegszeit im Vergleich. In: *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. Bonn, 2012 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/deutschlandarchiv/147759/bautyp-ddr-warenhaus/?p=all>.

ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982.

ZAVADILOVÁ, Darina. Obchodní dům Prior Jihlava (studie). In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 112-119. ISBN 978-80-86863-40-5.

Zákon č. 18/1958 Sb. Zákon o požární ochraně. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 17. dubna 1958 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-18>.

ZÁRUBOVÁ, ed. Nové obchodní domy. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 9-10, s. 20-22. ISSN 0042-9376.

ZOUBEK, Olbram. S modrou oblohou. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 208-211. ISBN 80-010-3413-5.

Kapitola 7

A489 [online]. Wense interactive design, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/>.

AGHA, Petr. Prognostika a přestavba jako hnací motory sametové revoluce. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 63-72. ISBN 978-80-87348-66-6.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. Výstavba - osídlení - prostředí 1. *Výstavba a architektura*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1971, roč. 17, příloha s. 77-101.

BAJTLER, Martin a Josef KOLINA. Začíná bourání žižkovské ústředny. Takhle Štrougalova věž vypadala, když se v ní ještě pracovalo. In: *Forbes* [online]. MediaRey, 2023 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://forbes.cz/zacina-bourani-zizkovske-ustredny-takhle-strougalova-vez-vypadala-kdyz-se-v-ni-jeste-pracovalo/>.

BALÁŠKOVÁ, Karolína. Petr Hájek: Architektura je umění, protože stojí mimo veškerý čas. In: *ASB Portál* [online]. Jaga Media, 2021 [cit. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.asb-portal.cz/aktualne/nazory-a-rozhovory/petr-hajek-architektura-je-umeni-protoze-stoji-mimo-veskery-cas>.

BARRENECHE, Raul A. *New retail*. London: Phaidon Press Limited, 2005. ISBN 07-148-4499-3.

BARTLOVÁ, Milena. Vzpomínky na hotel Praha. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 6-9. ISBN 978-80-87989-27-2.

BARTLOVÁ, Milena. Zbořte ty komunistický baráky! Socialismus a modernita mezi pamětí a zapomináním. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 45-62. ISBN 978-80-87348-66-6.

BEČKOVÁ, Kateřina. *Zbořeno: zaniklé pražské stavby 1990-2020*. V Praze: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-161-3.

BELANOVÁ, Simona. *Adaptácia OD Uran*. Praha, 2023. Ateliér občanská stavba – ATOS. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ateliér Cikán. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/atelierove-prace/54201-adaptacia-od-uran>.

BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury v současných podmínkách*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH.

BERAN, Lukáš a Pavel SMĚTÁK. Věra a Vladimír Machoninovi. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 28-67. ISBN 978-80-908359-2-4.

BERÁNEK, Jan a Petr MACEK, eds. *Metodika stavebněhistorického průzkumu*. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2015. ISBN 978-80-7480-037-5. Dostupné také z: <https://www.npu.cz/publikace/metodika-stavebnehistorickeho-pruzkumu.pdf>.

BEREKOVEN, Von Ludwig. *Erfolgreiches Einzelhandelsmarketing: Grundlagen und Entscheidungshilfen*. 2., überarb. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 1990. ISBN 978-340-6338-960. Cit. dle CIMLER, ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*.

BIEGEL, Richard, 2017. Proč se nám nedaří chránit poválečnou architekturu?. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 7-8. ISSN 1805-3955. Dostupné z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.

BIEGEL, Richard a Petr VORLÍK. Památková ochrana architektury. Dynamika historické hodnoty. Stigmatizace. Bourání. Aktivismus. Transformace. Obnova. Kontextualita. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 555-565. ISBN 978-80-908359-2-4.

BLAŽÍČEK, Oldřich J. a kol. *Slovník památkové péče: terminologie, morfologie, organizace*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1962.

BOČAN, Jan. Jan Bočan, rozhovor ze dne 10. 11. 2003. In: URLICH, Petr, Petr VORLÍK a Beryl FILSAKOVÁ. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006, s. 176-185. ISBN 80-010-3413-5.

Brněnský architektonický manuál: průvodce brněnskou architekturou [online]. ViaAurea s.r.o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/>.

BRYCHTA, Jan. Nákupní chování spotřebitelů ve světě a u nás. In: E15.cz: Marketing magazín [online]. ©2009. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://strategie.e15.cz/prilohy/marketingmagazin/nakupni-chovani-spotrebitelu-ve-svete-a-u-nas>. Cit. dle VYSEKALOVÁ a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*.

CAMERON, Rondo E. *Stručné ekonomické dějiny světa: od doby kamenné do současnosti*. Překlad Vladimír DRÁBEK. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-858-6521-1.

CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA.

CIMLER, Petr. *Obchodní logistika a provoz: materiály ke cvičením*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. ISBN 80-707-9465-8.

CIMLER, Petr a Dana ZADRAŽILOVÁ a kol. *Retail management*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-167-6.

Citáty slavných osobností: Jonas Ridderstrale [online]. 2020 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2265-jonas-ridderstrale-zapomente-na-to-ze-zakaznik-je-pan-novy-zakaznik/>.

Citáty slavných osobností: Milo Mahdall [online]. 2020 [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2062769-milo-mahdall-lide-vymenili-sva-srdce-za-nakupy-v-obchodaku-je/>.

Conserving Modern Architecture Initiative. In: *The Getty Conservation Institute* [online]. J. Paul Getty Trust, 2018 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: https://www.getty.edu/conservation/our_projects/field_projects/cmair/.

CZUMALO, Vladimír. Architektura a identita. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 230-240. ISBN 978-80-7008-316-1.

ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ. *Standard služeb architekta: Standard služeb architekta a jeho dokumentace pro navrhování staveb*. Praha: Triangl, 2018. Dostupné také z: <https://web-api.cka.cz/sluzby/clenum/standardy-vykonu-a-dokumentace/standard-sluzeb-architekta-pozemni-stavby.pdf/@download/file>.

ČINÁTL, Kamil. *Naše české minulosti aneb jak vzpomínáme*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. České dějiny NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-291-7.

ČSN 73 0802 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Nevýrobní objekty*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.

ČSN 73 0804 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Výrobní objekty*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.

ČSN 73 0810. *Požární bezpečnost staveb - Společná ustanovení*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2016.

ČSN 73 0831 ed. 2. *Požární bezpečnost staveb - Shromažďovací prostory*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.

ČSN 73 0834. *Požární bezpečnost staveb - Změny staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011.

ČSN 73 4108. *Hygienická zařízení a šatny*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2020.

ČSN 73 4130. *Schodiště a šikmé rampy - Základní požadavky*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2010.

ČSN 73 4301. *Obytné budovy*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2004.

ČSN 73 5105. *Výrobní průmyslové budovy*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 1993.

ČSN 73 5305. *Administrativní budovy a prostory*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2005.

ČSN EN 15643. *Udržitelost ve výstavbě - Rámec pro posuzování budov a inženýrských staveb*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2021.

Děčín - Tetschen: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.decin-tetschen.net/>.

Deadmalls [online]. New York, © 2000-2022 [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <https://www.deadmalls.com/index.html>.

DOCOMOMO INTERNATIONAL. Eindhoven-Seoul Statement. In: *Docomomo International* [online]. Seoul, 2014 [cit. 2023-01-02]. Dostupné z: <https://www.docomomo.pt/news/international/eindhoven-seoul-statement-2014>.

DOKUPIL ŠKABRAHA, Martin. Zpátky ni krok! Důsledky nezamýšlených důsledků postkomunismu. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 121-138. ISBN 978-80-87348-66-6.

DRULÁK, Petr. Za socialistický Západ!. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 89-106. ISBN 978-80-87348-66-6.

DRULÁK, Petr a Petr AGHA. Úvod. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 7-12. ISBN 978-80-87348-66-6.

DULLA, Matúš. Sú to vôbec památky? Architektonické pamiatky 60. rokov na Slovensku a problémy ich udržania. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 23-28. ISBN 978-80-904081-3-5.

DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. Slovensko. Česko. Kontext. Expo. Vztahy na ose Bratislava-Brno-Praha. Slovenská vysoká škola technická. Zahraniční reprezentace. Utopie. Setkávání. Bourání. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 323-335. ISBN 978-80-908359-1-7.

DURNOVÁ, Anna. Spor o aktivismus a efektivitu vládnutí aneb Jak zlepšit kulturu demokracie. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 29-44. ISBN 978-80-87348-66-6.

Egykor.hu [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://egykor.hu/index.php/>.

Evidenca in valorizacija objektov slovenske moderne arhitekture med leti 1945-70. In: *Evidenca.org* [online]. Ljubljana: Ferry Institute for Spatial Culture, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://evidenca.org/>.

FETISOV, Oleg. *Metodologie konverze objektů průmyslového dědictví pro nové nevýrobní funkce*. Praha, 2019. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER.

FIALA, Jaroslav. Sametová klaustrofobie: hledání člověka a naděje v digitálním kapitalismu. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 139-150. ISBN 978-80-87348-66-6.

FILIPOVÁ, Alena. *Umění prodávat*. 3., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3511-5.

FRANC, Martin. Ostalgie v Čechách. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 193-216. ISBN 978-80-7185-876-8.

FRAGNER, Benjamin. Architektura konverzí / industriální motivy a motivace. In: FRAGNER, Benjamin a Vladislava VALCHÁŘOVÁ. *Industriální topografie - architektura konverzí: Česká republika 2005-2015 = Industrial topography - the architecture of conversion: Czech Republic 2005-2015*. V Praze: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury, 2014, s. 8-25. ISBN 978-80-01-05592-2.

FRIC, Jan. *Vývoj a současné trendy maloobchodu v ČR*. Brno, 2007. Bakalářská práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, Ústav marketingu a obchodu. Vedoucí práce Marek ZÁBOJ.

FUCHS, Bohuslav. Památková péče. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 4, s. 204-212, 229. ISSN 0300-5305.

GILL, Beth. Temples of consumption: Shopping malls as secular cathedrals. In: *Trinity University* [online]. San Antonio: Trinity University, 2022 [cit. 2022-08-18]. Dostupné z: <http://faculty.trinity.edu/mkearl/temples.html>.

GIRSA, Václav. *Profesorská přednáška: Soubor prací obnovy a restaurování architektonických památek za období 1996–2006* [online]. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2007 [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://portal.cvut.cz/wp-content/uploads/2017/04/PP2007-11-Girsa.pdf>.

GOLKOVÁ, Iveta. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Alena SRBOVÁ.

GORYCZKOVÁ, Naďa, ed. *Transgas: areál řídicí ústředny Tranzitního plynovodu a budova FMPE v Praze: historie, architektura, památkový potenciál*. Praha: Národní památkový ústav, 2019. ISBN 978-80-7480-138-9.

GORYCZKOVÁ, Naďa. Uvedení do výzkumného projektu a ochrany architektury 2. pol. 20. století [přednáška]. In: *Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče*. Praha: NPÚ, 13. 10. 2021. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=lilLVcMZmoM&list=PLZgJmohl4Y6dxL-Q0qpy86y7NAksFHMat>.

GORYCZKOVÁ, Naďa a Renata VRABELOVÁ. Editorial. In: VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 10-17. ISBN 978-80-87967-25-6.

HAUSER, Michael. Halucinační demokracie 1989-2019. In: DRULÁK, Petr a Petr AGHA, eds. *Sametová budoucnost?*. V Praze: Masarykova demokratická akademie, 2019, s. 13-28. ISBN 978-80-87348-66-6.

HAVEL, Zdeněk, Mikuláš PICHANIČ a Lenka PRAŽSKÁ. *Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu: celostátní vysokoškolská učebnice pro stud. ekonomických fakult studijních oborů 62. 2. dopl. vyd.* Praha: Merkur, 1987.

HÁBLOVÁ, Anna. *Interpretace obchodních center jako součást urbánní struktury*. Praha, 2017. Disertační práce. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav urbanismu. Vedoucí práce Irena FIALOVÁ.

HERMAN, Daniel. The Next Big Thing. In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. *Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping*. Köln: Taschen, 2001, s. 526-541. ISBN 3-8228-6047-6.

HL. MĚSTO PRAHA. Nařízení č. 10/2016 Sb. hl. m. Prahy, kterým se stanovují obecné požadavky na využívání území a technické požadavky na stavby v hlavním městě Praze (pražské stavební předpisy). In: *Praha.eu*. 27. května 2016. Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/vyhlasaky_a_narizeni/vyhledavani_v_pravnich_predpisech/narizeni_c_10_2016_sb_hl_m_prahy.html.

HLAVÁČEK, Emil. *Architektura pohybu a proměn: minulost a přítomnost průmyslové architektury*. Praha: Odeon, 1985.

HOLEČEK, Josef a Václav GIRSA a kol. *Projektování obnovy stavebních památek*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2008. ISBN 978-80-87104-34-7.

HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2001. ISBN 80-717-9631-X.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Překlad Zdeněk UHEREK. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-018-6.

HORNBECK, James S. Stores are for merchandising. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962, s. 1.

HOUŠKOVÁ, Kateřina a kol. *Hotel Intercontinental v Praze: historie - urbanismus - architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2019. ISBN 978-80-7480-129-7.

HROCH, Miroslav. Paměť a historické vědomí očima historika. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 46-66. ISBN 978-80-246-2689-5.

HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6.

HUSIČKA, Jiří. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Josef KUNC. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/b5odx>.

ICOMOS. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Venice, 1964. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-thevenice-charter>.

ICOMOS. *ICOMOS charter. Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage*. Victoria Falls, 2003. Dostupné také z: <https://www.icomos.org/en/about-the-centre/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/165-icomos-charter-principles-for-the-analysis-conservation-and-structural-restoration-of-architectural-heritage>.

ICOMOS. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance*. 5. vydání. Burwood: Deakin University, 2013. ISBN 0957852843. Dostupné také z: <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>.

ICOMOS ISC20C. *Approaches to the Conservation of Twentieth - Century Cultural Heritage: Madrid - New Delhi Document* [online]. ICOMOS, 2017 [cit. 2022-07-06]. ISBN 978-2-918086-63-5. Dostupné z: https://isc20c.icomos.org/wp-content/uploads/2022/03/MNDD_ENGLISH.pdf.

ICSC RESEARCH. The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate. In: *International Council of Shopping Centers* [online]. International Council of Shopping Centers, Inc., 2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: https://www.icsc.org/uploads/t07-subpage/European_Impact_Study-2017.pdf.

Jablonec - Gablonz: architektura na severu Čech [online]. PLAC, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <http://jablonec-gablonz.net/>.

JACOBS, Jane. *Smrt a život amerických velkoměst*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Překlad Jana SOLPEROVÁ. Dolní Kounice: MOX NOX, 2013. ISBN 978-80-905064-4-2.

JAROLÍMEK, Petr. Zákony o navrácení majetku KSČ a SSM lidu. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 65-81. ISSN 1210-7050.

KAHN, Louis I. Bílé světlo - černý stín. In: KAHN, Louis. *Rozhovory se studenty*. Překlad Radovan CHARVÁT. Zlín: Archa, 2020, s. 14-31. ISBN 978-80-87545-79-9.

KALMYKOVA, Elizaveta. *Faculty of artificial crafts*. Praha, 2023. Ateliér občanská stavba – ATOS. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Ateliér Cikán. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/atelierove-prace/56121-faculty-of-artificial-crafts>.

KAROUS, Pavel. Konec srpna v hotelu Ozon. Provozování hotelu Praha 2002-2014. In: KAROUS, Pavel, ed. *Hotel Praha*. V Praze: Bigg Boss, 2019, s. 206-229. ISBN 978-80-87989-27-2.

KÁROVÁ, Jitka. *Merchandising a nákupní atmosféra vybraných obchodních jednotek v Dačicích*. České Budějovice, 2014. Bakalářská práce. Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, Katedra ekonomiky a managementu. Vedoucí práce Věra MULAČOVÁ.

KIPNIS, Jeffrey, 2011. Je odpor marný?. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 234-245. ISBN 978-80-903826-3-3.

KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr. Výkladní skříň a duch doby. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 4-5. ISBN 978-80-86863-40-5.

KLÍMA, Petr. Obchodní domy. Vstříc socialistickému konzumu s vynikající architekturou. In: HORÁK, Ondřej, ed. *Praha brutálně krásná: mimořádné stavby postavené v Praze v letech 1969-1989*. Praha: Scholastika, 2018, s. 86-106. ISBN 978-80-907395-0-5.

KLÍMA, Petr, Klára MERGEROVÁ a Petr ŠŤASTNÝ. Jak přistupovat k památkám architektury 60. a 70. let? Případ Máj. In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011, s. 28-33. ISBN 978-80-86863-40-5.

KOHOUT, Michal. *Forma sleduje smysl: na okraj architektury*. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů, 2016. ISBN 978-80-904909-6-3.

KOHOUT, Michal et al. *Sídlíště, jak dál?*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Ústav nauky o budovách, 2016. ISBN 978-80-01-05905-0.

KOMMOVÁ, Veronika. Integrace shopping mallů do centra města - je to otázka velikosti?. In: *Doktorské konference FA ČVUT* [online]. FA ČVUT v Praze, 2015 [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://kolokvium.fa.cvut.cz/2015-2/kommova-veronika-integrace-shopping-mallu-do-centra-mesta-je-to-otazka-velikosti>.

KOOLHAAS, Rem. *Texty*. Překlad Jana TICHÁ. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-8-8.

KOPECKÝ, Jaroslav. *Národní filmový archiv - adaptace obchodního domu Máj*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/6044-narodni-filmovy-archiv,%20stav%20k%2017.%204.%202022>.

KOPEČEK, Michal. Historická paměť a liberální nacionalismus v Česku a střední Evropě po roce 1989. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 232-264. ISBN 978-80-7185-876-8.

KRACÍK, Matyáš. Chránit, či nechránit?. In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Martina KOUKALOVÁ a Eva NOVOTNÁ, eds. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017, s. 326-340. ISBN 978-80-7101-169-9.

KRAJČI, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2583-8.

KRAJČI, Petr. Vznik Obce architektů a rozpuštění Svazu českých architektů. In: KRAJČI, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 74-75. ISBN 978-80-271-2583-8.

KRAPFL, James. Poetický základ politiky: Dějiny významu roku 1989. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 134-157. ISBN 978-80-7185-876-8.

KRATOCHVÍL, Petr. Filozoficko-historický pohled na blízkou minulost. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 5-8. ISBN 978-80-904081-3-5.

Královéhradecký architektonický manuál [online]. Dům umění města Brna, Via Aurea s.r.o., kontrapunkt, z. ú., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://kam.hradcekralove.cz/>.

KRIER, Léon. *Architektura - volba nebo osud*. Překlad Jaroslav HUŤA. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0012-7.

KŘEČ, Luboš. Z Brna zmizí hranatý Prior. U nádraží vyrostě průchozí komplex bytů, kanceláří a obchodů za miliardy. In: *CzechCrunch: Architektura* [online]. Praha: CzechCrunch, 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://cc.cz/z-brna-zmizi-hranaty-prior-u-nadrazi-vyroste-pruchozi-komplex-bytu-kancelari-a-obchodu-za-sedm-miliard/>.

KŘÍŽEK, Jiří. Poučení z krizového vývoje - poznámky k ochraně nejmladších památek. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 60-63. ISBN 978-80-904081-3-5.

KUBIŠOVÁ, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 82-112. ISBN 978-80-246-2689-5.

KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976.

KVITA, Jan. *Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/5947-narodni-filmovy-archiv>.

LE CORBUSIER-SAUGNIER. *Za novou architekturu*. Překlad Pavel HALÍK. Praha: Petr Rezek, 2005. ISBN 80-860-2723-6.

Liberec - Reichenberg: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/>.

LING, Rachel. How Skopje's Urban Makeover Alienated Locals. In: *Failed Architecture*. 18. 1. 2018 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://failedarchitecture.com/how-skopjes-makeover-alienated-locals/>.

Litoměřice - Leitmeritz: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/>.

Litomyšlský architektonický manuál [online]. Dům umění města Brna, Via Aurea s.r.o., Městská galerie Litomyšl, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://lam.litomysl.cz/>.

LOGAN, Donald-David. Building Types: Shopping Centers. *Architectural Record*. New York, 1970, vol. 78, no. 3, pp. 119-132. ISSN 0003-858X.

LOOS, Adolf. *Navzdory: ornament je zločin : 1900-1930*. Překlad Zdeněk DAN. Hodkovičky: Pragma, 2015. ISBN 978-80-7349-442-1. S. 83-95.

LYNCH, Kevin. *Obraz města = The image of the city*. Překlad Lenka POPELOVÁ a Jaroslav HUŤA. Praha: Bova Polygon, 2004. ISBN 80-7273-094-0.

Mall Hall of Fame [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/>.

MARVANOVÁ, Zuzana. *Analýza obchodního domu Kotva*. Praha, 2009. Bakalářská práce. VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací. Vedoucí práce Alena FILIPOVÁ. Dostupné také z: <https://vskp.vse.cz/eid/15684>.

MASÁK, Miroslav. *Tak nějak to bylo*. Praha: KANT, 2006. ISBN 80-869-7014-0.

MASÁK, Miroslav. Čtyři stavby SIALU (o společné řeči). In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 52-59. ISBN 978-80-904081-3-5.

MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 141-154. ISBN 978-80-246-2689-5.

MAYER, Françoise. *Češi a jejich komunismus: paměť a politická identita*. Překlad Helena BEGUVINOVÁ. Praha: Argo, 2009. ISBN 78-80-257-0151-5.

MCLEOD, Mary. Od postmodernismu k dekonstruktivismu: Architektura a politika v éře Ronalda Reagana. In: MITÁŠOVÁ, Monika, ed. *Oxymorón & pleonasmus: texty kritické a projektivní teorie architektury*. Praha: Zlatý řez, 2011, s. 100-143. ISBN 978-80-903826-3-3.

MEADOWS, Donella H. et al. *The limits to growth: a report for The club of Rome's project on the predikament of mankind*. New York: Universe Books, 1972.

MELKOVÁ, Pavla, 2021. Nevyplašit pel času. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2021, roč. 6, č. Speciál, s. 4-5. ISSN 2570-7744.

MIES VAN DER ROHE, Ludwig a Moisés PUENTE, ed. *Rozhovory s Miesem van der Rohe*. Překlad Petra OCELKOVÁ. Zlín: Archa, 2010. ISBN 978-80-904514-1-4.

MLYNÁŘ, Jakub. Vztah paměti a identity v soudobé sociologii. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 257-276. ISBN 978-80-246-2689-5.

Moderní architektura 60. a 70. let 20. století v České republice: Mapa s odborným obsahem (Nmap). In: *Národní památkový ústav* [online]. 2020 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <https://npu.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=10b768449b2a4c27accc9ba112246d00>.

MOOS, Jiří. Současný stav obchodních domů PRIOR a možnosti jejich konverzí. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Průmyslové dědictví - evidence, výzkum, ochrana, nové využití: Industrial heritage - recording, research, protection, re-use*. V Praze: České vysoké učení technické, ©2021, s. 79-84. ISBN 978-80-01-06657-7.

MOOS, Jiří. Konverze obchodních domů PRIOR z 60. a 70. let 20. století. In: POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER, eds. *Poválečný industriál: historie a budoucí využití*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT v Praze, ©2023. ISBN 978-80-01-07055-0.

MULAČOVÁ, Věra a Petr MULAČ a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4780-4.

MÜLLEROVÁ, Alexandra. S pôvodnou fasádou. Bývalý Prior v Košiciach nahradil obchodný dom Urban. In: ASB [online]. 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.asb.sk/biznis/realitny-trh/s-povodnou-fasadou-byvaly-prior-v-kosciach-nahradil-obchodny-dom-urban>.

MYANT, Martin. Podoby kapitalismu v České republice. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 265-287. ISBN 978-80-7185-876-8.

NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. In: *Esipa.cz*[online]. 28. ledna 2002 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32002R0178>.

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb. Nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. prosince 2007 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-361>.

NIEBYL, Donald. Skopje's 1963 Quake: From Ruins to Modernist Resurrection. In: *Spomenik Database* [online]. 5. 4. 2021 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/skopje-s-1963-quake-from-ruins-to-modernist-resurrection>.

NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. Překlad Karel THEIN. In: BENSA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 7-32. ISBN 80-902196-3-2.

NOVOTNÝ, Otakar. *Jan Kotěra a jeho doba*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

NOVÝ, Jakub. Odras české identity v textech české populární hudby. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 336-350. ISBN 978-80-7008-316-1.

O centru. In: *OC Chomutovka* [online]. AiVision s.r.o., 2014 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <http://www.chomutovka.cz/o-centru.php>.

One year on: C20 Department Stores Campaign Revisited. In: *Twentieth Century Society* [online]. 2022 [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: https://c20society.org.uk/news/___trashed-2.

OPPELT, R. Máj jako kulturní památka vzbuzuje rozpaky. *MF Dnes*. 24. 10. 2006, roč. 17. ISSN 1210-1168. Cit. dle KLÍMA, MERGEROVÁ a ŠŤASTNÝ. Jak přistupovat k památkám architektury 60. a 70. let? Případ Máj.

Ostmodern.org: Netzwerk nachkriegsmoderne Baukunst. In: *Ostmodern.org* [online]. WordPress, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.ostmodern.org/>.

Ostravské památky [online]. Antikvariát Fiducia, 2017 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <http://www.ostravskepamatky.cz/>.

PACZKOWSKI, Andrzej. Co dělat s komunistickou minulostí? Polská zkušenost. Překlad Petruška ŠUSTROVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 27-41. ISSN 1210-7050.

PEDRONI, Margherita et al. *A Global Survey on Education and Training for the Conservation of Twentieth-Century Built Heritage: Research Report*. Los Angeles: Getty Conservation Institute; Lisbon: DOCOMOMO International, 2020. ISBN 978-1-937433-82-6. Dostupné také z: https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/global_survey_on_education_and_training.html.

PEŘINKOVÁ, Martina a Lucie AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2014 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.fast.vsb.cz/export/sites/fast/226/cs/studium/studijni-materialy/ochrana-a-obnova-historickych-objektu.pdf>.

PILAŘOVÁ, Zdislava. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Miroslav MICHELA.

PLOS, Jiří. K některým aspektům autorskoprávní ochrany architektonických autorských děl ze 60. a 70. let XX. století. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 46-51. ISBN 978-80-904081-3-5.

PLUHAŘ, Adam. Architekt Masák: Ten důvod je zvláštní. In: *IDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2021 [cit. 2021-09-23]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/architektura/architekt-masak-ten-duvod-je-zvlastni.A090420_162122_architektura_web.

Plzeňský architektonický manuál [online]. Via Aurea, s. r. o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://pam.plzne.cz/>.

POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER. *Obchodní dům Kotva: Stavebně historický průzkum*. II. verze - doplněná na základě připomínek NPÚ. Praha, 2022. Nepublikováno.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.

Prezentace záměru rekonstrukce Nové scény a Provozní budovy B Národního divadla. In: *Národní divadlo* [online]. 2021 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/pro-novinare/tiskove-zpravy/prezentace-zameru-rekonstrukce-nove-sceny-a-provozni-budovy-b-narodniho-divadla>.

PRUDON, Theodore H. M. *Preservation of Modern Architecture*. New York: Wiley, 2008. ISBN 978-0-471-66294-5.

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992: 2. díl období 1945-1992*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

PŘIBÁŇ, Jiří. Právo, kolektivní identita a vyrovnání se s minulostí: Středoevropské zkušenosti s postkomunismem. In: GJURIČOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK, eds. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 288-313. ISBN 978-80-7185-876-8.

PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4.

PUSTĚJOVSKÝ, Jan. *Konverze pivovarských výrobních objektů*. Praha, 2015. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta stavební, Katedra architektury. Vedoucí práce Tomáš ŠENBERGER.

RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pětadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1.

RULLER, Ivan. Předmluva. In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016, s. 11-16. ISBN 978-80-86863-87-0.

RUPNIK, Jacques. Politika vyrovnávání se s komunistickou minulostí. Česká zkušenost. Překlad Marzia PATONOVÁ. *Soudobé dějiny*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, roč. 9, č. 1, s. 9-26. ISSN 1210-7050.

SALINGAROS, Nikos A., Martin HORÁČEK, ed. *Sjednocená teorie architektury: forma, jazyk, komplexita*. Překlad Martin HORÁČEK. Brno: Vysoké učení technické v Brně - VUTIUM ve spolupráci s Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-214-5345-6.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Současná česká architektura jako odraz stavu společnosti. In: ČERNÁ, Martina et al. *Naše národní identita v reflexi uměleckých oborů a kreativních oborů a kreativních oblastí*. 2., dopl. vyd. V Praze: Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 241-255. ISBN 978-80-7008-316-1.

Shopping Center Definitions: Global Shopping Center Classifications. In: *International Council of Shopping Centers* [online]. 2019 [cit. 2019-05-14]. Dostupné z: <https://www.icsc.org/news-and-views/research/shopping-center-definitions>.

SKJEIE, Alyssum. James Wines: The Architect Who Turned Buildings Into Art. In: *Carnegie Museum of Art: Storyboard* [online]. Pittsburgh: Carnegie Museum of Art, Carnegie Institute, 2015 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://storybook.cmoa.org/2015/07/james-wines-the-architect-who-turned-buildings-into-art/>.

SMĚTÁK, Pavel a Veronika VICHERKOVÁ. Poválečná jako nová. In: VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebourat*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020, s. 254-269. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 254.

Soviet Modernism 1955-1991. In: *Az W* [online]. Architekturzentrum Wien, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: http://wiki.azw.at/sovietmodernism_database/home.php?l=deu.

Spomenik Database [online]. 2018 [cit. 2022-07-05]. Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/>.

STANĚK, Luděk. 66 otázek Ludka Staňka: Architektura je vědecké umění, vrchol estetiky, říká David Vávra. In: *Proč ne?!: Hospodářské noviny iHNed.cz* [online]. Economia, a.s., 2020 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: <https://procne.ihned.cz/c1-66762320-66-otazek-ludka-stanka-architektura-je-vedecke-umeni-vrchol-estetiky-rika-david-vavra>.

STARÝ, Oldřich. 40 let KSČ a naše architektura. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 6, s. 111-112. ISSN 1335-2180.

STRAKOŠ, Martin. Pokusy o záchranu... Architektura druhé poloviny 20. století. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 10-11. ISSN 1805-3955. Dostupné také z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.

STRAKOŠ, Martin a kol. *Nádraží Ostrava – Vítkovice: historie, architektura, památkový potenciál*. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-87967-14-0.

SUK, Jiří. *Návrat Československa k demokracii (1989-1992)*. In: PÁNEK, Jaroslav a kol. *Dějiny českých zemí*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 457-477. ISBN 978-80-246-3994-9.

SZKUBAN, Samuel. *OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia: diplomová práca nominovaná na Cenu profesora Jozefa Lacka*. In: *Archinfo.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/rekonstrukcia-a-obnova/od-prior-piestany-konverzia-objektu-a-transformacia-uzemia-diplomova-praca-nominovana-na-cenu-profesora-jozefa-lacka.html>.

ŠENBERGER, Tomáš. *Vrstevnatost industriální architektury*. In: *Otázky ochrany a péče o technické kulturní památky a průmyslové dědictví: sborník příspěvků: mezinárodní seminář Ostrava 25.-27. 9. 2000*. V Ostravě: Státní památkový ústav v Ostravě, 2001, s. 39-40.

ŠIMÍČEK, Petr. *Novoroční projev prezidenta Václava Havla z 1. ledna 1990*. In: *Moderní dějiny: Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky* [online]. Občanské sdružení PANT, 2014 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/novorocni-projev-prezidenta-vaclava-havla-z-1-ledna-1990/>.

ŠKARDOVÁ, Marcela. *Komunistický velehotel prochází zásadní rekonstrukcí. Podívejte. In: Dům&zahrada.cz* [online]. VLTAVA LABE MEDIA, 2023 [cit. 2023-06-23]. Dostupné také z: <https://www.dumzahrada.cz/clanek/hotel-intercontinental-praha-rekonstrukce-20230207.html>.

ŠOUREK, Michal. *Industriální dědictví, regenerace města a udržitelný rozvoj* [přednáška]. Křižovatky architektury 2012. Praha: ABF, 2012. Cit. dle PUSTĚJOVSKÝ. *Konverze pivovarských výrobních objektů*.

ŠUBRT, Jiří, Nicolas MASLOWSKI a Štěpánka LEHMANN. *Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 15-30. ISBN 978-80-246-2689-5.

ŠUBRT, Jiří, Nicolas MASLOWSKI a Štěpánka LEHMANN. *Soudobé teorie sociální paměti*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 31-45. ISBN 978-80-246-2689-5.

ŠUBRT, Jiří a Nicolas MASLOWSKI. *Závěrem*. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 277-284. ISBN 978-80-246-2689-5.

ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Tři příčiny špatné ochrany poválečných staveb*. *Bulletin Uměleckohistorické společnosti*. Praha: Výbor Uměleckohistorické společnosti, 2017, roč. 29, č. 2, s. 9-10. ISSN 1805-3955. Dostupné z: http://www.dejinyumeni.cz/templates/uhs/data/files/91_uhs_bulletin_2-2017_web.pdf.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Památková ochrana poválečné architektury v mezinárodních souvislostech* [přednáška]. In: *Architektura 60. a 70. let 20. století a památková péče*. Praha: NPÚ, 13. 10. 2021. Dostupné také z: <https://www.youtube.com/watch?v=lilLVcMZmoM&list=PLZgJmohI4Y6dxL-Q0qpy86y7NAksFHMat>.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Sial*. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 390-431. ISBN 978-80-908359-1-7.

TENZER, Antonín a Petr VOLF. *Antonín Tenzer: ručit jménem*. In: VOLF, Petr. *Baráky v hlavě: rozhovory s architekty*. Praha: Gasset, 2013, s. 174-181. ISBN 978-80-87079-29-4.

The American Conservative [online]. The American Ideas Institute, ©2022 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.theamericanconservative.com/>.

The Department Store Museum [online]. Blogger, 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/>.

The Rent Gap. In: *Simon Fraser University* [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: http://www.sfu.ca/geog452spring00/project3/m_rent.html.

Teplíce - Teplitz: architektura na severu Čech [online]. PRO POLIS Teplíce, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/>.

TERRAY, Emmanuel. Berlín: křížovka paměti. Překlad Karel THEIN. In: BENZA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 119-132. ISBN 80-902196-3-2.

TODOROV, Tzvetan. Paměť před historií. Překlad Karel THEIN. In: BENZA, Alban, ed. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 33-46. ISBN 80-902196-3-2.

Tu było, tu stało [online]. 2022 [cit. 2022-05-16]. Dostupné z: <https://www.tubylotustalo.pl/>.

URLICH, Petr. *Klasický a abstraktní model v architektuře 20. století*. Praha: Ediční středisko ČVUT, 1992. ISBN 80-01-00869-X.

URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5.

URLICH, Petr. Typologie obchodní architektury v 19. a 20. století. In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018, s. 18-33. ISBN 978-80-87967-19-5.

Ústavní zákon č. 496/1990 Sb. Ústavní zákon o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. listopadu 1990 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-496>.

Ústavní zákon č. 497/1990 Sb. Ústavní zákon o navrácení majetku Socialistického svazu mládeže lidu České a Slovenské Federativní Republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 16. listopadu 1990 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-497>.

Ústí - Aussig: architektura na severu Čech [online]. Občanské sdružení 400/27, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://usti-aussig.net/>.

Václav Havel před třiceti lety projel republiku. In: *ČT24: Česká televize* [online]. 2020 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/3045657-vaclav-havel-pred-triceti-lety-projel-republiku>.

VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980.

VESELÝ, Dalibor. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*. Překlad Petr KRATOCHVÍL. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1647-8.

Vetřelci a volavky [online]. Onkubator, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.vetrelciavolavky.cz/>.

VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7.

VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-2-4.

VOJTOVÁ, Lea. Učební materiály předmětu Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území: Obnova, metody. In: *IS MUNI* [online]. Brno: Masarykova Univerzita. Ekonomicko-správní fakulta, 2011 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1456/podzim2011/MPR_ORKH/um/SDO_6__Obnova_metody.pdf.

VORLÍK, Petr. Možnosti a limity péče o architekturu šedesátých let - na pozadí příkladu poválečné dostavby areálu ČVUT v Dejvicích. In: DOLEJŠ, Petr, ed. *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o., 2011, s. 29-35. ISBN 978-80-904081-3-5.

VORLÍK, Petr. Demolice Transgasu, Praha-Vinohrady, 2017-2019 (aktivismus). In: KRAJČI, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 144-145. ISBN 978-80-271-2583-8.

VORLÍK, Petr. Navzdory bourání. In: KRAJČI, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, 2020, s. 120-121. ISBN 978-80-271-2583-8.

VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020, s. 418-425. ISBN 978-80-87967-26-3.

VRABELOVÁ, Renata et al. *Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně*. Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5.

Vyhláška č. 268/2009 Sb. Vyhláška o technických požadavcích na stavby. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 12. srpna 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-268>.

Vyhláška č. 398/2009 Sb. Vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 5. listopadu 2009 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-398>.

Vyhláška č. 499/2006 Sb. Vyhláška o dokumentaci staveb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-499>.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 10. listopadu 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-501>.

VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství "černé skříňky"*. Praha: Grada. Expert (Grada), 2011. ISBN 978-80-247-3528-3.

VYSEKALOVÁ, Jitka a kol. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4005-8.

Výsledky architektonické soutěže o návrh Revitalizace Masarykova náměstí v Jihlavě. In: *Jihlava: náměstí* [online]. Jihlava, 2018 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://jihlava.cz/vysledky-architektonicke-souteze/d-528353/p1=123657>.

WIXTED, David, Suzanne ZAHRA a Simon REEVES. Survey of Post-War Built Heritage in Victoria. In: *Heritage ALLIANCE* [online]. Melbourne, Heritage Alliance, 2008 [cit. 2022-05-23]. Dostupné z: https://www.heritage.vic.gov.au/___data/assets/pdf_file/0025/512287/Survey-of-post-war-built-heritage-in-Victoria-Stage-1-Heritage-Alliance-2008_Part1.pdf.

WRIGHT, Lance, 1973. Shopping the Environment. *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 153, no. 913, pp. 168-179. ISSN 0003-861X.

Zákon č. 20/1987 Sb. Zákon České národní rady o státní památkové péči. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 30. března 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>.

Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 3. února 2012 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Zákon č. 119/1990 Sb. Zákon o soudní rehabilitaci. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 23. dubna 1987 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119>.

Zákon č. 121/2000 Sb. Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 7. dubna 2000 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-121>.

Zákon č. 183/2006 Sb. Zákon o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 14. března 2006 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>.

Zákon č. 198/1993 Sb. Zákon o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 9. července 1993 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-198>.

Zákon č. 279/1992 Sb. Zákon České národní rady o některých dalších předpokladech pro výkon některých funkcí obsazovaných ustanovením nebo jmenováním příslušníků Policie České republiky a příslušníků Sboru nápravné výchovy České republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 28. dubna 1992 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-279>.

Zákon č. 360/1992 Sb. Zákon České národní rady o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (autorizační zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 7. května 1992 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-360>.

Zákon č. 451/1991 Sb. Zákon, kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 4. října 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-451>.

Zákon č. 480/1991 Sb. Zákon o době nesvobody. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. 13. listopadu 1991 [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-480>.

ZEMAN, Jaroslav. *Liberec: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec: Knihy 555, 2011. ISBN 978-80-86660-33-2.

ZEMÁNKOVÁ, Helena. *Tvořit ve vytvořeném: nové funkční využívání uvolněných objektů*. Brno: Vysoké učení technické, 2003. ISBN 80-214-2365-X.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014. ISBN 978-80-905271-3-3.

ZLINSKÝ, Milan. Bývalý pardubický Prior si i po rozsáhlé rekonstrukci zachová svůj vzhled. In: *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/pardubice/zpravy/budova-prior-tesco-palac-rekonstrukce-vzhled-brutalismus.A210524_609390_pardubice-zpravy_mv0.

Zlínský architektonický manuál [online]. Via Aurea, s.r.o., 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://zam.zlin.eu/>.

Závěr

BENEŠOVÁ, Marie. *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

HROCH, Miroslav. Paměť a historické vědomí očima historika. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT a kol. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 46-66. ISBN 978-80-246-2689-5.

KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha*. Praha: Krajský projektový ústav, 1983.

Příloha

KOHOUT, Michal. *Forma sleduje smysl: na okraj architektury*. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů, 2016. ISBN 978-80-904909-6-3.

MASÁK, Miroslav a Jiří MERGER. *Struktura architektonické scény*. Stavoprojekt. Krajské projektové ústavy. Svaz architektů. Sdružení projektových ateliérů. Sial. Školka. Disent. Kádrování. Rýsování. Modelování. Obec architektů. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 459-469. ISBN 978-80-908359-1-7.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 01 - Ideální provoz prodejny	203
In: MORÁŇ, Milan. <i>Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod.</i> Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 75. Upraveno Jiří Moos.	
Obrázek 02 - Struktura osídlení a odpovídající typy MO jednotek	204
In: DUDEK, Oldřich. <i>Občanské stavby - Obchodní stavby.</i> Praha: ČVUT, 1979. S. 25. Upraveno Jiří Moos.	
Obrázek 03 - Umístění vertikálních komunikací a inkasa v samoobsluze	225
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 04 - Rozmístění OS v nových obytných útvarech SSSR	243
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 05 - Základní hierarchie československých OS (Z)	313
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 06 - Typologická kategorizace OS – hmotové řešení (H)	314
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 07 - Typologická kategorizace OS – oddělení pěších od ostatních typů dopravy (O)	314
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 08 - Typologická kategorizace OS – struktura uspořádání (S)	315
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 09 - Typologická kategorizace OS – tvar a otevřenost centrálního prostoru (T)	317
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 10 - Koncept OTIS pro OD	373
In: CHUNG, Chuihua Judy, Jeffrey INABA, Rem KOOLHAAS a Sze Tsung LEONG, eds. <i>Project on the City II: The Harvard Guide to Shopping.</i> Köln: Taschen, 2001. ISBN 3-8228-6047-6. S. 350-351.	
Obrázek 11 - Stavebnicový systém řady SU-2	390
In: VOJTKOVÁ, V., ed. „SU 2“ nepokládáme za dopísanú ABECEDU. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry.</i> Bratislava, 1969, roč. 15, č. 3, s. 28-29. ISSN 1335-2180. S. 29.	
Obrázek 12 – Kinogram	393
In: HAVEL, Zdeněk, Mikuláš PICHANIČ a Lenka PRAŽSKÁ. <i>Organizace a řízení socialistického vnitřního obchodu: celostátní vysokoškolská učebnice pro stud. ekonomických fakult studijních oborů 62.</i> 2. dopl. vyd. Praha: Merkur, 1987. S. 379. Upraveno Jiří Moos.	
Obrázek 13 - Konstrukční soustava SPÚO-ZIPP	406
In: ČÍŽEK, Pavel. Celomontovaná konstrukční soustava ŠPÚO-ZIPP. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry.</i> Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10, s. 26-27. ISSN 1335-2180. S. 26.	
Obrázek 14 Základní hierarchie československých OD (Z)	475
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 15 Typologická kategorizace OD – urbanisticko-hmotové řešení (U)	476-477
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 16 Typologická kategorizace OD – architektonicko-estetické řešení (A)	478-479
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 17 Typologická kategorizace OD – provozně dispozičního řešení (D)	480
Obrázek Jiří Moos.	
Obrázek 18 Typologická kategorizace OD – konstrukční řešení (K)	481
Obrázek Jiří Moos.	

Obrázek 19 - Atraktivita ploch v prodejním prostoru 605
In: GOLKOVÁ, Iveta. *Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Alena SRBOVÁ. S. 42. Upraveno Jiří Moos.

Obrázek 20 - Životní cyklus MO prodeje 608
In: HUSIČKA, Jiří. *Nákupní centra v Evropě a České republice*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Josef KUNC. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/b5odx>. S. 51. Upraveno Jiří Moos.

Obrazové listy – Kapitola 1

OL1-I 45

- 01 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/ceskoslovensky-pavilon-expo-1958>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/ceskoslovensky-pavilon-expo-1958>.
- 03 In: *Liberec - Reichenberg: architektura na severu Čech* [online]. Občanské sdružení 400/27, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/30-televizni-vysilac-a-horsky-hotel-jested>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Liberec - Reichenberg: architektura na severu Čech* [online]. Občanské sdružení 400/27, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/30-televizni-vysilac-a-horsky-hotel-jested>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Stavba roku Libereckého kraje* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://stavbaroku.lk/karel-hubacek>.
- 06 Foto ngprague.cz. In: *TV architect* [online]. Living Media s.r.o., © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.tvarchitect.com/clanek/architekt-karel-prager-by-oslavil-devadesat-pet-let/>.
- 07 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/ustav-makromolekularni-chemie-ceskoslovenske-akademie-ved>.
- 08 Foto P. Paul. In: BAŠE, Miroslav. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 43.
- 09 Foto A. Bláha. In: *Muzeum 3000* [online]. Národní muzeum, ©2012 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/clanek/podivejte-se-na-stare-fotografie-nalezene-ve-vezi-muzea>.
- 10 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/ceskoslovenske-velvyslanectvi-v-londyne>.

Obrazové listy – Kapitola 2

OL2-I 77

- 01 Foto neznámý autor. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/jiri-vozenilek-architekt-firmy-bata-a-zlina.A140814_2090493_zlin-zpravy_ras.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Časopis Stavebnictví* [online]. Informační centrum ČKAIT, 2007-2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.casopisstavebnictvi.cz/clanky-jiri-kroha.html>.
- 03 In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 1.2.
- 04 Foto Zdeněk Havelka. In: *Novinky.cz* [online]. Borgis, © 2003 - 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/historie-horky-pribeh-tvurce-stalinova-pomniku-sochar-otakar-svec-spachal-pred-64-lety-sebevrazdu-40273001>.
- 05 In: *Metalocus* [online]. Todos Los Derechos Reservados, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.metalocus.es/en/news/mies-van-der-rohe-iit-chicago>.

- 06 Foto neznámý autor. In: *Illinois Tech Magazine* [online]. Illinois Institute of Technology, © 2014 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://magazine.iit.edu/fall-2014/chapel-all>.
- 07 In: *My Architectural Moleskine* [online]. Blogger, 2012 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: http://architecturalmoleskine.blogspot.com/2012/06/le-corbusier-chapel-of-notre-dame-du_30.html.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Le CartophiLion* [online]. 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://cctbelfort.canalblog.com/archives/2016/03/10/33496144.html>.

OL2-II.....78

- 01 Foto neznámý autor. In: *WikiArquitectura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://en.wikiarquitectura.com/building/hunstanton-school/>.
- 02 In: *ResearchGate* [online]. ResearchGate Gmb, © 2008-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Walking-city-1964-Ron-Herron_fig1_347490454.
- 03 Foto Cemal Emden. In: *Arkitok* [online]. Arkitok, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.arkitok.com/architects/louis-i-kahn/projects/sher-e-bangla-nagar>.
- 04 In: *Archigraphie* [online]. WordPress, 2011 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archigraphie.eu/?p=965>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2017 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/870685/ad-classics-pruitt-igoe-housing-project-minoru-yamasaki-st-louis-usa-modernism>.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1981, roč. 23, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 50.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Made in CSSR* [online]. Made in CSSR, © 2020 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://madeincssr.com/product/dresser-jiri-jiroutek-for-interier-praha-u-453/>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Visit Ostrava!!!* [online]. Černá louka, © 2016 - 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ostravainfo.cz/cz/info/aktuality/974-jiricna-navrhuje-udelat-z-mrakodrapu-bytovy-dum.html>.
- 09 Foto Jaromír Čejka. In: *Hospodářské noviny* [online]. Economia, © 1996-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://vikend.hn.cz/c1-65448130-jizni-mesto-ctyricet-let-betonovych-krabicek-od-sirek-ktere-jako-by-nekomu-vypadly-z-kapsy>.

OL2-III.....79

- 01 Foto Z. Hölzel. In: *ERA 21* [online]. ERA Média, ©2004-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.era21.cz/cs/clanky/clanky/2022-03-23-postmoderna-bez-postmoderny/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Aukro* [online]. Aukro, ©2003-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://aukro.cz/praha-palac-kultury-lide-retro-6991812713>.
- 03 Foto P. Štecha. In: BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 67.
- 04 In: *Benedict Flett* [online]. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.benedictflett.com/blog/tag/Brasilia>.
- 05 Foto Jaroslav Kocourek. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/promeny-zizkova-a-stroj-casu.A130129_120244_kolem-sveta__tom.

Obrazové listy – Kapitola 3

OL3-I 159

- 01 In: *ResearchGate* [online]. ResearchGate Gmb, © 2008-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Disposition-of-a-section-of-Catal-Hueyuek-a-prehistoric-city-from-6-th-Millennium-BC-with_fig2_325038395.
- 02 Ilustrace neznámý autor. In: *Antik Tarih* [online]. Antik Tarih, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.antiktarih.com/2018/07/31/catalhoyuk/>.
- 03 In: *Encyclopædia Iranica* [online]. Encyclopædia Iranica Foundation, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://iranicaonline.org/articles/dura-europos>.
- 04 Obraz Edwin Long. In: *KunstKopie.de* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.kunstkopie.de/a/long-edwin/the-babylonian-marriage-market.html>.
- 05 In: *Tour Egypt* [online]. AKN Solutions, © 1996-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://www.touregypt.net/featurestories/amarna.htm>.
- 06 Překresba Karl Richard Lepsius. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 13. 6. 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fetekti2.jpg>.
- 07 In: *Minoan Crete* [online]. Ian Swindale, © 1998-2018 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: http://www.minoancrete.com/palaikastro_block_gamma_plan.htm.
- 08 Ilustrace Piet de Jong. In: *Art History Resources: Greek Art & Archaeology* [online]. Christopher L. C. E. Witcombe, 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://arthistoryresources.net/greek-art-archaeology-2016/pylos.html>.
- 09 In: *ASCSA.net: Agora Monument* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://agora.ascsa.net/id/agora/monument/stoa%20of%20attalos>.
- 10 Ilustrace Piet de Jong. In: *ASCSA.net: Agora Monument* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://agora.ascsa.net/id/agora/monument/stoa%20of%20attalos>.

OL3-II 160

- 01 Ilustrace Balage Balogh. In: *Archaeology Illustrated* [online]. Baltimore Web Design. © 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://archaeologyillustrated.com/collections/miletus-western-turkey-the-fountain-and-the-monumental-market-gate-2nd-century-ad/>.
- 02 In: *World History Encyclopedia* [online]. 2009-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ancient.eu/article/616/trajans-market/>.
- 03 Ilustrace neznámý autor. In: *Cité Création: Monumental Mural Design* [online]. CitéCréation, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://citecreation.fr/en/realisation/painted-mural-circuit-jerusalem/>.
- 04 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 3. 12. 2008 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://it.m.wikipedia.org/wiki/File:Basilica_1.png.
- 05 Ilustrace neznámý autor. In: *Urbatorivm* [online]. //www.rssing.com, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://urbatorivm1.rssing.com/chan-6153000/article217.html?zx=814>.
- 06 In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.architecture.com/image-library/ribapix/image-information/poster/temple-of-serapis-or-the-macellum-pozzuoli-plan/posterid/RIBA66882.html>.
- 07 Ilustrace neznámý autor. In: *World History Encyclopedia* [online]. 2009-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ancient.eu/image/9760/late-medieval-market-scene/>.
- 08 In: *NYIT Arch 16 Student* [online]. Blogger, 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://nyitarch161.blogspot.com/2016/12/the-plan-of-st-gall.html>.
- 09 Foto Gonzalo Solas. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 20. 3. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sala_de_Contractaci%C3%B3_de_la_Llotja_de_la_Seda_de_Valencia.jpg.

- 10 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 20. 6. 2008 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Llotja_pla.jpg.

OL3-III 161

- 01 In: *Historická Praha* [online]. Jan Punkert, 2017. Dostupné z: <https://www.historicka-praha.cz/mestska-sporitelna/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Budějcká Drbna* [online]. 2018 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://budejcka.drba.cz/z-kraje/ceskobudejovicko/21613-ceske-budejovice-objektivem-milana-bindera-a-perem-martina-marsika-dama-ktera-zachranila-masne-kramy.html>.
- 03 Obraz Čang Ce-tuan. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 28. 7. 2015 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Alongtheriver_QingMing.jpg.
- 04 In: *The Encyclopaedia of Islam*. 2. vydání. Leiden: E. J. Brill, 1997. ISBN 90-04-10422-4. S. 1014.
- 05 Foto Navid Alizadeh Sadighi. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 20. 12. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mozaffariyeh,_Grand_Bazaar_of_Tabriz,_IRAN.jpg.
- 06 In: RUPPERT, Karl. The Mercado Chichen Itza, Yucatan. *Contributions to American anthropology and history*. Washington: Carnegie Institution of Washington, 1943, vol. 4, no. 43. Obr. příloha. Nestránkováno.
- 07 Ilustrace Tatiana Proskouriakoff. In: RUPPERT, Karl. The Mercado Chichen Itza, Yucatan. *Contributions to American anthropology and history*. Washington: Carnegie Institution of Washington, 1943, vol. 4, no. 43. Obr. příloha. Nestránkováno.
- 08 In: *ResearchGate* [online]. ResearchGate Gmb, © 2008-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Sforzinda-City-Plan-20_fig1_365132980.
- 09 Obraz Rafhaele Custos. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/789024/omas-fondaco-dei-teseschi-department-store-is-revealed-in-venice>.

OL3-IV 162

- 01 Foto neznámý autor. In: *Pantarei Chauffeur* [online]. Pantarei Chauffeur, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://pantareichauffeurservice.rezgo.com/details/288361/private-transfer-chauffeur-service-from-vicenza-to-venice-marco-polo-airport>.
- 02 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 13. 5. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Basilica_Palladiana_Quattro_Libri_1570.jpg.
- 03 Obraz Louis Rayner. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 31. 12. 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Louise_Rayner_Chester_Watergate_Street_looking_east.jpg.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Genialogic* [online]. Joomla!, 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.genialogic.de/de/bilder/belgien-historische-bilder-undansichtskarten/bruessel-historische-ansichtskarten.html?page=6#category>.
- 05 Ilustrace neznámý autor. In: *Fiddlebase* [online]. Jimdo, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.fiddlebase.com/american-machines/grover-baker-smc/>.
- 06 In: *Omnia* [online]. Niall O'Leary Services, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: http://www.omnia.ie/index.php?navigation_function=2&navigation_item=651406f03f104cfa6dc9addb98418f46&repid=2.
- 07 Foto neznámý autor. In: *About Art Online* [online]. RH creativo, 2019 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.aboutartonline.com/architettura-a-madrid-il-palacio-de-cibeles-nella-storia-della-trasformazione-urbanistica-della-citta/fig-11-borsa-di-amsterdam/>.
- 08 In: *Mademoiselle Saif* [online]. WordPress, 2020 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://mademoisellesaif.com/2020/05/01/the-garden-cities-of-tomorrow/>.

09 Obraz J. Harris, S. W. Fores. In: *Science Photo Library* [online]. Science Photo Library Limited, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.sciencephoto.com/media/980262/view/new-hungerford-market-westminster-london-1833>.

10 In: Goudeau, J. *The Matrix Regained: Reflections on the Use of the Grid in the Architectural Theories of Nicolaus Goldmann and Jean-Nicolas-Louis Durand*. *Architectural Histories*, 2015, vol. 3, no. 1, p. Art. 9. DOI: <http://doi.org/10.5334/ah.cl>. Dostupné také z: <https://journal.eahn.org/articles/10.5334/ah.cl/>.

OL3-V 163

01 In: *Paris projet ou vandalisme* [online]. Blogger, 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://paris-projet-vandalisme.blogspot.com/2013/06/images-des-halles-de-paris-vers-1900.html?view=snapshot>.

02 Ilustrace neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 23. 6. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Baltard,_Callet_-_Les_Halles_centrales_de_Paris_p._26_crop.png.

03 Foto neznámý autor. In: *Veebrant* [online]. Veebrant, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://veebrant.com/mercado-colon/>.

04 In: *Ajuntament de València: Plan especial de protecció de los entornos de los bienes de interés* [online]. Ajuntament de València, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: [https://www.valencia.es/ayuntamiento/urbanismo2.nsf/0/A361EAD69FB5AAD8C125806C00268B85/\\$FILE/5528801-02-02-Mercado%20Central%20de%20Valencia_firmado.pdf?OpenElement](https://www.valencia.es/ayuntamiento/urbanismo2.nsf/0/A361EAD69FB5AAD8C125806C00268B85/$FILE/5528801-02-02-Mercado%20Central%20de%20Valencia_firmado.pdf?OpenElement).

05 Foto neznámý autor. In: *Radio Taxi Valencia* [online]. Radio Taxi, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://radiotaxivalencia.es/taxi-turistico-valencia/2-2-m-central/>.

06 In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2013 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/397949/ad-classic-the-crystal-palace-joseph-paxton>.

07 Obraz Louis Haghe. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2013 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/397949/ad-classic-the-crystal-palace-joseph-paxton>.

08 Foto neznámý autor. In: *The Hatching Cat of Gotham* [online]. WordPress, © 2010 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://hatchingcatnyc.com/2015/04/15/1857-the-lean-llamas-that-appeared-at-new-yorks-fat-cattle-show/>.

09 Ilustrace neznámý autor. In: *Visites guidées á Paris* [online]. Blogger, © 2010 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.lesparisdld.com/2017/12/exposition-nuits-parisiennes-lhotel-de.html>.

OL3-VI 164

01 Foto neznámý autor. In: *Memoirs of a Metro Girl* [online]. WordPress, 2016 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://memoirsofmetrogirl.com/2016/11/19/royal-opera-arcade-st-james-london-history-shopping-worlds-oldest-arcade/>.

02 In: *ianVisits: Unbuilt London* [online]. ianVisits, 2012 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ianvisits.co.uk/blog/2012/11/06/plans-to-encircle-london-with-a-gigantic-crystalline-ouroboros/>.

03 Foto neznámý autor. In: *Meisterdrucke* [online]. meisterdrucke.uk, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Italian-Photographer/412935/Milan,-Italy,-Galleria-Vittorio-Emanuele-II-.html>.

04 In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 24.

05 Foto neznámý autor. In: *Rebuilding Place in the Urban Space* [online]. 2005 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://urbanplacesandspaces.blogspot.com/2005/12/preserving-historic-places-of.html>.

- 06 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 19. 3. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cleveland_Arcade,_401_Euclid_Avenue,_Cleveland,_Cuyahoga_County,_OH_HABS_OHIO,18-CLEV,6-\(sheet_7_of_22\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cleveland_Arcade,_401_Euclid_Avenue,_Cleveland,_Cuyahoga_County,_OH_HABS_OHIO,18-CLEV,6-(sheet_7_of_22).png).
- 07 Foto neznámý autor. In: *University of Liverpool* [online]. University of Liverpool, 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.visitliverpool.com/information/product-catch-all/the-royal-albert-dock-p446151>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Punchline* [online]. Moose Partnership Ltd, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.punchline-gloucester.com/articles/aanews/historic-gloucester-docks-office-building-goes-for-sale-through-ash-chartered-surveyors>.
- 09 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 23. 1. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hamburg_Speicherstadt_1888_Querschnitt.jpg.

OL3-VII 165

- 01 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 21. 12. 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Neuer_Packhof_Grundriss_1829_\(Schinkel\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Neuer_Packhof_Grundriss_1829_(Schinkel).JPG).
- 02 Foto Edward Stewart Bale. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.architecture.com/image-library/RIBApix/image-information/poster/oriel-chambers-water-street-liverpool/posterid/RIBA30044.html>.
- 03 In: *Karl Friedrich Schinkel.de* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <http://www.karlfriedrichschinkel.de/bauten/kaufhaus.html>.
- 04 Obraz Charles Fichot. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 28. 7. 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Le_Bon_March%C3%A9,_001.jpg.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Les Grands Magasins parisiens: Le Bon Marché dans les années 1900* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: http://paris1900.lartnouveau.com/paris00/gds_magasins/le_bon_marche_1900.htm.
- 06 In: *WikiArquitectura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://fr.wikiarquitectura.com/b%C3%A2timent/printemps/#>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *WikiArquitectura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://fr.wikiarquitectura.com/b%C3%A2timent/printemps/#>.
- 08 In: *British History Online* [online]. University of London, © 2019 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.british-history.ac.uk/survey-london/vol41/pp9-32>.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Evening Standard* [online]. viafoura, 2019 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.standard.co.uk/insider/living/zamira-hajiyeva-harrods-spending-spree-just-how-easy-is-it-to-spend-ps16-million-in-one-go-a4154391.html>.

OL3-VIII 166

- 01 Foto neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 11. 9. 2020 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Warenhaus_Leonhard_Tietz_AG,_Ansicht_des_%C3%BCberdachten_Lichthofes,_Architekt_Joseph_Maria_Olbrich,_D%C3%BCsseldorf,_Foto_1913.jpg.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Kultur24.berlin* [online]. Holger Jacobs, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://kultur24-berlin.de/mall-of-berlin/kaufhaus-wertheim/>.
- 03 Foto Bernhard Sehning. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.architecture.com/image-library/RIBApix/image-information/poster/tietz-department-store-berlin/posterid/RIBA16247.html>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Handel Heute* [online]. MedTriX AG, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://handel-heute.ch/unternehmen-und-maerkte/detail/jelmoli-vermacht-sein-umfang-reiches-archiv-der-stadt-zuerich/>.

- 05 Foto neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 13. 2. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Goum_1893.jpg.
- 06 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 26. 4. 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:GUM_plan_1893.jpg.
- 07 Foto neznámý autor. In: *WikiArquitectura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://en.wikiarquitectura.com/building/marshall-fields-wholesale-store/#>.
- 08 In: *The Architecture Professor* [online]. WordPress, 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://thearchitectureprofessor.com/2021/02/09/11-23-the-field-store-floor-plan-and-construction/>.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Hidden City* [online]. Hidden City Philadelphia, © 2011-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://hiddencityphila.org/2018/12/60-years-of-holiday-cheer-at-wanamakers/>.
- 10 Foto neznámý autor. In: *Village Preservation* [online]. Village Preservation, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://gvshp.org/blog/2018/10/16/wanamakers-a-shoppers-paradise/>.

OL3-IX 167

- 01 In: *Chicagology* [online]. Wordpress, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://chicagology.com/rebuilding/rebuilding024/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Chicagology* [online]. Wordpress, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://chicagology.com/rebuilding/rebuilding024/>.
- 03 In: *WikiArquitectura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://en.wikiarquitectura.com/building/carson-pirie-scott-store-sullivan-center/sullivan-center-pb-y-1o-2/>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Reddit* [online]. Reddit, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://i.redd.it/xnohzk4h84331.jpg>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Old Tokyo* [online]. Steve Sundberg, 2004-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.oldtokyo.com/mitsukoshi-department-store-c-1926-1960/>.
- 06 Foto Richard Silver. In: *Time Out* [online]. Time Out Group, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.timeout.com/newyork/things-to-do/exclusive-tour-of-the-woolworth-building>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Český rozhlas: Vltava* [online]. Český rozhlas, © 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/od-spinavych-stanku-a-ukricenych-trhovkyn-az-po-obchodni-centra-jak-se-promenila-8219688/5>.
- 08 Foto András Pöschek. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 12. 9. 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Budapest-vasarcsarnok-innen.jpg>.
- 09 In: URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 28.
- 10 Foto neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 16. 10. 2010 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:GuentherZ_0019_Warenhaus_Haas_und_Soehne.jpg.

OL3-X 168

- 01 Foto neznámý autor. In: URLICH, Petr. *Obchodní centra: architektura konzumu jako fungující systém obchodu. Časopis Stavebnictví* [online]. 2007 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.casopisstavebnictvi.cz/obchodni-centra-architektura-konzumujako-fungujici-system-obchodu_N5209.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Historicko-vlastivědný spolek v Odrách* [online]. Oderské vrchy, © 2012 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.oderske-vrchy.cz/clanek/nemecke-preklady/august-herzmansky-von-odrau/1/>.

- 03 Foto neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 17. 2. 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mariahilfer_Zentralpalast_\(Warenhaus_Stafa\)_1912.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mariahilfer_Zentralpalast_(Warenhaus_Stafa)_1912.jpg).
- 04 Foto neznámý autor. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 31. 8. 2011 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Warenhaus_M-Neumann_1900.JPG.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Arte de Ximena* [online]. Wordpress.com, 2010 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://artedeximena.wordpress.com/arte-contemporaneo/2-0-arquitectura-entre-1918-1940/arquitectura-s-xx-segunda-parte/bc-goldman-salatsch-loos-1910-0001/>.
- 06 In: *A Cidade Branca* [online]. Flag Counter, 2012 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://acidabranca.tumblr.com/post/13790374417/black-white-plans-382-adolf-loos-goldmann>.
- 07 Ilustrace neznámý autor. In: *Dům u Nováků* [online]. Dům u Nováků, 2022 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.dumunovaku.cz/cs/>.
- 08 In: LINHARTOVÁ, Dana. Obchodní dům u Nováků v Praze na pozadí vývoje obchodního domu v Evropě. *Staletá Praha*. Praha, 2016, roč. 32, č. 1. ISSN 0231-6056. Dostupné také z: <http://staletapraha.cz/media/2016-1/sp-2016-1-cl-04-linhartova-novaci-72dpi.pdf>. S. 87.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/wenkeuv-obchodni-dum-dnes-mestske-muzeum>.
- 10 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/wenkeuv-obchodni-dum-dnes-mestske-muzeum>.

OL3-XI 169

- 01 In: *Shells Princeton* [online]. 2019 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <http://shells.princeton.edu/Leipzig.html>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Commune libre du Boulingrin* [online]. CanalBlog, 2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://reimsboulingrin.canalblog.com/pages/l-histoire-des-halles-boulingrin/31519542.html>.
- 03 In: HAAS, Felix. *Moderná světová architektúra*. Bratislava: Vydav. Slov. fondu výtvarných umení, 1968. S. 44.
- 04 In: *Arch Inform* [online]. Powerweb, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archinform.net/projekte/14076.htm>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Arch Inform* [online]. Powerweb, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archinform.net/projekte/14076.htm>.
- 06 In: *Urbipedia: Archivo de Arquitectura* [online]. MediaWiki, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.urbipedia.org/hoja/Grandes_almacenes_Schocken.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Urbipedia: Archivo de Arquitectura* [online]. MediaWiki, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.urbipedia.org/hoja/Grandes_almacenes_Schocken.
- 08 In: *Ostravské sochy* [online]. printo.cz, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://ostravskesochoy.cz/dilo/1172-B-Bachner>.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Ostravské sochy* [online]. printo.cz, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://ostravskesochoy.cz/dilo/1172-B-Bachner>.

OL3-XII 170

- 01 Foto W. Mantz. In: *Art Gallery* [online]. Access, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/266.1983/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Reddit* [online]. Reddit, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.reddit.com/r/thenetherlands/comments/6pomds/de_bijenkorf_in_rotterdam_19301940_xpost_lost/.

- 03 Foto neznámý autor. In: *BBC News* [online]. BBC, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-wales-south-west-wales-27245929>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Kurosaki Sogō memoriaru* [online]. 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://isis.cocolog-nifty.com/i/2005/11/post-e8fb.html>.
- 05 Foto Russell B. Harding. In: *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 112.
- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 112.
- 07 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 246.
- 08 In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 247.
- 09 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 264.
- 10 In: *Architectural Record*. New York, 1942, vol. 50, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 64.

OL3-XIII 171

- 01 Foto Maynard Parker. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/2009/06/pittsburghs-northway-mall-opening-in.html>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Martin City & South KC: The Telegraph* [online]. 2019 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://martincitytelegraph.com/2019/12/26/the-country-club-plaza-the-nations-first-outdoor-shopping-mall/>.
- 03 Foto Stuart O'Brien. In: *Architectural Record*. New York, 1938, vol. 46, no. 11. ISSN 0003-858X. S. 46.
- 04 In: *Architectural Record*. New York, 1942, vol. 50, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 54.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1942, vol. 50, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 53.
- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 9. ISSN 0003-858X. S. 39.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1940, vol. 48, no. 9. ISSN 0003-858X. S. 38.
- 08 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/palac-olympic>.
- 09 Foto Profimedia.cz. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/pasaze-praha.A151214_125719_dum_osobnosti_web.

OL3-XIV 172

- 01 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/lindtuv-dum>.
- 02 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/lindtuv-dum>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Jablonec - Gablonz: architektura na severu Čech* [online]. PLAC, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://jablonec-gablonz.net/stavby/karta/nazev/15-linkeho-dum>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-a-cinzovni-dum-s-pasazi-cerna-ruze>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Opavský a Hlučinský deník* [online]. Vltava Labe Media, 2016 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.msstavby.cz/muzeum-africke-kultury-v-brede-10-02-2020/>.

- 06 Foto neznámý autor. In: *Stavby v MS kraji* [online]. Ostrý web, 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/opava-breda04122016.html.
- 07 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/prestavba-velkoobchodu-pavla-gellnera>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-dum-bata>.
- 09 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-dum-bata>.

OL3-XV 173

- 01 In: *Brněnský architektonický manuál: průvodce brněnskou architekturou* [online]. ViaAurea s.r.o., © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/objekt/c109-obchodni-dum-firmy-bata-od-centrum>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Liberec - Reichenberg: architektura na severu Čech* [online]. Občanské sdružení 400/27, 2023 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/12-obchodni-dum-bata>.
- 03 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/en/b/interiery-obchodniho-domu-bila-labut>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/en/b/interiery-obchodniho-domu-bila-labut>.
- 05 Foto neznámý autor. In: ANDĚL, Jaroslav. *Nová vize: avantgardní architektura v avantgardní fotografii: Československo 1918-1938*. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-720-9624-9. S. 59.
- 06 In: *Hidden Architecture* [online]. Pedro López Andradas, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://hiddenarchitecture.net/v-c-morris-gift-shop/>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Hidden Architecture* [online]. Pedro López Andradas, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://hiddenarchitecture.net/v-c-morris-gift-shop/>.
- 08 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchod-se-svickami-retti>.
- 09 Foto Franz Hubmann. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2017 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/490792/happy-birthday-hans-hollein>.

OL3-XVI 174

- 01 Foto neznámý autor. In: *Big Mat: Home of Builders* [online]. Big Mat International, S. A., 2023 [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://architectureaward.bigmat.com/es/scarpa-olivetti-songs-of-a-shared-story-exhibition-at-maxxi-rome-3/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: MONTEYS, Xavier a Pere FUERTES. *Le Corbusier. Streets, promenades, scenes and artefacts. Journal of Architecture and Urbanism*. Vilnius: Gediminas Technical University, 2016, vol. 40, no. 2. pp. 151-161. ISSN 2029-7955. Dostupné také z: https://upcommons.upc.edu/bitstream/handle/2117/97531/TTPA_2_1194606_postprint_author_final_draft.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- 03 Foto Meredith L. Clausen. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Seattle%27s%20Northgate%20Center>.
- 04 In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Seattle%27s%20Northgate%20Center>. Upraveno Jiří Moos.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Lost Tables: Tea Rooms* [online]. LostTables, ©2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://losttables.com/tearooms/tearooms.htm>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Orbitak Postcard* [online]. 2019 [cit. 2019-07-13]. Dostupné z: <https://orbitakpostcard.wgz.cz/rubriky/galerie/ostrava-poruba>.

- 07 Foto neznámý autor. In: *Živé obce.cz: Lidice* [online]. Databox, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.ziveobce.cz/lidice_c532584.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Kladno_minulé* [online]. Halda, © 2007-2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.kladnominule.cz/front.page/photos/52?gallery=44&photo=905>.

OL3-XVII 175

- 01 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1958, Jhg. 7, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 383.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1958, Jhg. 7, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 382
- 03 In: PROCHÁZKA, Eduard, ed. a kol. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Stud. a typizační ústav, 1961. S. 464.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Blesk* [online]. Czech News Center, © 2001-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-zpravy/398088/dum-mody-na-vaclavskem-namesti-stoji-uz-60-let.html>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Praha neznámá: průvodce po pražských čtvrtích* [online]. Praha Neznámá, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.prahaneznama.cz/akce-a-udalosti/od-sv-vaclava-k-josefu-hlavkovi/>.
- 06 In: HAVLÍČEK, Josef. *Návrhy a stavby: 1925-1960*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1964. S. 115.

Obrazové listy – Kapitola 4

OL4-I 227

- 01 In: *Databaze knih* [online]. Databazeknih.cz, © 2008 - 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/akcni-program-komunisticke-strany-ceskoslovenska-prijaty-na-plenarnim-zasedani-uv-ksc-dne-5-dubna-1968-253935>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Alexander-Dubcek>.
- 03 Foto Vladimír Lammer. In: *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/srpen-1968-pripomenou-vystavy-fotografii-i-tematicky-tyden-na-ct.A140818_110458_In_kultura_hep.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Valka.cz* [online]. 2004 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/10781-JUDr-Gustav-Husak>.
- 05 In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://vladislavsvoboda.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=544997>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Aha!* [online]. Czech News Center, © 2001 - 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ahaonline.cz/clanek/musite-vedet/86136/pamatujete-takhle-se-slavilo-at-zije-1-maj-hurrraaa.html>.
- 07 Snímek z videa. In: *Youtube* [online]. 14. 8. 2022 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=F_8XmTypWLA.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Česká televize* [online]. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/901363-chalupari/>
- 09 Snímek z videa. In: *Youtube* [online]. 31. 3. 2020 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HrCWNoHrxQg>.
- 10 Snímek z videa. In: *Facebook Watch* [online]. 13. 3. 2018 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/watch/?v=1685846341473705>.

OL4-II 228

- 01 Foto neznámý autor. In: Klíš, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974. Obr. příloha, nestránkováno.
- 02 Snímek z videa. In: *Youtube* [online]. 20. 2. 2018 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qf0iSt2SMOU&t=93s>.
- 03 Foto Miloš Schmiedberger. In: *ČSFD.cz* [online]. POMO Media Group, © 2001 - 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/99723-zena-za-pultem/galerie/>.
- 04 Foto pressdata.cz. In: *SME Kultúra* [online]. Petit Press, © 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://kultura.sme.sk/c/6701314/ak-nejaky-film-pomohol-k-padu-komunizmu-v-ceskoslovensku-bol-to-bony-a-klid.html>.
- 05 In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 2. 7. 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_vz%C3%A1jemn%C3%A9_hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A9_pomoci#/media/Soubor:Flag_of_Comecon.svg.
- 06 Foto neznámý autor. In: *iRozhlas* [online]. Český rozhlas, © 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/rezim-ho-leta-brzdil-v-profesnim-rozletu-presto-se-ivan-ruller-zaradil-mezi_1804100830_dp.
- 07 In: *Katalog sbírek Moravské galerie* [online]. lab.SNG, 2019 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.AJR_1669.
- 08 In: SŮVA, Stanislav, ed. *Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD*. Praha: Svépomoc, 1969. S. 9.
- 09 Foto Jiří Suchomel. In: *L17 Kateřinky* [online]. Shaken Grid Free, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.katerinky.cz/wp/vzpominka-na-jedlovou/>.
- 10 In: HADRAVOVÁ, Zdena. *Obchodně provozní jednotky*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1985. S. 146.

OL4-III 229

- 01 In: KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 28.
- 02 In: KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 75.
- 03 In: KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 77.
- 04 In: KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 126.
- 05 In: DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979. S. 74.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Euro.cz* [online]. Internet Info, © 1997-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/socialismus-obchody-tuzex-bony-1394013/>.
- 07 Foto Evžen Beran. In: *Blesk* [online]. Czech News Center, © 2001-2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-volny-cas/444888/prvni-samoska-v-cssr-vznikla-na-zizkove-vime-jak-vypadala.html>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 84.

Obrazové listy – Kapitola 5**OL5-I** 325

- 01 In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 113.

- 02 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 113.
- 03 In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 126.
- 04 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 108.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Neswpapers* [online]. Ancestry, © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.newspapers.com/clip/52944129/el-rancho-santa-anita-shopping-center/>.
- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1949, vol. 57, no. 8. ISSN 0003-858X. S. 117.
- 07 In: *Architectural Record*. New York, 1955, vol. 63, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 200.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/2009/07/original-footprint-of-woodmar.html>.

OL5-II 326

- 01 Foto R. Marvin Wilson. In: *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 207.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 207.
- 03 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 147.
- 04 In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 146.
- 05 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 155.
- 06 In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 155.
- 07 Foto Ellis. In: *Seattle now and then* [online]. Wordpress, 2018 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://pauldorpat.com/2018/12/01/seattle-now-then-northgate-mall-1950/>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Wedgwood in Seattle History* [online]. Wordpress, 2019 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://wedgwoodinseattlehistory.com/2018/07/05/a-market-on-sand-point-way-ne/northgate-mall-in-the-early-1950s/>.
- 09 In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Seattle%27s%20Northgate%20Center>. Upraveno Jiří Moos.

OL5-III 327

- 01 In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Detroit%27s%20Northland%20Center>. Upraveno Jiří Moos.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Detroit%27s%20Northland%20Center>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Patch: Framingham, MA* [online]. Patch Media, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://patch.com/massachusetts/framingham/shoppers-world-framingham-opened-day-1951>.
- 04 In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Boston%27s%20Shoppers%27%20World>. Upraveno Jiří Moos.
- 05 Foto Ezra Stoller. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 124.
- 06 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 24. Upraveno Jiří Moos.

- 07 Foto neznámý autor. In: *Flickr* [online]. SmugMug+Flickr, 2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/placesnomore/8343104624/in/photostream/>.
- 08 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 131. Upraveno Jiří Moos.
- 09 Foto Hedrich-Blessing. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 133.

OL5-IV 328

- 01 Foto Hedrich-Blessing. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 152.
- 02 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 150. Upraveno Jiří Moos.
- 03 Foto neznámý autor. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 118.
- 04 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 116.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Chicago%27s%20Randhurst%20Center>.
- 06 In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Chicago%27s%20Randhurst%20Center>.
- 07 In: *Architectural Record*. New York, 1972, vol. 80, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 128.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Eastridge* [online]. A Pacific Retail Property, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://eastridgecenter.com/2016/05/27/happy-birthday-eastridge/throwback-4/>.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/search/label/Minneapolis%27%20Southdale%20Center>.

OL5-V 329

- 01 In: *Architectural Record*. New York, 1962, vol. 70, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 177. Upraveno Jiří Moos.
- 02 Foto Joseph W. Molitor. In: *Architectural Record*. New York, 1962, vol. 70, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 174.
- 03 Foto Vano-Wells-Fagliano. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 193.
- 04 Foto Balthazar. In: *Architectural Record*. New York, 1968, vol. 76, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 169.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1976, vol. 84, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 129.
- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1970, vol. 78, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 123.
- 07 In: *Architectural Record*. New York, 1970, vol. 78, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 126.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Reddit* [online]. Reddit, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://i.redd.it/2lx2m3sabr421.jpg>.

OL5-VI 330

- 01 Foto Tidyman Studios. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 180.
- 02 Foto Tidyman Studios. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 180.

- 03 In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 180.
- 04 In: CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA. S. 356.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 188.
- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1974, vol. 82, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 147.
- 07 Foto Morley Baer. In: *Architectural Record*. New York, 1962, vol. 70, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 168.

OL5-VII 331

- 01 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 175.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Vintage Portland* [online]. WordPress.com, 2010 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://vintageportland.wordpress.com/2010/10/14/lloyd-center-1962/>.
- 03 Foto neznámý autor. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 109.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Philip Michael Brown Studio* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.pmbdesignstudio.com/filter/Midtown-Tower/Tower-280>.
- 05 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 110.
- 06 Foto George Szeberenyi. In: *Architectural Record*. New York, 1969, vol. 77, no. 7. ISSN 0003-858X. S. 138.
- 07 Foto George Szeberenyi. In: *Architectural Record*. New York, 1969, vol. 77, no. 7. ISSN 0003-858X. S. 139.
- 08 In: *Architectural Record*. New York, 1969, vol. 77, no. 7. ISSN 0003-858X. S. 141.

OL5-VIII 332

- 01 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1972, vol. 80, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 102.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1972, vol. 80, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 100.
- 03 In: *Architectural Record*. New York, 1978, vol. 86, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 119.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1978, vol. 86, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 119.
- 05 Foto neznámý autor. In: CARVAJAL CERVERA, Federico. *El centro comercial. Una teoría tipológica: claves para el reconocimiento de una arquitectura ignorada*. Madrid, 2015. Doctoral Tesis. Escuela Técnica Superior De Arquitectura de Madrid, Departamento de Proyectos Arquitectónicos. Vedoucí práce Miguel MARTÍNEZ GARRIDO a Francisco Javier SÁENZ GUERRA. S. 212.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Getty Images* [online]. Getty Images, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.gettyimages.co.uk/photos/water-tower-shopping-center>.
- 07 Schéma Jiří Moos.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Architectuul* [online]. Architectuul, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://architectuul.com/architecture/pacific-design-center>.

OL5-IX 333

- 01 In: *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 8. ISSN 0003-858X. S. 123.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 8. ISSN 0003-858X. S. 124.
- 03 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1956, vol. 120, no. 714. ISSN 0003-861X. S. 26.

- 04 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1956, vol. 120, no. 714. ISSN 0003-861X. S. 28.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 324.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 218.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Pinterest* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/523121312940173450/>.
- 08 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1965, vol. 129, no. 815. ISSN 0003-861X. S. 129.
- 09 Foto Henk Snoek. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.ribapix.com/Lakes-Neighbourhood-Centre-Roseberry-Square-Redcar-North-Yorkshire-the-shopping-square_RIBA57550.

OL5-X 334

- 01 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1964, vol. 128, no. 805. ISSN 0003-861X. S. 172.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 13. října 2019 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10220561568935303&set=p.10220561568935303&type=3>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 184.
- 04 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 185.
- 05 Foto Roger Jackson. In: *Tribune* [online]. © 2023 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://tribunemag.co.uk/2022/02/barbican-estate-golden-lane-modernist-architecture-post-war-london>.
- 06 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 918. ISSN 0003-861X. S. 79.
- 07 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1980, vol. 154, no. 1003. ISSN 0003-861X. S. 146.
- 08 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1980, vol. 154, no. 1003. ISSN 0003-861X. S. 144.

OL5-XI 335

- 01 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 182.
- 02 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 182.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Shopping City* [online]. UX/UI Design, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://johnsaunders.co.uk/shopping-city>.
- 04 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 77.
- 05 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1972, vol. 136, no. 908. ISSN 0003-861X. S. 206.
- 06 Foto Charlotte Benton. In: *Riba Architecture* [online]. RIBA, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.architecture.com/explore-architecture/inside-the-riba-collections/brunswick-centre>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 176.
- 08 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1973, vol. 137, no. 913. ISSN 0003-861X. S. 176.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Coventry Live* [online]. Reach plc subsidiary, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.coventrytelegraph.net/news/coventry-news/public-toilets-coventry-underground-secret-14845633>.

OL5-XII 336

- 01 Foto neznámý autor. In: *Financial Times* [online]. The Financial Times Ltd., © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/9809691e-4e1c-11e8-a7a9-37318e776bab>.
- 02 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1956, vol. 120, no. 709. ISSN 0003-861X. S. 8.
- 03 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1958, vol. 122, no. 737. ISSN 0003-861X. S. 388.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 122.
- 05 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1967, vol. 131, no. 839. ISSN 0003-861X. S. 15.
- 06 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1967, vol. 131, no. 839. ISSN 0003-861X. S. 14.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1977, Jhg. 74, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 1040.
- 08 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1977, Jhg. 74, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 1040.

OL5-XIII 337

- 01 Foto neznámý autor. In: *Mail Online* [online]. Associated Newspapers Ltd., © 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9465379/End-iconic-EYESORE-Bulldozers-trample-south-Londons-Elephant-Castle-Shopping-Centre.html>.
- 02 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1963, vol. 127, no. 791. ISSN 0003-861X. S. 55.
- 03 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1970, vol. 134, no. 876. ISSN 0003-861X. S. 122.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Lancashire Telegraph* [online]. Newsquest Media Group Ltd., © 2001-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.lancashiretelegraph.co.uk/news/14404838.picture-gallery-remember-blackburn-town-centre-looked-like/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1970, vol. 134, no. 876. ISSN 0003-861X. S. 124.
- 06 In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/956906/corviale-a-one-kilometer-residential-complex-in-rome>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/956906/corviale-a-one-kilometer-residential-complex-in-rome>.

OL5-XIV 338

- 01 Foto neznámý autor. In: *Index Grafik* [online]. Augustin Manaranche & toute l'équipe Index Grafik, 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://indexgrafik.fr/parly-2-ou-lamerican-west-of-life/>.
- 02 In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 223.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 536.
- 04 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1963, roč. 9, č. 18. ISSN 0042-9376. S. 38.
- 05 In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 205.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1974, Jhg. 71, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 65.

- 01 In: *The Architectural Review* [online]. EMAP Publishing Ltd., © 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.architectural-review.com/buildings/revisit-les-etoiles-divry-paris-france-by-jean-renaudie-and-rene%E2%80%8Be-gailhoustet>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review* [online]. EMAP Publishing Ltd., © 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.architectural-review.com/buildings/revisit-les-etoiles-divry-paris-france-by-jean-renaudie-and-rene%E2%80%8Be-gailhoustet>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review* [online]. EMAP Publishing Ltd., © 2020 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.architectural-review.com/buildings/revisit-les-etoiles-divry-paris-france-by-jean-renaudie-and-rene%E2%80%8Be-gailhoustet>.
- 04 Foto neznámý autor. In: GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956. S. 369.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1957, vol. 65, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 178.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Svenska Bostäder* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.svenskabostader.se/var-historia/omraden/vallingby--det-moderna-samhallet/>.
- 07 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 18. ISSN 0042-9376. S. 6.

- 01 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 20. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 02 In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 212.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Lindebilder.se* [online]. 4homepages.de, © 2002-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.lindebilder.se/details.php?image_id=12826.
- 04 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 18. ISSN 0042-9376. S. 8.
- 05 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 18. ISSN 0042-9376. S. 6.
- 06 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 52.
- 07 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 51.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1963, roč. 22, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 616.
- 09 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1961, vol. 125, no. 774. ISSN 0003-861X. S. 106.

- 01 Foto neznámý autor. In: *Ultra Swank* [online]. Ultra Swank, © 2005-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.ultraswank.net/stores/a-mid-century-shopping-centre-in-northern-sweden/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 15. prosince 2019 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2564487717098162&set=pcb.2564487950431472>.
- 03 In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2016 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/783392/ad-classics-saynatsalo-town-hall-alvar-aalto>.
- 04 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 87.
- 05 Foto Teuvo Kanerva. In: *Ostaritutkimuksia* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.kuvakokoelmat.fi/pictures/view/HK19950323_5873.

- 06 Foto neznámý autor. In: DLESEK, Vladislav. *Současná finská architektura*. Praha: Odeon, 1975. S. 75.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 16-17. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 08 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1968, Jhg. 17, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 426.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1968, Jhg. 17, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 427.

OL5-XVIII 342

- 01 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 4. ISSN 0005-674X. S. 355.
- 02 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 4. ISSN 0005-674X. S. 354.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 5. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1966, Jhg. 15, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 595.
- 05 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 74.
- 06 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 75.
- 07 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 67.
- 08 Foto neznámý autor. In: *DV Immobilien Gruppe* [online]. DV Immobilien Management GmbH, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.dv-gruppe.de/de/mitteilung/mit-35-geschaeften-im-dez-fing-alles-an>.

OL5-XIX 343

- 01 Foto neznámý autor. In: *Zepter und Krone* [online]. Zepter und Krone GmbH, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://zepterundkrone.de/arbeiten/die_kiezgroesse.
- 02 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 33.
- 03 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1974, Jhg. 71, Nr. 6. ISSN 0005-674X. S. 689.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Akpool.de* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.akpool.de/ansichtskarten/27569596-ansichtskarte-postkarte-sulzbach-am-taunus-hessen-main-taunus-einkaufszentrum-fliegeraufnahme-parkplatz>.
- 05 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 7. ISSN 0005-674X. S. 739.
- 06 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1972, Jhg. 69, Nr. 5. ISSN 0005-674X. S. 554.
- 07 Foto Frieder Heinz. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1971, Jhg. 68, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 1430.
- 08 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 9. ISSN 0005-674X. S. 790.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 9. ISSN 0005-674X. S. 790.

OL5-XX 344

- 01 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1979, Jhg. 76, Nr. 2. ISSN 0005-674X. S. 128.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1979, Jhg. 76, Nr. 2. ISSN 0005-674X. S. 127.
- 03 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1975, roč. 34, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 455.

- 04 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1968, roč. 10, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 117.
- 05 In: WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3. S. 10.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Flickr* [online]. SmugMug+Flickr, 2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/51485460@N04/8002505088/in/photostream/>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1957, roč. 3, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 4.

OL5-XXI 345

- 01 In: *ResearchGate* [online]. ResearchGate GmbH, © 2008-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/figure/Urban-lay-out-of-the-whole-Lijnbaan-ensemble-including-the-series-of-high-rise-slabs_fig3_346835818.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architectenweb*[online]. Architectenweb BV, © 2002-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://architectenweb.nl/nieuws/artikel.aspx?ID=45269>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architectenweb*[online]. Architectenweb BV, © 2002-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://architectenweb.nl/nieuws/artikel.aspx?ID=45269>.
- 04 Foto Ronde. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1974, Jhg. 71, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 59.
- 05 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1974, Jhg. 71, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 59.
- 06 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1960, roč. 6, č. 15. ISSN 0042-9376. S. 10.
- 07 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1962, roč. 8, č. 8. ISSN 0042-9376. S. 5.

OL5-XXII 346

- 01 Foto Romualdas Rakauskas. In: MINKEVIČIUS, Jonas, ed. *Naujoji Lietuvos architektura*. 1. Vilnius: Mintis, 1982. S. 17.
- 02 In: PROCHÁZKA, Eduard, ed. a kol. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Stud. a typizační ústav, 1961. S. 455.
- 03 Foto Romualdas Rakauskas. In: MINKEVIČIUS, Jonas, ed. *Naujoji Lietuvos architektura*. 1. Vilnius: Mintis, 1982. S. 28.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 398.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 26. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 26. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 273.
- 08 Schéma Jiří Moos.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Pinterest* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/558798266261010877/>.

OL5-XXIII 347

- 01 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 41.
- 02 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1966, Jhg. 15, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 595.

- 03 Foto neznámý autor. In: RITTER, Katharina, ed. et al. *Soviet modernism 1955-1991: unknown history*. Zurich: Park Books, ©2012. 358 s. ISBN 978-3-906027-14-2. S. 264.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1959, Jhg. 8, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 375.
- 05 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1959, Jhg. 8, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 375.
- 06 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 19.
- OL5-XXIV** 348
- 01 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1964, Jhg. 13, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 591.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1965, Jhg. 14, Nr. 1. ISSN 0011-9865. S. 24.
- 03 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1965, Jhg. 14, Nr. 1. ISSN 0011-9865. S. 24.
- 04 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 20.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1968, Jhg. 17, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 603.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1972, Jhg. 21, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 619.
- 07 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 23.
- OL5-XXV** 349
- 01 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 21.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 21.
- 03 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 21.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 9. ISSN 0011-9865. S. 532.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 9. ISSN 0011-9865. S. 533.
- 06 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 180.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 180.
- 08 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1965, Jhg. 14, Nr. 1. ISSN 0011-9865. S. 10.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 3. ISSN 0011-9865. S. 138.
- OL5-XXVI** 350
- 01 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1978, Jhg. 27, Nr. 5. ISSN 0323-3413. S. 287.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 6. ISSN 0011-9865. S. 341.
- 03 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1968, Jhg. 17, Nr. 6. ISSN 0011-9865. S. 351.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 1. ISSN 0323-3413. S. 19.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1967, Jhg. 16, Nr. 9. ISSN 0011-9865. S. 521.

- 06 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1967, Jhg. 16, Nr. 9. ISSN 0011-9865. S. 521.
- 07 In: *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1980, roč. 14, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 19.
- OL5-XXVII** 351
- 01 In: SZAFER, T. Przemysław. *Nowa architektura polska: Diariusz lat 1976-1980*. Warsaw: Arkady, 1981. S. 92.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Pinterest* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://pl.pinterest.com/pin/487022147194477284/>.
- 03 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1966, Jhg. 15, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 594.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1970, roč. 12, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 448.
- 05 Schéma Jiří Moos.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Budapest Retro* [online]. weebly, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://budapestretro.weebly.com/80s-shopping--3.html>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1965, vol. 129, no. 823. ISSN 0003-861X. S. 191.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 25-26. ISSN 0009-0697. S. 7.
- OL5-XXVIII** 352
- 01 Foto neznámý autor. In: *adevarul.ro* [online]. Adevarul Holding, © 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://adevarul.ro/stiri-locale/galati/foto-cum-au-pus-umarul-autoritatile-din-galati-la-1653356.html>.
- 02 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 401.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 401.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1963, Jhg. 12, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 401.
- 05 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1965, vol. 129, no. 823. ISSN 0003-861X. S. 194.
- OL5-XXIX** 353
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 431.
- 02 Foto Zdeněk Voženílek. In: NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Neustránkováno.
- 03 In: *Register modernej architektúry* [online]. lab.SNG, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.register-architektury.sk/index.php/sk/objekty/235-s%C3%ADdlisko-febru%C3%A1rka.html>.
- 04 Foto Rajmund Müller. In: *Register modernej architektúry* [online]. lab.SNG, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.register-architektury.sk/index.php/sk/objekty/235-s%C3%ADdlisko-febru%C3%A1rka.html>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1967, roč. 13, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 1.
- 06 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 432.
- 07 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 48.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 49.

- OL5-XXX** 354
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 566.
- 02 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1959, roč. 1, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 29.
- 03 Foto Rajmund Müller. In: *Register modernej architektúry* [online]. lab.SNG, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://www.register-architektury.sk/index.php/en/objects/546-%E2%80%99Cslim%C3%A1k%E2%80%9D-shopping-centre.html>.
- 04 In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 148.
- 05 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 7. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 06 Foto Zdeněk Voženílek. In: *Czumalova nástěnka* [online]. WordPress.com, 2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://czumalo.wordpress.com/2013/02/10/invalidovna-a-nejstarsi-prazska-sidliste/>.
- 07 In: ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014. ISBN 978-80-905271-3-3. S. 47.
- OL5-XXXI** 355
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 212.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 213.
- 03 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 24. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Aukro* [online]. AUKRO s.r.o., © 2003-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://aukro.cz/kosice-sidliste-lunik-ii-obchodni-dum-6982351914>.
- 05 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 14.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 174.
- OL5-XXXII** 356
- 01 Foto neznámý autor. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/obchodni-dum-obzor-zachovani-ustupek-developer-sidliste-lesna-brno.A191218_522058_brno-zpravy__mos1.
- 02 Foto neznámý autor. In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. Obr. příloha. Nestránkováno.
- 03 In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 3.4. Nestránkováno.
- 04 Foto neznámý autor. In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 3.4. Nestránkováno.
- 05 Foto neznámý autor. In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 3.5. Nestránkováno.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1983, roč. 29, č. 16. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 3.
- OL5-XXXIII** 357
- 01 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 176.

- 02 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 04 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 54.
- 05 Foto neznámý autor. In: MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, eds. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nestránkováno.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 12.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 13.
- 08 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1975, roč. 21, č. 9. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 09 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1975, roč. 21, č. 9. ISSN 0009-0697. S. 3.

OL5-XXXIV 358

- 01 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 02 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 8. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 04 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 8. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 05 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 20. ISSN 0009-0697. S. 4.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 20. ISSN 0009-0697. S. 4.

OL5-XXXV 359

- 01 Foto Zdeněk Voženílek. In: NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nestránkováno.
- 02 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 22.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 461.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 460.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 118.
- 06 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 118.

OL5-XXXVI 360

- 01 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 1.
- 02 Foto Zdeněk Voženílek. In: NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nestránkováno.
- 03 In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 3.5. Nestránkováno.

- 04 Foto Zdeněk Voženílek. In: NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Neustránkováno.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 114.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 114.
- OL5-XXXVII** 361
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 440.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1972, roč. 18, č. 8-9. ISSN 0009-0697. S. 8.
- 03 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 438.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1978, roč. 24, č. 9. ISSN 0042-9376. Titulní strana.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 20.
- 06 Foto Ľubo Stacho. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 19. ISSN 0009-0697. S. 1.
- 07 In: HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 81.
- OL5-XXXVIII** 362
- 01 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 25.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 24.
- 03 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 9.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 11.
- 05 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 10.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 6. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 283.
- 08 In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 87.
- OL5-XXXIX** 363
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 282.
- 02 Foto Zdeněk Voženílek. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 1.
- 03 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 278.
- 04 Foto O. Bečvář. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 293.
- 05 Foto O. Bečvář. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 294.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1972, roč. 18, č. 18. ISSN 0009-0697. S. 2.

- 07 Foto Blanka Michálková. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 13-14. ISSN 0009-0697. S. 1.
- 08 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 175.
- 09 Foto neznámý autor. In: MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, eds. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nestránkováno.
- OL5-XL** 364
- 01 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 17. ISSN 0009-0697. S. 6.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 18-19. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 03 Foto neznámý autor. In: MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, eds. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nestránkováno.
- 04 In: ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 86.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 20.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 20.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 19.
- OL5-XLI** 365
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 120.
- 02 Foto neznámý autor. In: LÁBUS, Ladislav, PLATOVSKÁ, Marie a SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Architekt Ladislav Lábus: [Galerie Jaroslava Fragnera 1.4.-16.5.2004]*. V Praze: Galerie Jaroslava Fragnera, 2004. ISBN 80-239-2530-X. S. 29.
- 03 Foto Jaroslav Beneš, Jaroslav Franta. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1988, roč. 47, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 55.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 245.
- 05 In: SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie, Rostislav ŠVÁCHA, Eva NOVOTNÁ a Karolína JIRKALOVÁ, eds. *Paneláci. 1, Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 409.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 25-26. ISSN 0009-0697. S. 11.
- 07 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 214.
- OL5-XLII** 366
- 01 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 21, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 02 Foto Petr Sikula. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 21, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 03 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 115.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 243.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 244.
- 06 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 218.

07 Foto neznámý autor. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/litvinov-chce-vratit-na-koupaliste-ochozy-od-slavneho-malire-sykory.A110803_1628743_usti-zpravy_oks.

08 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1981, roč. 23, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 36.

OL5-XLIII 367

01 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 15.

02 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 14.

03 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 67.

04 In: SCHRÁNIL, Bedřich a kol. *Projektování staveb bytových a občanských*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1979. S. 260.

05 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 26.

06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1980, roč. 26, č. 1-2. ISSN 0009-0697. S. 3.

07 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 26.

OL5-XLIV 368

01 In: ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 124.

02 Foto Jaroslav Vébr. In: DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektuta v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchecoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha. Nestránkováno.

03 Foto neznámý autor. In: RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. Obr. příloha. Nestránkováno.

04 In: HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. *Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 268.

05 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1969, roč. 15, č. 22-23. ISSN 0009-0697. S. 2.

06 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 498.

OL5-XLV 369

01 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1971, roč. 13, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 187.

02 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 14.

03 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1974, roč. 16, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 45.

04 Foto neznámý autor. In: KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 221.

05 In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 124.

06 Foto neznámý autor. In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 124.

- 07 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1978, roč. 37, č. 6-7. ISSN 0300-5305. S. 290.
- OL5-XLVI** 370
- 01 Foto neznámý autor. In: KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha*. Praha: Krajský projektový ústav, 1983. Neustránkováno.
- 02 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1984, roč. 43, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 215.
- 03 In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 169.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 9. ISSN 0300-5305. S. 407.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Liberec v minulosti a současnosti* [online]. Webnode, 2022 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.liberecvminulostiasoucasnosti.cz/l/obchodni-dum-jested-a-kniha-uz-nejdu-do-jestedu-jiriho-jiroutka2/>.
- 06 In: *Barabesca Made: Obchodní dům Ještěd – vzpomínka* [online]. Barabesca Made, © 2013-2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://barabesca-made.blogspot.com/2014/04/obchodni-dum-jested-vzpominka.html>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Liberec v minulosti a současnosti* [online]. Webnode, 2022 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.liberecvminulostiasoucasnosti.cz/l/obchodni-dum-jested-a-kniha-uz-nejdu-do-jestedu-jiriho-jiroutka2/>.
- OL5-XLVII** 371
- 01 Foto Pavel Hrdina. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1987, roč. 33, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 02 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1987, roč. 33, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 2.
- 04 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1987, roč. 29, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 39.
- 05 Foto Pavol Meluš. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1987, roč. 29, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 40.
- Obrazové listy – Kapitola 6**
- OL6-I** 489
- 01 In: *HAIF: Houston's Original Social Network* [online]. Invision Community, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.houstonarchitecture.com/haif/topic/20187-foleys-department-stores/page/3/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *UH Libraries: Special collections* [online]. University of Houston, ©2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://weblogs.lib.uh.edu/speccol/2013/05/21/foleys-and-houston-a-century-of-history/>.
- 03 In: *Architectural Record*. New York, 1949, vol. 57, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 116.
- 04 Foto Hedrich-Blessing. In: *Architectural Record*. New York, 1949, vol. 57, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 115.
- 05 Schéma Jiří Moos.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Business Insider: Nederland* [online]. Business Insider Nederland, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.nl/target-first-early-stores-dayton-photos-2020-2?international=true&r=US>.

- 07 Foto Retail Reporting Bureau. In: *Architectural Record*. New York, 1964, vol. 72, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 172.
- 08 Foto Infinity, Inc. In: *Architectural Record*. New York, 1964, vol. 72, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 170.
- 09 Foto neznámý autor. In: *RVAHub* [online]. RVAHub.com, © 2016-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://rvahub.com/2018/02/19/rva-legends-thalhimers-department-store/>.
- 10 Foto neznámý autor. In: *RVAHub* [online]. RVAHub.com, © 2016-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://rvahub.com/2018/02/19/rva-legends-thalhimers-department-store/>.

OL6-II 490

- 01 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1966, vol. 74, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 168.
- 02 Schéma Jiří Moos.
- 03 In: *Architectural Record*. New York, 1966, vol. 74, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 168.
- 04 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 177.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1948, vol. 56, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 115.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1948, vol. 56, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 112.
- 07 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 166.
- 08 Foto Hedrich-Blessing. In: *Architectural Record*. New York, 1950, vol. 58, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 115.

OL6-III 491

- 01 Foto neznámý autor. In: *Gruen Associates* [online]. Gruen Associates, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.gruenassociates.com/project/millirons-department-store/>.
- 02 In: *Gruen Associates* [online]. Gruen Associates, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.gruenassociates.com/project/millirons-department-store/>.
- 03 Foto neznámý autor. In: BAKER, Geoffrey a Bruno FUNARO. *Shopping centers: design and operation*. New York: Reinhold, 1951. S. 170.
- 04 Foto Douglas M. Simmonds. In: *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 169.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1953, vol. 61, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 170.
- 06 Foto Blakeslee-Lane. In: *Architectural Record*. New York, 1963, vol. 71, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 161.
- 07 Foto Gottscho-Schleisner. In: *Architectural Record*. New York, 1955, vol. 63, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 204.

OL6-IV 492

- 01 Foto Hedrich-Blessing. In: *Architectural Record*. New York, 1956, vol. 64, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 217.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1950, vol. 58, no. 8. ISSN 0003-858X. S. 219.
- 03 Foto Ben Schnall. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 72.
- 04 Foto Ben Schnall. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 73.

- 05 In: GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956. S. 378.
- 06 Foto Gottscho-Schleisner. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 16.
- 07 Foto Amadeus B. Rubel. In: *Florida Memory: State Library and Archives of Florida* [online]. Institute of Museum and Library Services, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.floridamemory.com/items/show/160029>.

OL6-V 493

- 01 Foto Jack Sterling. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 49.
- 02 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 48.
- 03 Foto John Graham & Co. In: *Architectural Record*. New York, 1963, vol. 71, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 174.
- 04 In: *The Department Store* [online]. Blogger, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/2010/05/j-l-hudson-co-detroit-michigan.html>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Urban Planet* [online]. Invision Community, 2004 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.urbanplanet.org/forums/topic/2189-extreme-makeovers-give-old-malls-new-life/>.

OL6-VI 494

- 01 Foto neznámý autor. In: *MetroWest Daily News* [online]. Gannet, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://eu.metrowestdailynews.com/story/news/2021/08/12/shoppers-world-framingham-1951-retail-history-first-mall-in-the-east/8086225002/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Society for Commercial Archeology* [online]. Society for Commercial Archeology, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://sca-roadside.org/wp-content/uploads/2019/03/Flying-Saucer.jpg>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Mnopedia* [online]. MNHS, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.mnopedia.org/multimedia/donaldsons-southdale-center-edina>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *National Academy of Design: Hutzler's Department Store* [online]. National Academy of Design, © 2021 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://nationalacademy.emuseum.com/objects/10574/hutzlers-department-store-westview-shopping-center-baltim>.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1961, vol. 69, no. 10. ISSN 0003-858X. S. 132.
- 06 Foto Peter Pruyn. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 204.
- 07 Foto Morley Baer. In: *Architectural Record*. New York, 1963, vol. 71, no. 6. ISSN 0003-858X. S. 164.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Pinterest* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/362258363747929758/>.

OL6-VII 495

- 01 Foto Gordon Sommers. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 208.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 208.
- 03 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 85.
- 04 Foto neznámý autor. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 84.
- 05 Foto Frank Lotz Miller. In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 209.

- 06 In: *Architectural Record*. New York, 1965, vol. 73, no. 5. ISSN 0003-858X. S. 209.
- 07 Foto neznámý autor. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 87.

OL6-VIII 496

- 01 Foto neznámý autor. In: *The Department Store* [online]. Blogger, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/2010/07/macys-california-san-francisco.html>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *The Department Store* [online]. Blogger, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/2010/06/broadway-los-angeles-california.html>.
- 03 Schéma Jiří Moos.
- 04 Foto Ezra Stoller. In: *Architectural Record*. New York, 1969, vol. 77, no. 7. ISSN 0003-858X. S. 145.
- 05 In: *Architectural Record*. New York, 1969, vol. 77, no. 7. ISSN 0003-858X. S. 150.
- 06 Foto Helfer. In: *Architectural Record*. New York, 1975, vol. 83, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 116.
- 07 In: *Architectural Record*. New York, 1975, vol. 83, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 118.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Mall Hall of Fame* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <http://mall-hall-of-fame.blogspot.com/2008/01/renderings-of-redeveloped-shopping-area.html>.

OL6-IX 497

- 01 Foto neznámý autor. In: *The Department Store* [online]. Blogger, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.thedepartmentstoremuseum.org/2010/11/liberty-house-san-francisco-california.html>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architectural Record*. New York, 1975, vol. 83, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 109.
- 03 In: *Architectural Record*. New York, 1975, vol. 83, no. 4. ISSN 0003-858X. S. 109.
- 04 Foto neznámý autor. In: *99% Invisible* [online]. 99% Invisible, 2023 [cit. 2023-07-15]. <https://99percentinvisible.org/article/site-specific-postmodern-best-products-showrooms-deconstruct-consumerism/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1978, vol. 142, no. 973. ISSN 0003-861X. S. 132.
- 06 Foto SITE. In: *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 117.
- 07 In: *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 128.

OL6-X 498

- 01 Foto Henry O. Navratil. In: *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 119.
- 02 In: *Architectural Record*. New York, 1977, vol. 85, no. 3. ISSN 0003-858X. S. 121.
- 03 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1955, vol. 119, no. 697. ISSN 0003-861X. S. 119.
- 04 In: PROCHÁZKA, Eduard, ed. a kol. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Stud. a typizační ústav, 1961. S. 471.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Coventry Live* [online]. Reach plc subsidiary, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.coventrytelegraph.net/lifestyle/nostalgia/gallery/27-old-photos-coventrys-much-16423981>.

06 In: PROCHÁZKA, Eduard, ed. a kol. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Stud. a typizační ústav, 1961. S. 471.

07 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1956, vol. 120, no. 717. ISSN 0003-861X. S. 249.

08 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1956, vol. 120, no. 717. ISSN 0003-861X. S. 248.

OL6-XI 499

01 Foto Alfred Cracknell. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.ribapix.com/Dunns-of-Bromley-stand-British-Industries-Fair-Earls-Court-London-a-studio-flat_RIBA63473?ribasearch=aHR0cHM6Ly93d3cucmliYXBpeC5jb20vc2VhcmNoP2Fkdj1mYWxzZSZjaWQ9MCZtaWQ9MCZ2aWQ9MCZxPUR1bm4IMjdzJnNpZD1mYWxzZSZpc2M9dHJ1ZSZvcmlckJ5PTA=.

02 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1959, vol. 123, no. 749. ISSN 0003-861X. S. 426.

03 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1959, vol. 123, no. 749. ISSN 0003-861X. S. 426.

04 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1959, vol. 123, no. 754. ISSN 0003-861X. S. 352.

05 Foto neznámý autor. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1959, vol. 123, no. 754. ISSN 0003-861X. S. 352.

06 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1963, vol. 127, no. 798. ISSN 0003-861X. S. 86.

07 Foto H. de Burgh Galwey. In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1963, vol. 127, no. 798. ISSN 0003-861X. S. 88.

08 Foto Henk Snoek. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.ribapix.com/Keddies-Department-Store-Southend-on-Sea-Essex-the-central-escclator_RIBA63173?ribasearch=aHR0cHM6Ly93d3cucmliYXBpeC5jb20vc2VhcmNoP2Fkdj1mYWxzZSZjaWQ9MCZtaWQ9MCZ2aWQ9MCZxPUtIZGRpZXMmc2lkPWZhbHNIJmlzYz10cnVlJm9yZGVyQnk9MA==#.

09 Foto neznámý autor. In: *Aberdeen City Aberdeenshire: Archives* [online]. CalmView, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://archives.aberdeencity.gov.uk/CalmView/Record.aspx?src=Catalog&id=NORCO>.

OL6-XII 500

01 Foto neznámý autor. In: *Le Blog de Rouen* [online]. Typepad, 2007 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://rouen.blogs.com/photo/2007/02/aux_nouvelles_g.html.

02 In: PROCHÁZKA, Eduard, ed. a kol. *Sborník projektů staveb obytných a občanského vybavení*. Praha: Stud. a typizační ústav, 1961. S. 472.

03 Foto neznámý autor. In: GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956. S. 388.

04 In: GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956. S. 389.

05 Foto neznámý autor. In: GATZ, Konrad a Fritz HIERL. *Neue Läden: Läden, Kaufzentren, Kaufhäuser*. München: Georg D. W. Callwey, 1956. S. 391.

06 Schéma Jiří Moos.

07 Foto neznámý autor. In: *Zero Roma* [online]. Edizioni Zero srl, © 2007-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://zero.eu/it/news/la-rinascenza-di-piazza-fiume/>.

08 In: *The Architectural Review*. London: EMAP, 1962, vol. 126, no. 788. ISSN 0003-861X. S. 274.

09 Foto Tore Johnson. In: *RIBApix* [online]. nopCommerce, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.ribapix.com/pub-department-store-by-night-stockholm_riba19011#.

- 10 In: Larsson, Mårten J., ed. *Ny arkitektur i Sverige*. Stockholm: Svenska Arkitekters Riksförbund, 1961. S. 151.

OL6-XIII 501

- 01 Foto Andy Eick. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 18. 9. 2013 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Tempo_Farsta_centrum_1965x.jpg.
- 02 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 7. ISSN 0005-674X. S. 730.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1964, Jhg. 61, Nr. 7. ISSN 0005-674X. S. 731.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Handelns Historia* [online]. Centrum för Näringslivshistoria, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.handelns-historia.se/handelsforetag/kf/obs-varby-den-storsta-stormarknaden-i-europa/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *kbhbilleder.dk* [online]. 2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://kbhbilleder.dk/magasin-museum/3171>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *kbhbilleder.dk* [online]. 2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://kbhbilleder.dk/magasin-museum/23065>.
- 07 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1961, Jhg. 58, Nr. 3. ISSN 0005-674X. S. 193.

OL6-XIV 502

- 01 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1958, Jhg. 55, Nr. 8. ISSN 0005-674X. S. 557.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1958, Jhg. 55, Nr. 8. ISSN 0005-674X. S. 557.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1959, Jhg. 56, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 6.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1959, Jhg. 56, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 10.
- 05 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1959, Jhg. 56, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 7.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1959, Jhg. 56, Nr. 1. ISSN 0005-674X. S. 11.
- 07 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1963, Jhg. 60, Nr. 7. ISSN 0005-674X. S. 724.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Stadtarchiv Neuss: Mit Merkur der Großstadt entgegen* [online]. 2012 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.stadtarchiv-neuss.de/stadt-neuss-nach-1945.html>.

OL6-XV 503

- 01 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1964, roč. 10, č. 2. ISSN 0042-9376. S. 36.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 224.
- 03 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 102.
- 04 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 103.
- 05 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 101.
- 06 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 105.

07 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 104.

08 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 126.

09 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 125.

OL6-XVI 504

01 Foto neznámý autor. In: *Tumblr: German Postwar Modern* [online]. 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://germanpostwarmodern.tumblr.com/post/156985320476/karstadtspengelin>.

02 Foto Storck. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 988.

03 Foto Storck. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 990.

04 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 989.

05 Foto Reiser. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 991.

06 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1976, Jhg. 73, Nr. 11. ISSN 0005-674X. S. 991.

07 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1009.

08 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1009.

OL6-XVII 505

01 In: WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3. S. 46.

02 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1006.

03 Foto Schaeffer. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1007.

04 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1014.

05 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1015.

06 Foto Aero Lloyd. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1010.

07 In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1011.

OL6-XVIII 506

01 Foto neznámý autor. In: *NW Bielefeld* [online]. Zeitungsverlag Neue Westfälische GmbH & Co., 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.nw.de/lokal/bielefeld/mitte/21813536_Bielefelder-City-Passage-Erinnerungen-an-eine-beliebte-Einkaufsmeile.html.

02 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 1019.

- 03 Foto neznámý autor. In: *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1980, Jhg. 77, Nr. 10. ISSN 0005-674X. S. 983.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 223.
- 05 Foto Al Lans. A.S.B. In: *Archivlrís* [online]. Archives de la Ville de Bruxelles, 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://archiviris.be/fr/2017/05/22/il-y-a-50-ans-linnovation-brulait-le-22-mai-1967-50-jaar-geleden-brandde-de-innovation-uit-op-22-mei-1967/>.
- 06 In: WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3. S. 60.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 5. října 2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo/?fbid=769695191152225&set=br.AbqWl4joZtiiRzIHBZ5vOj c6s3w1bFvMWd4PklzRAoJzr7Mv4WlcJBay1IhTdSAIUIE3hJXLYiPg1PX9c3ITU7FyCqdUtKpEaN588 jao9Q5K0XJpqY37Hy_Y1o4iUCOXjUE_GXyixu_fZvrIBz8TptXElirE21EbqYfnxdVTXo3S_AyCXKL gEw_OeTIYNQakgWywOyYG70EhiDa_2EWq2LPQKe4AJkuZyfX_j-YkQCuo-mdbpBBqgnMnw vbM7oehla4.
- 08 In: WILD, Friedemann a Walter PAWLIK. *Warenhaus und Einkaufszentrum*. München: G. D. W. Callwey, 1972. ISBN 3-7667-0217-3. S. 45.

OL6-XIX 507

- 01 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. Obálka knihy.
- 02 In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 117.
- 03 Foto neznámý autor. In: NAGEL, Siegfried. *Bauten des Handels: Läden: Warenhäuser, Einkaufszentren*. Gütersloh: Bertelsmann, 1973. ISBN 3-570-08828-6. S. 118.
- 04 Schéma Jiří Moos.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Flickr* [online]. SmugMug+Flickr, 2013 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://nieuws.top010.nl/galleries-modernes.htm>.
- 06 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 53.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Laps* [online]. Research Institute for Art and Public Space, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://laps-rienveld.nl/?attachment_id=5473.
- 08 In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 57.
- 09 Foto Frits Monshouwer. In: HORNBECK, James S., ed. *Stores and shopping centers*. New York: McGraw-Hill, 1962. S. 57.

OL6-XX 508

- 01 Snímek z videa. In: *Youtube* [online]. 11. 2. 2019 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NYth4HYpDDY>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Retromap* [online]. Retromap Technologies, 2009-2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: http://retromap.ru/show_pid.php?pid=16953.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Novate.ru* [online]. Novate.ru, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://novate.ru/blogs/160620/54927/>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Novate.ru* [online]. Novate.ru, 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://novate.ru/blogs/160620/54927/>.
- 05 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958, roč. 4, č. 12. ISSN 0042-9376. S. 34.
- 06 Schéma Jiří Moos.

07 In: *Univermah Kharkiv* [online]. Univermah Kharkiv, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://univermag.kharkov.ua/ua/%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0-ua.html>.

08 Foto neznámý autor. In: *Proyekt "Staryye otkrytki"* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://oldpostcards.biz/product/univermag-harkov-harkov-1977-god/>.

OL6-XXI 509

01 Foto neznámý autor. In: *Wikimapia: Univermag "UFA"* [online]. 2019 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://wikimapia.org/243869/ru/%D0%A3%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%B3-%C2%AB%D0%A3%D1%84%D0%B0%C2%BB>.

02 Foto neznámý autor. In: *Useful Travel Articles.com* [online]. UsefulTravelArticles.com, © 2021-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://usefultavelarticles.com/11265-russian-bazaar-description-and-photos-turkmenistan-ashgabat.html>.

03 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 17. dubna 2015 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152801240886623&set=p.10152801240886623&type=3>.

04 Foto neznámý autor. In: *Bolshaya Malenkaya Tver* [online]. Bolshaya Malenkaya Tver, 2016-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://biglittletver.ru/univernmag-tver-zdanie-orakul/>.

05 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 8.

06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 8.

07 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 8.

OL6-XXII 510

01 Foto neznámý autor. In: *Live Journal: andi proc* [online]. LiveJournal.com, 2018 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://andi-proc.livejournal.com/63346.html>

02 Foto neznámý autor. In: *Wikimapia: Univermag Lvov* [online]. 2013 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://wikimapia.org/4556720/cs/Obchodn%C3%AD-d%C5%AFm>.

03 In: *Pragmatika* [online]. Pragmatika – Ukraine, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://pragmatika.media/ditjachij-svit-na-darnici-znishhiti-chi-vrjatuvati/>.

04 Foto neznámý autor. In: *Depo.ua* [online]. Depo.ua, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://kyiv.depo.ua/rus/kyiv/yak-viglyadav-stolichniy-dityachiy-svit-mayzhe-30-rokiv-tomu-14062016154500>.

05 Foto neznámý autor. In: *Pragmatika* [online]. Pragmatika – Ukraine, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://pragmatika.media/ditjachij-svit-na-darnici-znishhiti-chi-vrjatuvati/>.

06 In: *Live Journal: Synthart* [online]. LiveJournal.com, 2011 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://synthart.livejournal.com/231933.html>.

07 Foto neznámý autor. In: *Live Journal: Synthart* [online]. LiveJournal.com, 2011 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://synthart.livejournal.com/231933.html>.

08 Foto neznámý autor. In: *Retromap* [online]. Retromap Technologies, 2009-2020 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: http://retromap.ru/show_pid.php?pid=23405.

OL6-XXIII 511

01 In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/614062/superstructure-11-projects-that-defined-kiev-s-soviet-modernism>.

02 In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1983, roč. 29, č. 1. ISSN 0042-9376. S. 67.

- 03 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 6. ISSN 0011-9865. S. 360.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 6. ISSN 0011-9865. S. 361.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 6. ISSN 0011-9865. S. 364.
- 06 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1967, Jhg. 16, Nr. 11. ISSN 0011-9865. S. 659.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 4. ISSN 0011-9865. S. 206.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 4. ISSN 0011-9865. S. 209.

OL6-XXIV 512

- 01 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 412.
- 02 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, Jhg. 22, Nr. 7. ISSN 0011-9865. S. 414.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 4. ISSN 0011-9865. Titulní strana.
- 04 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, Jhg. 18, Nr. 4. ISSN 0011-9865. S. 203.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1971, Jhg. 20, Nr. 8. ISSN 0011-9865. S. 465.
- 06 Schéma Jiří Moos.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1971, Jhg. 20, Nr. 8. ISSN 0011-9865. S. 472.
- 08 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1971, Jhg. 20, Nr. 8. ISSN 0011-9865. S. 468.

OL6-XXV 513

- 01 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1970, Jhg. 19, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 590.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1970, Jhg. 19, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 591.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1970, Jhg. 19, Nr. 10. ISSN 0011-9865. S. 594.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 11. ISSN 0323-3413. S. 669.
- 05 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 11. ISSN 0323-3413. S. 672.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1979, Jhg. 28, Nr. 11. ISSN 0323-3413. S. 675.
- 07 In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1982, Jhg. 31, Nr. 9. ISSN 0323-3413. S. 545.
- 08 In: *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1967, Jhg. 16, Nr. 9. ISSN 0011-9865. S. 525.
- 09 Foto neznámý autor. In: *DDR Postkarten-museum* [online]. 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.ddd-postkarten-museum.de/picture.php?/880/category/568>.

OL6-XXVI 514

- 01 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 116.

- 02 Foto neznámý autor. In: *Viz_kultura* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://vizkultura.hr/moderno-naslijede-nije-oksimoron/>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Jutarnji list: Retromanija* [online]. Hanza Media, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.jutarnji.hr/domidizajn/interijeri/uspon-i-pad-voljene-name-8256254>
- 04 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1980, roč. 26, č. 1-2. ISSN 0009-0697. S. 5.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Nothing against Serbia* [online]. Blogger, 2011 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://sajkaca.blogspot.com/2011/06/interesting-buildings-in-arandjelovac.html>.
- 06 In: *Outsider* [online]. Outsider, © 2021 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://outsider.si/o-mariborski-blagovnici-kvik/>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Outsider* [online]. Outsider, © 2021 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://outsider.si/o-mariborski-blagovnici-kvik/>.

OL6-XXVII 515

- 01 Foto neznámý autor. In: *Pinterest* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/570057265333826928/>.
- 02 Schéma Jiří Moos.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Kamra* [online]. TrueCAD, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.kamra.si/mm-elementi/kokrisko-predmestje-pred-1-svetovno-vojno-38/>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Kamra* [online]. TrueCAD, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.kamra.si/mm-elementi/kokrisko-predmestje-pred-1-svetovno-vojno-24/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Gradnja* [online]. Gradnja.rs, © 2010-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.gradnja.rs/arhitektura-modernistickih-robnih-kuca-sirom-bivse-jugoslavije/>.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 2. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Historijski arhiv Sarajevo* [online]. Parabola & WordPress, 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.arhivsa.ba/wordpress/?tag=unima>.

OL6-XXVIII 516

- 01 Foto neznámý autor. In: *Gradnja* [online]. Gradnja.rs, © 2010-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.gradnja.rs/arhitektura-modernistickih-robnih-kuca-sirom-bivse-jugoslavije/>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Gradnja* [online]. Gradnja.rs, © 2010-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.gradnja.rs/arhitektura-modernistickih-robnih-kuca-sirom-bivse-jugoslavije/>.
- 03 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1980, roč. 26, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 7.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Głos Wielkopolski* [online]. Polska Press Sp., © 2000-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://gloswielkopolski.pl/poznan-okraglak-ma-67-lat-zobacz-jak-kiedys-wygladal/ar/c1-14754918>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Katowice nasze miasto* [online]. Polska Press Sp., © 2000-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://katowice.naszemiasto.pl/katowice-zenit-i-skarbek-kultowe-domy-towarowe-z-czasow-prl/ar/c15-7766222>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Polska-org.pl* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://polska-org.pl/9817045,foto.html?idEntity=7726980>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Polska-org.pl* [online]. 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://polska-org.pl/10282837,foto.html?idEntity=7882851>.

OL6-XXIX 517

- 01 In: *Cargo Collective* [online]. 2019 [cit. 2019-07-13]. Dostępne z: <http://cargocollective.com/powojennymodernizm/Spoldzielczy-Dom-Handlowy-Sezam>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Metro Warszawa* [online]. Agora SA, 2018 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://metrowarszawa.gazeta.pl/metrowarszawa/56,141638,23500342,warszawiacy-przyszli-na-otwarcie-sezamu-nie-kazdy-zachwycony.html>.
- 03 Foto Grażyna Rutowskie. In: *Miasta Rytm* [online]. WordPress, 2016 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://miastarytm.pl/sezame-zamknij-sie/>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Allegro: Archiwum* [online]. 2019 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://archiwum.allegro.pl/oferta/spoldzielczy-dom-handlowy-ikar-mielec-1984-i7243849957.html>.
- 05 Schéma Jiří Moos.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Katowice nasze miasto* [online]. Polska Press Sp., © 2000-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://katowice.naszemiasto.pl/katowice-zenit-i-skarbek-kultowe-domy-towarowe-z-czasow-prl/ar/c15-7766222>.
- 07 In: *Architektura*. Warszawa: Stowarzyszenie Architektów R. P., 1976, roc. 30, n. 7-8. ISSN 0003-8814. S. 14.
- 08 Foto K. Matl. In: *Ladniej? Prl w przestrzeni miasta* [online]. Fundacja Uniwersytetu w Białymstoku, © 2009 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: http://ladniej.uwb.edu.pl/galerie_pocztowki_i_zdjecia_archiwalne.html.
- 09 In: *Architektura*. Warszawa: Stowarzyszenie Architektów R. P., 1976, roc. 30, n. 10. ISSN 0003-8814. S. 18.
- 10 Foto neznámý autor. In: *Architektura*. Warszawa: Stowarzyszenie Architektów R. P., 1976, roc. 30, n. 10. ISSN 0003-8814. S. 17.

OL6-XXX 518

- 01 In: *Architektura*. Warszawa: Stowarzyszenie Architektów R. P., 1976, roc. 30, n. 10. ISSN 0003-8814. S. 21.
- 02 Foto neznámý autor. In: BEDECS-VARGA, Éva. Áruházépítés Magyarországon a "Hatvanas - Hetvenes" években. *BME Építész mérnöki kar Építőművészeti Doktori Iskola* [online]. Budapest, 8. 5. 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1498-ek_BVE_aruhazak_0508.pdf. S. 7.
- 03 In: BEDECS-VARGA, Éva. Áruházépítés Magyarországon a "Hatvanas - Hetvenes" években. *BME Építész mérnöki kar Építőművészeti Doktori Iskola* [online]. Budapest, 8. 5. 2017 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1498-ek_BVE_aruhazak_0508.pdf. S. 7.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Scavengeluxury* [online]. Scavengeluxury, 2021 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://scavengedluxury.tumblr.com/post/663955978276028416/centrum-department-store-miskolc-1972-from-the>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2010 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://egykor.hu/index.php/siofok/646>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2010 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://egykor.hu/index.php/lenti/595>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Twitter* [online]. 7. ledna 2018 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://twitter.com/SustainableTall/status/949926265322024961/photo/1>.

OL6-XXXI 519

- 01 In: *Tervlap.hu* [online]. 2012 [cit. 2023-07-15]. Dostępne z: <https://tervlap.hu/cikk-nezet/vedette-valt-a-domus-aruhaz-epulete#pid=2>.

- 02 Foto Bognár János Iparterv. In: *Tervlap.hu* [online]. 2012 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://tervlap.hu/cikk-nezet/vedette-valt-a-domus-aruhaz-epulete#pid=2>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Építészfórum* [online]. Építészfórum, © 2000-2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://epiteszforum.hu/strukturalizmus-terben-es-idoben>.
- 04 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 6.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Hungarian Conservative* [online]. Digitalhero, © 2023 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: https://www.hungarianconservative.com/articles/culture_society/the-history-of-the-corvin-department-store/.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2009 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://egykor.hu/budapest-viii--kerulet/corvin-aruhaz/169>.

OL6-XXXII 520

- 01 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2010 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://egykor.hu/index.php/baja/359>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2011 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://egykor.hu/index.php/szekesfehervar/fehervar-aruhaz/1995>.
- 03 In: BEDECS-VARGA, Éva, Dávid KOVÁCS a András BEKE. Fehérvár Áruház: Csoportos Alkotás – BME DLA. *BME Építésztechnika kar Építőművészeti Doktori Iskola* [online]. Budapest, 18. 11. 2018 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1450-csa_bv%C3%A9-ba-kd_szfv-sk%C3%A1a_20170118.pdf. S. 28.
- 04 Schéma Jiří Moos.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Egykor.hu* [online]. 2011 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://egykor.hu/index.php/varpalota/palota-aruhaz/2216>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1976, Jhg. 25, Nr. 4. ISSN 0323-3413. S. 194.

OL6-XXXIII 521

- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1964, roč. 23, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 707.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1964, roč. 23, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 707.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1964, roč. 23, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 707.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 225.
- 05 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 223.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 224.
- 07 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 13.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 12.
- 09 In: SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989*. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3. S. 85.

OL6-XXXIV 522

- 01 Foto neznámý autor. In: *Archinfo.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diskusia/blog/autorstvo/navzdy-nas-opustil-architekt-ivan-matusik.html>.

- 02 Foto neznámý autor. In: *Ústí - Aussig: architektura na severu Čech* [online]. Občanské sdružení 400/27, 2010 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/87-ruzena-zertova-fasada-labe-mela-barvy-reky>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1980, roč. 39, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 247.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1980, roč. 39, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 248.
- 05 Foto R. Müller. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 356.
- 06 Foto R. Müller. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 357.
- 07 Foto R. Müller. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 223.
- 08 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 222.
- OL6-XXXV** 523
- 01 Foto B. Čapek. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1968, roč. 14, č. 24-25. ISSN 0009-0697. S. 4.
- 02 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 343.
- 03 Foto B. Čapek. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1968, roč. 14, č. 24-25. ISSN 0009-0697. S. 4.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 343.
- 05 Foto neznámý autor. In: KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974. Obr. příloha. Nestránkováno.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 13.
- 07 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 14.
- OL6-XXXVI** 524
- 01 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 16.
- 02 Foto neznámý autor. In: KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974. Obr. příloha. Nestránkováno.
- 03 In: *Jednotná organizácia riadenia a prevádzky obchodných domov Prior*. [S.l.: nákl. vl.], 1973. Úvodní strana.
- 04 Foto neznámý autor. In: *10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům*. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 23.
- 05 In: VORLÍK, Petr et al. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 18.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 6.
- OL6-XXXVII** 525
- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 6.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 7.
- 03 In: *Architektúra Michalovce* [online]. Blogger, © 2014-2022 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://urbanizmusmi.blogspot.com/2016/11/dodo.html>.

- 04 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 353.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Aukro* [online]. AUKRO s.r.o., © 2003-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://aukro.cz/usti-nad-labem-obchodni-dum-labe-7000632430>.
- 06 In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 49.

OL6-XXXVIII 526

- 01 Foto neznámý autor. In: SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989*. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3. S. 41.
- 02 Foto Jaroslav Vebr. In: VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 80.
- 03 Foto neznámý autor. In: PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha část 3.5. Nestránkováno.
- 04 In: PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. S. 102.
- 05 Foto neznámý autor. In: MARVANOVÁ, Zuzana. *Analýza obchodního domu Kotva*. Praha, 2009. Bakalářská práce. VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací. Vedoucí práce Alena FILIPOVÁ. Dostupné také z: <https://vskp.vse.cz/eid/15684>. S. 45.
- 06 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 07 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2.
- 08 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2.
- 09 In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2.
- 10 In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 35.

OL6-XXXIX 527

- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 26.
- 02 Foto neznámý autor. In: PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. Zadní desky knihy.
- 03 Foto Jaroslav Franta. In: PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. S. 84.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 26.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 159.
- 06 Foto R. Müller. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 161.
- 07 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 160.

OL6-XL	528
01	Foto neznámý autor. In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1976, roč. 18, č. 1-2. ISSN 1335-2180. Záda titulní strany.
02	Foto neznámý autor. In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1976, roč. 18, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 65.
03	In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. <i>Ivan Matušík: život s architektúrou</i> . Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 90.
04	Foto neznámý autor. In: <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3.
05	In: <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3.
06	Foto neznámý autor. In: <i>Regionální magazíny</i> [online]. Banan.cz, 2021 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: http://regiony.mnoho.info/userFiles/znojmo/pohlednice/cssr-003.jpg .
07	In: KLOUDOVÁ, Jana. <i>Obchodní dům Dyje ve Znojmě</i> . Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JEŘÁBEK. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/ba7kl/ . S. 53.
08	In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1969, roč. 11, č. 5-6. ISSN 1335-2180. S. 88.
OL6-XLI	529
01	In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 16.
02	Foto neznámý autor. In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 17.
03	Foto neznámý autor. In: <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 17.
04	In: RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 104.
05	In: GAJDOVÁ, Petra. <i>Architektka Růžena Žertová</i> . Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 48.
06	In: <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 157.
07	Foto Prokop Paul. In: MICHL, Jan. <i>Realizace a projekty v současné architektuře</i> . Praha: Odeon, 1978. S. 53.
08	In: <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 157.
09	Foto neznámý autor. In: <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 158.
OL6-XLII	530
01	Foto neznámý autor. In: <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 498.
02	In: <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 498.
03	Foto neznámý autor. In: BAŠE, Miroslav. <i>Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995</i> . Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 83.
04	In: KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 37.
05	Foto neznámý autor. In: ŠVAMBEROVÁ, Dominika. <i>Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989</i> . Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL. Dostupné také z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/ . S. 107.

- 06 Foto neznámý autor. In: ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>. S. 109.
- 07 In: ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 130.
- 08 Foto P. Štecha. In: BAŠE, Miroslav. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 85.
- 09 In: ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 348.

OL6-XLIII 531

- 01 In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 96.
- 02 In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 95.
- 03 Foto neznámý autor. In: KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 116.
- 04 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 78.
- 05 Foto Jiří Vlček. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 78.
- 06 In: KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 156.
- 07 Foto neznámý autor. In: *10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům*. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 27.
- 08 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1974, roč. 33, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 475.

OL6-XLIV 532

- 01 Foto T. Škandík. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 14.
- 02 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 15.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 357.
- 04 In: DUDEK, Oldřich. *Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení*. Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 96.
- 05 In: DUDEK, Oldřich. *Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení*. Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 99.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Deník.cz* [online]. Vltava Labe Media, 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/regiony/obrazem-havirovsky-elan-slavi-pulkulatinu-podivejte-se-jak-se-zmenil-20180907.html>.
- 07 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-stredisko-uran>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Böhmisch Leipa: Česká Lípa ze starých pohlednic* [online]. Böhmischleipa.cz, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: http://www.bohmischleipa.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=228&Itemid=218.

OL6-XLV 533

- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 220.
- 02 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 220.

- 03 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 27.
- 04 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 27.
- 05 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 225.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 223.
- 07 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 225.
- 08 Foto R. Müller. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 47.
- OL6-XLVI** 534
- 01 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 41.
- 02 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 8.
- 03 Foto neznámý autor. In: KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 63.
- 04 Foto neznámý autor. In: DOBIŠ, Alojz, ed. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986. Neustránkováno.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1985, roč. 31, č. 4. ISSN 0042-9376. Záda titulní strany.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1986, roč. 45, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 102.
- 07 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1986, roč. 45, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 100.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 20.
- 09 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 21.
- OL6-XLVII** 535
- 01 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 15.
- 02 Foto neznámý autor. In: DOBIŠ, Alojz, ed. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986. Neustránkováno.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 16.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 17.
- 05 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 15.
- 06 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 7.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 6.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 10.
- OL6-XLVIII** 536
- 01 Foto neznámý autor. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 2.

- 02 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 25.
- 03 Foto Bohuslav Zemiar. In: *Genpic.org* [online]. Genpic.org., © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.genpic.org/4700>.
- 04 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 44.
- 05 Foto Josef Moucha. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 1.

OL6-XLIX 537

- 01 In: *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1988, roč. 47, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 53.
- 02 Foto Karel Vilím. In: *Sochy a města* [online]. Univerzita Pardubice a Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/8939>.
- 03 In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 52.
- 04 Foto neznámý autor. In: MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 52.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 14-15. ISSN 0009-0697. S. 5.
- 06 Foto Marián Ryšavý. In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1984, roč. 26, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 19.
- 07 Foto Ľubo Stacho. In: *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 19. ISSN 0009-0697. S. 3.
- 08 In: *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1986, roč. 28, č. 7-8. ISSN 1335-2180. S. 49.

Obrazové listy – Kapitola 7

OL7-I 661

- 01 Foto ČTK. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, a.s., © 1999-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/obrazem-tenkrat-v-17-listopadu-1989/r~22f57b2a242c11ebb115ac1f6b220ee8/>.
- 02 Foto ČTK. In: *Hospodářské noviny* [online]. Economia, a.s., © 1996-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-63071850-vzpominky-ing-v-k-na-17-listopad-1989>.
- 03 Logo Pavel Šťastný. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 13. 6. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:OF_logo.png.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Česká televize* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/styles/scale_1180/public/1814252-fo01058160.jpeg?itok=MxPYaonh.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Národný antikvariát* [online]. 18. 9. 2020 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.narodnyantikvariát.sk/knihy/7836/rude-kravo-seznam-spolupracovníku-stb-iiiiii-dil>.
- 06 Foto Dramey Productions. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, a.s., © 1999-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/kultura/serial-vypravej/r~i:wiki:1777/>.
- 07 Foto Jörg Blobelt. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Wikimedia Foundation, 7. 6. 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/File:19860503400NR_Berlin_Palast_der_Republik_Marx-Engels-Platz.jpg.
- 08 Foto Paul Zinken. In: *The Guardian* [online]. Guardian News & Media Limited, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/culture/2021/sep/09/berlin-museum-humboldt-forum>.

OL7-II 662

- 01 Foto Darmon Richter. In: *Ex Utopia* [online]. Darmon Richter, © 2011-2023 [cit. 2023-10-15]. Dostupné z: <https://www.exutopia.com/exclusion-zone/brutalist-modernist-mad-yugoslav-architecture-skopje/>.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Kingspoint Rd* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@29.6196574,-95.2295481,3a,39.8y,281.67h,93.09t/data=!3m6!1e1!3m4!1sHM3R-IBtgwEmmbXFbzb7vg!2e0!7i16384!8i8192?hl=cs>.
- 03 In: *SOS Brutalism* [online]. Uncube, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.sosbrutalism.org/cms/15802395#map>.
- 04 In: *A489* [online]. Wense interactive design, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/>.
- 05 Foto Jiří Moos, červenec 2023.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Národní památkový ústav* [online]. Porta, 2017 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/novinky/29938-probeh-workshop-vytvarne-umeni-jako-soucast-architektury-60-a-70-let-20-stoleti>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Náš Liberec* [online]. Institut pro udržitelný rozvoj o. p. s., 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.nasliberec.cz/2018/03/01/pred-sedmi-lety-sel-k-zemi-unikatni-obchodni-dum-jested/>.
- 08 Foto Petr Topič. In: *iDnes.cz* [online]. MAFRA, © 1999–2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/demonstrace-proti-bourani-hotelu-praha.A130709_202845_praha-zpravy_cen.

OL7-III 663

- 01 Foto Jiří Moos, duben 2023.
- 02 Foto Simon Menges. In: *ArchDaily* [online]. OpenWeb, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/1001930/david-chipperfield-and-fernando-menis-among-the-winners-of-the-european-award-for-architectural-heritage-intervention-2023>.
- 03 Foto Seph Lawless. In: *The Broker List* [online]. TheBrokerList Blog, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://blog.thebrokerlist.com/what-to-do-with-dead-malls/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tBLBlog+%28theBrokerList+Blog%29.
- 04 Foto Jiří Moos, duben 2023.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Lakewood Church* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.lakewoodchurch.com/contact>.
- 06 In: *Arquitectura Viva* [online]. Arquitectura Viva SL, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://arquitecturaviva.com/works/prada-epicenter-10>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Arquitectura Viva* [online]. Arquitectura Viva SL, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://arquitecturaviva.com/works/prada-epicenter-10>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Ateliers Jean Nouvel* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <http://www.jeannouvel.com/projets/euralille/>.

OL7-IV 664

- 01 In: *Arquitectura Viva* [online]. Arquitectura Viva SL, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://arquitecturaviva.com/articulos/fisac-finalmente-6>.
- 02 Foto Richard Davies. In: *EU Mies Award* [online]. Fundació Mies van der Rohe, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.miesarch.com/work/670>.
- 03 Foto Jiří Moos, listopad 2018.
- 04 In: *Arquitectura Viva* [online]. Arquitectura Viva SL, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://arquitecturaviva.com/works/hypobank-munich-5>.

- 05 Foto Jiří Moos, říjen 2018.
- 06 In: *OMA* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.oma.com/projects/almere-masterplan>.
- 07 Foto Jiří Moos, červenec 2017.
- 08 In: *Stavbaweb.cz* [online]. Business Media One, s. r. o., © 2007–2020 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/oc-sestka-2296/clanek.html>.

OL7-V 665

- 01 In: *Fashion Arena: Prague Outlet* [online]. Prague Outlet Center, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://fashion-arena.cz/ru/trendy-a-novinky/find-your-fit>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Jakub Cigler architekti* [online]. Onkubator, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://jakubcigler.archi/quadrio-multifunkcni-objekt>.
- 03 In: *Stavba roku* [online]. Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.stavbaroku.cz/printDetail.do?Dispatch=ShowDetail&siid=1149>.
- 04 Foto neznámý autor. In: *CBRE Properties* [online]. CBRE, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.cbreproperties.cz/retail/galerie-vankovka-brno.html>.
- 05 Požární evakuační plán, TeamPrevent-PREPO, s.r.o. Foto Jiří Moos, srpen 2017.
- 06 Foto Marián Dubina. In: *Mapy.cz. OD Prior* [online]. Seznam.cz, a.s., 17. 2. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?source=osm&id=149813948&gallery=1&sourcep=foto&idp=4703359&x=18.3726697&y=48.6264483&z=19>.
- 07 Foto Jiří Moos, říjen 2019.

OL7-VI 666

- 01 Foto neznámý autor. In: *Zlatá Brána* [online]. KAVVA Digital s.r.o., © 2017 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <http://www.zlata-brana.cz/galerie/detail/2>.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Košice Go!* [online]. KOSICEGO.sk, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.kosicego.sk/od-urban-ikona-mesta-je-spat/>.
- 03 Foto Jiří Moos, říjen 2017.
- 04 Foto Bill Stom. In: *Google Maps. Macy's* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/Macy's/@38.600392,-121.42534,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOO18DQPoEu-TWfxDo3VyZh28F-nWlcRep_PJc_!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOO18DQPoEu-TWfxDo3VyZh28F-nWlcRep_PJc_%3Dw203-h114-k-no!7i1920!8i1080!4m7!3m6!1s0x809ada1e8f02f693:0xa7a9da1942f23db9!8m2!3d38.600392!4d-121.42534!14m1!1BCglgAQ?hl=cs.
- 05 Foto Jen W. In: *Google Maps. Neiman Marcus* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/Neiman+Marcus/@38.6290748,-90.4074627,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipM5XEdZSI5NbokRA9RooyhfB5QCJ2r-NiXIPfIT!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipM5XEdZSI5NbokRA9RooyhfB5QCJ2r-NiXIPfIT%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m7!3m6!1s0x87d8cce6d923dc61:0x5f14dd96f1423dca!8m2!3d38.6290748!4d-90.4074627!14m1!1BCglgAQ?hl=cs>.
- 06 Foto Jiří Moos, říjen 2022.
- 07 Foto Anna Prims. In: *Google Maps. Magasin Aarhus* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/Magasin+Aarhus/@56.1570266,10.2064779,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipOBaHmCEa8U_ixs-MoEe1Cdp8NkN8yKmcIVnZYe!2e10!3e12!6shhttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOBaHmCEa8U_ixs-MoEe1Cdp8NkN8yKmcIVnZYe%3Dw203-h114-k-no!7i1920!8i1080!4m7!3m6!1s0x464c3f940111ce17:0xdbea9ae9a7e97461!8m2!3d56.1570266!4d10.2064779!14m1!1BCglgAQ.
- 08 Foto Jiří Moos, listopad 2017.

- 09 Foto neznámý autor. In: *Lieber Lampen als Lampenfieber* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.llal.ch/projekte/raetia-shopping-davos>.
- 10 In: *Lieber Lampen als Lampenfieber* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.llal.ch/projekte/raetia-shopping-davos>.

OL7-VII 667

- 01 Foto Jaroslav Franta. In: PUČEROVÁ, Klára a Pavel SMĚTÁK, eds. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. S. 84.
- 02 Foto Jiří Moos, srpen 2017.
- 03 Foto neznámý autor. In: *PRIOR* [online]. Obchodné domy PRIOR STRED, a.s., 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://odprior.sk/od/liptovsky-mikulas/>.
- 04 Foto Petr Beránek. In: *Google Maps. Prior* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/Prior/@48.9740898,14.4835133,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNURdmDp9zZKWSzCx2BMLgB8kCNvg31z3HaLN4F!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNURdmDp9zZKWSzCx2BMLgB8kCNvg31z3HaLN4F%3Dw203-h114-k-no!7i4096!8i2304!4m7!3m6!1s0x47734fc9cc8d17cf:0x1fa4c3cddf4030e!8m2!3d48.9740898!4d14.4835133!1m1!1BCglgAQ>.
- 05 Foto Jiří Moos, listopad 2019.
- 06 Foto Jiří Moos, červenec 2017.
- 07 Foto Julius Shulman. In: *Facebook* [online]. 7. července 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/theretaildoctor/photos/a.10151854771087594/10156479552732594/>.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 7. července 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/theretaildoctor/photos/a.10151854771087594/10156479552732594/>.
- 09 Foto neznámý autor. Repro obrazu v OD Jiří Moos, duben 2023.
- 10 Foto Jiří Moos, duben 2023.

OL7-VIII 668

- 01 Foto Smart&Creative s.r.o. In: *Google Maps. COOP Jednota* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/COOP+Jednota/@48.3773903,17.587734,3a,75y,280h,90t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipNLcKnjD8M3BGTGQAOeEdA_Ciz94mSqIBKvIPNwO!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNLcKnjD8M3BGTGQAOeEdA_Ciz94mSqIBKvIPNwO%3Dw203-h100-k-no-pi-0-ya54.460842-ro-0-fo100!7i12000!8i6000!4m1!1m2!2m1!1sjednota+Trnava!3m7!1s0x476ca0811c59861b:0xcb253755ae194046!8m2!3d48.3773981!4d17.5871225!14m1!1BCglgAQ!15sCg5qZWRub3RhIFRybmF2YSIDiAEBWhAiDmplZG5vdGEgdHJuYXZhkgEQZGVwYXJ0bWVudF9zdG9yZzoBI0NoWkRTVWVhOTUc5bIMwVkpRMEZuU1VSSFgxb3piRkpuRUFF4AEA?hl=cs.
- 02 Foto Virtualno 360. In: *Google Maps. Nama* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/Nama/@45.8146687,15.9980475,3a,75y,220h,90t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipNuNFerLvX8Hh_R73zjPTK-AmhJuX7jGWE0BRGH!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNuNFerLvX8Hh_R73zjPTK-AmhJuX7jGWE0BRGH%3Dw203-h100-k-no-pi0-ya254.96762-ro-0-fo100!7i13126!8i6563!4m8!3m7!1s0x4765d7ad96c980dd:0xeeee81126509ef01b!8m2!3d45.8145994!4d15.9983469!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11r8ngc45.
- 03 Foto Jiří Moos, duben 2023.

- 04 Foto Marita Sauerbrei. In: *Google Maps. EinkaufsCentrum Am Steinweg* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z:
- 07 In: *Google Maps. Google Street View: Banská Bystrica, Banskobystrický kraj* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z:
- 09 In: *Google Maps. Google Street View: Jozefa Kozáčka* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: [**OL7-IX** ..... 669](https://www.google.com/maps/@48.5774974,19.1288344,3a,90y,36.17h,90.69t/data=!3m6!1e1!3m4!1sUR2s0dgiwSayIA6-pPtIdA!2e0!7i13312!8i6656.</p>
</div>
<div data-bbox=)

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Archeologická* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z:
- 03 In: *Google Maps. Google Street View: Štefánikova trieda* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z:
- 05 Foto Viktor Záchvat Vsetecka. In: *Pražské kašny a fontány* [online]. Pavel Dvořák, Tomáš Podařil, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z:
- 08 Foto neznámý autor. In: *ASB portal* [online]. Jaga Media, s.r.o., 2011 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: [**OL7-X** ..... 670](https://www.asb-portal.cz/stavebnictvi/fasada/realizace-fasady-rekonstruovaneho-prioru-vchomutove.</p>
</div>
<div data-bbox=)

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Nám. M. R. Štefánika* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: [816](https://www.google.com/maps/@48.7496255,17.5645626,3a,50.5y,288.4h,91.94t/data=!3m7!1e1!3m5!1st-4fw3cFwy2YC94wlua-xQ!2e0!5s20190701T000000!7i13312!8i6656.</p>
</div>
<div data-bbox=)

- 02 In: *Google Earth. Pankrác, Praha 4* [online]. Google, 6. 9. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/Pankr%C3%A1c,+Praha+4/@50.04673381,14.43507469,281.3412728a,343.43959478d,35y,40.13478489h,61.25320904t,360r/data=CigiJgokCcaWtlb53EtAEfhTkrQIOURAGeBi7MjthTVAIX8R7Q5W-BVA>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *24.hu* [online]. Central Médiacsoport Zrt., © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://24.hu/kultura/2022/02/22/ismeretlen-budapest-blaha-lujza-ter-corvin-aruhaz-reiss-zoltan-orning-oliver-felujitas-iroda-kereskedelem/>.
- 04 Vizualizace M-Teampannon. In: *24.hu* [online]. Central Médiacsoport Zrt., © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://24.hu/kultura/2022/02/22/ismeretlen-budapest-blaha-lujza-ter-corvin-aruhaz-reiss-zoltan-orning-oliver-felujitas-iroda-kereskedelem/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Prešov: ľudmi podkuté mesto* [online]. WEBY GROUP, s.r.o., 2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.presov.sk/oznamy/nakupne-centrum-druzba-v-novom-sate.html>.
- 06 Foto neznámý autor. In: *Košice Go!* [online]. KOSICEGO.sk, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.kosicego.sk/od-urban-ikona-mesta-je-spat/>.

OL7-XI 671

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: The Stonebow* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@53.9590657,-1.0790391,3a,75y,46.04h,90.89t/data=!3m7!1e1!3m5!1srfbv60tjpWY36j42JXMW8A!2e0!5s20080901T000000!7i13312!8i6656>.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: The Stonebow* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@53.9590823,-1.0789974,3a,90y,47.81h,91.18t/data=!3m6!1e1!3m4!1sA1MOF7sF-WKszlkPaYj9nw!2e0!7i16384!8i8192>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *cr Basel* [online]. cr Basel, © 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://crbasel.ch/wp-content/uploads/2020/08/crbasel_raebgass_center_logo_mockup_thumb.jpg.
- 04 Foto neznámý autor. In: *Google Maps. Råbgass-Center* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/R%C3%A4bgass-Center/@47.5605578,7.5942977,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipPC2DFsjkcfpKUwyl03k2FOE-9Po9qkuAeeNQ6y!2e10!3e12!6shttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPC2DFsjkcfpKUwyl03k2FOE-9Po9qkuAeeNQ6y%3Dw446-h298-k-no!7i3508!8i2339!4m7!3m6!1s0x4791b9b0410054b3:0x4a2c2fabd2301666!8m2!3d47.5605578!4d7.5942977!14m1!1BCglgAQ>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Lieber Lampen als Lampenfieber* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.llal.ch/projekte/raetia-shopping-davos>.
- 06 In: *Google Earth. Praha 8-Čimice* [online]. Google, 6. 9. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/%c4%8cimick%c3%a1+780%2f61,+180+09+Praha+8-%c4%8cimice/@50.14082556,14.42801871,291.19287769a,649.12529068d,35y,51.31564036h,46.07107492t,Or/data=CigiJgokCe9WZuUwBUIAEVGnTCIZBEIAGVQ3oQjODC1AIYBY7NqxAi1A>.
- 07 Foto Jiri Titel. In: *Google Maps. Modrý Pavilon* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/Modr%C3%BD+Pavilon/@50.0236415,14.4518195,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNIplaQRMrKGI7m-2UjZndCcWjSwlYmV5mWm7-J!2e10!3e12!6shttps:%2F%2F!h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNIplaQRMrKGI7m-2UjZndCcWjSwlYmV5mWm7-J%3Dw203-h114-k-no!7i2560!8i1440!4m8!3m7!1s0x470b915f76067b01:0x4a51c745ae2adf2e!8m2!3d50.0236415!4d14.4518195!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11btxjww2s>.
- 08 Foto Jiří Moos, říjen 2017.

OL7-XII 672

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Pražská tř.* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@48.9835458,14.4715932,3a,75y,304.32h,88.78t/data=!3m7!1e1!3m5!1sF3LchQcHdMcEJwvuZjNsuA!2e0!5s20191001T000000!7i13312!8i6656>.

- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Pražská tř.* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@48.9835471,14.4715936,3a,75y,304.32h,88.78t/data=!3m6!1e1!3m4!1sFhB5Y510VtzGOzyX_KHNig!2e0!7i16384!8i8192.
- 03 In: *Google Maps. Google Street View: Praha, Hlavní město Praha* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.057284,14.4982515,3a,75y,241.37h,89.64t/data=!3m6!1e1!3m4!1szsVm44OPakoiAP3HoaeEzgl!2e0!7i16384!8i8192>.
- 04 In: *Google Maps. Google Street View: Zvolen, Banskobystrický kraj* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@48.5787631,19.1289397,3a,75y,175.46h,88.66t/data=!3m6!1e1!3m4!1sICetCFWhy4XHjE2Rxf8qXQ!2e0!7i13312!8i6656>.
- 05 In: *Google Maps. Google Street View: Bell Court* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@52.1921174,-1.7079965,3a,75y,150.38h,91.78t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipOBRYI68RvDRnoAmc049UBdl-HJul9iw7ZCb9Yj!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOBRYI68RvDRnoAmc049UBdl-HJul9iw7ZCb9Yj%3Dw203-h100-k-no-pi-0-ya64.77379-ro-0-fo100!7i5760!8i2880>.
- 06 In: *Google Maps. Google Street View: Stratford-upon-Avon, Anglie* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@52.1923101,-1.7084873,3a,89.8y,47.43h,92.31t/data=!3m6!1e1!3m4!1s8tFq9KjdwIzNjX-9ljPHw!2e0!7i13312!8i6656>.
- 07 Foto Jiří Moos, duben 2023.
- 08 Foto Jiří Moos, duben 2023.

OL7-XIII 673

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Praha, Hlavní město Praha* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@50.025112,14.4928552,3a,75y,327.82h,89.13t/data=!3m6!1e1!3m4!1svOUNI3BUhY8BtCe-B_Yy6A!2e0!7i16384!8i8192.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Lodžská* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@50.1309755,14.4235192,3a,75y,187.15h,87.6t/data=!3m6!1e1!3m4!1sK1j1sYTdnLK4_OK2U_YDCg!2e0!7i16384!8i8192.
- 03 In: *Google Maps. Google Street View: Pajalagatan* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@59.362562,17.8744265,3a,90y,314.38h,90.35t/data=!3m6!1e1!3m4!1s5qNSUytwh8qYA7_QD7qrLg!2e0!7i13312!8i6656.
- 04 Foto Angelina Damirchan. In: *Google Maps. Mayfair* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/Mayfair/@43.0640376,-88.0447748,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMI2Ypi_Rb-qswQ4vx3aAXLt7d-6qJt666y1JPN!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMI2Ypi_Rb-qswQ4vx3aAXLt7d-6qJt666y1JPN%3Dw203-h152-k-no!7i4032!8i3024!4m8!3m7!1s0x8805048c15870e99:0x4d6391650fdc280d!8m2!3d43.0640376!4d-88.0447748!14m1!1BCglgAQ!16zL20vMDljZGdt.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Městská část Praha 8* [online]. MČ Praha 8, © 2012-2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://m.praha8.cz/navstivte-cimicke-trhy-nejen-s-farmarskymi-produkty-pravidelne-kazdou-sobotu-na-drahani-1.html#&gid=1&pid=2>.
- 06 Foto Jiří Moos, červenec 2017.
- 07 In: *Google Earth. Brno* [online]. Google, 7. 10. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/brno/@49.18915052,16.61312217,208.78516165a,955.36256708d,35y,5.41053754h,58.36483852t,359.99999883r/data=CigiJgokCuk1ZyoH7khAEcBp8dp-7EhAGcl3yFdgjzJAIU2whsfhjJA>. Upraveno Jiří Moos.
- 08 In: *Google Maps. Google Street View: Na Hradbách* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@49.8372482,18.2924042,3a,75y,139.21h,90.34t/data=!3m7!1e1!3m5!1s9QootYV57gfXBcgLSsSfSw!2e0!5s20110801T000000!7i13312!8i6656?entry=ttu>.

09 In: *Google Maps. Google Street View: Československej armády* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@48.2191569,18.6070803,3a,75y,180.03h,92.68t/data=!3m7!1e1!3m5!1sQmDbrN2kyDPCyrgwSAQHGA!2e0!5s20120401T00000!7i13312!8i6656?hl=cs>.

10 In: *Google Maps. Google Street View: Československej armády* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@48.2191669,18.6070393,3a,75y,180.03h,92.68t/data=!3m6!1e1!3m4!1sUXre8EEZQkZoVAhLpl4wdw!2e0!7i13312!8i6656?hl=cs>.

OL7-XIV 674

01 Foto neznámý autor. In: *Facebook* [online]. 6. dubna 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Krnov.cz/photos/a.874091832636232/1911418152236923/>.

02 In: *Google Maps. Google Street View: Hobzíkova* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@50.0895752,17.7026946,3a,89.7y,309.03h,88.92t/data=!3m7!1e1!3m5!1s4k_B9vuOONOnTW6igmeCCgl!2e0!5s20120301T00000!7i13312!8i6656?hl=cs.

03 In: *Google Earth. Pardubice* [online]. Google, 7. 9. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/pardubice/@50.03660563,15.76775954,232.34404428a,642.76090731d,35y,31.20802986h,54.06937425t,0r/data=CigiJgokCd2qPB7CCIEAETOYGm70BU IAGfNLIaSc7yxAIWa62Dw53SxA>. Upraveno Jiří Moos.

04 Foto Jiří Moos, srpen 2013.

05 Foto Allan C. In: *Google Maps. CF Toronto Eaton Centre* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/CF+Toronto+Eaton+Centre/@43.6544382,-79.3806994,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMoKY8yP2Kn_y7UAkpXv5aJd_VvFa29kXSw8NU!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMoK Y8yP2Kn_y7UAkpXv5aJd_VvFa29kXSw8NU%3Dw203-h270-k-no!7i3000!8i4000!4m12!1m 2!2m1!1sEaton+Center+toronto!3m8!1s0x882b34cb510746bd:0x8b89147b8cbbc837!8m2!3d4 3.6544382!4d-79.3806994!14m1!1BCglgAQ!15sChRFYXRvbiBDZW50ZXIgdG9yb250b1oWlh RIYXRvbiBjZW50ZXIgdG9yb250b5IBD3Nob3BwaW5nX2NlbnRlcuABAA!16zL20vMDF6cmgy.

06 In: *Google Maps. Google Street View: Bridgefield St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@53.4123662,-2.160623,3a,75y,224.31h,90.93t/data=!3m7!1e1!3m5!1seRExr6p8dQRD8oyiZ6o8Vgl!2e0!5s20150501T00000!7i13312!8i6656>.

07 In: *Google Maps. Google Street View: Hatton St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@53.4123233,-2.1606129,3a,75y,243.48h,89.87t/data=!3m6!1e1!3m4!1sJG4Sej7ESQFDRwgHJMy87Q!2e0!7i16384!8i8192>.

08 In: *Google Maps. Google Street View: Pasaż Stefana Wiecheckiego Wiecha* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@52.2332234,21.0106198,3a,90y,72.05h,90.14t/data=!3m6!1e1!3m4!1swlf6WJMOG6yBwQCpaLUItQ!2e0!7i16384!8i8192>.

OL7-XV 675

01 In: *Google Maps. Google Street View: Kongens Lyngby, Hovedstaden* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@55.7704917,12.5064298,3a,75y,248.35h,90.26t/data=!3m6!1e1!3m4!1s3oZ5QiTgdDtFR19VNqtPDA!2e0!7i16384!8i8192>.

02 In: *Google Maps. Google Street View: 4 Deák Ferenc tér* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@46.9060017,19.6888413,3a,89.9y,94.96h,90.4t/data=!3m7!1e1!3m5!1s4d5VaoStTTXboAEESBPVQA!2e0!5s20111201T00000!7i13312!8i6656>.

03 Foto Jan Richtr. In: *Google Maps. Galeria Skarbek* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/%22Skarbek%22+shopping+mall/@50.2597742,19.0208524,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNYYstscF_tdkJrkCkk6BuUFmrN9yP6zGFKNBKPI!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNYYstscF _tdkJrkCkk6BuUFmrN9yP6zGFKNBKPI%3Dw203-h152-k-no!7i4000!8i3000!4m12!1m2!1m 1!1sskarbek+katovice!3m8!1s0x4716ce37f50df9b3:0x7ffb2a269f99394d!8m2!3d50.2597742!4d1 9.0208524!14m1!1BCglgAQ!15sChBza2FyYmVrIgtHdG93aWNIWWhliEHNrYXJiZWsga2F0b3dpY2W SAQ9zaG9wcGluZ19jZW50ZXlgaQA!16s%2Fg%2F1z449w95v.

- 04 Foto neznámý autor. In: *Flickr* [online]. SmugMug+Flickr, 2013 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/doctorcasino/10848594256/in/photostream/>.
- 05 Foto Marco. In: *Google Maps. Hunkemöller* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@51.4955044,7.2820296,3a,75y,80.62h,89.61t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipP1tcau1wwqPt6K13mHkdm5dVYqRQ8nscZ7UIUv!2e10!3e11!6shhttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipP1tcau1wwqPt6K13mHkdm5dVYqRQ8nscZ7UIUv%3Dw203-h100-k-no-pi-0-ya330.74597-ro-0-fo100!7i7296!8i3648>.
- 06 In: *Google Earth. Berlín* [online]. Google, 20. 7. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/@52.51894137,13.41068947,54.79007146a,924.40739977d,35y,9.04175092h,59.25193983t,-Or>. Upraveno Jiří Moos.

OL7-XVI 676

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Vídeňská* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@49.1789737,16.5955041,3a,75y,124.97h,90.17t/data=!3m7!1e1!3m5!1snYD1XT5wJ2zaGcqp3BzSag!2e0!5s20110801T000000!7i13312!8i6656>.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Vídeňská* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@49.1789816,16.5954981,3a,90y,125.42h,90.04t/data=!3m6!1e1!3m4!1suK3UuOQbySlq_kBCZiQV2w!2e0!7i16384!8i8192.
- 03 In: *Archiweb* [online]. Archiweb, s.r.o., 1997-2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obzor>.
- 04 Foto Jiří Moos, listopad 2019.
- 05 Vizualizace RMJM. In: *Moravskoslezský deník* [online]. Vltava Labe Media a.s., 2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/vize-architektu-prilis-velky-prior-by-se-mohl-rozrznout-20190129.html>.
- 06 In: *Google Maps. Google Street View: Kralupy nad Vltavou, Středočeský kraj* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.2417997,14.3105811,3a,75y,169.4h,89.85t/data=!3m7!1e1!3m5!1sgLdKSpAp2luxrTAuknEdGQ!2e0!5s20120201T000000!7i13312!8i6656>.
- 07 In: *Google Maps. Google Street View: Kralupy nad Vltavou, Středočeský kraj* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.2417734,14.3106877,3a,75y,172.96h,89.97t/data=!3m6!1e1!3m4!1sjIDYsXgwhaGps9FsZrOp6Q!2e0!7i16384!8i8192>.
- 08 In: *Google Maps. Google Street View: Páleníčkova* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@49.2906479,17.395714,3a,90y,294.82h,94.16t/data=!3m6!1e1!3m4!1stQSohkKqKptOAgk-fPBvPw!2e0!7i13312!8i6656?hl=cs>.
- 09 Vizualizace. In: *Atelier r* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://atelier-r.cz/portfolio/rekonstrukce-od-prior-v-kromerizi/>.

OL7-XVII 677

- 01 In: KVITA, Jan. *Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/5947-narodni-filmovy-archiv>. S. 52.
- 02 Vizualizace. In: KVITA, Jan. *Adaptace OD Kotva pro nově definovanou instituci Národního filmového archivu*. Praha, 2016. Diplomová práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury. Vedoucí práce Petr HÁJEK. Dostupné také z: <https://www.fa.cvut.cz/cs/galerie/diplomove-prace/5947-narodni-filmovy-archiv>. S. 46-47.
- 03 Vizualizace. In: SZKUBAN, Samuel. OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia: diplomová práca nominovaná na Cenu profesora Jozefa Lacka. In: *Archinfo.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/rekonstrukcia-a-obnova-od-prior-piestany-konverzia-objektu-a-transformacia-uzemia-diplomova-praca-nominovana-na-cenu-profesora-jozefa-lacka.html>.

- 04 In: SZKUBAN, Samuel. OD PRIOR Piešťany - konverzia objektu a transformácia územia: diplomová práca nominovaná na Cenu profesora Jozefa Lacka. In: *Archinfo.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/rekonstrukcia-a-obnova/od-prior-piestany-konverzia-objektu-a-transformacia-uzemia-diplomova-praca-nominovana-na-cenu-profesora-jozefa-lacka.html>.
- 05 Foto Josh Levinson. In: *Between Two Rocks: A blog about New Haven* [online]. 2017 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.betweentworocks.com/welcome-new-havens-strangest-apartment-building/>.
- 06 In: *The University of Tennessee Knoxville* [online]. The University of Tennessee Knoxville, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <http://www.outreach.utk.edu/conferences/floorplan.pdf>.
- 07 In: *Google Maps. Google Street View: US-441* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@35.9616779,-83.9217226,3a,75y,27.33h,92.65t/data=!3m7!1e1!3m5!1sUT9HmoSXPSpE9acu5V76lw!2e0!5s20180401T000000!7i13312!8i6656?hl=cs>.
- 08 Foto SITE. In: *Messy Nussy* [online]. 13 THINGS Ltd, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.messynussy.com/2016/05/11/lost-facades-of-the-1970s-anti-walmart/>.
- 09 Foto Steve Hedberg. In: *Richmond Magazine* [online]. Target Communications Inc., 2019 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://richmondmagazine.com/news/richmond-history/only-the-best/>.

OL7-XVIII 678

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: W 6th St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@44.9463046,-93.0956888,3a,75y,16.3h,90.19t/data=!3m7!1e1!3m5!1sKh8B5vsvidxApFTgHULarQ!2e0!5s20161001T000000!7i13312!8i6656?hl=cs>.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: W 6th St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@44.9463047,-93.0956712,3a,75y,16.3h,90.19t/data=!3m7!1e1!3m5!1sI346H-ciVGN5ypWS2suhiw!2e0!5s20180901T000000!7i13312!8i6656?hl=cs>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *Mint Architecture* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.mint-architecture.com/projects/raebgass-basel/>.
- 04 In: *Mint Architecture* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.mint-architecture.com/projects/raebgass-basel/>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Google Maps. PRIMA Life Spalato* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/place/PRIMA+Life+Spalato/@43.5107635,16.438398,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMP-lfrrCmClcN3Ce1xYrnY5iwnp_i5L7HL59iK!2e10!3e1!2!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMP-lfrrCmClcN3Ce1xYrnY5iwnp_i5L7HL59iK%3Dw446-h298-k-no!7i2048!8i1367!4m20!1m8!3m7!1s0x13355dfdd05e457f0xc2ebe704392b96bd!2sTrg+Gaje+Bulata,+21000,+Split,+Chorvatsko!3b1!8m2!3d43.5107743!4d16.4384006!16s%2Fg%2F1tttzy3!3m10!1s0x13355dfddb8fc72b:0xb2b565bfae9050ba!5m2!4m1!1i2!8m2!3d43.5107238!4d16.4387058!14m1!1BCglgAQ!16s%2Fg%2F11d_9djr66.
- 06 Foto Jiří Moos, duben 2023.
- 07 Foto neznámý autor. In: *Arhinfo* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: http://www.arhinfo.si/index.php?m__id=&id=120&m__id=projekti&lang=2#The%20renovation%20and%20adaptation%20of%20the%20Commercial%20building%20GLOBUS%20in%20Kranj%20%20The%20fa%3%A7ade%20envelope.
- 08 Foto neznámý autor. In: *Arhinfo* [online]. 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: http://www.arhinfo.si/index.php?m__id=&id=120&m__id=projekti&lang=2#The%20renovation%20and%20adaptation%20of%20the%20Commercial%20building%20GLOBUS%20in%20Kranj%20%20The%20fa%3%A7ade%20envelope.

- 01 In: *Mapy.cz. Liberec* [online]. Seznam.cz, a.s., 25. 7. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?l=0&x=15.0562494&y=50.7667211&z=17>. Upraveno Jiří Moos.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Blažkova* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.7650339,15.0563247,3a,75y,319.65h,87.23t/data=!3m7!1e1!3m4!1sY68nUtlwf4SkO13tqHmmag!2e0!7i16384!8i8192>.
- 03 In: *Google Maps. Google Street View: Hráského* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.0293145,14.4908445,3a,75y,359.85h,89.52t/data=!3m7!1e1!3m5!1sh3ntHmG9oVG3JyZKWVomyw!2e0!5s20140601T000000!7i13312!8i6656>.
- 04 In: *Google Maps. Google Street View: Hráského* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@50.0293058,14.4908528,3a,75y,359.85h,89.52t/data=!3m7!1e1!3m5!1sQNI65sPq6AXp_ZoedHVKPA!2e0!5s20190801T000000!7i16384!8i8192.
- 05 In: *Google Maps. Google Street View: Francisciho* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@49.0615508,18.9190144,3a,75y,355.46h,89.66t/data=!3m7!1e1!3m5!1sAaKAqLf1Qax_kcEZQH4!2e0!5s20120401T000000!7i13312!8i6656.
- 06 In: *Google Maps. Google Street View: Francisciho* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@49.0615622,18.9190107,3a,85.8y,354.67h,89.57t/data=!3m6!1e1!3m4!1sS5uxf0TL2SvcdLI9m8WWw!2e0!7i16384!8i8192>.
- 07 Foto neznámý autor. In: *GEMO* [online]. GEMO a.s., © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.gemo.cz/reference/obchodni-a-zabavni-centrum-novum-presov/>.

OL7-XX

- 01 Foto TASR. In: *Korzár Prešov* [online]. Petit Press, a.s, © 1997-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://presov.korzar.sme.sk/c/20734676/tesco-v-presove-buraju-vystavba-obchodneho-centra-je-o-krok-blizie.html#storm_gallery_78758.
- 02 Foto neznámý autor. In: *Stavbaweb.cz* [online]. Business Media One, s. r. o., © 2007–2020 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/galerie-teplice-7985/clanek.html>.
- 03 In: *Google Maps. Google Street View: Zelená* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.6392381,13.8232071,3a,75y,29.23h,88.15t/data=!3m7!1e1!3m5!1sLGaqflnuYS9p-BdFNVeIFA!2e0!5s20120501T000000!7i13312!8i6656>.
- 04 In: *Google Maps. Google Street View: Zelená* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.6392003,13.8232041,3a,75y,29.23h,88.15t/data=!3m7!1e1!3m5!1sirV2pRFnAWDMTFG1hsSoAI!2e0!5s20170601T000000!7i13312!8i6656>.
- 05 Vizualizace neznámý autor. In: *Český rozhlas: Brno* [online]. Český rozhlas, © 1997-2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/demolice-byvaleho-prioru-u-hlavniho-nadrazi-v-brne-ma-zacit-pristi-rok-8795959>.
- 06 Vizualizace neznámý autor. In: *Metroprojekt* [online]. Metroprojekt Praha a.s., 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://metroprojekt.com/referencni-projekty/pozemni-stavby/zastavba-okoli-stance-metra-invalidovna>.
- 07 Foto Jiří Moos, říjen 2019.

OL7-XXI

- 01 Vizualizace neznámý autor. In: *Archinfo.sk* [online]. 2020 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/novy-projekt-na-mieste-chatrajuceho-skeletu-obchodneho-domu-ruzinov-bude-formovat-prazsky-atelier-jakub-cigler-architekti.html>.
- 02 Foto Jozef Jakubčo. In: *SME Bratislava* [online]. 2015 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://bratislava.sme.sk/c/7970337/ruzinovska-hirosima-starosta-volicov-oklamal-hlavou-xxii.html?ref=av-center>.

- 03 In: *Google Earth. Webergasse Dráždany* [online]. Google, 25. 7. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/Webergasse+1,+01067+Dresden,+N%c4%9bmecko/@51.04904891,13.73503614,123.70154442a,1213.14243651d,35y,50.96630181h,42.12385885t,359.99999998r/data=CigiJgokCXkxmXOrWUHAecFuyr3BWEhAGSJClO-BQUZAIxc7SDTXPKZA>. Upraveno Jiří Moos.
- 04 In: *Google Maps. Google Street View: Theodor-Heuss-Straße* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@48.7754148,9.1716732,3a,90y,100.76h,88.34t/data=!3m6!1e1!3m4!1s3UPyxqJOWfPtutxG1j5tiA!2e0!7i13312!8i6656>.
- 05 Foto neznámý autor. In: *Schaeferweltweit.de* [online]. WordPress, 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://schaeferweltweit.de/impressionen-der-ergruerten-calwer-passagen/>.
- 06 Foto Jochen Helle. In: *Heinze: Architekturobjekte* [online]. Heinze GmbH, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.heinze.de/architekturobjekt/centrum-galerie-in-dresden-mit-fassade-in-wabenkonstruktion/12625734/>.

OL7-XXII 682

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Havenwood Rd* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@39.3406041,-76.5897194,3a,75y,46.85h,89.21t/d ata=!3m7!1e1!3m5!1sz_ZFPOHJZqkC8RiLm8-E5A!2e0!5s20090801T000000!7i13312!8i6656?hl=cs&entry=ttu.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Havenwood Rd* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@39.3405604,-76.589465,3a,75y,41.97h,89.12t/ data=!3m7!1e1!3m5!1ssjfFXDikb5bqAYIYtmNoJw!2e0!5s20180701T000000!7i13312!8i6656?hl=cs>.
- 03 Foto neznámý autor. In: *GGLO* [online]. GGLO, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.gglo.com/project/northgate-mall-redevelopment/>.
- 04 Vizualizace GGLO Design. In: *GGLO* [online]. GGLO, 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.gglo.com/project/northgate-mall-redevelopment/>.
- 05 In: SIMON Property Group, GGLO Design a KPFF. Re-envisioning Northgate Mall. In: *Seattle GOV* [online]. 7. 6. 2018 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.seattle.gov/dpd/AppDocs/GroupMeetings/DRProposal3032291AgendaID6931.pdf>. S. 9.

OL7-XXIII 683

- 01 In: *Google Maps. Google Street View: Foster St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@42.2618317,-71.796288,3a,84.8y,275.19h,89.69 t/data=!3m7!1e1!3m5!1sJ5Ba0cKTtbCCUWn6v1hPA!2e0!5s20110701T000000!7i13312!8i6656>.
- 02 In: *Google Maps. Google Street View: Front St* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: https://www.google.com/maps/@42.2618159,-71.7962153,3a,90y,267.79h,89.13t/ data=!3m6!1e1!3m4!1sljMeaLzAazM2f19cSI_YSw!2e0!7i16384!8i8192.
- 03 In: *Google Earth. Scottsdale Rd Arizona* [online]. Google, 31. 10. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/@33.46295516,-111.92380007,382.98852444a,749.54877599d,35y,-40.10664518h,60.52592526t,359.99999919r>. Upraveno Jiří Moos.
- 04 In: *Google Maps. Google Street View: SkySong Blvd* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@33.4638352,-111.923043,3a,86.3y,270.86h,88.19t/data=!3m6!1e1!3m4!1sm0u7xGk98bmBr8DcGg5lgQ!2e0!7i16384!8i8192?hl=cs>.
- 05 In: *Google Maps. Google Street View: E Commons Ave* [online]. Google, © 2023 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@39.5912789,-104.9631388,3a,75y,272.51h,91.86t/data=!3m6!1e1!3m4!1svlclfcDlOImAZEQBKbGqbA!2e0!7i16384!8i8192?hl=cs>.
- 06 In: *Google Earth. Europaplatz Stuttgart* [online]. Google, 12. 6. 2022 [cit. 2023-07-18]. Dostupné z: <https://earth.google.com/web/search/Europapl.+20%2fb,+70565+Stuttgart,+N%c4%9bmecko/@48.71331384,9.1603286,413.3186331a,685.88728102d,35y,-56.24356692h,47.208237t,Or/data=CigiJgokCR1d52XNMkpAEds2IAF4MUpAGcpAt8-5iCVAIZ9mJKAngCVA>. Upraveno Jiří Moos.

SEZNAM GRAFŮ

Grafy 01-02 Základní hierarchie československých OS (Z)	319
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 03-04 Typologická kategorizace československých OS – hmotové řešení (H)	320
Grafy Jiří Moos.	
Graf 05 Typologická kategorizace československých OS – oddělení pěších od ostatních typů dopravy (O)	321
Graf Jiří Moos.	
Graf 06 Typologická kategorizace československých OS – struktura uspořádání (S)	322
Graf Jiří Moos.	
Graf 07-08 Typologická kategorizace československých OS – tvar a otevřenost centrálního prostoru (T)	323
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 09-11 Základní hierarchie československých OD (Z)	483
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 12-13 Typologická kategorizace OD – urbanisticko-hmotové řešení (U)	484
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 14-16 Typologická kategorizace OD – architektonicko-estetické řešení (A)	485
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 17-19 Typologická kategorizace OD – provozně dispozičního řešení (D)	486
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 20-21 Typologická kategorizace OD – konstrukční řešení (K)	487
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 22-29 Současný stav a funkční využití OS	612
Grafy Jiří Moos.	
Grafy 30-37 Současný stav a funkční využití OD	620
Grafy Jiří Moos.	

SEZNAM TABULEK

Tabulka 01 - Základní kritéria hodnocení staveb z 60. a 70. let 20. stol.	38
In: VRABELOVÁ, Renata et al. <i>Metodika hodnocení a ochrany staveb 2. poloviny 20. století (se zaměřením na architektonické dědictví 60. a 70. let) vzhledem k jejich (možné) památkové ochraně</i> . Brno: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-22-5. S. 15. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 02 - Struktura osídlení a odpovídající typy MO jednotek	205
In: DUDEK, Oldřich. <i>Občanské stavby - Obchodní stavby</i> . Praha: ČVUT, 1979. S. 19. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 03 - Velikostní typy venkovských a nákupních středisek	220
In: KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. <i>Prodejny a nákupní střediska</i> . Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 20. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 04 - Velikostní typy OS v SSSR	244
In: RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 134. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 05 - Velikostní typy OS v BLR	245
In: RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 161-163. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 06 - Charakteristické a ojedinělé znaky československých OS	324
Tabulka Jiří Moos.	
Tabulka 07 - Velikostní typy OD SSD	396
In: DUDEK, Oldřich. <i>Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení</i> . Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 7. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 08- Velikostní typy OD PRIOR	397
In: <i>Jednotná organizácia riadenia a prevádzky obchodných domov Prior</i> . [S.l.: nákl. vl.], 1973. S. 5-6. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 09 - Počet zařizovacích předmětů pro zaměstnance v OD	400
In: HAVRÁNKOVÁ, Blažena. <i>Občianske budovy: budovy pre obchod</i> . Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 25. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 10 - Požární odolnost vybraných stavebních konstrukcí	407
In: DUDEK, Oldřich. <i>Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení</i> . Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 56. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 11 - Tepelně technické požadavky na vybrané stavební konstrukce	408
In: DUDEK, Oldřich. <i>Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení</i> . Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 26. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 12 - Průměrná prodejní plocha státního i družstevního OD (OD) a průměrná prodejní plocha OD družstevního obchodu (SSD)	473
In: KROC, Stanislav. <i>Vývoj maloobchodní sítě v letech 1963-1983</i> . Praha: Výzkumný ústav obchodu, 1985. S. 22. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 13 - Charakteristické a ojedinělé znaky československých OD	488
Tabulka Jiří Moos.	
Tabulka 14 - Hustota nákupních center v Evropě (prodejní plocha v m² / 1000 obyvatel)	597
In: ICSC RESEARCH. The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate. In: <i>International Council of Shopping Centers</i> [online]. International Council of Shopping Centers, Inc., 2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: https://www.icsc.org/uploads/t07-subpage/European_Impact_Study-2017.pdf . S. 10. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 15 - Počet a prodejní plocha tradičních nákupních center, retail parků a outletů ve vybraných evropských zemích	598
In: ICSC RESEARCH. The Socio-Economic Impact of European Retail Real Estate. In: <i>International Council of Shopping Centers</i> [online]. International Council of Shopping Centers, Inc., 2017 [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: https://www.icsc.org/uploads/t07-subpage/European_Impact_Study-2017.pdf . S. 8. Upraveno Jiří Moos.	

Tabulka 16 - Důležité faktory pro nakupující	606
In: GOLKOVÁ, Iveta. <i>Nákupní atmosféra ve vybrané maloobchodní jednotce</i> . České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta. Vedoucí práce Alena SRBOVÁ. S. 62. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 17 Atraktivita nákupního centra pro jeho návštěvníky	607
In: HUSIČKA, Jiří. <i>Nákupní centra v Evropě a České republice</i> . Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Josef KUNC. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/b5odx . S. 80. Upraveno Jiří Moos.	
Tabulka 18 - Stavební intervence a funkční využití OS	613-617
Tabulka Jiří Moos.	
Tabulka 19 - Stavební intervence a funkční využití OD	621-624
Tabulka Jiří Moos.	
Tabulka 20 - Hlavní problémy zkoumaných OS a OD	626
Tabulka Jiří Moos.	
Tabulka 21 - Architektonicko-urbanistické problémy zkoumaných OS a OD vč. jejich možného řešení	657-660
Tabulka Jiří Moos.	

PŘÍLOHA

Přílohou disertační práce je Katalog, který přináší graficky jasný soupis všech publikovaných OS a OD z období 60. a 70. let 20. století (s možnými přesahy) v dostupné literatuře. Cílem Katalogu je přinést základní informace o zkoumaných stavbách, především o jejich „autorství“,²⁴⁷⁹ o hlavních architektech a projektových ústavech, generálních investorech a dodavatelích,²⁴⁸⁰ a také definovat jejich typologické vlastnosti na základě navržené kategorizace. Inventarizace je výsledkem shromáždění dat během zpracování disertační práce a je rozdělena na dvě části – část A se zabývá OS, část B předkládá OD. Každá z těchto částí se dále dělí na hlavní výčet obsahující stavby, jimž byl věnován větší prostor, např. samostatný článek v dobové literatuře a zdrojích či jsou často publikované v recentní literatuře anebo jde o architektonicky významný návrh nebo stavbu, a doplňkový, jenž vznikl především na základě recentní literatury, anebo v případě, že o dané stavbě byla menší zmínka, např. fotografie na titulní straně v dobových zdrojích.

Hlavní výčet²⁴⁸¹ katalogu je organizován dle následujících základních údajů:

- název stavby, který obsahuje původní dobové označení a dále její umístění,²⁴⁸²
- identifikační kód skládající se ze zkratky OS pro obchodní střediska a OD pro obchodní domy a čísla, které určuje pořadí v Katalogu;
- vyobrazení stavby, které je primárně voleno pomocí dobové fotografie co nejbližší dokončení stavby, u nerealizovaných návrhů pak ve formě modelů či skic.²⁴⁸³ Pokud se nepodařilo sehnat dobové vyobrazení, jde buď o snímek získaný prostřednictvím služby Google Maps, anebo o vlastní fotografii, která je v tomto případě označena souslovím „Foto Jiří Moos“;
- hlavní architekt,²⁴⁸⁴
- generální projektant čili projektový ústav, v rámci něhož hlavní architekt či tým architektů stavbu navrhovali;
- generální investor představující stavebníka investujícího výstavbu a v mnoha případech i následného provozovatele;
- generální dodavatel, tedy stavitel plnící primární úlohu realizátora stavby;

---

²⁴⁷⁹ „Termín autorství je sporný, protože primárně souvisí s uměleckým dílem a k tomu má architektura daleko.“ [MASÁK, Miroslav a Jiří MERGER. Struktura architektonické scény. Stavoprojekt. Krajské projektové ústavy. Svaz architektů. Sdružení projektových ateliérů. Sial. Školka. Disent. Kádrování. Rýsování. Modelování. Obec architektů. In: VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022, s. 459-469. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 462.]

²⁴⁸⁰ Spolupráce stavebníka (investora), stavitele a architekta je zásadním momentem a realizovaná stavba se stává jejich společným dílem. Například Kohout analogicky vyjadřuje Vitruviovu triádu *utilitas – firmitas – venustas* jako proč? – jak? – co?, nebo jako stavebník – stavitel – architekt. [KOHOUT, Michal. *Forma sleduje smysl: na okraj architektury*. Praha: Obec širšího společenství českých unitářů, 2016. ISBN 978-80-904909-6-3. S. 31-33.]

²⁴⁸¹ Hlavní výčet OS obsahuje OS01 – OS100, u OD jde o OD01 – OD86.

²⁴⁸² Soutěžní návrhy, nerealizované a částečně realizované stavby mají u názvu bílý podkres, realizované stavby mají podkres černý.

²⁴⁸³ Zdroj zobrazení stavby je pro přehlednost u příslušné stavby tučně zvýrazněn ve výčtu základní bibliografie a odkazů.

²⁴⁸⁴ Určit hlavního architekta u československých staveb z 60. a především ze 70. i 80. let 20. stol. není jednoduché. Z ideologických důvodů totiž docházelo k promlčení tvůrců či naopak k protěžování vedoucích projektových ústavů. Je třeba zdůraznit, že v řadě případů se jedná o pouhou část autorského týmu, projekční činnost byla rozdělena na jednotlivé činnosti, např. řešení interiérů apod. Architekti jsou tedy uváděni tak, jak je tomu v dobové či recentní literatuře. U řady staveb bude třeba dále jména autorů revidovat či upřesnit podrobnějším výzkumem.

- datace vymezující interval mezi začátkem projektových prací, nebo ukončením architektonické soutěže a koncem výstavby reprezentovaný oficiálním otevřením, nebo kolaudací stavby;

- současný stav byl zkoumán v letech 2020-22 a definován u realizovaných staveb²⁴⁸⁵ v pěti základních stupních – bez větších stavebních úprav, významné zásahy do interiéru, významné zásahy do interiéru a exteriéru, konverze a demolice;

- hierarchie, tedy základní rozdělení dle kapitol 5.4.1 a 6.4.1;

- typologie, která stavby kategorizuje dle kapitol 5.4.2 a 6.4.2;

- poznámky přinášející základní popis dané stavby a doplňující informace ohledně spoluautorů, autorů výtvarných děl či ocenění stavby;

- základní bibliografie a odkazy uvádějící výčet literatury a dalších zdrojů, kde je možné dohledat informace k dané stavbě. Výčet je řazen na čtyři podskupiny – periodika, literatura, akademické práce a webové i multimediální zdroje, jež jsou seřazeny dle datace vzestupně.

Doplňkový výčet²⁴⁸⁶ obsahuje pouze vybrané výše uvedené údaje:

- název stavby;

- identifikační kód skládající se ze zkratky OS pro obchodní střediska a OD pro obchodní domy a čísla, které určuje pořadí v Katalogu, doplněného o znak X;

- hlavní architekt;

- generální projektant;

- datace;

- základní bibliografie a odkazy.

V příloze jsou použity zkratky a zástupné symboly definované v seznamu zkratek.

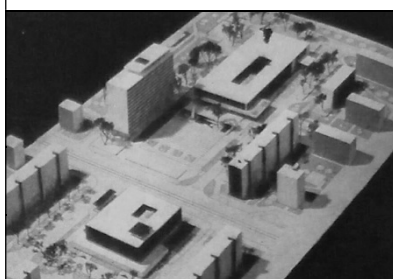
²⁴⁸⁵ U nerealizovaných staveb a soutěžních návrhů je použit termín „Nerealizováno“.

²⁴⁸⁶ Doplnkový výčet OS obsahuje OSX1 – OSX29, u OD jde o ODX1 – ODX33.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ PETŘINY, PRAHA

OS01.

Hlavní architekt: E. Benda, Vojtěch Mixa	Generální projektant: ?
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1954/59 Realizace 1969	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S2 – T1a

Poznámky:

- soustředění občanské vybavenosti okolo volného prostranství rozděleného dopravní komunikací s tramvají
- realizován pouze obchodní dům (V. Mixa a J. Vlašánek, 1969) a dům hotelového bydlení

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Petřiny. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 430-431.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Petřiny. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 280.
- POLÍVKOVÁ, Helena a Helena, JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci. Úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel: urbanisticko-sociologický průzkum. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 353-357.
- BENDA, Evžen. Petřiny. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 11. ISSN 0009-0697. S. 3.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- V obchodním domě (1981). In: *Youtube* [online]. 24. 6. 2020 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xJRXVInRUPk>.
- PŮROVÁ, Zuzana. Lidé na Petřinách si už brzy nenakoupí. Billu možná nahradí dvanáctipatrový dům. In: *Náš region: Praha* [online]. 29. 1. 2020 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://nasregion.cz/praha/lide-na-petrinach-si-uz-brzy-nenakoupi-billu-mozna-nahradi-dvanactipatrovy-dum/>.
- Obchodní dům Čílova. In: *Obchodní domy Regata* [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.odregata.cz/od-cilova>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ FEBRUAROVÉHO VÍTAZSTVA, BRATISLAVA

OS02.

Hlavní architekt: Š. Svetko, O. Dukát, V. Houdek	Generální projektant: Stavoprojekt
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1957 Realizace 1964	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S1 – T1a

Poznámky:

- výrazně prosklené pavilony předsazené před bytové domy realizované dle architektonické soutěže

Základní bibliografie a odkazy:

- HRUŠKA, Emanuel, ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Kontinuálna prestavba mesta. Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1981, roč. 15, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 16.
- MATUŠÍK, Ivan. *Prostredie pre obchod / „večná“ téma v nových obmenách. Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 4.
- **DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektura v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchécoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha nečísl.**
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 116.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísl.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 69-70.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 193-194.
- Bratislava - Račianska (vtedy Ulica februárového víťazstva) (1979). In: *Youtube* [online]. 19. 11. 2010 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Y__6fiLLp5U.
- Sídliisko Februárka. In: *Vimeo* [online]. 28. 2. 2018 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://vimeo.com/257929853>.
- Sídliisko Februárka. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/277-sidlisko-februarka>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SLIMÁK, BRATISLAVA

OS03.

Hlavní architekt: Ivan Matušík, Honzo Sazama	Generální projektant: Stavoprojekt
Generální investor: Investing, Bratislava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Bratislava
Datace: Projekt 1957 Realizace 1963	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T6a

Poznámky:

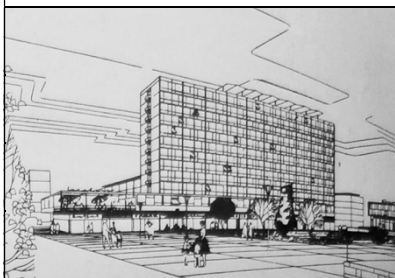
- solitérní objekt v řádkové struktuře sídliště s charakteristickým kruhovým půdorysem

Základní bibliografie a odkazy:

- CHOVANEC, Jozef. Obchodné stredisko v obytnej skupine na Hostinského ulici v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1959, roč. 1, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 27-29.
- JENDREJÁK, Ľudovít. Nákupné centrum v sídlisku na Hostinského ulici. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 50-52.
- MATUŠÍK, Ivan. Prostredie pre obchod / „večná“ téma v nových obmenách. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 4.
- DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektuta v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchecoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha nečísł.
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 222.
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísł.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 70.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 192-193, 421.
- MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 142-151.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 19.
- **PECHAR, Josef. Československá architektura: 1945-1977. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísł.**
- OD Slimák. In: *COOP Jednota Bratislava-vidiek* [online]. ©2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: http://www.jednotavidiek.sk/od_slimak.
- Nákupné stredisko Slimák. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/278-nakupne-stredisko-slimak>.

CENTRUM SÍDLIŠTĚ MALEŠICE, PRAHA

OS04.

	Hlavní architekt: Karel Gavlas, Josef Janský	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1959 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T6a
Poznámky: - koncept centrálního náměstí se čtyřmi objekty občanské vybavenosti vč. obchodního domu - realizován pouze internát (Z. Jakubec, M. Balounová)		
Základní bibliografie a odkazy: - ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Malešice. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 432-433. - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Malešice. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 282. - NOVÝ, Otakar. <i>Architekti Praze</i>. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísł.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDL. RUŽOVÁ DOLINA, BRATISLAVA

OS05.

	Hlavní architekt: J. Stellar	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1959 Realizace 1962	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S2 – T1a
Poznámky: - první československé středisko vzniklé soustředěním dvou rovnoběžných objektů		
Základní bibliografie a odkazy: - JENDREJÁK, Ľudovít. Nákupné centrum v Ružovej doline. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 48-49. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 70.		

	Hlavní architekt: O. Döbert, J. Kosík, F. Řezáč	Generální projektant: KPÚ, Praha
	Generální investor: Automobilové závody	Generální dodavatel: Průmstav
	Datace: Projekt 1959 Realizace 1965	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S1 – T1a

Poznámky:

- transformace městského centra založená na respektování uliční sítě a vytvářející nákupní třídu
- obchodní vybavenost v přízemí bytových domů i v předsazených dvoupodlažních pavilonech

Základní bibliografie a odkazy:

- KAVAN, Jan. Príspevok k formovaniu ťažiskových polôh urbánneho útvaru. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1980, roč. 14, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 12.
- Z dílen krajských projektových ústavů. Třída Lidových milicí, Mladá Boleslav. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1963, roč. 9, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.
- LACKO, Jozef. Bytová výstavba v Mladej Boleslavi. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1964, roč. 6, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 121-124.
- DÖBERT, Osvald. *Od fantazie ke skutečnosti*. Praha: Orbis, 1965.
- DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektuta v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchecoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha nečísl.
- DÖBERT, Osvald. *Deset let z tisíce*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1974.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- HAAS, Felix. *Architektura 20. století*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. S. 293.
- JŮN, Libor, ed. *Český svět: kulisy let 1948-1989*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2008. ISBN 978-80-86512-40-2. 76-77.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 124.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 129-130.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 186-191.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 243, 244, 310.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 49-50.
- Paneláci map: Přestavba středu města (dříve sídliště Třída Lidových milicí). In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/56>.

	Hlavní architekt: Karel Štefec, Miroslav Hudec	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1959 Realizace před 1967	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S4 – T6a

Poznámky:

- středisko s podchodem pod velkokapacitní dopravní komunikací s tramvají

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Hloubětín. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 432.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Hloubětín. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 279.
- Centrum sídliště v Praze Hloubětíně. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1967, roč. 13, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 1.
- **NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.***
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 21-22.

OBCHODNÍ STŘEDISKO PERLA, TEPLICE - ŘETENICE

OS08.

Hlavní architekt: M. Hejduk, M. Míšek, J. Kouba	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem
Generální investor: ?	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ústí nad Labem
Datace: Projekt 1959 Realizace 1970	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S4 – T5a

Poznámky:

- středisko formované kolem atria výjimečné použitými materiály na průčelí
- výtvarná díla V. Preclík, S. Hanzík, Z. Veselý, V. Kůs, V. Kyselka, M. Houra, V. Šavel, Talaváňová-Pilná, R. Ťapal

Základní bibliografie a odkazy:

- HOLUB, Zdeněk. Středisko občanské vybavenosti v Teplicích Za nemocnicí. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 212-214.
- HOLUB, Zdeněk. Středisko občanské vybavenosti v Teplicích – Za nemocnicí. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 5. ISSN 0009-0697. S. 3.
- Přehledka architektonických prací členů SA ČSR a ZSA. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 7. ISSN 0009-0697. S. 2.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 93-95, obr. příloha nečís.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečís.*
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 211.
- HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. *Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 235-236.
- Středisko občanské vybavenosti Za Nemocnicí. In: *Teplice /// Teplitz: architektura na severu Čech* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/64-stredisko-obcanske-vybavenosti-za-nemocnici>.
- Věžové domy za nemocnicí. In: *Teplice /// Teplitz: architektura na severu Čech* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/71-vezove-domy-za-nemocnici>.
- Květ. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/kvet-5>.
- Název neznámý. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-93>.
- Název neznámý. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-95>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ INVALIDOVNA, PRAHA

OS09.

	Hlavní architekt: Jiří Lasovský	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S2 – T2a

Poznámky:

- tři výškově odlišné objekty s ochozy na půdorysu tvaru L

Základní bibliografie a odkazy:

- hr- a -mo-. Experimentální výstavba na Invalidovně. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 455-457, 464, 466-468.
- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Invalidovna. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 434-435.
- ŠMOLÍK, F. a J. MOUČKA. Invalidovna – experiment i urbanistický. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 7. ISSN 0009-0697. S. 3.
- Výstava Přehlídka 1958-1959. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 2.
- **ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014. ISBN 978-80-905271-3-3. S. 44-48.**

CENTRUM SÍDLIŠTĚ ZAHRADNÍ MĚSTO-VÝCHOD, PRAHA

OS10.

Hlavní architekt: G. Čelechovský, J. Hromas, V. Sýkora, A. Bořkovec, V. Ježek, J. Šedivý	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: Investorský ústav hl. m. Prahy	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt od 1960 Realizace 1967	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T3a

Poznámky:

- pět hmotově propojených, ale funkčně oddělených objektů vč. Centra obchodu a služeb Cíl (A. Bořkovec, V. Ježek)
- nerealizována zůstala část s kinem

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Zahradní město. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 437.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Zahradní město-východ. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 283.
- ČELECHOVSKÝ, G. Zahradní město. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 25. ISSN 0009-0697. S. 1, 2.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 85-89.
- **PLICKA, Karel a Emanuel POCHÉ. *Procházky Prahou: fotografický průvodce městem. 4., dopln. vyd. Praha: Panorama, 1982. S. 202.***
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV. V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 145.*
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 26-27.
- VIDEOPROHLÍDKA Obchodního prostoru v OC Cíl / 4K. In: *Youtube* [online]. 23. 6. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BOZZ1M9PohY>.
- Revitalizace veřejného prostoru u obchodního centra Cíl v Praze na Zahradním Městě. In: *Archiweb* [online]. 1997-2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/revitalizace-verejneho-prostoru-u-obchodniho-centra-cil-v-praze-na-zahradnim-meste>.
- Tanec. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/tanec-0>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ LUNÍK I, KOŠICE

OS11.

	Hlavní architekt: E. Kramár, J. Šprlák	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt asi 1961 Realizace ?	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S7 – T3a
Poznámky: - dvoupodlažní solitér s venkovními schodišti a ochozy		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 84-85. - JANOVSKÝ, Jozef V. a Alexander JIROUŠEK, ŠPINER, Juraj, ed. Košice. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986. Obr. příloha nečísl. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i> . Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 110-111.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ LUNÍK II, KOŠICE

OS12.

	Hlavní architekt: E. Kramár, J. Šprlák	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1961 Realizace 1972	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S4 – T3a
Poznámky: - dvoupodlažní solitér s venkovními schodišti a ochozy doplněný obchodním domem Hornád		
Základní bibliografie a odkazy: - KRAMÁR, E. a JÁN ŠPRLÁK. Luník II, nákupné a spoločenské centrum Terasa Košice. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 24. ISSN 0009-0697. S. 3. - RAJCHL, Jaroslav. Centrum okrsku Luník II v Košiciach. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1961, roč. 3, č. 11-12. ISSN 1335-2180. S. 252-253. - LACKO, Jozef. Poslanie Združenia projektových ateliérov. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1969, roč. 11, č. 5-6. ISSN 1335-2180. S. 86. - KIŠ, Karol, ed. <i>20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji</i> . Košice: [nákl. vl.], 1974. S. 21-22, obr. příloha nečísl. - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 84-85, obr. příloha nečísl. - PECHAR, Josef. Československá architektura: 1945-1977. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl. - JANOVSKÝ, Jozef V. a Alexander JIROUŠEK, ŠPINER, Juraj, ed. <i>Košice</i> . Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986. Obr. příloha nečísl. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i> . Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 110-111. - Centrum okrsku Luník II. In: <i>Register modernej architektúry</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.register-architektury.sk/objekt/362-centrum-okrsku-lunik-ii . - OC Luník II. In: <i>PB Capital</i> [online]. © 2013 - 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: http://www.pbcapital.sk/sk/objekty/5 .		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ II, PREŠOV

OS13.

Hlavní architekt: František Souček	Generální projektant: KPÚ, Prešov
Generální investor: Stavoinvesta Prešov	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Prešov
Datace: Projekt 1961 Realizace před 1973	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S7 – T4a

Poznámky:

- dvoupodlažní objekt kombinující zásobovací dvůr a pobytové atrium

Základní bibliografie a odkazy:

- Prešov – obchodní a společenské centrum. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 8. ISSN 0009-0697. S. 2.
- Stredisko nákupu a služieb pre sídlisko II. Prešov. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 11-12. ISSN 1335-2180. S. 265.
- S obnovou schátraného Centrálu v Prešove už toto leto nezačnú. In: *MY Šariš* [online]. 8.8. 2018 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://mysaris.sme.sk/c/20886078/rekonstrukciu-centralu-brzdi-projektova-dokumentacia.html>.

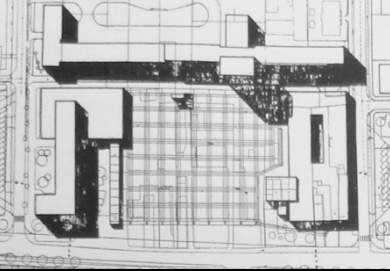
Hlavní architekt: Ivan Matušík, Alfréd Németh	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Martin
Datace: Projekt 1961 Realizace 1974	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T5b

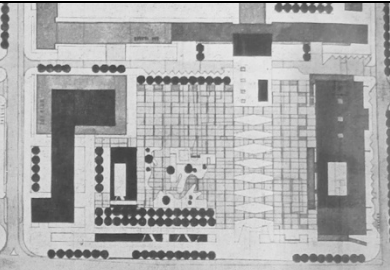
Poznámky:

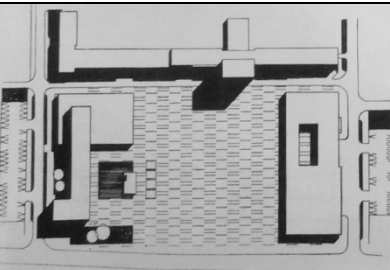
- kompaktní dům vzešlý z vyzvané soutěže s ústřední osou a charakteristickým průčelím z betonových prefabrikátů
- podobně pojedenané průčelí nákupní středisko na Žilinskej ceste v Piešťanoch (Š. Macaj)

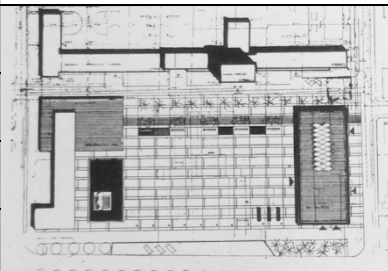
Základní bibliografie a odkazy:

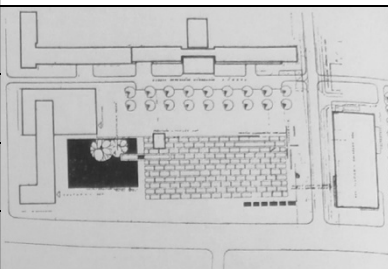
- VASKA, Vladimír. Einkaufs- und Dienstleistungszentrum in Martin, ČSSR. *Architektur der DDR*. Berlin: Verlag für Bauwesen, 1978, roč. 27, č. 3. ISSN 0323-3413. S. 169-171.
- HRUŠKA, Emanuel, ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. Kontinuálna prestavba mesta. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1981, roč. 15, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 12.
- **Nové stredisko obchodu a služieb v Martine. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1975, roč. 21, č. 18. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.
- Dom služieb a obchodné stredisko v Martine. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1963, roč. 5, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 180.
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 220-221.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 111.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 424.
- MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 122-125.
- Obchodné stredisko. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/137-obchodne-stredisko>.

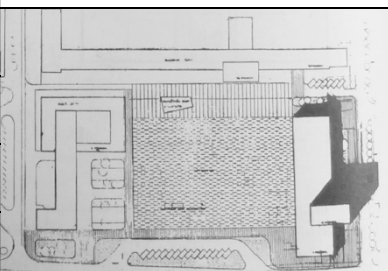
STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS15.
	Hlavní architekt: M. Kyselka ml. J. Sedláček, R. Žertová	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T5a
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný III. cenou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS16.
	Hlavní architekt: L. Bauer	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O? – S2 – T5a
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS17.
	Hlavní architekt: I. Bányai	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O? – S2 – T5a
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS18.
	Hlavní architekt: M. Begán	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O? – S2 – T5b
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS19.
	Hlavní architekt: R. Krajíček	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O? – S2 – T??
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

STŘEDISKO OBCHODU A SLUŽEB, MARTIN		OS20.
	Hlavní architekt: C. Sirotný	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Martin	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O? – S2 – T??
Poznámky: - návrh ve vyzvané soutěži oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - KUHN, Ivan. Námestie SNP a Dom služieb v Martine. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 106-109.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDL. FONČORDA, BANSKÁ BYSTRICA OS21.

	Hlavní architekt: Kamil Martinkovič, J. Mika	Generální projektant: Stavoprojekt, Banská Bystrica
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Banská Bystrica
	Datace: Projekt ? Realizace 1962	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S4 – T2a
Poznámky: - dva samostatné objekty, jejichž umístění reaguje na terénní zlom		
Základní bibliografie a odkazy: - DULLA, Matúš. Komplexy občianskej vybavenosti v mestách SSR. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 174. - Z dílen krajských projektových ústavů. Obchodné stredisko pre sídlisko Fončorda. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1963, roč. 9, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 3. - Soutěž kvality projektů za rok 1970. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3. - PÁŘIČKA, K. Obchodné a stravovacie stredisko na Fončorde v Banskej Bystrici. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 14-15.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO PRO ETAPU VIII. B, HAVÍŘOV OS22.

Google Maps	Hlavní architekt: B. Heiser, V. Svoboda	Generální projektant: KPÚ, Ostrava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1962 Realizace ?	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T2a
Poznámky: - středisko založené na dvou samostatných objektech umístěných do tvaru L		
Základní bibliografie a odkazy: - Z dílen krajských projektových ústavů. Okrskové středisko - Havířov. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1962, roč. 8, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 3.		

Hlavní architekt: E. Kunová, J. Vitáková, M. Ditrť, A. Vélé	Generální projektant: ?
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1962 Realizace 1966	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2a – O1 – S2 – T1a

Poznámky:

- souvislé řazení vícepodlažních objektů podél dopravní komunikace
- architekt sídliště A. Vélé

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Michelská. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 439.
- VELÉ, Adolf. Sídliště Michelská. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 21-22.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Michelská. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 291.
- BOROVIČKA, B. Praha na cestě k zajtrajšku. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 9.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- PASLER, Antonín. *25 let znárodněného stavebnictví v ČSSR*. Praha: Ministerstvo stavebnictví ČSR, 1973. S. 72.

OBCHODNÍ STŘEDISKO OBZOR NA SÍDL. LESNÁ, BRNO

OS24.

Hlavní architekt: M. Dufek, V. Rudiš, L. Volák, F. Zounek	Generální projektant: Stavoprojekt, Brno
Generální investor: Investprojekt, Brno	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Brno
Datace: Projekt 1962 Realizace 1970	Současný stav: 2-c
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2a – O3 – S5 – T5a

Poznámky:

- nízkopodlažní objekty občanské vybavenosti s polouzavřenými atrií
- výtvarné dílo Ladislav Martínek

Základní bibliografie a odkazy:

- PALLA, Vladimír. Projekt nové obytné čtvrti města Brna. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 151-160.
- Lesná – slibný pokus o dobré životní prostředí. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1967, roč. 13, č. 11. ISSN 0009-0697. S. 1-3.
- Notizen: Blick in das Wohngebiet Brno-Lesna. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1970, roč. 19, č. 5. ISSN 0011-9865. S. 259.
- „Lesná“ - Brno. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1970, roč. 12, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 107-108.
- DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektura v Českoslovákii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchécoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha nečísl.
- PASLER, Antonín. *25 let znárodněného stavebnictví v ČSSR*. Praha: Ministerstvo stavebnictví ČSR, 1973. S. 76-77.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 58, 60-61, 62.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 101, 106.
- URLICH, Petr et al. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3413-5. S. 132-143.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 159-161.
- *Lesná - 50 let sídliště: historie, současnost, perspektivy: sborník příspěvků k výročí sídliště Lesná*. Brno: Občanské sdružení Obzor Lesná, 2012. 163 s. ISBN 978-80-260-2839-0.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 242-249.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 157.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 589, 592-593.
- PECKA, Lukáš. *Brněnská sídliště a jejich urbanistická struktura*. Brno, 2013. Disertační práce. Vysoké technické učení v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování II. Vedoucí práce Iva POSLUŠNÁ. S. 124-128.
- Nákupní centrum Obzor. In: *Brunn.cz* [online]. 22. 9. 2011 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <http://www.brunn.cz/nakupni-centrum-obzor/>.
- Památkový katalog: Centrum občanské vybavenosti Obzor. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/centrum-obcanske-vybavenosti-obzor-22385868>.
- Polyfunkční dům Obzor Brno. In: *IMOS development* [online]. © 2016 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.imos-development.cz/nove-byty-domy/polyfunkcni-dum-obzor-brno>.
- Paneláci map: Lesná. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/105>.
- Brněnský architektonický manuál. *Objekty: Centrum občanské vybavenosti Obzor* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/objekt/d029-centra-obcanske-vybavenosti-obzor>.

- **Obzor. In: Archiweb [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obzor>.**
- DIVINA, Miroslav. Sídliště Brno–Lesná. In: *Archiweb* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/sidliste-brno-lesna>.
- Pták. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/ptak-2>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ KRČ, PRAHA

OS25.

Hlavní architekt: J. Kalous, J. Zelený, Z. Čech, M. Prajzler, F. Baumelt	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1962 Realizace 1971	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T1a

Poznámky:

- souvislé řazení dvoupodlažních pavilonů oddělujících dopravní komunikaci od bytových domů
- výtvarná díla K. Durych, Č. Krátký, J. Moravcová

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Krč – Lhotka. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 439.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Krč. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 289.
- **LASOVSKÝ, Jiří. Dům obchodu, služeb a osvěty. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 308-310.**
- Z dílen krajských projektových ústavů. Sídliště Krč v Praze. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1963, roč. 9, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.
- MAXA, M. Další výstava o Prahe. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 59.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- SVOBODA, Jan E. a Jindřich NOLL. *Praha 1945-2003: kapitoly z poválečné a současné architektury*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7304-6. S. 118-119.
- Název neznámý. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-67>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ PROSEK, PRAHA

OS26.

Hlavní architekt: Eva Kunová, Oldřich Kratochvíl	Generální projektant: ?
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1963 Realizace 1970	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T1a

Poznámky:

- krytá pěší obchodní ulice formovaná solitérními objekty občanské vybavenosti

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Severní město – Prosek. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 440.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Prosek. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 290.
- KRATOCHVÍL, Petr. Město jako kulturní fenomén. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1981, roč. 15, č. 4. ISSN 0044-8680. S. 209.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- PECHAR, Josef. **Československá architektura: 1945-1977. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.**
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 250-251.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ III, PREŠOV

OS27.

Hlavní architekt: František Souček	Generální projektant: Stavoprojekt, Prešov
Generální investor: Stavoinvesta, Prešov	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Prešov
Datace: Projekt 1963 Realizace 1974	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S7 – T4a

Poznámky:

- kompaktní dvoupodlažní objekt s proskleným parterem po celém obvodu
- cena za nejlepší realizaci Stavoprojektu Prešov za rok 1974

Základní bibliografie a odkazy:

- **-SK-. Stredisko pre všedný deň. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1975, roč. 21, č. 9. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- Stredisko nákupu pre sídlisko Prešov III. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1964, roč. 6, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 203.
- HAJDÚČEK, J. Stredisko nákupu a služieb, sídlisko III Prešov. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 13-14.
- Nákupné centrum Družba v novom šate. In: *Prešov: oficiálne webové sídlo mesta* [online]. 7. 11. 2019 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.presov.sk/oznamy/nakupne-centrum-druzba-v-novom-sate.html>.

Hlavní architekt: J. Lasovský, J. Krč, J. Záruba, V. Procházka	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1964 Realizace 1968	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T1a

Poznámky:

- krytá pěší obchodní ulice formovaná objekty občanské vybavenosti a bytovými domy
- výtvarná díla M. Zet, M. Chlupáč, Z. Šimek, S. Kolíbal, E. Cimbura, osvětlení J. Čáp, reklamní nápisy L. Weisbergrová

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Pankrác I. a II. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 438.
- Sídliště Pankrác I a Pankrác II. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1965, roč. 24, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 18-20.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Pankrác I. a II. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 286-287.
- Obchodní ulice – Praha Pankrác. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 238-240.
- ČADA, Josef. Architektonické bariéry kolem nás. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1977, roč. 36, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 219.
- **Přehledka architektonických prací členů SA ČSR a ZSA. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 7. ISSN 0009-0697. S. 2.**
- Notizen: Das gesellschaftliche Zentrum des Prager Wohngebietes Pankraz. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1973, roč. 22, č. 12. ISSN 0011-9865. S. 706.
- BOROVIČKA, B. Praha na cestě k zajtrajšku. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 10.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- SVOBODA, Jan E. a Jindřich NOLL. *Praha 1945-2003: kapitoly z poválečné a současné architektury*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7304-6. S. 108, 111.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 199.
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV*. V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 147.
- Fontána. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/fontana-28>.
- Fontána s plastikou ryb u nákupního střediska na sídlišti Pankrác I. In: *Pražské kašny a fontány* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/fontana-s-plastikou-ryb-u-nakupniho-strediska-na-sidlisti-pankrac-i/>.
- Kašna. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/kasna-2>.
- Obyčejná madona. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/obycejna-madona>.
- Záznam 17291: Bazének s mělkými míсами a vodotryskem - obchodní centrum sídliště Pankrác I. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://sochyamesta.cz/zaznam/17291>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ VARGOVO POLE, ROŽŇAVA

OS29.

Google Maps	Hlavní architekt: E. Kramár, J. Špriak	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1964 Realizace ?	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S7 – T5a
Poznámky: - soustava dvoupodlažních objektů vytvářející dva atriové prostory, jeden pro zákazníky a druhý pro zásobování		
Základní bibliografie a odkazy: - Nové centrum v Rožňave. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1964, roč. 6, č. 7. ISSN 1335-2180. S. 156.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO, MARTIN - SEVER

OS30.

Google Maps	Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1964 Realizace 1970	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O1 – S3 – T1a
Poznámky: - soustava jednopodlažních a dvoupodlažních objektů rozmístěných mezi obytnými bloky		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 77, 79-82.		

Hlavní architekt: Josef Burda	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1964 Realizace 1970	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Předměstská, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O1 – S2 – T1a

Poznámky:

- podlouhlý dvoupodlažní objekt kontrastující se čtyřmi věžovými bytovými domy a s průběžným ochozem v patře

Základní bibliografie a odkazy:

- **Obchodní středisko v novém Mostě. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1971, roč. 30, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 459-461.**
- JINDRA, Jiří. Obvodní nákupní střediska ve městech. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1963, roč. 9, č. 5. ISSN 0009-0697. S. 3.
- KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. *Česká republika - moderní architektura*. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 456.
- Mozaika. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/mozaika-51>.

Hlavní architekt: M. Sýkora, Z. Tichý, J. Peklo	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
Generální investor: SD Jednota	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1964 Realizace 1972	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T5a

Poznámky:

- soliterní dvoupodlažní objekt s vnitřním atriem vzešlý z vnitroústavní soutěže
- výtvarné dílo František Pavlas

Základní bibliografie a odkazy:

- SÝKORA, Miloslav. Problémy občanského vybavení v Plzni. Obslužné centrum sídliště Plzeň-Doubavka. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 345-346.
- **Družstevní centrum – výstavba 1967-1972. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1974, roč. 33, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 329.**
- CHRT, Jaroslav. Nové obslužné centrum v Plzni Doubavce. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1965, roč. 11, č. 20-21. ISSN 0009-0697. S. 6.
- MŠ. Družstevní centrum v Plzni – Dubavce. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 23. ISSN 0009-0697. S. 3.
- Einkaufs- und Dienstleistungszentrum in Pilsen-Doubavka. *Deutsche Architektur*. Berlin: Henschelverlag, 1969, roč. 18, č. 4. ISSN 0011-9865. S. 237.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 106-109, obr. příloha nečisl.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečisl.
- Plzeň - Centrum Doubavka. In: *Youtube* [online]. 30. 6. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ff3QNFxOEHY>.
- Paneláci map: Doubavka. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/131>.
- *Centrum Doubavka* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.centrumdoubavka.cz/>.
- Fontána. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/fontana-21>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ ŠTRKOVEC, BRATISLAVA

OS33.

Google Maps	Hlavní architekt: L. Pinkalský, T. Gebauer	Generální projektant: Stavoprojekt
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 1965	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2a – O3 – S6 – T4a
Poznámky: - jednopodlažní budova na půdorysu tvaru U s otevřeným hospodářským dvorem k hlavní komunikaci doplněná dalšími objekty občanské vybavenosti		
Základní bibliografie a odkazy: - JENDREJÁK, Ludovít. Obvodné nákupné centrum a okrsková vybavenosť v sídlisku Štrkovec. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 53-55. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 70-71.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ MIZEROV, KARVINÁ

OS34.

Google Maps	Hlavní architekt: Jiří Kučera	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ostrava
	Datace: Projekt 1965 Realizace ?	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S3 – T1a
Poznámky: - tři samostatné objekty evokující obchodní ulici		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i>. Praha: Merkur, 1978. S. 82-83. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i>. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 164-171.		

	Hlavní architekt: Josef Polák, Milan Rejchl	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Konstruktiva
	Datace: Projekt 1965 Realizace 1966	Současný stav: 2-c
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2a – O3 – S5 – T5a

Poznámky:

- dva objekty s občanskou vybaveností utvářející intimní atrium
- výtvarná díla D. Mírová, L. Hladíková, M. Rychlíková

Základní bibliografie a odkazy:

- DOLEŽEL, Alois. Sloh občanských staveb a montované konstrukce. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 403.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Invalidovna. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 284.
- BOROVIČKA, B. Praha na cestě k zítřku. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 9.
- DOSTÁL, Oldřich, Josef PECHAR a Vítězslav PROCHÁZKA. *Moderní architektura v Československu = Sovremennaja architektura v Českoslovakii = Moderne Architektur in der Tschechoslowakei = Modern architecture in Czechoslovakia = L'architecture moderne en Tchécoslovaquie = La arquitectura moderna en Checoslovaquia*. 2. dopl. vyd. Praha: Obelisk, 1970. Obr. příloha nečís.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečís.
- **PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečís.**
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 154, 158.
- ZIKMUND-LENDER, Ladislav, ed. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové: Zikmund, 2014. ISBN 978-80-905271-3-3. S. 44-48, 60-61, 128, 131.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 192-199.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 192, 193, 199-201.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 48-49, 62-63.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 22-24.
- Skryté poklady architektury – 28. díl – Sídlíště Invalidovna a Hotel Expo. In: *TV architect* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.tvarchitect.com/video/s-p-a-28-invalidovna-hotel-expo/>.
- Paneláci map: Invalidovna. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/149>.
- Fontána s plastikou u stanice metra Invalidovna. In: *Pražské kašny a fontány* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.prazskekasny.cz/fontana-s-plastikou-u-stanice-metra-invalidovna/>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ KROČEHLAVY, Kladno

OS36.

Hlavní architekt: J. Čermák, F. Štráchal, L. Viček	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1965 Realizace 1975	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1a – O3 – S2 – T1a

Poznámky:

- horizontální objekt s celoproskleným průčelím evokující obchodní ulici

Základní bibliografie a odkazy:

- **Sídliště Kladno-Kročehlavy. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 1.**
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století.* Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 225.
- Paneláci map: Kročehlavy. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/54>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ FIFEJDY, Ostrava

OS37.

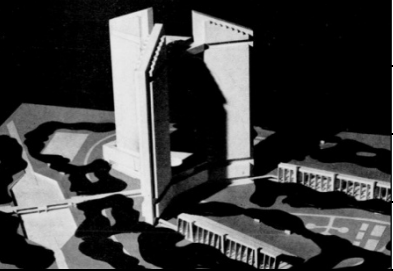
Hlavní architekt: J. Havlíček, M. Holek	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
Generální investor: Městský investorský útvar, Ostrava	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ostrava
Datace: Projekt 1965 Realizace 1975	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S7 – T5a

Poznámky:

- středisko formované kolem atria doplněného reklamní věží s akustickým signálem

Základní bibliografie a odkazy:

- **PETRUSIAK, Jiří. Hodnocení staveb 5. pětiletky. Sídliště Fifejdy v Ostravě. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- Havíř – uvítání do sídliště. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/havir-uvitani-do-sidliste>.

DOMURBIA, PRAHA		OS38.
	Hlavní architekt: Karel Honzík	Generální projektant: -N-
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1966 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, -N-	Typologie: H1b – O3 – S1 – T1a
Poznámky: - experimentální projekt rozvětveného obytného objektu integrujícího v sobě občanskou vybavenost		
Základní bibliografie a odkazy: - HONZÍK, Karel. Domurbia, další stupeň ve vývoji organizace města. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1965, roč. 11, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 3. - HONZÍK, Karel. Domurbia. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1966, roč. 8, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 85-87. - KRÁSNÝ, Jan. <i>Statě z kompozice obytných souborů</i> . Praha: SNTL, 1979. S. 82. - PECHAR, Josef. Československá architektura: 1945-1977. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.		

DOLNÍ CENTRUM, LIBEREC		OS39.
	Hlavní architekt: M. Masák, O. Binar, S. Hanzík, V. Pospíšil, V. Beran	Generální projektant: SIAL
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1966-68 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T4b
Poznámky: - ojedinělý návrh nového centra vycházející ze západních myšlenek architektonického strukturalismu - jedinou realizovanou budovou návrhu bylo obchodní středisko Ještěd (viz níže)		
Základní bibliografie a odkazy: - PROCHÁZKA, Vítězslav. Úsilí libereckých architektů o zlidštění architektury. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 483-497. - ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. <i>Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století</i> . Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 320. - ŠVÁCHA, Rostislav, ed. Sial. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 74-83. - VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 1</i> . Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 392.		

Hlavní architekt: M. Jarolím, M. Jehlička, M. Danda, Havelka, B. Jánský	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1966 Realizace 1970	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S2 – T1a

Poznámky:

- středisko tvořené třemi samostatnými objekty bez prostorových souvislostí řazených podél dopravní komunikace
- obvodovou vybavenost tvořil Dům obchodu a služeb Šárka (M. Danda a M. Jarolím, 1966-70)

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Červený vrch. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 434.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Červený vrch. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 281.
- POLÍVKOVÁ, Helena a Helena, JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci. Úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel: urbanisticko-sociologický průzkum. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 353-357.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 95-99.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 38-39.
- BĚLOHUBÝ, Jan. Aby Červený vrch a Billa po rekonstrukci opět dělaly parádu. In: *Naše Praha 6* [online]. 23. 2. 2018 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.nasepraha6.cz/zpravy-41/aby-cerveny-vrch-a-billa-po-rekonstrukci-opet-d>.
- Osa Červený vrch. In: *Městská část Praha 6* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.praha6.cz/osacervenyvrch>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO LUNA, PLZEŇ - BORY

OS41.

	Hlavní architekt: František Lojda	Generální projektant: Stavoprojekt, Plzeň
	Generální investor: Krajský investorský úřad, Plzeň	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Plzeň
	Datace: Projekt 1966 Realizace 1974	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S5 – T5b
Poznámky: - solitérní hranol otevřený arkádou zpřístupňující zastřešenou halu - výtvarná díla Bořivoj Rak a Zdeněk Jílek		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav. Obytný soubor Plzeň-Bory. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1977, roč. 36, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 147-149. - SÝKORA, M., LUKEŠ, M. a J. PEKLO. Hodnocení staveb 5. pětiletky. Centrální nákupní a společenské středisko Luna. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 20. ISSN 0009-0697. S. 4. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i>. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 236-241. - Paneláci map: Bory, Jižní Předměstí. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/133. - Luna obchodní centrum. In: <i>Luna – Plzeň</i> [online]. © 2009-2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: http://www.luna-plzen.cz/. - Radost ze života. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-190.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO CENTRUM, ZVOLEN

OS42.

	Hlavní architekt: Jozef Pálka	Generální projektant: Stavoprojekt, Banská Bystrica
	Generální investor: ONV Zvolen	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Banská Bystrica
	Datace: Projekt 1966 Realizace 1974	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O1 – S2 – T1a
Poznámky: - dvoupodlažní objekt s přímočarými schodišti a ochozem představený před bytové domy		
Základní bibliografie a odkazy: - CHROBÁK, J. Nové obchodné stredisko vo Zvolene. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 24-25. - KUSÝ, Martin. Architektúra na Slovensku 1945-1975. Bratislava: Pallas, 1976. S. 217. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 111-112. - DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. <i>Architektúra Slovenska v 20. storočí</i>. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 431.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO VČELA, PRAHA - ĎÁBLICE

OS43.

Hlavní architekt: Antonín Tenzer, Jindřich Kulišťák	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1967 Realizace 1973	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S5 – T5a

Poznámky:

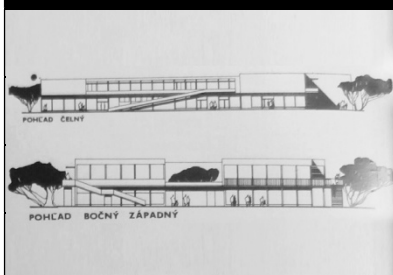
- přízemní pavilony tvořící otevřené atrium pro zákazníky doplněné sloupořadím
- na průčelí keramická plastika (asi V. Dolejš), v atriu plastika abstrahovaného květu (A. Kalvoda)

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Soutěž na urbanistické řešení ěáblické obytné čtvrti v severním sídlišti Prahy. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1963, roč. 22, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 171-178.
- TUČEK, Viktor. Parter sídliště ěáblice v Praze. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 256-259.
- **ěáblice – lokální obchodní a společenské centrum. ěkoslovenský architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1974, roč. 20, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 1.**
- Mnohé variace na jedno téma. *ěkoslovenský architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 4.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 64, S. 64, obr. příloha nečísl.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 304-311.
- JELÍNKOVÁ, Marie et al. *Sídliště ěáblice*. V Praze: Spolek přátel sídliště ěáblice, 2019. ISBN 978-80-270-3525-0. S. 110-111.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 30-31.
- Paneláci map: ěáblice. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/150>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ CHRENOVÁ II, NITRA

OS44.

Hlavní architekt: Jozef Dubravický, Štefan Varga	Generální projektant: Stavoprojekt, Nitra
Generální investor: ONV Nitra	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Nitra
Datace: Projekt 1967 Realizace asi 1978	Současný stav: 6-d
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S6 – T4a

Poznámky:

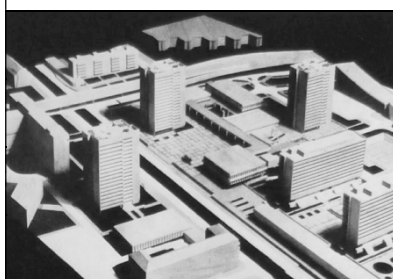
- dvoupodlažní objekt s přístupem po obvodě

Základní bibliografie a odkazy:

- **SÝKORA, Ján. Obchody a služby na nitrianskom sídlisku Chrenová II. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 20-21.**

CENTRUM VRŠOVIC, PRAHA

OS45.

Hlavní architekt: J. Strašek, H. Pešková, D. Pešek	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1967/70 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S4 – T5a

Poznámky:

- koncept náměstí ve dvou úrovních pro pěší s dopravou v suterénu doplněné třemi výškovými bytovými domy

Základní bibliografie a odkazy:

- **ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Vršovice centrální náměstí. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 293.***

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ NOVODVORSKÁ, PRAHA

OS46.

Hlavní architekt: Aleš Bořkovec, Vladimír Ježek	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: NV hl. m. Prahy	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt ? Realizace 1968	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T5a

Poznámky:

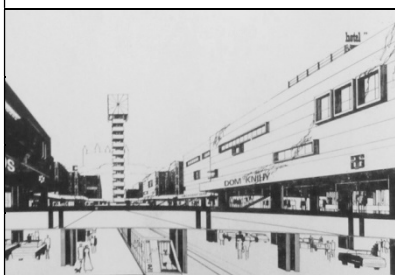
- prostorově velkorový koncept s atriem a monumentální plastikou s vodním prvkem (J. Novák)

Základní bibliografie a odkazy:

- **ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Novodvorská. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 288.***
- KRISE, Jindřich. O jednom pražském sídlišti. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1967, roč. 13, č. 8. ISSN 0009-0697. S. 1.
- BEŇUŠKA, Milan, Dagmar ČERNÁ, Jan MOUČKA a Andreja ZÁVRACKÁ. Centra občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Jiří NAVRÁTIL. Praha, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 7-8.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 86, 89-92.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 172-174.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 24-26.
- Rekonstrukce náměstí Novodvorská, 1. etapa. In: *Archiweb* [online]. 1997-2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/rekonstrukce-namesti-novodvorska-1-etapa>.
- Dálky. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/dalky>.

PŘESTAVBA OBCHODNÍ ULICE, BRATISLAVA

OS47.

	Hlavní architekt: Ivan Matušík	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Min. obchodu SSR, Min. kultury SSR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1968-70 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T1a

Poznámky:

- urbanistický návrh vzešlý z architektonické soutěže, jenž plánoval vytvořit víceúrovňové nákupní centrum
- spolupráce V. Droppa, J. Hlavice, Z. Ivaničová a S. Kášová.

Základní bibliografie a odkazy:

- Přehledka architektonických prací členů SA ČSR a ZSA. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1973, roč. 19, č. 7. ISSN 0009-0697. S. 2.
- ZÁŘÍŠ, František. Sůtaž na obchodno-spoločenské centrum v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 18-23.
- MATUŠÍK, Ivan. Výstavba obchodných center Bratislavy. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 11-12. ISSN 1335-2180. S. 232-235.
- **KARFÍK, Vladimír. Centrum, na ktoré sa čaká. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1971, roč. 13, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 185-195.**
- MATUŠÍK, I. Štátny projektový ústav obchodu Bratislava. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1974, roč. 16, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 45.
- MATUŠÍK, Ivan. Kam smeruje vývoj obchodného urbanizmu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč. 21, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 11.
- Obchodná ulica v Bratislave. Polemika o charaktere širšieho obytného prostredia mestského centra. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1984, roč. 26, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 10-14.
- BEŇUŠKA, Milan, Dagmar ČERNÁ, Jan MOUČKA a Andreja ZÁVRACKÁ. Centra občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Jiří NAVRÁTIL. Praha, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 14-16.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ DRAHOVICE, KARLOVY VARY

OS48.

	Hlavní architekt: B. Kuba, M. Mundilová, J. Pachner	Generální projektant: Stavoprojekt, Plzeň
	Generální investor: Krajská inženýrská organizace, Plzeň	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Karlovy Vary
	Datace: Projekt 1968 Realizace 1972	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O2 – S2 – T3a

Poznámky:

- dvoupodlažní monoblok v patře s ochozy

Základní bibliografie a odkazy:

- Nákupní středisko na sídlišti Karlovy Vary – Drahovice. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1975, roč. 21, č. 5. ISSN 0009-0697. S. 3.
- **SÝKORA, M., LUKEŠ, M. a J. PEKLO. Hodnocení staveb 5. pětiletky. Sídliště Karlovy Vary – Drahovice. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 18-19. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- Paneláci map: Drahovice. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/154>.

Hlavní architekt: K. Hubáček, M. Masák, V. Voda	Generální projektant: SIAL
Generální investor: Podniky státního obchodu	Generální dodavatel: Severočeská konstrukce, Ústí / Labem
Datace: Projekt 1968 Realizace 1979	Současný stav: 6-d
Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S4 – T4b

Poznámky:

- ojedinělý koncept struktury, založené na pentagonech a hexagonech vytvářející krytý městský prostor
- detailní řešení v interiéru i exteriéru J. Suchomel, M. Brix a M. Baum

Základní bibliografie a odkazy:

- MUSIL, Josef. Sdružování prostředků a činností v rozvoji nevýrobních odvětví. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1986, roč. 45, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 46.
- MATOUŠKOVÁ, Kamila. Hodnocení urbanistické a architektonické úrovně. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Vítězslav PROCHÁZKA. Praha, 1987, roč. 33, č. 5. ISSN 0042-9376. S. 15.
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 86.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 354-360.
- *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o, 2011, s. 29-35. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 53-55.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 134-139.
- ZEMAN, Jaroslav. *Liberec: urbanismus, architektura, industriál, pomníky, objekty, památky*. Liberec: Knihy 555, 2011. ISBN 978-80-86660-33-2.
- BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-05925-8. S. 127-128.
- JIROUTEK, Jiří. *Už nejdu do Ještědu = I no longer shop at Ještěd*. Liberec: Fenomén Ještěd, 2019. ISBN 978-80-270-7110-4.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebourat*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 30, 32-33.
- KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-2583-8. S. 134-135.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 392, 410-413.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 119, 136-139.
- **URBÁNKOVÁ, Šárka. *Obchodní dům Ještěd v Liberci*. Liberec, 2015. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra filosofie. Vedoucí práce Bohumil NUSKA.**
- Obchodní dům JEŠTĚD. In: *Youtube* [online]. 13. 5. 2009 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=__olgsN7BnJ4.
- LIBEREC: Obchodní centrum JEŠTĚD. In: *Youtube* [online]. 28. 3. 2016 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=GxE1eVSXf6c>.
- Retro: Obchodní dům Ještěd. In: *ČT iVysílání* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10176269182-retro/213411000360035/obsah/288644-obchodni-dum-jested>.
- BERAN, Lukáš. Obchodní středisko Ještěd. In: *Archiweb* [online]. Srpen 2006 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-stredisko-jested>.
- BENEŠ, Ondřej a Oldřich ŠEVČÍK. In: *EArch* [online]. 30. 3. 2009 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.earch.cz/cs/obchodni-stredisko-jested>.
- Památkový katalog: Obchodní dům Ještěd. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-jested-18010583>.
- Obchodní středisko Ještěd. In: *Liberec : Reichenberg: architektura na severu Čech* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/29-obchodni-stredisko-jested>.

CENTRUM OBCHODU A SLUŽEB ROVNICA I, BRATISLAVA

OS50.

	Hlavní architekt: R. Masný	Generální projektant: Stavoprojekt, Bratislava
	Generální investor: Investing, Bratislava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Bratislava
	Datace: Projekt 1969 Realizace 1973	Současný stav: ?-?
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S2 – T5a

Poznámky:

- dvoupodlažní monoblok v patře s ochozy

Základní bibliografie a odkazy:

- DULLA, Matúš. Otázka formy v slovenskej architektúre sedemdesiatych rokov. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1982, roč. 16, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 27.
- EHRENBARGER, I. **Obchodné stredisko na Rovniciach I. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 7-8. ISSN 1335-2180. S. 21-23.**
- BEŇUŠKA, Milan, Dagmar ČERNÁ, Jan MOUČKA a Andreja ZÁVRACKÁ. Centra občanského vybavení. *Výstavba a architektura: dokumentační zprávy*. Lektoroval Jiří NAVRÁTIL. Praha, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 3-6.
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísł.

OBCHODNÍ STŘEDISKO, MYJAVA

OS51.

	Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 60. léta	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O1 – S1 – T1a

Poznámky:

- středisko uspořádané do fronty obchodní ulice

Základní bibliografie a odkazy:

- RULF, Vladimír. **Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb. Praha: Merkur, 1978. S. 120-122, obr. příloha nečísł.**

OBCHODNÍ STŘEDISKO, SENICA

OS52.

	Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 60. léta	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S3 – T1a
Poznámky: - středisko tvořící hlavní náměstí města doplněné obchodním domem		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i>. Praha: Merkur, 1978. S. 122-124, obr. příloha nečísl.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO, DĚČÍN

OS53.

	Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 60. léta	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S5 – T5a
Poznámky: - středisko vytvářející náměstí formované třemi objekty občanské vybavenosti		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i>. Praha: Merkur, 1978. S. 125-126, obr. příloha nečísl. - Kotva. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/kotva-0.		

CENTRUM SÍDLIŠTĚ PANKRÁC, PRAHA

OS54.

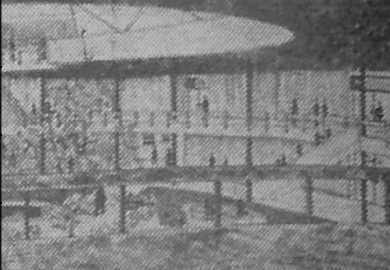
	Hlavní architekt: František Šmolík, Zdeněk Císař	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt před 1970 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S5 – T6a
Poznámky: - centrální prostor se zelení formovaný objekty občanské vybavenosti vč. obchodního domu		
Základní bibliografie a odkazy: - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 278.		

OS SÍDLIŠTĚ SPOŘILOV, PRAHA

OS55.

	Hlavní architekt: Jaromír Růžička	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt před 1970 Realizace ?	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S4 – T3a
Poznámky: - koncept náměstí se třemi objekty občanské vybavenosti vč. realizovaného obchodního střediska - výtvarné dílo Adolf Havelka		
Základní bibliografie a odkazy: - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. <i>Spořilov. Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 285. - Obchodní dům Centrum. In: <i>Obchodní domy Regata</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.odregata.cz/od-centrum. - Průvodce Praha: Spořilov. In: <i>Prostor – architektura, interiér, design</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.prostor-ad.cz/pruvodce/praha/sporilov/sporilovii/sporilovii.htm. - Výtvarný poutač - obchodní dům Centrum. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/vytvarny-poutac-obchodni-dum-centrum.		

A-Z CENTRUM, PRAHA		OS56.
	Hlavní architekt: Ivo Oberstein, V Langer	Generální projektant: Projektový ústav hl. města Prahy
	Generální investor: Středisko pro rozvoj obch. sítě, Praha	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Mimoměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T6b
Poznámky: - experimentální studie mimoměstského střediska plně klimatizovaného s odstavnou plochou pro 2000 automobilů		
Základní bibliografie a odkazy: - POLÍVKOVÁ, Helena a Helena, JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci. Úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel: urbanisticko-sociologický průzkum. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 353-357. - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i>. Praha: Merkur, 1978. S. 271-272, obr. příloha nečísl. - SCHRÁNIL, Bedřich a kol. <i>Projektování staveb bytových a občanských</i> . Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1979. S. 260.		

A-Z CENTRUM, PRAHA		OS57.
	Hlavní architekt: M. Polívka, M. Procházka	Generální projektant: ?
	Generální investor: Středisko pro rozvoj obch. sítě, Praha	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Mimoměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T6b
Poznámky: - experimentální studie mimoměstského střediska plně klimatizovaného s odstavnou plochou pro 2000 automobilů		
Základní bibliografie a odkazy: - POLÍVKOVÁ, Helena a Helena, JANIŠOVÁ. Problematika nákupních center v pražské středočeské aglomeraci. Úvaha o nákupních zvyklostech obyvatel: urbanisticko-sociologický průzkum. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 353-357.		

CENTRUM SÍDLIŠTĚ PROSEK, PRAHA		OS58.
	Hlavní architekt: Ladislav Knittl, Zdeněk Kotas	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S2 – T4a
Poznámky: - koncept tří solitérních budov občanské vybavenosti propojených platformou nad dopravní komunikací - realizován pouze obchodní dům PRIOR		
Základní bibliografie a odkazy: - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Prosek – centrální náměstí. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 294.		

CENTRUM SÍDLIŠTĚ ZAHRADNÍ MĚSTO-ZÁPAD, PRAHA		OS59.
	Hlavní architekt: Jiří Hromas, Vladimír Sýkora, J. Holeček	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: Investorský ústav hl. m. Prahy	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt před 1970 Realizace 1976	Současný stav: 4-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T3a
Poznámky: - středisko formované čtyřmi objekty občanské vybavenosti vč. velkoobchodní Květ (Jiří Hromas a Josef Šedivý) - z konceptu nebyl realizován kulturní dům s restaurací		
Základní bibliografie a odkazy: - ŠMOLÍK, František. Bytová výstavba v Praze: Zahradní město. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1962, roč. 21, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 437. - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Zahradní město-západ. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 282. - Velkoobchodní Květ v Zahradním městě v Praze. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 1. - Nákupní centrum Květ a hotelový dům na sídlišti Zahradní Město. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 1. - NOVÝ, Otakar. <i>Architekti Praze</i> . Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl. - KUBÁT, Lukáš. Připravuje se rekonstrukce OC Květ v Praze 10. In: Praha TV [online]. 10. 8. 2018 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://prahatv.eu/zpravy/praha/praha-10/7978/pripravuje-se-rekonstrukce-oc-kvet-v-praze-10 . - ČTK. Petiči proti nstavbě OC Květ v Záběhlicích podepsalo 1222 lidí, bojují proti přístavbě. In: Metro [online]. 1. 10. 2015 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.metro.cz/petici-proti-nstavbe-oc-kvet-v-zabehlicich-podepsalo-1222-lidi-bojuji-proti-pristavbe-g3b-/praha.aspx?c=A150930_150400_co-se-deje_lupo . - Zahradní Město si zaslouží své vlastní náměstí. In: Zahradní náměstí [online]. © 2018 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://zahradninamesti.cz/ . - Keramické sedačky a stůl. In: Větelci a volavky [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/keramicke-sedacky-stul .		

PŘESTAVBA CENTRA, CHOMUTOV

OS60.

	Hlavní architekt: F. Machač, V. Stelzig a M. Johanovský	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ústí nad Labem
	Datace: Projekt 1970 Realizace 1975	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O2 – S1 – T1a
Poznámky: - obchodní ulice tvořená občanskou vybaveností v parteru bytových domů		
Základní bibliografie a odkazy: - ROTYKA, Josef. Hodnocení staveb 5. pětiletky. Přestavba centra Chomutova. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ NÁCHOD, TÁBOR

OS61.

	Hlavní architekt: Stanislav Hanzal, Oldřich Drahovzal	Generální projektant: Stavoprojekt, České Budějovice
	Generální investor: Krajský investorský útvar, České Budějovice	Generální dodavatel: Pozemní stavby, České Budějovice
	Datace: Projekt 1970 Realizace před 1983	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1a – O3 – S4 – T4a
Poznámky: - středisko s atriem doplněné výškovým bytovým domem		
Základní bibliografie a odkazy: - Sídliště – Náchod v Táboře. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1983, roč. 29, č. 16. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ PODLESÍ, HAVÍŘOV

OS62.

	Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?
	Generální investitor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1971 Realizace 1975	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O2 – S2 – T1a
Poznámky: - čtyři propojené hmoty v pravidelném rytmu, kromě MO vybavenosti obsahující také kulturně společenský sál - výtvarné dílo Oto Cienciala		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb. Praha: Merkur, 1978. S. 83-84, obr. příloha nečísl.</i> - Havířov - Lahůdkářství v OD Permon (1981). In: <i>Youtube</i> [online]. 19. 11. 2017 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=-Lf-_mAp43k. - <i>Obchodní dům Permon</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: http://odpermon.cz/. - Kamenný květ. In: <i>Havířovský zpravodaj o historii města</i> [online]. © 2013-2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: http://havirov-historie.cz/sochy/kamenny-kvet.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ KUZMÁNYHO, KOŠICE

OS63.

	Hlavní architekt: Pavol Merjavý, Štefan Vaško	Generální projektant: Stavoprojekt, Košice
	Generální investitor: MsNV, Košice	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Košice
	Datace: Projekt před 1971 Realizace 1976	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S6 – T4a
Poznámky: - jedno až dvoupodlažní pavilony občanské vybavenosti řazené do tvaru U s přístupem po obvodě - výtvarná díla Arpád a M. Čepek		
Základní bibliografie a odkazy: - SÁBLIK, A. <i>Okrskové centrum Kuzmányho sídliska v Košiciach (I. etapa). Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 12-13.</i> - Kuzmányho sídlisko Košice 27.2. 2019 (4K). In: <i>Youtube</i> [online]. 27. 2. 2019 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hQLPBPK9Vsw.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO POD STRÁNÍ SÍDL. MORAVSKÉ PŘEDMĚSTÍ, HRADEC KRÁLOVÉ

OS64.

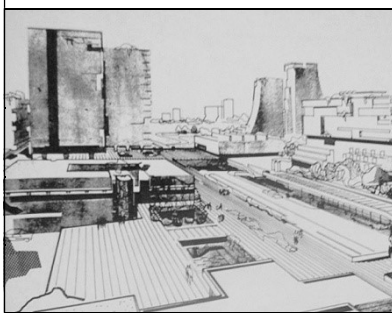
	Hlavní architekt: F. Křelina, Z. Vašata, K. Runštuk	Generální projektant: Stavoprojekt, Hradec Králové
	Generální investor: Krajský investorský úřad, Hradec Králové	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Hradec Králové
	Datace: Projekt 1971 Realizace před 1984	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S5 – T5a
Poznámky: - dvoupodlažní objekt s velkorysým atriem		
Základní bibliografie a odkazy: - KŘELINA, František. Moravské předměstí. Hradec Králové (urbanistická koncepce). Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 65-69. - Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1984, roč. 43, č. 9. ISSN 0300-5305. S. 410. - RUNŠTUK, Karel. Moravské předměstí v Hradci Králové: Poznámky k realizaci. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 23. ISSN 0009-0697. S. 1. - Paneláci map: Moravské Předměstí. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#!/detail/65 .		

HLAVNÍ TŘÍDA SÍDL. MORAVSKÉ PŘEDMĚSTÍ, HRADEC KRÁLOVÉ OS65.

	Hlavní architekt: K. Marhold, J. Němec, F. Křelina, Z. Vašata, K. Runštuk	Generální projektant: Stavoprojekt, Hradec Králové
	Generální investor: Krajský investorský úřad, Hradec Králové	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Hradec Králové
	Datace: Projekt 1971 Realizace před 1982	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S1 – T1a
Poznámky: - nízkopodlažní pavilony doplněné vybaveností v parteru bytových domů		
Základní bibliografie a odkazy: - KŘELINA, František. Moravské předměstí. Hradec Králové (urbanistická koncepce). Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 65-69. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 400-405. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 264-265. - RAMBOUSKOVÁ, Michaela. Marxova třída byla výkladní skříň. Dnes lávky a rampy rozežírání rez. In: <i>iDNES.cz</i> [online]. 11. 12. 2016 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.impuls.cz/regiony/kralovehradecky-kraj/pribehy-sidlist-benesova-trida-hradec-kralove.A161211_170052_imp-kralovehradecky_kov/tisk . - Paneláci map: Moravské Předměstí. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#!/detail/65 .		

CENTRUM JIŽNÍHO MĚSTA, PRAHA

OS66.

	Hlavní architekt: J. Lasovský, M. Rejchl, M. Čejka, M. Houska, J. Zelený	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt před 1972 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S4 – T4a
Poznámky: - koncept centra v blízkosti dopravního uzlu s náměstími, krytými pěšími komunikacemi i klimatizovanou pasáží - realizována pouze stanice metra Opatov		
Základní bibliografie a odkazy: - LASOVSKÝ, Jiří. Centrum pro Jižní město. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1972, roč. 18, č. 18. ISSN 0009-0697. S. 1-2. - NOVOTNÝ, Jan. Centrum pro 100 000. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 15. ISSN 0009-0697. S. 4-5. - NOVÝ, Otakar. <i>Architekti Praze. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečisl.</i> - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i>. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 326-337. - Paneláci map: Jižní Město. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/148.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ DRUŽBA, SPIŠSKÁ NOVÁ VES

OS67.

	Hlavní architekt: Pavol Merjavý, Ján Raši, J. Stanovský	Generální projektant: Stavoprojekt, Košice
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Poprad
	Datace: Projekt 1972 Realizace 1978	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S5 – T5a
Poznámky: - dvoupodlažní solitér s ochozy a otevřeným atriem, který měly doplnit budovy kina a osvětové besedy - výtvarná díla malíř Čako, sochaři Priatka, Maxoňová		
Základní bibliografie a odkazy: - RAŠI, Ján. <i>Okrskové centrum sídliska Družba v Spišskej Novej Vsi. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 20-21.</i>		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ LOCHOTÍN, PLZEŇ

OS68.

Google Maps	Hlavní architekt: Zbyněk Tichý, Jana Danzerová	Generální projektant: Stavoprojekt, Plzeň
	Generální investor: Krajská inženýrská organizace, Plzeň	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Plzeň
	Datace: Projekt 1972 Realizace před 1981	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S4 – T3a
Poznámky: - čtyři funkčně samostatné objekty propojené polokrytým atriem		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav a Zbyněk TICHÝ. Severní Předměstí a jeho I. etapa Lochotín. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1974, roč. 33, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 334-335. - TICHÝ, Zbyněk a Jana DANZEROVÁ. Centrum Lochotín - Plzeň. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 115. - LUKEŠ, Milan. Poznámky ke koncepci řešení a výstavby Lochotína. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 25-26. ISSN 0009-0697. S. 3. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 346-351. - Paneláci map: Lochotín, Severní Předměstí. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/135 .		

DŮM SLUŽEB, RUŽOMBEROK

OS69.

Google Maps	Hlavní architekt: Š. Hatala	Generální projektant: Stavoprojekt, Banská Bystrica
	Generální investor: Komunálne služby, Ružomberok, ONV Lipt.Mikuláš, Čedok Bratislava	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt před 1973 Realizace ?	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1a – O3 – S2 – T1a
Poznámky: - středisko tvořené třemi objekty propojenými markýzami		
Základní bibliografie a odkazy: - HATALA, Š. Dom služieb / Ružomberok. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 24-25.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ LUHY II, PARTIZÁNSKE

OS70.

	Hlavní architekt: Sýkora	Generální projektant: ?
	Generální investor: ONV Topolčany	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Nitra
	Datace: Projekt před 1973 Realizace 1976	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2a – O3 – S2 – T2a

Poznámky:

- tři samostatné souvisle řazené objekty bez větších prostorových ambicí
- výtvarná spolupráce A. Kiss

Základní bibliografie a odkazy:

- **DUBRAVICKÝ, Jozef. Občianske vybavenie na sídlisku Luhy II v Partizánskom. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 10-11.**

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ F1, OLOMOUC

OS71.

	Hlavní architekt: Vít Adamec	Generální projektant: Stavoprojekt, Olomouc
	Generální investor: Krajský investorský útvar, Olomouc	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Olomouc
	Datace: Projekt před 1973 Realizace 1977	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O2 – S4 – T3a

Poznámky:

- středisko reagující na svažitost terénu a zachovávající stávající zeleň s charakteristickým pilovitým půdorysem

Základní bibliografie a odkazy:

- PETRUSIAK, Jiří a Ladislav HOFEREK. Hodnocení staveb 5. Pětiletky: Sídliště Olomouc, obvod F1. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 23. ISSN 0009-0697. S. 1, 3.
- **Okrskové centrum v Olomouci. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 6. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 294-299.
- Paneláci map: F1. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/99>.

	Hlavní architekt: V. Durdík, J. Novotný, J. Polák, V. Šalda, V. Tuček	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Konstruktiva, Praha
	Datace: Projekt 1973 Realizace 1978	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T3a

Poznámky:

- centrální náměstí formované objekty občanské vybavenosti s přílehlými intimními prostory
- hlavní obchodní vybavenost je nákupní středisko s keramickým obkladem na průčelí (V. Tuček, obklad V. Dolejš)

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠMOLÍK, František. Soutěž na urbanistické řešení Ďáblické obytné čtvrti v severním sídlišti Prahy. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1963, roč. 22, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 171-178.
- ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Ďáblice. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 292.
- **TUČEK, Viktor. Parter sídliště Ďáblice v Praze. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 256-259.**
- TUČEK, Viktor. Obchodní a společenské centrum sídliště Ďáblice. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 13-14. ISSN 0009-0697. S. 1, 3.
- VORLÍK, Petr. Ornament není zločin: Cihly a keramika v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2020, roč. 5, č. 13. ISSN 2570-7744. S. 113-115.
- NOVÝ, Otakar. *Architekti Praze*. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 83.
- SVOBODA, Jan E. a Jindřich NOLL. *Praha 1945-2003: kapitoly z poválečné a současné architektury*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7304-6. S. 225.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 304-311.
- JELÍNKOVÁ, Marie et al. *Sídliště Ďáblice*. V Praze: Spolek přátel sídliště Ďáblice, 2019. ISBN 978-80-270-3525-0. S. 108-109.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebourat*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 268-269.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlišťích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 29-30, 69-70.
- Z metropole: Sídliště Ďáblice. In: *ČT iVysílání* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288835-z-metropole/219411058230043/obsah/728816-sidliste-dablice>.
- Paneláci map: Ďáblice. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/150>.
- Soutěžní návrhy a komentáře. In: *Městská část Praha 8* [online]. © 2012–2019 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.praha8.cz/Soutezni-navrhy-a-komentare.html?fbclid=IwAR30WRQkZMmJcsTzEvXhk-TsYA2osDF-1crLhmiKVGEMbRMRBYBmo0y5e4>.
- Obchodní dům Ládví. In: *Obchodní domy Regata* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.odregata.cz/od-ladvi>.
- Keramický obklad. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/keramicky-obklad-0>.
- Mateřství. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/materstvi-9>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO OLYMPIA, OSTRAVA - PORUBA

OS73.

	Hlavní architekt: Evžen Kuba	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: Bytostav, Ostrava
	Datace: Projekt 1973 Realizace 1979	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S7 – T4a
Poznámky: - středisko kombinující systém atria s vnitřním hospodářským dvorem - výtvarná díla manželé Chráskovi, V. Fridrichová, L. Čmerda, domovní znamení E. Scholler, A. Květoň		
Základní bibliografie a odkazy: - KUBA, Evžen. Obchodní vybavenost v Porubě. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1976, roč. 22, č. 24. ISSN 0009-0697. S. 3. - KU-. Olympia / Okrskové středisko v Porubě – VIII. Obvod. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 8. ISSN 0009-0697. S. 3.		

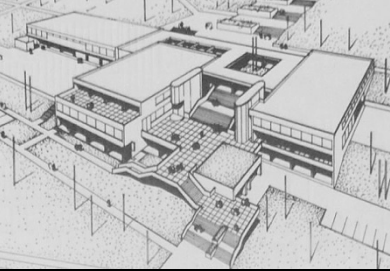
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ ZÁBŘEH, OSTRAVA

OS74.

	Hlavní architekt: M. Dydowicz, J. Pavela	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace před 1975	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S2 – T2a
Poznámky: - lineárně řazené jednotky s krytými ochozy		
Základní bibliografie a odkazy: - Centrum Ostrava - Zábřeh. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 114. - Paneláci map: Zábřeh. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/124.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ JUH, TRENČÍN

OS75.

	Hlavní architekt: M. Totušek, A. Flašar, L. Pastřnek	Generální projektant: Stavoprojekt, Gottwaldov
	Generální investor: ONV, Trenčín	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Trnava
	Datace: Projekt kolem 1976 Realizace ?	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T3a
Poznámky: - tři samostatné objekty propojené přístřešky a podlažností reagující na průběh terénu		
Základní bibliografie a odkazy: - Sídliště Juh Trenčín I. okrese. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 212-216.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO ROZVOJ, SEDLČANY

OS76.

	Hlavní architekt: Zdenka Krásová	Generální projektant: ?
	Generální investor: Krajský investorský ústav	Generální dodavatel: Stros, Sedlčany; Průmstav, Pardubice
	Datace: Projekt 1976 Realizace 1981	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S4 – T3a
Poznámky: - lapidární hmotové řešení s krytou pasáží		
Základní bibliografie a odkazy: - NOVÝ, Otakar. Nákupní středisko Rozvoj v Sedlčanech. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1984, roč. 43, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 214-215. - KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. <i>Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha</i>. Praha: Krajský projektový ústav, [1983]. Nečísl. - Obchodní dům Rozvoj. In: <i>Sedlčansko</i> [online]. © 2012 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.sedlcansko.cz/products/obchodni-dum-rozvoj-/ .		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ DOLNÉ HONY, BRATISLAVA

OS77.

Hlavní architekt: I. Marko, M. Šmotlák, M. Kropiláková, P. Rapant	Generální projektant: Stavoprojekt, Bratislava
Generální investor: Investing Bratislava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Bratislava
Datace: Projekt 1976 Realizace 1982	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S3 – T3a

Poznámky:

- dva jednoduché objekty s pěší platformou doplněné ocelovými schodišti a rampami
- 1. odměna v kategorii realizace v Přehledce architektonických prací za období 1976-77

Základní bibliografie a odkazy:

- DULLA, Matúš. Komplexy občianskej vybavenosti v mestách SSR. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 173, 174.
- ŠTEMPÁK, Š. Obytný súbor Dolné Hony. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 7-8. ISSN 1335-2180. S. 38-41.
- *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč. 21, č. 4. ISSN 1335-2180. S. ?.
- **EHRENBERGER, Imrich. Centra občianskeho vybavenia v bratislavských Podunajských Biskupiciach. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1981, roč. 23, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 10-21.**
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 84, 86.
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísł.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 164-165.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 230.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ VELKÁ OHRADA, PRAHA

OS78.

Hlavní architekt: Radko Beneš, Jan Tomášek	Generální projektant: Studijní typizační ústav, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt před 1977 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S1 – T1a

Poznámky:

- návrh občanské vybavenosti v podnoži bytových domů

Základní bibliografie a odkazy:

- **Přestavba měst s ohledem na zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 25-26. ISSN 0009-0697. Příloha.**

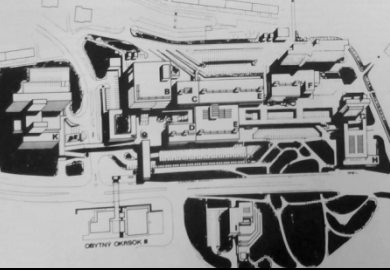
OBCHODNÍ STŘEDISKO DUHA, OSTRAVA - PORUBA

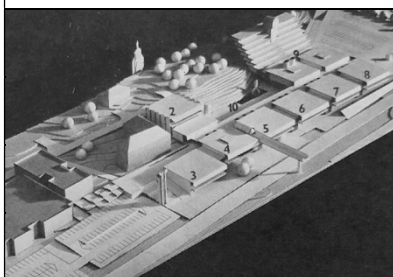
OS79.

	Hlavní architekt: Evžen Kuba	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 1977	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S6 – T4a
Poznámky: - středisko po obvodě s proskleným parterem a vnitřním zásobovacím dvorem - cena za nejlepší realizaci nadokrskové vybavenosti roku 1977 Stavoprojektu Ostrava		
Základní bibliografie a odkazy: - KUBA, Evžen. Obchodní vybavenost v Porubě. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1976, roč. 22, č. 24. ISSN 0009-0697. S. 3. - Obvodové centrum Poruba – VIII. obvod. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3. - Veřejné prostranství lokality DUHA. In: <i>fajnOVA Poruba</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://fajnovaporuba.cz/p/verejne-prostranstvi-lokality-duha.		

CENTRUM SÍDLIŠTĚ DARGOVSKÝCH HRDINOV, KOŠICE

OS80.

	Hlavní architekt: Jozef Fabián, Pavol Merjavý	Generální projektant: Stavoprojekt, Košice
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1977 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T1a
Poznámky: - dvouúrovňová pěší obchodní ulice definující celou kompozici centra		
Základní bibliografie a odkazy: - MERJAVÝ, Pavel. Obchodno-spoločenské centrum obvodu sídliska Dargovských hrdinov v Košiciach. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 37-38.		

CENTRUM SÍDLIŠTĚ MODŘANY, PRAHA**OS81.**

Hlavní architekt: Jiří Lasovský, Michal Mohelský	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1977 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T1a

Poznámky:

- obchodní ulice formovaná nízkopodlažními objekty občanské vybavenosti s vytvořením náměstí

Základní bibliografie a odkazy:

- **Centrum v Modřanech potřebuje svého majitele. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 17. ISSN 0009-0697. S. 4.**

CENTRUM SÍDLIŠTĚ KARLOVA VES, BRATISLAVA**OS82.**

Hlavní architekt: S. Talaš, P. Jančo, P. Mrázek	Generální projektant: Stavoprojekt, Bratislava
Generální investor: Výstavba hl. m. SSR Bratislavy	Generální dodavatel: Prefmonta, Bratislava
Datace: Projekt 1977 Realizace 1984	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S4 – T1a

Poznámky:

- částečně realizovaný koncept centra s občanskou vybaveností, administrativními budovami a hotelem

Základní bibliografie a odkazy:

- DULLA, Matúš. Komplexy občianskej vybavenosti v mestách SSR. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 175, 176.
- Centrum Karlova Ves - Bratislava. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 117.
- MATUŠÍK, Ivan. Výstavba obchodných center Bratislavy. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 11-12. ISSN 1335-2180. S. 232.
- HUSÁK, V. Pokým sa predstavy stanú skutočnosťou. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 43.
- **MRÁZEK, Pavel. Viacúčelový objekt občianskeho vybavenia v bratislavskej Karlovej Vsi. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1986, roč. 28, č. 5. ISSN 1335-2180. S. 22-24.**
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísl.

OBCHODNÍ STŘEDISKO LUKA, PRAHA – JIHOZÁPADNÍ MĚSTO OS83.

	Hlavní architekt: T. Brix, M. Kotík, V. Králíček	Generální projektant: Projektový ústav hl. města Prahy
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1977 Realizace 1986	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T1b

Poznámky:

- dvě solitérní hmoty se společnou pěší pasáží pokračující do parku

Základní bibliografie a odkazy:

- Lužiny – centrum Luka. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1978, roč. 37, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 167-169.
- -Důvod k improvizaci. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 5.
- **BRIX, Tomáš. Obchodné centrum „Luka“ v Prahe – Juhozápadnom meste. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 18-21.**
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 63, 65.
- SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titan, 2006. ISBN 80-866-5224-6. S. 204-205.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 391.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 274.
- VORLÍK, Petr, ed. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 116-117.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 615, 624-627.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 119.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlišťích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 31-33.
- *Galeria Luka* [online]. © 2015 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <http://www.galerieluka.cz/>.
- Památkový katalog: Obchodní centrum Luka. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-centrum-luka-21230800>.
- Paneláci map: Jihozápadní město. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/152>.
- Centrum Luka. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/centrum-luka>.
- Obchodní dům Luka. In: *Obchodní domy Regata* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.odregata.cz/od-luka>.
- Radost z mládí - kašna. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/radost-z-mladi-kašna>.

Hlavní architekt: Václav Šebek	Generální projektant: Projektový ústav hl. města Prahy
Generální investor: Ředitelství pošt	Generální dodavatel: Pozemní a montované stavby, Praha
Datace: Projekt 1977 Realizace 1988	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T4a

Poznámky:

- přístavba třípodlažního objektu před ubytovnu, s níž utváří veřejný dvůr
- výtvarná díla B. Dlouhý, S. Kavanová, J. Klimeš, M. Mlynář, J. Novák, J. Novotný, informační systém R. Leszczynski.

Základní bibliografie a odkazy:

- **ŠEBEK, Václav. Ubytovna FMDS a pavilion občanské vybavenosti Lípa v Praze 3. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1988, roč. 47, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 55-57.***
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 37-38.

OBCHODNÍ STŘEDISKO LUŽINY, PRAHA – JIHOZÁPADNÍ MĚSTO OS85.

	Hlavní architekt: Alena Šrámková, Ladislav Lábus	Generální projektant: Projektový ústav hl. města Prahy
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Konstruktiva
	Datace: Projekt 1977 Realizace 1991	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S2 – T5a

Poznámky:

- monoblok rozdělený pěší pasáží s bohatým vnitřním členěním
- spolupráce M. Rajniš, A. Lamr, Z. Ziegler, J. Pulkrábek, M. Sborwitz, výtvarná díla O. Zoubek, E. Švankmajerová, H. Demartini, R. Kratina, V. Janoušková, V. Hlavatý

Základní bibliografie a odkazy:

- Centrum 2 – Lužiny. Praha, Jihozápadní Město I. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 119-121.
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 65, 76, 78.
- **LÁBUS Ladislav, PLATOVSKÁ Marie a Radomíra SEDLÁKOVÁ. *Architekt Ladislav Lábus. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2004. ISBN 80-239-2530-X. s. 28-31.***
- VORLÍK, Petr, ed. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 116-117.
- KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-2583-8. S. 152-153.
- DULLA, Matúš, ed. *Domy volným veršem: architekt Ladislav Lábus*. Praha: KANT, 2022. ISBN 978-80-7437-365-7. S. 108-119.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 91, 104-107.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 119-120.
- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlišťích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 33-35.
- OC Lužiny přestavba - způsobený hluk. In: *Youtube* [online]. 3. 5. 2013 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1li5LUqyzXY>.
- Památkový katalog: Obchodní centrum Lužiny. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-centrum-luziny-21489865>.
- Paneláci map: Jihozápadní město. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/152>.
- *Lužiny obchodní centrum* [online]. © 2019 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.ocluziny.cz/>.
- Nákupní středisko na Lužinách. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/nakupni-stredisko-na-luzinach>.

PŘESTAVBA CENTRA, KLDNO**OS86.**

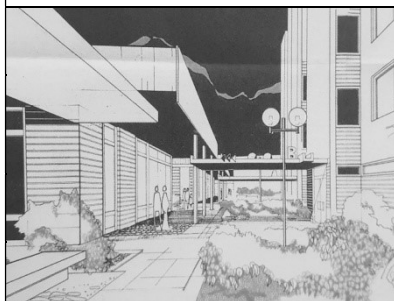
Hlavní architekt: V. Hliský, O. Jurenka, T. Smrž, M. Srpová	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1978 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T1a

Poznámky:

- návrh obchodní ulice spojující náměstí a plánovaný obchodní dům PRIOR uvažující značnou asanací

Základní bibliografie a odkazy:

- **HILSKÝ, Václav a Otakar JURENKA. Kladno: přestavba centra. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1978, roč. 37, č. 6-7. ISSN 0300-5305. S. 288-290.**
- Pěší nákupní ulice v Kladně. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 369.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 166.

OBCHODNÍ STŘEDISKO DAŠICKÁ, PARDUBICE**OS87.**

Hlavní architekt: Pavel Maleř	Generální projektant: Stavoprojekt, Hradec Králové
Generální investor: Krajský investorský útvar, Hradec Králové	Generální dodavatel: Stavební bytové družstvo Družba, Pardubice
Datace: Projekt 1978 Realizace 1990	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H2a – O3 – S3 – T1a

Poznámky:

- návrh založený na pěší obchodní ulici s pavilony občanské vybavenosti a bytovými domy s podzemními garážemi
- 1. cena v soutěži ČK VTIR O nejlepší projekt roku 1986; realizováno s úpravami a bez obchodní ulice

Základní bibliografie a odkazy:

- M., P. Sídliště Dašická v Pardubicích. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 434-435.
- **SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 406-411.***
- KRAJČÍ, Petr et al. *Navzdory: architekti 1969-1989-2019*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN 978-80-271-2583-8. S. 24-25.
- Paneláci map: Dašická. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/66>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO CÍL, VLAŠIM

OS88.

Hlavní architekt: J. Bělský	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: Krajský investorský útvar, Potraviny	Generální dodavatel: Průmstav, Praha
Datace: Projekt ? Realizace 1979	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Předměstská, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S3 – T3a

Poznámky:

- středisko tvořené dvěma objekty bez větších prostorových ambic s dominující nárožní velkoprodejnou potravin
- výtvarná díla P. a J. Radovi

Základní bibliografie a odkazy:

- **B., J. Nákupní středisko Cíl ve Vlašimi. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.**

OBCHODNÍ STŘEDISKO PERLA A MÁJ, KRALUPY NAD VLTAVOU

OS89.

Hlavní architekt: Ladislav Stupka, Jaroslav Mach	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: Krajský investorský útvar, Praha	Generální dodavatel: Okresní stavební podnik, Mělník
Datace: Projekt 1979 Realizace 1984	Současný stav: 3-c
Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S4 – T4a

Poznámky:

- dva objekty obchodní vybavenosti s rozlehlými terasami a sklady v patře
- OS Máj kovertováno na městský úřad (dokončeno 2013)

Základní bibliografie a odkazy:

- **S., L. Nákupní středisko Máj v Kralupech nad Vltavou. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 9. ISSN 0300-5305. S. 407-408.**
- KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha*. Praha: Krajský projektový ústav, [1983]. Nečísł.
- VORLÍK, Petr, ed. (A) *typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 112.
- Kralupy TV: Rekonstrukce obchodního domu Máj (6. 1. 1997). In: *Youtube* [online]. 2. 3. 2018 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=X7W-_npVv-k.
- Kralupy TV: Přestavba OD Máj na novou radnici (16. 10. 2012). In: *Youtube* [online]. 15. 11. 2017 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mVLzdRvFKpg>.
- Adaptace OD Máj na radnici města Kralupy nad Vltavou. In: *Archiweb* [online]. 4. 9. 2013 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/adaptace-od-maj-na-radnici-mesta-kralupy-nad-vltavou>.
- Adaptace obchodního domu Máj na Městský úřad Kralupy nad Vltavou. In: *Česká cena za architekturu 2017* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <https://ceskakcenaarchitekturu.cz/rocniky/2017/adaptace-obchodniho-domu-maj-na-mestske-urad-kralupy-nad-vltavou/>.
- Adaptace obchodního domu Máj na Městský úřad Kralupy nad Vltavou. In: *Stavba roku* [online]. 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: <http://www.stavbaroku.cz/printDetail.do?Dispatch=ShowDetail&siid=1373&coid=69>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO VTÁČNIK, PRIEVIDZA

OS90.

Hlavní architekt: Peter Valach, Ivan Kepko	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Stavoinvesta, Prievidza	Generální dodavatel: Okresný stavební podnik, Prievidza
Datace: Projekt 1979 Realizace 1985	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Městská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S3 – T3a

Poznámky:

- středisko s pěší pasáží propojující dvě architektonicky odlišné hmoty v konstrukčním systému Integro

Základní bibliografie a odkazy:

- DULLA, Matúš. Obchodné stredisko Vtáčnik v Prievidzi. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1988, roč. 34, č. 13. ISSN 0009-0697. S. 3.
- VALACH, Peter, KEPKO, Ivan a Matúš DULLA. Obchodné stredisko Vtáčnik v Prievidzi. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1987, roč. 29, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 35-40.
- **BAHNA, Ján. Obchodné stavby ako súčasť mestského prostredia. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 2.**
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 236-237, 448.

OBCHODNÍ STŘEDISKO ODRA, OSTRAVA - VÝŠKOVICE

OS91.

Hlavní architekt: R. Májková, J. Kupka, M. Řehula	Generální projektant: Stavoprojekt, Ostrava
Generální investor: KIO, Ostrava	Generální dodavatel: Bytostav, Ostrava
Datace: Projekt ? Realizace před 1980	Současný stav: 6-g
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O3 – S7 – T3a

Poznámky:

- soubor dvou až třípodlažních objektů reagujících na svažitost terénu
- zdemolováno v roce 2016

Základní bibliografie a odkazy:

- **Centrum Ostrava - Výškovice. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 113.**
- -hav-. Obslužné centrum Odra. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 3.
- [Opuštěný nákupní středisko ve Výškovycích|CHVMS2#9]. In: *Youtube* [online]. 16. 1. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CtfSjF-KqW0>.
- Spor o opravu nákupního centra Odra v Ostravě. In: *ČT, Televizní studio Ostrava* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-ostava/zpravy/203545-spor-o-opravu-nakupniho-centra-odra-v-ostave/>.
- Začala demolice obchodního centra Odra. In: *Ostrava!!!* [online]. 25. 2. 2015 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://ovajih.ostava.cz/cs/o-jihu/aktualne/zacala-demolice-obchodniho-centra-odra>.
- Obchodní centrum Odra v Ostravě-Výškovících nevznikne. In: *Archiweb* [online]. 24. 5. 2017 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/obchodni-centrum-odra-v-ostave-vyskovicich-nevznikne>.
- BAĎURA, Jaroslav. Rozhodnuto! Zchátralé středisko Odra ve Výškovících nahradí nový LIDL. In: *Magazín Patriot* [online]. 14. 10. 2021 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z <https://www.patriotmagazin.cz/rozhodnuto-zchatrale-stredisko-odra-ve-vyskovicich-nahradi-novy-lidl>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SLUNEČNICE, PRAHA – JIŽNÍ MĚSTO

OS92.

	Hlavní architekt: J. Klika	Generální projektant: Pražský projektový ústav
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Konstruktiva, Praha
	Datace: Projekt před 1980 Realizace 1984	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, okrsková vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T4a
Poznámky: - soliterní objekt utvářející prostor náměstí s dalšími objekty občanské vybavenosti s krytou pasáží v patře - interiérové řešení O. Novotný		
Základní bibliografie a odkazy: - Centra občanské vybavenosti v Horních Kunraticích a Horních Roztylech. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 242-244.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO, PRACHATICE

OS93.

	Hlavní architekt: Milan Klimek	Generální projektant: Stavoprojekt, České Budějovice
	Generální investor: KIO, obchodní organizace	Generální dodavatel: Okresní stavební podnik, Prachatice
	Datace: Projekt 1980 Realizace 1987	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Předměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O1 – S2 – T2a
Poznámky: - soliterní objekt na prolamovaném půdorysu s charakteristickou siluetou - výtvarná díla Miroslav Raboch, Rostislav Štěpáník		
Základní bibliografie a odkazy: - ERBAN, Libor. Obchody s cimbuřím. Nákupní středisko v Prachaticích. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1987, roč. 33, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3. - Obchodní centrum – Vodňanská ulice. In: <i>Prachatice: oficiální web města</i> [online]. 15. 7. 2013 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.prachatice.eu/obchodni-centrum-vodnanska-ulice/d-22227.		

OBCHODNÍ STŘEDISKO LAMAČ, BRATISLAVA

OS94.

Hlavní architekt: Stanislav Spáčil, Emanuel Schiller	Generální projektant: Projektový a racionalizační ústav obchodu a cestovního ruchu, Bratislava
Generální investor: Domáce potreby, Bratislava	Generální dodavatel: Priemstav, Bratislava
Datace: Projekt 1980 Realizace 1988	Současný stav: 1-g
Hierarchie: Mimoměstská, centrální vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T6b

Poznámky:

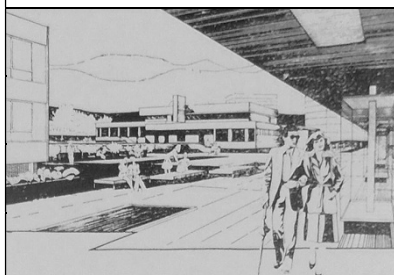
- ojedinělé obchodně experimentální předměstské středisko situované u dálniční komunikace
- komunikační systém J. Žilinčár

Základní bibliografie a odkazy:

- VOJTKOVÁ, B. INTEGRO ako reálny prísľub pre tvorbu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 43.
- **-JB-. Obchodný dom Lamač. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 26.**
- DULLA, Matúš a Stanislav SPÁČIL. Obchodný dom Lamač v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 29-33.
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 66.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 448.
- TASR. Z chátrajúceho OD Lamač má byť centrum Karpatia. In: *SME Bratislava* [online]. 23. 6. 2018 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://bratislava.sme.sk/c/20855723/z-chatrajuceho-od-lamac-ma-byt-centrum-karpatia.html>.
- Nákupné stredisko. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/367-nakupne-stredisko>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ BYSTRC II, BRNO

OS95.

Hlavní architekt: Z. Michal, J. Kopřiva, J. Novotný	Generální projektant: ?
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt kolem 1980 Realizace ?	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T1b

Poznámky:

- středisko s vnitřní bazilikálně osvětlenou halou
- dle návrhu měla budova přiléhat ke 200 m dlouhé pěší promenádě s kulturním a zdravotním střediskem

Základní bibliografie a odkazy:

- **Centrum Bystrc II - Brno. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 112.**
- PECKA, Lukáš. *Brněnské sídliště a jejich urbanistická struktura*. Brno, 2013. Disertační práce. Vysoké technické učení v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování II. Vedoucí práce Iva POSLUŠNÁ. S. 203-207.
- *OC Max* [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://ocmax.cz/>.

CENTRUM SÍDLIŠTĚ SEVERNÍ TERASA, ÚSTÍ NAD LABEM

OS96.

	Hlavní architekt: Václav Krejčí, Josef Gabriel	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem
	Generální investor: ONV, Ústí nad Labem	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ústí nad Labem
	Datace: Projekt před 1981 Realizace ?	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T6a

Poznámky:

- polyfunkční komplex založený na pěší ose s panoramatickými průhledy kopírující vrstevnici
- realizováno částečně vč. občanské vybavenosti v podnoži bytových domů

Základní bibliografie a odkazy:

- PROVAZNÍK, Vladimír. Severní Terasa v Ústí nad Labem. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1973, roč. 32, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 122-125.
- **Centrum Severní Terasa – Ústí nad Labem. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 116.**
- Severní Terasa, nová obytná čtvrť Ústí nad Labem. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 52–59.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 256-261.
- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 158, 177.
- Paneláci map: Severní Terasa. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/128>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ VINOHRADY, BRNO

OS97.

	Hlavní architekt: Jan Doležal, Aleš Jenček	Generální projektant: Stavoprojekt, Brno
	Generální investor: Brnoinvesta	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Brno
	Datace: Projekt ? Realizace před 1981	Současný stav: 3-c
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S4 – T1a

Poznámky:

- tři lineárně řazené vícepodlažní objekty propojené v patře zastřešnou pěší komunikací
- realizovány pouze dva objekty

Základní bibliografie a odkazy:

- **Centrum Vinohrady - Brno. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 118.**
- VRABELOVÁ, Renata (ed.). *Brno - architektura 1945-1990: [průvodce po poválečné brněnské architektuře] = Brno - architecture 1945-1990: [Brno after 2nd World War architecture guide]*. [Brno]: Centrum architektury, © 2009. ISBN 978-80-254-5996-6. S. 216–217.
- PECKA, Lukáš. *Brněnská sídliště a jejich urbanistická struktura*. Brno, 2013. Disertační práce. Vysoké technické učení v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování II. Vedoucí práce Iva POSLUŠNÁ. S. 197-201.
- Paneláci map: Vinohrady. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/107>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO OVSIŠTĚ, BRATISLAVA

OS98.

Hlavní architekt: Stanislav Talaš, Ján Lenčo	Generální projektant: Stavoprojekt, Bratislava
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt ? Realizace 1983	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O4 – S2 – T3b

Poznámky:

- středisko tvořící spojnici mezi dvěma okrsky přemostující dopravní komunikaci částečně zastřešenou pěší osou
- Cena ZSA v roce 1983

Základní bibliografie a odkazy:

- **-fy- Cena ZSA autorom troch diel. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 19. ISSN 0009-0697. S. 1, 3.**
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 81.
- MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. *Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989*. Bratislava: Alfa, 1989. Nečísł.

OBCHODNÍ STŘEDISKO RŮŽE, PRAHA – JIŽNÍ MĚSTO

OS99.

Hlavní architekt: J. Zelený, V. Rothbauerová	Generální projektant: Pražský projektový ústav
Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Konstruktiva, Praha
Datace: Projekt ? Realizace od 1983	Současný stav: 6-d
Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H1b – O3 – S2 – T2a

Poznámky:

- solitérní objekt členěný funkčním využitím a utvářený krytou pasáží navazující na stanici metra
- interiérové řešení M. Mikula, výtvarná díla A. Kroupová, R. Dušek

Základní bibliografie a odkazy:

- **Centra občanské vybavenosti v Horních Kunraticích a Horních Roztylech. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1987, roč. 46, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 242, 244-245.**
- OC Růžě [online]. © 2008 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://ocruze.webnode.cz/>.
- HÝŘ, Marek. Obchodní centrum Růžě mizí před očima. Místo něho vyroste budova, která změní tvář Chodova. In: *Metro.cz* [online]. 23. 2. 2015 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.metro.cz/obchodni-centrum-ruze-mizi-pred-ocima-misto-neho-vyrose-budova-ktera-zmeni-tvar-chodova-g7n-/praha.aspx?c=A150221_093641_co-se-deje_hyr.
- Paneláci map: Jižní Město. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/148>.
- Fontána a sedačky. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/fontana-sedacky>.
- Sochy, reliéfy a pamětní desky v Praze 11. In: *Praha 11* [online]. © 2003-2010 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.praha11.cz/cs/praha-11-v-kostce/sochy-reliefy-a-pametni-desky-v-praze-11.html>.
- Sochařsky pojedená okna schodiště. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/socharsky-pojednana-okna-schodiste>.

Foto Jiří Moos	Hlavní architekt: Ladislav Stupka, Jaroslav Mach	Generální projektant: KPÚ, Praha
	Generální investor: Výstavba hl. m. Prahy	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Olomouc
	Datace: Projekt 1983 Realizace ?	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Sídlištní, obvodová vybavenost	Typologie: H2b – O4 – S3 – T3a
Poznámky: - solitérní oboustranně obestavěná pěší komunikace s přístřešky po obou stranách		
Základní bibliografie a odkazy: - L. S. Obchodní a kulturní centrum s mateřskou školou v Praze-Čimicích. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 218-220. - Praha 8 hledá s pomocí občanů podobu OC Drahaň v Čimicích. In: <i>Městská část Praha 8</i> [online]. © 2012–2019 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://m.praha8.cz/Praha-8-hleda-s-pomoci-obcanu-podobu-OC-Drahan-v-Cimicich.html . - Dvojice dívek. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/dvojice-divek . - Keramická stěna. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/keramicka-stena-9 . - Záznam 18504: Sousoší dvou dívek pro obchodní centrum. In: <i>Sochy a města</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://sochymesta.cz/zaznam/18504 . - Záznam 18505: Keramická dekorativní stěna pro obchodní centrum. In: <i>Sochy a města</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-07-07]. Dostupné z: https://sochymesta.cz/zaznam/18505 .		

DALŠÍ OBCHODNÍ STŘEDISKA		
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ KRASŇANY, BRATISLAVA		OS_X1.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1956 Realizace 1962
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 68-73.		
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ SÍTNÁ, Kladno		OS_X2.
Hlavní architekt: V. Hilský, O. Jurenka, J. Náhlík	Generální projektant: KPÚ, Praha	Datace: Projekt 1961 Realizace asi od 1965
Základní bibliografie a odkazy: - PECHAR, Josef. <i>Československá architektura: 1945-1977</i> . Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 212-217. - VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 1</i> . Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 165-166. - HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. <i>1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média</i> . Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 49-50. - Paneláci map: Sítňá. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/42 .		
OBCHODNÍ STŘEDISKO HVĚZDA, TEPLICE		OS_X3.
Hlavní architekt: Jiří Svoboda	Generální projektant: KPÚ, Liberec	Datace: Projekt 1963 Realizace 1970
Základní bibliografie a odkazy: - HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. <i>Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000</i> . Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 250. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 276-281. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989: kritický katalog k výstavě Bydlení: panelové sídliště / Plány, realizace, bydlení 1945-1989</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9. S. 175. - Paneláci map: Šanov II. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/129 .		
OBCHODNÍ STŘEDISKO ASTRA, SEZIMOVO ÚSTÍ		OS_X4.
Hlavní architekt: Stanislav Hanzal	Generální projektant: KPÚ, České Budějovice	Datace: Projekt 1965 Realizace 1969
Základní bibliografie a odkazy: - PECHAR, Josef. <i>Československá architektura: 1945-1977</i> . Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl. - ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. <i>Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století</i> . Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 229. - Památkový katalog: Obchodní dům Astra. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-astra-22599415 .		

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ VELKÁ DLÁŽKA, PŘEROV			OS_X5.
Hlavní architekt: Radim Pluskal	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1966 Realizace 1968	
Základní bibliografie a odkazy: - Památkový katalog: Obchodní a společenské centrum Velká Dlážka. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-a-spolecenske-centrum-velka-dlazka-18456599 .			
OBCHODNÍ STŘEDISKO KORUNA, VODŇANY			OS_X6.
Hlavní architekt: František Petrlík, César Grimmich	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1967 Realizace 1978	
Základní bibliografie a odkazy: - VORLÍK, Petr, ed. (A)typ: <i>architektura osmdesátých let</i> . Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 121-124.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ HÁJE, PRAHA			OS_X7.
Hlavní architekt: Aleš Bořkovec, Vladimír Ježek	Generální projektant: Pražský projektový ústav	Datace: Projekt 1968 Realizace 1978	
Základní bibliografie a odkazy: - BEŇUŠKA, Milan, Dagmar ČERNÁ, Jan MOUČKA a Andreja ZÁVRACKÁ. Centra občanského vybavení. <i>Výstavba a architektura: dokumentační zprávy</i> . Lektoroval Jiří NAVRÁTIL. Praha, 1977, roč. 23, č. 11-12. ISSN 0042-9376. S. 8-13. - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 337. - Paneláci map: Jižní Město. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/148 . - <i>OC Háje</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: http://www.oc-haje.cz/ . - Na Hájích se předělává obchodní centrum, otevřel tam rozšířený Albert. In: <i>Médiář</i> [online]. 9. 3. 2020 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.mediar.cz/na-prazskych-hajich-se-predelava-obchodni-centrum-otevrel-tam-rozsireny-albert/ .			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ POD VODOJEMEM, KOLÍN			OS_X8.
Hlavní architekt: Olivier Honke-Houfek	Generální projektant: KPÚ, Praha	Datace: Projekt ? Realizace před 1969	
Základní bibliografie a odkazy: - KUNA, Zdeněk. Výstavba města Kolína. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 7-8. ISSN 0300-5305. S. 434, 436.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO, MICHALOVCE			OS_X9.
Hlavní architekt: J. Šprlák	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace 1969	
Základní bibliografie a odkazy: - LACKO, Jozef. Poslanie Združenia projektových ateliérov. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1969, roč. 11, č. 5-6. ISSN 1335-2180. S. 95.			

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ BRNO - JIH, BRNO			OS_X10.
Hlavní architekt: M. Steinhäuser, M. Dufek, N. Horáček, M. Borecký, Z. Michal, J. Ledvína	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace 1969	
Základní bibliografie a odkazy:			
- PECKA, Lukáš. <i>Brněnská sídliště a jejich urbanistická struktura</i>. Brno, 2013. Disertační práce. Vysoké technické učení v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování II. Vedoucí práce Iva POSLUŠNÁ. S. 115-119. - Památkový katalog: Centrum občanské vybavenosti Union. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/centrum-obcanske-vybavenosti-union-22488452. - Brněnský architektonický manuál. <i>Objekty: Union – centrum občanské vybavenosti sídliště Staré Brno-jih</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.bam.brno.cz/objekt/d163-union-centrum-obcanske-vybavenosti-pro-sidliste-stare-brno-jih.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO ROZHLED, TEPLICE			OS_X11.
Hlavní architekt: Jan Kouba	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1969 Realizace 1975	
Základní bibliografie a odkazy:			
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. <i>Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]</i>. Praha: Panorama, 1980. S. 103.			
OBCHODNÍ CENTRUM, PŘEROV			OS_X12.
Hlavní architekt: Petr Žert	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1969-71 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy:			
- KLÍMA, Petr, ed. <i>Růžena Žertová: architektka domů i věcí</i>. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 166, 169.			
OBCHODNÍ CENTRUM, BRNO-KOLIŠTĚ			OS_X13.
Hlavní architekt: Zdeněk Řihák, Ivan Ruller	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy:			
- VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 1</i>. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 437, 458.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO ODRA, PRAHA - BOHNICE			OS_X14.
Hlavní architekt: Zdeněk Jakubec	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1970 Realizace 1980	
Základní bibliografie a odkazy:			
- ŠPAČKOVÁ, Eva. <i>Architektura obchodních domů na pražských sídlištích</i>. Olomouc, 2018. Dostupné také z: https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 28-29. - Odra. In: <i>Transakta</i> [online]. © 2011 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: http://www.transakta.cz/obchodni-centra/odra.html. - HOLAJOVÁ, Denisa. Obchodní centrum vám rádi opravíme. Má to ale háček. In: <i>Deník.cz</i> [online]. 26. 10. 2018 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ekonomika/obchodni-centrum-vam-radi-opravime-ma-to-ale-hacek-20181026.html.			

CENTRUM SÍDLIŠTĚ POLABINY, PARDUBICE			OS_X15.
Hlavní architekt: Soběslav Macas, František Příborský	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 220-221. - Paneláci map: Polabiny. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/70 .			
PŘESTAVBA KRUPSKÉ ULICE, TEPLICE			OS_X16.
Hlavní architekt: F. Abrahám, J. Mach, E. Koniček	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. <i>Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000</i> . Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 268.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ KÚTIKY, BRATISLAVA			OS_X17.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace před 1972	
Základní bibliografie a odkazy: - HUSÁK, V. Pokým sa predstavy stanú skutočnosťou. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 42.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ OSTREDKY, BRATISLAVA			OS_X18.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: -?	Datace: Projekt ? Realizace před 1972	
Základní bibliografie a odkazy: - HUSÁK, V. Pokým sa predstavy stanú skutočnosťou. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 42.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ JIŽNÍ SVAHY, ZLÍN			OS_X19.
Hlavní architekt: Šebestián Zelina	Generální projektant: Pozemní stavby, Gottwaldov	Datace: Projekt 1972 Realizace 1980	
Základní bibliografie a odkazy: - SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. <i>Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku</i> . V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 397. - Paneláci map: Jižní Svahy. In: <i>Paneláci.cz</i> [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: http://panelaci.cz/map/#/detail/76 .			

OBCHODNÍ STŘED. SÍDL. ČESKOSLOVENSKO-SOVĚTSKÉHO PŘÁTELSTVÍ, BRNO
OS_X20.

Hlavní architekt: L. Volák, V. Palla, J. Doležal	Generální projektant: Stavoprojekt, Brno	Datace: Projekt 1972 Realizace 1986

Základní bibliografie a odkazy:

- SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie et al., ed. *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. V Praze: Uměleckoprůmyslové museum, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3. S. 342.
- PECKA, Lukáš. *Brněnská sídliště a jejich urbanistická struktura*. Brno, 2013. Disertační práce. Vysoké technické učení v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování II. Vedoucí práce Iva POSLUŠNÁ. S. 176-181.
- Nákupní centrum Kalinka. In: *Brunn.cz: fotografie Brna* [online]. 26. 9. 2011 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://www.brunn.cz/nakupni-centrum-kalinka/>.
- Paneláci map: Bohunice a Starý Lískovec. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/106>.
- Brněnský architektonický manuál. *Objekty: Sídliště Bohunice* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/objekt/d220-sidliste-bohunice>.
- Obklad. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-258>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO, LITVÍNŮV
OS_X21.

Hlavní architekt: Vlastimil Jaroš, Ladislav Špás	Generální projektant: Pozemní stavby, Ústí nad Labem	Datace: Projekt 1973 Realizace 1978

Základní bibliografie a odkazy:

- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 240-241.
- Památkový katalog: Občanská vybavenost. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obcanska-vybavenost-18482022>.
- Mozaika. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/mozaika-15>.
- JRA. Obnova slavné Sýkorovy mozaiky v Litvínově je odložena na neurčito. In: *iDNES.cz* [online]. 25. 10. 2018 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/mozaika-zdenek-sykora-litvinov-chodnik-a-stena-domu-obnova-odložena.A181025_435242_usti-zpravy__vac2.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ PAŘÍŽSKÁ KOMUNA, ČESKÉ BUDĚJOVICE
OS_X22.

Hlavní architekt: Ladislav Konopka, Alois Hloušek	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace 1975

Základní bibliografie a odkazy:

- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 99-105, obr. příloha nečís. l.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 319.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 301, 310.
- Paneláci map: Pražské sídliště. In: *Paneláci.cz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-06]. Dostupné z: <http://panelaci.cz/map/#/detail/113>.
- Pražské sídliště. In: *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. © 1998 – 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/prazske-sidliste>.
- VODIČKA, Matěj. Promenáda s přístřešky na Pražské třídě v Budějovicích půjde k zemi. Protesty plán nezastavily. In: *Český Rozhlas: České Budějovice* [online]. 3. 6. 2020 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/promenada-s-pristresky-na-prazske-tride-v-budejovicich-pujde-k-zemi-protesty-8217582>.

OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ DÚBRAVKA, BRATISLAVA			OS_X23.
Hlavní architekt: I. Ehrenberg, I. Škoček	Generální projektant: Stavoprojekt, Bratislava	Datace: Projekt 1975 Realizace 1983	
Základní bibliografie a odkazy: - ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. <i>Slovenská architektúra 1976-1980</i> . Bratislava: Veda, 1982. S. 59. - MRÁZEK, Pavol a Jozef SKALA, ed. <i>Stavoprojekt, Bratislava: 1949-1989</i> . Bratislava: Alfa, 1989. Nečísł. - Nákupné stredisko Saratov. In: <i>Register modernej architektúry</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.register-architektury.sk/objekt/368-nakupne-stredisko-saratov . - WINKLEROVÁ, Katarína. Obnovujú známe obchodné centrum. Dokedy potrvá rekonštrukcia? In: <i>Bratislava Dnes 24</i> [online]. 15. 4. 2020 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://bratislava.dnes24.sk/obnovuju-zname-obchodne-centrum-v-dubravke-359221 . - OC Saratov [online]. 2021 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.ocsaratov.sk/ . - Obchodní dům Saratov. In: <i>Fidurock</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.fidurock.com/portfolio/obchodni-dum-saratov/# .			
OBCHODNÍ STŘEDISKO, TREBIŠOV			OS_X24.
Hlavní architekt: Michal Baník	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace před 1976	
Základní bibliografie a odkazy: - KUSÝ, Martin. <i>Architektúra na Slovensku 1945-1975</i> . Bratislava: Pallas, 1976. S. 222.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ HORNÍ VES, CHOMUTOV			OS_X25.
Hlavní architekt: Stanislav Karpíšek	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem	Datace: Projekt ? Realizace před 1977	
Základní bibliografie a odkazy: - Okrskové středisko obchodu a služeb na sídlišti Chomutov-Horní Ves. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1977, roč. 23, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 1.			
OBCHODNÍ STŘEDISKO SÍDLIŠTĚ HLINKY, BEROUN			OS_X26.
Hlavní architekt: Vladimír Libický, Zdeněk Veselý	Generální projektant: KPÚ, Praha	Datace: Projekt 1967 Realizace 1972	
Základní bibliografie a odkazy: - Centrum obchodu a služeb v Berouně – Hlinkách. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1979, roč. 25, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 3. - Památkový katalog: komplex Hlinky. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://pamatkovykatalog.cz/komplex-hlinky-14062137 .			
OBCHODNÍ STŘEDISKO, MORAVANY NAD VÁHOM			OS_X27.
Hlavní architekt: P. Dobrotka, M. Remenár, E. Augustín, J. Kašický	Generální projektant: Stavoprojekt, Trnava	Datace: Projekt ? Realizace před 1982	
Základní bibliografie a odkazy: - ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. <i>Slovenská architektúra 1976-1980</i> . Bratislava: Veda, 1982. S. 77.			

OBCHODNÍ STŘEDISKO NA FUČÍKOVĚ ULICI, ÚSTÍ NAD LABEM			OS_X28.
Hlavní architekt: Miroslav Těšínský, Miroslav Johanovský, Jan Zeman	Generální projektant: KPÚ, Praha	Datace: Projekt ? Realizace asi 1983	
Základní bibliografie a odkazy: - SYNKOVÁ, Veronika. <i>Užití umění v architektuře města Ústí nad Labem v letech 1945-1989</i>. Ústí nad Labem, 2008. Diplomová práce. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 86. - Centrum služeb a obchodu. In: <i>Ústí – Aussig</i> [online]. 2021 [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: https://usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/288-centrum-sluzeb-a-obchodu			
OBCHODNÍ STŘEDISKO BLANKYT, PRAHA - HÁJE			OS_X29.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace před 1985	
Základní bibliografie a odkazy: - ŠPAČKOVÁ, Eva. <i>Architektura obchodních domů na pražských sídlištích</i>. Olomouc, 2018. Dostupné také z: https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 35-37. - Praha 11 chystá revitalizaci vnitrobloku. Přibudou zeleň, relaxační zóny a workoutové hřiště. In: <i>Pražský patriot</i> [online]. 12. 4. 2018 [cit. 2021-07-19]. Dostupné z: https://www.prazskypatriot.cz/praha-11-chysta-revitalizaci-vnitrobloku-pribudou-zelen-relaxacni-zony-a-workoutove-hriste/.			

OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

ODO1.

Hlavní architekt: Ivan Matušík	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Bratislava
Datace: Projekt 1960 Realizace 1968/1979	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A5dy – D2ax – K9x9x9a

Poznámky:

- komplex celoměstské vybavenosti obsahující hotel, OS a OD založený na lapidárním hmotovém řešení
- OD později provozovaný OD PRIOR, zvonkohra J. Kočiš, obchodní zařízení V. Čurilla, I. Matušík a V. Vilhan

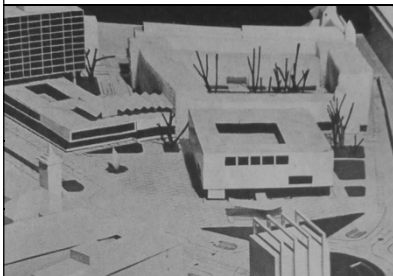
Základní bibliografie a odkazy:

- CHORVÁT, Milan. K súťaži na Kamenné námestie v Bratislave. *Architektúra ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.
- KARFÍK, Vladimír. Výstavba areálu „Kamenné námestie“ v Bratislave. *Architektúra ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1964, roč. 23, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 419-423.
- MATUŠÍK, Ivan a SIROTEK, Jaromír. Obchodný dom na Kamennom námestí v Bratislave. *Architektúra ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 351-355.
- BAŠO, Mikuláš. Hotel a obchodný dom Prior na Kyjevskom námestí. *Architektúra ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1980, roč. 39, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 246-248.
- KAVAN, Jan. Príspevok k formovaniu ťažiskových polôh urbánneho útvaru. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1980, roč. 14, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 27.
- HRUŠKA, Emanuel, ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. Kontinuálna prestavba mesta. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1981, roč. 15, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 10.
- BRATH, Jozef. Tvarovanie mestského parteru. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1982, roč. 16, č. 2. ISSN 0044-8680. S. 112.
- HLAVÁČEK, Cyril. Nový hotel a obchodný dom v Bratislave. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1961, roč. 7, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 4.
- Bratislavský Prior otvorený. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1969, roč. 15, č. 9. ISSN 0009-0697. S. 5.
- **JANKOVICH, Imrich. Kyjevské námestie v Bratislave. Obchodný dom Prior a hotel „A“. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1980, roč. 26, č. 6. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.
- Obchodný dom v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1963, roč. 5, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 108.
- KARFÍK, Vladimír. Obchodný dom Prior v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 5-11.
- ŠLACHTA, Štefan. Areál Kyjevského námestia v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 7. ISSN 1335-2180. S. 37-41.
- KODERA, Bořivoj, Václav GIRSA a Miloslav DRDA. *Prodejny a nákupní střediska*. Praha: Státní nakl. technické literatury, 1966. S. 141-142, obr. příloha.
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 216-219.
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 84.
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 61.
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 75.
- MORÁŇ, Milan. *Občianske stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 94.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 112-113.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČIKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 212-214, 427.

- MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architekturou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 70-73, 80-83.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 16-20.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 37-38.
- Bratislava – Otvorenie OD Prior (1968). In: *Youtube* [online]. 31. 3. 2020 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HrCWNoHrxQg>.
- Otvorenie OD PRIOR Bratislava 1968 Zákazník kontra predajne. In: *Youtube* [online]. 31. 10. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=E7lpUH4bDcg>.
- Bratislava - OC Prior (1976). In: *Youtube* [online]. 21. 9. 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=YgrHI7XGN9o>.
- Bratislava - OD Prior (1978). In: *Youtube* [online]. 10. 12. 2016 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8jKoLNzjlqo>.
- Prior Bratislava. In: *Prior Bratislava* [online]. © 2020 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.prior-bratislava.sk/>.
- Obchodný dom Prior a hotel Kyjev. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/142-obchodny-dom-prior-a-hotel-kyjev>.
- GHANNAM, Adel. Do Bratislavy sa vrátil Prior. V novej prevádzke si nájdú svoje milovníci jedla aj street artu. In: *REFRESHER.cz* [online]. 25. 9. 2020 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://refresher.cz/89178-Do-Bratislavy-sa-vratil-Prior-V-novej-prevadzke-si-najdu-svoje-milovnici-jedla-aj-street-artu>.
- SZALAY, Peter a Katarína ANDRÁŠIOVÁ. Obchodno-spoločenský komplex na Kamennom námestí v Bratislave. In: *Archiweb* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodno-spolocensky-komplex-na-kamennom-namesti-v-bratislave-obchodny-dom-a-hotel-kyjev>.

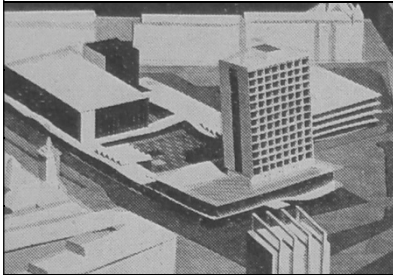
OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD02.

	Hlavní architekt: J. Lacko, J. Antal, L. Kušnir, I. Slameň	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A5?y – D1ax – K?x?a
Poznámky: - soutěžní návrh s patrnou inspirací obchodním domem De Bijenkorf v Rotterdamu oceněný druhou cenou		
Základní bibliografie a odkazy: - CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. <i>Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.</i> - KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.</i>		

OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD03.

	Hlavní architekt: I. Bárta, J. Šteller	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A6hy – D?a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný první odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. <i>Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.</i> - KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.</i>		

OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD04.

Hlavní architekt: M. Marcinka, M. Marcinková, I. Švantner, R. Švantnerová	Generální projektant: ?
Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A4hy – D?a? – K?x??

Poznámky:

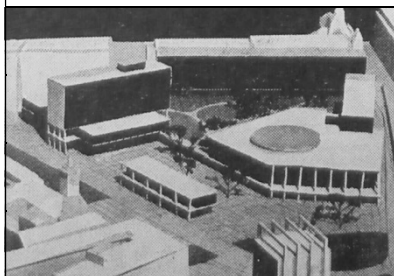
- soutěžní návrh oceněný druhou odměnou

Základní bibliografie a odkazy:

- **CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.***
- KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila sůtaž. *Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.*

OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD05.

Hlavní architekt: R. Auer, S. Slíž, T. Braun	Generální projektant: ?
Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A2hy – D??? – K?x??

Poznámky:

- soutěžní návrh oceněný třetí odměnou

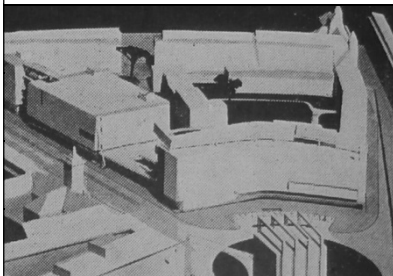
Základní bibliografie a odkazy:

- **CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.***
- KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila sůtaž. *Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.*

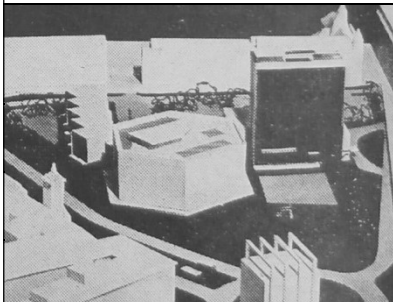
OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD06.

	Hlavní architekt: A. Němeth, M. Kukulka, D. Bystrický	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A5?y – D?a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný čtvrtou odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. <i>Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.</i> - KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.		

OBCHODNÍ DŮM NA KAMENNOM NÁMESTIE, BRATISLAVA

OD07.

	Hlavní architekt: T. Gebauer, D. Kedro, L. Pinkalský, M. Šavlík, K. Štrba	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2a – A5?y – D??? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný pátou odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - CHORVÁT, Milan. K sůtaži na Kamenné námestie v Bratislave. <i>Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1961, roč. 20, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 219-224.</i> - KARFÍK, Vladimír. Kamenné námestie v Bratislave riešila súťaž. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1961, roč. 3, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 38-42.		

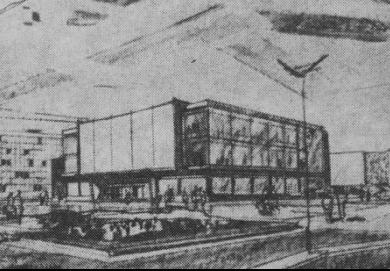
	Hlavní architekt: Z. Tichý, V. Zoubek, J. Peklo	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Plzeň
	Datace: Projekt 1960 Realizace 1968	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A5gy – D1ax – K12x12a

Poznámky:

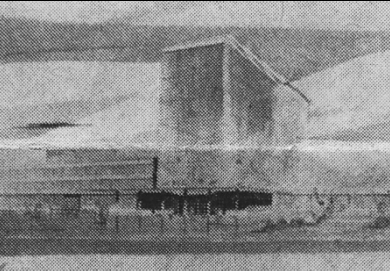
- prototyp plnosortimentního OD vzešlý z vnitroustavní soutěže, průčelí s charakteristickým hliníkovým obkladem
- OD později provozovaný OD PRIOR, obchodní zařízení stavebnicová řada SU1 vzniklá speciálně pro OD

Základní bibliografie a odkazy:

- SÝKORA, Miloslav. Problémy občanského vybavení v Plzni. Obchodní dům na Moskevské třídě v Plzni. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1967, roč. 26, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 342-344.
- Obchodní dům Prior – výstavba 1965-1968. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1974, roč. 33, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 328.
- SÝKORA, Miloslav. Užší soutěž na obchodní dům v Plzni. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.
- Z dílen krajských projektových ústavů. Obchodní dům „Zdroj“ v Plzni. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1962, roč. 8, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 5.
- **SUDA, Stanislav. Nový obchodní dům v Plzni. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1968, roč. 14, č. 24-25. ISSN 0009-0697. S. 4.**
- GLOSER, Hynek. Tvář tvého města. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 13. ISSN 0009-0697. S. 3.
- Obchodní dům v Plzni. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1962, roč. 4, č. 7-8. ISSN 1335-2180. S. 180.
- PASLER, Antonín. *25 let znárodněného stavebnictví v ČSSR*. Praha: Ministerstvo stavebnictví ČSR, 1973. S. 105.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 211.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckopřemyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 92-97.
- DOMANICKÝ, Petr, ed. *Lesk, barvy a iluze: architektura Plzně v šedesátých letech*. V Plzni: Západočeská galerie, 2013. ISBN 978-80-86415-90-1. S. 95-96.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 40-41.
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 133-134.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 282-283.
- POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže 60. let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 236-237.
- Obchodní dům Prior 16.4. 2018. In: *Youtube* [online]. 16. 14. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=7xVeOnw8DV8>.
- Hliníkový obklad fasády OD Prior. In: *Křížky a vetřelci Plzně* [online]. 2015 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://krizkyvetrelci.plzne.cz/katalog/dilo/2062/>.
- Památkový katalog: Obchodní dům Prior. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-prior-2167086>.
- ZAHN, Milan. Obchodní dům PRIOR. In: *O Plzni* [online]. © 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.oplzni.eu/?p=7172>.
- DUZBABOVÁ, Zuzana. Bývalý Prior se promění v centrum pomoci uprchlíkům z Ukrajiny, Plzeň už má desítky zájemců o ubytování. In: *Plzeňská drbna* [online]. 28. 2. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://plzenska.drba.cz/zpravy/8380-byvaly-prior-se-promeni-v-centrum-pomoci-uprchlikum-z-ukrajiny-plzen-uz-ma-desitky-zajemcu-o-ubytovani.html?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu.

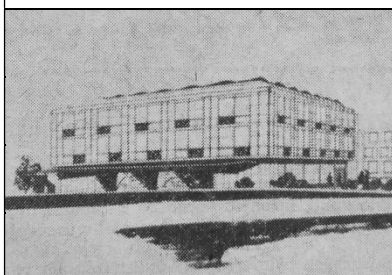
OBCHODNÍ DŮM ZDROJ, PLZEŇ		OD09.
	Hlavní architekt: Fr. Lojda	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A4hy – D?a? – K6x6?
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný druhou cenou		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav. Užíší soutěž na obchodní dům v Plzni. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ DŮM ZDROJ, PLZEŇ		OD10.
	Hlavní architekt: J. Gloserová, H. Gloser	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A4hy – D?a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav. Užíší soutěž na obchodní dům v Plzni. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ DŮM ZDROJ, PLZEŇ		OD11.
	Hlavní architekt: J. Chrt, M. Smolák, K. Štich	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A6hy – D?a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav. Užíší soutěž na obchodní dům v Plzni. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.		

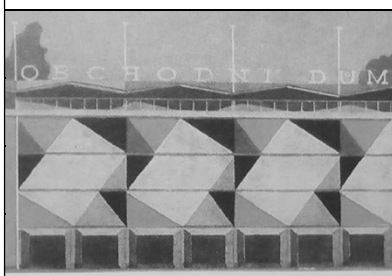
OBCHODNÍ DŮM ZDROJ, PLZEŇ

OD12.

	Hlavní architekt: J. Barborka, M. Touše	Generální projektant: KPÚ, Plzeň
	Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1960 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A4h? – D1a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh oceněný odměnou		
Základní bibliografie a odkazy: - SÝKORA, Miloslav. Užší soutěž na obchodní dům v Plzni. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1960, roč. 6, č. 22. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ DŮM BUBNA, PRAHA

OD13.

	Hlavní architekt: Josef Havlíček	Generální projektant: -N-
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1961 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: -N-, -N-, -N-	Typologie: U2a – A3hz – D?a? – K?x??
Poznámky: - návrh se silně výtvarným průčelím v bruselském stylu, součást projektu na přestavbu pražských Holešovic		
Základní bibliografie a odkazy: - SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3. S. 82, 85.		

Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodné domy, Bratislava	Generální dodavatel: Hutné stavby, Košice
Datace: Projekt 1962 Realizace 1968	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1c – A5ey – D2ax – K9x9a

Poznámky:

- funkční půdorys s plnými průčelími bez vztahu k tektonice a evokujícími renesanční bosáž
- OD později provozovaný OD PRIOR, průčelí Jana Bartošová Vilhanová, výtvarná díla P. Navrátil a V. Tkáč

Základní bibliografie a odkazy:

- **FUCHS, Bohuslav. Obchodní dům Prior v Košicích. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 12-17.**
- MATUŠÍK, Ivan. Prostredie pre obchod / „večná“ téma v nových obmenách. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 5.
- BAHNA, Ján. Čo nám navrhli českí architekti v oblasti občianskej výstavby. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 26.
- KIŠ, Karol, ed. *20 rokov obchodných domov vo Východoslovenskom kraji*. Košice: [nákl. vl.], 1974. S. 25-27, obr. příloha nečísl.
- JANOVSÝ, Jozef V. a Alexander JIROUŠEK, ŠPINER, Juraj, ed. *Košice*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1986. Obr. příloha nečísl.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 112, 114.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 17-18.
- KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 18-19, 41-43.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 39-40.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 243, 247-249.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 21-27.
- SCHNITZEROVÁ, Nikola. *Košické obchodné domy Prior a Dargov*. Brno, 2019. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/pvng8/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Martin HORÁČEK. S. 22-38.
- Urban. Obchodný dom. In: *Urban Košice* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.urbankosice.sk/>.
- MÜLLEROVÁ, Alexandra. S pôvodnou fasádou. Bývalý Prior v Košiciach nahradil obchodný dom Urban. In: *ASB* [online]. 10. 9. 2021 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.asb.sk/biznis/realitny-trh/s-povodnou-fasadou-byvaly-prior-v-kosiciach-nahradil-obchodny-dom-urban>.
- KOSICEGO. OD URBAN – Ikona mesta je späť. In: *Košice Go* [online]. 5. 1. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.kosicego.sk/od-urban-ikona-mesta-je-spat/>.

OBCHODNÍ DŮM MLADOSTĚ, PARTIZÁNSKE

OD15.

	Hlavní architekt: Karel Zedníček	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1963 Realizace 1964	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, malý	Typologie: U1c – A3cy – D2ay – K~6,5x3,8a
Poznámky: - prototyp OD pro okresní město založený na minimálním přirozeném osvětlení - OD později provozovaný OD PRIOR, výtvarná díla P. Maňka, J. Kočíš a K. Zedníček		
Základní bibliografie a odkazy: - Obchodný dom Mladost v Partizánskom. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 12-15. - ŠTURSA, Jiří. <i>Typologie budov obchodních</i>. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971. Obr. příloha nečís. (zde chybně uveden jako OD v Michalovcích – pozn. autora) - Partizánske - OD Prior (1964). In: <i>Youtube</i> [online]. 1. 11. 2016 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=l80Essr83KQ. - Obchodný dom Prior Partizánske. In: <i>OD Prior</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://odprior.sk/od/partizanske/.		

OBCHODNÍ DŮM HRON, BANSKÁ BYSTRICA

OD16.

	Hlavní architekt: Jiří Drahoš	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 1964	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, malý	Typologie: U2c – A4hy – D3by – K6x6a
Poznámky: - značně prosklený dům s výrazným nárožím a pilovitým odstupňováním bočního průčelí - OD později provozovaný OD PRIOR		
Základní bibliografie a odkazy: - KOSMAN, Kamil. Obchodný dom Hron v Banskej Bystrici. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1965, roč. 7, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 222-225. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 71-??? - <i>Prior Banská Bystrica</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.prior-bystrica.sk/.		

OBCHODNÍ DŮM DODO, MICHALOVCE

OD17.

	Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: LSD Jednota, Michalovce	Generální dodavatel: Chemkostav, Humenné
	Datace: Projekt 1965 Realizace 1967-73	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1e – A5cy – D2a? – K?x?a

Poznámky:

- dům založený na kontrastu proskleného parteru a plného průčelí v patře, které formuje sedm svislých zářezů
- mozaika na průčelí Viktor Hulík

Základní bibliografie a odkazy:

- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 112.
- KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 19-20, 23, 44-45.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 243.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 27-28.
- Michalovce (1971). In: *Youtube* [online]. 1. 11. 2016 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=plO1IFCzW4>.
- **OGURČÁKOVÁ, Jana. Zomrela autorka legendárneho košického Prioru. In: *Korzár Košice* [online]. 8. 10. 2019 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: https://kosice.korzar.sme.sk/c/22231135/zomrela-autorka-legendarneho-prioru.html#storm_gallery_140675.**
- Šťastný mierový život. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/mozaika-26>.

Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: LSD Jednota, Ústí nad Labem	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ústí nad Labem
Datace: Projekt 1965 Realizace 1974	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, střední	Typologie: U1a – A5gy – D2ax – K12x12c

Poznámky:

- prostý hranol s pilovitým obvodovým pláštěm z eloxovaného hliníku doplněný na krajích komunikačními věžemi
- Interiérové řešení M. Böhm, L. Špás, A. Werner, výtvarná díla J. Bartošová Vilhanová a K. Kronych

Základní bibliografie a odkazy:

- **VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]. Praha: Panorama, 1980. S. 78, 82.**
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 413.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 102-107.
- *Ideová jednokolová architektonicko-urbanistická soutěž o návrh kultivace veřejného prostoru mezi obchodními domy OD Labe a OC Forum*. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, odbor rozvoje města, [2014?]. ISBN 978-80-86646-51-0.
- HÁJKOVÁ, Lenka. Růžena Žertová a její dílo obchodní dům Labe: Otázky interpretace stavby, konceptu vnitřní dispozice a fenoménu profese architektky – ženy ve vztahu k obchodnímu domu Labe v Ústí nad Labem. In: *Monumentorum Custos 2015*. Ústí nad Labem: FF UJEP, 2015. S. 73-80.
- BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-05925-8. S. 129-130.
- KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 20-22, 24, 46-49.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 44-45.
- CHOMANIČOVÁ, Viktorie, JOHNOVÁ, Martina a Ondřej MRÁZEK. *Sluneční město, Ústecký architektonický průvodce 1948-1989*. Ústí nad Labem: Veřejný sál Hraničář, 2019. S. 26-29. Dostupné také z: https://issuu.com/mrkfnt/docs/arch_68_89_online.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 238-239.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 243, 250-251.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 29-33.
- Labe, Máje, Priory. In: *Youtube* [online]. 25. 3. 2015 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=QDSCDKXoJYU>.
- OD Labe. In: *Facebook Watch* [online]. 13. 3. 2018 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/watch/?v=1685846341473705>.
- Obchodní dům Labe. In: *OD Labe* [online]. © 2014 - 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.odlabe.cz/>.
- Památkový katalog: Obchodní dům Labe. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-labe-11156140>.
- Obchodní dům Labe. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/obchodni-dum-labe>.
- Obchodní dům Labe. In: *Ústí – Aussig* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/111-obchodni-dum-labe>.
- Labe. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/labe>.

OBCHODNÍ DŮM VČELA, PRAHA-PETŘINY

OD19.

Hlavní architekt: Vojtěch Mixa, Jaroslav Vlašánek	Generální projektant: ?
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt ? Realizace 1969	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U3a – A4hy – D1az – K-7x7a

Poznámky:

- dům tvořící vybavenost sídliště s průčelím založeným na kontrastu pásových oken a parapetů

Základní bibliografie a odkazy:

- **NOVÝ, Otakar. Architekti Praze. Praha: Pražský projektový ústav, 1971. Nečísl.**
- V obchodním domě (1981). In: *Youtube* [online]. 24. 6. 2020 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xJRXVlnRUPk>.

OBCHODNÍ DŮM ŠÁRKA, PRAHA-ČERVENÝ VRCH

OD20.

Foto Jiří Moos

Hlavní architekt: M. Danda, Milan Jarolím	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1966 Realizace 1970	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U3a – A4hy – D2ax – K6x6a

Poznámky:

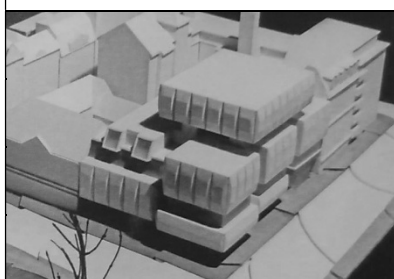
- dům tvořící vybavenost sídliště s průčelím založeným na značném prosklení, které člení vertikální slunolamy
- obvodové OS s jedním oddělením obchodního domu s průmyslovým zbožím v patře

Základní bibliografie a odkazy:

- RULF, Vladimír. *Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb*. Praha: Merkur, 1978. S. 95-99.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 38-39.
- BĚLOHUBÝ, Jan. Aby Červený vrch a Billa po rekonstrukci opět dělaly parádu. In: *Naše Praha 6* [online]. 23. 2. 2018 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.nasepraha6.cz/zpravy-41/aby-cerveney-vrch-a-billa-po-rekonstrukci-opet-d>.
- KUČERA, Jakub. Výkladní skříň socialismu. Obchodní dům na Červeném Vrchu působí jako dům hrůzy. In: *Čti doma* [online]. 4. 10. 2019 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/zpravodajstvi/vykladni-skrin-socialismu-obchodni-dum-na-cervenem-vrchu-pusobi-jako-dum-hruzy-53534>.
- Osa Červený vrch. In: *Městská část Praha 6* [online]. © 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://www.praha6.cz/osacerveneyvrch>.

DŮM OBUVI NA KARLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA

OD21.

Hlavní architekt: Karel Prager	Generální projektant: Sdružení projektových ateliérů, Gama
Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1967 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: ?, specializovaný, střední	Typologie: U1d – A6?y – D??? – K?x??

Poznámky:

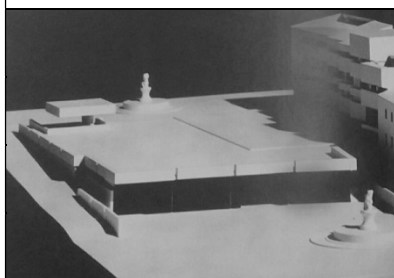
- návrh s výrazným členěním sestávající z hranolů se zkosenými hranami

Základní bibliografie a odkazy:

- **SEDLÁKOVÁ, Radomíra. Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3. S. 40-41.**

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, JIHLAVA

OD22.

Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1967-68 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, malý	Typologie: U1e – A5hy – D2ay – K9x9a

Poznámky:

- návrh z vnitroustavní soutěže založený na ojedinělém prostorovém a kontextuálním řešení

Základní bibliografie a odkazy:

- SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech našich měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. 1969. roč. 11. č. 1-2. Bratislava. ISSN 0300-5305. S. 31-33.
- **KLÍMA, Petr (ed.). Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975. Praha: Vysoká škola umělecko průmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 112-119.**
- KLÍMA, Petr ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola umělecko průmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 24-26, 50-52.
- VORLÍK, Petr, ed. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 18-19.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 244, 252.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 57-61.
- PACLÍK, Jaroslav. Jihlavský Prior mezi kašnami nakonec zůstal jen na papíře. In: *iDnes.cz* [online]. 21. 3. 2011 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/jihlavsky-prior-mezi-kasnami-nakonec-zustal-jen-na-papire.A110321_1552417_jihlava-zpravy_bor.

	Hlavní architekt: Ivana Vašáková, Stanislav Kubík	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Gottwaldov
	Datace: Projekt 1967 Realizace 1973	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, malý	Typologie: U1a – A1ey – D2ax – K9x9a

Poznámky:

- dům vzešlý z vnitroustavní soutěže a umístěný do historického náměstí, průčelí s keramickým obkladem

Základní bibliografie a odkazy:

- SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 29, 30, 31.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 213.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 124-129.
- KLOUDOVÁ, Jana. *Obchodní dům Dyje ve Znojmě*. Brno, 2012. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/ba7kl/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JERÁBEK. S. 38-40.
- Prostějovský Prior mění svou tvář. In: *Youtube* [online]. 6. 4. 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=oe_k9uMYzLY.
- Obchodní dům Prior. In: *Slavne vily* [online]. 2012-2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/-/unesco/stavby-prostejov/obchodni-dum-prior>.
- **Pohlednice Prostějov. In: *Soukromý archiv Jiřího Rosmuse* [online]. © 2002 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: http://www.rosmus.cz/pohlednice/Olomoucky_kraj/Prostejov/Prostejov086.jpg.**
- *Zlatá Brána* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.zlata-brana.cz/>.

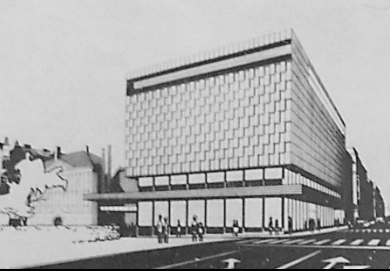
Hlavní architekt: V. Růžička, M. Vašek, V. Klimeš	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: Český svaz výrobních družstev	Generální dodavatel: Vojenské stavby, Průmstav
Datace: Projekt 1967 Realizace 1976	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Družstevní, specializovaný, malý	Typologie: U1c – A4dy – D3ax – K9x9c

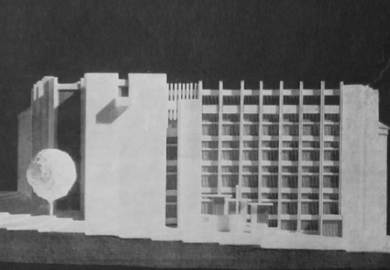
Poznámky:

- kontextuální stavba vzešlá z užší architektonické soutěže
- výtvarná díla S. Libenský, J. Burian, P. Hlava a P. Grus

Základní bibliografie a odkazy:

- BRATH, Jozef. Tvarovanie mestského parteru. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1982, roč. 16, č. 2. ISSN 0044-8680.
- POKORNÝ, Zdeněk. Obchodně administrativní budova Svazu výrobních družstev v Praze. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1969, roč. 15, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 4.
- **VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]. Praha: Panorama, 1980. S. 80, 87.**
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 262.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 217.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 120-123.
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV*. V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 40.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 60-61.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 78-79.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 404-405, 415-416.
- ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL.
- Památkový katalog: Obchodní dům Družba. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-druzba-14095792>.
- *Desirred* [online]. ©2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.desirred.com/cs/>.
- Dům českého a moravského Svazu spotřebních družstev Družba. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/dum-ceskeho-svazu-vyrobnich-druzstev-druzba>.
- Obchodní dům Družba. In: *Mapamatky* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://mapamatky.cz/brutalistni-trasa/obchodni-dum-druzba/>.

DŮM OBUVI NA KARLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA		OD25.
	Hlavní architekt: Oldřich Dudek, K. Brabec	Generální projektant: Obchodní projekt
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: ?, specializovaný, střední	Typologie: U1c – A5dy – D?a? – K?x??
Poznámky: - návrh domu s celoproskleným parterem a plnými průčelími v patrech obloženými keramikou		
Základní bibliografie a odkazy: - SŮVA, Stanislav, ed. Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD. Praha: Svěpomoc, 1969. S. 6.		

OBCHODNÍ DŮM TESLA, LIBEREC		OD26.
	Hlavní architekt: Karel Hubáček, Václav Voda	Generální projektant: SIAL
	Generální investor: Národní podnik Tesla	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U2d – A2ay – D?by – K?x?a
Poznámky: - návrh polyfunkčního městského domu s výrazně ustoupeným přízemím s prostorovými výkladci		
Základní bibliografie a odkazy: - PROCHÁZKA, Vítězslav. Úsilí libereckých architektů o zlidštění architektury. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 483-497. - 2 x z Liberce. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1968, roč. 14, č. 3. ISSN 0009-0697. S. 3.		

OBCHODNÍ DŮM NA GOTTWALDOVO NÁMĚSTÍ, LIBEREC		OD27.
	Hlavní architekt: Karel Hubáček, Václav Voda	Generální projektant: SIAL
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: ?, specializovaný, ?	Typologie: U1b – A4hy – D2ay – K12x12a
Poznámky: - návrh domu formovaného seskupením tří hranolů doplněný v přízemí zastřešenou veřejnou komunikací		
Základní bibliografie a odkazy: - PROCHÁZKA, Vítězslav. Úsilí libereckých architektů o zlidštění architektury. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1968, roč. 27, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 483-497.		

Hlavní architekt: Jan Doležal, Jaroslav Hlavsa	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Oděvy Hradec Králové	Generální dodavatel: Průmstav Pardubice
Datace: Projekt 1968 Realizace 1972	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U2c – A5ey – D1az – K16,5x6c

Poznámky:

- prostý hranol s proskleným přízemím a plnými fasádami z keramického obkladu, prodej oděvů a textilního zboží
- výtvarné řešení průčelí L. Hladíková, D. Mírová, M. Rychlíková, interiéry A. Jirásek a J. Sedlák

Základní bibliografie a odkazy:

- Obchodní dům DON v Hradci Králové. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1975, roč. 34, č. 6. ISSN 0300-5305. S. 246-247.
- BAŠE, Milan. Keramika v architektuře. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1972, roč. 18, č. 16. ISSN 0009-0697. S. 4.
- **Obchodní dům „DON“ v Hradci Králové. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1978. roč. 24. č. 4. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísl.
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 85.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 401.
- KLÍMA, Petr (ed.). *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola umělecko průmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 130-133.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 42-43.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 114-115.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 176-177.
- Památkový katalog: Obchodní dům DON. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-don-14016504>.
- Dům módy DON. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/dum-mody-don>.

OBCHODNÍ DŮM BUDOUCNOST, HAVÍŘOV

OD29.

Hlavní architekt: Igor Svoboda, Eva Šamánková	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: SD Budoucnost, Ostrava	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Ostrava
Datace: Projekt 1968 Realizace 1973	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, střední	Typologie: U2d – A5gy – D2ax – K?x?c

Poznámky:

- dům jako prolnutí dvou hmot s charakteristickým zvlněním hlavního průčelí
- spolupráce na návrhu obchodního zařízení R. Žertová

Základní bibliografie a odkazy:

- DUDEK, Oldřich. *Občanské stavby - Obchodní stavby*. Praha: ČVUT, 1979. S. 57.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 453.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 108-111.
- **KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 179-180, 198.**
- OD Budoucnost. In: *Havířovský zpravodaj o historii města* [online]. © 2013-2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://havirov-historie.cz/clanky-z-tisku/od-budoucnost>.
- PINTÉR, Josef. Obrazem: Havířovský ELAN slaví půlkulatiny. Podívejte se, jak se změnil. In: *Karvinský a Havířovský deník.cz* [online]. 9. 9. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://karvinsky.denik.cz/zpravy__region/obrazem-havirovsky-elan-slavi-pulkulatiny-podivejte-se-jak-se-zmenil-20180907.html.
- *Elan* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.ocelan.cz/>.

Hlavní architekt: P. Lichard, V. Lichardová, I. Matušík	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Nitra
Datace: Projekt 1968 Realizace 1974	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A5ey – D2ax – K12x12a

Poznámky:

- lapidární hmota s plnými průčelími v patře obloženými keramikou a členěnými svislými zářezy
- ojedinělá konstrukce s hlavicemi skrytými v kazetovém stropě z azbestocementových prvků ztraceného bednění

Základní bibliografie a odkazy:

- Obchodný dom v Nitre. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 159-160.
- DULLA, Matúš. Otázka formy v slovenskej architektúre sedemdesiatych rokov. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1982, roč. 16, č. 1. ISSN 0044-8680. S. 27.
- MAJZLÍK, Daniel, KŇAVA, Karol KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. Vývoj bytových a občianskych stavieb v priereze socialistickej výstavby na Slovensku. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1985, roč. 19, č. 2. ISSN 0044-8680. S. 87.
- Z našich ústavov. Obchodný dom v Nitre. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 36.
- SCHEER, M. Vždy aktuálna jednoduchosť. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 8-11.
- ČÍŽEK, P. Ako ich vidí architekt. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 44-45.
- *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 0.
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 218.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečísł.
- **VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]. Praha: Panorama, 1980. S. 89.**
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 112, 114.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 212-214, 434.
- MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 84-87.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 414.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 20.
- Nitra - OD Prior (1969). In: *Youtube* [online]. 25. 1. 2020 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=iOMDmB_SfHw.
- OD PRIOR. In: *Juraj Kusý* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.jurajkusy.com/prior>.

Hlavní architekt: Zdeněk Sklepek	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Ingstav, Brno
Datace: Projekt 1968 Realizace 1983	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1b – A6cy – D2ay – K-9x6b

Poznámky:

- solitér postavený v místě tzv. Kreclu na hlavním náměstí s charakteristickým mansardovým zastřešením
- výtvarná díla M. Slezák, M. Šimorda, J. Rajlich, V. Štolfa

Základní bibliografie a odkazy:

- **SKLEPEK, Zdeněk, SEDLÁKOVÁ, Radomíra a Dušan RIEDL. Obchodní dům Prior v Jihlavě. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 4-7.***
- MATOUŠKOVÁ, Kamila. Přestavba měst a modernizace bytového fondu v českých zemích v období 1945-1985. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1985, roč. 19, č. 3. ISSN 0044-8680. S. 148.
- JŮN, Libor, ed. *Český svět: kulisy let 1948-1989*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2008. ISBN 978-80-86512-40-2. S. 140-141.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 289-290.
- KLOUDOVÁ, Jana. *Obchodní dům Dyje ve Znojmě*. Brno, 2012. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/ba7kl/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JERÁBEK. S. 32-35.
- PRIOR ZMIZELI (Anglické titulky). In: *Youtube* [online]. 3. 7. 2016 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=WOj5UDNGqgc>.
- Prodejna PRIOR Jihlava. In: *PRIOR* [online]. © 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.prior.cz/prodejny/prior-jihlava/>.
- MCA ateliér přestaví budovu Prioru v Jihlavě, zvítězil v soutěži na renovaci náměstí. In: *EArch* [online]. 16. 10. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.earch.cz/cs/architektura/mca-atelier-prestavi-budovu-prioru-v-jihlave-zvitezil-v-soutezi-na-renovaci-namesti>.
- Záznam 12207: Stěna s nápisem v budově obchodního domu Prior. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/12207>.

OBCHODNÍ DŮM A HOTEL, ZNOJMO

OD32.

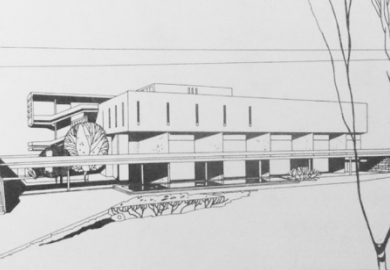
	Hlavní architekt: Fedor Hamal	Generální projektant: Obchodní projekt, Brno
	Generální investor: LSD Jednota, Znojmo	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U?a – A5?? – D?a? – K?x??
Poznámky: - návrh obchodního domu s hotelem vzešlý z vnitroústavní soutěže		
Základní bibliografie a odkazy: - KADLEC, Alex. Obchodní projekt vystavuje. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1969, roč. 15, č. 2-3. ISSN 0009-0697. S. 7. - SŮVA, Stanislav, ed. <i>Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD</i> . Praha: Svépomoc, 1969. S. 7.		

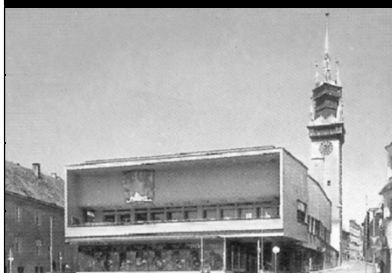
DŮM POTRAVIN, TACHOV

OD33.

	Hlavní architekt: Drahošlav Matas, Petr Leitl, A. Kalaš	Generální projektant: Obchodní projekt, Plzeň
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1968 Realizace 1974	Současný stav: 2-g
	Hierarchie: Družstevní, specializovaný, malý	Typologie: U1d – A3cy – D1az – K?x?b
Poznámky: - kompozice hranolů gradující směrem k hlavnímu náměstí s průčelím evokující gotické štíty		
Základní bibliografie a odkazy: - STANĚK, František. Projektování a výstavba některých objektů občanského vybavení na venkově. Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 357. - SŮVA, Stanislav, ed. <i>Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD</i> . Praha: Svépomoc, 1969. S. 6. - KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. <i>Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010</i> . Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 211-212. - Památkový katalog: Dům potravin. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online [online]]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-potravin-18415301 .		

OBCHODNÍ DŮM VÝBĚROVÉ KONFEKCE, BRNO		OD34.
	Hlavní architekt: J. Brožek	Generální projektant: -N-
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: ?, specializovaný, ?	Typologie: U?a – A5?? – D2bz – K?x??
Poznámky: - diplomní projekt založený na ojedinelém půdoryse – dva polokruhy s pásem vertikálních komunikací uprostřed		
Základní bibliografie a odkazy: - FORMÁČEK, Viktor. Výstava studentských prací v Brně. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1969, roč. 28, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 220-221.		

OBCHODNÍ DŮM, NOVÉ MESTO NAD VÁHOM		OD35.
	Hlavní architekt: Oldřich Dudek	Generální projektant: Obchodní projekt
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Družstevní, plnosortimentní, malý	Typologie: U3a – A4cy – D1az – K9x9b
Poznámky: - návrh ověřující stavební program obchodního domu s aplikací typizační metody buněk a sekcí		
Základní bibliografie a odkazy: - DUDEK, Oldřich a kol. <i>Obchodní domy spotřebních družstev: Směrnice pro navrhování staveb občanského vybavení</i>. Praha: Svaz spotřebních družstev, 1969. S. 93-99.		

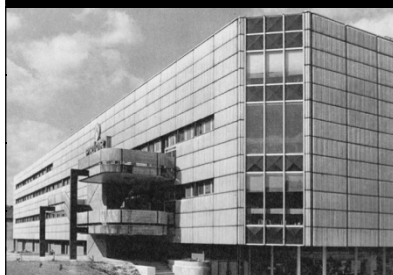
	Hlavní architekt: Bohuslav a Kamil Fuchsovi, J. Opatřil	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Drobné zboží, Jihlava	Generální dodavatel: Výstavba kamenouhel. dolů, Kladno
	Datace: Projekt 1969 Realizace 1975	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1a – A3cy – D2az – K9x9a

Poznámky:

- dům vzešlý z anonymní soutěže, horizontální objem v kontrastu s radniční věží s funkcionalistickou formou
- výtvarné dílo na hlavním průčelí J. Marek

Základní bibliografie a odkazy:

- SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 29, 31.
- FUCHS, Bohuslav a Kamil FUCHS. Jde ještě o obchodní dům. *Znojmsko*. 1968 10. 7., č. 28. S. 3.
- JŮN, Libor, ed. *Český svět: kulisy let 1948-1989*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2008. ISBN 978-80-86512-40-2. S. 88-89.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 221.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 478-479. S. 514-515.
- MAŽÁROVÁ, Monika. *Architektura a urbanismus ve Znojmě 1945-1989*. Olomouc, 2005. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 27-36.
- KLOUDOVÁ, Jana. *Obchodní dům Dyje ve Znojmě*. Brno, 2012. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/ba7kl/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JEŘÁBEK.
- Památkový katalog: Obchodní dům Dyje. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-dyje-20601249>.
- **Znojmo: 20 pohlednic z období ČSSR. In: *Regionální magazíny* [online]. 19. 9. 2021. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://regiony.mnoho.info/userFiles/znojmo/pohlednice/cssr-003.jpg>.**
- *Obchodní dům Dyje* [online]. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.dyjeshop.cz/>.
- Keramický reliéf. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/keramicky-relief-5>.

Hlavní architekt: Fedor Minárik, Ivan Matušík	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Žilina
Datace: Projekt 1969 Realizace 1975	Současný stav: 1-g
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A1fy – D1ax – K12x12c

Poznámky:

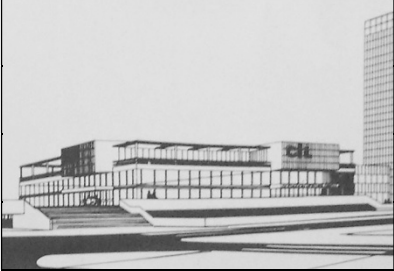
- prostý hranol se zkosenými prosklenými rohy obložený prefabrikovanými betonovými panely

Základní bibliografie a odkazy:

- MAJZLÍK, Daniel, KŇAVA, Karol KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. Vývoj bytových a občianských stavieb v priereze socialistickej výstavby na Slovensku. *Architektúra & urbanizmus: časopis pre teóriu architektúri a urbanizmu*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1985, roč. 19, č. 2. ISSN 0044-8680. S. 87.
- Obchodní dům Prior v Žilině. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 25-26. ISSN 0009-0697. S. 2.
- Z našich ústavov. Obchodný dom v Nitre. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 36.
- ROŽÁNEK, L. Okolie nemožno ignorovať. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 16-19.
- ČÍŽEK, P. Ako ich vidí konstruktér. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 44-45.
- KUNA, V. K čomu sme dospeli / o čo sa opierame. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 47.
- MATUŠÍK, I. Štátny projektový ústav obchodu Bratislava. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1974, roč. 16, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 46.
- MINAROVIC, P. Žilinský obchodný dom Prior. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1976, roč. 18, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 64-65.
- **VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 79.**
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 115.
- MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou*. Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 88-91.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 20-21.
- OD Prior. In: *Žilina Gallery* [online]. 2005 – 2020 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://zilina-gallery.sk/index.php?/category/2822>.

OBCHODNÍ DŮM NA PANKRÁČI, PRAHA

OD38.

	Hlavní architekt: A. Novák	Generální projektant: Obchodní projekt
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, ?, ?	Typologie: U1a – A3hy – D?a? – K?x??
Poznámky: - dům tvořící součást plánovaného náměstí		
Základní bibliografie a odkazy: - SŮVA, Stanislav, ed. <i>Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD</i>. Praha: Svépomoc, 1969. S. 5.		

OBCHODNÍ DŮM NA PANKRÁČI, PRAHA

OD39.

	Hlavní architekt: Alena Šrámková	Generální projektant: SPÚO, Praha
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, ?, ?	Typologie: U1a – A6?? – D1ay – K?x??
Poznámky: - dům tvořící součást plánovaného náměstí vzešlý z omezené ideové soutěže		
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr et al. <i>Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků</i>. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3413-5. S. 132-143. S. 166-175. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i>. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 34-35 - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i>. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 134-135. - VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 2</i>. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 89-90.		

Hlavní architekt: Věra Machoninová	Generální projektant: Sdružení projektových ateliérů, Alfa
Generální investor: Nábytek, Brno	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Č. Budějovice
Datace: Projekt 1969 Realizace 1981	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, specializovaný, velký	Typologie: U3a – A5gy – D2ay – K14,4x14,4c

Poznámky:

- netradiční prostorový koncept vícepodlažní haly s eskalátory a o půl podlaží posunutými prodejními plochami
- výtvarná díla v interiéru S. Nejdla, J. Brychtová a S. Libenský, informační systém J. Rathouský

Základní bibliografie a odkazy:

- HRUBÝ, Josef. Dům bytové kultury. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1982, roč. 41, č. 1. ISSN 0300-5305. S. 24-30.
- Architekti Praze. Výstava k 25. výročí osvobození. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1970, roč. 16, č. 10. ISSN 0009-0697. S. 1.
- **MAXA, Miloslav. Dom bytovej kultury v Prahe. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 4-5. ISSN 1335-2180. S. 92.**
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 98.
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 56-57.
- SVOBODA, Jan E. a Jindřich NOLL. *Praha 1945-2003: kapitoly z poválečné a současné architektury*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7304-6. S. 112.
- URLICH, Petr et al. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3413-5. S. 186-195.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 67, 441-446.
- PUČEROVÁ, Klára, SMĚTÁK, Pavel, ed. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. S. 74-85.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 140-145.
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV. V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 159.*
- BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-05925-8. S. 125-126.
- HORÁK, Ondřej et al. *Praha brutálně krásná: mimořádné stavby postavené v Praze v letech 1969-1989*. [Praha]: Scholastika, 2018. ISBN 978-80-907395-0-5. S. 85-86, 98-106.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 49-50.
- SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *Nereálný socialismus: Praha 1948-1989 = Unreal socialism : Prague 1948-1989*. Překlad Veronika LOPAUROVÁ. Praha: Národní galerie, 2018. ISBN 978-80-7035-691-3. S. 54.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 144-145.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebourat*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 66-69, 118-121.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 96-97.
- DĚDIČOVÁ, Magdalena et al. *DBK 40: 1981-2021: historie obchodního domu a lokality Budějovická = history of the department store and Budějovická area*. Praha: DBK, a.s., 2022. ISBN 978-80-11-01338-7.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 30-31, 46-53.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost - média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 118, 144-147.

- DBK – pod jednou střechou výkvět československého nábytku. In: *ČT24* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1262618-dbk-pod-jednou-strechou-vykvet-ceskoslovenskeho-nabytku>.
- Nákupní martyria. In: *Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/214411058210030/>.
- Obchodní domy Prior. In: *Gejzír: Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10805121298-gejzir/219562235000032/obsah/733813-obchodni-domy-prior>.
- BERAN, Lukáš. Dům bytové kultury. In: *Archiweb* [online]. 26. 8. 2006 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/dum-bytove-kultury>.
- Památkový katalog: Dům bytové kultury. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-bytove-kultury-15809061>.
- DBK [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.dbkpraha.cz/>.
- DBK. In: *Respekt Madam* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://respektmadam.cz/cs/baraky/dbk/>.
- Dům bytové kultury / House of home living. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/dum-bytove-kultury>.
- Věra Machoninová: Center of Home Design (Dům bytové kultury – DBK). In: *#SOSBRUTALISM* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.sosbrutalism.org/cms/16268371>.
- Betonové reliéfy. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/en/sochy/betonove-reliefy>.
- Sochařsky pojedené odvětrávací komíny. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/socharsky-pojednane-odvetravaci-kominy>.
- Stéla. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/stela-1>.
- Záznam 16150: Skleněná plastika - Dům bytové kultury. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/16150>.

OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA

OD41.

	Hlavní architekt: C. Grimmich, J. Liška, J. Rathouský	Generální projektant: SPÚO, Praha
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2c – A5?y – D2ax – K?x??

Poznámky:

- návrh oceněný druhou sníženou cenou v ideové soutěži

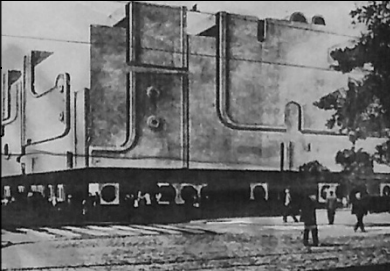
Základní bibliografie a odkazy:

- EDEL, Zdeněk. **Obchodní dům na Tylově náměstí. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2.**
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 135.
- POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže 60. let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 237.

OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA

OD42.

	Hlavní architekt: Jaroslav Paroubek, Arnošt Navrátil	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2c – A5?y – D2ay – K?x??
Poznámky: - návrh oceněný druhou sníženou cenou v ideové soutěži		
Základní bibliografie a odkazy: - EDEL, Zdeněk. Obchodní dům na Tylově náměstí. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2. - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i>. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 135, 138. - POPELOVÁ, Lenka. <i>Architektonické soutěže 60. let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt</i>. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 237.		

OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA

OD43.

	Hlavní architekt: Václav Hacman	Generální projektant: ?
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2c – A5?y – D2ay – K8,5x9,5a
Poznámky: - vítězný návrh ideové soutěže		
Základní bibliografie a odkazy: - EDEL, Zdeněk. Obchodní dům na Tylově náměstí. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 2. - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i>. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 135, 138. - POPELOVÁ, Lenka. <i>Architektonické soutěže 60. let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt</i>. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 237.		

Hlavní architekt: Vladimír a Věra Machoninovi	Generální projektant: Sdružení projektových ateliérů, Alfa
Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: SIAB, Stockholm
Datace: Projekt 1969 Realizace 1975	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1d – A4gy – D2by – K14,2x14,2x14,2b

Poznámky:

- největší OD v tehdejší ČSR, ojedinělá forma vycházející z užití spojitých hexagonálních konstrukčních prvků
- umělecká výzdoba Leknýny v pasáži (A. Paderlík) a keramické dělicí stěny v restauraci a šatně (H. Samohelová)

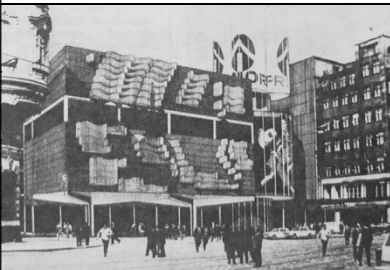
Základní bibliografie a odkazy:

- PŘÁDA, Zdeněk. Obchodní dům na náměstí Republiky. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.
- LICHARD, Pavel. Architektúra trvalej hodnoty. Obchodný dom Kotva. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1978, roč. 20, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 29-31.
- MICHL, Jan. *Realizace a projekty v současné architektuře*. Praha: Odeon, 1978. S. 62-63.
- PECHAR, Josef. *Československá architektura: 1945-1977*. Praha: Odeon, 1979. Obr. příloha nečís.
- SCHRÁNIL, Bedřich a kol. *Projektování staveb bytových a občanských*. Praha: SNL - Nakladatelství technické literatury, 1979. S. 256-257.
- **VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 81.**
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 87, 95.
- URLICH, Petr et al. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2006. ISBN 80-010-3413-5. S. 186-195.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 432-437.
- PUČEROVÁ, Klára, SMĚTÁK, Pavel, ed. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi = Věra and Vladimír Machonin: [Galerie Jaroslava Fragnera 22/12/2010-30/01/2011]*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2010. ISBN 978-80-904484-1-4. S. 92-103.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 160-169.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 218.
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV.* V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 24.
- HORÁK, Ondřej et al. *Praha brutálně krásná: mimořádné stavby postavené v Praze v letech 1969-1989*. [Praha]: Scholastika, 2018. ISBN 978-80-907395-0-5. S. 85-86, 87-91.
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 100-102.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 102-103.
- POPELOVÁ, Lenka a Tomáš ŠENBERGER. *Obchodní dům Kotva: Stavebně historický průzkum*. II. verze - doplněná na základě připomínek NPÚ. Praha, 2022. Nепublikováno. Nestránkováno.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 31, 54-59.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 117.
- MARVANOVÁ, Zuzana. *Analýza obchodního domu Kotva*. Praha, 2009. Dostupné také z: <https://vskp.vse.cz/eid/15684>. Bakalářská práce. VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Katedra obchodního podnikání a komerčních komunikací. Vedoucí práce Alena FILIPOVÁ.

- POPELOVÁ, Lenka. *Architektonické soutěže 60. let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR, Československý architekt*. Praha, 2012. Disertační práce. ČVUT v Praze, Fakulta architektury, Ústav teorie a dějin architektury. Vedoucí práce Petr URLICH. S. 237.
- ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL.
- Architektura za socialismu. In: *Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/209452801350008/>.
- Byl otevřen obchodní dům Kotva v Praze. In: *Ve stopách doby: Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1975/242-byl-otevren-obchodni-dum-kotva-v-praze/>.
- Obchodní domy Prior. In: *Gejzír: Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10805121298-gejzir/219562235000032/obsah/733813-obchodni-domy-prior>.
- M. Tryml: Kotva Praha. In: *Youtube* [online]. 18. 7. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=x7Qi0azsfDE>.
- Památkový katalog: Obchodní dům Kotva. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-kotva-13287276>.
- 3D model OD Kotva, Praha. In: *Národní památkový ústav* [online]. 2021 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.ma6070.cz/cs/vystupy/3D-model-OD-Kotva>.
- *Obchodní dům Kotva* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://od-kotva.cz/>.
- Obchodní dům Kotva. In: *Archiweb* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-dum-kotva>.
- Obchodní dům Kotva / Kotva department store. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/obchodni-dum-kotva>.
- Věra Machoninová / Vladimír Machonin: Kotva Department Store. In: *#SOSBRUTALISM* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.sosbrutalism.org/cms/15802395#16268359>.
- Lekníny. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/lekniny-0>.

OBCHODNÍ DŮM KOTVA, PRAHA

OD45.

	Hlavní architekt:	Generální projektant:
	Ivo Loos, Jindřich Malátek	?
	Generální investor:	Generální dodavatel:
	Pražské obchodní domy PRIOR	-N-
	Datace:	Současný stav:
Projekt 1969 Realizace -N-	Nerealizováno	
Hierarchie:	Typologie:	
Státní, plnosortimentní, velký	U1d – A4?z – D??? – K?x??	

Poznámky:

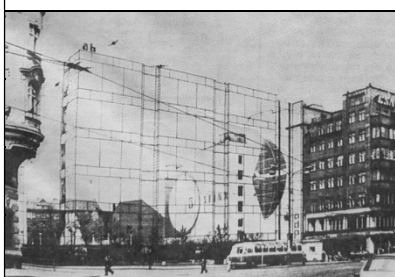
- soutěžní návrh oceněný třetí zvýšenou cenou s výjimečně výtvarně pojatým průčelím
- spolupráce J. Rathouský a E. Kmentová

Základní bibliografie a odkazy:

- **PŘÁDA, Zdeněk. Obchodní dům na náměstí Republiky. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 139-149, 231-239.

OBCHODNÍ DŮM KOTVA, PRAHA

OD46.

	Hlavní architekt: Anton Rokošný	Generální projektant: ?
	Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1d – A5hy – D2ax – K9x9?

Poznámky:

- soutěžní návrh oceněný druhou cenou s provozně vyspělým řešením bez větších architektonických inovací

Základní bibliografie a odkazy:

- **PŘÁDA, Zdeněk. Obchodní dům na náměstí Republiky. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1971, roč. 17, č. 1. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 139-149, 231-239.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, KARVINÁ

OD47.

	Hlavní architekt: Jan Melichar	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Výstavba ostravsko-karvinských dolů
	Datace: Projekt ? Realizace 1970	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A5ey – D2ax – K9x9a

Poznámky:

- lapidární hmota s proskleným parterem a plnými průčelími v patře obloženými keramikou
- pylon před vstupem O. Keithová a K. Volavý

Základní bibliografie a odkazy:

- **10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 22-23.**
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 98-101.
- PÁSEK, Jiří. *Regenerace veřejných ploch u obchodního domu Prior v Karviné*. Ostrava, 2020. Dostupné také z: <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/140913>. Bakalářská práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební. Vedoucí práce Marek TEICHMANN.
- Prodejna PRIOR Karviná. In: *PRIOR* [online]. © 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.prior.cz/prodejny/prior-karvina/>.

DOSTAVBA DOMU OBUVI, LIBEREC		OD48.
	Hlavní architekt: Mirko Baum	Generální projektant: SIAL
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, specializovaný, ?	Typologie: U1e – A4hy – D??? – K?x??
Poznámky: - návrh na dostavbu OD Baťa reflektující high-tech tendence západní architektury		
Základní bibliografie a odkazy: - BAŠE, Miroslav et al. Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 83. - ŠVÁCHA, Rostislav, ed. <i>Sial</i> . Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 118-121. - VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 1</i> . Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 393, 414.		

OBCHODNÍ DŮM DRUŽBA, ČESKÉ BUDĚJOVICE		OD49.
	Hlavní architekt: Ladislav Konopka, Alois Hloušek	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1970 Realizace 1974	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U3a – A4hy – D1by – K?x??
Poznámky: - dům s netradičně umístěnými obslužnými prostory uprostřed půdorysu		
Základní bibliografie a odkazy: - RULF, Vladimír. <i>Obchodní střediska: středisko obchodu a služeb</i> . Praha: Merkur, 1978. S. 99-105. - KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. <i>Česká republika - moderní architektura</i> . Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 374. - VLADIMÍR 518, ed. <i>Architektura 58-89, svazek 2</i> . Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 301, 309-310. - Obchodní domy. In: Encyklopedie Českých Budějovic [online]. © 1998-2021 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/obchodni-domy. - Obchodní dům Družba. In: <i>Archiweb</i> [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.archiweb.cz/b/obchodni-dum-druzba .		

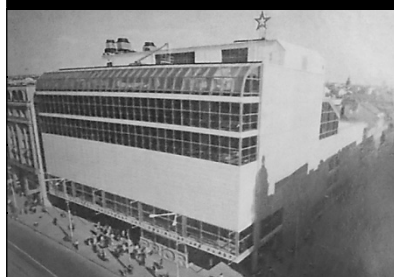
Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Průmstav, n.p. Pardubice
Datace: Projekt 1971 Realizace 1974	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A1bz – D2ay – K9x9c

Poznámky:

- výjimečně barevně pojaté fasády vycházející z tektoniky stavby
- atypický nábytek podružných prostor R. Žertová, výtvarná díla J. Bartošová Vilhanová a K. Kronych

Základní bibliografie a odkazy:

- **NÁBĚLEK, Stanislav. Obchodní dům v Pardubicích. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 4. ISSN 0300-5305. S. 156-158.***
- NÁBĚLEK, S. Farba sa vracia. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 12-15.
- MICHL, Jan. *Realizace a projekty v současné architektuře*. Praha: Odeon, 1978. S. 52-53.
- DOBIŠ, Alojz. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986. Nečísl.
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 58.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 420-423.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 38-59.
- BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-05925-8. S. 131-132.
- KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 30-35, 54-60.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 45-47.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 380-381.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 243-244, 254-257.
- HUBER-HOUDOVÁ, Helena, ed. *1956 - 1989: Architektura všem. Životní styl - každodennost – média*. Praha: Národní galerie Praha, 2023. ISBN 978-80-7035-814-6. S. 116, 140-143.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 34-51.
- Památkový katalog: Obchodní dům Prior. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-prior-14853310>.
- Rekonstrukce obchodního domu TESCO v Pardubicích. In: *Youtube* [online]. 31. 3. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=N_bNKQMqYkg.
- ČTK. Opravy bývalého Prioru v Pardubicích potvrzují děle. In: *Archiweb* [online]. 15. 4. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/news/opravy-byvaleho-prioru-v-pardubicich-potrvaji-dele>.
- ŽENATÝ, Josef. Oprava bývalého Prioru v Pardubicích je hotová. Podívejte se dovnitř. In: *Český rozhlas: Pardubice* [online]. 9. 9. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://pardubice.rozhlas.cz/oprava-byvaleho-prioru-v-pardubicich-je-hotova-podivejte-se-dovnitř-8822654>.
- VOTKE, Marek. Prior je otevřený, do centra Pardubic se s ním po letech vrátilo i Tesco. In: *iDnes.cz* [online]. 15. 9. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/pardubice/zpravy/prior-rekonstrukce-oprava-nakupy-strihani-pasky-obchod-tesco.A220915_084349_pardubice-zpravy_mvo.
- Záznam 10189: Dekorativní plastika před OD PRIOR. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/10189>.

Hlavní architekt: M. Masák, J. Eisler, M. Rajniš	Generální projektant: Stavoprojekt, Liberec (SIAL)
Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: AB Vagforbattungar Stockholm
Datace: Projekt 1971 Realizace 1975	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1c – A5fy – D2az – K12x9b

Poznámky:

- geometricky radikální dům, u nás poprvé umístění eskalátorů do samostatné haly
- informační systém Michal Brix a Dana Zámečnicková

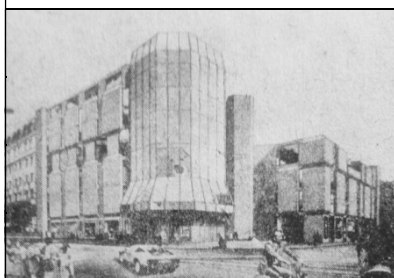
Základní bibliografie a odkazy:

- KEUNE, Heiko. Eine Architektenkommune in der CSSR. *Baumeister: Das Architektur-Magazin*. München, 1973, roč. 70, č. 7, 789. ISSN 0005-674X.
- M., J. Obchodné domy pre Prahu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1972, roč. 14, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 53.
- VICKERKOVÁ, Veronika. Máj... ještě stojí. *Za starou Prahu: věstník Klubu za starou Prahu*. Praha, 2020, roč. 50, č. 1-2. ISSN 1213-4228. S. 4-7.
- **MICHL, Jan. Realizace a projekty v současné architektuře. Praha: Odeon, 1978. S. 58-59.**
- VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. *Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]*. Praha: Panorama, 1980. S. 77.
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 87.
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 84-85.
- SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. Praha: Titanic, 2006. ISBN 80-866-5224-6. S. 178-179.
- ŠEVČÍK, Oldřich a Ondřej BENEŠ. *Architektura 60. let: "zlatá šedesátá léta" v české architektuře 20. století*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1372-4. S. 447-452.
- ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 128-133.
- *Obnova památek 2011: co s architekturou 60. a 70. let 20. století?*. Praha: Studio Axis, spol. s r.o, 2011, s. 29-35. ISBN 978-80-904081-3-5. S. 55-57.
- KIBIC, Karel a Aleš VOŠAHLÍK. *Památková ochrana a regenerace historických měst v České republice 1945-2010*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. ISBN 978-80-87104-88-0. S. 218.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 60-91.
- ŠEVČÍK, Jiří a Monika MITÁŠOVÁ, ed. *Česká a slovenská architektura 1971-2011: texty, rozhovory, dokumenty*. V Praze: Akademie výtvarných umění, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2013. ISBN 978-80-87108-28-4. S. 27-30.
- LUKEŠ, Zdeněk a Petr KRATOCHVÍL. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950-2000. IV*. V Praze: Paseka, 2015. ISBN 978-80-7432-653-0. S. 42-43.
- BENEŠ, Ondřej. *Metody zkoumání a interpretace architektury*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-05925-8. S. 133-134.
- RAJNIŠ, Martin a Magdalena ŠEBESTOVÁ. *Pěťadvacet tisíc dnů vzpomínek*. Praha: Argo, 2016. ISBN 978-80-257-1970-1. S. 82-86.
- HORÁK, Ondřej et al. *Praha brutálně krásná: mimořádné stavby postavené v Praze v letech 1969-1989*. [Praha]: Scholastika, 2018. ISBN 978-80-907395-0-5. S. 85-86, 92-97.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 51.
- URLICH, Petr, ed. *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 137.
- VORLÍK, Petr a Klára BRŮHOVÁ. *Beton, Břasy, Boletice: Praha na vlně brutalismu*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2019. ISBN 978-80-01-06567-9. S. 208-210.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebourat*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 192-193.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 100-101.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 394, 422-426.

- ŠVAMBEROVÁ, Dominika. *Obchodní domy v historickém centru Prahy od 1945 do 1989*. Praha, 2012. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/112205/>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Richard BIEGEL.
- PILAŘOVÁ, Zdislava. *Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Miroslav MICHELA. S. 48-58.
- Architektura za socialismu. In: *Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelivize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/209452801350008/>.
- Obchodní domy Prior. In: Gejzír: *Archiv České televize* [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelivize.cz/ivysilani/10805121298-gejzir/219562235000032/obsah/733813-obchodni-domy-prior>.
- Obchodní dům Máj/Tesco navržen na kulturní památku. Dopis prof. PhDr. Rostislava Šváchy adresovaný Ministerstvu kultury ČR. In: *Za starou Prahu* [online]. 2006 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/maj2.htm>.
- Památkový katalog: Obchodní dům Máj. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-maj-15471682>.
- HRDLIČKOVÁ, Lucie. Nový plášť i luxusní zelené kanceláře. Socialistický obchodní dům Máj za tři roky nepoznáte. In: *Forbes* [online]. 19. 8. 2019 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://forbes.cz/novy-plast-i-luxusni-zelene-kancelare-socialisticky-obchodni-dum-maj-za-tri-roky-nepoznate/>.
- ČTK. Obchodní dům Máj: Chystaná přestavba se nelíbí Klubu za starou Prahu. In: *ESTAV* [online]. 30. 4. 2020 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cz/8631.klub-za-starou-prahu-protestuje-proti-zamyslene-prestavbe-maje>.
- Obchodní dům Máj / Máj department store. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/obchodni-dum-maj>.
- IDNES a ČTK. Pražský obchodní dům Máj projde rekonstrukcí, na rok a půl se uzavřel. In: *iDnes.cz* [online]. 16. 5. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/obchodni-dum-maj-narodni-rekonstrukce-zavreni.A220420_123257_praha-zpravy_baky.

OBCHODNÍ DŮM MÁJ, PRAHA

OD52.

Hlavní architekt: Karel Prager	Generální projektant: Sdružení projektových ateliérů, Gama
Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1d – A4?? – D?? – K??x??

Poznámky:

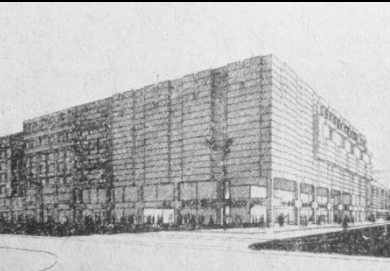
- soutěžní návrh domu s výraznou plasticitou a zalomenou nárožní věží

Základní bibliografie a odkazy:

- **M., J. Obchodné domy pre Prahu. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1972, roč. 14, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 53.**
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 65-66.

OBCHODNÍ DŮM MÁJ, PRAHA		OD53.
	Hlavní architekt: Ivan Matušík, Fedor Minárik	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1c – A2?? – D2az – K33x27c
Poznámky: - soutěžní návrh domu s ojedinělou velkorozponovou konstrukcí - spolupráce P. Minarovič, K. Rosmány, P. Čížek		
Základní bibliografie a odkazy: - M., J. Obchodné domy pre Prahu. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1972, roč. 14, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 53. - ČÍŽEK, P. Ako ich vidí konstruktér. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 44-45. - MATUŠÍK, I. Štátny projektový ústav obchodu Bratislava. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1974, roč. 16, č. 2-3. ISSN 1335-2180. S. 45. - MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. <i>Ivan Matušík: život s architektúrou</i> . Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 92-97. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 21, 65. - GAJDOVÁ, Petra. <i>Architektka Růžena Žertová</i> . Brno, 2010. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mv51a/ . Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 63.		

OBCHODNÍ DŮM MÁJ, PRAHA		OD54.
	Hlavní architekt: Růžena Žertová, Zdeněk Řihák	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Pražské obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1c – A3?? – D2a? – K?x??
Poznámky: - soutěžní návrh kompaktního domu s vertikálním členěním dle konstrukčního modulu		
Základní bibliografie a odkazy: - M., J. Obchodné domy pre Prahu. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1972, roč. 14, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 53. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 66. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Růžena Žertová: architektka domů i věcí</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 36-37, 61. - GAJDOVÁ, Petra. <i>Architektka Růžena Žertová</i> . Brno, 2010. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/mv51a/ . Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 61-62.		

DŮM TEXTILU A OBUVI, KADAŇ

OD55.

Google Maps	Hlavní architekt: Cesar Grimmich, Jaromír Liška	Generální projektant: ?
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1972 Realizace ?	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U1e – A3hz – D?a? – K?x??
Poznámky: - plastické průčelí s rytmem vertikálních slunolamů - interiérové řešení D. Maxová		
Základní bibliografie a odkazy: - Obchodní dům textilu a obuvi v Kadani. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1972, roč. 18, č. 12. ISSN 0009-0697. S. 5.		

OBCHODNÍ DŮM JEDNOTA, ŠAŠTÍN-STRÁŽE

OD56.

	Hlavní architekt: V. Grúber	Generální projektant: ?
	Generální investor: LSD Jednota	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1972 Realizace 1975	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1e – A5cy – D?a? – K?x??
Poznámky: - dům s pilovitě formovaným průčelím do historického náměstí		
Základní bibliografie a odkazy: - SOLOVIČOVÁ, M. a V. GRÚBER. Ako vytvárať centrá vidieckych sídiel. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1976, roč. 18, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 16-18.		

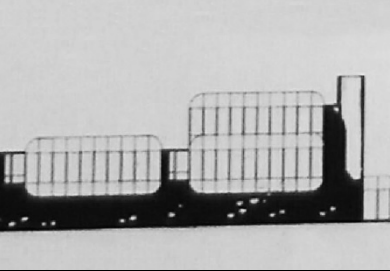
OBCHODNÍ DŮM PRIOR, TRENČÍN

OD57.

	Hlavní architekt: Jan Melichar	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 1973	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A1ey – D2a? – K?x?a
Poznámky: - dům s plnými průčelími z bílého keramického obkladu jako součást nově budovaného městského centra		
Základní bibliografie a odkazy: - MATUŠÍK, Ivan. Prostredie pre obchod / „večná “ téma v nových obmenách. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 6. - BAHNA, Ján. Čo nám navrhli českí architekti v oblasti občianskej výstavby. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 28. - VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]. Praha: Panorama, 1980. S. 88. - MORÁŇ, Milan. <i>Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod</i>. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 87. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 116. - Obchodný dom Prior Trenčín. In: <i>OD Prior</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://odprior.sk/od/trencin/.		

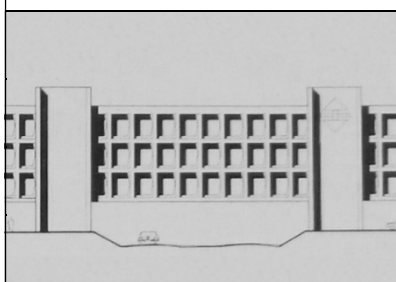
OBCHODNÍ DŮM NA PETRŽALCE, BRATISLAVA

OD58.

	Hlavní architekt: J. Supek	Generální projektant: -N-
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1973 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: ?, ?, střední	Typologie: U3a – A4hy – D??? – K?x??
Poznámky: - studentský návrh založený na strukturálním konceptu umožňující variabilní dispoziční skladbu		
Základní bibliografie a odkazy: - Studentské práce. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 27.		

OBCHODNÍ DŮM PŘI DÁLNICI, BRATISLAVA

OD59.

	Hlavní architekt: J. Thomko	Generální projektant: -N-
	Generální investor: -N-	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt 1973 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: ?, ?, malý	Typologie: U4a – A2ay – D1az – K?x?a
Poznámky: - studentský návrh domu pojatý jako most nad dálnicí pod vedením Ivana Matušíka		
Základní bibliografie a odkazy: - Studentské práce. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 27.		

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, MOST

OD60.

	Hlavní architekt: Mojmír Böhm, Jaroslav Zbuzek	Generální projektant: KPÚ, Ústí nad Labem
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Konstruktiva, Praha
	Datace: Projekt 1973 Realizace 1976	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A5fy – D1ay – K9x9c
Poznámky: - solitérní dům spoluutvářející centrální proctor nově vybudovaného města - interiérové řešení J. Rathouský		
Základní bibliografie a odkazy: - HRŮŽA, Jiří. Soutěž na centrum Mostu. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1960, roč. 19, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 299-311. - Obchodní dům Prior v Mostě. <i>Architektura ČSR</i>. Praha: Svaz architektů ČSR, 1979, roč. 38, č. 2. ISSN 0300-5305. S. 78. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 146-151. - KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. <i>Česká republika - moderní architektura</i> . Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 456. - Prodejna PRIOR Most. In: <i>PRIOR</i> [online]. © 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.prior.cz/prodejny/prior-most/ . - OD Prior Most. In: <i>A489</i> [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: https://www.a489.cz/od-prior-most .		

OBCHODNÍ DŮM JEDNOTA, TRNAVA

OD61.

Hlavní architekt: Lumír Lýsek, Tomáš Guča	Generální projektant: DRUPRO, Bratislava
Generální investor: LSD Jednota, Trnava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Trnava
Datace: Projekt 1973 Realizace 1980	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, střední	Typologie: U1d – A4cy – D1ax – K9x9a

Poznámky:

- dům vzešlý z vnitroustavní soutěže reflektující nové tendence v hmotovém řešení OD
- Cena ZSA za realizaci za rok 1980

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠLACHTA, Štefan. Obchodný dom Jednota SD Trnava. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1981, roč. 40, č. 5. ISSN 0300-5305. S. 223-226.
- Ceny architektom. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 1, 6.
- Z našich ústavov. Obchodný dom v Trnave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 22-23.
- **Komisia ÚV ZSA pre stavby obchodné a distribučné. Dielo ocenené Cenou Zväzu slovenských architektov v roku 1981. Obchodný dom Jednota v Trnave. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 40-48.**
- KUSÝ, Martin. *Architektúra na Slovensku 1945-1975*. Bratislava: Pallas, 1976. S. 221-222.
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 78.
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 76.
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 96-97.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 116-117.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 444-445.
- MOOS, Jiří. Československé a zahraniční příklady obchodních domů. In: *Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura*. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 52-53.

Hlavní architekt: Jan Melichar	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemní stavby, Olomouc
Datace: Projekt 1973 Realizace 1976/1982	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A5fy – D2ax – K12x12c

Poznámky:

- dům vzešlý z vnitroustavní soutěže v blízkosti gotického kostela, obklad průčelí keramzitbetonovými panely
- výtvarné řešení průčelí M. Buřival, výtvarná díla M. Buřival, M. Kroužková a M. Otová

Základní bibliografie a odkazy:

- SIROTEK, Jaromír. Výstavba maloobchodních jednotek v historických jádrech měst. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 1-2. ISSN 1335-2180. S. 30, 32.
- MATUŠÍK, Ivan. Prostredie pre obchod / „večná“ téma v nových obmenách. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1973, roč. 15, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 6.
- SZCZYRBA, Zdeněk. Olomoucké obchodní domy: komentář k otázkám geneze a současnému vývoji městské maloobchodní sítě. *Urbanismus a územní rozvoj*. Brno, 2007, roč. 10, č. 1. ISSN 1212-0855. S. 53-57. Dostupné také z: https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2007/2007-01/14_olomoucke.pdf.
- HLOBIL, Ivo, Pavel MICHNA a Milan TOGNER. *Olomouc*. Praha: Odeon, 1984. S. 396.
- **10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 26-27.**
- KLÍMA, Petr, ed. *Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 152-159.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 132-133.
- KLOUDOVÁ, Jana. *Obchodní dům Dyje ve Znojmě*. Brno, 2012. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/ba7kl/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Tomáš JEŘÁBEK. S. 35-38.
- Olomoucký Prior nahradila nová Galerie Moritz In: ČT24 [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1128788-olomoucky-prior-nahradila-nova-galerie-moritz>.
- Prior Olomouc 2012. In: *Youtube* [online]. 24. 6. 2014 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AArQtGHP9pQ>.
- BĚHAL, Petr. Z olomouckého Prioru je ode dneška Galerie Moritz. In: *Archiweb* [online]. 29. 11. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/z-olomouckeho-prioru-je-ode-dneska-galerie-moritz>.
- *Galerie Moritz* [online]. © 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.galeriemoritz.cz/>.
- 2012: rekonstrukce obchodního domu PRIOR v Olomouci. In: *atelier r* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://atelier-r.cz/portfolio/rekonstrukce-obchodniho-domu-prior-v-olomouci/>.
- Záznam 15000: Květ. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/15000>.

OBCHODNÍ DŮM JEDNOTA, TOPOLČANY

OD63.

Hlavní architekt: Josef Opatřil	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: LSD Jednota, Topolčany	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Nitra
Datace: Projekt 1974 Realizace 1978	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1c – A5gy – D1ax – K12x12?

Poznámky:

- lapidární hranol s průčelím do hlavního náměstí

Základní bibliografie a odkazy:

- **MINÁRIK, Fedor. Obchodný dom Jednoty v Topolčanoch. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 14-15.**

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, BRNO

OD64.

Hlavní architekt: Zdeněk Řihák, Zdeněk Sklepek	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1974 Realizace 1984	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U2b – A6ey – D2az – K9x9a

Poznámky:

- návrh založený na prostém hranolu doplněném o zešíkmené komunikační věže při realizaci značně pozměněn
- spolupráce M. Buřival

Základní bibliografie a odkazy:

- RIEDL, Dušan. Nový obchodní dům Prior v Brně. (První etapa rozšíření centra města). *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1974, roč. 33, č. 10. ISSN 0300-5305. S. 471-475.
- **DOBIŠ, Alojz. Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR. Bratislava: Alfa, 1986. Nečisl.**
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 1*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 437.
- Objekty: Obchodní dům Prior. In: *Brněnský architektonický manuál* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.bam.brno.cz/objekt/d101-obchodni-dum-prior>.
- KREMR, Tomáš. Demolice bývalého Prioru u hlavního nádraží v Brně má začít příští rok. In: *Český rozhlas: Brno* [online]. 27. 7. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/demolice-byvaleho-prioru-u-hlavniho-nadrazi-v-brne-ma-zacit-pristi-rok-8795959>.
- ŠTASTNÝ, Michal. V Brně zbourají bývalý Prior a postaví novou čtvrť. Dobrý nápad, myslí si městský architekt. In: *Brněnská drbna* [online]. 28. 7. 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://brnenska.drba.cz/zpravy/spolecnost/24892-v-brne-zbouraji-byvaly-prior-a-postavi-novou-ctvrt-dobry-napad-mysli-si-mestsky-architekt.html>.

DŮM ODÍVÁNÍ OTEX, BRATISLAVA

OD65.

Hlavní architekt: Ján Bahna, P. Minarovič	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Otex, Bratislava	Generální dodavatel: Stavoindustria, Bratislava
Datace: Projekt 1974 Realizace 1985	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U1e – A4hz – D2az – K12x9,6c

Poznámky:

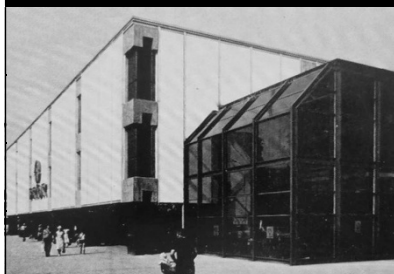
- dům vyplňující proluku s celoproskleným hlavním průčelím

Základní bibliografie a odkazy:

- BAHNA, Ján. Dostavba Domu odievania a obchodného domu Dunaj v Bratislave. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1980, roč. 39, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 317-320.
- **Dom odievania Bratislava. *Architektura ČSR*. Praha: Svaz architektů ČSR, 1986, roč. 45, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 98-103.**
- BAHNA, J. a P. MINAROVIC. Dom odievania na námestí SNP. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1975, roč. 17, č. 7-8. ISSN 1335-2180. S. 42-43.
- DULLA, Matúš. Dom odievania v Bratislave. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1986, roč. 28, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 4-9.
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 67.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 168-169.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, LUČENEC

OD66.

Hlavní architekt: Fedor Minárik, Andrej Gürtler	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Banská Bystrica
Datace: Projekt 1975 Realizace 1982	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A1gy – D2az – K12x9,6b

Poznámky:

- typový projekt s etážovou samoobsluhou a provozně nezávislou komunikační halou
- první použití konstrukčního systému SPÚO-ZIPP

Základní bibliografie a odkazy:

- **VOJTKOVÁ, B. INTEGRO ako reálny príslub pre tvorbu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 41.**
- MINÁRIK, Fedor, GÜRTLER, Andrej a Pavel ČÍŽEK. Obchodný dom Prior v Lučenci. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 7-10.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 167.
- Obchodný dom Prior Lučenec. In: *OD Prior* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://odprior.sk/od/lucenec/>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, MARTIN

OD67.

	Hlavní architekt: Fedor Minárik, Andrej Gürtler	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Žilina
	Datace: Projekt 1975 Realizace 1984	Současný stav: 6-d
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A1gy – D2az – K12x9,6b
	Poznámky: - typový projekt s etážovou samoobsluhou a provozně nezávislou komunikační halou	
Základní bibliografie a odkazy: - MINÁRIK, Fedor. Obchodný dom Prior v Martine. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 12. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i> . Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 167. - Obchodní dům Prior nahradila Galerie Martin podle návrhu Ateliéru 8000. In: <i>EArch</i> [online]. 10. 12. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.earch.cz/cs/architektura/obchodni-dum-prior-nahradila-galerie-martin-podle-navrhu-atelieru-8000 . - STARÝ, Martin. 1984 Prior vo svojich slávnych časoch. In: Facebook [online]. 1. 10. 2018 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: https://www.facebook.com/starymartin/photos/1984prior-vo-svojich-sl%C3%A1vnych-%C4%8Dasoch/2338741492832529/.		

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, PIEŠŤANY

OD68.

	Hlavní architekt: Fedor Minárik, Andrej Gürtler	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Trnava
	Datace: Projekt 1975 Realizace 1984	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U3a – A1gy – D2az – K12x9,6b
	Poznámky: - typový projekt s etážovou samoobsluhou a provozně nezávislou komunikační halou	
Základní bibliografie a odkazy: - MINÁRIK, Fedor. Obchodný dom Prior v Piešťanoch. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i> . Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 12. - DOBIŠ, Alojz. Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR. Bratislava: Alfa, 1986. Nečisl. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i> . Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 167. - Obchodný dom Prior Piešťany. In: <i>OD Prior</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://odprior.sk/od/piestany/ .		

Hlavní architekt: F. Kalesný, J. Bahna, L. Mihálik	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Domáce potreby, Bratislava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Michalovce
Datace: Projekt 1975 Realizace 1984	Současný stav: 5-g
Hierarchie: Státní, sdružené, střední	Typologie: U3b – A6fy – D1az – K12x9,6b

Poznámky:

- komunikační hala s vertikálním řazením jednotlivých samostatných jednotek, příklon k postmoderní architektuře
- spolupráce P. Čížek, P. Minarovič, spoluautor vstupních portálů R. Langer, Cena ZSA za rok 1984

Základní bibliografie a odkazy:

- ČÍŽEK, Pavel. Montovaný skelet pro obchodní domy. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1978, roč. 24, č. 5. ISSN 0009-0697. S. 1, 6.
- Obchodný dom Ružinov v Bratislave. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů*. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 24. ISSN 0009-0697. S. 3.
- ČÍŽEK, Pavel. Celomontovaná koštrukčná sústava ŠPÚO-ZIPP. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1977, roč. 19, č. 10. ISSN 1335-2180. S. 26-27.
- ČÍŽEK, Pavel. Betón. Tvárny, trvanlivý, odolný, lacný. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1979, roč. 21, č. 1. ISSN 1335-2180. S. 9.
- VOJTKOVÁ, B. INTEGRO ako reálny prísľub pre tvorbu. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 4. ISSN 1335-2180. S. 42.
- **BAHNA, Ján, DULLA, Matúš a Viktor FERUS. Obchodný dom Ružinov v Bratislave. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1985, roč. 27, č. 3. ISSN 1335-2180. S. 12-17.**
- ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. *Slovenská architektúra 1976-1980*. Bratislava: Veda, 1982. S. 67.
- DOBIŠ, Alojz. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986. Nečísl.
- KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. *Premeny súčasnej architektúry Slovenska*. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 168-169.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 238-241, 446.
- Obchodný dom Ružinov pred otvorením (1984). In: *Youtube* [online]. 20. 5. 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vftRd29FLng>.
- Z najväčšieho nákupného centra Slovenska je brloh bezdomovcov. In: *Youtube* [online]. 2. 11. 2016 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TpgS-LSvwcg>.
- Obchodný Dom Ružinov - [URBAN REMAINS #2]. In: *Youtube* [online]. 20. 1. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kjpUXli9toA>.
- OD RUŽINOV OBCHODNY DOM #URBEX#BRATISLAVA department store. In: *Youtube* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=f9UA2K_HloQ.
- Z obchodného domu Ružinov je ruina: Yosaria Plaza zaplatí pokutu 60-tisíc €. In: *Nový čas: nezávislý denník* [online]. 9. 7. 2013 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.cas.sk/clanok/255099/z-obchodneho-domu-ruzinov-je-ruina-yosaria-plaza-zaplati-pokutu-60-tisic/>.
- Nový projekt na mieste chátrajúceho skeletu Obchodného domu Ružinov bude formovať pražský ateliér Jakub Cigler Architekti. In: *Archinfo* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archinfo.sk/diela/novy-projekt-na-mieste-chatrajuceho-skeletu-obchodneho-domu-ruzinov-bude-formovat-prazsky-atelier-jakub-cigler-architekti.html>.
- Obchodný dom Ružinov. In: *Register modernej architektúry* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.register-architektury.sk/objekt/300-obchodny-dom-ruzinov>.

	Hlavní architekt: Emil Přikryl	Generální projektant: Stavoprojekt, Liberec (SIAL)
	Generální investor: ONV Česká Lípa	Generální dodavatel: Základna rozvoje uran. průmyslu, Příbram
	Datace: Projekt 1975 Realizace 1984	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, sdružený, malý	Typologie: U2a – A5ey – D1az – K6x6b

Poznámky:

- počátky československé postmoderny v puristickém hmotovém řešení s nautickými detaily

Základní bibliografie a odkazy:

- **SAPÁK, Jan. „Obchodní dům“ Uran. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 23. ISSN 0009-0697. S. 3.**
- VORLÍK, Petr. Ornament není zločin: Cihly a keramika v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2020, roč. 5, č. 13. ISSN 2570-7744. S. 113.
- BAŠE, Miroslav et al. *Česká architektura 1945-1995 = Czech architecture 1945-1995*. Praha: Obec architektů, 1995. ISBN 80-238-2392-2. S. 75.
- ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Emil Přikryl a jeho škola*. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 1995. ISBN 978-80-87164-44-0. S. 45-46.
- ŠVÁCHA, Rostislav, ed. *Sial*. Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 224-229.
- KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. *Česká republika - moderní architektura*. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 193.
- VORLÍK, Petr, ed. *(A)typ: architektura osmdesátých let*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, 2019. ISBN 978-80-01-06641-6. S. 113-114.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 202-205.
- VRABELOVÁ, Renata, ed. *Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice*. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 212-213.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 528, 542-547.
- KUBIŠTOVÁ, Jitka. *Architektura 20. století v České Lípě*. Olomouc, 2010. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/tghefm/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 10-11, 110-112.
- ČKA zaslala návrh na prohlášení obchodního domu Uran v České Lípě kulturní památkou. In: *StavbaWEB* [online]. 1. 6. 2011 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/ka-zaslala-navrh-na-prohlaseni-obchodniho-domu-uran-v-eske-lip-kulturni-pamatkou-6303/clanek.html>.
- ŠEBELKA, Jan a Lucie KOLISCHOVÁ. Unikátnímu obchodnímu domu Uran v České Lípě hrozí demolice. In: *iDnes* [online]. 1. 6. 2011 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/uranu-v-ceske-lipe-hrozi-demolice-napodobi-osud-libereckeho-jestedu.A110601_131038_liberec-zpravy_kol.
- Památkový katalog: Obchodní středisko Uran. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-stredisko-uran-15772578>.
- ŠVÁCHA, Rostislav. Obchodní středisko Uran. In: *Archiweb* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/b/obchodni-stredisko-uran>.

	Hlavní architekt: Růžena Žertová, Jan Melichar	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1976 Realizace 1984	Současný stav: 3-a
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, velký	Typologie: U1c – A6hy– D2az – K9x9?

Poznámky:

- přístavba k OD Baťa s výrazně proskleným hlavním průčelím do náměstí
- po odstoupení Žertové dozor nad realizací prováděl J. Melichar

Základní bibliografie a odkazy:

- VORLÍK, Petr. Ornament není zločin: Cihly a keramika v architektuře osmdesátých let. *Intro*. Hradec Králové: Vega, 2020, roč. 5, č. 13. ISSN 2570-7744. S. 112.
- **10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 14-15.**
- DOBIŠ, Alojz. *Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR*. Bratislava: Alfa, 1986. Nečísł.
- MORÁŇ, Milan. *Občanské stavby: Stavby pro administrativu a obchod*. Brno: Ediční středisko Vysokého učení technického, 1986. S. 99.
- KLÍMA, Petr, ed. *Růžena Žertová: architektka domů i věcí*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 38-40, 62-64.
- VLADIMÍR 518, ed. *Architektura 58-89, svazek 2*. Praha: Bigg Boss, 2022. ISBN 978-80-908359-1-7. S. 244.
- GAJDOVÁ, Petra. *Architektka Růžena Žertová*. Brno, 2010. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/mv51a/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří KROUPA. S. 51-56.
- VLASAKUDIS, Dimitrios. Přestavěné Laso se za dva měsíce otevře zákazníkům – jak vypadá? In: *OstravaBlog.cz* [online]. 24. 7. 2006 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <http://ostravablog.cz/foto/prestavene-laso-se-za-dva-mesice-otevre-zakaznikum-jak-vypada/>.
- LASO [online]. © 2017 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.laso.cz/>.
- Rekonstrukce obchodního domu Prior v Ostravě. In: *Technoprojekt* [online]. © 2020 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.technoprojekt.cz/reference/rekonstrukce-obchodniho-domu-prior-v-ostrove/>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, PREŠOV

OD72.

Hlavní architekt: Fedor Minárik, František Kalesný	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Prešov
Datace: Projekt 1977 Realizace 1987	Současný stav: 6-d
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A2ay – D2az – K12x9,6b

Poznámky:

- dům s architektonicky se uplatňující konstrukcí, která tvořila rastr pro jeho vnitřní strukturu
- „pomník systému INTEGRO“

Základní bibliografie a odkazy:

- Fedor Minárik. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1976, roč. 18, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 20.
- MINÁRIK, Fedor. *Obchodný dom Prior v Prešove. Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 22-23.
- **MINÁRIK, Fedor a Milan MONCOL. Obchodný dom Prior v Prešove. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 6-11.**
- HAVRÁNKOVÁ, Blažena. *Občianske budovy: budovy pre obchod*. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 77.
- DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 225, 448.
- Búranie prešovského Tesca. In: *Youtube* [online]. 14. 2. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bgkoFWOeTbY>.
- Staré Tesco už leží. In: *Youtube* [online]. 4. 3. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=J9JCoBrCHUo>.
- TASR. Staré Tesco v Prešove búrajú. Výstavba obchodného centra je o krok bližšie. In: *Korzár Prešov* [online]. 10. 1. 2018 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://presov.korzar.sme.sk/c/20734676/tesco-v-presove-buraju-vystavba-obchodneho-centra-je-o-krok-blizsie.html#storm_gallery_78758.

OBCHODNÍ DŮM ODRA, ODRY

OD73.

Hlavní architekt: J. Smejkal	Generální projektant: Obchodní projekt
Generální investor: LSD Jednota	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt ? Realizace asi 1978	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U2a – A4cy – D?a? – K?x??

Poznámky:

- nad vstupem plastika zobrazující spokojené nakupující od M. Rybičky

Základní bibliografie a odkazy:

- **MAXA, Miloslav. Stavby družstevního obchodu 1976-1980. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 14-15. ISSN 0009-0697. S. 5.**
- Výtvarné řešení stěny OD Jednota. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/vytvarne-reseni-steny-od-jednota>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, BANSKÁ BYSTRICA-RADVAŇ

OD74.

Google Maps	Hlavní architekt: Josef Opatřil	Generální projektant: SPÚO, Brno
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Banská Bystrica
	Datace: Projekt 1978 Realizace 1987	Současný stav: 2-g
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U3a – A5hz – D2az – K12x9,6b
Poznámky: - dům koncipovaný jako součást (nezrealizovaného) obchodně společenského centra s průčelími z bol. panelů		
Základní bibliografie a odkazy: - BAHNA, Ján. Čo nám navrhli českí architekti v oblasti občianskej výstavby. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 29. - Obchodný dom Prior v Banskej Bystrici. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1984, roč. 26, č. 7. ISSN 1335-2180. S. 28-29. - Banskobystrický horor? Kto dá toto do poriadku?. In: <i>Youtube</i> [online]. 30. 8. 2014 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=Hav7HlrqC4. - Opustený obchodný dom Prior- Staré Tesco- Banská Bystrica- Opustene sk- URBEX. In: <i>Youtube</i> [online]. 9. 11. 2018 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=XoUa4bLnrZk.		

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, POPRAD

OD75.

	Hlavní architekt: L. Mihálik, F. Minárik, A. Sloboda	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Poprad
	Datace: Projekt 1978 Realizace 1988	Současný stav: 6-d
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A2ey – D1az – K12x12b
Poznámky: - dům s uplatněním konstrukce v exteriéru a s konvexním zakřivením skleněné stěny u hlavního vstupu		
Základní bibliografie a odkazy: - Obchodný dom Prior v Poprade. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i>. Praha: Panorama, 1982, roč. 28, č. 4. ISSN 0009-0697. S. 4. - MINÁRIK, Fedor. Obchodný dom Prior v Prešove. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 24-25. - BAHNA, Ján. Obchodné stavby ako súčasť mestského prostredia. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 2. - DULLA, Matúš. Obchodný dom Prior v Poprade. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1989, roč. 31. č. 3. ISSN 1335-2180. S. 24-27. - HAVRÁNKOVÁ, Blažena. <i>Občianske budovy: budovy pre obchod</i>. Bratislava: Edičné stredisko Slovenské vysoké školy technické, 1984. S. 76-77. - DULLA, Matúš a Henrieta MORAVČÍKOVÁ. <i>Architektúra Slovenska v 20. storočí</i>. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 80-714-5684-5. S. 225. - Poprad: Takto bude vyzerat "starý Prior". In: <i>Youtube</i> [online]. 15. 5. 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=VOd6tl157sM. - Demolácia PRIORu v Poprade. In: <i>Youtube</i> [online]. 9. 11. 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=F8E30haGNNY.		

OBCHODNÍ DŮM JEDNOTA, ROŽŇAVA

OD76.

Google Maps	Hlavní architekt: Milan Bandžák	Generální projektant: DRUPRO, Prešov
	Generální investor: LSD Jednota, Rožňava	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Poprad
	Datace: Projekt 1979 Realizace -	Současný stav: 6-?
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U2a – A4hz – D1az – K?x?b
Poznámky: - půdorys s vyčleněnými vertikálními komunikacemi, plná průčelí z boletických panelů tmavě oranžové barevnosti		
Základní bibliografie a odkazy: - BANDŽÁK, Milan. Obchodný dom Jednota v Rožňave. <i>Projekt: revue slovenskej architektúry</i>. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 44.		

DŮM OVOCE A ZELENINY POĽNOHOSPODAR, BRATISLAVA

OD77.

	Hlavní architekt: Anton Mathia, J. Bilik, Peter Choluj	Generální projektant: Poľnohospodársky projektový ústav, Bratislava
	Generální investor: Poľnohospodárske ORZ, Bratislava	Generální dodavatel: Agrostav, Bratislava
	Datace: Projekt 1979 Realizace 1980	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Družstevní, specializovaný, malý	Typologie: U3a – A4hy – D1az – K12x9,6b
Poznámky: - dům s bezrámovým zasklením a keramickou mozaikou na hlavním průčelí dle podobného projektu ve Zlíně		
Základní bibliografie a odkazy: - MATHIA, Anton. Dom ovocia a zeleniny v bratislavských Krčaciach. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1982, roč. 24, č. 2. ISSN 1335-2180. S. 20-23. - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i>. Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 166-167.		

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, TEPLICE

OD78.

	Hlavní architekt: Jaromír Liška	Generální projektant: SPÚO, Praha
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt 1979 Realizace 1984	Současný stav: 6-d
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A5ey – D1az – K9x9b

Poznámky:

- typový projekt jednoduchého hranolu se zaoblenými rohy a předsazenou schodišťovou věží
- dle projektu dále postaveny OD v Děčíně a s úpravami v České Lípě

Základní bibliografie a odkazy:

- **STARČEVIČ, Petr. Proměny městského centra. Obchodní dům Prior. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1988, roč. 47, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 53.***
- HANZLÍK, Jan, Jana ZAJONCOVÁ a Lenka HÁJKOVÁ. *Teplice: architektura moderní doby: 1860-2000 = Teplitz: Architektur der modernen Zeit : 1860-2000.* Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 294-295.
- VORLÍK, Petr a Tereza POLÁČKOVÁ, eds. *Architektura na červeném seznamu: normální je nebouřit.* Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2020. ISBN 978-80-01-06759-8. S. 54-55.
- Regia TV: Teplice a jeho centrum se mění. In: *Youtube* [online]. 2. 2. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=e5zpa7S15DU>.
- Demolice Prioru v Teplících - 30.7.2012. In: *Youtube* [online]. 30. 7. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hq6TnCyVyQM>.
- Teplice: Demolice objektů na Náměstí Svobody 2011. In: *Youtube* [online]. 3. 9. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1oF3pWp1Jms>.
- Galerie Teplice. In: *StavbaWEB* [online]. 26. 7. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.stavbaweb.cz/galerie-teplice-7985/clanek.html>.
- Socialistický prior v centru Teplíc nahradí nové obchodní centrum. In: *Hospodářské noviny* [online]. 24. 7. 2012 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-56704870-socialisticky-prior-v-centru-tepliv-nahradi-nove-obchodni-centrum>.
- Záznam 8939: Keramický reliéf na fasádě obchodního domu Prior. In: *Sochy a města* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://sochyamesta.cz/zaznam/8939>.

OBCHODNÍ DŮM MÍR, VOTICE

OD79.

	Hlavní architekt: J. Munk	Generální projektant: Obchodní projekt
	Generální investor: LSD Jednota, Votice	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace 1980	Současný stav: 1-a
	Hierarchie: Družstevní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1c – A5cz – D?az – K?x??

Poznámky:

- součást uliční fronty na hlavním náměstí s úzkými okny
- nápis na průčelí Vladimír Rada

Základní bibliografie a odkazy:

- **MAXA, Miloslav. Stavby družstevního obchodu 1976-1980. *Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1981, roč. 27, č. 14-15. ISSN 0009-0697. S. 5.***
- Záznam 8472: Označení obchodního domu Mír. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochyamesta.cz/zaznam/8472>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

OD80.

Hlavní architekt: Josef Opatřil	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt ? Realizace 1980	Současný stav: 1-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U2a – A5ey – D1ay – K12x12?

Poznámky:

- jednoduchý hranol s tradičním členěním na prosklený parter a plné průčelí s pásovým oknem v nejvyšším podlaží

Základní bibliografie a odkazy:

- BAHNA, Ján. Čo nám navrhli českí architekti v oblasti občianskej výstavby. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 29.
- **Obchodný dom Prior Liptovský Mikuláš. In: OD Prior [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://odprior.sk/od/liptovsky-mikulas/>.**

OBCHODNÍ DŮM DARGOV, KOŠICE

OD81.

Hlavní architekt: F. Antl	Generální projektant: SPÚO, Brno
Generální investor: Otex, Košice	Generální dodavatel: Hutné stavby, Košice
Datace: Projekt 1980 Realizace 1986	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, sdružený, střední	Typologie: U1b – A6ey – D2bz – K9x9b

Poznámky:

- hmotové řešení s kubickými hmotami se zkosenými hranami, výrazné prosklení pásovými okny
- původní a nerealizovaný návrh E. Kramár (1969), výtvarná díla I. Vanek, M. Bartuszova

Základní bibliografie a odkazy:

- LACKO, Jozef. Poslanie Združenia projektových ateliérov. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1969, roč. 11, č. 5-6. ISSN 1335-2180. S. 88.
- BAHNA, Ján. Čo nám navrhli českí architekti v oblasti občianskej výstavby. *Projekt: revue slovenskej architektúry*. Bratislava, 1980, roč. 22, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 28, 30.
- **KYSELÁK, Stanislav a Milan MONCOL. Združený obchodný dom Dargov v Košiciach. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1988, roč. 30, č. 6. ISSN 1335-2180. S. 15-17.**
- SCHNITZEROVÁ, Nikola. *Košické obchodné domy Prior a Dargov*. Brno, 2019. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/pvng8/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Martin HORÁČEK. S. 39-45.
- *OD Dargov* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <http://www.oddargov.sk/>.
- *Mozaika*. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/mozaika-49>.

OBCHODNÍ DŮM MÁJ, BEROUN

OD82.

Hlavní architekt: Vladimír Libický, Zdeněk Veselý	Generální projektant: KPÚ, Praha
Generální investor: ONV Beroun	Generální dodavatel: ?
Datace: Projekt 1980 Realizace 1985	Současný stav: 2-a
Hierarchie: Státní, širokosortimentní, malý	Typologie: U1e – A2dy – D2az – K?x??

Poznámky:

- značně prosklené a vertikálně členěné průčelí v proluce na hlavním náměstí
- výtvarná díla na průčelí Jana Bartošová Vilhanová

Základní bibliografie a odkazy:

- **Obchodní dům Beroun. *Architektura ČSR. Praha: Svaz architektů ČSR, 1985, roč. 44, č. 3. ISSN 0300-5305. S. 112.***
- KRAJSKÝ PROJEKTOVÝ ÚSTAV PRAHA. *Architektonická tvorba: 35 let KPÚ Praha.* Praha: Krajský projektový ústav, [1983]. Nečísł.
- KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. *Česká republika - moderní architektura.* Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 62.
- Památkový katalog: Obchodní středisko Máj. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-stredisko-maj-14062272>.
- Plastika pro obchodní dům. In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/plastika-pro-obchodni-dum>.
- Záznam 1853: Nápis pro obchodní dům Máj. In: *Sochy a města* [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/1853>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, LEVICE

OD83.

Hlavní architekt: I. Matušík, J. Bahna	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: Pozemné stavby, Levice
Datace: Projekt 1982 Realizace 1986	Současný stav: 3-a
Hierarchie: Státní, plnosortimentní, střední	Typologie: U1a – A3ey – D2az – K12x12b

Poznámky:

- kompaktní hmota s šikmým ukončením atiky a s obkladem deskami hurdis
- spolupráce Ľ. Mihálik, A. Morávková

Základní bibliografie a odkazy:

- BAHNA, Ján. Prior v Leviciach – hľadanie urbánneho kontextu. *Projekt: revue slovenskej architektúry.* Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 26-27.
- **MATUŠÍK, Ivan a Marián ZERVAN. *Ivan Matušík: život s architektúrou.* Bratislava: Monada, 2003. ISBN 80-968-9061-1. S. 50-53.**
- ZOZNAM. Požiar v levickej Diturii už majú hasiči pod kontrolou. In: *Topky.sk* [online]. © 1997 – 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.topky.sk/cl/100157/220860/Poziar-v-levickej-Diturii-uz-maju-hasici-pod-kontrolou>.
- *Dituria Shopping Center* [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://dituria.sk/>.

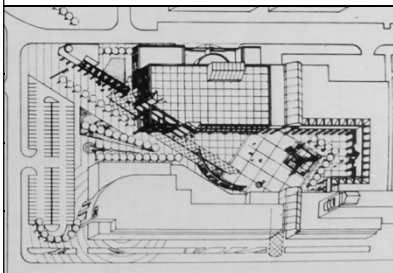
DŮM KOŽEŠIN, PIEŠŤANY

OD84.

	Hlavní architekt: L. Mrňa, A. Pernecká	Generální projektant: ?
	Generální investor: Kara, Trutnov	Generální dodavatel: Okresní stavební podnik, Trnava
	Datace: Projekt ? Realizace 1983	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U1e – A5dy – D1az – K?x??
Poznámky: - dům v proluce respektující hmotově i architektonickým členěním okolní zástavbu - na dům posléze navázala prodejna křišťálu (projekt 1983, M. Ryšavý)		
Základní bibliografie a odkazy: - Dom kožešin a predajňa křišťálu v Piešťanoch. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1984, roč. 26, č. 8. ISSN 1335-2180. S. 19-21.		

UMÍSTĚNÍ OBCHODNÍHO DOMU PRIOR, RIMAVSKÁ SOBOTA

OD85.

	Hlavní architekt: Ján Bahna	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: Obchodní domy PRIOR	Generální dodavatel: -N-
	Datace: Projekt před 1983 Realizace -N-	Současný stav: Nerealizováno
	Hierarchie: Státní, plnosortimentní, malý	Typologie: -N-
Poznámky: - vyhledávací studie zpracovaná ve třech alternativních řešeních		
Základní bibliografie a odkazy: - BAHNA, Ján. Prior v Rimavskej Sobote. Projekt: revue slovenskej architektúry. Bratislava, 1983, roč. 25, č. 9. ISSN 1335-2180. S. 28-29.		

DŮM POTRAVIN, LEVICE

OD86.

	Hlavní architekt: Pavel Ondreička	Generální projektant: SPÚO, Bratislava
	Generální investor: ?	Generální dodavatel: ?
	Datace: Projekt ? Realizace před 1984	Současný stav: 2-a
	Hierarchie: Státní, specializovaný, malý	Typologie: U1e – A6gy – D??? – K?x??
Poznámky: - dvoupodlažní značně prosklený dům v proluce s polygonálními arkýři		
Základní bibliografie a odkazy: - -fy- Cena ZSA autorom troch diel. Československý architekt: čtrnáctideník architektů. Praha: Panorama, 1984, roč. 30, č. 19. ISSN 0009-0697. S. 3.		

DALŠÍ		
OBCHODNÍ DŮM RACEK, PÍSEK		OD_X1.
Hlavní architekt: O. Dudek, K. Brabec, S. Hanzal	Generální projektant: KPÚ, České Budějovice	Datace: Projekt ? Realizace cca 1968
Základní bibliografie a odkazy: - Památkový katalog: Obchodní dům Racek. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-racek-14071470 .		
OBCHODNÍ DŮM A HOTEL, ZNOJMO		OD_X2.
Hlavní architekt: F. Hamala	Generální projektant: Obchodní projekt, Brno	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - SŮVA, Stanislav, ed. <i>Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD</i> . Praha: Svěpomoc, 1969. S. 7.		
OBCHODNÍ DŮM A HOTEL, ZNOJMO		OD_X3.
Hlavní architekt: F. Lopata, B. Kodera	Generální projektant: Obchodní projekt, Praha	Datace: Projekt 1968 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - SŮVA, Stanislav, ed. <i>Projekty - realizace: Obchodní projekt SSD</i> . Praha: Svěpomoc, 1969. S. 7.		
OBCHODNÍ DŮM, ZNOJMO		OD_X4.
Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1968-69 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - KLÍMA, Petr, ed. <i>Růžena Žertová: architektka domů i věcí</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 26, 52.		
OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA		OD_X5.
Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - KLÍMA, Petr, ed. <i>Růžena Žertová: architektka domů i věcí</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 27-30.		
OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA		OD_X6.
Hlavní architekt: K. Brabec, O. Dudek, A. Novák	Generální projektant: Obchodní projekt	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i> . Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 138.		
OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA		OD_X7.
Hlavní architekt: Miloš Janovský, Vratislav Kučera	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i> . Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 138.		

OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA			OD_X8.
Hlavní architekt: S. Nábělek, M. Sborwitz, A. Šrámková	Generální projektant: SPÚO, Praha	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i> . Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 138.			
OBCHODNÍ DŮM NA TYLOVĚ NÁMĚSTÍ, PRAHA			OD_X9.
Hlavní architekt: Anděla Drašárová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1969-70 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i> . Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 138.			
OBCHODNÍ DŮM KOTVA, PRAHA			OD_X10.
Hlavní architekt: Václav Hacman	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1969 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - URLICH, Petr, ed. <i>Obchodní dům Prior/Kotva: historie, urbanismus, architektura</i> . Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-87967-19-5. S. 139-149, 231-239.			
UMÍSTĚNÍ OBCHODNÍHO DOMU, HODONÍN			OD_X11.
Hlavní architekt: Růžena Žertová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - KLÍMA, Petr, ed. <i>Růžena Žertová: architektka domů i věcí</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2016. ISBN 978-80-86863-87-0. S. 35-36, 52.			
OBCHODNÍ DŮM, KRUPINA			OD_X12.
Hlavní architekt: Alena Šrámková, Michal Sborwitz	Generální projektant: SPÚO, Praha	Datace: Projekt 1970 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 37.			
NÁVRH OBCHODNÍHO DOMU HORNÁD, KOŠICE			OD_X13.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt před 1971 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - ŠTURSA, Jiří. <i>Typologie budov obchodních</i> . Praha: Vydavatelství ČVUT, 1971. Obr. příloha nečísl.			
OBCHODNÍ DŮM MÁJ, PRAHA			OD_X14.
Hlavní architekt: Petr Vaďura	Generální projektant: -N-	Datace: Projekt 1971 Realizace -N-	
Základní bibliografie a odkazy: - ŠVÁCHA, Rostislav, ed. <i>Sial</i> . Olomouc: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-87164-41-9. S. 348. - KLÍMA, Petr, ed. <i>Kotvy Máje: české obchodní domy 1965-1975</i> . Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011. ISBN 978-80-86863-40-5. S. 64.			

OBCHODNÍ DŮM MERKUR, JINDŘICHŮV HRADEC			OD_X15.
Hlavní architekt: Bohumil Štorch	Generální projektant: Stavoprojekt, Sezimovo Ústí	Datace: Projekt 1972 Realizace 1976	
Základní bibliografie a odkazy: - VEBR, Jaroslav a Otakar NOVÝ. <i>Soudobá architektura ČSSR: [Fot. publikace]</i> . Praha: Panorama, 1980. S. 90.			
OBCHODNÍ DŮM PRIOR, ZVOLEN			OD_X16.
Hlavní architekt: J. Strapina	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1973 Realizace 1975	
Základní bibliografie a odkazy: - KRIVOŠOVÁ, Jana a Elena LUKÁČOVÁ. <i>Premeny súčasnej architektúry Slovenska</i> . Bratislava: Alfa, 1990. ISBN 80-05-00600-4. S. 115. - Obchodný dom Prior Zvolen. In: <i>OD Prior</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://odprior.sk/od/zvolen/ .			
OBCHODNÍ DŮM JIŘÍ, PODĚBRADY			OD_X17.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt 1973 Realizace 1981	
Základní bibliografie a odkazy: - KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. <i>Česká republika - moderní architektura</i> . Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 154.			
OBCHODNÍ DŮM A HOTEL RACEK, TÝNEC NAD VLTAVOU			OD_X18.
Hlavní architekt: Čeněk Feix	Generální projektant: Obchodní projekt, Praha	Datace: Projekt 1974 Realizace 1981	
Základní bibliografie a odkazy: - Památkový katalog: Obchodní dům a hotel Racek. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-a-hotel-racek-20586519 .			
OBCHODNÍ DŮM DARGOV, SEČOVCE			OD_X19.
Hlavní architekt: Lumír Lýsek	Generální projektant: DRUPRO, Bratislava	Datace: Projekt ? Realizace před 1976	
Základní bibliografie a odkazy: - KUSÝ, Martin. <i>Architektúra na Slovensku 1945-1975</i> . Bratislava: Pallas, 1976. S. 216.			
OBCHODNÍ DŮM LABUŤ, BLATNÁ			OD_X20.
Hlavní architekt: J. Munk	Generální projektant: Obchodní projekt	Datace: Projekt ? Realizace před 1976	
Základní bibliografie a odkazy: - STANĚK, František. Projektování a výstavba některých objektů občanského vybavení na venkově. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1976, roč. 35, č. 8. ISSN 0300-5305. S. 359.			

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, ČESKÉ BUDĚJOVICE

OD_X21.

Hlavní architekt: Antonín Běhal	Generální projektant: SPÚO	Datace: Projekt 1976 Realizace 1979

Základní bibliografie a odkazy:

- KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. *Česká republika - moderní architektura*. Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 375.
- Památkový katalog: Obchodní dům Prior. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-prior-22604651>.
- Prodejna PRIOR České Budějovice. In: *PRIOR* [online]. © 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.prior.cz/prodejny/prior-ceske-budejovice/>.
- VODIČKA, Matěj. Prior stojí v Budějovicích už 40 let. Ve své době byl unikátní hlavně díky eskalátorům. In: *Český Rozhlas: České Budějovice* [online]. 16. 12. 2019 [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/prior-stoji-v-budejovicich-uz-40-let-ve-sve-dobe-byl-unikatni-hlavne-diky-8124079>.
- Záznam 2285: Kruhový segment na nároží OD Prior. In: *Sochy a města* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/2285>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, HRADEC KRÁLOVÉ

OD_X22.

Hlavní architekt: Jiří Kučera, Bedřich Šimon	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1976 Realizace 1981

Základní bibliografie a odkazy:

- Památkový katalog: Obchodní dům Prior. In: *Národní památkový ústav* [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-prior-14582353>.
- Rekonstruované OC Atrium se otevírá veřejnosti. In: *Youtube* [online]. 19. 10. 2020 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=PVzySnOKIEg>.
- OD Prior. In: *A489* [online]. 2021 [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://www.a489.cz/od-prior>.
- ROUBÍČEK, Petr. FOTO: V Hradci Králové se dnes otevřelo nové obchodní centrum. Prošlo kompletní rekonstrukcí. In: *Hradecká drbna* [online]. 21. 10. 2020 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://hradecka.drbna.cz/zpravy/7697-foto-v-hradci-kralove-se-dnes-otevrela-nove-obchodni-centrum-proslo-kompletni-rekonstrukci.html>.
- DOLEŽAL, Martin. Zpátky v čase: "Prior" je tu s námi už 39 let. Po dlouhé rekonstrukci se otevřel. In: *Hradecký deník* [online]. 23. 10. 2020 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://hradecky.denik.cz/zpravy__region/zpatky-v-case-prior-je-tu-s-nami-uz-29-let-a-po-dlouhe-rekonstrukci-se-otvira-20.html.
- Záznam 4473: Keramický obklad fasády obchodního domu Prior. In: *Sochy a města* [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://sochymesta.cz/zaznam/4473>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, PRAHA-MODŘANY

OD_X23.

Hlavní architekt: J. Kos, F. Frajer, Z. Wasserbauer	Generální projektant: Pražský projektový ústav	Datace: Projekt 1977 Realizace 1990

Základní bibliografie a odkazy:

- ŠPAČKOVÁ, Eva. *Architektura obchodních domů na pražských sídlištích*. Olomouc, 2018. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 40-43.
- RŮŽIČKA, Jiří G. Šance pro brutalistní Prior: Kauza modřanské obchodního domu. In: *A2* [online]. © 2005-2017 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2021/23/sance-pro-brutalistni-prior>.
- JUNOVÁ, Anastasia. Prior z 80. let v pražských Modřanech zbourají, nahradí ho polyfunkční dům. In: *iDnes.cz* [online]. 23. 2. 2023 [cit. 2023-09-29]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/prior-demolice-modrany-nova-podoba-kritika-pirati.A230223_125118_praha-zpravy__juan.

DŮM OVOCE A ZELENINY, ZLÍN			OD_X24.
Hlavní architekt: Šebestían Zelina	Generální projektant: Stavoprojekt, Gottwaldov	Datace: Projekt 1977 Realizace 1978	
Základní bibliografie a odkazy:			
- VRABELOVÁ, Renata, ed. <i>Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice</i>. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 478-479. - Obchodní domy na Dlouhé. In: <i>Zlínská architektura</i> [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: http://www.architekturazlin.cz/obchodni-domy-na-dlouhe. - Památkový katalog: Dům ovoce a zeleniny. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-ovoce-a-zeleniny-14103813.			
DŮM OBUVI, ZLÍN			OD_X25.
Hlavní architekt: Šebestían Zelina	Generální projektant: Stavoprojekt, Gottwaldov	Datace: Projekt 1979 Realizace 1982	
Základní bibliografie a odkazy:			
- VRABELOVÁ, Renata, ed. <i>Architektura 60. a 70. let 20. století v České republice</i>. Praha: Národní památkový ústav, 2020. ISBN 978-80-87967-24-9. S. 478-479. - Zlín - Gottwaldov - Dům obuvi a Svit - červen 1984. In: <i>Youtube</i> [online]. 10. 11. 2009 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=71lo4RZsUo8. - Obchodní domy na Dlouhé. In: <i>Zlínská architektura</i> [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: http://www.architekturazlin.cz/obchodni-domy-na-dlouhe. - Památkový katalog: Dům obuvi. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-obuvi-13855015. - Keramická mozaika. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/keramicka-mozaika-8.			
OBCHODNÍ DŮM PRIOR, CHOMUTOV			OD_X26.
Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt ? Realizace před 1979	
Základní bibliografie a odkazy:			
- DOBIŠ, Alojz. <i>Stavby ČSSR 1981-1985: Účelová publikácia Ministerstva stavebníctva SSR a Ministerstva stavebníctva ČSR</i>. Bratislava: Alfa, 1986. Nečísł. - <i>OC Chomutovka</i> [online]. © 2014 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: http://www.chomutovka.cz/. - Realizace fasády rekonstruovaného Prioru v Chomutově. In: <i>ASB Portál</i> [online]. 8. 9. 2011 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.asb-portal.cz/stavebnictvi/fasada/realizace-fasady-rekonstruovaneho-prioru-vchomutove. - Záznam 3156: Fasáda obchodního domu Prior. In: <i>Sochy a města</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://sochymesta.cz/zaznam/3156. - Mozaika Farského Chomutov. In: <i>Projekt mozaiky</i> [online]. © 2023 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://www.projektmozaiky.cz/mozaika-farskeho-chomutov/.			
OBCHODNÍ DŮM JEDNOTA, KRALOVICE			OD_X27.
Hlavní architekt: M. Pech, D. Matas, M. Lavička	Generální projektant: Obchodní projekt, Plzeň	Datace: Projekt 1979 Realizace 1985	
Základní bibliografie a odkazy:			
- Památkový katalog: Obchodní dům. In: <i>Národní památkový ústav</i> [online]. © 2015 [cit. 2021-06-04]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/obchodni-dum-20574752.			

OBCHODNÍ DŮM, KRALOVSKÝ CHLMEC			OD_X28.
Hlavní architekt: M. Dolský	Generální projektant: DRUPRO, Bratislava	Datace: Projekt ? Realizace před 1980	
Základní bibliografie a odkazy: - ZALČÍK, Tibor a Matúš DULLA. <i>Slovenská architektúra 1976-1980</i> . Bratislava: Veda, 1982. S. 75.			
OBCHODNÍ DŮM CÍL, NYMBURK			OD_X29.
Hlavní architekt: Anděla Drašárová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt 1981 Realizace 1990	
Základní bibliografie a odkazy: - KOHOUT, Michal a Rostislav ŠVÁCHA. <i>Česká republika - moderní architektura</i> . Praha: Zlatý řez, 2014. ISBN 978-80-903826-0-2. S. 102.			
OBCHODNÍ DŮM PRIOR, DĚČÍN			OD_X30.
Hlavní architekt: Jaromír Liška	Generální projektant: SPÚO, Praha	Datace: Projekt ? Realizace před 1984	
Základní bibliografie a odkazy: - <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1984, roč. 43, č. 9. ISSN 0300-5305. S. 406-407. - <i>Korál</i> [online]. © 2007 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://koraldecin.cz/ . - Děti pojídací meloun. In: <i>Vetřelci a volavky</i> [online]. 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/nazev-neznamy-270 .			
OBCHODNÍ DŮM PRIOR, PRAHA-PROSEK			OD_X31.
Hlavní architekt: Anděla Drašárová	Generální projektant: SPÚO, Brno	Datace: Projekt ? Realizace před 1984	
Základní bibliografie a odkazy: - ČAPKA, Bohuslav. Rozvoj pražských center. Prosek – centrální náměstí. <i>Architektura ČSR</i> . Praha: Svaz architektů ČSR, 1970, roč. 29, č. 7. ISSN 0300-5305. S. 294. - Obchodní dům Prior v Praze na Proseku. <i>Československý architekt: čtrnáctideník architektů</i> . Praha: Panorama, 1985, roč. 31, č. 21. ISSN 0009-0697. S. 1. - ŠPAČKOVÁ, Eva. <i>Architektura obchodních domů na pražských sídlištích</i> . Olomouc, 2018. Dostupné také z: https://theses.cz/id/medy2r/?lang=en . Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Rostislav ŠVÁCHA. S. 38-40. - Nákupní martyria. In: <i>Archiv České televize</i> [online]. © 1996 – 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/214411058210030/ . - Záznam 16638: Fontána pro obchodní dům Prior. In: <i>Sochy a města</i> [online]. © 2021 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: https://sochyamesta.cz/zaznam/16638 .			

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, KRNOV

OD_X32.

Hlavní architekt: Petr Šmarda	Generální projektant: ?	Datace: Projekt? Realizace 1984

Základní bibliografie a odkazy:

- *10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům*. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 28-29.
- PEŘINKOVÁ, Martina a Lucie AUGUSTINKOVÁ. *Ochrana a obnova historických objektů* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2014 [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://www.fast.vsb.cz/export/sites/fast/226/cs/studium/studijni-materialy/ochrana-a-obnova-historickyh-objektu.pdf>. S. 113-117.
- ČTK. V bývalém Prioru v Krnově mohou vzniknout byty a knihovna. In: *Archiweb* [online]. 14. 1. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/domaci/v-byvalem-prioru-v-krnove-mohou-vzniknout-byty-a-knihovna>.
- ČÍROVÁ, Dita. Prior mění majitele, časem přijdou změny. In: *Krnov: oficiální web* [online]. 6. 9. 2019 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: <https://www.krnov.cz/prior-meni-majitele-casem-prijdou-zmeny/d-31116>.
- NOVÁK, Adam. Krnovská radnice přebírá Prior. In: *Hospodářské noviny* [online]. 11. 12. 2019 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66692340-krnovska-radnice-prebira-prior>.
- Skleněná mozaika "Slunce". In: *Vetřelci a volavky* [online]. 2021 [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/sklenena-mozaika-slunce>.

OBCHODNÍ DŮM PRIOR, ORLOVÁ

OD_X33.

Hlavní architekt: ?	Generální projektant: ?	Datace: Projekt? Realizace 1985

Základní bibliografie a odkazy:

- *10 let podniku Prior, Severomoravské obchodní domy Ostrava: 10 let služeb spotřebitelům*. Ostrava: Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, 1985. S. 30-31.
- Prodejna PRIOR Orlová. In: *PRIOR* [online]. © 2013 [cit. 2021-06-16]. Dostupné z: <https://www.prior.cz/prodejny/prior-orlova/>.